

במסכת

מעשר שני

מעשר שני

שיעורים	בדין חילול בסלע חסירה..... יב
	בדין מע"ש שאין בו או בחומשו שו"פ..... יג
	בדין חילול כסף ונחישת על הכסף, וכסף ופירות על כסף..... יז
סימן א	בדין מע"ש שאין בו שו"פ, ובדיני חומש וחילולו..... יז
סימן ב	בדין הפודה מע"ש של חברו, ובענין חילול מע"ש של מע"ש..... נ
סימן ג	בדין חילול כסף על כסף וכסף על נחשת, ובדין חילול על פירות..... עג
סימן ד	בדיני הבלעה, ולקחת בהמה בכסף מעשר..... צו
סימן ה	בדיני ביעור מעשרות..... קכד
סימן ו	בדין סיכה, ובדיני מכירה במע"ש..... קמב
סימן ז	בענין קלטהו מחיצות..... קנז
סימן ח	הוספות..... קפב
	בדין להפריש מפירות שלא נגמרה מלאכתן בזמן הביעור
	על פירות שנגמרה מלאכתן, ואיפכא..... קפב
	בענין חילול מע"ש על מטבעות של זמנינו..... קפו
סימן ט	בפרק ד' וד'..... קצ

בענין יאכל כנגדו, נתבאר בשביעית ס"ט סק"א.

בענין שעת הביעור, נתבאר בשביעית ס"י סק"ו.

בעניני הפסד בפירות מע"ש, נתבאר בשביעית ס"א סק"ב ג'.

בענין עסוקין באותו ענין לענין פדיון מע"ש, נתבאר בקידושין ס"ה סק"א ב'

ענינים שנתבאר

סימן א

חילול מע"ש על סלע חסרה. א' ב'.
אין בו שו"פ, לענין חלות הקדש ומע"ש, ולענין
חילול. ה' ו' ט'.

מע"ש שאין בו שו"פ אם חיובו מדאורייתא, ג'.

דין חילול שוה מנה הוא וחומשו על פרוטה
אחת, ובנוסף שהוא וחומשו על פרוטה ורביעי,
י"ג.

ביאור ענין חומש בכמה דיני התורה, י"ד.

בערכין כ"ז לענין פדיון שדה אחוזה שאין
בחומשו שו"פ, ה'.

דין חילול פרוטה על מנה לענין הקדש ומע"ש,
ט"ו.

מע"ש שהי' בחומשו שו"פ בשעת הפרשה ואין
בו בשעת חילול, ד, י"א.

סימן ב

דין קטן בחילול מע"ש, א'.

הנותן רשות לחלל על מעותיו אם צריך
שליחות מבעל הפירות לחלל המעות, -
והפודה מע"ש של חבירו אם המעות נשארין
של בעל המעות, ג', ו' באורך, ח'.

דין חילול מע"ש של חברו שלא מדעתו,
ובסוגיא דצנועין, ד', ח'.

דין חילול מע"ש בשבת על תנאי של חברו, ד.

דין זוכה במע"ש של גר שמת, ובדין יאוש
ממע"ש [בשקלים פ"ז], ו'.

בטעם דמערמין על מע"ש, ד'.

בדין קנין משיכה וכסף לענין מע"ש, ו', ט'.

בדין חילול על הבלוע בכלי, י"א.

סימן ג

באופני החילול בזה"ז - בכסף ופירות על כסף,
ט' - בפירות על פירות, י"א - בכסף על
פירות, י"ב.

בדיני מע"ש בזה"ז בירושלים, י"ג.

בדין חילול רבעי, י"ד.

סימן ד

דין מוקף בקופסאות שימורים ובקבוקים,
ובשקיות ניילון, ג'. [ונתבאר גם בספר חלה סי'
]

סימן ה

בדין כל תאחר בטבל, ובתרו"מ, א'.

דין ירק שהביא שליש ברשות הקדש, ואח"כ
פדאו, ג'.

אם מצות מע"ש גם לחלקו לאחרים, ה'.

דין ספק טבל לענין ביעור, ו'.

אם איסור אחר הביעור הוא בכל יום שעובר,
ז'.

בדין כבוש בקופסאות שימורים לענין ביעור,
ח'.

דין ביעור בפירות שנגמ'מ בחוה"מ, י'.

סימן ו

דין סיכה בתרומה ובמע"ש, א'.

דין הדלקה בשמן מע"ש, ג'.

דין חפיפה בתלתן בתרומה ובמע"ש, ב'.

באיסור מכירת מע"ש, ו'.

בחילוק בין דרך מקה לדרך חילול, י"א.

באיסור משכון לשקול ולהחליף, ח', ט', י'.

באיסור לקיחת ארון ותכריכין בדמי מע"ש, ד',
ח'.

באיסור לקיחת עבדים וקרקעות, ד', ז'.

באיסור אכילה באנינות, ה'.

באיסור לגרום טומאה למע"ש, ח'.

דין תרומה שלקחה בכסף מעשר ונטמאת
בטבוי, י"ב.

סימן ז

אם יש הידור מצוה להעלות פירות מע"ש
לירושלים, ג'.

בדין פדיון מע"ש בירושלים בזה"ז, ח'.

אם מוציאים מע"ש מירושלים בזה"ז, ח'.

בדין פדיון מע"ש שנכנס לאחר שנפלו מחיצות,
ובדין קלטתו מחיצות ואח"כ נפל, ו', ז', ח'.

פירות שנגמ"מ ועברו בתוך ירושלים אם יש איסור להוציאן, ט'.

בפמור עיסת מע"ש מחלה, ה'.

בדין מע"ש לענין עיר הנדחת, ה'.

בדין הבאת ביכורים, ג'.

במעם דקק"ל לריה"ג חשיב ממונו, ה'.

ענין הדירה בערי מקלט והתר ההליכה בתחום העיר, י"ג.

בדין מחילות שתחת העזרה, י"ז.

סימן ח

בדין ביעור בהפריש מפירות שנגמ"מ אחר הביעור על פירות שנגמ"מ קודם הביעור, או איפכא.

דין הפריש מפירות שלא נכנסו לירושלים על פירות שעברו בתוך ירושלים, או איפכא.

גדר חיוב מלקות בראית פני החומה.

ישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן, והפריש עליהן ממקו"א, ודין הפריש כולן על מקום אחר.

המפריש על תבואתו של העני אי רשאי ליתן את המ"ע לעני.

מפתחות

סימן א

בדין מע"ש שאין בו שו"פ, ובדיני חומש וחילול

א. חידושא דר"פ דנפש רעה אמקבל קאי ולא על הנותן, בטעמא דשולחני לא מיקרי נפש רעה, וחידושא דחזקי, הא דחשיב זלזול במע"ש דוקא משום שמחלל על כולה, ואף בשלימה אין לצמצם.

ב. בדברי הרמב"ן והרשב"א והר"ן במסקנת הגמ' והקושיות לפירושם, בדברי הירושלמי שמביא הרמב"ן.

ג. בפלוגתת הראשונים במע"ש שאין בו שו"פ אם חיובו מדאורייתא או מדרבנן, ואי מחללו על מעות הראשונות.

ד. בדין אין בו ואין בחומשו, ושעת הפרשה קובע אע"פ שנתמעט.

ה. הקדש ומע"ש שוים לענין שחלים על פחות משו"פ, וחילול שאני, ובמע"ש זה דין בכסף צורה, אבל הקדש מתחלל על שו"פ בשתי מטבעות, בהא דפליגי בערכין אי פודין בדבר שאין בחומשו שו"פ, אי דמי לפלוגתא דשמעתין.

ו. הא דממעטינן מע"ש שא"ב שו"פ, משום דלחלל על פחות מפרוטה פשיטא דלא איצטריך מיעוטא, אף למ"ד אין בחומשו עיקר המיעוט משום שאין יכול לחלל החומש בפנ"ע, הבריייתא לא השמיענו דאסור לצמצם במעות הראשונות דזה כבר ענין ידוע, וכמה ישובים לפ"ז.

ז. למאי דקיי"ל אין בחומשו איך מתפרש הבריייתא ויישוב סתימת הגמ' בזה.

ח. בדברי התוס' גיטין ס"ה דצריך לחלל על ד' פרוטות, והיינו אפילו על ד' מטבעות.

ט. אם על מעות הראשונות מחללין אף על פחות מפרוטה, החילוק בין חילול מע"ש שיש ענין במטבע, להקדש שאין ענין במטבע אלא דרך מקח.

י. לענין הלכה במע"ש שא"ב או בחומשו שו"פ.

יא. בדין מע"ש שהי' בחומשו שו"פ בשעת הפרשה וא"ב בשעת החילול.

יב. הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ אם חיוב החומש לפי מנה או לפי פרוטה.

יג. האין מחללין שוה מנה הוא וחומשו על פרוטה אחת, יבואר דחיוב החומש בב"א עם הפדיון ולא כחוב מחמת הפדיון.

יד. בביאור ענין חומש בפדיון ובמעילה ותרומה.

טו. בדין מע"ש שנתערב דבטל ברוב ול"ב חילול, אם אף על מעות הראשונות אי"צ לחלל, אם אפשר לצמצם ולחלל שו"פ על פרוטה, ובמכין להוסיף על שו"י.

טז. מטבע של מע"ש שחיללו והניח בו פחות מפרוטה אם יכול לחזור ולחלל עליו פחות מפרוטה.

סימן ב

בדין הפודה מע"ש של חברו, ובענין חילול טעם של מע"ש

א. החילוק בין מע"ש להקדש שאין הפודה זוכה לעצמו, עיקר הפדיון חילול הקדושה, ואין כאן זכי' בפירות לבעה"ב, שהם כבר ברשותו, גם אם אמר בפירוש שזוכה לאחר בחילולו לא מהני.

ב. בדברי הר"ש והרא"ש דפודה מע"ש כפודה מיד גזבר.

ג. הפודה מע"ש של חברו אם המעות נשארים של בעל המעות, ומי נחשב הפודה לענין חומש.

ד. בביאור מתני' דנותן פירות לחבירו שיחלל עבורו אי מיירי שנתנם בטבלייהו, או אחר שהפריש, ובפ"י הר"ש והרא"ש בזה, אם כשמחלל מע"ש של חברו צריך דעתו, ובשכח לחלל מער"ש וחבירו עשה תנאי אם יכול לחלל על שלו, בעיקר הטעם דמערמינן על מע"ש.

ב. בפלוגתא דר"י ור"ל בדין פירות על דינרים ואם לר"ל איסורו מדאורייתא או מדרבנן.

ג. החילוק בין ללוות נחושת בנחושת ובין זהב בזהב, בחילול זהב על נחושת נראה דאין איסורו מדאורייתא, לענין הלכה.

ד. בפלוגתא דב"ש וב"ה ללישנא אחרינא ובביאור סוגיא, ולענין הלכה.

ה. בחששא דשמא ישהה עליותיו, ואי לב"ש אסור גם בזה"ז, בדין זהב על כסף מדוחק, בפלוגתא דתנאי בתוספתא.

ו. בביאור מתני' דפורט סלע של מע"ש, ופורט סלע ממעות מע"ש, לפי הגר"א.

ז. עוד בדין כסף על נחושת אם אפשר להוכיח דינו מכסף על כסף.

ח. מעות חולין ומע"ש שנתפזרו כיצד מחללן, ובקושיית הרא"ש דהא אין מחללין כסף על כסף, משמע שמחלל במוחלט אף דיתכן שהיפה של מע"ש.

ט. בהיתר לחלל כסף על כסף ביחד עם הפירות ובדברי הירוש' בזה דדוקא באופן שיש צורך, בנחושת וכסף על כסף משמע דלא בעינן צורך המתיר, באופן החילול בזה"ז.

י. בדין לקוח שאינו נפדה בריחוק מקום (בטהרה ובטומאה).

יא. בדין לפדות פירות על פירות.

יב. בהא דאין מחללין מעות על פירות חוץ לירושלים ועוד פרטי דינים.

יג. בדין מע"ש בירושלים בזה"ז.

יד. בדין חילול רבעי ששוה למע"ש לכל דיני חילול

סימן ד

בדיני הבלעה, ולקחת בהמה, בכסף מעשר

א. מים ומלח שניקחין בכסף מעשר כשנתן לתוכן שמן, מ"ט מועיל נתינת השמן.

ה. בנשתנה השער קודם הפדיון ויש בזה במתני' ובתוספתא ד' אופנים, והחילוק אי ממון גבוה או ממון הדיוט.

ו. למ"ד מע"ש ממון גבוה פדיתו כהקדש, ובעל המעות זוכה בפירות, אלא שיכול לזכותם לבעל הפירות, לפ"ז המחלל פירות חבירו על מעות שלו אינו יכול להשתמש במעות בלא רשות בעל הפירות, אא"כ סתמא הוא שמרשהו (ובדינא דצנועין), המוצא מעות כיצד יכול לחללן, ואם שייך יאוש מזכותו בממון גבוה, יש חילוק בין חיוב חומש לעצם הפדיון, דמעשרו (לענין חומש) קרינן רק אצל הבעלים הראשון, וזכות הפדיון תלוי במי ששליט ע"ז לאוכלו.

ז. עוד בביאור מתני' דהילך ופדה לך כו' שנתבאר לעיל סק"א ב'.

ח. עוד בביאור מתני' דהילך ופדה לך כו' שנתבאר לעיל סק"א ב', לענין הלכה, ובזמן הזה שמחללין הרבה מטבעות על פרוטה אי חשיב זכות.

ט. בדין מעות ומשיכה במע"ש אי ממון גבוה או ממון הדיוט.

י. בדין טעם של מע"ש ובאין שבחו ניכר שהשבח לשני מה דין הקרן ובפלוגתא הרמב"ם והראב"ד בזה, בגדר טעם שבחו ניכר, בדברי הירושלמי שכשבשולן כאחת אפשר לחלל גם הטעם הבלוע בדגים, בירוש' שם בחילוק בין תבלין של חולין במע"ש ובין תבלין של מע"ש בחולין.

יא. לענין הלכה בתערובת תבלין ביין ובתבשיל, ובדין חילול הטעם לחוד, לענין הלכה בתערובת תבלין ביין ובתבשיל, ובדין חילול הטעם לחוד, בדין היין הבלוע בקנקן.

יב. אם יש חילוק אם נתערב אחר שקרא עליו שם או שקרא עליו שם בתערובת.

סימן ג

בדין חילול כסף על כסף ובסוף על נחשת, ובדין חילול על פירות

א. בפלוגתא הראשונים בדין זהב ונחושת הי מנייהו טבעא.

ג. בלוקח כדי יין פתוחות שצריך לאכול כנגד הקנקן. שם מ"ו תקבר ע"י עורה, אם הוא מדאוריתא. בדין יצא לחולין במעשר.

סימן ה

בדיני ביעור מעשרות

א. פ"ה מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו' אם יש לאו דבל תאחר בטבל. בטעמא דבזה"ו אין בל תאחר במע"ש. אם מעיקר הדין נמי ליכא ב"ת במע"ש.

ב. בטעמא דבראשונה היו מחייבים בביעור גם הטבל. פירות שא"א לעשרן אם מעיקרא היו פטורין מביעור. שם עד שבא ר"ע כו' מה סברו עד שבא ר"ע, ובמאי פליגי, ובלשון לעונת המעשרות.

ג. ירק שגדל בשלישית ולא נלקט אלא ברביעית אם חייב בביעור. איך נקבע דין שנה של תבואה לענין חלה.

ד. שם מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו' אם היינו הפרשה או זיכוי לבעליהם. אם מועיל לזכות לכהן ולוי המתנות בזמן שהפירות טבל.

ה. פ"ה מ"ב עשיתי ככל אשר צויתני כו' אם הנתינה לאחרים מעיקר המצוה, והאם מעכב הוידוי.

ו. ביעור מע"ש וביכורים אם הוא ע"י איבוד בשריפה או הוצאה מרשותו. בדעת הרמב"ן שהוא הוצאה מרשותו, והראיות לכך. בבאור ענין הביעור לפי זה. מי שלא אכל מע"ש אלא ביעורו אם יכול להתוודות לדעת הרמב"ן. בדין ספק טבל אם חייב בביעור.

ז. עבר ולא ביער מע"ש האם נאסר, ובחזו"א בזה. לענין הלכה מהו הביעור. ראיות שאין הביעור איבוד מהעולם. במש"כ החזו"א שעובר בכל יום אחר הביעור. פירות שהיו בחיוב ביעור, אם נשאר חיוב ביעור גם על הלוקחן.

ח. פ"ה מ"ו התבשיל בש"א צריך לבער ובה"א הרי הוא כמבוער, בפי' הר"ש דמייירי בנתערב מע"ש בתבשיל. בפי' הרמב"ם דטעמא דתבשיל משום שאינו מתקיים. בדין כבוש אם דינו כתבשיל, ובקופסאות שימורים. האם שריותא דתבשיל הוא דוקא בירושלים.

ב. בביאור שריותא דהבלעה. בביאור חידוש התורה בטעמא דהבלעה. בנותן דמי מים ומלח בהבלעה אם צריך לפרש.

ג. בלוקח בהמה לזבחי שלמים שפקעה מינה קדושת מע"ש. בטעם ההיתר אע"פ שהעור מרובה על הבשר. בדין קופסאות שימורים ובקבוקים, אם דינם כקנקן של יין לענין הבלעה ולענין מוקף.

ד. במש"כ הראשונים שהקנקן קדוש בקדושת מעשר אע"פ שאינו ראוי למצותו. קרא שם לתמד אחר שהחמיץ, וכן מים ומלח שנתן לתוכן שמן ואח"כ קרא שם, מהו. קליפי אגוזים ושקדים אם קנה מעשר.

ה. ביאור דברי הירושלמי בדין חביות סתומות אם קנה מעשר.

ו. בלישנא דמתני' בפתוחות לא יצא קנקן לחולין. בביאור הענין דאם רוצה להחמיר ולמכור במדה, ואיך מותר למכור. בדעת ר' שמעון שהמוכר חבית זו חוץ מקנקנה יצא הקנקן לחולין.

ז. בטעמא דלוקח חי' לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאנה לא קנה מעשר. ביאור דברי רבה נעשה כלוקח שור לחרישה. בסוגיא מנחות פ"ב א' בענין הלוקח חי' לזבחי שלמים. שם איתמר המתפס מעות כו'. האם כשפודן צריך להוסיף שני חומשין. בדברי הירושלמי שאין מוסיף חומש מדין מע"ש.

ח. קידושין נ"ו א' אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין כו' בפי' התו', והק' בזה. בפי' החו"ב ע"פ שיטת הירושלמי.

ט. תוספת ביאור בסוגיא דקידושין.

י. סוכה מ' ב' אחד שביעית כו' אם בירושלים מותר ליקח בהמה לזבחי שלמים. אם יש לחלק בין דרך מכירה לדרך חילול. במש"כ החו"ב דלא שייך גזירת עדרים בירושלים, ובראשונים בזה.

יא. בגזירת עדרים אם בדיעבד קנה מעשר. אם בהמה בע"מ ניקח בכסף מעשר, ובדין כו'.

יב. ביאור דברי הירושלמי בדין לוקח בהמה לבשר תאנה, ועוד.

יא. בירושלמי פ"א ה"ג בחילוק שבין דרך מקח לדרך חילול.

יב. בירושלמי בדין תרומה שלקחה בכסף מעשר ונטמאת בטב"י.

סימן ז

בענין קלטותיו מחיצות

א. מכות י"ט ב' מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה כו', פי' שאז נשלמה קדושתו, ולא משום שכבר הי' לו אפשרות לאכול בפנים, הנפ"מ בזה, ומיושב הא דמעות נכנסין ויוצאין. - הוא מבפנים ומשאו בחוץ, ונקיט ליה בקניא והפירות בחוץ, איך מתקדשין. - שם ר"א כהן שעלתה בידו תאנה של טבל.

ב. שם כ' א' א"ה מאי למימרא, יל"ע הרי בברייתא לא הוזכר גבולין שיהא שייך לשאול כן. - שם הב"ע כגון דעילה בטיבילה וקסבר כו'. - שם מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן כו', ביאור החידוש במחיצה לאכול דאורייתא. - שם וכי גזור רבנן דאיתיה בעיניה בטבילה לא גזור, בטעם הדבר. - שם דנקיט ליה בקניא, היכן מרומז ד"ז בברייתא, ובקושי אאמו"ר זללה"ה דילמא אתא לאשמועינן הוא בפנים ומשאו בחוץ, כפי' ר"ח דרבינא מפרש מתני' דמע"ש בנקיט ליה בקניא.

ג. אר"ב אר"א מנין למע"ש טהור שפודין אותו אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה שנאמר כי לא תוכל שאתו, ביאור הדרשא. - אם יש הידור מצוה להביא המע"ש עצמו לירושלים. - בתו' וברמב"ן במקור העשה לעלות המע"ש לירושלים. - שם אפיתחא דירושלים מהו, בביאור הספק. - שם פשיטא הוא מבחוץ כו'. - שם כי ירחק ממך המקום ממילואך. - בפסק הרמב"ם דממילואך לקולא דיכול לפדותו, וכן בנקיט ליה בקניא.

ד. שם י"ט א' ביכורים מאימתי חייבין עליהן משיראו פני הבית, משמע אף קודם הנחה ולענין מה הנחה מעכבת. - שם ביכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, ביאור היכי משכח"ל, בריטב"א דחצי פרי או אגד כלי לא מיקרי הבאה, כפי' מין זללה"ה בחידושו של ר"א, ובמה שכתב ע"ד הריטב"א בזה. - שם שבחוץ הרי הם

ט. שם מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז והגיעה שעת הביעור כו'.

י. בחילוקי הגרסאות אם זמן הביעור בעיו"ט הראשון או האחרון. במש"כ המנח"ח לסייע גרסת הרמב"ם. פירות שנגמ"מ באמצע הרגל אם חייבים בביעור.

סימן ו

בדין סיכה, ובדיני מכירה, במע"ש

א. פ"ב מ"ב רש"א אין סכין שמן של מע"ש בירושלים, אם בלקוח בכסף מע"ש מודה ר"ש. בקו' הגרעק"א מנ"ל להתיר סיכה במע"ש טהור. מקור היתר סיכה בתרומה.

ב. בדין חפיפה בתלתן שמותר בתרומה ואסור במע"ש. בטעמא דאסורו כרשיני מע"ש לבהמה. מאי שנא חפיפה בתלתן מסיכה דשרי לרבנן. בטעמא דכרשיני נכנסין לירושלים ויוצאין.

ג. בדברי הר"ש דמותר להדליק בשמן של מע"ש טהור. בטעם שאין מדליקין במע"ש שנטמא. במש"כ הרא"ש שהמדליק בשמן טמא לוקה.

ד. פ"ה מ"א י"ב בחילוק באלו שא"י להתוודות. בלקיחת ארון ותכריכין, מהו האיסור. בתו' ביבמות דלמ"ד מע"ש ממון הדיוט מותר למכרו ובלבד שלא יקח בדמיו עבדים וקרקעות. מסקנת הדברים.

ה. איסור אכילה באנינות אם הוא דוקא מחמת מת. באיסור לגרום טומאה למע"ש. מ"ט קתני דוקא ארון ותכריכין.

ו. פ"א מ"א מע"ש אין מוכרין אותו בטעמא דאין מוכרין מע"ש. אם בירושלים מותר למכור מע"ש.

ז. ביאור החילוק בין מוכר פירות שביעית ע"מ ליקח בהן פירות ללוקח עבדים וכיו"ב. ב' אפשרויות מ"ט לוקח עבדים הוי סחורה ונפק"מ בזה. אימתי קנסינן ליה שיאכל כנגדן.

ח. בירושלמי פ"א ה"א בענין משכון.

ט. באיסור לשקול כנגד מע"ש.

י. באיסור להחליף במע"ש. במתנת חנם. בירושלמי פ"ג ה"א לא יאמר לחבירו העלה לי חבית זו לירושלים.

משמע שאין איסור להוציאן, בטעם שהקילו בזה, ואם אפשר לרחות הדקדוק ממתני'. - בירושלמי דירושלים כחצר בית שמירה וטובלת. - שם בירושלמי אמרו ב"ה לב"ש אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמ"מ כו'. - בירושלמי דהלכה כדברי התלמיד, פי' כרשב"י בשם ר' יוסי, וצ"ע דסיפא דדמאי נכנס ויוצא ונפדה הוי סתמא כת"ק. - הא דהלכה כדברי התלמיד י"ל שגם אין ראוי לטמאות מע"ש. - שם במשנה והדמאי נכנס ויוצא ונפדה, פי' בירושלמי בטבל של דמאי, אבל מע"ש של דמאי אין נפדה, בביאור אאמור"ז זללה"ה דהו"ל כפירות שלא נגמ"מ.

י. פ"ג מ"ה מעות נכנסין לירושלים ויוצאין, ביאור הענין, מה שלא הוצרך לשנות שנפדין חוץ לירושלים, מעות בירושלים שלקח בהם חטים חוץ לירושלים ועשה מהן עיסה פטורה מן החלה, בטעם הדבר. - לכאורה הו"ל למימר תחלה פירות נכנסין ואין יוצאין. - שם רשב"ג אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין, בירושלמי דרשב"ג התיר רק ע"ד להחזירן ומדויק במתני'.

יא. פ"ג מ"ג מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות כו' ביאור חידוש המשנה, ואם מותר גם חוץ לירושלים, ובמש"כ אאמור"ז זללה"ה אם מותר לשלם ע"ז, הנידון רק להסוברים שמותר לחלל מעות על פירות חוץ לירושלים. - שם מ"ד פירות בירושלים ומעות במדינה מעות בירושלים ופירות במדינה, אם מיירי גם על מ"ג במחלל מעותיו על פירות של חבירו, ובראשונים בזה, בירושלמי בביאור מתני' למ"ד שאסור לקנות פירות במעות מע"ש חוץ לירושלים. - ביאור החידוש במעות במדינה ופירות בירושלים. - בטעם דלכתחלה שרי לחלל מעות שבירושלים על פירות שבמדינה. - שם ובלבד שיעלה הפירות ויאכלו בירושלים, בחידוש מתני', ואם גם בדמאי.

יב. פ"ג מ"ט מע"ש שנכנס לירושלים ונטמא, למ"ד בירושלמי שנטמא בטומאה דרבנן, אין נפדה בירושלים הרי מדאורייתא טהור הוא, ובהא דב"ה התירו בנטמא בחוץ לפדותו ולאכלו בחוץ. - בירושלמי שהכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצות, מהני שיוכל להוציאו ולפדותו בחוץ, ובירושלמי שאם נטמא בולד הטומאה ופדאו, וחזר ונטמא באב הטומאה צריך לפדותו פעם שניה, ובמה שדימו שם דין לקוח חוץ

כחולין לכל דבריהם, פי' לענין מלקות ומיתה, אבל ודאי ביכורים הם, הנפ"מ שבוה, מצינו כע"ז במפריש מעות לערכו.

ה. סנהדרין קי"ב ב' אבל בגבולין דברי הכל פטור, טעם פטור עיסת מע"ש מחלה בגבולין, ובטעם דלא חשיב שללה של עיר הנדחת אף אם הוא ממון הדיוט, ובטעם שנכנס לירושלים ונטמא או שיצא חשיב ממון, וטעם דק"ל לריה"ג חשיב ממון. - שם הא קלטוהו מחיצות, בטעם הדבר שאע"פ שקליטת מחיצות דרבנן, לא חשיב שללה.

ו. שם קי"ג א' וכגון דנפול מחיצות, פי' אחר שקלטוהו מחיצות, אבל נכנס בלא חומה הו"ל כמע"ש בגבולין. - שם דאמר רבא מחיצה לאכול דאורייתא, ביאור הענין. - שם כי ליתנהו למחיצות לא גזור, פי' לאיסור הוצאה אבל על אכילה לוקה, וחידוש הוא, מ"ט לא מוקים לה בכסף מעשר שאין בו קליטת מחיצות, בדין נכנסו המעות ויצאו ולקח בהם פירות, אם כסף מעשר בירושלים ממונו הוא. - בהא דבב"מ נ"ג לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות לליתנהו, והכא מחלק.

ז. ב"מ נ"ג ב' לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות, זו הסברה הפשוטה שמדאורייתא אפי' נפלו מחיצות לוקה, ולמה בסנהדרין חילקו בזה, בחילוק הרמב"ן אם הפירות נשארו בתוך ירושלים בלא חומה, ובחילוק התו' הרא"ש בין איסור פדיון לאיסור יציאה, בפירוש תו' בשמעתין, ובחידושי הר"ד והר"ן בסנהדרין, בחילוק נוסף שברמב"ן אם נכנסו כשלא היו מחיצות או שנקלטו ואח"כ נפלו ובביאור החזו"א בזה. - בהא דבמכות מחלק רבא בין הדאורייתא לרבנן. - ביאור חידוש הברייתא דמע"ש שנכנס לירושלים ויצא בטיל ברובא.

ח. בדין פדיון מע"ש שנכנס לאחר שנפלו מחיצות, ובדין קלטוהו מחיצות ואח"כ נפלו. - בירושלמי מע"ש בפלוגתא אמוראי בדין פדיון מע"ש בירושלים בזה"ל, ובמסקנת הירושלמי, ולענין הלכה בזה. - בתוספתא מע"ש בדין אם מוציאין מע"ש מירושלים בזה"ל ומה שמבואר בתלמודן, ובפסק הרמב"ם.

ט. מע"ש פ"ג מ"ו פירות שנגמ"מ ועברו בתוך ירושלים יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים כו',

לירושלים שנטמא בחוץ. - ביאור נידון מתני' למ"ד דולד הטומאה דאורייתא.

יג. מכות י"ב א' מעשר בחומה תלה רחמנא. - שם ערי מקלט בדירה תלה רחמנא. - ענין הדירה בעיר והתר ההליכה בתחום העיר. - שם בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה, למה לא אמרינן כמו במעשר מכנגד החומה ולפנים כלפנים בין נוף בין עיקר, ובמה שכתב הרמב"ן בחילוק בין הס"ד למסקנא. - שם ב' דתניא רי"א במערה הלך אחר פתחה באילן הלך אחר נוף, ע"כ דלחומרא קאמר. - שם בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה. - שם אלא גבי ערי מקלט בשלמא כו'. - שם אמר רבא בעיקרו דכו"ע ל"פ כו', בקושית תוד"ה מר מנ"ל דרבנן פליגי בזה, ואם מותר ליכנס לפנים שלא על האילן ולהורגו.

יד. ברש"י שאילן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ אסור לאכול מע"ש בעיקרו, אא"כ פדהו מבחוץ קודם שהגיע לעיקרו, בקושית הגרע"א ז"ל שממנ"פ מהני הפדיון בעיקרו, במש"כ בספר מנחת הכהן בדין אילן שיש לו נוף בפנים ובחוץ.

טו. שם רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף, פי' דשדינן עיקרו לחומרא בתר נופו, ולא שדינן נופו בתר עיקרו כלל, ברמב"ן בשם אחרים ובר"ש ורא"ש במעשרות דשדינן גם נופו בתר עיקרו צ"ב. -

הא דתנן במעשרות ירושלים וערי מקלט בתרי בבי. - לענין הלכה ובפסק הרמב"ם, וברמב"ן מהירושלמי.

טז. מע"ש פ"ג מ"ז בתי הבתים שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ כו', ביאור המשנה כפי הנראה בתוספתא ובירושלמי.

יז. פ"ג מ"ח הלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול כו', ביאור ע"פ מתני' במדות פ"ב מ"ו ובזבחים נ"ו א'. - שם וגגותיהן קדש. - שם בנויות בקדש ובחול כו'. - בפסחים פ"ה ב' דגגין ועליות לא נתקדשו אבל אילן אינו כעלייה וגג, וביאור במה שהקשו שם מחלונות ועובי החומה. - בנחמיה פ"ח שעשו סוכות איש על גגו. - פסחים פ"ו א' ואי ס"ד בשגגותיהן שוין לקרקע העזרה הו"ל מחילות כו', בדין מחילות שתחת העזרה שבפתוחות לקדש הרי הם קדש לכל דבר, גם לענין שחיטת קדשים ואכילה בטומאה וכדעת תו' ס"ז ב', ואסור לפותחם לחול ול"ד ללשכות, וראיה לזה גם מהתוספתא במע"ש.

סימן ח

הוספות

מפתחות לסימן זה נמצא בענינים שנתבארו לסימן זה

סימן ט

בפרק ד' וז'

מפתחות ע"ם הש"ס

מעשר שני

פ"א מ"א מע"ש אין מוכרין אותו, ס"ו סק"ו
 שם מ"ג הלוקח בהמה לזבחי שלמים ס"ד סק"ג
 שם מ"ד הלוקח חיה לזבחי שלמים כו' ס"ד סק"ז
 שם מ"ד לא יצא קנקן לחולין ס"ד סק"ג
 שם מ"ו תקבר ע"י עורה, שם
 פ"ב מ"א דגים שנתבשלו עם הקפלוטות כו' ס"ב סק"י
 שם מ"ב רש"א אין סכין שמן של מע"ש כו' ס"ו סק"א
 שם מ"ב ג' ד', שם סק"ב
 שם מ"ה מעות חולין ומעות מע"ש שנתפזרו, ס"ג סק"ח
 שם מ"ו ואומר סלע של מע"ש בכל מקום כו', שם
 פ"ב מ"ח הפורט סלע כו', שיעורים ג', וס"ג סק"ו.
 פ"ג מ"ג מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו
 פירות כו' ס"ז סק"א
 שם מ"ד פירות בירושלים ומעות במדינה מעות
 בירושלים ופירות במדינה, ס"ז סק"א
 שם ובלבד שיעלה הפירות ויאללו בירושלים, ס"ז
 סק"א
 שם מ"ה מעות נכנסין לירושלים ויוצאין, ס"ז סק"י
 שם רשב"ג אומר אף הפירות נכנסין ויוצאין, ס"ז סק"י
 שם מ"ו פירות שנגמ"מ ועברו בתוך ירושלים יחזור
 מע"ש שלהם ויאללו בירושלים כו', ס"ז סק"ט
 שם במשנה והדמאי נכנס ויוצא ונפדה, ס"ז סק"ט
 שם מ"ז בתי הבתים שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ כו',
 ס"ז סק"ז
 שם מ"ח הלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול כו',
 ס"ז סק"ז
 שם מ"ט מע"ש שנכנס לירושלים ונטמא, ס"ז סק"ב
 פ"ג מ"י הלוקח בכסף מע"ש שנטמא יפדה, ס"ג סק"י
 שם מ"יב משגפן קנה מעשר, ס"ד סק"ד
 שם מ"יג אבל אם רצה להחמיר על עצמו למכור כו' שם
 סק"ו
 פ"ד מ"ד מערימין על מע"ש כיצד כו', ס"ב סק"א ד'
 מ"ה הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה, ס"ב סק"ד
 מ"ו משך ממנו מעשר בסלע כו', שם סק"ה
 פ"ה מ"ו עיו"ט הראשון של פסח כו', ס"ה סק"י
 שם התבשיל בש"א צריך לבער כו', שם סק"ח
 מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז כו', שם סק"ט
 מ"ח אר"י בראשונה היו שולחין כו', ס"א סק"ב
 שם עד שבא ר"ע כו', שם
 שם מ"ח מ"י המוצא כלי כו', ס"ט

מ"א, ס"ו סק"ד, וס"ט
 מ"ב, שם
 שם הא אם אכלו באניה א"י להתודות שם סק"ה
 פ"ה מ"ד כיצד פודין נטע רבעי, ס"ט
 שם מ"ה, ס"ט
 שם מ"ו, ס"ט
 שם מ"ז

ביכורים

פ"ב מ"י כיצד שוה לבהמה כו' ס"ד סק"א

עירובין

כ"ז א' ל"ש אלא מים בפ"ע כו' ס"ד סק"א
 שם ב' ובהבלעה מי שרי, שם סק"ב

פסחים

פ"ו א' ואי ס"ד בשגותיהן שוין כו', ס"ז סק"ז

סוכה

ל"ט א' בדין הבלעה בדמי אתרוג בלולב, ס"ד סק"ב
 שם מ' ב' אחד שביעית ואחד מע"ש כו', שם סק"י

קדושין

נ"ד ב' ת"ש משם הימנו כו' לעולם ר' יהודה כו' ס"ב
 סק"ד
 שם נ"ו א' אר"י בד"א במתכוין ולקח תחילה כו' וכל הענין
 ס"ד סק"ח ט'

בבא קמא

ס"ח ב' בהא דמהני פדיה שלא מדעת הבעלים, ס"ב
 סק"ח

בבא מציעא

מ"ד א' הנחשת קונה את הכסף כו' ס"ג סק"א ג'
 שם ב' ר"י ור"ל חד אמר מח' כו' שם סק"ב
 מ"ה א' לישנא אחרינא אמרי לה כו' שם סק"ד
 שם ב' שמא ישעה עליותיו כו', שם סק"ה
 שם מתני' הפורט סלע של מע"ש בירושלים, שם סק"ו
 מ"ו א' דהוי ליה נכרי, ס"ב סק"ג, ד'
 נ"ב ב' ונותנה למע"ש כו' אר"פ ש"מ האי מאן דמוקי
 אזוזי כו', ס"א סק"א, שיעורים א'.
 שם למימרא דסבר חזקיה כו', שם.
 נ"ג א' ובאיזה מע"ש אמרו במעשר שאין בו ש"פ כו',
 וכל הענין שם סק"ז, ט'
 שם פרט למעשר שאין בו ש"פ שם סק"ג

שם איתמר רא"א אין בו רא"א אין בחומשו כו' שם סק"ד, י"א

שם פרט למע"ש שאין בו ש"פ, שם סק"ו

שם בשלמא למ"ד אין בחומשו כו', שם

נ"ג ב' ממעשרו ולא כל מעשרו, שיעורים ב'.

שם אתמר ר' אמי אמר אין בו כו', שיעורים ב'.

שם לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות, ס"ז סק"ח

שם חומשא מלבר או מלגיו, ס"ח

נ"ה ב' ומי מחללינן כסף על נחשת כו', שם סק"ז

סנהדרין

ק"ב ב' אבל בגבולין דברי הכל פטור, ס"ז סק"ה

שם הא קלטוהו מחיצות, ס"ז סק"ה

ק"ג א' וכגון דנפול מחיצות, ס"ז סק"ו

שם דאמר רבא מחיצה לאכול דאוריתא, ס"ז סק"ו

שם כי ליתנהו למחיצות לא גזור, ס"ז סק"ו

מכות

י"ב א' מעשר בחומה תלה רחמנא, ס"ז סקי"ג

שם ערי מקלט בדירה תלה רחמנא, ס"ז סקי"ג

שם בנופן מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה, ס"ז סקי"ג

י"ב ב' דתניא ר"א במערה הלך אחר פתחה באילן הלך אחר נופו, ס"ז סקי"ג

שם בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה, ס"ז סקי"ג

שם אל"א גבי ערי מקלט בשלמא כו', ס"ז סקי"ג

שם אמר רבא בעיקרו דכו"ע ל"פ כו', ס"ז סקי"ג

שם רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף, ס"ז

סקט"ו

י"ט א' ביכורים מאימתי חייבין עליהן משיראו פני הבית,

ס"ז סק"ד

שם שבחוץ הרי הם כחולין לכל דבריהם, ס"ז סק"ד

י"ט ב' מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה פני החומה כו', כל הסוגיא, ס"ז סק"א.

שם ר"א כהן שעלתה בידו תאנה של טבל, שם.

כ' א' א"ה מאי למימרא, ס"ז סק"ב.

שם הב"ע כגון דעיילה בטיבלה וקסבר כו', ס"ז סק"ב.

שם מחיצה לאכול דאוריתא מחיצה לקלוט דרבנן כו', ס"ז סק"ב.

שם דנקיט ליה בקניא, ס"ז סק"ב.

שם מנין למע"ש טהור שפודין אותו אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה כו', ס"ז סק"ג

שם אפיתחא דירושלים מהו, בביאור הספק, ס"ז סק"ג

שם פשיטא הוא מבחוץ כו', ס"ז סק"ג

שם כי ירחק ממך המקום ממילואך, ס"ז סק"ג

שם במתנות שלא הורמו, ס"ח

מנחות

פ"ב א' אר"א המתפס מעות לשלמים כו', וכל הענין, ס"ד סק"ז

ערכין

כ"ז א' בפלוגתא דר"י ורבנן אם פודין בדבר שאין בחומשו ש"פ, ס"א סק"ה

תמורה

ט' ב' את"ל שני גופין וקדושה אחת לא, ס"א סקי"ד

ע"פ הירושלמי

שם ה"ב ס"ד סק"ג, ז', ס"ו סקי"ב

פ"ג ה"ג, ס"ז סק"ח

שם ה"ו, ס"ד סק"ה

שם ה"י, ס"ג סק"י

פ"ד ה"א, ס"ג סקי"א

שם ה"ב ס"ג סק"ד, ט"ו

דמאי פ"א ה"ג, ס"ב סקי"ב

מע"ש פ"א ה"א, ס"ו סק"ו, ח' ט' י'

שם ה"ב, ס"ד סקי"ב

שם ה"ג, ס"ג סקי"ב, ס"ו סקי"א

פ"ב ה"א, ס"ב סק"י

שם ה"ג, ס"א סק"ב, ס"ג סק"ח

שם ה"ד, ס"ג סק"ט

פ"ג ה"א, ס"ו סקי"י

שיעורים

א

בדין חילול בפלע חסירה

דמקבלה משמע, ומקבלה הימנו קאי איש בה אונאה, אבל כיון דבמתני' לא הוזכר ענין חזרת אונאה במטבע, ממילא מובן דלא מיקרי נפש רעה אלא בפחות מכדי אונאה.

הא דמיקרי נפש רעה במטבע טפי מכל פחות מאונאה, היינו משום דמטבע לשימוש הוצאה ניתנה, ואין לו הפסד אם יטלנה, כיון שרוב בנ"א מקבלין אותה.

תוכן דברי חזקי' למסקנא לפרתו', דמטבע שאין חסרה כדי אונאה, מחללין עליה מע"ש כאילו היא שלימה, דהיינו דסלע שחוק קצת מחללין עליו פירות בשווי סלע.

ואם בא לפורטה אצל שולחני רשאי לפורטה בשויה, דהיינו שהשולחני אינו נותן לו פרוטות בשווי סלע, אלא פוחת לו כפי מה שהסלע חסרה, ולא אמרינן דמפסיד למע"ש, וס"ד דכיון שמתחלה חילל עליה ביפה, צריך לקנות בה פירות בשוק, אצל נפש היפה שמקבלה כמטבע שלימה, ובזה מדוקדק לישניה דחזקיה דאמר בא לפורטה, ולא אמר מע"ש שאם בא לפורטה, דדינא קתני שרשאי לפורטה בשויה, דלגבי פריטת המטבע הזה זהו שויה האמיתי.

ויש להסתפק אם קנה פירות אצל נפש רעה, אם רשאי לקבל פירות רק בשווי האמיתי של המטבע, או"ד דוקא בשולחני התירו, אבל נפש רעה אין לקנות אצלו להפסיד המע"ש, ולפמש"כ דמיירי בפחות מכדי אונאה, לא מצינו שמוסיפין עליה את החסר, אלא הנפש הרעה אינו מקבלה כלל, והיפה מקבלו כיפה, ורק השולחני מקבלה

ב"מ נ"ב ב' אר"פ שם האי מאן דמוקים אזוזי מיקרי נפש רעה, יש לפרש דאי ממתני' הו"א דרוב בנ"א אינם מקבלים מטבעות חסרות, ומ"מ נותנה למע"ש, מפני שמה שנהגו כן זהו מפני שנפשם רעה, אבל באמת מיקרי כסף צורה, וקמ"ל ר"פ דתנא ה"ק שרוב בנ"א אינם מקפידים שלא לקבלם, והיחיד שאינו מקבלם הוא נפש רעה, וגרוע מרוב בנ"א, והיינו דמסייע ליה לחזקיה שנותנה למע"ש בתורת יפה, דאי לאו דאשמועינן ר"פ שרוב בנ"א מקבלין אותה, היתה מתפרשת מתני' שנותנה למע"ש בשויה, אבל השתא דקרי ל' תנא נפש רעה, ש"מ דכשאמר נותנה למע"ש היינו כדרך רוב בנ"א והיינו בתורת יפה, שו"ר בראשונים ז"ל שפי' דאי לאו ר"פ הו"א דנפש רעה מי שאינו מקבלה כלל אפי' ישלימו לו החסר, וקמ"ל ר"פ דמי שמדקדק על המטבעות בכלל מיקרי נפש רעה, דהיינו שצריך לקבלם בתורת שלימים, ומסייע לחזקי' דבנ"א מקבלין כשלם.

סתמות הגמ' משמע בפחות מכדי אונאה, לפי שלא הוזכר שמשלימין לו החסר, דהו"ל האי מאן דמוקים אזוזי מע"ג דיהבי ל' חסרונה מיקרי נפש רעה, וגם סתם מוקים אזוזי משמע באופן הרגיל שנשחקין המטבעות, ולא במאורע שנחסרו הרבה, וכן בנותנה למע"ש לא קתני בשויה, ומשמע שנותנה בתורת סלע, וכן ביש בה אונאה לא הוזכר במתני' ענין השלמת החסר, דקתני מקבלה הימנו, ותרעומת, ולא קתני מחזיר לו החסר, וא"כ א"א לסתום במע"ש דהיינו כשמחזיר החסר, מיהו יש משמעות דקאי אסיפא דמיירי ביש בה אונאה, (דנותנה למטבע

שמחלל עליה יפה יפה, אלא שנוהג בה כסלע יפה.

שם דתרי זילי לא מזולנין, לשון זה צ"ב, דמשמע שמחללה ביפה, מפני שכנגד זה אינו מצמצם מעותיו, ולכאורה אינם ענין זל"ז, והו"ל למימר דודאי רק כיפה קאמר, דמה"ת שיחלל עליה טפי מיפה, וצ"ע.

שו"ר ברמב"ן פירש דלמסקנא בתורת יפה היינו רק בכמות הכסף שיש בה, וצ"ע דלשון תורת יפה משמע איפכא, וטפי הו"ל תורת רעה כמ"ש בירושלמי, ואפשר דהשתא מתפרש תורת יפה כאילו מתחלה היתה מטבע במשקל הזה, ואינה חסרה כלום, אלא כאילו היא יפה ונעשית מתחלה במשקל כזה, ובכח"ג ודאי מחללין רק כמה שיש בה באמת, מיהו קשה דהו"ל מאי בשויה בשויה דמעיקרא או בשויה בשוק, שהרי בס"ד פירשנו בשויה בכמות הכסף שבה, ועכשיו מתפרש איפכא.

ופוחת, וא"כ אין לדייק שאלה זו מהגמ', שהרי אין לנו נפש רעה שמקבלתו ומבקשת להשלים לה החסרון.

שם שא"א לו לאדם לצמצם מעותיו, משמע דדינא קתני שאין לו לאדם לצמצם מעותיו, וש"מ דמחמרינן שלא לזלזל במע"ש, ויש לעי' מנלן דמשום חשש הפסד מע"ש, דילמא משום חשש שלא יחוללו הפירות על המעות, וי"ל דכיון דבדיעבד שוה מנה על פרוטה ג"כ מחולל, אין חשש שלא יחול החילול, ואף למ"ד ממון הדיוט הוא, הרי הצמצום הוא פחות מכדי אונאה.

שם למימרא דסבר חזקי' כו' יש לעי' מאי ס"ד דסבר שיחלל עליה טפי מעל סלע שלימה, הא ודאי מתפרש שיחלל עליה כאילו היתה שלימה, וכמו שבשלימה אין לצמצם, ה"ה בזו, וי"ל דלשון ביפה משמע בשלימות כמו בעין יפה, דמחלל עליה יפה יפה עד שתתמלא בסלע, ולא כסלע חסרה, ודחי דכסלע יפה קאמר, ולא

ב

ברין מע"ש שאין בו או בחומשו שו"פ

ממה ששנינו, ויש לעי' אם חידוש הברייטא שיכול לסמוך על צמצום המטבע, א"כ גם באין בו ש"פ משכח"ל שיחלל על מטבע שחצי ממנו חולין, וקמ"ל דדיו על צמצום מעותיו, וי"ל דכיון שבברייטא לא הוזכר ענין צמצום מעותיו, לא מפרשינן שעיקר הדיו קאי ע"ז, וצ"ע.

תוכן הברייטא דמע"ש שאין בו או שאין בחומשו פטור מחילול מדאורייתא, אבל חייבוהו מדרבנן, ובחייב זה הקלו דדיו על מעות הראשונות, ובאין בחומשו יכול לחלל על כל מטבע וא"צ מעות הראשונות, ומ"מ דיו על מעות הראשונות, ובאין בו ע"כ צריך מעות הראשונות, ומ"מ ניהא לשון דיו שסומך על מה שנשאר בצמצום, ולא מחייבנן ליה לחלל על מטבע שיודע שנשאר בריוח, ובגמ' השאירו

נ"ג ב' אתמר ר' אמי אמר אין בו כו', לשון הברייטא לכו"ע נאמר פרט למע"ש שאין בו שו"פ, ומ"ד אין בחומשו מפרש דקרא בחומש מיירי, ובו דקתני תנא, אחומשו קאי, אבל ק"ק דברייטא דמעות הראשונות הו"ל לתנא להזכיר מע"ש שאין בחומשו, דהוי רבותא טפי, ולא הי' לו לסמוך שיתפרש אין בחומשו, דהא לא איירינן בחומש, וצ"ל דסמך שממילא מובן דקאי על מע"ש ששנינו דמתמעט ממעשרו, וכיון דקאי על דין הברייטא, נקט שפיר לשון הברייטא.

לשון דיו מתפרש שיש שני אפשרויות, ודי לו באחת מהן, אבל מע"ש שאין בו שו"פ, הרי אינו יכול לתפוס אלא במעות הראשונות, ואין כאן דיו, דמה שייך להוסיף ולעשות יותר

פרומה של מע"ש שלקח בה פירות בחצי פרוטה, האם פוקע קדושה, ובהקדש הרבר פשוט דלא פקע, שהרי כל חטה של הקדש אין בה שו"פ, וכמו פירות מע"ש, אבל במע"ש דבעינן כסף צורה יש לדון לצד דבנשבר המטבע פקעה קדושתו, ואם נימא דלא פקע א"כ משכח"ל מעות הראשונות בפרוטה.

נ"ג ב' ממעשרו ולא כל מעשרו, אין מבואר בפסוק מה למעט, ובעלמא ממעטינן שלא יגאל כולו רק מקצתו, וכאן לא מסתבר כן, שהרי גואל להעלותו לירושלים, לכן חיפשו מיעוט אחר, ואמרו דמעשר שאין בו שיעור לפדיון חשוב לא יוכלו לפדותו, ומ"ד אין בחומשו סבר דפשטא דקרא בחומש שיש בו פרוטה, (שאין מצות חומש לתת דבר שאינו שו"פ, מיהו לקושטא דמילתא אינו כן, דבכל דוכתא מוסיפין חומש רביע פרוטה), וכיון שהפסוק לא ביאר המיעוט, מסתבר דאף כשאין בחומשו נתמעט, וש"מ דפחות מד' פרוטות אינו חשוב לפדיון, והנה הסברא דאין דרך כבוד לעשות עסקים על פחות משו"פ, ויש לשאול א"כ מ"ט שרינן עם מעות הראשונות, וצ"ל דכיון שהכל באותו מטבע, חזינן בזא"ז כמו בב"א.

יש לעי' מנלן דבהקדש ג"כ פליגי באין בו ואין בחומשו, ומסתברא דהיינו דוקא בעלים גופיה, שנאמר בו דין חומש.

יש לעי' כשרוצה לפדות חלק מהקדש גדול שהקדיש מה דינו, וכן במע"ש מאי.

יש לעי' כיון דילפינן הקדש ממע"ש, א"כ אין זה דין בחלות המעשר, כמו שבהקדש אין שינוי בחלות, ומנין למד הראב"ד דינו.

יש לעי' אם גם בהקדש יש דין מעות הראשונות, והאם צריך מעות ראשונות של אותו בעלים, ד"ז צריך לברר לדינא, שהרי אנו מחללים על פרוטה חמורה של אחרים.

בקושיא כיון שלא הוזכר בברייתא ענין צמצום מעותיו, אבל ע"כ עיקר הדיו הוא על צמצום מעותיו, דאם יודע בודאי שנשאר, מה החידוש בדיו, אפי' למ"ד אין בחומשו, וכי יש יתרון לחלל על מטבע שעדיין לא חיללו עליה, ואף במע"ש שיש בחומשו שו"פ יכול לחלל על מעות הראשונים שנשאר בהם.

בתו' הקשו דנימא דפחות מד' פרוטות פטור מחומש, ולפ"ז הקילה תורה על הפודה מעט, ובפשוטו הפודה מעט גרע טפי, (ולומר שאין חומש פחות מפרוטה ליכא למימר, כמבואר במתני' דחמשה חומשין הם), גם י"ל דקרא אגאל יגאל קאי, דבהאי קרא גלי דיכול לגאול, וא"כ המיעוט הוא בהא דגואל, שרק ממעשרו, ועכ"פ בין מ"ד אין בו ובין מ"ד אין בחומשו מפרשים שהפסוק מרמז שיש מע"ש שאין לו פדיון, ואח"כ דנו מסברא אם לפרש הפסוק על פחות משו"פ, או שאין בחומשו שו"פ, ולא שייך לשאול דנימא דממעטו מחומש, כיון דקודם שידענו איזה מע"ש מתמעט, ידענו שהמיעוט על הפדיון, וכי עכשיו שמסתבר לנו שהמיעוט על אין בחומשו, נשנה עיקר הדרשא למפרע, - שו"ר דבפשוטו ניחא להמפרשים שהמיעוט על המע"ש שאין בו חיוב העלאה לירושלים, וזה שייך רק בפירות, ולא מפרשינן קרא במעשה הפדיון.

יש להסתפק אם אפשר לתת להקדש פרוטה לפדות פחות מפרוטה, ואם יכול להקדיש במטבע פחות מפרוטה כדי שיהא לו מעות ראשונות.

הקדש נפדה בשוה כסף, וחזינן מזה שהוא דין בפדיון, דהא שייכא קדושת הקדש בפחות משו"פ, משא"כ מע"ש שהי' מקום לדון שאינו מתקיים בפחות משיעור מטבע, דחסר בכסף צורה.

ג

ברין חילול כסף ונחישת על הכסף, וכסף ופירות על כסף

ע"ז שם חילול כלל, ולכן לא הגבילו כלום בזה, אבל הבא להתפס מטבעות על מטבעות לא מהני לזה חילול פירות טפי מחילול נחשת, וצ"ע בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שלא כ"כ וראי' לזה דמשהו פירות וכולו כסף מסתברא דאסור לכו"ע, וממילא כיון שלא נאמר בזה שיעור, הרי סתמו כפירוש דהיינו כשיעור שנאמר בנחשת, ונראה דלדבריו אף במשהו פירות מותר, דכיון שנעשה כאן חילול פירות על כסף הרי אנו רואים את זה עיקר, כיון שזוהי מצוותו ורק כששניהם מעות בעינן מחצה, אבל נראה שהדבר צריך ראי', וסתמות הדברים כמש"כ.

שיעור חצי בפשוטו תלוי בכמה שמתפס במטבע, ואם מחלל שוה מנה על שו"פ, הרי קבע בחילול זה שהמנה כאילו שוה רק פרוטה, ושפיר נטפלת פרוטה זו לפירות שיחשב עיקר החילול בגלל הפירות, וכן אם מחלל פירות שוה מנה על פרוטה במטבע, ואת הכסף מחלל שתי פרוטות על שתי פרוטות הו"ל הכסף רוב, דהמחיר שמחליט בחילול זה הוא האמת הקובע, ולא המחיר של הפירות אילו לא עשה אונאה, הגע עצמך הרי שחילל באונאה פחות משתות, האם נלך לפי הערך האמיתי או לפי החילול שעשה, וה"ה בשוה מנה על פרוטה כיון שאין אונאה להקדש, וצ"ע בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה, ולע"כ.

מע"ש פ"ב מ"ח הפורט סלע ממעות כו' רמ"א אין מחללין כסף כו' הגר"א פי' פלוגתא דב"ש וב"ה משום דאין מחללין כסף על כסף, ובחציים נחישת הקילו ב"ה דתו לא מיחזי ככסף על כסף דחשבינן ליה כבא לחלל נחישת על כסף, אלא שאין לו מטבעות כדי הסלע, ולכן מצרף עמם מטבע של כסף, וכ"ז כשהכסף אינו רוב, אבל אם הכסף רוב, הרי נראה עיקר החילול כסף על כסף.

ונחלקו ר"מ ורבנן בכסף ופירות, אם מצרפין חילול הפירות עם הכסף לחשוב שעיקרו לחלל פירות והכסף רק מצטרף, או שהחילול של כסף ופירות שני ענינים הם, ונשאר עדיין החומר של כסף על כסף, ובתוספתא קתני דביש עמהם פרוטרוט מודה ר"מ, והיינו דהפירות משלימין לחצי, שע"י שהפירות והנחישת חצי מותר לחלל כסף כנגד חציו, אבל ודאי שאין קולא בפירות טפי מנחשת דנימא דסגי במשהו פירות ורובו כסף על כסף, דמעוטי בפלוגתא עדיף, וכשחלקו רבנן על ר"מ מתפרש שפירות כנחשת, וכשמודה ר"מ דפירות מצטרפין לנחשת היינו דוקא כשאין הכסף יותר מחצי, אבל כשהכסף יותר מחצי הרי עיקר החילול מתייחס לכסף, טפי מכסף ונחשת, ואין שום דיוק מדקתני סתמא, שהרי ר"מ אוסר אפי' רובו פירות ומשהו כסף, וחכמים מתירין פירות כנחשת, ולא דמי ללוקח פירות בירושלים שאין

סימן א

ברין מע"ש שאין בו שו"פ, ובדיני חומש וחילולו

מיקרי נפש רעה, שהרי זה שמקבלה בשויה מרויח, דהא זימנין דיהיב לה בתורת שלימה ומקבלו מיני' ואם אינו מקבלה ע"כ דמשום דלא סגי לי' הוא, ולא מפני קפידת החסר שהרי בשויה נוטלה.

[שוב נראה איפכא שאם ר"פ בא ליישב המשנה הו"ל למימר אר"פ הכי קאמר שאחר שאינו מקבלה אינו אלא נפש רעה, אלא ר"פ בא ללמד שאין ראוי לדקדק במטבעות דתנא קרי ליה נפש רעה, וזה דוקא כשבני המקום מקבלין אותה אבל אם הם קפדנין ולא מקבלין אותה אינו חייב לקבלה, דלא מיקרי נפש רעה כשבמציאות בני מקומו בעלי נפש רעה ולא יקבלוה ממנו, ומסייע ליה לחזקיה דמתני' מתפרשת שמקבלה ביפה, דאי לאו מימרא דר"פ הי' מקום לפרש שנותנה למע"ש בשויה, שמי שאינו מקבלה כלל אפי' בשויה, אינו אלא נפש רעה].

בטעמא דשולחני לא מיקרי נפש רעה, וחידושא דחזקי'

שם מסייע לי' לחזקיה כו', לפמש"כ הוצרכנו לדר"פ לסיועי' לחזקי' דלכתחלה נמי מחלל עלי' ביפה, ומשמע דהשולחני שפורטה בשויה לא מיקרי נפש רעה, ואפשר הטעם משום דהשולחני מדקדק ליתן סלעים שלימים, או מפני שעלול להפסיד ע"י רמאים, אבל אדם מן השוק פורטה ביפה, א"נ י"ל דכל שפורט מטבע במטבע לא שקיל רעה ויהיב יפה, ורק בדרך מו"מ אין דרך להקפיד.

ונראה דחזקי' אשמועינן נמי דמותר לו לפורטה בשויה, ולא מחייבינן לי' לקנות בה פירות שיקבלוה ביפה, או לפרוטה אצל חנוני

חידושא דר"פ דנפש רעה אמקבל קאי ולא על הנותן

א. נ"ב ב' ונותנה למע"ש כו', אר"פ ש"מ כו', לפירב"ם קאי אפחות מכדי אונאה, ומי שאינו מקבלה כמטבע שלימה מיקרי נפש רעה כיון דסגי לי', ונראה דלהכי נקט דמתני' ממטה למעלה, אע"פ שאין זה הסדר הראוי לשנות בכה"ג שאיסר לדינר יש בו אונאה, אלא כדי שיוכל לשנות ונותנה למע"ש, לכך שנה בדלית בה אונאה, (ואין להקשות מדקתני עד מתי מותר להחזיר, דהא פשיטא דביתור מכדי אונאה אין נותנה למע"ש, ודינא דלהחזיר אף איתור מכדי אונאה קאי כמ"ש בשו"ע סי' רכ"ז סי"ז, ואפשר ששנאו התנא באמצע, לומר דבשיעור הזה היא אונאה, ואפשר גם לרמוז למ"ש והוא דסגי לי'), ועוד דאין נראה שיקרא נפש רעה מי שאינו נוטל מטבע פגומה בשווייה, דהא ודאי משום דלא סגי לי' אינו נוטלה, ונפש רעה היינו שמדקדק על החסר, וכן מוקים אזוי משמע שמדקדק במה שאין לדקדק.

ויש לעי' מאי קמ"ל ר"פ הא היינו דקתני מתני', וגם משמע דרק לבתר מימרא דר"פ היא מתני' סייעתא לחזקי', ואפשר דהי' מקום לפרש שאינו אלא נפש רעה כמו ואינו, דהיינו זה שנותן למע"ש הסלע הזה נקרא נפש רעה, אבל אין לו לחשוש שלא חל החילול, והמקום לפרש כן הוא משום דלשון המשנה חסר דהול"ל דזה שאינו מקבלה אינו אלא נפש רעה, ואי קאי אנותנה אין הלשון חסר, והיינו דקמ"ל ר"פ דאמאן דמוקים קאי, אבל דוחק לומר דקמ"ל ר"פ דמקבלה כשלימה, דא"כ טפי הו"ל לר"פ לפרושי אמתני' דנותנה בשלימה או ביפה קתני, וגם לא הוי ס"ד דמי שאינו מקבלה בשויה

אע"פ שהוא מקבל פחות ח', וכבר חילל יותר, דהפירות תופסין לפי ערך, וז"פ.

בדברי הרמב"ן והרשב"א והר"ן במסקנת הגמ' והקושיות לפירושה

ב. הרמב"ן והרשב"א והר"ן מפרשים דלמאי דמשני מאי ביפה בתורת יפה מתפרשא מימרא דחזקי' איפכא דבשויה היינו ביפה פי' כסלע שלימה, ובתורת יפה היינו בשויה פי' בדמים יפים וודאים שבה, וה"ק אע"פ שאם בא לפרטה בשוק יקבל כל שויה כסלע שלימה, מ"מ במע"ש לא מזלזלינן ואינו מחלל עלי' אלא כפי מה שיש בה באמת, ומסייע לי' מדר"פ לענין מה שאומר דכשבא לפרטה בשוק יקבל כל שויה, ומתני' קמ"ל דנותנה למע"ש בתורת מטבע ולא חשבינן לי' כאסימון, שאינו אלא נפש רעה מי שאינו מקבלה כשלימה, ולכן מטבע גמורה היא, והיינו חדא זלזולא דחשבינן לה כמטבע אע"פ שמקצת בנ"א אין מקבלין אותה.

וכמה דברים קשים לפי זה, חדא דלא הזכירו בגמ' דהשתא הדר בי' מפי' קמא ומתפרשא מימרא דחזקי' איפכא, והול"ל אלא מאי ביפה בשויה ומאי בשויה בשלימה, [מיהו בזה י"ל שכבר הוזכר לעיל לשון בשויה על כונת שלימה, ולכך סגי במ"ש דביפה לאו שלימה קאמר], וגם לשון בתורת יפה אינו נאות לכונת שויה, [שו"ר בריטב"א הנדמ"ח בשם תו' עי"ש], ועוד דחזקי' גופי' למה נקט לשון שמורה איפכא, דיפה משמע טפי משויה, ועוד דלא הו"ל להזכיר כלל הא דבא לפרטה, הול"ל אמתני' ואין מחללין אלא כפי כסף שיש בה וכיו"ב, דממילא מובן שהחידוש דאע"פ שיוצאה ע"י הדחק אין מחללין עלי' כשלימה, ולישנא דלכתחלה אינו מבואר בדחזקי' דנימא אע"פ שבקל פורטה בשלימה, וממילא גם סייעתא דמייתי מדר"פ ק"ק לפ"ז, כיון שדברי חזקי' מתפרשים יפה גם אם ע"י הדחק פורטה כשלימה, ועוד דתנא דמתני' לא הו"ל למיסתם

ולא אצל שולחני, ומשו"ה נקט לישנא דבא לפרטה פורטה בשויה, ולא קאמר אע"פ שאם בא לפרטה כו', והא דמחלל עלי' ביפה, י"ל דפירות מע"ש נמי כדרך מו"מ הוא דלא קפדי, ועוד שהרי יכול לקנות בה פירות ולא יפסיד.

הא דחשיב זלזול במע"ש דוקא משום שמחלל על כולה, ואף בשלימה אין לצמצם

שם למימרא דסבר חזקי' דמזלזלינן במע"ש, יש לעי' אמאי חשיב לי' זלזול הא אינו אלא נפש רעה, ואפשר דמשמע לי' דביפה שמחלל על כולה עד פורטה אחרונה, ומתפרש שיכול לצמצם ולחלל על כולה, וזה סותר לאידך מימרא דחזקי' שאין לצמצם מעותיו בחילול מע"ש, ומשני דהאי ביפה דקאמר היינו רק שינהג בה כאילו היתה שלימה בלא חסרון כלל, אבל גם בשלימה אין לו לצמצם ולחלל עד פורטה אחרונה.

ומהא דמסיים עלה דתרי זילי לא מזלזלינן, משמע דחזקי' נתכוין בהאי לישנא לומר שמחללה בתורת יפה ולא על כולה ממש, דאל"כ הו"ל לתלמודא למימר מאי ביפה בתורת יפה מה התם לא מצמצם אף הכא נמי כו', אבל השתא מתפרש דחזקי' דינא קאמר שמחללה רק בתורת יפה ולא בשלימה ממש, ונפ"מ דבדאית לי' מע"ש פחות משו"פ לא יחללנו על סלע זו, דתרי זילי לא מזלזלינן, וצ"ע בזה, וגם חמיר טפי לצמצם מעותיו בסלע זו מבשלמה דבשלימה משמע שכך נוהג אדם כשר, אבל איסורא ליכא, אבל הכא אין מחלל עלי' בצמצום.

ונראה דכשבא לפרטה אין תופס מע"ש בפרוטות אלא לפי ערך שחילל עלי', אע"פ שכבר חילל עלי' כמנין כל הפרוטות שיש בה בשויה, כגון שחילל על הסלע פירות בשווי של סלע שלימה פחות ה' פרוטות, והסלע חסירה במשקלה ח' פרוטות, אם יפרטנה לא יחול מע"ש על כל הפרוטות שמקבל עבור הסלע,

מדקדק בחסירות, ה' מקום לומר שמחלל על איזו שירצה ועוד דהוא עצמו כשפורטה, ודאי פורטה כשלימה [ועי' מע"ש פ"ד מ"א], ומסתברא דבכלל היפה שבהן אף יתרונות אחרים ששייכי במטבע.

ולענין הלכה קיי"ל בשו"ע חו"מ סי' רכ"ז דפחות מכדי אונאה מוכרה לכתחלה כמטבע שלימה, אבל עדיין אין מזה ראי' למע"ש, כיון דגם לדעת הרמב"ן ודעימי' קיימא מסקנא הכי ורק במע"ש מחלקינן, ומ"מ נראה להקל דבפחות מכדי אונאה, [ויש להחמיר כהרמב"ן והרא"ש דהיינו עד אחד מי"ב במטבע], מחללין עלי' בתורת שלימה, דכ"ד הריב"ם והרמב"ם והרא"ש והריב"ן, ואף לפרש"י אין מבואר דבפחות מכדי אונאה אין מחללין ביפה, וכיון שמוציאה לכתחלה יש לנקוט דה"ה לענין מעשר, וכ"מ בירו' מע"ש בהדיא וכל הנדון מדרבנן דמדאורייתא ודאי מחולל, [אף בלא דינא דשוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל], מיהו דעת הרמב"ן והרשב"א והר"ן דאין מחללין עלי' אלא בשויה, ומסתברא דהיינו דוקא כשחסרה הרבה בשיעור שהשולחני אינו פורטה כשלימה, מיהו אם כבר ה' מע"ש בסלע יפה אין לחללו על סלע חסירה, ומסתברא דגם בזה אם חיללו מחולל, דמוציאין אותה בשוק כיפה, ועוד דלא גרע משה מנה שחיללו על שו"פ, אח"כ ראיתי ברא"ש שפי' לפירב"ם דהשולחני מקבלה כנסכא, ובתורת יפה היינו כמטבע במשקל כזה, ולא כיפה כאלו היתה שלימה, אבל בתו' לכאו' ל"מ כן, ולפ"ד צ"ל כמש"כ סק"א.

בפלוגתת הראשונים במע"ש שאין בו שו"פ אם חיובו מדאורייתא או מדרבנן, ואי מחללו על מעות הראשונות

ג. נ"ג ב' פרט למעשר שאין בו שו"פ, פרש"י שאין החילול תופס כיון שהוא פחות משו"פ, ולפ"ז משמע דחייב בחילול מדאורייתא, אלא שאינו יכול לחללו בפ"ע,

הכי, דכיון שכל מי שאינו מקבלה בשלימה חשיב נפש רעה, ה"ז כמפורש דנותנה למע"ש כשלימה, וגם עיקר הקו' דחזקי' אחזקי' אפשר ליישב דכשמצמצם מעותיו עלול לבא לידי מכשול, אבל הכא כיון דכשבא ליקח בה פירות כו"ע שקלי לה בשלימה אינו גורם הפסד למע"ש, אע"פ שאם יארע שיפרטנה אצל שולחני יפסיד, וכן הא דחשיב לי' זלזול הא דמחלל עלי' בשויה צ"ב, דאדרבה בדרך כלל המע"ש ירויח עי"ז, ולעולם לא יפסיד דאף השולחני פורטה בשויה.

וצי"ל דאחר שהכריעו ז"ל דר"פ אפחות מכדי אונאה קאי, ע"כ דקו' הגמ' הואי אהא דמחלל עלי' מע"ש בשלימה, דזה גרע מלחלל בצמצום, וממילא מובן דבתירוץ דבתורת יפה הדר ב', דכיון דלא ס"ל לדקדק מלשון ביפה דמחלל על כולה בלא שיוור, אין מוצא אחר לביאור קו' הגמ', וכן מדמסיים דתרי זילי לא מזלזלינן משמע שזה מבואר בדברי חזקי', וצריך לדחוק דכאן קמ"ל חזקי' דחמיר ממטבע שלימה, וכמש"כ סק"א, לכך הוצרכו לפרש קו' הגמ' ופירוקה אעיקר דין חילול בכולה, וצ"ע.

בדברי הירושלמי שמוביא הרמב"ן

בירושלמי מע"ש פ"ב ה"ג חזקי' אמר כשהוא מחללה עושה אותה כרעה וכשהוא מחלל עלי' עושה אותה כיפה והתנינן בורר את היפה כו' וזה מפורש כפירב"ם [וכדמפרשין בס"ד לכו"ע], והרמב"ן מפרש איפכא ולפ"ז צ"ל כפירושו בשמעתין דאע"פ שבשוק שמין אותה כיפה, ול"מ כן, וגם פירושו בהמשך הירו' קשה, כמשה"ק הרב המג"י ברמב"ן, ויש ללמוד מהירו' דאם ה' המע"ש בסלע יפה, אסור לחללה על חסירה, דהשתא מגרע בכח המע"ש שהי' בו גם לענין לפורטה, ולכאו' ז"פ שהרי כשהביא בסלע מעות הביא כשיעור של סלע יפה, ואם יחללן על חסירה שוב לא יוכל לפורטה לשיעור מעות שחילל עלי', מיהו אם נימא דבשוק יוכל לפורטה אע"פ שהיא חסירה, ורק השולחני

הראשונות, ובענין שישייר חצי פרוטה לחילול זה, מיהו בנתערב המע"ש דאיסורו מדרבנן מבואר מדברי הרשב"א דגם בזה דיו לחלל על מעות הראשונות, שכ' דסוגיין מתפרשא בין בפחות משו"פ מעיקרו, ובין בהי' בו שו"פ דהוי דאורייתא מ"מ כיון שנתערב הוי דרבנן, [והא דאמרי' לא מיבעיא יש בו דקלטהו מחיצות, ולגרסת הראשונים כתוב בהדיא בגמ' לא מיבעיא יש בו דאורייתא, היינו דקודם שנתערב נכנס לירושלים וקלטהו מחיצות, וצ"ע בראב"ד שבשטמ"ק שכ' י"מ משום דמערב ברוב קרי ל' דרבנן וא"כ אפי' יש בו שו"פ נמי, ולקמן קרי ל' דאורייתא, ור"ל הא דאמרי' לא מיבעיא יש בו דאורייתא, וצ"ע היכי משמע דלאחר שנתערב ג"כ מיקרי דאורייתא], ומרן זללה"ה בדמאי ס"ג ס"ק י"ד כתב לדקדק מדלא מוקמינן ברייתא דמע"ש שנתערב בפחות משו"פ שבא ממעשר מרובה, ש"מ דדינא דחזקי' אף במעשר דאורייתא, ולפמש"כ אין ראי' אלא לתערובת דהוי דרבנן, וי"ל דכונתו דהו"ל לתלמודא לדחויי דלא היתירו אלא היכא דהי' מעיקרו דרבנן ולא מפני התערובת, מיהו יש לדחות דסתם אין בו משמע מעיקרא כברייתא דלק', ועי' לק' סק"ו].

ברימב"א נראה דאינו מחלק בין מע"ש שמעיקרו לא הי' בו שו"פ לאין בו עתה שו"פ וכיון דמע"ש שהי' בו שו"פ ודאי לא פקע ממנו דין מע"ש כשנשאר רק פחות משו"פ, לכן פירש דנשאר בו קדושת מע"ש אלא שאינו מחויב לעלותו לירושלים ומניחו עד שירקב אם אין מזדמן לו בקל להעלותו לירושלים, ולפ"ז תופס חילולו מדאורייתא אלא דכיון שאינו מחויב לחללו הקלו בו, והא דאמרי' דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי, היינו דהמעורב בטל מדאורייתא, והא דאמרי' יש בו דאורייתא כו' היינו דלענין דין קלטהו מחיצות ס"ד שלא גזרו בו כיון שאין חיוב לפדותו, אבל הדברים צ"ע דכיון דתופס פדיונו מדאורייתא ואסור לאכלו בלא פדיון, אין להקל בחלות הפדיון מחמת זה

וצריך להעלותו לירושלים או לחללו על מעות הראשונות, אבל בראשונים ז"ל נראה דמדאורייתא א"צ חילול, והיינו כשבזמן ההפרשה לא הי' במע"ש שו"פ פקע ממנו דין מע"ש, ויכול לאכלו בחוץ בלא פדיון, אבל כשהי' בו מתחלה שו"פ אע"פ שחילל מקצתו נשאר בו דין מע"ש מדאורייתא, [כ"מ בשטמ"ק בשם הראב"ד והרשב"א לעיל א' ועי"ש בשם הרא"ש].

ולכאזי מימרא דחזקי' מוכחת שמע"ש שאין בו שו"פ אין חיובו כשל שו"פ, דכיון דטעמא דאין אדם מצמצם מעותיו הוא מפני שאסור לזלזל במע"ש שמא יכשל ולא ישאר בו חולין לחילול, אם איתא דפחות משו"פ חיובו גמור כשל שו"פ, למה נתיר לו לחלל על המותר שבמעות הראשונות, הרי עכשיו הוא מזלזל בחילול המע"ש, אבל אם חיוב חילולו רק מדרבנן, שפיר הקלו בו, כיון שע"כ צריך הוא למעות הראשונות, כדי שיתפוס פדיונו.

ולפ"ז ניחא טפי הא דאמר לעיל לא מיבעיא קאמר כו' אבל אין בו אימא לא קלטו ל' מחיצות, ופרש"י דס"ד שלא החמירו בו כיון שאין פדיונו מצוי, ולכאזי קשה דמ"מ אין סברא לשנות דין קלטהו מחיצות בגלל זה, ועוד דודאי מצוי שיהא לו איסור של מע"ש שלא חילל על כולו, אבל לפמשנ"ת דחיוב חילולו רק מדרבנן, בזה ודאי הי' מקום לומר שלא החמירו בו דין קלטהו מחיצות, (וכדאשכחן בדמאי שנכנס ויוצא ונפדה כרתנן מע"ש פ"ג מ"ו מיהו שם פ"י ביר' דדוקא בטיבליהו שרי), וכן הוכיח בתו' הרא"ש מכאן דדין פדייה דיד' מדרבנן, שו"ר דגרסת הרא"ש והראשונים ז"ל בהדיא בגמ' דיש בו דאורייתא ואין בו דרבנן, ועי' להלן.

ולפ"ז אין ללמוד מדחזקי' למע"ש דאורייתא שאין בו שו"פ, [כגון שבשעת ההפרשה הי' בו שו"פ, וכדקרו בגמ' לעיל לחצי פרוטה דאורייתא], דבזה י"ל דלא שרינן לחללו על מעות

בדין אין בו ואין בחומשו, ושעת הפרשה קובע אע"פ שנתמעט

ד. שם איתמר ר"א אמר אין בו ר"א אמר אין בחומשו כו', לפי הראשונים ז"ל דלמ"ד אין בו היינו שמע"ש שאין בו שו"פ בשעת הפרשה אין בו מצות פדייה ואכילה בירושלים, יש לפרש דה"ה למ"ד אין בחומשו, דכיון דקרא דגאולה במע"ש שיש בחומשו שו"פ מיירי, דבהכי מוקמינן מיעוטא דלא כל מעשרו, הלכך כל שאין בחומשו שו"פ אין מצות פדיון, וממילא מותר לאכלו חוץ לירושלים, לפמש"כ לעיל סק"ג בדעת הראב"ד והרשב"א.

ולפ"ז נראה דהיכא דבשעת הפרשה הי' בו ד' פרוטות, ועכשיו בא לחלל ממנו ב' פרוטות על המעות, ג"כ מוסיף חומש, דדין חומש הוא בכל פדיון מע"ש, אלא דמיעוטא דמעשרו מוקמינן אאין בחומשו שו"פ, דאין בו מצות פדיון, אבל דין החומש הוא כדין המעשר עצמו, וכי היכי דמע"ש שהי' בו ד' פרוטות ועכשיו נשארו ב' חייב בפדיון, ה"ה דחייב בחומש, דלא נלמד שני מיעוטין ממעשרו, וכיון דאפיקתו לקדושת המעשר עצמו, לית לן לחדש דחייב חומש אינו חל בשאין בו שו"פ, וכ"מ בתו' דלא מוקים דרשא לומר דאינו מוסיף חומש.

והיינו דאמר' לק' נ"ה א' וליתני חומש מעשר בפרוטה, ר"ל דליתני דשיעור מעשר הוא כשיש בחומשו פרוטה, ומשני בקרנא קא מיירי בחומש לא קא מיירי, שאין זה שיעור במעשר, דשיעורו ה' פרוטות ובסימנא דאיכא למשמע שיעור המעשר ע"י פרוטה דחומש לא קא מיירי, אבל אם הי' דין דחומש בעי שו"פ אף במעשר שכבר נתחייב חיוב גמור, לא שייך לומר בחומש לא קא מיירי, דהא זהו דין בחומש והו"ל למיתנייה, ועי' להלן בדברי הירוש'.

ונראה לדקדק כן ממתני' נ"ה ב' דקתני חמשה חומשין הן וקתני הפודה נטע רבעי ומע"ש שלו מוסיף חומש, וגבי הקדש וגול קתני

שאינו חייב לחללו, דסו"ס החילול מתירו באכילה, וגם ראוי לומר דע"י החילול על מצות הראשונות חזר דינו כיש בו שו"פ, כדין צירף לו שו"פ בפירות, וקצת דוחק הוא, וטפי הו"ל שיצטרפו פירות עם מצות שבידו ליחשב שו"פ להעלותו לירושלים, ועו"ק דבסברא דקלטהו מחיצות אין לחלק כ"כ בזה כיון דחייב אכילתו מדאורייתא, ולדעת הראב"ד והרשב"א מיושב טפי, דכל שהי' בו בשעת הפרשה שו"פ דינו כמע"ש גמור מדאורייתא לכל דבר, וכל שלא הי' בו שו"פ בשעת הפרשה נעשה כחולין מדאורייתא אחר ההפרשה, דפקע ממנו חיוב להעלותו לירושלים וממילא פקע איסורו, אע"פ שהועילה ההפרשה להוציאו מידי טבל, ומסתברא דאף בהפרישו בירושלים אין מצוה לאכלו שם, מיהו בתו' הרא"ש ג"כ לא חילק בין בא מפירות שיש בהן שו"פ, לאין בו מתחלה שו"פ.

ומדברי הראב"ד נראה דאף בלא הי' בו בשעת הפרשה שו"פ משכח"ל שיהא חיובו מדאורייתא כשיש לו פירות טבלים שע"י שיעשר מהן יצטרף לשו"פ, שכך כתב ליישב ההיא דמכות דמחייב בתאנה אחת, והדברים מחודשים דדין המעשר צריך להקבע בשעת ההפרשה, והרי אם יאבדו הטבלים דין הוא שיחשב כאין בו שו"פ, ונמצא דמדין ברירה אתינן עלה, ובפשוטו הי' נראה דאף בדאית לי' כבר פירות מע"ש שו"פ, ועכשיו הוסיף להפריש פחות משו"פ, ג"כ פקע חיובו מדאורייתא, דהדין נקבע בדבר הנפרש בזמן ההפרשה וההיא דמכות דמייתי מינה הראב"ד בלא"ה צריך לאוקומה בדאיכא כזית, ואין קושיא אם כזית מתאנה שו"פ, עי' מעשרות פ"ב מ"ו והיו תאנים ונמכרות משלש ומארבע באיסור, ובחידושים ע"ש הריטב"א העתיק מהראב"ד שיש לו עוד מע"ש, ול"מ כן בגמ' שם, וג"ז אינו בדין שיועיל דבתר הפרשתו אזלינן, וצ"ע.

והרמב"ן ג"כ הזכיר לשון שו"פ בשעת הפרשה, ונראה דדעתו כהרשב"א והראב"ד.

וא"כ צ"ע מ"ש בה"ד דאין מוסיף חומש, ובה"ה הזכיר חומש, וצ"ע וע"ע לק' ס"ק י"א.

הקדש ומע"ש שוים לענין שחלים על פחות משו"פ, וחילול שאני, ובמע"ש זה דין בכסף צורה, אבל הקדש מתחלל על שו"פ בשתי מטבעות

ה. המקדיש פחות משו"פ חל הקדש ע"ז, וחייבין עליו משום מעילה כשיצטרף עם עוד פחות משו"פ, כ"מ בתו' ובראשונים גיטין י"ב ב', וכ"מ לק' נ"ה א' דמרבין פחות משו"פ להשבון, ולא מוקמינן קרא בהשבון עם מעות הראשונות או שיוסיף עד פרוטה, וכ"מ כריתות י' ב', וכ"מ ערכין כ"ז א' בהקדיש שדהו מפני רעתה, ומשמע דפרוטה נמי לא הוה שויא, [עיי"ש בתו' דלר"י פדהו בכיצה שהיתה שו"פ והפסיד], ולכא' משמע מזה דמע"ש והקדש חלוקין זמ"ז, דלפי' הראשונים ז"ל במע"ש פקע קדושתו באין בו שו"פ, אבל בתו' ערכין שם משמע דמדמו דין אין בו ואין בחומשו דמע"ש להקדש, ובקדושין י"א ב' נמי אמרי' דהקדש יליף ממע"ש שאפשר לחללו על מטבע שאינו כסף צורי, ומשמע שדינם שוה, מיהו למסקנא לא קאי הכי, ומ"מ הא מיייתי התם קרא דונתן הכסף וקם לו.

ונראה דמע"ש והקדש שוין שתופסין אף בפחות משו"פ, תדע דכשמעשר חייטין אין בכל חטה שו"פ, ומ"מ נשאר בהן קדושת מע"ש, ובפרוטות כה"ג אמרו בגמ' דפרוטה ומחצה לא תפסה שתי פרוטות, וע"כ דקדושת מע"ש דשעת הפרשה שאני, וחילול אף על פחות משו"פ, וכן בעיקר הפרשת פחות משו"פ הרי חל דין מע"ש ונפקע טבל מן הפירות, אלא שחויב העלאתו לירושלים פקע, וממילא נעשה כחולין, ולכן בהפריש יותר מפרוטה בב"א, אע"פ שאין שו"פ בפרי אחד מ"מ נשאר חיוב העלאה לירושלים, כיון שקדושת מע"ש נשארת בפחות משו"פ כמו הקדש.

שו"פ, ופי' בתו' שאנן והרא"ש דלהכי סתם תנא ולא קתני שיעורא בנטע רבעי ומע"ש משום דכל מה שפודה מוסיף חומש, [ואפי' פחות משו"פ], ואין לומר דמתני' מדרבנן, דהא לעיל כי פריך ליתני מע"ש בפרוטה לא משני כיון דמדרבנן חייב לא קתני לי', [ואמנם נראה דהיינו דמשני מ"ד אין בן], א"ו מדאוריתא מוסיף חומש בכל שיעור שפודה אפי' פחות משו"פ, מיהו יש לדחות דסגי בחיוב דרבנן שיסתום התנא ולא יפרש שו"פ או ד' פרוטות.

ובירוי מע"ש פ"ד ה"ב מיייתי פלוגתא באין בו או אין בחומשו לענין חיוב חומש, ונראה דהיינו כשבשעת הפרשה לא הי' בו שו"פ, אבל אף להירו' כשפודה פרוטה או אפי' פחות מפרוטה שבא ממע"ש שהי' בו או בחומשו שו"פ מוסיף חומש, ולפ"ז ליכא נפ"מ בפלוגתא זו דלתלמודין א"צ פדיון כלל מדאוריתא לפי' הראב"ד והרשב"א, ומדרבנן בכל ענין מוסיף חומש, [ובירוי' שם פריך למ"ד אין בו וכן למ"ד אין בחומשו דליתנייה במתני' דחמש פרוטות הן, ולשיטתו ליכא לשנויי בחומשא לא קא מיירי, כיון דהגדון על דין חומש, ונשאר בקושיא, ומשמע שם שמקשה נמי מהא דמע"ש שאין דמיו ידועין, דאומר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות, ונראה דמפרש אין דמיו ידועין אם יש בו שו"פ, או דידעינן שאין לו דמים (כ"ה בתוספתא) וש"מ דאף באין בו איכא חומש, ולא משני מידי, ולפמש"כ לעיל י"ל דנתכוין בקו' זו לתרץ דכיון דמדרבנן חייב, לא קתני לה במתני'[, ודברי הרמב"ם בפ"ה ה"ד ה' צ"ת שכ' דבאין בחומשו שו"פ אינו מוסיף חומש, ובהלכה ה' כתב דאומר הוא וחומשו, וע"כ מדרבנן קאמר, ומ"מ צ"ע שהעתיק הירו' ולתלמודין לא מיירי על החומש, וכמשנ"ת, ואין לנו מדברי הרמב"ם אלא חומרא דפירות שאין בחומשן שו"פ, חייבין בחילול מדאוריתא, אבל בפ"ב ה"ט כתב דבאין בחומשו שו"פ הוא מדבריהם, (וכונתו שם להעתיק הגמ' כגרסת אין בו דרבנן),

למע"ש שווי מטבע בשום אחד, ולא קרינן ב' ונתת בכסף, וכ"כ הרמב"ם פ"ד ה"ט שאין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפודה באסימון והוא מירו', ומשמע דמשום פדיון מהני, ועי' להלן.

ו'פ"ז אף אם נימא דאין פודין הקדש בפחות מפרוטה, אין ד"ז מענין פחות מפרוטה דאשכחן במע"ש, אלא הוא דין בחילול שיהא שוה פרוטה אף במפוזר בכמה מטבעות, ומסתברא דלא מהני מעות הראשונות בהקדש, כיון שאין החסרון במטבע דנימא שמועיל מה שיש כבר קדש במטבע, ואם נימא דגם במע"ש יש דין חילול בפרוטה דוקא, א"כ י"ל דלא מהני מעות הראשונות אלא במע"ש שלא הי' בו שו"פ, אבל בהי' בו שו"פ אינו יכול לחלל על מעות הראשונות פחות מפרוטה, כיון דבעינן שיעור פרוטה לחילול אבל ע"כ קונין במע"ש שפחות מפרוטה בפירות בירושלים, ועדיין צ"ע בכ"ז, [ועי' בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה סוף מעילה במתני' דנתן לו פרוטה וא"ל הבא לי' בחצי' נרות, כו', שדקדק דאפשר לחלל חצי פרוטה של הקדש, מיהו שם בלא"ה צ"ע דאם פרט הפרוטה וקיבל חצי פרוטה מסתברא דנפקא לחולין דאין ע"ז שם פריטת מטבע, אלא ככלי חשיב כיון שהח"פ אינה בדין מטבע, וגם בירו' קרי לה אסימון והא דמשמע דכשלקח בחצי פרוטה יצאה רק ח"פ לחולין, היינו במעילה ופשיטא לן דמהני, והנדון להוציא לחולין], ומדברי הרמב"ם בשם ירו' הנ"ל דאין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כאסימון משמע דמהני פדיון על פחות מפרוטה היכא דמהני אסימון, מיהו בכ"מ מפרש לה במחלל פרוטה על כמה מטבעות, ובזה באמת מהני וכמשנ"ת, ועי' לק' סק"ט דמסקנת הדברים נראה דמהני פדיון בשווי פחות מפרוטה בין בהקדש בין במע"ש, ורק בחילול פחות משווי בעינן לכל הפחות פרוטה דליהוי מקח. — ואם נימא דבחילול הקדש בעינן שו"פ נוכל ליישב ההיא דגיטין י"ב ב' במקדיש ידי עבדו דמוקמינן

וב"ז בעיקר הקדש ומע"ש, [ובמועל דע"כ נפק לחולין], אבל בחילול י"ל דאין חילול על פחות משו"פ בין במע"ש ובין בהקדש, דלא נתחדש כח חילול אלא כשנותן דבר שיש לו ערך, אבל פחות משו"פ דלאו כלום הוא, לא חל עלי' דין חילול, ואע"פ שגם ההקדש אין בו שו"פ, מ"מ דין חילול אינו אלא בנותן דבר שיש לו ערך, וכדתנן מעילה כ"א א' שהקדש נפדה בכסף ובשו"כ, וכדמייית בקדושין קרא דונתן הכסף וקם לו, וכן ממעטינן בהקדש קרקעות ושטרות מדכתיב כסף, ועיי"ש בקדושין לענין גרעון כסף דאי מזדבנא בפרוטה לא שייך והפדה, דמאי מגרעה, והיינו דמדמינן שם הקדש למע"ש לענין חילול על פרוטה, ואע"פ שמע"ש בעי כסף צורה, מ"מ לענין שיעור חילול דינם שוה, והיינו דאמרי' בעלמא הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל, דדוקא פרוטה, אבל בפחות מזה לא חשיב חילול, [ונעתו"כ בפסוק ופדה בערכך, (פכ"ז פסוק כ"ז), ופדה לרבות דבר המטלטל וא"כ למה נאמר בשקל הקדש כו' ובלבד שהוא צריך לישום בכסף, ואפשר דהכונה שיהא בו שו"פ כן משמע בר"ש על תו"כ], (וכ"מ בתו' ערכין כ"ז א' דאע"פ שאין בשדה שו"פ מ"מ בעינן שיהא בפדיון שו"פ ועי' להלן בזה, וכן ראיתי במנח"ח מצוה שנ"ג שצידד דחילול כדין מקח ובעינן שו"פ.

ברם ע"כ הא דאין מע"ש שיש בו שו"פ מתחלל על שני חצאין בשתי פרוטות זהו דין מיוחד בכסף צורה, דלא סגי בשוה כסף, שהרי הקדש שוה מנה מתחלל על סאה חטים אע"פ שאין בכל אחת מהן שו"פ, וממילא ה"ה שמתחלל על שו"פ בשתי מטבעות, דלא גרע מאילו היו המטבעות חתיכות נחשת, ועוד הערוני דהא בירושלים לוקחין חטים במעות מע"ש אע"פ שאין בכל אחת פרוטה, וה"נ מסתברא דלוקחין בהמה אע"פ שאין בה שו"פ, וע"כ הא דלא חל פדיון מע"ש על פחות מפרוטה זהו דין בכסף דפחות מפרוטה לאו כסף הוא, ולא מהני שני חצאין בשני מטבעות דאין

ובזה חלוק הקדש ממעשר, דבמעשר כיון דמצות גאולה רמיא רק על הבעלים, וקים לן שלא חייבה תורה להעלות מע"ש זה לירושלים, דקולא היא שאינו גואל מע"ש מועט כזה, ולא חומרא שלא תועיל גאולתו, הלכך פקע מיני' חיוב העלאה לירושלים והו"ל כחולין, אבל בהקדש דאף בלא גאולת בעלים איכא דין הקדש הלכך לא פקע הקדשו, ועדיין רמיא עלי' מצות גאולה, אלא שלא יקיים מצותו אם יפדנה בפחות מד' פרוטות או בפחות מפרוטה, [ולא מהני שיצרף לזה עוד הקדש ויפדם יחד בפרוטה או בד' פרוטות], ולכן הצריכוהו לפדות באיסר, ואפשר שד"ז רק בקרקע, ואף דטעמא דחומש איכא בכל מילי, אבל מצות גאולה באדון י"ל שהיא רק בקרקע שדה אחוזה, מיהו א"א לומר כן שהרי הפסוק דואם לא יגאל נאמר על בהמה טמאה, וברמב"ם פ"ה ה"ג הזכיר כפייה אף במטלטלין, ולשון המשנה דקתני אומרים ולא כופין, ה"י אפשר ליישב משום דקתני טעמא דחומש ובטעמא דחומש לא סגי למכפייה, ורק משום מצוה כפינן, ואם כופין משום חומש לחוד הוה ניהא, אבל לא מסתבר לכפות משום זה, שו"ר בתו' שם שהק' משאר מצות קדימה דלא כפינן, מוכח דהכפייה רק משום מצוה, אבל בתוספתא קתני כפייה אף בבית ומטלטלין וכדעת הרמב"ם ואפשר משום דפחות מפרוטה או ד' פרוטות לא שכיח, ובשאר שדות לא יפסיד כי יאמר מחיר מועט, מיהו צ"ע לבתר דשמוה בי תלתא אם כופין אותו לפדות כפו ששמוה, והלום ראיתי בתוספתא מע"ש פ"ג ה"ג והובאה ברמב"ם פ"ד ה"כ דבמע"ש שאין דמיו יודעין כופין את הבעלים לפתוח ראשון, [והוזכר שם באיסר כמתני' דערכין], ושם הכפייה משום דחביבא לי', דהא מערימין על החומש. ולע"כ בדיני גאולה באדון.

ונראה דנפ"מ נמי בשעת היובל שערך השדה קצוב בתורה, ואם הקדיש חלק קטן ביותר שלפי ערך חמשים שקל לכור אין בו שווי ד' פרוטות, [דמדדין גאולה לחצאין יש להבין

שעושה פחות פחות משו"פ ופורע חובו, ונדהקו תו' דאין דעתו להקדיש פחות משו"פ, ולפ"ז אם יפרש שדעתו להקדיש הכל לא יוכל העבד להתפרנס, אבל למש"כ יתכן דקדושת המע"י כעין חילול הוא, ולכן בעינן פרוטה, וערשב"א כתובות נ"ט בהוספה שנתקשה איך חיילא קדושה על המע"י, ושמעתי שבאבני מלואים סי' ע"ב צידד שזה מדרבנן, ואם תיקנו שזה כענין חילול ונימא דצריך שו"פ ניהא, מיהו אפשר דבלא"ה יש לקיים שחילול המע"י הוא כעין מקח ושכירות ובעינן פרוטה, וצ"ע בכ"ז.

בהא דפליגי בערכין אי פודין בדבר שאין בחומשו שו"פ, אי דמי לפלוגתא דשמעתין

בערכין כ"ז א' מפרש בגמ' פלוגתא דר"י ורבנן אם פודין בדבר שאין בחומשו שו"פ, ובתו' שם ציינו דבהזהב איכא פלוגתא אם אין בו או אין בחומשו, ועפ"ז סיימו דאף לר"י פרוטה מיהא בעינן כמ"ד אין בו, ונראה שזה דין מיוחד בגאולה דבעלים, וזה נלמד מגאולה דמעשר, דכיון דכתיב גבי מעשר ואם גאל יגאל איש ממעשרו ולא כל מעשרו, וממעטינן אין בו או אין בחומשו ממצות גאולה, ה"ה דליכא מצות גאולה בהקדש בפחות משיעור זה, ואפשר דילפינן לה קדש קדש ממעשר כדאמר קדושין י"א ב', דלא מצינו בעלמא בשיעור פדיון הקדש דבעינן ד' פרוטות, וכדפרכינן בפשיטות שם כ"ט א' א"ה אפי' פרוטה נמי, אע"ג דקיי"ל כמ"ד אין בחומשו, דהא סתמא כרבנן והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם, וכן שנינו במעילה כ"א א' נוטל פרוטה או כלי ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת ע"ז שההקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, וכן ברמב"ם פ"ה מה' ערכין ה"א העתיק דין משנתינו שאינו פותח בפחות מד' פרוטות, והתם במעילה פ"ז ה"ו העתיק שנוטל פרוטה (או כלי כ"ש והיינו שו"פ, כדקתני שו"כ), א"ו זהו דין בגאולת אדון שאין מצות גאולה בפחות מהיכא דאיכא חומש בפרוטה.

לפרש"י דהטעם משום דלא תפיס פדיונו עי"ש, וצ"ע.

ויש לדקדק בלשון המשנה שם דקתני נמצא מפסיד איסר, והרי מפסיד נמי חומשו, ואם נימא דהרי היא וחומשה באיסר קאמר ניהא, והיינו דקתני הרי היא שלי, ור"ל כל מה שמחויב בה, ובמשנה שאח"ז לא קתני הרי היא שלי אלא באחר דאינו מוסיף חומש, ולפ"ז ה"ק הרי היא וכל חיובים שבה עלי באיסר, ולא חומש של הפדיון שהוא בתוך האיסר, ולא חש התנא להזכיר החומש דעיקרו למיסתם כרבנן, ואף שהי' יכול לפדות בחצי איסר דפרוטה אחד משמונה באיסר האיטלקי, לא דקדק בדבר, ונתן מטבע הפחות, ונפ"מ אם יש לדקדק מכאן דאפשר לפדות בסתם ויתפרש הוא וחומשו.

שוב שמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאין ראוי מכאן דאמנם אם נותן יותר מהראוי לקרן מתפרש גם לחומש וכאן הי' ידוע שהכל יתר, אבל אכתי במחלל בפחות כ"ז שלא הזכיר החומש אינו בכלל, ועי' בזה לק' ס"ק י"ב.

הא דממעטינן מע"ש ט"א ב שו"פ, משום דלחלל על פחות מפרוטה פשיטא דלא איצטרך מיעוטא ו. **שם** פרט למע"ש שאין בו שו"פ, יש להבין מה רמז יש למעט פחות משו"פ, ונראה דהא פשיטא לן שא"א לחלל מע"ש על פחות מפרוטה, דהא בעינן כסף צורה ופחות מפרוטה אסימון הוא כדאמרו בירו' [פ"א ה"א], ואף כשמחלל על מטבע של פרוטה חצי פרוטה לא חשיב שחילל המע"ש על כסף דהשתא אין במע"ש שיעור כסף, אבל במחלל על מעות הראשונות, עברה קדושת המע"ש על כסף [ואם צריך שיעור פרוטה בחילול, ע"כ דמצטרף חילול הקודם, עם חילול זה, וחשיב שו"פ], וד"ז אינו תלוי בפלוגתא דאין בו ואין בחומשו, דאף מע"ש מרובה א"א לחללו על מאה חצאי פרוטות, וכן לאידך גיסא אפשר ליטול פירות שיעור פרוטה ממע"ש מרובה ולחללם על פרוטה אף למ"ד אין בחומשו, דדין כסף צורה

שמשער לפי ערך], למ"ד אין בחומשו לא יהא בזה מצות גאולה, דלא מחדשין להוסיף על השיעור הקצוב בתורה, ורק בשעה שאין בה שו"פ אע"פ שאין היובל תלוי בהערכה בזה שייך לחייבו לפדותה בד' פרוטות, מיהו מסתברא דהשדה קדושה אע"פ שאין בה שו"פ, וצ"ע איך פודין אותה, דנמצא שמוסיף על השיעור הקצוב בתורה, אם נימא דא"א לפדות בפחות משו"פ, ואם בשויה פודין אף פחות משו"פ ניהא.

ולפ"מ שנת דמע"ש שיש בחומשו שו"פ פודין אותו אפי' לחצאין וחייב בחומש, ה"נ בהקדש אם בא לפדותה לחצאין סגי בב' פרוטות, כגון שאין לו אלא ב' פרוטות דגואל לחצאין, דבחר הקדשו אזלינן כי היכי דבמע"ש נקבע דינו כפי הערך שבשוק בזמן ההפרשה, ה"נ בהקדש כשזהו ערכו, אבל הכא שאין בו ד' פרוטות מצינו דמהני כשיש מי שמוסיף, דכאיגלאי מילתא שזהו ערכו, ועכ"פ זהו שיעור גאולתו, דסו"ס קדשה שדהו, ובהערכת בעלים לפדיון משתערת.

נמצא לפ"ז דמוקמינן פלוגתא דאין בו ואין בחומשו בפלוגתא דתנאי והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כרבנן דאין בחומשו, ולכן סתמו בגמ' דידן כמ"ד אין בחומשו והניחו בקושיא ממתני' ומברייתא למ"ד אין בו, כיון דקיי"ל כרבנן, ואיהו סבר כר"י, או דמתרץ למתני' כיון דמדרבנן חייב בחילול, וכן לברייתא דקאמר דיו משום דסמכינן אמצעות הראשונות אע"פ שאינו יודע בודאי שנשאר בהם אלא שלא צמצם, ובגמ' לא חש לתרץ כיון דנקטינן דמתני' וברייתא כמ"ד אין בחומשו, אבל אמור"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א ס"ק ט"ו כתב לפרש דפלוגתא דערכין מדרבנן היא שתיקנו שיהא בפדיון כ"כ עד שיהא בחומש שו"פ, וצ"ע דלא מצינו כן בשאר דוכתי וכמשנ"ת לעיל, וגם פשטות דברי התו' ל"מ כן, ואפשר שלפ"י הראב"ד וש"פ דאימעיט ממצות פדייה במע"ש, ה"ה דיש לפרש כן בערכין, והדברים שם נאמרו

בפ"ע, [מיהו למש"כ סק"ה דילפינן הקדש ממע"ש ק"ק, דהא האי טעמא לא שייך בהקדש לפמשנ"ת דהקדש מתחלל בשויו מחלל כגון על פחות משו"פ].

נמצא לפ"ז דזה שהבינו חז"ל דממעשרו ממעט פחות משו"פ, היינו מפני שא"א לחלל על פחות משו"פ, אבל התורה מיעטתו ממצות פדייה לגמרי, ומתפרש דבשיעור מועט כזה לא הצריכה תורה פדייה, שלא הטריחתו להתעסק בהעלאתן לירושלים ולא את פדיונו, עד שיהא בהן למר בפרוטה ולמר בד' פרוטות, ומיעוט זה אינו אלא בשאין בהן השיעור בשעת הפרשה, דאמנם הוצרכנו להפרשה להתיר הטבל, [וכ"ז שהוא טבל הרי יכול להצטרף לשיעור], מ"מ אחר ההפרשה שצריכה לחול מצות העלאה לירושלים פטרתו תורה, אבל בה"י בהן כשיעור בשעת הפרשה, נשאר חיוב מע"ש לכל דבר, ומחלל אף פחות מפרוטה מהן על מעות הראשונות.

וזו דעת הראב"ד והרשב"א וכ"ד הרמב"ם והרמב"ן, וגרסי כן בהדיא בגמ' דחיובו רק מדרבנן והריטב"א פי' דרק מצות פדייה ליכא אבל נשאר בקדושת מע"ש, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ג.

ויש להקשות למ"ד אין בחומשו למה סתם התנא אין בו שו"פ על כונת אין בחומשו, וכן בברייתא דמיינת מנה סיעתא למ"ד אין בחומשו קתני אין בו, ולפמש"כ דאף למ"ד אין בחומשו נלמד המיעוט מפני שאין יכול לחלל את החומש בפ"ע מפני שאין בו שו"פ נחא, דהמיעוט הוא שא"צ לגאול מעשר שאין בו שו"פ כיון שא"א לגאלו בפ"ע, ואף באין בחומשו היינו מפני שנשאר חומשו בפ"ע ואין בו שו"פ לחללו, וה"ק תנא פרט למע"ש שאין יכול לחללו מפני שאין בו שו"פ, וכיון דבאין בחומשו ג"כ יש חסרון זה הרי בכלל דבריו גם אין בחומשו, ומ"ד אין בו סבר דמשערינן החומש עם המע"ש ולא מיקרי אין בו שו"פ.

פשיטא לן ששיעורו בפרוטה לא פחות ולא יותר.

ולכן מפרשין מיעוטא דממעשרו לענין מע"ש שאין בו שו"פ, דכיון שאינו יכול לחללו בפ"ע על המעות, מסתבר לאוקומי מיעוטא דקרא בהכי, ואמנם אי לאו מיעוטא ה"י צריך לחללו על מעות הראשונות או להעלותו לירושלים, או לצרפו עם מע"ש אחר, והשתא אימעיט שא"צ לגאול מעשר זה, דהמציאות שאינו יכול לחללו בפ"ע ידעין מסברא דכסף צורה, וע"כ דאתא קרא למיעוטא שא"צ לגאלו, ואין לומר דקרא אתא למיעוטא שאין יכול לחללו על מעות הראשונות וממילא יצטרך להעלותו לירושלים, דאית לן לאוקומי מיעוטא דהקילה תורה בפירות מועטין שלא יצטרך להעלותן לירושלים ולא את פדיונם, ולא להחמיר עליו שלא יועיל פדיון ועוד דלמה לא יועיל על מעות הראשונות, דהא בבא ממעשר מרובה אית לן למינקט דמהני על מעות הראשונות דהפסוק מתפרש על מעשר שבשעת הפרשה, דממעטין סוג מעשר שאינו נגאל, ולא שיעור מכל מעשר שהוא, ולכן יש לפרש המיעוט בדין מע"ש שאין בו שו"פ בשעת הפרשה, ואם בשאר מע"ש מועיל על מעות הראשונות, לית לן למימר דבזה לא מועיל, א"ו קרא לגמרי מעטי' ממצות חילול.

אף למ"ד אין בחומשו עיקר המיעוט משום שאין יכול לחלל החומש בפ"ע

ולפ"ז לכו"ע מוקמינן מיעוטא דקרא למע"ש שאינו יכול לחללו בפ"ע, דלא חייבתו תורה לחזור אחר מעות, וגם לא חייבתו להעלותן, אלא דנחלקו אי אמע"ש עצמו קא, אבל אין בחומשו דמצי פריק לכולהו בב"א לא ממעטין ל"י, או"ד כיון דהחומש אינו יכול לחלל בפ"ע, דהא לית ב"י שו"פ, ג"ז מתמעט, כיון שמצות החומש שבו לא יוכל לקיימה אלא על מעות הראשונות, ואנן מוקמינן מיעוטא דקרא דממעשרו לכל מעשר שאינו יכול לגאלו

הכל על מעות חדשות, שפיר קאמר דיו אע"פ שלא פירש כמה נשאר בראשונות, דכיון שמוכן שמעות חדשות עדיפי מראשונות, ויש לו שני אפשרויות, שפיר קאמר דדיו בראשונות, אבל למ"ד אין בו שאין לו אלא אפשרות על מעות ראשונות לא שייך לומר דיו עד שיפרש מצב המעות הראשונות כמה נשאר בהם ואח"כ יאמר דדיו בכך, וא"צ מעות שנשאר בהם בודאי, מיהו תיובתא לא הוי דמ"ד אין בו מפרש שהדבר ידוע ענין מעות הראשונות וקאמר דדיו אע"פ שאין הדבר ברור בצמצום, ולפ"ז אין מוכח מדקאמר דיו דמחללין על מעות הראשונות שוה ד' על פרוטה, דמצנין לפרושי שיש בהן ד' בדרך כלל, ומ"מ שפיר קאמר דיו כיון שיש אפשרות בטוחה יותר, משא"כ באין בו שע"כ לחלל על ראשונות, ובאמת מסתברא שלא הקלו כאן אלא כשיועד שקרוב שנשאר בהם ד' פרוטות, [דסתמא דמילתא אין משאיר בכל מעה יותר מפרוטה], ומתפרש שיש לו מעות מרובין, דלא מצינו שהתירו כאן לחלל שוה ד' פרוטות על פרוטה, דכל כי האי הוו מפרשי לה בגמ' ובראשונים, דעד השתא לא מצינו שהתירו חז"ל לחלל בפחות משויו בודאי, ותדע דלא אמרו דיו שיחללנו על פרוטה, מיהו יש לדחות דבעי פרוטה ורביע, ולכן צריך מעות ראשונות.

ודאתאן עלה מיושב נמי הא דלא סייעוהו לחזקי' מהאי ברייתא, דכאן אין מבואר שאסור לצמצם מעותיו וממילא יש לעולם במעות הראשונות, אלא מיירי בשיועד שנשאר בהן אלא שאינו בטוח בודאי, וביש בו שו"פ כה"ג לא ה' רשאי לחלל, ורק באין בו הקלו, וחזקי' אשמועינן דא"א לצמצם בחילול מע"ש דלא מזוללינן ב', ולכן לעולם יש מותר במעות, ולפ"ז י"ל דחזקי' דוקא אין בו קאמר, אבל ד' פרוטות מותר לצמצם, מיהו פשטות הברייתא דיש במעות הראשונות בסתמא כדי לחלל עליהן, ואפשר דמה"ט סתמה הברייתא אין בו לרמוז דשיעור זה בכל ענין יכול לחלל על מעות הראשונות, ומ"מ עיקרה אשמועינן דמע"ש

הברייתא לא השמיענו דאסור לצמצם במעות הראשונות דזה כבר ענין ידוע, וכמה ישובים לפ"ז

שם בשלמא למ"ד אין בחומשו היינו דקתני דיו דאע"ג דבדידי' אית ב' כו', יש לעי' מאי קושיא הא ודאי איכא חידוש אף למ"ד אין בו, דא"צ להניח מקום במעות למע"ש זה, ודיו לסמוך ע"ז שלא צמצם מעותיו, וי"ל דע"כ לא אתא תנא לאשמועינן כמה נשאר במעות הראשונות, שהרי לא הוזכר כאן הטעם שא"א לאדם לצמצם מעותיו, וא"כ מתפרש החידוש לבתר דידעינן שאין אדם מצמצם מעותיו, ויש בהן מותר חולין, וקמ"ל דדיו שיאמר על מותר זה, והי' אפשר לומר דקים לן דיש לחוש שהמותר הוא פחות מפרוטה, והחידוש דמ"מ מחלל ע"ז עד פרוטה, אבל תלמודא פשיטא לי' דיש מותר פרוטה לכל הפחות בכמה מטבעות כדקתני מעות הראשונות, ונמצא שאין חידוש באפשרות לחלל עליהם, אבל למ"ד אין בחומשו יש כאן חידוש גדול דאע"פ שאין במעות ה' פרוטות שרינן לחלל עליהן מע"ש זה, דכ"ז שאין בחומשו שו"פ חיובו מדרבנן ודיו שיחללו על מעות הראשונות, והיינו דקתני דיו שהחידוש בחילול, ולא בשיעור כמה יש מותר בראשונות, דלאו בהכי מיירי הברייתא, ותיובתא לא הוי דמ"ד אין בו ג"כ מפרש החידוש דאע"פ שאין ודאי שנשאר בהם עד פרוטה, דיו שיאמר כו', ולפ"ז הקלו לחלל במע"ש שחיובו מדרבנן על שו"פ, אע"פ שאפשר שאין במעות בשוויין על הפירות, מיהו ביועד בודאי שאין בכל מעותיו מותר ד' פרוטות מסתברא דלא מהני, אבל בספק הקלו, ועי' להלן.

ויותר מזה דכיון דבאין בו שו"פ א"א לחללו אלא על מעות שיש בהן מע"ש, מאי קאמר דיו הרי א"א בענין אחר, וכיון שלא הוזכר בברייתא כמה נשאר במעות הראשונות לא שייך לומר דיו אלא שזהו חיובו, בשלמא למ"ד אין בחומשו דכיון דבדידי' אית ב' ויכול לחלל

דרבנן יכול לסמוך ולחלל על הספק, ועי' לק' סק"ז.

ומעמא דהתירו על מעות הראשונות הוא מפני שבחומשו אין שו"פ ואינו יכול לחללו בפ"ע, וכיון דע"כ לחללו על מעות הראשונות, התירו בכולו, וגם מיעוטא דממעשרו מתפרש מה"ט וכמשנ"ת לעיל, והיינו דקתני בברייתא אין בו על כונת אין בחומשו, דה"ק מי שיש בידו מע"ש שאפשר שיהא צריך למעות ראשונות, כגון אם יחלל המע"ש על פרוטות, או שחיללו על מטבע ואח"כ פורע החומש, דיו שחלל הכל על מעות הראשונות.

סיכום הדברים דהברייתא לא אשמועינן דאסור לצמצם במעות הראשונות, והיא מתפרשת לבתר דידעינן מצב מעות הראשונות שאין מצמצמין בהן, דיו שיאמר כו', ולמ"ד אין בו י"ל דפשיטא דנשאר פחות משו"פ, וא"כ מאי דיו, מיהו דוחק לומר שנשאר במעות הראשונות ד' פרוטות, ואי מיירי בשיש לו הרבה מטבעות א"כ אף למ"ד אין בחומשו מאי דיו, וי"ל דלדידי' יש עצה לחלל על מעות חדשות, ושפיר קאמר דיו על הספק, משא"כ למ"ד אין בו, דע"כ לחלל על מעות הראשונות, אלא דיש עצה לחלל על מעות שנשאר בהם בודאי, ולא ניחא לגמ' לפרושי דיו ע"ז, כיון שלא הוזכר בברייתא מצב המעות הראשונות, [אבל מ"ד אין בו מפרש כן, ועוי"ל דלמ"ד אין בו יש חידוש דאע"פ שהוא וחומשו ביחד שו"פ, והי' יכול לחלל יחד על פרוטה מ"מ דיו על מעות הראשונות ועס"ק י"א בזה], ולפ"ז אין מבואר בגמ' שאפשר לחלל בסתמא ד' פרוטות על מעות הראשונות, אבל דוחק לפרש דחזקי' בע"א מהברייתא אא"כ נימא דחזקי' בכמות המעשר עכשיו מיירי, והברייתא מיירי בסוג המעשר דהיינו מה שהי' שיעורו בשעת הפרשה, ומתפרשא בכמות המטבעות שיש לו, ועי' בסמוך, ולק' סק"ז, אח"כ ראיתי שהרמב"ם בפ"ה ה"ה העתיק דינא דחזקי' באין בחומשו.

ולאמור אכתי לא נתבאר בגמ' דין מע"ש שהי' בו או בחומשו שו"פ שחיובו מדאורייתא, ובא לחלל ממנו פחות משו"פ אם דיו על מעות הראשונות, דהא ברייתא מתפרשא מפני שעיקר חיובו מדרבנן, אבל יש לדקדק מדפריך למ"ד אין בו מאי דיו, ואם איתא דבמע"ש דאורייתא אף באין בו לא שרינן אמועות הראשונות, שפיר קאמר דיו, ולפ"ז אפשר לקיים דברי חזקי' אף במע"ש שחיובו מדאורייתא, ודוקא אין בו קאמר, ולא שרינן לחלל בסתמא על מעות הראשונות אלא פחות משו"פ, דבזה סמכינן בודאי שלא צמצם, ועי' לעיל סק"ג, מיהו למש"כ דהקו' לאו מכח דפרוטה בודאי יש, אלא מפני שלא הוזכר בברייתא ענין המעות, א"כ לא הו"מ תלמודא להזכיר נדון זה בדיו, ומ"מ אי מהני אף בדאו' והברייתא מדרבנן, הקו' אלימא טפי.

כ"ל מש"כ הוא לדעת הראב"ד והרשב"א, וכ"נ לדעת הרמב"ן והרמב"ם, מיהו הרא"ש והריטב"א לא חילקו בשעת הפרשה, ולפי דבריהם משמע דלמ"ד אין בחומשו אין מתחלל על פחות מד' פרוטות אבל הריטב"א גופי' פי' דיו שיאמר כו' כיון דלמ"ד אין בחומשו הי' יכול לחלל בפ"ע כיון דאית בי' שוה פרוטה, וש"מ דמחלק בד"ז דפרוטה תפסה בכל ענין, וכן הרא"ש גופי' בשאר דוכתי הזכיר דסגי בשוה מנה על פרוטה עי' גיטין ס"ה א' ר"ה ל"א ב' בתו' הרא"ש, וכן ברשב"א ובר"ן שם, וכן בטור סי' של"א כתב דאין מחללין אלא שו"פ, אע"ג דבפשוטו קיי"ל כמ"ד אין בחומשו מדמסקינן למ"ד אין בו בקשיא ולא חש לתרוצי, וכן ממתני' מותבינן לי', וכבר נתבאר לעיל סק"ה דבפשוטו פלוגתא דתנאי היא בערכין והויא מחלוקת ואח"כ סתם כמ"ד אין בחומשו, וכ"מ ברמב"ם וכ"ד תו' והריטב"א נ"ה א'.

נמצא לפ"ז לדעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכ"ד הרמב"ם [והרא"ש והטור] דאף למ"ד אין בחומשו, מחללין מע"ש על פרוטה, בין בשוה מנה בין בשוה פרוטה,

ולפ"ז אפשר דיש לקיים לדינא אף שינויא קמא, דאף אם כונת הברייתא כרהב"י, יש לקיים הדברים דלא חשיב יש לו מתירין בכה"ג, אלא דרהב"י ס"ל שעיקר הברייתא ראוי לפרש במע"ש דרבנן, ואדרבה להכי שנה התנא כאן מע"ש שאין בו שו"פ לרבותא דקליטת מחיצות, לרמוז דגם באין בו שו"פ משכח"ל דאין לו מתירין.

ולאמור יש משמעות בסוגיין דדברי חזקי' מתפרשים באין בו שו"פ, דהא מפרשינן לברייתא באין בו ומקשינן אחזקי', מיהו י"ל דהא פשיטא דבכלל דברי חזקי' אף באין בו, דהא לא קאמר דיו לאשמועינן דאף אד' פרוטות סמכין, ומש"ה קאמר אומר הרי כו' כיון שבפחות משו"פ אין עצה בלא מעות ראשונות, ולכן פריך אחזקי', דחזינן שאפשר לחלל פחות משו"פ, אבל ברייתא דלק' מצינן לאוקומה דדוקא ביותר מפרוטה קאמרה, דעיקר חידושה דבאין בחומשו דיו על מעות הראשונות, וניחא דלא מסייעינן לחזקי' מינה, ומ"מ יש מזה סייעתא למה שצדדנו לעיל סק"ו דדברי חזקי' מתפרשים רק בפחות משו"פ דבזה יש לסמוך ע"ז שאינו מצמצם, ולפ"ז גם אין לסייע לדחזקי' מאוקימתא דרהב"י, כיון דאיכא לאוקומה ביש בו שו"פ אלא שאין בחומשו.

דדברי התוס' גיטין ס"ה דצריך לחלל על ד' פרוטות, והיינו אפילו על ד' מטבעות

ח. בתו' גיטין ס"ה א' ד"ה ואמה כתבו דלמ"ד אין בחומשו צריך לחלל שנה מנה על חמש פרוטות, וזה כשיטת רש"י ותוס' בשמעתין דכשאין בחומשו שו"פ אינו תופס פדיונו, אבל לש"פ הכל תלוי בשיעור הפירות בזמן ההפרשה, ונראה דאף לפי' תוס' אין הטעם מפני שצריך מטבע של ד' פרוטות, דלא אשכחן שיעור כזה בחשיבות מטבע, אלא החסרון בעסקת החילול, דלא התירה תורה לחלל אלא בעסק חשוב, ולא בפחות מפרוטה או ד' פרוטות, אבל כשיש בעסקת החילול ד' פרוטות יכול לחללן אף על

מיהו היכא דבשעת הפרשה הי' שנה פחות מד' פרוטות אין חיובו אלא מדרבנן, והקלו לחללו על מעות הראשונות, ולפמש"כ היינו כשהדבר מסופק אם יש בהם שיעור זה, אבל לא התירו בזה בהדיא שנה מנה על שו"פ, וכשאין בו שו"פ משמע דבסתמא יכול לחלל על מעות הראשונות, אבל אם גם בהי' בו שו"פ בשעת הפרשה צ"ע, דבכולה שמעתין אין בו מתפרש באותו שחיובו מדרבנן, מיהו עי' בזה לק' סק"ז, ובנתערב שאיסורו רק מדרבנן מבואר ברשב"א דמהני.

למאי דקיי"ל אין בחומשו איך מתפרש הברייתא ויישוב סתימת הגמ' בזה

ז. ז"ג א' ובאיזה מע"ש אמרו במעשר שאין בו שו"פ כו' לכאור' למאי דקיי"ל דאין בחומשו שו"פ מימעיט ממעשרו, מתפרשת האי ברייתא באין בחומשו שו"פ, וא"כ ליתא לכולה סוגיין, דהא יכול לפדותו בפ"ע, וע"כ לפרושי ברייתא כרהב"י דחדא קתני, וניחא בפשיטות מש"פ הרמב"ם בפ"ו הט"ז כרהב"י, אבל שם הזכיר לשון שו"פ, מיהו בפ"ב הט"ט כתב אפי' מעשר שאין בחומשו שו"פ שהוא מדבריהם מחיצות קולטות אותו כו'.

ברם צ"ע למה סתמו בגמ' כולה סוגיא במע"ש שאין בו שו"פ, ונראה מזה דאף למ"ד אין בחומשו איכא לאוקומי האי ברייתא באין בו, ולא מתפרש מע"ש שאין חיובו אלא מדרבנן, אלא קאי נמי אמע"ש שחיובו מדאורייתא כגון שהי' בו ד' פרוטות, אלא שנתערב ממנו פחות משו"פ, וכמ"ש הרשב"א וה"ק במעשר שאין בו שו"פ שא"א לחללו אלא על מעות הראשונות ולית לי', ומענינו הוא נלמד דבמעשר שא"א לפדותו קאמר, וכן הוא האמת דאף למ"ד אין בו לא אתינן עלה משום דחיובו מדרבנן, ורק לענין צירוף נסתייענו בזה, ולפ"ז תו לית לן ראי' למפסק כרהב"י, מיהו י"ל דלמ"ד אין בחומשו ראוי לפרש סתם לשון שאין בו שו"פ במע"ש דרבנן והיינו אין בחומשו.

מצטרפין חילול הראשון עם של עכשיו, וכ"ז לשיטת הראשונים ז"ל, אבל לשיטת תו' זו קר' הגמ', ומשני כמ"ד אין בחומשו.

מיהו אכתי קשה מ"ט לא קתני שאין הקדש נפדה בפחות מפרוטה, לפי מאי דמשמע שאין מחללין שוה מנה על פחות מפרוטה, וכמשנ"ת בזה לעיל סק"ה, ואם נימא דטעמא דמעות הראשונות הוא מפני שהוא כמחלל הכל עכשיו, נוכל לומר דבהקדש נמי מהני מעות ראשונות, מיהו נראה דבעינן מעות שחיללו עליהן הקדש, ולא מעות של הקדש ראשון, אבל קשה דענין מטבע ליכא בהקדש, וגם משמע דדין הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ הוא אף למ"ד אין בחומשו ואף בדליכא מעות ראשונות, [ועתו' גיטין ס"ה א'].

החילוק בין חילול מע"ש שיש ענין במטבע, להקדש שאין ענין במטבע אלא דרך מקח

וע"ז כרחינו צריך לחלק בין הקדש שוה מנה שמחללו על פחות משויו, להקדש פחות משו"פ דמחללו אף על פחות מפרוטה, וא"צ מעות ראשונות בהקדש כיון שאין ענין במטבע, ואף מהקדש מרובה יכול לחלל פחות משו"פ על פחות משו"פ, וטעם החילוק דאם באנו לחלל על פחות משויו בעינן תורת מקח, ופחות מפרוטה לא חשיב מקח, דחשיב שנטל מההקדש דבר שיש לו ערך והחזיר לו דבר שאין לו חשיבות, ולא חל ע"ז כח חילול, אבל בשויו לא בעינן כח מקח שתועיל האונאה של המחלל, דכו"ע נמי יהבי זה במקום זה, וחל החילול אף בפחות מפרוטה, [שו"ר שכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א ס"ק י"ג], ולפ"ז א"א לחלל פחות מפרוטה אלא בשויו, וכשהתירו על מעות הראשונות היינו דכיון דדרבנן הוא הקלו אף דאפשר שלא נתחלל כולו, או דפרוטה ודאי יש, וכמשנ"ת סק"ו.

ולפ"ז לא מהני שוה מנה על פחות מפרוטה אף על מעות הראשונות בין בהקדש בין במע"ש, ופחות משו"פ מהני בהקדש אף על

ד' פרוטות נפרדות, דאין חסרון בחשיבות כסף של פרוטה, [נתדע דאת החומש כשנותן בפ"ע ודאי משמע שנותן בפרוטה, כשיש בחומשו שו"פ, מיהו י"ל דכתחלת הקדש דמי', וכ"ה לשון התוספות שם שמחללו על ה' פרוטות [וה"נ אשכחן בחילול שוה מנה על שו"פ דיכול לחלל על סאה חטים דבעינן שכלל העסק יהא פרוטה], ולפ"ז מיושב הא דאשכחן שמחללין סלע של מע"ש אפרוטות וכן לעיל מ"ה א' אפריטי כו', דכשמחלל דבר השוה ד' פרוטות בשויו סגי בהכי, ואפי' על ד' פרוטות נפרדות מהני והערך נקבע בשיעור המעות שמחלל עליהן, ולכן כתבו דצריך לחלל על ד' פרוטות.

והא דמהני על מעות הראשונות היינו דמצטרף החילול והשתא עם חילול דמעיקרא וחשיב כמחלל השתא ד' פרוטות, מיהו לפ"ז הדין נותן שיועיל על מעות הראשונות אף כשמחלל שוה מנה על פרוטה או פחות מפרוטה, וק"ק דלא מצינו חילול על פחות מפרוטה, וי"ל דרק בדין אונאה מצרכינן פרוטה, דעי"ז הו"ל דרך מו"מ, אבל במחלל בשויו יכול לחלל אף פחות מפרוטה על מעות הראשונות.

אם על מעות הראשונות מחללין אף על פחות מפרוטה

פ. ויש להקשות מ"ט לא קתני במתני' דחמש פרוטות שאין מע"ש נפדה בפחות מפרוטה, דלפמשנ"ת דעת הראשונים ז"ל זהו דין כללי אף במע"ש מרובה, ואף למ"ד אין בחומשו, ויש להוכיח מזה דעל מעות הראשונות מחללין אף על פחות מפרוטה, אבל קשה דאם הטעם של מעות הראשונות הוא מפני שחשיב כמחלל הכל עכשיו, א"כ נמצא שביסוד הדין בעינן פרוטה בחילול מע"ש, אלא דכשיש מעות ראשונות מצרפינן לחשוב הכל כפרוטה, וי"ל דבאמת א"צ פרוטה בחילול מע"ש, והא דבעינן מעות ראשונות היינו בדין מטבע דכל שאינו נותן למע"ש שיעור פרוטה לא קרינן ב' ונתת בכסף, שאין למע"ש תורת כסף, ולפ"ז לא

לא, וצריך לחללו על מטבע שיש בו מעשר שו"פ, מיהו ח"פ דאורייתא וח"פ דרבנן לא מצטרפי, אבל ח"פ שהי' חיובה דאורייתא ונתערבה וח"פ דרבנן מעיקרה מצטרפי, וכן דמאי כדרבנן מעיקרו חשיב, וקיי"ל כמ"ד אין בחומשו, וכל שלא הי' בחומשו שו"פ בשעת הפרשה חיובו מדרבנן ואף פחות משו"פ מצטרף.

ובאמת הא דמחללין על פרוטה וא"צ ד' פרוטות כדעת תו' גיטין ס"ה א', זוהי הלכה פסוקה בטוש"ע סי' רצ"ד ס"ו וסי' של"א סקל"ג וכ"כ הרמב"ם ובשם הגאונים וכ"כ תו' בכמה דוכתי וכ"כ הרא"ש ותר"י ורי"ו גבי נטע רבעי, וכ"כ הרשב"א והר"ן ר"ה ל"א ב', וא"כ הוכרע הדין דלא כפרש"י ותו' בשמעתין, דהא פשטא דמילתא בטר הפרוטות שמחלל עליהן אזלינן, כדחזינן בערכין כ"ז א', ואמנם להסוברים דתליא בשעת הפרשה אין לנו אלא שוויין האמיתי בשעת הפרשה, אבל לפרש"י ותו' שוויין בשעת החילול קובע, ולומר תרתי דסתרי דסגי בזה ששוויין האמיתי הוא ד' פרוטות, ומחללן על פרוטה באונאה, זה לא מסתבר, דאם האמת כחילולו הרי אינו יכול לחלל, מיהו אם הי' מחלל על שוה כסף הי' אפשר לומר דהאונאה בחפץ הניתן תמורת הפירות, וכאילו הוא ג"כ שוה ד' פרוטות, אבל אין נראה כן דבזה שוויין האמיתי של הפרוטות קובע, כמו להסוברים דבטר שעת הפרשה אזלינן, מיהו בדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מבואר דאין רא"י מזה, ויתבאר להלן ס"ק י"ב בס"ד, [ועיי"ש מה שהוכיח מדברי הרשב"א דלמ"ד אין בחומשו לא מהני חילול בפחות מד' פרוטות, מדלא תירץ הרשב"א דמבריייתא אין רא"י לחזק' דאיכא לאוקומה בפרוטה, מיהו ע"כ הרי דעת הרשב"א מבוארת כהראב"ד דבאין בו וה"ה אין בחומשו עיקר החיוב דרבנן, ומה שלא תירץ כן, י"ל כמשנ"ת סק"ו דעיקר הטעם למ"ד אין בחומשו הוא מפני שאת החומש א"א לחלל, ומה"ט אמרו אמרו דיו, וע"כ דעל מעות

פחות משו"פ, [ועי' לעיל סק"ה, ועי' מעילה ודאי נפיק לחולין, וכדמרבין להשבון לק' ג"ה א', ודברנו בתורת חילול, ועיי"ש מה שדקדק אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ממתני' שלהי מעילה], ונראה דאינו מתחלל על עבדים וקרקעות ושטרות, אע"פ שבלא"ה אינו בדין כסף, דה"נ מסתברא שהנהנה פחות משו"פ מן ההקדש שנתרבה להשבון, דאינו יכול לשלם בקרקע ואינך, אע"פ שאינו משלם שיעור כסף.

בירוי מע"ש פ"ד פריך דליתני קרקע נקנית בשו"פ, ולכאור' י"ל דקרקע נקנית בחליפין, וחליפין איתנהו בפחות משו"פ כדאמר קדושין ג' א', ול"ד לשטר וביאה, דחליפין מענין כסף הוא.

לענין הלכה במע"ש שא"ב או בחומשו שו"פ

י. ולענין הלכה כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א ס"ק י"א דלחלל מע"ש שאין ד' פרוטות הוי פלוגתא דרבוותא והביא בשם מרן זללה"ה דנקטינן לדינא שמתחלל, ולפמשנ"ת לעיל דעת רוה"פ דמ"ש שאין בו ד' פרוטות בשעת הפרשה אין חייבין לפדותו אלא מדרבנן ומדרבנן פודין אותו אף על פרוטה בזה"ז או על מעות הראשונות, [וצ"ע בזמן הבית אם סומכין ע"ז במעות, הראשונות אלא א"כ המטבעות מרובין], ובהי' בו ד' פרוטות בשעת הפרשה חיובו מדאורייתא, ומחללין אותו אף על פרוטה מדאורייתא, מיהו לדעת רש"י ותו' משמע דאין פחות מד' פרוטות מתחלל, ונקט מרן זללה"ה עיקר כדעת רוה"פ, והיינו דחיובו מדרבנן כשלא הי' בשעת הפרשה, ומחללין אותו על פרוטה וחייב בחומש מדרבנן, ובהי' בו ד"פ בשעת הפרשה חייב בחילול מדאורייתא, [ובדין אם חומשו מדאורייתא מאחר שעכשיו אינו מחלל ד"פ, עי' לק' ס"ק י"א], ומחללין אותו על פרוטה, וע"ע בסמוך דכל הפוסקים דסגי בפרוטה לא ס"ל כפרש"י ותו'.

מע"ש שאין בו שו"פ א"א לחללו על פרוטה, בין אם הי' בו שו"פ בשעת הפרשה או

דבחומשא לא קמיירי, ואמנם מה"ט הירו' נשאר בקושיא, וכמש"כ לעיל שם.

ולפ"ז מע"ש שאין בחומשו שו"פ אם בא ממעשר שהי' בחומשו שו"פ חייב בחומש מדאורייתא, ואפי' אין בו שו"פ, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם דין ד', וצ"ע בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ג ס"ק ט"ז שכ' כדעת הרמב"ם דחומש מפחות מד' פרוטות חיובו רק מדרבנן, ומ"ש לחלק בדברי הרמב"ם בין מחלל על פרוטות למחלל על דינר צ"ע מנ"ל דכיון דחייב מדרבנן, איך יפטר כשמחלל על פרוטות, ודעת ש"פ נראה דלא כהרמב"ם וכמשנ"ת, ולפ"ז חיוב החומש הוא כדרגת חיוב הקרן, דלא מצינו חילול בלא חומש, וכ"ד אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, ונפ"מ שאם יש בצירוף החומש פרוטה אפשר לחלל על פרוטה, כיון דחיובן שוה, לפמ"ש מרן זללה"ה שם במע"ש שוה מנה שמחלל הוא וחומשו על פרוטה, [ועי' לעיל סק"ו שיש ליישב בזה ברייתא דדיו למ"ד אין בו, ומש"ה לא אסיק בתיובתא], ועי' לק' ס"ק י"ב אם משערין בפירות או בפרוטות שמחלל עליהן, ואמנם מה שתלוי בשעת הפרשה נקבע כפי השווי האמיתי, אבל אם יש דינים בשעת החילול מבואר בתו' דנקבע כפי הפרוטות, ולפ"ז לא יועיל מע"ש מרובה כיון שמחללו על פרוטה, אבל לפמשנ"ת דבכל ענין חייב בחומש נחא.

הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ אם חיוב החומש לפי מנה או לפי פרוטה

יב. יש להסתפק הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ אם חיוב החומש לפי מנה או לפי פרוטה, ולמאי דמסק"ל אי חומש מעכב הדבר פשוט דלפי פרוטה משלם, כי קמיבעיא לן למאי דקיי"ל דד' בד' פריק, והחומש הוא חיוב בפ"ע, מי משערין החומש לפי שהעריכו ההקדש בפדיונו, או דאזלינן בתר החפץ הנפדה, והאונאה שנעשתה בחילול ההקדש, אינה משנה את דמי ההקדש לענין חומש, ופשטות הדברים

הראשונות מהני, ועוד דסתמא קתני כל שאין בו, ועסק"ו ז' שאמנם צדדנו ליישב עד"ז קר' הרשב"א].

נמצינו למידין להלכה בדינים א-ו שכ' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, כ"ה מסקנת הדברים לפמש"כ, אף שבדין א' ב' יש חילוקים בביאור השיטות, ונראה דלכו"ע קיי"ל אין בחומשו, וכ"כ שם, [ועמש"כ לק' בדין חומש בפודה פחות מש"פ ממעשר מרובה, ובדין ט' עמש"כ סק"ז, ודינים ז' ח' יתבארו להלן ס"ק ט"ו בס"ד].

בדין מע"ש שהי' בחומשו שו"פ בשעת הפרשה וא"ב בשעת החילול

יא. בדין מע"ש שאין בחומשו שו"פ ואפי' אין בו שו"פ נתבאר לעיל סק"ד דאם בשעת הפרשה הי' בו ד' פרוטות חייב בחומש מדאורייתא, עיי"ש שכ"מ בתו' שאנן ותו' הרא"ש שדקדקו כן ממתני', וכ"מ בתו' נ"ג ב', וכ"נ דעת ש"פ שם דכיון דאימעטו פירות שאין בהם שיעור ד' פרוטות מחיוב חילול, אין מקור למעט פירות שהי' בהם שיעור מחיוב חומש, [ולשון הראב"ד שהזכיר דאף אם מחללן אין בהם חומש מדאורייתא צ"ע, דהא קרן נמי לא תפסי, ואולי אפשר לפרש בדאית לי' עוד טבליים ולטעמי' אזיל, עי' לעיל סוסק"ג, ואם חיללן קודם שעושר הטבליים אינו מוסיף חומש, וג"ז צ"ע, דלא מצינו חילוק בין קרן לחומש], ודברי הרמב"ם שהעתיק הירו' דבאין בחומשו שו"פ ליכא חיוב חומש, לא נתפרשו לן דהא לתלמודן אף הקרן פטור מדאורייתא, וכמ"ש בפ"ב ה"ט, ומדרבנן איכא חומש אף בפחות משו"פ, וכן יש ללמוד מדפריך בתלמודן ממתני' דחמשה פרוטות הן למ"ד אין בחומשו, ומשני דבחומשא לא קמיירי אבל זה אינו מיישב אלא לענין אם הפטור הוא בכל הפירות שאם אין בהם ד' פרוטות פטירי מחלול מדאורייתא, אבל אם זה דין בחומש דבעי פרוטה מה תשובה היא

נמי, מתפרש במקום הד' זווי עם החומש, ועי' להלן בזה, ומ"מ חדא מתרתי ודאי יש ללמוד מדלא נתחייב בחומש כפי ערך נכסי, וכך מתפרשים דברי שמואל בעלמא דסגי בפרוטה, ולדעת תו' תמורה כ"ז ב' שמואל דוקא בבעלים קאמר, ולא הזכיר החומש, מיהו איכא נמי לאוקומה בגזבר שאינו מוסיף חומש, וכן בהקדש שני.

ומרן זללה"ה בדמאי ס"ג ס"ק ט"ז צידד לומר דאף לפרש"י ותו' מע"ש שוה מנה שחיללו על שו"פ חשיב יש בחומשו שו"פ לענין חיוב חומש כיון דבפירות יש ד' פרוטות אלא שהוא לוקחן בפחות, ולכאור' נראה דלענין חומש פשיטא לי' דבתר פרוטה אזלינן, [ועפ"ז הוא שיעור רביע], אלא דלענין חיוב חומש כי היכי דפשיטא לן דמע"ש שהי' בו שו"פ בשעת הפרשה נשאר בחיובו, ה"ה דלהסבירים דבעינן השו"פ בשעת חילול, מ"מ השיעור נקבע בפירות, והדר בי' מדברי התו' בגיטין הנ"ל, שהצריכו ד' פרוטות אע"פ שהמעשר שוה מנה, [מיהו במאי דנקט בדעת הרמב"ם דבעינן גם ד' פרוטות בשעת חילול, נשאר הדין דהשיעור נקבע בפירות, כיון דאין לנו מקור בפסוק לשני ענינים, וכיון דמודה הרמב"ם דפחות מד' פרוטות בשעת הפרשה מתמעט מהאי קרא לגמרי מחילול, א"א לחדש פטור חומש אלא באין בפירות ד' פרוטות בשעת חילול, מיהו ג"ז מחודש וכמשנ"ת לעיל ס"ק י"א דדעת ש"פ נראה דחייב בחומש].

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א ס"ק י"ג הק' לפירוש תו' דמשערין החומש לפי הפרוטה שמחלל עלי', מ"ט אין הבעלים מוסיפין חומש על עלויו של אחר, [כדמייטנין ממתני' דערכין לק' ג"ד א'], הרי כיון שמחלל הקרן לפי עלויו של זה, ממילא חל עליו חיוב דאורייתא לתת החומש לפ"ז, אבל באמת גם אם נותנים לפי הערך האמיתי יש לשאול דמאי פסקת שהערך האמיתי הוא כפי מה ששיערו הבעלים, הא איכא טובא דאמרי בכ"ו כ"ז כ"ח

נראה דחיוב החומש הוא לפי הפרוטה, דהיינו שהתורה מתייחסת למחיר שקבע הפודה כאמיתי, וע"ז אמרו לו להוסיף חומש, כדאמרי' שיהא הוא וחומשו חמשה, ואכספ' שנפדה עליו קאי, וכן כשאמרו יוסיף עליו שהחומש מתחלל רק על כסף ג"כ מתפרש עליו על הפדיון, שהרי הקדש עצמו אינו דוקא כסף, וכן מתפרש הענין בפסוק שיוסיף חמישית על הערכתו, ואיך יעריך בפרוטה וחמישיתו רביע מנה, וכ"מ לפמ"ש הרמב"ם [ותר"י פ"ז דברכות] ענין הוספת החומש בבעלים דחיישינן שיזלזל במחירו, ועל מה שזלזל מוסיף חומש, ולא שייך להתייחס לערך האמיתי, ולא משמע דאם נתן לפי הערכתו ישאר עליו חיוב חומש לפי האמת, וגם לית לן לשוויי ספיקא ופולוגתא בד"ז וכיון דלצד דמעכב נותן כפי ערך פדיונו ה"ה לצד דאינו מעכב, ובגמ' ס"ד דפליגי תנאי בהא מילתא, ועוד יתכן דאף למ"ד פסחים ל"ב ב' דהאוכל תרומה משלם לפי מדה, מ"מ החומש לפי דמים משלם דבכל דוכתא חמישית כסף ערכך מתפרש, ולפ"ז ע"כ דלפי פדיונו משלם, וצ"ע בזה.

והדברים מפורשים בתו' גיטין ס"ה א' דהמחלל שוה מנה על פרוטה חומשו רביע, ובד' פרוטות חומשו פרוטה, וכן מבואר בערכין כ"ז א' דאע"פ שהשדה לא היתה שו"פ הוסיף חומש לפי השיעור שהוסיף בפדיונה, וכ"כ הרמב"ם פ"ז מה' ערכין הי"א דבפדה טלית שוה ה' בי' מוסיף חומש שתים ומחצה, עי"ש, וכ"מ שם כ"ט א' בההוא דאחרמינהו לנכסי' שחיללן על ד' זווי, וודאי משמע שלא נשאר עליו חיוב חומש כפי ערך הנכסים, וכן מ"ש הפוסקים לחלל נטע רבעי על פרוטה, ע"כ לא נשאר עליו חיוב חומש כפי ערך הפירות, מיהו בהני מצינן למימר שחיללו אף החומש על הפרוטה, וכן בד' זווי, ויש ללמוד מזה דאפשר לחלל הקרן והחומש יחד על פרוטה, ואמנם כ"ה פשטות הגמ' והפוסקים דלא נשאר עליו חיוב חומש כלל, וע"כ שאמר הוא וחומשו או דסתמא כל חיובו בכלל, וכד פריך בגמ' דאפי' פרוטה

שסתמו דמחללין נטע רבעי על פרוטה, וע"כ היינו הוא וחומשו, דאסור באכילה כ"ז שלא הפריש את החומש כדמייתי בגמ' נ"ד א', מיהו קשה מ"ט לא הזכירו שיאמר הוא וחומשו, בפרט למ"ש תו' נ"ד א' דכשאינו אומר הוא וחומשו לא נתחלל החומש, ולדעת הרמב"ם י"ל דכיון שמחללן על פרוטה הו"ל מע"ש שאין בחומשו שו"פ ופטור מחומש, אבל אי נקטינן עיקר כש"פ דחייב בחומש מדאורייתא [או מדרבנן], הו"ל להזכיר חומש, ובאמת גם בגמ' בההוא דאחרמינהו לנכסי' לא הזכיר לו החומש ולא משמע שנשאר חייב בחומש.

ואפשר דס"ל להפוסקים דא"צ להזכיר החומש בהדיא, ומתפרש בסתמא הוא וחומשו, דמחלל כל מה שמוטל עליו לשלם על קדש זה בפרוטה, ולמדו כן מדלא הזכירו בגמ' שם הוא וחומשו, אלא שקול ד' זווי ואחיל עליהו, ושדינהו בנהרא, ומתפרש שכל הצריך לחילול יחול עליהו, ולעיל סק"ה כתבנו לדקדק כן ממתני' דאמר הרי היא שלי באיסור דהיינו הרי היא עם כל החיובים שבפדיונה, מדלא הזכירו אלא שהפסיד איסור, וגם לא ה"ל לו להכפיל כ"כ, [מיהו עמ"ש"כ שם בשם אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה], ודברי התו' נ"ד א' שהצריכו להזכיר חומשו היינו מפני שפודה בשויו וניכר וידוע שאינו רוצה לחלל אף החומש, אבל כשמחלל על שו"פ בסתמא כל החיובים בכלל, [מיהו שו"ר בתו' שאנן נדפס בסוה"ד בשטמ"ק נ"ג ב' והם דברי הי"מ נ"ד א' שכ' דאפי' יהי יכול לחלל במע"ש שוה מנה על שו"פ מ"מ צריך להזכיר את החומש ויאמר הוא וחומשו מחולל על הפרוטה], ומח"ט הזכירו בגמ' הוא וחומשו כיון שמחלל בשויו, וקמ"ל שאף החומש מתחלל, ואף כשעם החומש כבר יש פרוטה שרי לחזקי' על מעות הראשונות, ובכרייתא למ"ד אין בחומשו י"ל דקמ"ל דאף את המע"ש עצמו מחלל, דלא נימא דרק אחומשו שא"ב שו"פ קאי, ועוד דאשמועינן שחייב בחומש אע"פ שהוא מדרבנן, משא"כ בדמאי.

כ"ט ל', א"ו לא חייבה תורה חומש אלא לפי הערכת הבעלים, ואולי זהו מקור הרמב"ם דהטעם משום דחיישינן שיזלזל, והא דבשיימוה בי תלתא מוסיף חומש, היינו משום דאז חשיבא הערכת הבעלים בפחות כפטומי מילי, שהרי ידוע שערכו יותר, והרי נראה בגמ' דבהעריכו בעלים יותר משויו מוסיף חומש כפי הערכתו, דהכי משמע שכשפדה באיסור ה"ל בחומש פרוטה, [ולפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בההיא דערכין זוהי עיקר הסיבה שחייבוהו לפדות באיסור, והיינו מדרבנן, ולעיל סק"ה צדדנו דהיינו מדאורייתא ע"ש], ועס"ק י"ג ד"ה ומהא.

ולאחמור אין מדברי התו' ראי' שא"א לחלל הקדש שוה מנה וחומשו על פרוטה, דהטעם שהצריכו פרוטה וחומשה הוא משום דערך המע"ש נקבע לפי החילול, ופחות מפרוטה אינו בר חילול וכמו שכתבו למ"ד אין בחומשו דבעינן ד' פרוטות מלבד החומש, דכיון שהערכנו את המע"ש בד' פרוטות כדי שיהא בר פדיון, ע"כ להוסיף פרוטה לחומש, דאם נאמר הוא וחומשו בד' פרוטות נמצא שלא הערכנו את המע"ש אלא בג' פרוטות וחומש פרוטה, ומה"ט גם למ"ד אין בו בעינן פרוטה מלבד החומש, אבל היכא דאין מיעוט מחילול באין בו או באין בחומשו סגי בפרוטה להקדש ולחומש, וזו כונתם לבאר דכיון שהם למידין מדשמואל דמיירי בהקדש וקאמר פרוטה, למע"ש, יש להוסיף דלמ"ד אין בחומשו בעינן ד' פרוטות, ולמ"ד אין בו בעינן פרוטה ורביע, אבל בדשמואל מודו דסגי בפרוטה, [מיהו י"ל דשמואל בגזבר דליכא חומש, או דלא מיירי בחומש].

ולפ"ז למאי דקיי"ל כדעת רוח"פ דכל מעשר בר חילול הוא, ולא אימעיט מקרא אלא מע"ש שלא ה"ל בחומשו שו"פ בשעת הפרשה, יכול לחלל הוא וחומשו על פרוטה, וכמשי"ת עוד לק' ס"ק י"ג בס"ד, וכ"מ מכל הפוסקים

וחומש, וכ"ה פשטות הדברים דלא נשאר עליו חיוב אחר החילול, אא"כ נימא דאין ראוי להפריש חומש בזה"ז, וצ"ע.

האיך מחללין שוה מנה הוא וחומשו על פרוטה אחת

יג. בדין לחלל מע"ש שוה מנה על פרוטה אחת הקרן והחומש, הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שתי קושיות חדא דלמאי דק"ל דד' בד' פריק ואכנפשי' מוסיף חומש, א"כ חיוב החומש בא אחר החילול, ונמצא שחילל את המע"ש על פחות מפרוטה דלא חל מידי, שהרי השאיר בפרוטה מקום לחומש וכ"ז שלא נתחייב בחומש הרי חלק זה חולין, והו"ל כמחלל על חצי פרוטה, ול"ד למחלל שני חיובים על פרוטה אחת דכיון שחלין בב"א, הרי חלו על כסף, וא"צ להקציב שיעור פרוטה לכל דבר בפ"ע, דגם כמה הקדשות מחללין של פרוטה, אבל חיוב הבא אח"כ אינו מועיל.

ונפ"מ אף במחלל בשויו שלא ישלים החומש שיעור פרוטה, כגון שיש במע"ש ד' חומשי פרוטה, שלא יוכל לחללו הוא וחומשו על פרוטה, ויש סיעתא לזה מדאמרו דמע"ש שאין בו שו"פ אינו בר חילול, ואמאי הרי יכול לחלל הוא וחומשו בב"א, מיהו מדאורייתא אין קו' שהשיעור נקבע לפי הקרן, ואף למ"ד אין בחומשו נקבע שיעור לפי החומש, אע"פ שיכול לחללו עם הקרן, ובענין ישל"מ איכא לאוקומי בדלית לי', ואין דעתו ליתן עתה החומש, א"נ בשאין בו עם חומשו קאמר, [ויעוי' ברמב"ם פ"ח הי"ד שכ' דכשנשאר באיסור ד' חומשי פרוטה דינו כיש בו שו"פ כיון שמוסיף חומש, משא"כ בדמאי, מיהו עיקר הדברים שם לא נתפרשו, וכמו שתמה הרא"ש בפ"ד מ"ח, והגרא"מ הלוי ז"ל פירשה למתני' כמין חומר, ע"י בהגהותיו ולק', ולכן ליכא למשמע מינה מדין].

ואפ"ר דאף אי ד' בד' פריק לא חשיב דהחיוב בא אחר החילול, אלא דבעלים שבא

וראיתי בכפתור ופרח סי' מ' הובא בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב סק"ה שכ' ומסתברא שכשאדם פודה מעשרו כדין תורה כלומר שדמיו ידועין ופודהו בשויו שאז מוסיף חומש וקורא לו שם חומש, והמחללו על שו"פ א"צ לקרא שם לחומשו, ולזה אינו נזכר כלל במשנה כשאמר ומע"ש מחולל על המעות שאינו מזכיר וחומשו בשום מקום, ואם אמרו יפה הוא וכדחזקי', עכ"ל, ומ"ש ממתני' צ"ע דמתנייתא בדמאי שאין לו חומש, ובשאר דוכתי מיירי בהדיא במחלל בשויו ובזמן הבית, מיהו במתני' דצנועין רפ"ה דמע"ש לא הוזכר חומש, ולמסקנא דצנועין לבתר לקיטה מחללין, י"ל דהו"ל של חבריו וא"צ חומש, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דהמשניות מתפרשות אף בזמן הבית, ולא נחתו להזכיר החומש, מיהו אפשר שסמך בזה ע"ד הגאונים וש"פ שלא הזכירו חומש בחילול הנ"ר וכמש"כ, (ועי' לשונו לעיל בדין מע"ש שאין דמיו ידועין, ולזה הזכיר כאן דמיו ידועין), שו"ר במשנה פ"ה דדמאי מ"ב הרוצה להפריש תרומה ותרומ"מ כאחת כו' וקתני בסופה אמע"ש ומחולל על המעות, וסתמא לאו בדמאי דאין מפרישין ממנו תרומ"ג, ואמנם נראה לפרשה בזמן הבית, אבל י"ל דמחולל על המעות מתפרש כפי הצריך קרן וחומש, מיהו משמע שאינו נותן את המע"ר ללוי, ושמא מיירי קודם יוחנן כה"ג, [וגבי טבל בפ"ז מ"ה לא קתני חילול מע"ש כלל, מיהו התם לא קתני תרומת מעשר], וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם דאין להקל כיון שראיתו לא נתפרשה, עי"ש, מיהו סתמות הפוסקים בטוש"ע גבי רבעי צ"ת, שהרי הזכירו סדר החילול ולא הזכירו חומש אפי' לכתחילה, ואפשר דס"ל דבדרבנן מותר לאכול בלא חומש, וס"ל דחיובו מדרבנן, וכיון שאין חשש תקלה בחומש עדיף שישאר עליו חיוב חומש, ולא יחללנו על פרוטה, וכך יתפרש בגמ' בההוא דאחרמינהו לנכסי' שנשאר עליו חיוב חומש, מיהו התו' בר"ה ל"א ב' הזכירו בהדיא קרן

מהני הא דבידו, מיהו י"ל דמ"מ כיון שאמר הוא וחומשו לאו דחוי הוא, ועדיף מבידו].

יבואר דחיוב החומש בב"א עם הפדיון ולא כחוב מחמת הפדיון

ובפברא ג"כ מיושב לומר דאף אי ד' בד' פריק מ"מ החומש הוא חלק מהפדיון, ולא כעין תוספת דורון לכפר על הוצאת הקדשו לחולין, ובפרט שמצוה על הבעלים לגאול, וכ"מ לפי הרמב"ם ותר"י דענין החומש הוא שמא יזלזל הבעלים בדמי הפדיון, ונהי דחומש לא מעכב, מ"מ עדיין מוטל עליו להוסיף תשלום זה, ולפ"ז החומש הוא חלק מהפדיון, ולא חיוב שמתחדש מחמת הפדיון, [ועי' בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תמורה סוס"א שביאר עפ"ד הרמב"ם החילוק בין הקדש שני למעשר בחילול שני ע"ש], ועוד יש לפרש בטעמא דקרא דכיון דרוצה אדם בקב שלו, הרי ה' מוסיף במחיר לפדות קרקעו מחבירו, וד"ז ראוי להטיל עליו גם בהקדש ומע"ש, דנהי דלא זהו הערך האמיתי, מ"מ כיון דלדידי' שויא טפי, יש לו לשלם לקדש כענין שה' משלם לחבירו, וקבעה תורה שיעור חומש, וזה נקבע בדמיו ידועין או הקצובין בתורה שמוסיף על הערך האמיתי שיעור מה ששוה לו יותר, [ומה"ט אינו מוסיף על עלויו של אחר, אלא כמה ששוה לדידי'], ולכן אינו מעכב כיון שהערך האמיתי כבר ניתן, [אבל הפודה מיד הקדש לא חשיב כמקדיש חפצו, דהו"ל מתפיס, ולענין חומש נמי הרי הערכנו חפציו כפי החפץ שפדה, ורק במקדיש שייך זה], ולפ"ז ג"כ החומש הוא חלק מהפדיון, אלא שהוא נדון כתשלום בפ"ע, אבל אין לנו לחדש מצות חומש כדבר בפ"ע אחר הפדיון, ומיושב בזה טפי הא דהחומש נעשה כמע"ש, מפני שבאמת הוא השלמה למע"ש שנפדה, ולכן גם דינו בכסף, כפדיון מע"ש, וכן בהקדש, וכן הזכירו בגמ' לשון חילול מהו שיתחלל על הקרקע, ומחולל הוא וחומשו.

לגאול מעשרו יש עליו שתי מצות ליתן קרן בפדיון ועוד חומש, ובאמת אף אי ד' בה' פריק משמע שהחומש הוא חיוב בפ"ע, וכשנתן ד' לקרן נשלם חיובו בקרן, ולא אמרי' שנפדה ד' חומשין לפי ערך, אלא שמצות החומש מעכבת את הפדיון של כולו, ולכן הזכיר רש"י מלקות בלא חומש, וכן בתו' כתבו דצריך להזכיר החומש, ולא אמרו דמתחלל לפי ערך כשרוצה לפדות בשויו, וכ"ה לישנא דגמ' דיאכל ולא יאכל, ומ"מ אע"פ שהם שתי מצוות הרי הדבר פשוט שאפשר לומר דחלין על פרוטה אחת בשויהן, דשני החיובים לפניו כשבא לפדות, וה"נ י"ל אף אי ד' בד' פריק שאין מצוה זו מעכבת הפדיון, אבל אין חיובה חל אחר הפדיון אלא זהו סדר הפדיון ע"י בעלים.

ונפ"מ בלוקח בהמה לזבחי שלמים בכסף מעשר, ורוצה לחלל הוא וחומשו על הבהמה דאי חל בזא"ז פשטה קדושה בכולה קודם שיחול עלי' החומש, והדבר מיושב לומר דאפשר ליקח בהמה בכל הפדיון, ולא ישאר עליו חיוב חומש, מיהו י"ל דסתמא דמילתא לוקח הבהמה מאחר, וליכא חיוב חומש, [שוב שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דיש לדון שלא תפשוט הקדושה בכולה אף אי חיילי בזא"ז, דהא אמרי' בקדושין ח' א' דבבהמה של שני שותפין לא פשטה קדושה בשל חבירו, וה"נ י"ל דאע"פ שהחצי חולין שלו, מ"מ אין כח למעשר לפשוט בכולה, דלגבי המעשר כאחר דמי, דאע"פ שפקע הקדושה מ"מ כח המעשר הוא המקדיש, (ואע"פ שפקע קדושת מעשר ע"י כח השלמים כמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שביעית ס"י, מ"מ לענין פשטה י"ל דלא מהני, כיון דמכח מעשר קאתי), מיהו י"ל דמ"מ כיון שהוא המקדיש ידי' היא פשטה בכולה, והערוני דאי לא פשטה א"כ הו"ל דחוי, וי"ל דכל שבידו לא דחוי הוא, אבל לפמ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה תמורה ס"ה סק"ח בההיא דזבחים ל"ד ב' בסברת כל שבידו, משמע לכאור' דכאן לא

נתמעט לגמרי מגאולה, אבל אם מצות חומש מתחדשת לאחר הפדיון, לא הו"ל למיעוטי אלא מחומש, ואמנם לאו ראי' גמורה היא, אבל מיושב יותר כשמצות החומש היא חלק מהפדיון, ולכן זה קובע דין הפדיון).

מיהו מהא דאמרו נ"ד ב' חומש כתחלת הקדש דמי, משמע שאין ענינו פדיון, ואמנם קושטא הוא שצריך כח מקדיש בחומש ולא מהני התפסה כיון שהפדיון נשלם בנתינת הקרן, מ"מ מיושב יותר אם זה חיוב בפ"ע ולא כהשלמת הפדיון, דבזה אמרי' דכל שפודה הקדשו מוסיף חומש, משא"כ התפסתו דלא חשיב כהביא דורון וחזור ופודה, דכח הקדש קנה החפץ, משא"כ בחומש, ואפשר דאף לפ"ז מתפרש שמוסיף חומש בפדיון יותר על דמיו, דכיון שהוא מוסיף יותר על דמיו, יכול לחזור ולפדות כיון שיש ריוח להקדש בפדיונו, וכפודה לטובת ההקדש דמי, ובלא"ה נמי אפשר לקיים שאין החיוב מתחדש אחר הפדיון, כיון דמעיכא חייבתו תורה בכך, אלא זהו סדר הפדיון בבעלים ליתן קרן וחומש.

ועוד הק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דאיך אפשר לחלל שוה מנה וחומשו על פרוטה, דנמצא שד' חומשי פרוטה לחילול הקרן, וחומש פרוטה לחילול החומש, וא"כ לא חילל הקרן על שו"פ, ול"ד למחלל כמה חפצים על פרוטה, דכולם נכללים במקח אחד, אבל החומש חוב הוא ואינו בכלל חילול בתורת מקח, ונמצא שחלק מהפרוטה לתשלום חובו, ולא חילל את הקרן על פרוטה, וקו' זו היא אף בחומש שכבר נתחייב בו ממקור"א, ובא לחללו עם מנה של הקדש על פרוטה, ואף במחלל החומש בשויו, [אבל במחלל הכל בשויו, לא בעינן פרוטה לקרן].

ועוד הק' דבחומש א"א לחלל שוה מנה על שו"פ כיון דחוב הוא ולא שייך לחלל את החוב, ובזה נוכל לומר דאמנם החומש מתחלל בשויו וכשמחללין שוה מנה על פרוטה, ד'

וכן יש לדקדק מהא דהקדש שני אינו מוסיף חומש כדאמר לק' נ"ד ב', ובתמורה ט' ב' מוזכר בגמ' בטעמא דמילתא משום דבההיא קדושה איתוסף בה חדא זימנא חומש, ומשמע שהחומש הוא השלמה לקודש שנתחלל, [ועי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תמורה שם שביאר זה עפ"ד הרמב"ם בטעמא דחומש], וביאור הענין י"ל דאם העריכו הקודש הראשון בד' והוסיף חומש, הרי ההקדש בטוח בערך של ה' סלעים, דבכל החילולים ישערו לפי הערך הראשון בד', ועוד יהא החומש תוספת, [ואין להוסיף יותר כיון שהפדיון שהתפסו להקדש נערך כשיעור הקרן, ואין לחדש עליו חומש], ומשמע דאף אי ד' בד' פריק מ"מ ענין החומש הוא בערכו של החפץ הנפדה.

וכן משמע מהא דחומש חשיב חוב גמור, ובשלמא אם זה חלק מהפדיון, שפיר אמרי' דנתחייב תמורת החפץ גם חומש, אבל אם חיוב זה בא אחר הפדיון, הו"ל כמצוה בעלמא, ול"ד לקרן וחומש דמעילה ואינך דשפיר חייבה תורה בתשלומי קנס על חובו כענין תשלומי כפל, אבל הכא אם אין זה חלק מהפדיון, אין לחשבו כחוב, ובפשוטו גובר גובה אותו כחוב גמור, עי' נ"ד א'.

ומזה דאין מוסיפין חומש על עלויו של זה כדמייתי נ"ד א', נמי משמע דחיוב החומש נאמר בסדר הפדיון של הבעלים, דהיינו שמצותו בקרן וחומש, דאם חיוב החומש הוא אחר הפדיון, אין מקום להתחשב במה שהבעלים אמרו בעשרים, והוה לן למיזל רק בתר הפדיון, וכיון שפדוהו בכ"ה יש ליתן חומש לכ"ה, אבל כיון דחיוב החומש נקבע קודם הפדיון, שפיר קבעינן ל' לפי הערכת הבעלים, וזה שמוסיף בקרן אינו מחייבו להוסיף בחומש, עי' לעיל ס"ק י"ב בזה, (וכמ"ק מהא דבאין בחומשו שו"פ אימעט לגמרי ממצות גאולה, ובשלמא אם החומש הוא במצות הפדיון, שפיר אמרי' דכיון שאינו ראוי לכל מצותיו, שיצטרך לחלל חומשו על מעות הראשונות, או משום דלא חשיב,

כמקח ולא כפרעון חוב, ומצינן למימר שפורע את החומש בשויו, אלא שהוא מצטרף עם הקרן לפרוטה.

ומסתברא דאף בתשלומי מעילה הדין כן, דכיון שנתחייב לשלם בכסף או

מטלטלין, הרי ההקדש כמבקש חפץ מסוים עבור חובו, וחל ע"ז שם מקח ואין אונאה להקדש, ואם דין אין אונאה להקדש נאמר גם כלפי המקדיש ודאי מסתברא דאם נתן חפץ תמורת החומש ונתאנה המקדיש הר"ז הקדש ואינו חוזר, ועכ"פ בנתכוין ליתן שוה מנה תחת החומש שהוא פרוטה מסתברא דמהני, כמ"ש הרמב"ן נ"ג א' לענין מע"ש עצמו, [ושמעתי מאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיש להעיר ממתני' דכריתות כ"ב א' הרי שבא לידו ספק מעילה במאה מנה לא יפה לו שיביא אשם בשתי סלעים כו' ואם איתא יביא שו"פ ויאמר הר"ז למעילתי, א"ו אחוב לא מהני דאינו בר חילול, ובפשוטו נראה דלא התירו חכמים בשום מקום להפקיע ממון הקדש בזמן הבית, דיש בזה זלזול וגם רמאות ולא התירו אלא היכא דניחא ל' להקדש בהכי, כגון בזה"ז, תדע דהשתא נמי מצי להפריש מאה מנה למעילתו וחוזר ומחלל על פרוטה, ועי' להלן], ואפשר דחוב של מעילה דינו כבא ליד גזבר ואין המועל כבעלים לחללו על שו"פ, עתו' תמורה כ"ז ב', ובראשונים לק' נ"ז ב' דמוקמי קרא דבערכך בגזבר.

ולאמור מה דנקטו תו' דאפשר לחלל קרן וחומש על פרוטה אחת, הטעם משום דחילול חומש נמי דרך מקח הוא שנתחייב ליתן הפדיון להקדש, וכל דרך מקח מהני בהקדש שוה מנה על שוה פרוטה, ועכ"פ לענין לצרף החומש בשויו עם הקרן לפרוטה מהני, דלא חשבינן תשלום החומש כפרעון חוב אלא כמוכר להקדש חפץ במקום החוב, וס"ל נמי דחוב החומש בא ביחד עם חיוב הקרן, דקודם שבא לפדות חייבתו תורה בקרן וחומש על הפדיון, ואף אם הענין של החומש חייבתו תורה בגלל הפדיון [עי' לעיל ולק' ס"ק י"ד] מ"מ אין חיובו

חומשין לקרן, וחומש לחומש, [וכ"כ אמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלהכי מהני פרוטה ורביע], אבל קר' הראשונה קשה, דאף בשויו אינו בר חילול, ולא מצטרף בהדי קרן למהוי חילול על פרוטה.

ונראה דחומש ל"ד לחוב, מלבד הענין דחומש הוא חלק מהפדיון, דהא דפשיטא לן מסברא דהאומר הרי עלי מנה לבדק הבית אינו יכול לפטור עצמו בפרוטה, ולומר דהאי פרוטה שויה מנה ואין אונאה להקדש, [או בכלי שו"פ], היינו משום שלא נתבקש לעשות מקח עבור ההקדש, ונמצא שכל הענין בינו לבין עצמו, וכיון שחייב מנה אינו יכול לפטור עצמו בפחות, אבל היכא דמחויב חפץ מסוים להקדש אע"פ שחיובו בחפץ במחיר כך וכך, מ"מ שייכא אונאה, דכיון שהקדש מבקש ממנו חפץ זה במחיר פלוני שהוא חייב לו, יכול ליתן שוה מנה ולהונות את ההקדש, וה"נ בחומש חיובו ליתן כסף צורה במע"ש ושו"כ בהקדש, ואינו מתחלל על הקרקע ושטרות, וכיון שצריך ליתן דבר מסוים, כבר חל שם מקח מכח ההקדש, והיינו נמי דנקטו בגמ' לשון חילול בחומש כמו שאמרו הוא וחומשו מחולל, מהו שיתחלל על הקרקע, דמצותו כהמשך החילול ליתן ממין הפדיון גם עבור החומש, ול"ד למי שנתחייב ליתן מנה מדבר מסוים, דבחומש עיקר חיובו הוא בדבר זה ולא בסך הממון, והחיוב המסוים נקבע מכח ההקדש, ולא כתנאי נוסף בנדרו.

למה הדבר דומה לאומר לחבירו מכור לי קרקע זו בדינר זה ובהנאת מחילת מלוה שאתה חייב לי, וה"נ נותן להקדש את הפדיון תמורת המנה וחוב החומש, ואף שהפדיון שוה רק פרוטה מהני, כדמהני במכירת קרקע, דאין להם אונאה וביטול מקח, ומהא דחיילא קדושת מע"ש על החומש נמי משמע שאינו כחוב אלא הוספה לפדיון, ועכ"פ הדבר מקוים בסברא דחומש כדמי מקח הוא עבור פדיונו, ולא כחוב בעלמא, דעל הכל שם פדיון, ולענין לחלל על פרוטה קרן וחומש סגי בזה שתשלום החומש

התו' ב"מ נ"ד א' וכ"מ בתו' הרא"ש שם, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה כתב דאפשר לפרש דדבריהם רק לצד דד' בה' פריק, ובאמת בתו' לפנינו כתוב דיכול לחלל על פרוטה פחות, אלא שהגיהו למחוק תיבת פחות, ויש לפרש כונתם ד' וה' פרוטות קאמר, וע"ז כתבו דאף כשחילל על ד' במקום ה' דהיינו פרוטה פחות ממה שצריך סגי, וא"כ לא הוזכר כלל דמהני על פרוטה אחת, [מיהו צ"ע לדבריהם ז"ל למ"ד אין בחומשו היכי מהני, אבל אי ד' דינרים קאמר ניחא], ומ"מ פשטות הדברים דכונתם כדנקטו בפשיטות בשאר דוכתי דסגי בפרוטה לקרן ולחומש, וכמ"ש בהדיא ר"ה ל"א ב'.

ויענין הלכה נקט מרן זללה"ה כדעת תו' דאין חולק עליהם, ולא נחית לדון ולחלק בין חיוב חומש להקדש עצמו, [ועמ"ש אאמור' (שליט"א) זללה"ה בביאור דבריו], ואאמור' (שליט"א) זללה"ה אומר דיותר טוב לומר על פרוטה ורביע, דזה מהני אף אם החומש בא אחר החילול, ואף אם א"א לחלל את החומש, דחיוב החומש הוא רביע, אי משערין לפי הדמים שפדה וכמבואר בתו' גיטין שם, ועי' בזה לעיל ס"ק י"ב, שו"ר בדמאי סט"ו ס"ק י"א שהביא מרן זללה"ה נוסחאות שכ' בהן שתי פרוטות, וכתב דחששו ללשון התו' גיטין ס"ה א', ויותר מתוקן לומר על פרוטה ורביע ע"ש, מיהו אין כונתו מפני שא"א לחלל תרוייהו על פרוטה אלא תו' לשיטתם דאין חילול תופס במע"ש פחות מפרוטה.

בביאור ענין חומש בפדיון ובמעילה ותרומה

יד. **בביאור** ענין חומש שחייבה תורה את הבעלים יעוי' מש"כ לעיל ס"ק י"ג, ושוב נראה דיש להשוות חיוב חומש דפודה לחיובו במעילה ובתרומה, דהיינו כעין כופר על הוצאת הקדש לחולין, [וכ"כ אאמור' (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק י"ד], וראי' לזה מהא דבעלים מוסיף חומש בשדה אחוזה אע"פ שמחירה קצוב בתורה [וצ"ע מזה להמפרשים טעמא מפני

כבזא"ז, כיון דקודם הפדיון מורין לי' שכך הוא סדר פדיונו, [וכ"מ לטעמי' דהרמב"ם בחומש, וכן לפירושו במתני' דמע"ש פ"ד].

והנה לא מצאנו חולק על התו' בזה, ובאמת הגאונים והראשונים ובטוש"ע סתמו דמחללין רבעי על פרוטה, ובפשטו הוא וחומשו קאמרי שהרי לא יאכל בלא חומש, ואמנם כן נקטו התו' דהא דמעשים בכל יום שמחללין על פרוטה היינו עם החומש, ואמנם לא נתיישב לן למה לא הזכירו החומש, ובס' כפתור ופרח כתב דסתמא עם החומש קאמר, הובאו דבריו לעיל ס"ק י"ב, ומ"מ סתמן כפירושן דבפרוטה סגי, מיהו אפשר דס"ל שא"צ להפריש חומש בזה"ז, דהו"ל בכלל אין מקדישין, ובשאלתות הצעת הדברים דבזמן הבית מחללין בשויו ומפרישין חומש, אבל בזה"ז סגי בפרוטה, ומשמע דגם כלפי החומש קאמר דסגי בפרוטה, אלא שלא נתבאר אם מפני שא"צ חומש או דגם החומש בכלל, ולא ראיתי מפורש דין חומש בזה"ז בגמ', אבל פשטות לישנא דחזקי' דהוראה למעשה קאמר אומר הוא וחומשו כו', וכן צריך לנקוט בלא ראי', ונמצא שכל הראשונים ז"ל סתמו דבפרוטה סגי, שכולם כתבו כן בהל' נטע רבעי, וכן בר"ה ל"א ב' כ"כ תו' ותו' הרא"ש והרשב"א והר"ן.

ואאמור' (שליט"א) זללה"ה נקט בדעת תו' גיטין ס"ה א' דבעינן חומש מלבד הפרוטה דהטעם משום דא"א לחלל הקרן עם החומש על פרוטה אחת, אבל מרן זללה"ה נקט בדבריהם דהיינו משום דס"ל דאם מעריכין את המע"ש בפחות מפרוטה אינו בר חילול, [ועיי"ש שמתחלה צידד לומר דבתר שויות הפירות אזלינן, ואף לדעת תו' דשעת חילול קובעת, וחזור בו מדברי התו' הללו, ואאמור' (שליט"א) זללה"ה נקט דבתר שויות הפירות אזלינן, ופי' טעמייהו דהתו' משום שא"א לחלל קרן וחומש על פרוטה, אבל מדברי התו' דתלו לה בנדון אין בו ואין בחומשו, משמע דמשום כח החילול אתינן עלה, וכמשנ"ת ס"ק י"ב], וכ"ה פשטות

ואפ"ש עוד דעיקר הקדושה אלימא טפי מהנתפס מכח הקדש ראשון, והר"ז כמע"ש ופדיונו דיש יותר חשיבות בפירות שנקרא עליהם שם מע"ש מהפדיון, אף אם דינם שוה, ועל חילול זה חייבה תורה חומש, ולא על חילול הנתפס מכחו, (זכר לדבר מצינו ברמב"ן ב"ב ע"ט א' דמה שהקדש קונה בקנין חצר אין בו מעילה אע"פ שהוא בבעלות הקדש, דרק בדבר שהוקדש קרינן ב"י קדשי השם, וכמו שביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה במעילה, ודכוותה יש חשיבות לעיקר ההקדש טפי), ובזה גם חלוק חומש דמע"ש מחומש דהקדש.

ויש להבין מ"ט במע"ש מוסיפין חומש על הקדש שני וכמ"ש תו' נ"ד ב' מגמ' מנחות פ"ב א', ונמצא שהם הפוכין זמ"ז וכמ"ש תו' שם, ובאמת לא מצינו זה בגמ' אלא לר"י דסבר ממון הדיוט הוא, ויש לפרש דזהו שאמרו בגמ' מי סברת דברי הכל היא הא מני ר"י היא, והאי לישנא משמע דפשיטא לתלמודא דר"י היא, ולמש"כ י"ל דהיינו משום דקתני בה חומש על חילול המעות ולמ"ד ממון גבוה הוא אין חומש בהקדש שני [ועי' לק' ס"ד סק"ז טעם אחר בלשון מי סברת ועי"ש בשם ירו'], ויתיישב בזה (משה"ק תו') במתני' דסלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו דמביא בסלע מעות כו' ובורר את היפה שבהן וחוזר ומחללן עלי', ומשמע דסגי ביפה שבהן לחלל את כל המעות, ואם איתא דבכל חילול מוסיף חומש, א"כ בענין זה הפסיד שני חומשין, ולא הועיל היפה שבהן אלא לקרן, אבל אי לר"מ א"צ חומש ניחא טפי, דנוקי מתני' כר"מ, וערמב"ם פ"ה הי"ג.

ואליבא דר"י דממון הדיוט הוא ג"כ יש לפרש שהענין הוא זלזול בכבוד המעשר שמחללין אותו מדבר לדבר, וחייבה תורה חומש בכל חילול דכיון שהכל שלו הו"ל לחלל מעיקרא על זה שחילל אחרון ולא להעביר הקדושה בכל פעם, ומעיקרא נמי איכא טפי חשיבות בהעלאת המע"ש עצמו לירושלים, משא"כ אי ממון גבוה הוא דיש לדמותו להקדש

שמוזיל במחיר, אלא דכיון דמורינו לי' קודם הפדיון ליתן חומש הר"ז מתקן ענין הפדיון מעיקרו, שהוא עוסק בהרווחה להקדש ולא בחילול, ובאמת אף במעילה חיוב הקרן והחומש הוא בב"א, ואין חיוב הקרן מדין הדיוט והחומש מדין הקדש, אלא הכל ניתן על חילול ההקדש, ואמנם התם מיירי לאחר החילול, אבל הענין אחד דכשמוסיף חומש עם הקרן ניתקן ענין החילול, וה"נ בפודה מורינו לי' כן קודם החילול, והכל בכלל דמי החילול.

והא דחשיב הבעלים כמוציא הקדש לחולין טפי מאחר ובפרט שמצותו בכך, היינו משום שהי' לו להקדיש מתחלה את הפדיון שהוא הצריך להקדש, משא"כ אחר דאינו אלא פודה לטובת ההקדש, והיינו דבהקדש שני אינו מוסיף חומש דסתמא דמילתא הגובר נוטל בפדיון דבר הנצרך להקדש שאינו פודה ע"מ לחזור ולפדות, ואם הוצרך לחזור ולפדות אין לתבוע את הבעלים שלא פדה בדבר הצריך להקדש, וכמו שאין לתבוע את אחר הפודה כשחוזר ופודה פדיונו, דעיקר הדין נקבע במסרו להקדש, ולא בחוזר ומחלל בביתו, דלמה הקדיש אם אין דעתו למסרו להקדש.

ולפ"ז מובן מ"ש בתמורה ט' ב' את"ל שני גופין וקדושה אחת לא, משום דבהיא קדושה איתוסף בה חדא זימנא חומש, שני גופין ושתי קדושות מאי, די"ל שצריך להוסיף חומש על הפגיעה בקדושה הנוספת.

ולפ"ז מובן נמי הא דחומש כתחלת הקדש דמי, כיון שהפדיון תלוי בדעת הגובר, והחומש חוב הוא ויכול לפרעו בכל מה שירצה, וכיון שנתן דבר הצריך פדיון ואינו ראוי להקדש כמות שהוא, שייך לחזור ולחייבו חומש בחילולו כתחלת הקדש, וניחא נמי הא דבמע"ש אין מוסיפין חומש על חומש, כיון דעיקר חיוב החומש הוא ליתן מעות שע"כ יחללם אח"כ, משא"כ בקרן שהפירות עצמן ראויות לאכילה בירושלים.

וכ"מ ברשב"א, דרק במעשר לצורך זה חיישינן, ועשטמ"ק בשם תו' שאנן, אח"ז ראיתי ברמב"ן יבמות ע"ד ב' דבדאית לי' מעות הראשונות לא בטל.

שם דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי, לא נתבאר בגמ' אם גם הדרבנן אסור באכילה, או דהו"ל כתרם מעציץ נקוב על שאינו נקוב דמהניא תרומתו לאינו נקוב והתרומה לא תאכל עד שיוציא עלי' ממקו"א, וה"נ הח"פ דאורייתא תשאר מע"ש, [ועי' להלן בדמאי], וי"ל דחילול שאני, דבתרומה שייך חלות מיני' ובי', וגם אין ניכר תרתי דסתרי כתרי מילי.

שם ונתי דמאי, יש לעי' מאי מהני לאתויי דמאי הרי ממ"נ לא הועיל צירופו, דאי טבל הוא לא מצטרפי, ואי מעושר הוא לא מהני, ואי דאורייתא מהני לדרבנן ניחא דהועיל להתיר התערובת, מיהו ע"כ חזינן שהתירו חכמים בדמאי אע"פ שלא הותרו פירות הדמאי דלצד שאינן מעושרין נשארו מע"ש, וע"כ דראו חכמים צורך לקבוע בדמאי דין ודאי דרבנן כי היכי דלא ליתו לידי קולא בדאורייתא, להפריש מן הפטור על החיוב ואיפכא, ולכן מהני אף לצירוף עם ודאי דרבנן, ועמש"כ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ועמל"מ פ"ה מה"ת הי"ז, ולע"כ בד"ז, ואפשר דרק בתערובת מייתי דמאי דבתרומהו איכא דין רוב.

שם דלמא אתי לאתויי ודאי, יש לעי' לדעת הראשונים ז"ל דמע"ש שלא הי' בו שו"פ בשעת הפרשה חיובו מדרבנן, א"כ למה נחוש שיביא ודאי הא קודם שנתערב ג"כ הי' דינו להביא דמאי, ונראה מזה דלענין להתיר התערובת סגי בחשש זה שלא להצריכו להביא דמאי שמא יבא לידי מכשול, אע"פ שקודם התערובת ג"כ הי' החשש קיים, ואפשר דקודם התערובת לא הי' חושש להמתין עד שיוזמן לו מעות שחלל עליהן מע"ש, אבל עכשיו שכל התערובת אסורה טרח ומייתי להתירה, ויש לחוש דילמא מייתי ודאי.

ולא יהא חומש בהקדש שני, דכיון דממון גבוה הוא שייך לחלק בין המקדיש לאחר, משא"כ בממון הדיוט דתלוי מי הוא הבעלים בזמן החילול, ובממון גבוה חשיב החילול לצורך גבוה, משא"כ בממון הדיוט דכשמחלל לצורך עצמו יש ולזול במע"ש.

ולפמשי"כ בטעמא דהקדש שני מפני שהוא ביד גזבר ואין לתבוע את הבעלים שלא חללו על דבר הצריך להקדש, י"ל דהאי טעמא ליכא במעשר, ולכו"ע מוסיף חומש על הקדש שני כיון שהכל ברשותו, ואין לו לחללו מדבר לדבר, ובזה באמת לא תלה הכתוב במקדיש שהוא המעשר, אלא במעשרו מי הוא הבעלים.

ואפשר דמה"ט מערימין על מע"ש, דחילול דרך מקח זוהי מצותו, ולא מינכר ולזול במע"ש, אבל כשמחלל בשלו נראה עיקר הצורך להוציא המע"ש לחולין, [ועי' לק' ס"ב סק"ג], ואפשר שגם ענין זה יש בבעלים הפודה מן ההקדש דנראה כחזור ממתנתו, משא"כ בהקדש שני שחזור ולוקח מקחו, ומה"ט יורש מוסיף חומש שהוא כרוצה להחזיר נחלת אבותיו למקומה, ולע"כ בסוגיות דפדיון הקדש.

בדין מע"ש שנתערב דבטל ברוב ול"ב חילול, אם אף על מעות הראשונות אי"צ לחלל

טו. נ"ג א' ואם איתא לדחזקי' ליעביד לי' כו' כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"ד דלמסקנא דחיישינן דילמא אתי לאתויי פרוטות נקבע הדין שבכל ענין בטל ברוב ולא הצריכוהו חילול כלל, לפי שעלול להגיע לידי מכשול, מיהו לכאור' פשוטות הדברים דרק לענין לחייבו להביא איסור אמרו כן, אבל מעות הראשונות דקודם שנתערב הי' עומד לחללו עליהן, לא נשתנה דינו ע"י שנתערב, מיהו עי' להלן דמהא דלא אמרי' לי' לצרפו עם דמאי, דמעיקרא נמי הי' עומד לצירוף עם דרבנן משמע כדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, וי"ל דאה"נ כל לחייבו להביא ולצרף חיישינן, אבל על מעות הראשונות דליכא מעשה חייב לחלל,

מיהו מודה הרמב"ן בפחות משו"פ שאינו יכול לחללו על פרוטה, אף כשרוצה להתפס בו כל הפרוטה, דפשוטות הסוגיא שאין עצה לחלל התערובת בפ"ע, ואם איתא נימא לי' שיחללה על פרוטה, ודוחק לומר דהפסד המשהו של פחות מפרוטה משוי לי' אין לו מתירין, וכ"מ ממ"ש הרמב"ן לדירון פחות משו"פ אינו בר פדיון כלל, ולמה נקבע בו הלכות, אם יכול לחללו ביותר משווי, וכ"כ הריטב"א בהדיא בדעת הרמב"ן, [ונדברי הרשב"א בזה לא נתפרשו, דמשמע שהבין ברמב"ן דלעולם תפסה הפרוטה אע"פ שמחלל עלי' ח"פ, אא"כ משייר בפירוש, ולחזקי' אף במשייר תפסה, וכנראה ס"ל דפרוטה תפסה פרוטה ואידך פלגא תפסה נמי פרוטה, אבל ברמב"ן מתפרש שכל החילול יחד תופס שתי פרוטות, אבל פחות מפרוטה י"ל דלא תפס, ומ"ש דלחזקי' תפס אינו מובן כונתו, דהא לחזקי' נמי לא מהני אלא באיסור וסלעים, וצ"ת, ומ"מ משמע דס"ל דפחות מפרוטה לא תפסה פרוטה בכל ענין], וטעמא דמילתא כמש"כ סק"ט בהא דהקדש שוה מנה שחללו על פחות משו"פ אינו מחולל, דבעינן שם מקח שקיבל דבר חשוב תמורת הדבר שלו, ובפחות משו"פ אע"פ שמסכים להויל אין זה מכח המקח אלא מחילה בעלמא, ולפ"ז מסתברא דאף על מעות הראשונות לא מהני, וכמש"כ לענין הקדש.

ולפ"ז עדיין אנו צריכין לסברא שכ' בדעת תו' דכל שמחלל שוה בשוה אינו חייב לצמצם, וכל שיכול לימכר בפרוטה מחללו על פרוטה, מיהו במכין להוסיף אפי' פחות מכדי אונאה י"ל דלא מהני, וכ"ה פשוט הדברים דכל פחות משו"פ אינו תופס פרוטה.

ולאמור אין ראי' מתו' דס"ל דלא מהני חילול פרוטה ומחצה על שתי פרוטות, דדבריהם בסתמא שמחלל בשווי, ועוד דהוצרכו לזה במחלל פחות משו"פ דלא מהני מתכין להוסיף, מיהו מה"ט גם אין ראי' לדברי הרמב"ן מסוגיין, דמתפרש שפיר במחלל בשווי, אלא

אם אפשר לצמצם ולחלל שו"פ על פרוטה, ובמכין להוסיף על שווי

הגרע"א ז"ל נקט בדעת תו' דא"א לצמצם לחלל מע"ש בפרוטה, ועפ"ז הק' מ"ט משני דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי, אפי' מצטרפי אכתי יש לחוש שלא יוכל לצמצם, והו"ל פחות מפרוטה או שהיותר מפרוטה אינו מתחלל, וכן הק' בתירון התו' עי"ש, ובפשוטו נראה דמודו התו' שיכול לצמצם במאורע ולכוין שיהא המעשר שוה פרוטה בצמצום, אבל המניח פרוטות לחילול אינו מצמצם מעותיו וכדאמר חזקי' וע"ז כתבו בדבכה"ג שידוע שאינו מצמצם יניח עמהם איסור, ידיע שאין מתחלל על ח"פ, אבל כאן שמצמצם לכוין שיעור פרוטה יש לחוש שלא ידע דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי, וכדאמר' נמי דילמא אתי לאתויי ודאי, ועתו' הרא"ש שכ' ג"כ דאפשר לצמצם.

ולפ"ז לפרוש תו' הא דמצינו פרוטות של מע"ש היינו במצמצם, או במניח איסור עמהם, וא"צ לצמצם בכון אלא כל שנמכרין בפרוטה מחללן על פרוטה כדרך מו"מ, ויש לעי' סלע שלא צמצם בחילול עליו כדאמר חזקי', איך חוזר ומחללו על הפרוטות, ואיכא למימר דאה"נ דלא מצי לחללו בלא איסור, ויתכן לומר דג"ז דרך מו"מ הוא לחלל בכל שווי, כיון שאין צמצמו ידוע, אבל פרוטה ומחצה על שתי פרוטות זו לא שמענו דתפס אע"פ שמתכוין לכך.

אבל הרמב"ן כתב דאף בידוע שיש רק פרוטה ומחצה יכול לחללו על שתי פרוטות, דאזוזלי במו"מ הוא ואין אונאה בחילול, ולכן בפורט סלע על פרוטות תפסי כולן דניחא לי' בהכי, אבל סתם מחלל על מעותיו אינו רוצה שתתפשט הקדושה בכל המטבע, והכי אורחא דמילתא שמוסיף לחלל כמה פעמים עד שתתמלא המטבע, וקמ"ל חזקי' דאף בהשלים חילולו על מטבע זו מפני שא"א לצמצם, מ"מ אין דעתו שיתפס הכל בקדושה, וכיון דנשאר חולין מחלל עליו מע"ש.

(שליט"א) זללה"ה נסתפק בזה, ואי נימא דלא מהני יש לדקדק מלשון הרמב"ם הנ"ל דרק התוספת לא נתפסה אבל בשויו נתחלל, ונפ"מ במה שדנו שם בה' המעשר פחות משו"פ וחללו על מעות הראשונות ואמר יהא מחולל על פרוטה], ובשביעית ס"י ס"ק י"ג הביא מהירו' הנ"ל דא"א להוסיף במע"ש, וצ"ע.

במ"ש הרמב"ן ליישב משום דאין אונאה בחילול יש לשאול א"כ למ"ד מע"ש ממון הדיוט הוא מאי איכא למימר, ודוחק לומר דהיישוב רק למאי דקיי"ל ממון גבוה, ולכאור' מזה ראי' ליישוב שכ' בדעת תו' דא"צ לצמצם, אבל לא להוסיף במתכוין, ואפשר דס"ל להרמב"ן דכיון שהוא מוזיל את נכסיו אף בממון הדיוט מהני, דאוזולי במו"מ הוא כלשון הרמב"ן, ולפ"ז למ"ד ממון הדיוט אפשר לחלל שוה פרוטה על מנה, אבל איפכא לא, וצ"ע, ויש מקום לומר דלמ"ד ממון הדיוט אף פחות מכדי אונאה לא מהני, דלא שייך לאנות את עצמו, דמידע ידע שלא זהו המחיר, מיהו להוזיל בשלו אפשר שיכול וכמ"ש הרמב"ן.

בבהג"א סי' רצ"ד סק"ו כתב ליישב הא דמשמע בירו' שהיו מחללין מע"ש בשויו, דאתיא כמ"ד ממון הדיוט הוא, והיינו דאינו יכול לאנות את עצמו, מיהו י"ל דמוזיל [ועי' לק' ס"ב סק"ג דיתכן דסברי שאוכלין מע"ש אע"פ שאין חומה כמ"ד הכי מגילה י' א'], ובאמת לא מצינו רמז בתלמודן לחלל על פחות משויו, וכן לא בירו', וכן במשניות דאר"ע אני עשיתי לר"ג ולר"י את כספן דינרי זהב, משמע שהי' אחר החורבן, [דבפשוטו שימש את ר"ג ור"י אחר פטירת ריב"ז דהוה בזמן החורבן], אם נימא דלב"ש אף לאחר החורבן אסור, [ואפשר דלכך נתנו לר"ע כדי שלא יתחייבו בחומש, דבזה"ז אין ראוי להתחייב בחומש, כדין אין מקדישין], וכן עובדא דתוספתא סופ"ג דמע"ש שהוציא להם דלוסקיא מלא דינרי זהב אחר החורבן הוה דהא רשב"ג ור"י ור"י מיירו' התם, וכן פ"ה דמע"ש מי שהיו לו פירות בזה"ז

שא"צ לצמצם ולכוין הפרוטה בדקדוק, אלא כדרך מו"מ, וכ"ז לפי הראשונים ז"ל במיעוטא דמע"ש שא"ב שו"פ, אבל לפרש"י אימעיט דלא תפיס פדיונו, ופרש"י וקמ"ל דלא תפסה פרוטה, א"כ יש כאן חידוש מיוחד בפחות מפרוטה, ומשמע מזה דפרוטה על שתיים תפסה, וכדעת הרמב"ן.

בירו' פ"ד ה"ב אמרי' דהקדש שפדאו יותר על דמיו תפס את הכל ובמע"ש לא תפס, ומפרש טעמא שאדם עשוי להרבות בהקדשו, ומדלא קאמר טעמא שא"א להוסיף במע"ש, יש ללמוד דבמתכוין לחלל על יותר מהני וכ"מ שם דבתר דינא דמחלל על מעות הראשונות נאמר דמצי לחלל כיון שהמותר חולין, והיינו נמי מימרא דחזקי' בשמעתין וכמ"ש הרמב"ן, [ובעי' למימר דהיינו כמ"ד ממון הדיוט הוא, ודחי שאין אדם עשוי להרבות במע"ש אף אי ממון גבוה הוא], ויש לפרש גם דברי הרמב"ם בפ"ה ה"ו שכ' הפודה מעשר ביותר על דמיו לא נתפסה התוספת למעשר, דהיינו בסתמא, אבל במתכוין אין לחלק בין שוה מנה על פרוטה לשוה פרוטה על מנה, ואדרבה הא עדיפא דאיהו הוא דקא מוזיל נכסיו.

נמצינו למדין דמע"ש שוה פרוטה שחיללו על שוה מנה ונתכוין להתפיס הכל, קנה מעשר, אבל בסתמא כשמניח מעות לחלל עליהן מעשרותיו לא נתפס אלא בשויו, בד"א בפרוטה אבל פחות משו"פ א"א לחללו על פרוטה אפי' במתכוין להתפיס, מיהו א"צ לצמצם שמא שוין הפירות משהו פחות, אלא כל שאפשר למכרן בפרוטה שפיר דמי, ובמחלל על כמה פרוטות או שמחלל סלע על פרוטות, אמרי' בסתמא שדעתו להתפיס כל הפרוטות, כדי שלא ישאר הפחות מפרוטה בלא חילול, וכ"ד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, אבל מרן זללה"ה בדמאי סט"ו ס"ק י"א נקט דלדעת תו' והרשב"א א"י להרבות במע"ש, ווגם נקט דלדעת הרמב"ן במחלל על מעות הראשונות פחות משו"פ יכול לחללו על פרוטה, ולפמש"כ לעיל לא מהני, ואאמור"ר

דמסתברא דמטבע שנפסל נשאר בקדושת מע"ש בשיווי הכסף שבו, וכ"מ בתוספתא בדין מטבע מע"ש שעשאו כלים, הובא בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שביעית ס"י ס"ק י"ז, [ולכאורה ראייה ממעות שהחליאו פ"ד מ"ב דמבואר שלא פקעה קדושתן, אע"פ שאינם ראויין לשמש המטבע כיון שהחליאו], ולע"כ בזה, וכיון שנשאר בפרוטה ערך מע"ש בשווי חצי פרוטה, הדין נותן שיצטרף.

מיהו ברמב"ם פ"ח הי"ד פי' למתני' פ"ד מ"ח דהמניח איסור של מע"ש אוכל עליו אחד עשר באיסור ואחד ממאה באיסור בש"א הכל עשרה ובה"א בודאי אחד עשר ובדמאי עשרה, ומפרש הרמב"ם דכשנשאר במטבע [של מע"ש של דמאי], פחות מפרוטה נפקא לחולין, ובודאי כיון שמוסיף חומש אם נשאר ד' חומשי פרוטה הרי היא בקדושתה, כיון שאפשר לקנות עמה בערך פרוטה בצירוף החומש, ולפ"ז מבואר דפחות מפרוטה פקע קדושתו, אבל הדברים לא נתפרשו וכמו שתמה הרא"ש ע"ז דאיך יתכן שפחות מפרוטה יצא לחולין, וכולי' מימרא דחזקי' במע"ש שא"ב שו"פ נאמרה [ודברי הכ"מ צ"ע דא"כ איתותב מ"ד אין בו ממתני', מלבד עיקר הדברים דודאי סוגין מוכחא דפחות משו"פ לא נפיק לחולין, ומשה"ק הרא"ש דבפדיון שני אינו מוסיף חומש, אפשר דכונתו דסתמא לוקח בהן משל אחרים, ואינו חוזר ומחלל על שלו, א"נ כמ"כ ס"ק י"ד דלמ"ד ממון גבוה דינו כהקדש], ומשמע דעת הרמב"ם דאם הי' בשני מטבעות חצי פרוטה בכל אחת לא פקע, כיון דס"ה יש כאן פרוטה, וכן אם יש לו עוד מטבעות שיש בהן שו"פ, דלא גרע מסאה חטים דחשיבי שו"פ, אע"פ שבכל חטה אין שו"פ, ורק כשלא נשאר במטבעותיו אלא פחות מפרוטה פי' כן, וג"ז קשה, [ובפיה"מ הזכיר דפחות משו"פ לאו כלום הוא לכל דיני התורה, ואף להקדש, ואמנם כ"ה למעילה, אבל בפירוש נתרבה פחות משו"פ להשבון לק' נ"ה א'], ולפ"ז יש ללמוד לעניננו דפחות מפרוטה

והגיע שעת הביעור כו', משמע קצת בשויין, והרמב"ם כתב דמדת חסידות יש לחלל בשויין, ובאמת יש בזה מעין רמאות, דהא צריך לאנות את ההקדש, [ובבהגר"א הזכיר שאין מע"ש בזה"ז שוה כלום, וכתב דלאו מה"ט שרינן בפרוטה, ולכאור' גם מע"ש שנטמא בירושלים נפדה בשויו, אע"פ שבטומאתו אינה שוה, דאזלינן בתר המחיר שנותנין עבורו, מיהו שמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דל"ק דמע"ש שנטמא שוה למכרו משא"כ מע"ש בזה"ז שאין מה לעשות עם המעות], אבל הגר"א הק' דבירו' הו' מורו כן גם לאחרני, ובאמת עיקר ההיתר דבזה"ז צ"ע, שהרי כתבו תו' ערכין כ"ט א' דאף הקדש מטלטלין בזה"ז אין מחללין על פרוטה אלא כדתניא ירקבו או שאר איבוד דקתני בברייתא, ועובדא דתלמודא בקרקע הוה כדאמר התם, וא"כ הדין נותן דמע"ש כמטלטלין, ויתכן שבאמת זו תקנה מאוחרת שהנהיגו הגאונים או רבנן סבוראי דחזו שנמנעין מלחלל דאתו לידי תקלה בפירות או במעות, ולמדו כן מגמ' דערכין דבחשש תקלה שרי.

מטבע של מע"ש שחיללו והניח בו פחות מפרוטה אם יכול לחזור ולחלל עליו פחות מפרוטה

מז. יש להסתפק איסור של מע"ש שחיללו והניח בו חצי פרוטה שלא חיללה, אם יכול לחזור ולחלל על מטבע זו חצי פרוטה, דהשתא הו"ל חילול על פרוטה, [ודוקא כשעם החילול נעשה פרוטה אבל אם נשאר חצי ומחלל רביע נוסף, פשיטא דלא מהני], או"ד כיון שלא נשאר במטבע אלא פחות מפרוטה, איקליש כח המע"ש כי היכי דמעיקרא אינו מתחלל על פחות מפרוטה, והנה ודאי דקדושת מע"ש קיימת בפרי שא"ב שו"פ בין בשעת הפרשה בין בלוקח פירות בירושלים במעות מע"ש, אלא דבדבר שאינו ראוי לאכילה אין מחללין על אסימון, וא"כ י"ל דהו"ל כנעשה המע"ש באסימון, מיהו נראה דאחר שהמטבע נקדש בקדושת מע"ש, א"צ דין מטבע דקדושה בכדי לא פקעה,

פחות אחד ממאה, ונמצא שעדיין נשאר באיסר, [גליון, וי"ל דמתני' ה"ק אחד עשר, איסרין ואחד ממאה באיסרין, כלומר ג"ז אחד עשר, ע"כ], עוד אחד ממאה לחלל עליו ולפ"ר צ"ע דהו"ל למיתני ואחד מעשרה באיסר, וגם בזה, ישאר מעט חולין, ונראה דה"ק אוכל עליו י"א ועדיין נשאר באיסר א' ממאה חולין, ולא האריך התנא לפרש כמה יאכל כנגד הא' ממאה, [שוב נתבאר בגליון אאמו"ר זללה"ה דה"ק אוכל עליו אחד עשרה איסרין, ואחד עשרה פעמים אחד ממאה באיסר], ועי"ש מ"ש בזה מהירו' וכונת הירו' לומר דלכך לא ביאר התנא כמה טבל יאכל על האחד ממאה, כיון שאם יאמר שאוכל עליו י"א חלקי איסר עדיין יצטרך לומר שאוכל י"א חלקי אלף וכו', ולפ"ז ניהא דלא קתני י"א איסר וא' ממאה באיסר כיון דלאו בחדא ענינא מתפרשים ושם מבואר דהנודין אי חיישינן שכבר הופרש מע"ר, ונמצא המע"ש אחד מעשרה, והיינו טעמייהו דב"ש, [דדמאי וודאי שוין דאף בדמאי החשוד על השני חשוד על הראשון, וב"ה חיישי רק בדמאי, אבל בודאי הרי הוא מפריש עתה המע"ר, ולא חיישינן, ולכן יכול להפריש י"א, ותרומה גדולה לא קא חשיב, דסתם פירות כבר הופרש מהן בגורן תרו"ג, וגם דומיא דדמאי קתני, ולע"כ כה"צ במתני' שם, אלא דקשיא לן עלה מדחוקי' דקאמר שא"א לצמצם מעותיו, והכא קתני שאוכל עליו בצמצום עד שישלים האיסר, ודוחק [גליון: ופשוט] לומר דמתני' עיקר הדין קמ"ל, ולענין נידון דמאי, ולכתחלה ראוי שלא לצמצם, ואפשר דצריך שלא לצמצם ע"י שיעריך הפירות במעט יותר משוויין, אם במדה או במחיר, ומ"מ צ"ע, וגם צ"ל דאעפ"כ נשאר המותר חולין, וצ"ע.

הנשאר במטבע נשאר בקדושתו כדחזינן ברא"ש ואף ברמב"ם לענין ודאי, וא"כ אפשר להוסיף ולחלל עליו, ודברי הרמב"ם דנפיק לחולין לא נתפרשו, ולפי' הרי"ק לא אמרו כן אלא במטבע שלא צמצם לחלל עליו מעיקרא, ולכן סמכין כשאירע שנשאר שו"פ שיצא לחולין דאפשר שלא הי' בזה מעשר, וא"כ במתכוין להשאיר חצי פרוטה מע"ש, ליכא לטעמי' דהרמב"ם, ונפ"מ בכ"ז במטבע שהוזלה דכיון דלאו מכח חילול נתמעט בה המע"ש משו"פ לא נפיק לחולין, וא"כ הדין נותן שאפשר להוסיף ולחלל עליו, וצ"ע, - ולפי דברינו הו"מ בגמ' למימר דמייתי פרוטה ומחצה מע"ש, ומחלל פרוטה על פרוטה וחזור ומחלל חצי מהפרוטה עם חצי פרוטה מע"ש על פרוטה אחרת, ועכשיו נשאר לו במטבע הראשונה ח"פ בקדושת מע"ש, ויכול לחלל על החצי השני את התערובת, אלא דבזה ודאי איכא למגזר דילמא אתי לאתויי פרוטות.

מתני' דמע"ש שם פירשה הגרא"מ הלוי ז"ל כמין חומר דמיירי במניח איסר לחלל עליו מע"ש שיפריש, וקאמר תנא שיכול לחלל עליו פירות טבל בשווי של אחד עשר איסרים ועוד אחד ממאה באיסר, כגון אם סאה פירות באיסר, לוקח י"א סאין ועוד אחד ממאה בסאה, [ולהלן כתבנו דאחד ממאה באיסר הכונה שאחד ממאה נשאר חולין באיסר, ועי' בגליון אאמו"ר זללה"ה בסמוך], וכשמעשר אומר מע"ש בצפוננו או בדורנו ומחולל על המעות ונתמלא האיסר, דבי"א סאין פירות הרי המע"ש מעט פחות מסאה, דתחלה מפרישין סאה ועשירית סאה למעשר ראשון, נשארו ט' סאין ועוד ט' חלקי עשירות סאה, ועשירית מזה מע"ש דהיינו סאה

תמצית הדברים בקצרה

סימן א

בדין מע"ש שאין בו שו"פ, ובדיני חומש וחילולו

א. נ"ב ב' ונותנה למע"ש כו', לפריב"ם נותנה בתורת שלימה ובפחות מכדי אונאה מיירי, וכן מתפרש נפש רעה שמדקדק על החסר, ויש לעי' מאי קמ"ל ר"פ, ואפשר דהי' מקום לפרש כמו ואינו אלא נפש רעה, ואמחלל

קאי, שהרי לא הוזכר דזה שאינו מקבלה הוי נפש רעה, ודוחק לפרושי דקמ"ל דמקבלה בשלימה, - שם מסייע ל' לחזקי' בטעמא דהשולחני לא מיקרי נפש רעה, וחזקי' קמ"ל נמי דשרי לפרוטה, וא"צ ליקח בה בשוק, כדי שיקבלוה ביפה, - שם למימרא דסבר חזקי' כו', יש לפרש דס"ד דביפה היינו בכולה בלא שיו, ומשני דבתורת יפה ומשייר כמו שמשיר ביפה, וקצת משמע דאינו מחלל על מעות הראשונות בסלע חסרה, ועכ"פ אסור לצמצם מעותיו בסלע כזו.

ב. הרמב"ן והרשב"א והר"ן מפרשים דלמסקנא דשמעתין אינו נותנה למע"ש אלא בשויה בתורת חסרה, אבל בעלמא מי שאינו מקבלה בתורת שלימה מיקרי נפש רעה, וכמה דברים קשים לפי זה דסתמות הגמ' לא משמע דהדר ב' לגמרי בהבנת דברי חזקי', וכן לישנא דחזקי' מטעה, וכן במתני' משמע דנותנה למע"ש כדרך שמקבלין אותה בשוק, וכן הקו' מדחזקי' דא"א לצמצם יש ליישב דהכא ליכא מכשול לפי שמוציאה ביפה בשוק, וצ"ל שסמכו בגמ' דכיון דהקו' דלחלל ביפה הוי זלזול טפי במצמצום, ע"כ דהתירין דאינו מחלל בשלימה, וביורי' שהביא הרמב"ן, ומבואר שם דבהי' המע"ש בסלע יפה אין לחלל על חסרה אפי' פחות מכדי אונאה, ולענין הלכה קיי"ל בשו"ע חו"מ דסלע חסירה מוכרה לכתחלה ביפה, מיהו בזה גם הרמב"ן מודה, ומ"מ יש להקל בדרבנן אף לענין מע"ש לחלל עלי' בשלימה.

ג. נ"ג ב' פרט למע"ש שאין בו שו"פ, לפרש"י חיובו מדאורייתא ככל מע"ש אלא שאינו תופס פדיונו, ולדעת הראשונים ז"ל דגרסי בהדיא בגמ' דחיובו דרבנן, אין עליו חיוב פדיון ונאכל חוץ לירושלים, ולכאור' יש ללמוד כן מדחזקי', דאם הי' חיובו מדאורייתא למה התיר לזלזל בחילולו, וגם דחוק מש"פ רש"י לא מיבעיא יש בו כו', דאין סברא לחלק בדיני מע"ש דאורייתא לענין קליטת מחיצות, וגם הטעם שכ' צ"ב, ולגרסת הראשונים ז"ל ניחא, ולפ"ז אין ללמוד מדחזקי' לחלל מע"ש דאורייתא שא"ב שו"פ על מעות הראשונות, מיהו בנתערב כ' הרשב"א דמהני, ובספר מרן זללה"ה דקדק דמהני מדלא מוקמינן לברייתא דבטל ברוב במע"ש דאורייתא, ואפשר כונתו דנימא דאע"פ שבטל מדאורייתא לא הקלו אלא בעיקרו דרבנן, ועי' לק' סק"ו קצת ראי' דמהני, בריטב"א משמע דאינו מחלל בזה שלא הי' שו"פ בשעת הפרשה, ולכן פי' דנשאר בקדושתו, ואם חילולו מחולל, ורק מצות חילול או להעלותו לירושלים ליכא, וק"ק לפ"ז למה הקלו בפדיונו, וגם איך חוזר בו מצות העלאה לירושלים, ולהראב"ד והרשב"א דכל חיובו מדרבנן ניחא טפי, וצ"ע במ"ש הראב"ד דביש לו טבלים חל חיוב על הפחות מש"פ שהפריש, ואף ביש לו מע"ש אין לצרפם, וגמ' דמכות כי היכי דנוקמה בדאכל כזית, מיתוקמא נמי בשו"פ.

ד. שם איתמר רא"א אין בו רא"א אין בחומשו, להמפרשים דאין בו פטור ממצות פדיון, יש לפרש דה"ה למ"ד אין בחומשו, ולפ"ז תלוי אם בשעת הפרשה הי' שו"פ או ד' פרוטות, אבל אם הי' שוה בשעת הפרשה ונתמעט חייב בכל דיני מע"ש, דלא מצינו חילוק בהלכות מע"ש אלא דיש שיעור שנתמעט מכל המצוה, אבל כל שחייב בפדיון חייב בחומש, והיינו דאמרי' לק' נ"ה א' בחומשא לא קא מיירי, כיון דהשיעור הוא ד' פרוטות, אבל אם הי' דין חומש בפרוטה לא שייך לומר בחומשא לא קא מיירי, וכן יש לדקדק ממתני' נ"ה ב' דלא קתני שיעורא בפדיון מע"ש והקדש וכמ"ש בתו' שאנן והרא"ש שם דהטעם משום דלית ב' שיעורא, וביורי' מפרש פלוגתייהו לענין חומש, ונראה דהיינו בלא הי' בו בשעת הפרשה, אבל באין בו בשעת חילול מוסיף חומש, וא"כ אין בזה נפ"מ לדין, דמדרבנן בכל ענין מוסיף, ומדאור' פטור לגמרי, וצ"ע בדברי הרמב"ם, וע"ע בזה לק' סק"י"א.

ה. הקדש חל על פחות משו"פ, כמבואר בכמה דוכתי, ואף מע"ש שיש בכלל הפירות שו"פ אע"פ שאין בכל פרי שו"פ חייב בחילול מדאורייתא, ורק כשסך הכל של המע"ש שבהפרשה אין בו שו"פ לא חייבתו תורה להעלותו לירושלים, וממילא פקעה מצותו, ובהקדש דלא תליא קדושתו במצות פדיון נשאר בדינו אף בפחות משו"פ, מיהו צ"ע אם יש דין פדיון מהקדש ע"י פחות משו"פ אפי' בשו"י, דבכמה דוכתי מוזכר דין כסף או שו"כ בהקדש, ומעילה שאני דהמעשה מוציא ולא החילול, ואמנם ע"כ ל"ד הקדש למע"ש, דהקדש תופס שני חצאין בשתי פרוטות משא"כ מע"ש דלא חשיב שיש שיעור מטבע דבעינן כסף צורה, מ"מ אפשר דבהקדש בעינן שיעור פרוטה לסך הכל של החילול אע"פ שהפרוטה מפורזת בכמה פרוטות או פירות, ומסקנת הדברים לק' סק"ט דאפשר לפדות פחות משו"פ בשו"י בין מהקדש בין ממע"ש, אבל בפחות משו"י בעינן דרך מו"מ, ולא מהני פחות מפרוטה.

בערכין כ"ז א' מפרש דר"י ורבנן פליגי אי פודין בדבר שאין בחומשו שו"פ, ובתו' דימו זה לפלוגתא דשמעתין, ואפשר דפלוגתתם במצות גאולה באדון, דילפינן ממעשר שאין מצות גאולה בשיעור מועט שאין בו או בחומשו שו"פ, אבל בעלמא פודין בפחות מד' פרוטות, דלא מצינו בשום דוכתא שיעור זה גבי הקדש, ובזה חלוק הקדש ממעשר, שבמעשר מכין שאין לו מצוה להעלותו פקע קדושתו לפי שהכל תלוי בבעלים, משא"כ הקדש, ונפ"מ בר"ז גם בזמן שהיובל נוהג כגון שהקדיש שדה קטנה ביותר שלפי זרע חומר שעורים בחמשים שקל אין בה ד' פרוטות, וכן נפ"מ שאם בהקדשתו ה' ד' פרוטות, ובא לפדות חצי' סגי בב' פרוטות, ולפ"ז הו"ל מסקנא דגמ' דערכין כרבנן דאין בחומשו, ולכן סתמו בשמעתין בקשיא למ"ד אין בו דידעו דאתי כר"י, וסתם מתני' כרבנן, במתני' דערכין שם יש לדקדק מדקתני הרי היא שלי באיסר ומפסיד איסר דהי' החומש בכלל האיסר, ומשמע דכיון שנתן כנגד החומש א"צ להזכיר וחומשו, דשלי מתפרש כל חיוב שלי, ועסק"י בזה.

ו. שם פרט למע"ש שאין בו שו"פ, נראה דבלא קרא ידעינן שא"א לחלל מע"ש על פחות מפרוטה, דבעינן ונתת בכסף ופחות מפרוטה לאו כסף הוא, ובידו' ממעט לה דהוי כאסימון, ולכן מפרשינן מיעוטא למעשר שאינו יכול לחללו בפ"ע, ולא מסתבר לפרש המיעוט שלא יועיל פדיון, חדא דמעשר מועט קולא היא, ועוד דבבא ממעשר מרובה כה"ג דין הוא שיועיל, דלא אימעיט באופן החילול, אלא סוג מעשר שאינו גואל, וע"כ דממצוה אימעיט, ולפ"ז הבינו חז"ל למעט ממעשרו מעשר שאינו יכול לחללו בפ"ע, ומ"ד אין בחומשו סבר דבעינן שיוכל לחלל את החומש בפ"ע, וניחא בזה קצת הא דנקט תנא אין בו על כונת אין בחומשו, דר"ל שאימעיט מעשר שאין בו אפשרות חילול בפ"ע, דאף אי אחומש קאי הטעם מפני שאין בו.

שם בשלמא למ"ד אין בחומשו כו' קשיא, יש להבין מאי קו' הא ודאי איכא חידוש שיכול לצמצם ולסמוך על מעות הראשונות, וי"ל דאה"נ, אבל בברייתא לא נתבאר ענין המעות הראשונות שא"א לצמצם, ואם החידוש הוא רק בזה הו"ל לפרושי שלא יצמצם, ובא"ב שו"פ יכול לסמוך על הצמצום, ויותר מזה דהא בא"ב שו"פ אין עצה אחרת, ונמצא שעיקר הדיו אינו מבואר בברייתא, דאף בלא הברייתא ידעינן שא"א לחללו בפ"ע וע"כ אומר על מעות הראשונות, ואם החידוש הוא במצב המעות הו"ל לאשמועינן שא"א לצמצם משא"כ למ"ד אין בחומשו דיכול לחללו על פרוטה, ושפיר קאמר דדיו על מעות הראשונות, ואע"פ שלא פי' מצב המעות, מ"מ שפיר קאמר דיו מפני שיש עצה אחרת, ומסתברא דאינו מחלל על מעות הראשונות אלא כשיש לו כמה מטבעות, דלא משמע שהתירו כאן על שו"פ כדשמואל. - מסקנת הדברים.

ז. נ"ג א' ובאיזה מע"ש אמרו כו', למאי דקיי"ל אין בחומשו, בפשוטו יש לפרש גם בהאי ברייתא אין בחומשו, וא"כ ע"כ לאוקומה כרה"ב דחדא קתני, דאל"כ יכול לחללו על פרוטה, אבל מסוגית הגמ' משמע דלכו"ע איכא לאוקומה ברייתא באין בו, דמענינה מבואר שהטעם מפני שא"א לחללו, ולא תלוי אם הוא מדרבנן, ולפ"ז דחוקי' באין בו ממש קאמר, מיהו י"ל דאיהו ודאי באין בו נמי קאי, דהא לא קאמר דיו, ומשמע שאין עצה אחרת, ולפ"ז ניחא דלא סיעוהו מברייתא משום דאיכא לאוקומה עד פרוטה, ועסק"י.

ח. בתו' גיטין ס"ה א' כתבו דלמ"ד אין בחומשו צריך לחלל שוה מנה על ד' פרוטות ועוד פרוטה חומש, ונראה דאין כונתם במטבע אחד דוקא, דלא מצינו חשיבות במטבע טפי מפרוטה, אלא זוהי חשיבות בעסקת החילול שתהא בד' פרוטות, דזוהי הטעם שאמעיט ממעשרו דבר שאינו חשוב, ולפ"ז ניחא דאף לפי' תו' משכח"ל פרוטות של מע"ש, ובמעות הראשונות צ"ל דמצטרף הכל לחילולין הקודמין, ומ"מ לא מהני שוה מנה על פחות מפרוטה במעות הראשונות, דבעינן דרך מו"מ.

ט. יש להקשות מ"ט לא קתני במתני' דה' פרוטות דאין מע"ש נפדה בפחות מפרוטה, ולרש"י ותו' זוהי קו' הגמ', אבל דברנו לש"פ, וי"ל דא"צ פרוטה לעיקר החילול דבמעות הראשונות אפשר בפחות מפרוטה בשויו, ומהא דלא קתני שאין הקדש נפדה בפחות מפרוטה יש ללמוד דגם הקדש נפדה בשויו פחות מפרוטה, ורק במחלל שוה מנה בעינן שוה פרוטה דלהוי דרך מקח, ובזה לא מהני על מעות הראשונות פחות מפרוטה, וכן במע"ש.

י. לענין הלכה קיי"ל דמחללין מע"ש שאין בו ד' פרוטות, ואף על פרוטה, ופשטות הדברים דכשחיללו על פרוטה חשבינן ל' כאלו ה' שו"פ לענין חיוב חומש, ואפשרות החילול, וא"כ יש ללמוד מכל הפוסקים דאפשר לחלל על פרוטה, ובדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מ"ש לדקדק מקו' הרשב"א, ומסקנת הדברים לדינא כמ"ש

אאמור (שליט"א) זללה"ה, ובדין מע"ש דאורייתא פחות משו"פ על מעות הראשונות בסתמא צ"ע, ומרן זללה"ה כ' דמותר.

יא. בדין מע"ש דאורייתא שה' בחומשו שו"פ בשעת הפרשה, ועכשיו בשעת חילול אינו שוה ד' פרוטות או אפי' פרוטה, בפשוטו נראה להוכיח דחיוב החומש מדאורייתא דלא מצינו שום מיעוט בחומש, והירו' פליג אתלמודן במיעוטא דמעשרו, וצ"ע בספר מרן זללה"ה בזה.

יב. יש להסתפק הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ, חומש לפי מה משערין, מי אמרי' נהי דאינה את ההקדש בחילול הקרן, אבל אכתי לענין החומש לא נשתנה ערכו האמיתי, או"ד חיוב החומש נקבע על פי הערכת הפדיון, שסמכה תורה על הפודה ישעריך בשווי האמיתי, ולפי הערכתו חייבתו בחומש, והכי משמע דמרבין חומשו כמותו והוא וחומשו חמשה, וכ"ז אפדיון קאי, ובפחות מכדי אונאה ודאי מסתבר כן, וכ"מ ברמב"ם שטעם החומש שמא הבעלים יזלו במחיר, ומתפרש שנותנין לפי מחיר שהעריכו ולא נשאר עליהם חיוב בחומש היכא שנתברר שהעריכו בפחות, וכ"נ דנפ"מ למ"ד דתשלומי תרומה לפי מדה מ"מ החומש לפי דמים של התשלומין, והדברים מפורשים בתו' גיטין ס"ה א', וכ"מ בגמ' ערכין כ"ז א' דבהעריכו יותר משווי נותן חומש לפי הערכתו, והכי משמע בההוא דאחרמינהו לנכסי' שם כ"ט א', וכ"נ דעת מרן זללה"ה ורק לענין ישעור ד' פרוטות צידד דניזיל בתר הפירות, אף לפי תו' דשעת חילול קובעת, ואאמור (שליט"א) זללה"ה הק' מהא דאין מוסיפין חומש על עלויו של זה, ואמנם צ"ע שם מ"ט, אבל אף אי אזלינן בתר המנה צ"ל דלא חייבה תורה החומש אלא לפי הערכת הבעלים, ומזה ג"כ משמע דלפי הערכתו האמיתית תורה, וע"ז נותן חומש.

ולאמור מ"ש תו' בגיטין דבעינן חומש מלבד הפרוטה היינו כדי שיהא במע"ש שו"פ או ד' פרוטות, כיון שהשיעור נקבע לפי החילול, אבל אין כונתם מפני שא"א לחלל החומש עם הקרן על פרוטה, ולפ"ז למאי דקיי"ל דא"צ שיהא במע"ש פרוטה כדי שיתחלל, לא מצאנו חולק ע"ז שאפשר לחלל הוא וחומשו על פרוטה, וכן סתמו הראשונים ובטוש"ע בחילול נטע רבעי דנוטל פרוטה, מיהו קשה מ"ט לא הזכירו החומש, הרי אסור לאכול בלא חומש, ושמא ס"ל דא"צ להזכיר החומש אלא בזמן שמחללין בשווי, וכמ"ש תו' נ"ד א' דכשנותן ד' בד' אין החומש בכלל, דסתמא לא מכוי' אלא בשווי, אבל כשמחלל על פרוטה אין סיבה שלא יכלול גם החומש אם אפשר, דמתפרש שכל חיובי החילול שיש לו בזה יתפס בפרוטה זו, ויש ראי' לזה ממתני' דערכין דאמר הרי היא שלי באיסור, וכן מההוא דאחרמינהו לנכסי' שלא הזכיר החומש, ומחזקי' אין ראי' כיון שמחלל בשווי וקמ"ל שאף החומש מחלל בסתמא על מעות הראשונות, ובכפתור ופרח כתב דבזה"ז שמחללין על פרוטה א"צ להזכיר חומש, והביא ראי' מדלא קתני במתני' אלא מחולל על המעות, וצ"ע דמתני' בדמאי מיהו סתמות הראשונים והטוש"ע שלא הזכיר חומש בחילול צ"ת.

יג. בדין לחלל שוה מנה הוא וחומשו על פרוטה אחת הק' אאמור (שליט"א) זללה"ה שתי קושיות שהם שלש, חדא דבפשוטו חיוב החומש הוא אחר החילול כענין חיוב חומש במעילה דבגלל שהוציא הקדש לחולין מוסיף חומש, וא"כ איך חל חילול הקרן על ד' חומשי פרוטה, שהרי משייר בפרוטה מקום לחומש שיחלל אח"כ, ועו"ק דחומש חוב הוא למאי דקיי"ל ד' בד' פריק, שהרי נשלם החילול בד' ויצא לחולין, ולא שייך לחלל חוב שוה מנה על פרוטה, דאינו חפץ שיועיל בו חילול, ועוד דאפי' נימא שהחומש מחלל בשווי דהיינו שהעריך את ההקדש בד' חומשי פרוטה, ונימא שהחומש לפי הפדיון משתער, אכתי איך מצטרף חיוב החומש עם חילול ההקדש על פרוטה אחת, הרי יש כאן תשלום חוב ומקח, ואטו הנותן פרוטה לחבירו חצי' בתשלום חוב וחצי' למקח יוכל לקנות בה, ואפי' עשה קנין אחר אכתי לא חשיב מקח לומר אין אונאה, כגון שלקח ממנו קרקע שוה מנה בפרוטה, ואותה פרוטה חצי' לתשלום החוב דודאי לא מהני.

ואפשר דבאמת חיוב החומש הוא בב"א עם הפדיון, דחיוב הבעלים בפדיון הוא קרן וחומש, ולדעת הרמב"ם דהחומש הוא שמא יזלו במחירו, ודאי דחיובו מיד, וכן אם החומש מפני שרוצה אדם בקב שלו וזה שוה לו יותר, אבל אף אם החומש מפני הוצאת הקדש לחולין ג"כ י"ל דכיון שהתורה מורה לו מעיקרא לפדות בענין זה, אינו חל בזא"ז, אלא כדי שלא יהא זלזול בפדיונו מורין ל' להתחייב מיד יותר, ונמצא שמעיקרא לא חטא, ואם חיובו בזא"ז יש כאן חטא וכפרה, ונפ"מ בלוקח בהמה לזבחי שלמים שמחירה סלע וחומשו, ואמר הרי סלע זה וחומשו מחולל על בהמה זו, מי נימא דפשטה קדושה בכולה ע"י חילול הקרן קודם שיחולל החומש, ואאמור (שליט"א) זללה"ה אמר דיש לדון בזה אי אמרי' פשטה, דשמא החולין כאחר דמי לגבי המעשר,

ולפ"ז יש לרדן אי חשיבא דחוי', וכ"נ מהא דהקדש שני אינו מוסיף חומש, דש"מ שהחומש מתייחס להקדש שכבר הוסיפו עליו חומש, וכן מהא דהחומש חוב גמור ולא מצוה בעלמא, נמי משמע שזה מחייב הפדיון עצמו, וכן מהא דאין מוסיפין חומש על עלויו של אחר, משמע שדין החומש נקבע קודם הפדיון, ולכן שייך להתחשב בערך שהבעלים אמרו, דע"ז אמרה תורה חומש, אבל אם החיוב אחר הפדיון לא הי' לנו להתחשב בהצעת הבעלים, מיהו מהא דחומש כתחלת הקדש דמי יש ללמוד שיש בזה כח הקדש מחודש, ולא כפדיון, ומ"מ יש לקיים שחיובו בב"א, דמחייבין לי' להוסיף מיד כדי שלא יהא זלזול בפדיונו, ועס"ק י"ד.

ובהא דחומש כחוב יש לחלק בין חוב לחומש, דהאומר הרי עלי מנה לברה"ב, אם יקח שו"פ ויאמר הריני מוכר את זה להקדש במנה, והרי אין אונאה להקדש, י"ל דלא מהני, שהרי אין הקדש מעונין בחפץ מסוים, שיתנו לו במחיר זה, ונמצא שהוא קובע להקדש את המקח על דעת עצמו, ולכן אינו נפטר מחובו, דאיהו מנה נתחייב, אבל בחומש שנתחייב ליתן להקדש דבר מסוים דהיינו כסף צורה במע"ש ושו"כ בהקדש, דומיא דפדיון הקרן, א"כ נמצא שההקדש מבקש ממנו דבר מסוים במחיר החומש, ושפיר מהני אין אונאה להקדש ליתן הדבר במחיר הזה, ועכ"פ לענין שיחשב מקח גם חילול החומש בשויו ודאי מהני, למה"ד לאומר לחבירו מכור לי קרקע זו תמורת מחילת חובך ותמורת מנה זה דודאי מהני אף אם הקרקע שוה רק פרוטה, ובשויו ודאי דין הוא שיועיל, אע"פ שחצי התשלום הוא ממחילת חוב, וה"נ החומש מחלל בשויו, לפמשנ"ת שמשערין לפי הפדיון, וחל על הפרוטה שם מקח שהוא מקנה אותה להקדש תמורת הקרן והחומש, ומסתברא לפ"ז דאף במעילה מהני שוה מנה על שו"פ, כיון שיש דינים בתשלום המעילה דנמצא שההקדש מעונין בחפץ מסוים, מיהו אם נימא דחומש דוקא בשויו, ה"נ במעילה י"ג א', וגם י"ל דמעילה כבא ליד גובר דמי דתו לא מהני שוה מנה על שו"פ, ואם נימא דמהני הק' אאמור' (שליט"א) זללה"ה ממתני' דכריתות דמי שבא לידו ספק מעילה במאה מנה לא קתני עצה שיפריש שו"פ, מיהו אכתי הי' יכול להפריש השוה מנה ואח"כ לחללו על פרוטה, ובפשטו לא שרינן לזלזולי בהקדש ולאנות, ורק בזמן הזה מקילינן משום תקלה, ועוד בדברי הראשונים ז"ל שכ' בחילול רק פרוטה.

יד. בביאור ענין חומש נראה שיש להשוות חומש דפדיון לחומש דמעילה ותרומה, דהיינו על הוצאת הקדש לחולין, אלא שיש לתבוע רק את הבעלים שהי' להם להקדיש בתחלה את הפדיון הנצרך להקדש, משא"כ אחר הפודה שהוא עוסק רק בטובת ההקדש, והקדש שני י"ל דבדרך כלל הפדיון נעשה ביד גזבר וכיון שהפדיון הראשון נעשה ע"פ הגזבר אין לתבוע את הבעלים שהרי הוא נתן מה שהגזבר ביקש, אבל חומש כתחלת הקדש, לפי שנותנו מדעתו, ומבואר מה שדנו בתמורה דבשתי קדושות מוסיף עוד חומש, לפי שיש זלזול בקדושה השני', וניחא דבמע"ש אין מוסיפין חומש על חומש משום דמעיקרא ע"מ לפדות ניתן שהחילול במעות וכן החומש, משא"כ הקרן שפדה את המעשר עצמו, וגם אפשר שיש יתרון לפרי עצמו, ולהקדש עצמו, ועל חילול זה מוסיף חומש, ויש לעי' מ"ט מוסיפין חומש בהקדש שני של מע"ש, ובאמת לא מצינו בגמ' אלא למ"ד ממון הדיוט, ונוכל לומר דלמ"ד ממון גבוה דינו כהקדש לגמרי, ויתיישב בזה מתני' דסלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו שלא הוזכר בה חומש, דאיתא כר"מ, אבל תו' והרמב"ם לא נקטו כן, וי"ל דמע"ש שהכל ברשותו יש זלזול בזה שלא חילל מתחלה על מה שצריך למע"ש, ובוה אין גזבר שימנע בעדו, וניחא הא דמערמין על מע"ש, דכשמחלל בעצמו נראה שלצורכו הוא עושה להוציא ההקדש לחולין, דאל"כ למה לא חילל מיד על פירותיו, משא"כ דרך מקח שווהי עיקר מטרת החילול כדכתיב בקרא.

טו. נ"ג א' ואם איתא לדחוקי' כו', איך הדין למסקנא דחיישין לתקלה, ויש לו מעות ראשונות אם חייב לחלל, - שם אם בדאורייתא ודרבנן גם הדרבנן לא נתחלל, או דהו"ל כתרם מנקוב על אינו נקוב, - שם וניתי דמאי, צ"ע דממ"נ לא הועיל בזה, וצ"ל דחכמים קבעו דין דמאי כודאי דרבנן, כי היכי דלא ליתו לידי מכשול בחומרתו, - שם דילמא אתי לאתויי ודאי, יש לעי' לדעת הראשונים ז"ל דחיובו מדרבנן הרי גם קודם שנתערב לא הי' מחללו עם ודאי, וי"ל דמ"מ סגי בזה שלא להצריכו לחלל, שמא יבא לידי מכשול, ועד דמעיקרא דבר מועט הוה, אבל השתא טריד לחלל התערובת, הגרע"א ז"ל נקט בדעת תו' שא"א כלל לצמצם ולחלל שו"פ על פרוטה, ועפ"ז הק' ע"ד, ולכא"ו מודו תו' דאפשר לצמצם כשמכוין לכך, אבל א"א להניח פרוטות לחילול דבדרך כלל אינו מצמצם, ולפ"ז כל שנמכר בפרוטה מחללין אותו על פרוטה אף שאין המחיר שוה כ"כ, דכ"ה דרך מו"מ, אבל הרמב"ן הוסיף דאף במכוין להוסיף נתפס המע"ש, דאזולוי במו"מ הוא ואין אונאה בחילול, מיהו בפחות משו"פ על פרוטה אף להרמב"ן לא מהני, כמבואר בריטב"א וכ"נ ברמב"ן וברשב"א, וטעמא דמילתא

דכח מקח הוא דוקא בשו"פ, כמו שהקדש שוה מנה שחיללו על פחות משו"פ אינו מחולל, ולפ"ז עדיין צריכין לסברת תו' דכל שבערך זהו מחירו דרך מו"מ הוא, לענין מע"ש שמחירו בערך פרוטה שתופס פרוטה, ולפ"ז אין ראי' דתו' פליגי על הרמב"ן במכויין להוסיף, וכן הירו' והרמב"ם שהעתיקו מתפרשים שפיר דבסתמא לא תפיס, והעולה לדינא, ובמ"ש הרמב"ן טעמא דאין אונאה בחילול, איך הדין למ"ד ממון הדיוט, בבהגר"א יו"ד סי' רצ"ו סק"ו דהירו' סבר ממון הדיוט וצריך לחלל בשויו, ובמה שהנהיגו הגאונים בזה"ז לחלל על שו"פ.

טז. יש להסתפק מטבע שהי' בו שו"פ וחיללו והניח בה פחות משו"פ אם אפשר לחלל עלי' פחות משו"פ כדין מעות הראשונות, והיכא שעם החילול הנוסף לא יהא שו"פ לא קמיבעיא לי' דלא מהני, אבל כשעם החילול יש שו"פ י"ל דהשתא הרי מחלל המע"ש על כסף, והכי מסתברא דהמעשר לא פקע אע"פ שא"ב שו"פ, מיהו צ"ע מפ"י הרמב"ם במתני' דהמניח איסור של מע"ש, שכ' דכשנשאר פחות משו"פ נפק לחולין, וכבר תמה הרא"ש ע"ז, ואף להרמב"ם אם נשאר ב' חצאין כיון דאית לי' שו"פ מסתברא דלא פקע, וכבר ביאר הגרא"מ ז"ל מתני' בענין מרווח ולפ"ד אין מקור כלל לחדש דפחות משו"פ פקע, ונשאר הדין כפשטה דגמ' דפחות משו"פ ג"כ צריך חילול וממילא אינו בדין שיפקע, ובביאור המשנה לפי' הגרא"מ ז"ל, וצ"ע דבמתני' מבואר שמצמצם החילול על כל האיסור, וחזקי' אמר שאין לצמצם, ושמא אינו מצמצם בהערכת הפירות.

סימן ב

בריון הפודה מע"ש של חבירו, ובענין חילול מע"ש

עיקר הפדיון חילול הקדושה, ואין כאן זכר בפירות לבעה"ב, שהם כבר ברשותו

ולפ"ז א"צ שהפודה יזכה לבעה"ב את הפירות, דהפירות ברשותא דבעה"ב נינהו, והפודה רק חילל קדושתן על מעותיו, והא דחשיב לי' גיטין ס"ה א' זוכה לאחרים, היינו מפני שפעולת החילול אינה מוסיפה לו זכות, וכל ענינו לזכות את בעה"ב שיהיו פירותיו חולין, ומסתברא דאף במחלל מע"ש של עצמו על מעות שלו חשיב זוכה לאחרים, ואע"פ שע"ז נעשין פירותיו חולין, מ"מ כיון שהוא מעביר הקדושה על המעות יש כאן זכיה לאחרים, ולא אשכחן דמהני זכיה לעצמו אלא במה שזוכה לעצמו, ולא במה שמוכה תמורתו לאחר, דהתם המוכר זוכה בעצמו, והכא הוא עצמו צריך לזכות למע"ש את המעות והו"ל כלאחרים, וכ"מ בירו' דפדה לי משלך חשיב כזוכה לאחרים, דמקשו עלה דאפי' למ"ד קטן תורם אכתי איך הוא זוכה, וכה"ג מקשו בעירובין פ"ז ה"ו וכולה סוגיא איתא התם כבשמעתין, וכי היכי דהתם הקו' והתירוץ דלר"ה ניהא דמהני אף לאחרים, ה"נ בשמעתין.

ולפ"ז נראה דמ"ש בירו', פדה לי משלך פדה לך משלי, הכל מתפרש דרך חילול שהפירות נשארין ביד בעל הפירות והמעות ביד בעל המעות, דדרך מקח בעינן הקנאה זל"ז, ולא סגי בפדיון דעביד חד לדעתו, וה"ק בין אם אמר בעל הפירות לבעל המעות פדה לי פירותי על מעות שלך, ובין אמר בעל המעות לבעל הפירות פדה פירותיך על מעותי, דאע"פ שגאל יגאל ממעשרו קרינן ב', מ"מ כיון שהגאולה לרשות אחר חשיבא הפדייה בשליחותו של בעל המעות,

החילוק בין מע"ש להקדש שאין הפודה זוכה לעצמו

א. מע"ש פ"ד מ"ד מערימין על מע"ש כיצד כו', הילך מעות אלו ופדה לך מע"ש זה, לכאור' נראה שהקנה להם המעות קנין גמור, ואח"כ הם אומרים הרי הפירות מחוללין על מעות אלו, ויש לשאול אם פדיונם כדן פודה מן ההקדש שהפירות שלהם והמעות חוזרין לבעה"ב, או שהמעות שלהם קדושים בקדושת מע"ש והפירות נעשין חולין והם של בעה"ב, ובפשוטו נראה שאינם זוכים בפירות של בעה"ב בלא משיכה, או עכ"פ שבעה"ב מתכוין להקנות להם, ול"ד להקדש דפדיונו בכסף בלבד, ולכן ע"י חילול זוכה בהקדש, ועי' קדושין כ"ט א', אבל הכא אינו זוכה בפירות של בעה"ב אלא דרך מקח, וכיון דלא קתני שהבעה"ב מקנה לו הפירות אלא פדה לך מע"ש זה, משמע שעושה דרך חילול וקדושת המע"ש מתחללת על המעות, והפירות של בעה"ב נעשין חולין, והא דקתני פדה לך, היינו לאפוקי פדה לי, כדקתני בתוספתא, ור"ל שאם אינו מקנה לו המעות ורק עושהו שליח למעשה הפדיון חייב בחומש, [דלפמ"ש"כ שאין כאן נדון של מקח להעביר הפירות לפודה, כיון שלא משך, ע"כ דהנדון אם הפדיון לבעה"ב או לפודה, הוא אם המעות שייכים לפודה או לבעה"ב], ועי' לק' סק"ג מש"כ בפ"י התוספתא בע"א, - שו"ר במתני' דמשך ממנו מעשר כו' דלפר"ש למ"ד ממון גבוה יש לנקוט דבחילול לחוד זוכה ורק למ"ד ממון הדיוט או לשיטת הרמב"ם יש לקיים מהלך הדברים כאן.

גם אם אמר בפירוש שזוכה לאחר בחילולו לא מהני

ומסתברא דאף מדאוריתא דמעות קונות אינו יכול לזכות לאחר ע"י חילול פירותיו על מעותיו, דכל כמה דלא נפקי המעות מרשותו אין כאן מקח, ול"ד להקדש דאמירתו כמסירה, ולפ"ז אף האומר לחבירו הרי מעות אלו תחת פירותיך בתורת קנין ובתורת פדיון, וחילול הפירות על המעות עדיין לא קנה מדאוריתא אף שיצאו הפירות לחולין עד שיתן לו המעות [או הפירות], דחילול לחוד וקנין לחוד, כדחזינן השתא דלא קנה עד שימשוך דהפירות מחוללין ועדיין לא קנה, ה"נ מדאוריתא בקנין כסף בעינן מיהא שיתן לו את הכסף, [מיהא אם א"צ משיכה י"ל דסגי בחילול] ושוב נתבאר לק' סק"ה ו' ט' בע"א, וצ"ע במתני' דמשך ממנו מעשר כו'.

ונראה דדעת הרמב"ם כהגר"א בשנו"א דנותן המעות במתנה והם מחללים פירותיו על מעות שלהן, ומ"ש פדה לך משלך ע"כ צ"ל פדה לך משלי כמו שהוא בתוספתא ובירור, ומ"ש ובלבד שלא יאמר פדה לי היינו משום דאז לא חשיבא מתנה, וכמש"כ לפרש התוספתא, וכן בירור הקשו דכפודה לבעה"ב והמעות של בעה"ב שלוחו הוא וחייב בחומש, [ודברי פי' הגר"א על הירור דר' יוחנן פליג וס"ל דשלוחו נמי פטור צ"ע, דא"כ ל"ל הערמה דהילך במ"ד ובמ"ה, יבקש מחבירו שיפדה עבורו, ובשנו"א נראה דהמסקנא דשלוחו חייב, וכ"נ בירור דפריך בפשיטות הכי, וכן הי' פשוט לראשונים ז"ל, דברמב"ם היינו פדה לי, וכן בר"ש דוקא פדה לך].

נמצינו למידין דכל שהמעות והפירות דחד בין אם הבעלים פודה בין אם שלוחו פודה חייב בחומש, ואפי' אמר ע"מ שיזכה אחר בפירות לא מהני, כיון שאינו זוכה כלום, [ובהקדש כה"ג י"ל דפטור מחומש, דהו"ל האחר גואל ועי' סק"ז], ובפירות דחד ומעות

דבהקדש כה"ג חשיב בעל המעות כפודה ומזכה לבעל הפירות מדין עבד כנעני, וה"נ אף דעבד דרך חילול מ"מ כיון דהמעות לאו דיד' לא קרינן ב' גאל יגאל, ובירור נראה דדריש לה מחמישית יוסף עליו שזה שנותן את הקרן הוא נותן את החומש, שו"ר שכ"כ הגר"א בשנו"א, ופי' דפדה לך משלי אסיפא דמתני' קאי שנתן לו הפירות ופודה אותם על שלו, מיהו לשון פדה לך משמע שבעל המעות אומר, ובעל הפירות פודה, ובמתני' בעל המעות פודה.

ולא אמור כל שהפדיון דרך חילול, אין לדון כלל בשביל מי פודה, כיון שאין הפדיון משנה בבעלות עד שימשוך, וכשאין דעתו למשוך נשארין הפירות ברשות בעליהן ממילא וא"צ קנין נוסף, דפירות מע"ש אף למ"ד ממון גבוה יש לבעלים בהם זכות אכילה ופדייה, וכיון שנפדו ממילא קיימי ברשותא דבעלים, [ול"ד להקדש דנפיק מרשות בעלים לגמרי, והפדיון כמשיכה], ואם בא ליקח הפירות מבעליהן וליתן מעות יכול לזכות בפירות בשביל אחר ע"י שימשוך עבורו, אבל במחלל מע"ש שבביתו לא מהני כלל מה שאומר ע"מ שאחר יזכה בפירות, דאין כאן מקח כלל ולא נפיק מידי מרשותי, [ובהקדש אפשר דמהני אע"פ שהוא המקדיש והפודה, דכבר נפק מרשותי, ולפ"ז לא יוכל לישאל כיון דכבר נפיק מרשותי ומרשות הקדש, וצ"ע בזה], ומ"מ י"ל דקטן שזוכה לעצמו אינו יכול לחלל מע"ש שלו לעצמו, דחשיב כזיכוי לאחרים, שמזכה המעות למע"ש, ואע"פ שתורמתו תרומה היינו מפני שחיוב המתנות קיים בפירות, ועוד דהקדשו הקדש ויכול להקדיש את שלו (מדין נדר), אבל אינו יכול לחלל ולהתפס הקדושה מדבר לדבר, דקדושה זו לאו מכח אמירה חיילא, ואין כח לקטן לחלל שענינו לקיים שני הדברים זכ"י לעצמו ולאחרים, והיינו דממעטין בתו"כ איש ולא קטן [הובא בתו' גיטין ס"ה א'], דלא נימא כיון שמעשרותיו מעשרות ה"נ יגאל ממעשרו קרינן ב', קמ"ל דדוקא איש.

ומבואר מדבריהם, וכן מדברי הראשונים ז"ל גיטין שם, דהמחלל פירות מע"ש הר"ז כפודה מיד הגזבר, והיכא דהמעות של הקטן הר"ז כלוקח פירות במעותיו דזה מיקרי זוכה לעצמו, דהמע"ש וההקדש שזוכין במעות מכח עצמן הן זוכין, שהקדושה שעל הפירות עוברת למעות, והר"ז כמוכר הזוכה במעות מיד הקטן דלא מיקרי זכיה לאחרים, ולכן הקשו דמאי זכיי' לאחרים איכא, ואמנם הר"ש והרא"ש פ"י שהמעות נשארינן של בעה"ב, אבל ממ"ש לפרש ההיא דגיטין שמזכין הפירות לבעה"ב, ולא פ"י שמזכים המעות לבעה"ב דהא בדיהב להו מתנה מפרשי לה, מבואר דאף בכה"ג לא חשיב לאחרים, ורק מפני שמזכין לבעה"ב הפירות שהיו ראויין להיות שלהם, ומשמע דאף המעות חוזרין לרשות בעה"ב, שהרי מע"ש שלו נתפס במעות.

והנה התו' שם נקטו דבשל עצמו יכול לחלל כמו שיכול להפריש תרו"מ ולהקדיש, וא"כ התפסת הקדושה על המעות לא חשיבא זכיי' לאחרים, וכיון שאת הפירות פודה לעצמו ה"נ לא חשיב לאחרים, משא"כ כשמוכר מהם הקדושה לצורך בעה"ב, וברשב"א שם כתב דכיון דהערמה בעלמא היא וע"מ להחזיר לבעה"ב עבדי, אין בזה היתרון של זכיי' לעצמו שאין דעתו קרובה לזכות אלא להתעסק בצרכי בעה"ב, וכזכיי' לאחרים חשיבא, כ"נ כונתו ז"ל, וצ"ע מ"ט לא חילקו דהעברת קדושה מדבר לדבר חשיב כזכיי' לאחרים שהוא כזוכה להקדש את החפץ השני, דהא ליכא גזבר דתפיס וזכי ב', וראיתי מובא מריטב"א הנדמ"ח עד"ז.

וכן למ"ש הר"ש דמתני' מיירי שאין מקנה להם המעות, א"כ ע"כ שיעשו הכל בשליחות בעה"ב דקודם הפדייה לאו דידהו הוא, וצ"ע דאין שליחות לקטן, ועכ"פ הו"ל לפרושי דאם יכולין לזכות בכח שליחות, כ"ש שיכולין לזכות לאחרים, גם בעיקר הדבר שנקט דהירו' מפרש למתני' דזוכה לעצמו כבר הק' ביפה עיניים גיטין שם דבירו' ערובין פ"ז איתא כהך סוגיא

דחד בכל ענין פטור מחומש, בין אם בעל הפירות פודה, ובין אם בעל המעות, ובכל הני גוויי הפירות נשארינן ברשות שהיו וכן המעות, וא"צ זיכוי, דמהני החילול להוריד הקדושה, והפירות נעשין חולין ביד בעליהם, וכשעושין דרך מקח צריך להוציא המעות מרשותו לרשות בעל הפירות דהו"ל קנין מעות, או למשוך הפירות, אבל אם רק חילל, אף שדעתן להחליף, יצאו הפירות לחולין, וצריך להשלים הקנינים כדין פירות חולין, ועי' לק' סק"ג מה שיש להעיר דכשנותן ע"מ שחבירו יזכה דמהני מדין ע"כ, הו"ל כאילו חבירו הפודה.

כ"ז לפי' הרמב"ם והגר"א, (וכן יש ללמוד ממה שראיתי מובא מריטב"א הנדמ"ח גיטין שם ואינו תח"י).

שוב נראה דאין מקור לחדש משיכה למ"ד ממון גבוה וכמשנ"ת סק"ה ו' ויש לקיים מש"כ למ"ד ממון הדיוט, או לשיטת הרמב"ם במתני' דמשך ממנו ובתוספתא שם.

בדברי הר"ש והרא"ש דפודה מע"ש כפודה מיד גזבר

ב. הר"ש והרא"ש פ"י דפדה לך דמתני' היינו שע"י הפדיון יזכה בפירות יזכה בפירות, ולא נתן לו המעות במתנה, ולכן אם ה' אומר פדה לי, דהיינו שהפירות ג"כ לבעה"ב, אינו אלא שלוחו וחייב בחומש, אבל השתא דהפירות נקנין לבנו פטור מן החומש דלא קרינן ב' גאל יגאל שאין הגאולה שלו, וקשיא להו דלפ"ז אינו אלא זוכה לעצמו הפירות ע"י החילול, ובגיטין מייטנין מינה שזוכה לאחרים, ופי' דההיא דגיטין מיירי שזיכה להם המעות, ופדו הפירות ע"מ שישארו ברשות הבעלים, וזוהי הזכיה לאחרים דסתמא דמילתא היו המעות נכנסין לרשות בעלים תחת הפירות, [ועי' לק' סק"ז הובאו דברי הרמב"ם שכ' ג"כ עד"ז, ופי' כן הירו' וממתני' מיתי ועי' להלן ראי' דהירו' ממתני' דייק דלאחרים זכין].

הכא בעל המעות אינו מזכה המעות לבעל הפירות מדין עבד כנעני, אלא הרי הוא כפודה מן ההקדש, ואמנם בהקדש כה"ג הרי הוא זוכה בפירות והמעות של הקדש, הכא יש גם לבעלים זכות, וכשמחלל רק קדושת מע"ש נשארין הפירות חולין ברשות הבעלים, [וכענין שאמרו גבי פט"ח בכורות י"א א', ובמע"ש כיון שנאכל לבעלים יש בזה יתרון על פט"ח, וגם חסרון דממון גבוה הוא וליכא דביני וביני], דהכי משמע פדה לך שהמעות ישארו שלו לפמשנ"ת סק"א, וכן במתני' דחזור ואומר הרי אלו מחוללין על מעות שבבית, משמע שהמעות הקדושים הם של בעה"ב, דאל"כ כיון דמע"ש ממון גבוה, יהא תלוי בדעת חבריו לעולם, וכמדומה שכן נוהגין דהנותן לחבירו רשות לחלל המע"ש על מעות שלו, הרי בעל המעות מחללן בלא קבלת שליחות מבעל הפירות, וכענין שמצינו בתורם משלו על של חבריו דטוה"נ שלו, נדרים ל"ו ב', מיהו ל"ד כ"כ כיון דהתם גם הפירות שלו חייבין, אבל הכא מעות של חולין היו, וע"כ שזוכה בחילול.

ולפ"ז אפשר דאם בעל המעות מחלל לטובת בעל הפירות מדין עבד כנעני חשיב כאילו בעל הפירות פודה ומוסיף חומש, וכן בהקדש כה"ג יזכה המקדיש בחפץ שיוצא לחולין ויצטרך להוסיף חומש, ולפ"ז ניחא בפשיטות מ"ש בתוספתא ובלבד שלא יאמר פדה לי, דכיון דהפירות שלו אם יפדה ע"מ שהמעות ישארו של בעל הפירות מדין ע"כ, יצטרך הבעלים להוסיף חומש, אע"פ שכבר נתן המעות במתנה לבנו, דחשיב כאילו הוא פדה במעות, ועי' לק' סק"ז בטעמא דהראשונים ז"ל לא נקטו כן.

ולאמור הפדיון מתייחס לעולם לבעל המעות, ואף אם בעל הפירות פודה על מעות של חבריו, הרי"ז כשלוחו לפדות על מעותיו, דחילול הקדושה על המעות זוהי הגאולה, וד"ז תלוי בבעל המעות, ואמנם בעינן רשות מבעל הפירות, הרי"ז כרשות מן הגזבר, אבל עיקר

ממש אמתני' דזוכה בשיתופי מבואות כדמייתי בגיטין שם, ומבואר דרבנן דתמן אר"ה קא, [וכנראה משמע לי' דלכולהו רבנן דתמן ניחא, ועי' פי' הגר"א], ובאמת הרמב"ן פי' כן בירו', עי' סק"ז, גם מ"ש הר"ש מהתוספתא לפנינו בתוספתא לא קתני ופדה לך, [ויכן דקדק מזה הרי"ק ע"ד הרמב"ם דאף בלא אמר לך מהני, ובלבד שלא יאמר לי], וא"כ גם בההיא דגיטין דלא קתני לך מתפרש כמו לך.

ועיקר הדברים לא נתפרשו לן דלפמש"כ סק"א אין החילול קובע מקח בכה"ג כלל, והמעות של הבן ופודה על שלו בשביל אביו, והיינו זכיי' לאחרים, ולא מפני שמזכה לו גוף הפירות אלא חילול הקדושה על שלו לטובת אחרים, ואף משלו על שלו נראה כן, וכמשנ"ת לעיל, ועדיין צ"ע, ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בביאור דברי הר"ש והירו', אבל בעצם הזכיי' ע"י החילול נקט ג"כ כדברי הר"ש, והיינו דמתני' דמשך ממנו אתיא כמ"ד ממון הדיוט כדאמר קדושין נ"ד ב', [מיהו לענין הלכה צידד להשוות הר"ש והרמב"ם עיי"ש ונתבאר לק' סק"ט] אבל מרן זללה"ה בשביעית ס"י סק"י"ג הביא מהתוספתא והרמב"ם דאף למ"ד ממון גבוה אין החילול עושה קנין, עיי"ש ולע"כ, ולפ"ז יש לקיים הדברים כמש"כ סק"א, שוב נתבאר לק' סק"ה ו' ז' דלמ"ד ממון גבוה משמע דהחילול עושה קנין, וצ"ע.

ולענין הלכה הנדון בהלכות קנינים אבל בהלכות מע"ש אם הי' הדין שאפשר לפדות בשביל אחר י"ל דלכו"ע אינו מוסיף חומש.

הפודה מע"ש של חבריו אם המעות נשארים של בעל המעות, ומי נחשב הפודה לענין חומש

ג. הפודה מע"ש של חבריו על מעות שלו, או שמחלל מע"ש שלו על מעות של חבריו ברשותו, פשטות הדברים שהמעות הם של בעל המעות, ומעתה קרינן בהו מעשרו, ואע"פ שמע"ש ממון גבוה וא"א לתתו במתנה,

ל' בטבליהו כמש"פ בפיה"מ, והיינו דקודם שמפריש יודע שאין בידו מעות, והרי הוא רוצה לחללן מיד, מיהו לשון המשנה סתום דהול"ל הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה ע"מ שתפריש מהם מע"ש על שלי, ואחר שקרא עליהם שם חוזר ומחללן כו', ועוד דכיון דבשעת חלות המע"ש היו של חבירו אין זו הערמה בחילול דלא קרינן ב' ממעשרו של בעה"ב, ואפי' יקחם קודם החילול לא קנה דממון גבוה הוא ושל חבירו הוא, וצ"ע א"כ מ"ט אמרו בגמ' דמעות עדיף דהו"ל נכרי, אדרבה השתא בעה"ב נכרי גמור הוא, ועו"ק להסוברים דלקוח אחר גמ"מ פטור מדאורייתא, איך יפריש מהפירות שבידם על שלו, הא הפירות שנתן במתנה פטורים מדאורייתא, ודוחק לומר שנותן לו כל הכרי, (דלא משמע כלל שעכשיו עושה גמ"מ וההיא דמוקמינן קדושין נ"ד ב' בטבליהו במשמע שקיבל רק פירות אלו איכא למימר דנפ"מ מדאורייתא היכא דיהיב ל', קודם גמ"מ עיי"ש בריטב"א).

ואפשר דלמאי דמסיק קדושין נ"ד ב' דמתני' דבסמוך משך ממנו וכו' אתיא כר"י, ה"ה דמתני' דהכא כר"י, ותלמודא לא מייתי מינה משום דאיכא לדחויי, אבל לקושטא דמילתא מתני' ר"י היא, ואתיא שפיר כפשטה שנותן לו פירות מע"ש, [ואפשר שלכך הדגיש כאן נתונים לך במתנה ולא קאמר הילך פירות הללו, מיהו י"ל דברישא דקאמר ופדה לך ממילא מובן דבמתנה יהיב, אבל הכא צריך לפרש, ועוד דבחבירו ולא בנו צריך לפרש דבמתנה גמורה יהיב].

ולפרי"ש והרא"ש איכא לאוקומי מתני' בפירות מע"ש ואע"פ שלא זכה בהן חבירו, מ"מ כיון שנתנם לו הר"ז מוכיח שפודה ע"מ שיזכה בהם חבירו, ולפ"ד בדין הוא שיועיל כיון שהמעשר הנגאל אינו מזכה לבעל המעות, ואף דבלא נתינה לחבירו לא התיירו דלא מינכר, [אבל מעיקר הדין מהני כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ב סק"ן], אבל אחר שנתן מהני שפיר,

החילול הוא בנתינת המעות תמורתן, אלא דבהקדש ע"כ קונה החולין בכסף הפדיון, אבל במע"ש לא תליא זב"ז, דאפשר לחלל הקדושה משל חבירו, כיון שיש לו זכויות באכילת המע"ש, ושפיר פודה הקדושה לחוד, ועי' לק' סק"ו דאף במע"ש כהקדש למ"ד ממון גבוה.

ודאתאן עלה נחא מה שהוזכר במשניות החילול ע"י בעל המעות דברישא קתני ופדה לך, ובסיפא בעה"ב אומר הרי אלו מחוללין, דעיקר הפדיון בבעל המעות תלוי, ועוד דזכות הוא לחלל לחבירו המע"ש, והו"ל בעל המעות כתורם משלו על חבירו דא"צ דעת, משא"כ בעל הפירות שצריך לחזור ולבקש רשות.

ולפ"ז מבואר בפשיטות הא דאמרו ב"מ מ"ו א' דעדיף שיתן המעות לחבירו דהו"ל נכרי, [ודייק לה מדקתני ואין בידו מעות, דהא יש לו מעות עדיף, ומלבד שתיבות אלו מיותרות כל המשנה מיותרת דהול"ל ברישא הילך מעות הללו או פירות אלו, מיהו למ"ד ממון גבוה י"ל דהוה משמע דאע"פ שכבר קרא שם מע"ש מהני, דומיא דמעות, מיהו ל"ק דהא כדאיתא והא כדאיתא, עי' להלן], ואמנם אין חילוק מי אומר החילול, שהרי גם במתני' יכול לומר לחבירו שיאמר הרי הם מחוללין על מעות שבביתי, דכיון דבשליחותי עביד הר"ז כאילו הבעה"ב מחלל, אבל כשהמעות של נכרי החילול מתייחס אליו, ולפמש"כ לעולם בעל המעות הוא המחלל.

כ"ז לפמש"כ סק"א לדעת הרמב"ם והגר"א אבל לפר"ש והרא"ש מבואר דבפודה עבור הבעלים, והיינו מדין ע"כ, ג"כ אינו מוסיף חומש, ועי' סק"ז בכ"ז.

בביאור מתני' דנותן פירות לחבירו שיחלל עבורו
אי מיירי שנתנם בטבליהו, או אחר שהפריש,
ובפ"ה הר"ש והרא"ש בזה

ד. פ"ד מ"ה הרי הפירות האלו נתונים לך במתנה, למ"ד ממון גבוה ע"כ דיהיב

מיהו בזה כיון דבדרך כלל רק האחד ממאה משלו מסתברא דלא מהני, כיון שמפריש עיקר המע"ר והמע"ש בשל חבריו, ומ"מ צ"ע כיון דסו"ס זכות הוא לו בדמאי כיון שאינו עתיד להפריש, אבל אפשר דתנאי לא מהני אלא בשלו, וצ"ע ובירור, גם צ"ע אם יכול לחלל שוה מנה על שו"פ בלא דעת בעלים.

בעיקר הטעם דמערמיון על מע"ש

הא דמערמיון על מע"ש פי' בירו' מפני שכתוב בו ברכה, והיינו מ"ט אין חוששין להפסד של מע"ש, וכן בערכין כ"ז ב' אמרו דכיון דרווחא דבעה"ב הוא לא איכפת לן, מיהו בעיקר הענין אין כאן הפסד שלא כדון, דכל עיקר חיובו של החומש הוא כשהמקדיש בא לפדות דזילא מילתא להקדיש ולפדות, וכיון שאחר פודה ליכא זילותא ואין מקום לחיוב חומש, דאף שהאמת דלצורך בעלים הוא פודה, מ"מ דרך כבוד הוא פודה, שנכנס לרשות אחרת, וממילא אין להצריך חומש, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"א ס"ק י"ד, ורק משום מניעת ריוח ה' מקום לדון, וע"ז אמרו דלא חיישינן לכך.

בתוספתא ובירו' מיייתי שהיו נוטלין את המעות ובורחין, ולכא' בזה"ז אין הפסד אם יברחו עם המעות, דיכול להתנות שנותנן לו ע"מ שיפדה בו את המעשר, וכיון שאינו נאכל ממילא אין לו מה לעשות עם המעות, לפי מה שנראה בירו' שהיו מחללין בשויו אף בזה"ז וכמ"ש בבהגר"א סי' רצ"ד סק"ו הובא לעיל ס"א ס"ק ט"ו, וצ"ע דבירו' מיייתי עובדא דאמוראי בתר הכי דאחר ששיער בדעתו שנתנו לו במתנה גמורה החזיר לו, ולמה לא יתן לו במתנה גמורה את המע"ש בזה"ז, מיהו שם לא הוזכר שנתנו לו ע"מ שיפדה בו את המעשר, ואם נימא דע"מ שתפדה בו את המעשר אינה מתנה כיון שאם הקדישה אינה מקודשת הוה ניחא וצ"ע בזה בהיא דמתנת בית חורון נדרים, (ואי הוו סברי כמ"ד מגילה י' א') קדשה לע"ל ואוכלין מע"ש בירושלים בזה"ז

ויתיישב בזה מה שלא חזרו לבאר במתני' דמיירי בטבליהו, וכן יתיישבו בזה דברי הרא"ש ב"מ שם בשם הר"מ שכ' דאיכא לאוקומה למתני' כמ"ד ממון גבוה ולכך אינו יכול לעשות חליפין בפירות, והק' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלדידן ע"כ בטבליהו מיירי, ושפיר עבדי חליפין, ולמש"כ י"ל דלאו בטבליהו יהיב, ומ"מ מהני, מיהו דוחק לומר שיש שם רק פירות מע"ש, אלא י"ל דכונתו דכיון שאפשר לדחוק לא נחית תלמודא לזה, מיהו עיקר הדברים צ"ע אי מהני שיזכה חבריו כשמחלל עבורו, כיון שהכל עדיין ברשותו וכמש"כ סק"ב, ועי' לק' סק"ז דאי להקדש מדמינן ל' לגמרי ניחא, מיהו גם פשטות המשנה שזכה בפירות שנתן לו.

לשון הגמ' ב"מ מ"ו א' דהו"ל נכרי משמע שהפודה הו"ל נכרי, ולא משום דמינכרא הערמה טפי בפירות, ולפמש"כ דלעולם מתייחס החילול לבעל המעות, ואין חילוק אם בעל הפירות חילל בשליחותו או שבעל המעות חילל, ניחא דכיון שהמעות של בעל הפירות דאיהו לאו נכרי הוא, גרע מנתן מעות לאחר, ועוד דכיון דיהיב ל' מע"ש נמצא שההערמה ניכרת בנתינה עצמה, משא"כ בנתן לו מעות, דהנתינה נשלמה בלא קשר למע"ש, ולפי טעם זה ביהיב בטבליהו אין עדיפות למעות, וכבר נתקשינו בזה לעיל.

אם כשמחלל מע"ש של חבריו עריך דעתו, ובשבת לחלל מער"ש וחבירו עשה תנאי אם יכול לחלל על שלו

מזה דקתני חזור ואומר כו' בלא נטילת רשות משמע דא"צ דעת כדי לחלל מע"ש של חבריו על שלו, כדין תורם משלו על של חבריו, [וכ"כ תו' קדושין נ"ו א', ועי' ב"ק ס"ח ב' שהניחו בקו', ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תרומות ס"ד ס"ק י"ד לדון אם זה זכות בזה"ז], ויש להסתפק אם שכח אחד לחלל קודם השבת וחבירו עשה תנאי, אם יכול לחלל על שלו על סמך התנאי, וכן יש להסתפק בתרו"מ,

מוסיף חומש כיון דלא חשיב הפדיון שלו, שעם קבלת חבירו חל הפדיון, וזהו ההיתר למכור מע"ש בכה"ג כיון שהמקח מחללו, ומה"ט לא דנו בירו' על פרעון מדמי מע"ש אלא על הסלע השני דסיפא, דכאן אע"פ שנותנו אחר המשיכה, הרי המע"ש מתחלל עליו, ויתכן שע"ז אמרו בירו' דעל הסלע השני אינו מוסיף חומש, ור"ל הסלע הראשונה שנותן לבעל הפירות, וקשיא ל' מ"ש מהסלע הראשונה לשני, ומשני כיון שאין פדיונו לעצמו, ואפשר שיכול לזכות הסלע לחבירו בכח החילול, שיהא שלו ע"י החילול שיתפוס כח המע"ש במטבע לחבירו, ונע"י לקמן סוסק"ו בהוספה שאפשר להעביר בעלות דרך חילול, ולמ"ד ממון הדיוט פשוט טפי, ולפ"ז על הסלע הראשונה ודאי אינו מוסיף חומש, אבל יש לדון על השניה אם חשיב שזכה בחצי הפירות ופודה אותן לעצמו ומוסיף חומש, או שהפירות נחלטינן להיות שלו רק לאחר שפדה כולן על שתי סלעים, ובכה"ג לא יוסיף חומש אפי' על השניה כמ"ש בירושלמי].

והדין השני משך ממנו מעשר בשתים ולא הספיק לפדותו עד שעמד בסלע, דכבר נתחייב לו שתים במשיכה, ונותן לו סלע אחד בפדיון המע"ש, ועוד סלע של מע"ש מפירות שלו, ובפשוטו על סלע זה מוסיף חומש, ואינו יכול ליתנו לו בתורת חילול על פירותיו, כיון שאין לקבלת המוכר דין מקח, מיהו אם נימא שיכול לחלל ע"מ שחבירו יזכה במעות, ואז אינו מוסיף חומש, ה"ג יכול לחלל מעשרותיו על הסלע השני' ע"מ שחבירו יזכה בסלע, ויתיישב בזה מ"ש בירו' דאינו מוסיף חומש על הסלע השני'.

והדין השלישי בתוספתא פ"ד הי"ז פדה ממנו מעשר בסלע ולא הספיק למשכו עד שעמד בשתים מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהם, ולפר"ש היינו נמי כמ"ד ממון הדיוט ולכן לא נשלם הקנין עד שימשוך, אבל הפדיון נשלם בנתינת המעות, דנחלט הפדיון בנתינת המעות כדין פודה מן ההקדש, כדאמר קדושין

הוה ניחא גם הא דמחללין בשויו, אבל ע"י טור סי' של"א דאף להאי מ"ד אין אוכלין מפני שאין בית או מזבח, וכ"כ מרן זלה"ה שביעית ס"ג ס"ק י"ד עיי"ש ולע"כ בד"ז, וצ"ע.

בירו' שם התקינו שיהיו עושין כן בפירות, פ"י כיון דמעות עדיף כדאמר ב"מ מ"ו א', לכך הוצרכו לתקן דאע"פ שיש בידו מעות יעשו כן בפירות, ולבסוף התקינו שיהא מזכה לו אחד מעשרה לקרקע, ומשמע דר"ל שלא נתן הפירות בידו אלא זיכה לו ע"ג קרקע, כגון ששכר את מקומן, ובכה"ג אין נוח לו ליטלם, ויש לע"י כיון דאית ל' קרקע יזכה לו את המעות אגב קרקע, כדמקשי בתלמודן שם, וי"ל דכיון שהמעות בידו מינכרא הערמה טפי כשאינו נותנם לו וניכר שאינו נותן במתנה גמורה, דאל"כ למה לא נתנם לו בידו, משא"כ בפירות שהן מרובין ושפיר מקנם לו אג"ק, - בתוספתא קתני ובלבד שלא יאמר ה"ה מחוללין על מעות שבכיס עד שיתנם לתוך ידו או עד שישכיר לו את מקומן, ור"ל שלא יחלל מיד עד שיעשה חבירו קנין, ומבואר דלא מיירי בטבליהו.

בנשתנה השער קודם הפדיון ויש בזה במתני' ובתוספתא ד' אופנים, והחילוק אי ממון גבוה או ממון הדיוט

ה. פ"ד מ"ז משך ממנו מעשר בסלע כו', לפר"ש מתני' כמ"ד ממון הדיוט וכדמוקים לה קדושין נ"ד ב', הלכך דין המקח אינו תלוי בדין הפדיון, דאם משך קנה וצריך לפדותו כשער של שעת פדייה, ויש בזה במתני' ובתוספתא ד' אופנים, א' משך ממנו מעשר בסלע, נעשה המע"ש שלו, וחייב לשלם לחבירו סלע של מע"ש, ואע"פ שבשעת הפדיון שוה שתים, הר"ז כפודה מע"ש שלו, מיהו נראה דאינו מחלל על מעות שלו ואח"כ פורע לחבירו המעות האלו, אלא נותן לו הפרעון בתורת פדיון, והו"ל כאילו קנה בדמים, ואע"פ שכבר נשלם קנינו במשיכה, מ"מ הדמים שמשלם בתורת פדיון, עושים חילול כמקח, ונפ"מ דאינו

משיכתו של מע"ש כמו בהקדש, [ואף עדיף מהקדש לענין משך במאתים שאינו נותן אלא סלע, דלא אמרי' לא יהא כח הדיוט חמור ממע"ש], ואפשר דרי"ש דתוספתא לא סבר כרשב"ג בהא, ולכך סתם רבי במתני' בגונא דאף רי"ש מודה, שו"ר בתוספתא ערכין פ"ד ה"ב דקתני ברייתא דמיייתי קדושין כ"ט א' לגבי הקדש פדאו במנה ולא הספיק למשכו עד שעמד במאתים מה שפדה פדוי, פדאו במאתים ולא הספיק למשכו עד שעמד במנה מה שפדה פדוי שהקדש פדייתו היא משיכתו רשב"ג וריב"ב אומרים אף מע"ש פדייתו היא משיכתו, וזה כמש"פ בדברי רשב"ג, וקצת משמע דלגמרי מדמין מע"ש להקדש דאף משיכה לא מהני דברישא קתני משכו במנה כו' משכו במאתים וכו', מיהו בדין משכו במאתים אין לחדש אמירתו לגבוה במע"ש דלא אמרי' בי' שלא יהא כח הדיוט חמור ממע"ש [ועיי"ש בתו' קדושין, ובתוספתא קתני מכח אמירתו כו'], - שו"ר בירו' פ"ה ה"א הובאו דברי רשב"ג דמשיכתו הוא פדייתו, ואפשר דהתם נמי הכונה שהצנועין זוכין במע"ש ע"י הפדיון כאילו משכוהו, ולע"כ בזה.

למ"ד מע"ש ממון גבוה פדייתו כהקדש, ובעל המעות זוכה בפירות, אלא שיכול לזכותם לבעל הפירות

ו. וְלֹא־אָמַר נמצינו למידין דלמ"ד ממון גבוה לכו"ע נקנה בכסף כהקדש, לא מיבעיא אם רשב"ג ורי"ש פליגי אף אי ממון הדיוט הוא, אלא אפי' אי טעמייהו משום דסברי ממון גבוה, עכ"פ יש ללמוד דלמ"ד ממון גבוה מע"ש כהקדש שפדייתו היא משיכתו, ובאמת כ"מ בגמ' קדושין נ"ד ב' דאי ממון גבוה הוא הרי קבלו בנתינת כסף, וכן אמרו בכורות י"א א' דאי פט"ח אסור בהנאה כהקדש הרי הפודה זוכה בו כדכתיב ונתן הכסף וקם לו, [ואע"פ שלא משך], ומבואר מזה דאף אם לא נתן המעות ליד הבעלים קנה הפירות דע"י החילול נכנסו המעות לרשות הבעלים, כההיא דפט"ח, דלא מצינו בגמ' שיהא לבעלים זכות ממון למ"ד

כ"ט א' אטו הדיוט לאו במי שפרע קאי, והרי המוכר רשאי להשתמש בדמים, שאין לו לחוש שיחזור בו, [ואפשר שאם יחזור בו הלוקח יקבל מעות מע"ש, שלענין החילול החליט מקחו], ומדת הדין ביניהם היינו שאין ביניהם אלא דיני ממונות ולא דין קדושת מע"ש, שאם חוזר מקבל מי שפרע, ולא בטל הפדיון.

והדין הרביעי פדה ממנו מעשר בשתים ולא הספיק למשכו עד שעמד בסלע מה שפדה פדה ומדת הדין ביניהם, שאם חוזר בו מקבל מי שפרע, [ולפי מה שצדדנו יכול המוכר ליתן לו מעות המעשר, וצ"ע בזה, ואם המוכר חוזר בו חייב ליתן לו מעות חולין].

ומפיים עלה בתוספתא שהקדש פדייתו היא משיכתו, רשב"ג ורי"ב בריב"ב אומרים אף מע"ש פדייתו היא משיכתו, [כ"ה בנוסחאות כת"י ולפנינו כתוב הקדש במקום מע"ש ומע"ש במקום הקדש], ולפר"ש דאתיא כמ"ד ממון הדיוט יש לפרש דה"ק מ"ט מה שפדה פדוי, מפני שההקדש שבו נפקע בפדיון כמשיכה בהדיוט, ודין הממון תלוי במשיכה, [ויותר נראה דגרסינן הקדש ולא שהקדש, והוא ענין בפ"ע בד"א במע"ש אבל הקדש פדייתו היא משיכתו, ע"י להלן מתוספתא דערכין], ורשב"ג ורי"ש סברי דכיון שהפדיון נשלם בנתינת המעות אף המקח נקנה כמו בהקדש, דפדייתו היא משיכתו, והי' אפשר לומר דאינהו ס"ל מע"ש ממון גבוה, אבל בירו' מיייתי דמתני' דלא כרשב"ג, ואם איתא דפליגי בדר"מ ורי"ב הול"ל כבתלמודן, דלמ"ד ממון גבוה לא מהני משיכה, ומשמע דאף למ"ד ממון הדיוט ס"ל דכיון שהפדיון חל, אף המקח נגמר, דמעות קונות במע"ש כמו בהקדש, והנה לפמש"כ אין ראי' דרשב"ג פליג אמתני' דנהי דמעות קונות במע"ש, אבל אכתי משיכה נמי קניא דלא גרע מהדיוט, ואפשר דברייתא אחריתי היא דקתני בה רשב"ג אומר לעולם משיכתו של מע"ש הוא פדיונו, והאי לעולם ר"ל דאף במשך ולא פדה כאילו לא משך, דלעולם רק הפדיון קובע את הקנין וזוהי

דבעלים עבד, ומשמע מזה שאפשר להתיאש מזכותו בממון גבוה ויזכה בזה המוצא, והר"ז כזוכה במע"ש של גר שמת, ולפ"ז יתכן שאפשר להעביר זכות מע"ש בענין זה שישלך עצמו ויזכה חבירו מן ההפקר, דשלחן גבוה נותנו לכל מי שרשאי לאוכלו ע"פ דין, ורק במתנה מכח הנותן א"א ליתן, וא"כ נוכל לומר דסתמא נסתלק בעל הפירות מזכותו במעות בכה"ג, וזכה בעל המעות במע"ש למהוי כמעשרו, אבל לפ"ז יש בזה כח ממון הדיוט להרשות לחבירו להשתמש וממילא יזכה בו משלחן גבוה, ול"מ כן, וצ"ע, שו"ר בספר מרן זללה"ה ב"ק סי"ח סק"ה דאם נתן את המעשר לחבירו אף שלא זכה בו לר"מ, מ"מ יכול לפדותו שא"צ בעלות לפדיו, אלא תלוי במי ששליט עליו לאכלו, וכ"כ שם דגולן שזכה ביאוש יכול לחלל אע"פ שאינו זוכה בממון גבוה ביאוש, מ"מ יכול לחלל כיון ששליט עליו, [ועי"ש עוד סק"ו דהלוקח עבדים במעות מע"ש זכה המוכר במעות לר"מ שהמוכר מחל לו זכות אכילה ויהיב לו בשביל זה העבד, ומשמע שיכול לזכות זכות גמורה בזכות אכילה שבמעות, וצ"ע בזה], ולמד ז"ל כן מדברי התו' ב"ק ס"ט ב' ויתבאר להלן בס"ד.

ודאיתא עלה נתיישב סתמות הדברים דכח הפדייה הוא ביד מי ששליט לאכלו, דהא בהא תליא שהפדייה היא ג"כ שימוש כלאכילה, ולא בעינן שליחות מהבעלים, שהבעלים כעין גזבר ומשמסרו זכות אכילה לאחר הו"ל איהו גזבר, וכיון שהורשה לפדות הרי הוא הפודה מרשות הגבוה, ואפי' אם מיחו בו הבעלים אחר שנתנו לו לא מהני, דלענין זה לא גרע מאבדו מעותיו ומצאן אחר שהם ברשותו לפדות, כיון שרשאי לאכלם, ואף אם נדע ממי אבדו ע"י עדים, דכ"ה פשטות הדברים שדינם ככל אבידה, [מיהו שמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאפשר שיכול לחזור בו דממון גבוה אין לבעלים זכות נתינה כלל, ויאוש אפשר דג"כ לא מהני שאם יודע מי הבעלים מחזירין לו, אלא דכ"ז שלא נודע, סתמא יש

ממון גבוה, ואין לנו מקור לחדש דכיון שיש להם זכות אכילה בירושלים, יש לזה דין ממון לקנינים, אלא להקדש מדמינן ל', וכיון שנתן הכסף קם לו בין שנתנו ליד בעלים ובין שחיללו ברשות מהבעלים דכיון שחל הפדיון ברשות גבוה קאי.

ולפ"ז הדין נותן דהמחלל פירותיו על מעות של חבירו ברשותו, זכה במעות, דמע"ש ממון גבוה ואינו יכול ליתנו לבעל המעות, וע"כ זכותו בפירות עוברת על המעות ע"י החילול, והפירות שנעשו חולין זוכה בהם בעל המעות שהוא המחלל, [אף אם בעל הפירות חילל בשליחותו], אלא שאת הפירות שהם חולין יכול לזכות לבעל הפירות, אבל למ"ד ממון הדיוט אפשר להפריד את הקדשה ולחללה על שלו, והממון הדיוט שבפירות ישאר לבעל הפירות, ולכן לא יזכה במעות.

לפ"ז המחלל פירות חבירו על מעות שלו אינו יכול להשתמש במעות בלא רשות בעל הפירות, אא"כ סתמא הוא שמרשהו (ובדינא דצנועין)

ולפ"ז המחלל פירות חבירו על מעות שלו אינו יכול להשתמש במעות בירושלים אא"כ יטול רשות מבעל הפירות, ויש לעי' א"כ צנועין שחללו פירות הנלקטים איך נשתמשו במעות בירושלים, וי"ל דהלוקטים לא זכו בהם ונמצא שהחזירו מע"ש שלהם לרשות עצמן, מיהו אכתי בשביעית קשה, והא דתנן חוזר ואומר הרי אלו מחוללין על מעות שבבית, ג"כ ישארו המעות של חבירו, ולעולם יוכל לחזור בו ולעכב את בעה"ב מלהשתמש במעות בירושלים, ולפ"ז מי שנותן רשות לחלל על מעות שלו צריך מינוי שליחות מבעל הפירות כשירצה לחלל מעותיו, וצ"ל דסתמא הכי הוא.

המוציא מעות כיצד יכול לחללן, ואם שייך יאוש מזכותו בממון גבוה

ויש לעי' מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה, דהם לעולם מעשר כדתנן שקלים פ"ז, איך זוכה בהם המוצא, וקצת דוחק לומר דשליחותי

ואיכא למימר דאף כשאנו ברשותו יכול לחלל, והקשו תו' ל"ל טעמא דחומש תיפול"ל מזה שהבעלים שליט לחללו ולא אחר בע"כ של בעלים, ותירצו דהא דיכול לחללו היינו מפני שהוא בידו, וא"כ כשאנו בידו לא יוכל לחללו, אבל מחומש חזינן שרק בבעלים חשבינן ל" מעשרו שאפי' אם אחר פודה מדעת בעלים אינו מוסיף חומש, ובגמ' נמי פשטות הדברים דיש חילוק בין מי שהחשיבתו תורה בעלים לענין חומש, ובין מי שבעלים לחילול, שהרי אנו למידין מדין חומש שאף מי שאינו שליט לחלל בעלמא יכול לחלל במעשרו, ואילו המוצא מע"ש הדין נותן שכיון שאיבד שליטתו ע"י שהוא ברשות גנב, לא יוכל לחלל, כיון שכל כחו הוא ע"י שהוא ברשותו, משא"כ בעלים שהחשיבתו תורה טפי, ואמנם אם נאמר שהמוצא שבעלותו מוחלטת מיקרי בעלים יהא בו גם דינא דחילול ביד אחרים, אבל יותר נראה דהדברים כפשטן שא"מ להעביר ממון גבוה בשום צד ורק בהבעלים הראשון קרינן ב" מעשרו, וכמו במקדיש, מיהו אף לרבא דיכול לחלל כשאנו ברשותו היינו כ"ז שהוא שלו אלא שא"ב, אבל לאחר יאוש תו לא מהני לחשבו ברשותו דהו"ל כאחר, וכ"כ מרן זללה"ה שם, ומשזכה בו אחר לאחר יאוש שפיר מחללו, דלענין פדיון ברשותי קאי, [וע"ע תו' בכורות י"א א' שכתבו לחלק בין פט"ח לתרו"מ משום דבפדיון פט"ח לא כתיב בעלים, ולפמ"ש ח"ה מע"ש, אלא דלדבריהם י"ל דאף בע"כ, וצ"ע שם].

העו"ה לדינא לפ"ז דדין בעלים לענין חומש הוא לעולם רק בבעלים ראשון או יורשו, אבל כח הפדיון הוא ביד מי ששליט לאכלו, ולכן הנותן סלע של מע"ש שלו לחבירו, רשאי לחללו בלא שליחות ואפי' בע"כ של נותן, וכן הנותן לחבירו רשות לחלל על מעותיו, הר"ז כקיבל המעות לרשותו וכיון שיכול לאכלן יכול לחללן, אע"פ שלענין מעשרו חשיב של בעל הפירות.

למוצא זכות אכילה, וכן זכות חילול, והביא ראי' לזה דמסתברא שאם לא יבערנו המקבל לא יוכל הנותן להתודות, וש"מ דעדיין יש למעשר זיקה לבעלים, וה"ה שיכול לחזור מנתינתו, ולהכריחו כמו שחייב להכריחו לבער המעשר, מיהו לכאור' י"ל דמחובתו לדאוג שיתננו למי שיבער, וכיון שהמקבל ממנו לא ביער שפיר יש תביעה על הנותן אם אינו יכול לחזור בו, וכ"ז אם נימא דחובת ביעור על הבעלים ולא על מי שהפירות בידו, ועי' בזה בירו' ביכורים פ"ב [ה"ב], ובמתני' ולא נתתיו לאוננים וכו'.

ובאמת יש ללמוד כן מהא דיש חילוק בין בעלים הפודה לאחר, דאם הכל מכח שליחות א"כ לעולם הבעלים הוא הגואל, ואמנם יש לחלק אם גואל על מעות שלו או של אחר, אבל יותר מיושב שלא לחלק שני כחות בפודים, וכיון דכשפודה על מעות של אחר חשיב האחר הפודה, א"צ לערב בזה שליחות הבעלים, אלא הבעלים כגזבר שהוא קובע המורשה לפדות, ובעל המעות הוא הפודה, וכן במציאה המוצא הוא המורשה לפדות.

יש חילוק בין חיוב חומש לעצם הפדיון, דמעשרו (לענין חומש) קרינן רק אצל הבעלים הראשון, וזכות הפדיון תלוי במי ששליט ע"ז לאוכלו

נמצא לפ"ז דלעולם לא מיקרי מעשרו לענין חומש אלא אצל הבעלים הראשון של שעת הפרשה, או יורשו, אבל גר שמת וזכו במע"ש שלו, לא קרינן ב" מעשרו ביד המוצא, וכן במציאה, וכן בפודה מע"ש של חבירו על מעותיו, לעולם לא מיקרי מעשרו לענין חומש, אבל מ"מ לענין פדייה מי ששליט לאכול הוא השליט לפדות.

והדברים מבוארים בגמ' ובתו' ב"ק ס"ט ב' וכמ"ש מרן זללה"ה שם, דהנה מבואר בגמ' דממה שחשבה תורה המע"ש מעשרו לענין חומש אע"ג דממון גבוה הוא, ש"מ דלענין פדייה אוקמי' רחמנא ברשותי',

- הוספה לפו"ר -

ואפ"ה קרי ליה ר"מ דרך חילול, וש"מ שיש ענין חילול על של חבריו לר"מ, מיהו צ"ב א"כ איך למדו דרך חילול מעשר מהקדש הרי בהקדש החילול הוא מקח, והמקבל רשות מחבריו לחלל ההקדש על מעות שלו, לפ"ז אינו מוסיף חומש, שאין זה כמקנהו מעותיו לחלל עליהן וכדין עבד כנעני, אלא יש ענין חילול על של חבריו, וולפ"ז זה שחיללו המע"ש על פירותיו מוסיף חומש דנעשה מעשרו, ובמתני' פ"ד קמ"ל בניתן לו במתנה ומוקמינן לה בסמדר ובטבליהו, וכאן מצינו אפשרות שיזכה גם לאחר גמ"מ]. (ע"כ)

עוד בביאור מתני' דהילך ופדה לך כו' שנתבאר לעיל סק"א ב'

ז. עוד הנני חוזר למתני' דהילך מעות הללו ופדה לך מע"ש זה כו' ויעוי' משנת' לעיל סק"א ב', ואמנם למ"ד ממון הדיוט יש לקיים הדברים שהקדושה מתחללת על מעות שלהם, ובעה"ב זוכה בפירות שלו, דמעיכא נמי ממונו הוי, וכשנתחללה קדושתן נעשו פירותיו חולין, וא"צ שהפודים יזכו לו פירותיו, ומ"מ חשיב זכיי' לאחרים, כיון שהמעות כבר שלהם, והפדיון רק לטובת בעה"ב להוריד הקדושה מפירותיו, אבל למ"ד ממון גבוה אין לבעלים זכות בפירות כשיצאו לחולין, כמו שאין להקדש זכות בחולין, והרי בעלותו עוברת למעות כמו בהקדש, וא"כ הפודה כלוקח פירות במעות, וקשיא לראשנים ז"ל דמאי זכיי' לאחרים איכא, הא בלוקח פירות חשיב זכיי' לעצמו, וי"ל דבעלמא איכא מוכר שזוכה בשלו, אבל הכא הכל נעשה ע"י הקטן שהוא הזוכה והמזכה, וכ"כ בריטב"א הנדמ"ח, אבל הראשונים ז"ל לא ניחא להו בהכי, וס"ל דהקדש זוכה בשלו, והרי הגזבר או הבעלים כמוכר חשיבי, ולא חשיב הקטן כזוכה ומזכה.

ופר"ש והרא"ש שהפודה מתכוין לזכות לבעלים הפירות חולין, שהוא כמזכה המעות לגבוה לטובת הבעלים מדין ע"כ, ולפ"ז הבעלים יזכה בפירות מכח הפודה, ובמעות מכח

בדין חילול פירות מע"ש שלו על מעות של חבריו למ"ד מע"ש ממון גבוה נקטנו דהמעות של בעל הפירות שהרי א"א להעביר בעלות של ממון גבוה לאחר כלל, וכעת כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה די"ל דדרך חילול אפשר להעביר בעלות המע"ש לבעל המעות, דכיון שנתחדש בתורה דאפשר לחלל על של חבריו ואינו מוסיף חומש, הרי החילול כבשליחות גבוה שזהו ג"כ מקיום מצות מע"ש, ושפיר נכנסת הקדושה ליד בעל המעות, דחילול על פירות שלו או על פירות של חבריו ענין אחד הוא במצות מע"ש, וכדמשמע פשטות המשנה פ"ג מ"ג דמי שיש בידו מעות של מע"ש וצריך לו ולחבריו פירות אומר לחבריו הרי המעות האלו כו' ובפשוטו אין חבריו כאוכל פירותיו של בעל המעות אלא פירות דנפשיה, וש"מ דאפשר להעביר בעלות על של חבריו דרך חילול, וכן הוכיח מרן זללה"ה בספר הגליונות ממשנה זו, [ובזה מיושב מ"ט לא אמרו שם דאם נותן לע"ה יאכל כנגדו כדתנן בדמאי פ"א מ"ב, דכאן הע"ה אוכל פירות דנפשיה, וכן בפ"ד מ"ו דנותן לו סלע של מע"ש שלו ולע"ה של דמאי התם נמי חייב לו המע"ש בעד המקח, ורק בפ"א דדמאי שהע"ה לא זכה בפירות ואוכל פירות של בעה"ב חייבוהו לאכול כנגדן, ואפי' לר"י דממון הדיוט מ"מ הרי הוא אוכל פירותיו של בעה"ב, ודרך חילול זכה בהן מכחו ולא ממתנת בעה"ב], ובאמת פשטות הדברים דחילול על של חבריו נשאת הקדושה בבעלות חבריו ולא שאוכלן ברשות בעל הפירות, וסתמא החילול לר"מ כמו לר"י, וכ"נ בפ"ד דטבו"י שמחללין על פירות ומעות ע"ה, היינו שיהא המע"ש שלו, וכן מה שאמרו בשם ירושלמי סוף"ק דמע"ש דדרך חילול אפשר למכור פירות מע"ש, וש"מ דחשיבא מכירה ואם נשאת הקדושה של בעל הפירות א"כ אין כאן מכירה כלל, ובירושלמי מוקים מתני' כר"מ, וכן סתמות הבריתא סוכה מ' ב' משמע שמחלל על בהמה של חבריו

כמקדיש לחבירו שהוא מוסיף חומש, דלית לן לחדש תרתי שגם הפודה משלו לטובת חבירו וגם חבירו הפודה לטובתו אין מוסיף חומש, ואפשר דמ"ה קאמר ופדה לך ולא פדה בעצמו, דבכה"ג שהם הפודין מתפרש שמסר להן יפה יפה דאף זכות מקדיש שלהם.

בדין לפדות מע"ש של חבירו שלא מדעתו מדין זכין, ולמ"ד ממון גבוה

ח. כתבו תו' קדושין נ"ו א' דאפשר לחלל פירות של חבירו על מעות שלו שלא מדעתו דזכין לאדם שלא בפניו, ולמ"ד ממון הדיוט באמת זכות הוא כיון שהפירות נשארין שלו, אבל למ"ד ממון גבוה בסתמא זוכה המחלל בפירות, אלא דלמ"ש הר"ש והרמב"ן יכול לחלל ע"מ שיזכה חבירו בפירות, ולפ"ז אף המעות של חבירו, דהמעות שנתחלל עליהם המע"ש שייכים לבעל הפירות, ויש לעי' איך רשאי להשתמש במעות של חבירו, דהא קתני יאכל כנגדן, וצ"ל דסתמא ניהא לי' שיחלל וישארו ברשותו והתו' בב"ק ס"ח ב' הקשו מ"ט אין הצנועין יכולין לחלל משום זכין, ובקדושין שם תירצו דכיון שאינם של הלוקטים לא מצו משוו שליח, ובביאור התו' בב"ק שהניחו בקר' עמ"ש מרן זללה"ה ב"ק סי"ח סק"ו מהמהרש"א והקצה"ח ולע"כ, אבל יש להקשות דלפמש"כ הרי המעות שייכים לבעל הפירות, ואם איתא דמכח הלוקטים הם מחללין, א"כ אין לצנועין רשות להשתמש במעות, ובפשוטו משמע שהמעות שלהם לאכלן בירושלים, וע"כ דהפירות שייכים לצנועין, מיהו משביעית מוכח דסתמא יש להם רשות במעות וכדבסמוך, וצ"ע.

ועוד יש לדקדק בסוגיא דב"ק שם דמהני פדייה שלא מדעת בעלים, דהא משמע דצנועין אף בשביעית היו מחללין וכמ"ש הרמב"ם פ"ט ה"ז, ובתו' ס"ט א' כתבו דכיון דבהיתר לקטו אין הבעלים יכולין לחלל, וע"כ דמשום זכין הוו מחללי עבורין, ומה"ט גם אין ליישב הרמב"ם מהא דרבא וכמו שהזכיר הרשב"א בתשו' ותמך

פירות מע"ש שהם שלו, וראיתי בהשמטות מחדושי הרמב"ן גיטין שם שג"כ כתב עד"ז וז"ל והא דאוריב ר"ח מערימין על המע"ש קשיא התם לזכות לעצמו הוא שהם זוכין במעות לעצמן, ושמא משום שהן פודין ומזכים אחרים בפירות, כגון שא"ל בעה"ב פדו לי משלכם דלא אינהו זכו בפירות ויחזרו ויקנו לבעה"ב אלא מיד ההקדש הן זוכין לו וכן משמע בירו' בפ"ד דמע"ש, עכ"ל, [נועד תירץ דמהא דאינו זוכה לאחרים ש"מ שזכייתו מדרבנן ומדמהני למע"ש דאורייתא אף לעצמו ש"מ שזכייתו דאורייתא], ומשה"ק שהם זוכין במעות לעצמן ר"ל שזוכין הפירות ע"י המעות לעצמן, ותירץ שהם פודים לטובת בעה"ב שהם כנותנין המעות במקומו, והיינו מדין ע"כ, [ועסק"ב בדברי הר"ש, והנה ברמב"ן מבואר שפ"י כן מתני' והירו', ופדה לך אין הכונה שיזכה בפירות, וכמו שלא חששו בגמ' להעתיק פדו לכם, ולפ"ז מתפרשא התוספתא לאפוקי שלא יעשו מעשה שליחות, ועי' בסמוך].

והנה פשיטא להו ז"ל דהפודה עבור הבעלים מדין ע"כ אין הבעלים מוסיפין חומש, אע"פ שהפדיון מתייחס לבעלים, והם הזוכים בפירות ובמעות, ולעיל סק"ג צדדנו לפרש התוספתא דכה"ג חשיבי הבעלים כפודין, וכן נפ"מ בפודה מן הקדש עבור המקדיש, ואפשר שענין הזכיי' לבעלים הוא כמו שאמרו תמורה י' א' דהמקדיש לכפרת חבירו המקדיש מוסיף חומש ומתכפר עושה תמורה, דזכות מקדיש יש לפודה ולא לבעלים, מיהו שם כתב אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמקדיש אוכל בשר (ולפ"ז צ"ע בזה), ועיי"ש שכ' שאם ימסור יפה יפה שגם זכות מקדיש יהא למתכפר יוסיף המתכפר חומש, ולפ"ז בכה"ג יוסיפו הבעלים חומש.

מיהו לפ"ז צ"ע במ"ש הר"ש שאם לא זיכה להם בעה"ב המעות אלא נתן להם זכות לפדות לעצמן הפירות ג"כ אין מוסיף חומש, דבעינן שיהא הוא ופדיונו משלו, וכיון שהמעות והפירות שלו נהי דמוכה להם הפירות הר"ז

שור' בתו' סוכה ל"ט א' שכתבו דפלוגתא היא גבי צנועין, ובריטב"א שם סיים אא"כ אתה דן בזה מדין זכין לאדם שלא בפניו, ויש להסתפק בפט"ח אם טוה"נ של הפודה, דאי להקדש מדמינן לי' הרי הבעלים זוכה בפדיון, מיהו י"ל דכיון דזוכה בפט"ח, ש"מ דכדין ממון הדיוט הוא, והפודה זוכה בטוה"נ, כדמסתבר שזוכה במע"ש למ"ד ממון הדיוט, שור' בזה בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכורות ס"א ס"ק י"א], מיהו צריך לפרש בפדיונו ע"מ שיהיו הפירות של בעל הפירות, וכמשנ"ת, - ויעוי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה תרומות ס"ד ס"ק י"ד שכתב דיש להסתפק אם גם בזה"ז שמחללין אותו על פרוטה במטבע גדולה וחוזרין ומחללין המטבע על פרוטה חשיב זכות, דאפשר כיון שאין כאן הנאה של פרוטה לא חשיבא הנאה כלל, [וכעת ראיתי בשטמ"ק ביצה ט"ז ב' סברא כזו לענין פחות מכזית], ולכאור' פשוט דהתורם משלו על של חבירו אף כשיעור התרומה פחות משו"פ, ג"כ א"צ דעת, אלא דבמע"ש יש לרדן כיון שכמה שיש לו במטבע מחלל על פרוטה, ולכן כאין לו ריוח כלל דמי, מיהו לעשר מע"ש משלו פשיטא דמהני אף בזה"ז, אע"פ שעומד לחללו, וה"נ איכא הנאה שמניח לו מקום במטבע לחילול נוסף, קודם שיזדקק לחללה על פרוטה, וליחלל מטבעות של חבירו כסף ופירות על הכסף איכא עוד זכות דניחא לי' שיחולל באופן זה, שכן ראוי לכתחלה], מיהו יש לרדן אם רשאי בעל המעות לעשות בהן כרצונו, דבפשוטו זכה בהן בעל הפירות, ואמנם בתו' מבואר שרשאי לאוכלן, ובפשוטו אף למ"ד ממון גבוה הוא, וצ"ע.

בדין מעות ומשיכה במע"ש אי ממון גבוה או ממון הדיוט

ב. בדין מעות ומשיכה במע"ש כבר נתבאר לעיל סק"ו דלפי' הר"ש והרא"ש והראב"ד יש לנקוט דלמ"ד ממון גבוה מע"ש כהקדש, ומשיכה לאו כלום היא, ומעות מחליטין הקנין, ולפ"ז אף אם לא מסר המעות ליד חבירו

בזה מרן זללה"ה שם סק"ה, דהא הרמב"ם בשביעית מייירי, ובפשוטו כל הלוקט הו"ל בעלים, ואפשר דאף מוסיף חומש, נע"י בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה פאה ס"ו [סק"ב], ולע"כ, ולכאור' מקום הספק דשמא בעלים בשעת גידול קובע, דהחייב נקבע אז, וקצת רא"י לזה אם נימא דבעינן שיהא בחומשו שו"פ כמע"ש, ע"כ דשעת גידול קובעת ומ"מ יותר נראה דמוסיף חומש, דזכו לי' הממון גבוה לאכלו, והו"ל כמו למ"ד ממון הדיוט, ותדע דכשהוא סמדר כבר מתקדש בקדו"ש ואפי' קודם לכן אסור לקוצצו, וא"כ יש לחשבו כהקנהו במחורב כשהוא סמדר בקדושין נ"ד ב', והכא אכל ישראל קאי, וכיון שכן אין לחלק בין הבעלים לכל אדם, וזה ודאי מבואר בירושלמי שיש חומש בשביעית לבית הלל, מיהו למ"ש אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשביעית ס"ה סק"ז אין רא"י מהא דאסור לקוצצו שכבר נתקדש בקדו"ש, [ותנן במעשרות סופ"ה דעד שבאו לעוה"מ מותר למכרו, מיהו זה בלא"ה צ"ע, דבפשוטו תאנים וענבים וזיתים מבואר דנאכלין בשביעית קודם עוה"מ, וע"כ דדין מכירה לא תליא בהא], וקצת משמע מזה שהצנועין חיללו שיש להם זיקת בעלות ולכן חיללו, מיהו י"ל מפני שחשבו קצת המכשול כנעשה על ידיהם, וצ"ע, כ"ז נרשם לפו"ר ונראה עיקר דחייב בחומש וכמש"כ שביעית, ועכ"פ אין בעלי השדה יכול לפדות בלא דינא דזכין, ד"ז כתבו הגרע"א ז"ל ביישוב דברי הרמב"ם עי"ש.

לענין הלכה, ובזמן הזה שמחללין הרבה מטבעות על פרוטה אי חשיב זכות

ולענין הלכה יש לנקוט כדעת תו' בקדושין דאפשר לחלל פירות של חבירו על מעות שלו, דהא קיי"ל בפט"ח שפודהו שלא מדעת בעלים, והראשונים ז"ל קדושין כ"ג ב' הכריעו מזה דהתורם משלו על של חבירו א"צ דעת בעלים, ומה שחילקו תו' ב"ק שם מפט"ח למע"ש היינו אם נימא דבפט"ח פודה בע"כ של בעלים, אבל מדין זכין פשיטא לכו"ע דמהני,

ונאמר הטעם כיון שהכל מקח אחד, שהרי זהו התשלום תמורת הפירות שמשך, (ועסק"ה דמתחלל בשעה שנותנו, אלא דשם בנותן מעות חולין), מיהו לפר"ש ודעימי' אין לחדש ד"ו, ובפרט שהי' יכול ליחד הסלע ולחללה במשיכתו, שהרי המע"ש ברשותו, וכיון שהחילול לחוד הי' משלים, השתא דלא חילל אין כאן אלא הבטחה לשלם מכסף מעשר, ואין זיקת זכות למעשר, - כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא אמרי' לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש לענין מע"ש אף דממון גבוה הוא, דא"א להקיש למע"ש, ונאף שאפשר להוסיף דרך מקח, וגם אין שוקדים על טובת מע"ש כדאמרי' דרווחא דבעלים הוא, ויש להוסיף דבמע"ש אין סברא שיוסיף לבעל הפירות, הא לא קני מידי במשיכה, וממילא גם אין לחדש שיוסיף לעצמו, דרך דרך חילול יכול להוסיף, וגם לא דמי לכח הדיוט להוסיף לעצמו.

בדין טעם של מע"ש ובאין שבחו ניכר שהשבח לשני מה דין הקרן ובפולגתת הרמב"ם והראב"ד בזה

י. פ"ב מ"א דגים שנתבשלו עם הקפלוטות של מע"ש השבח לפי חשבון, יש לעי' מאי אתא לאשמועינן בדגים וקפלוטות טפי מתבשיל ותבלין, וביור' קאמר דלא כר"י דמתיר בצחנה, שאינו אלא ליטול את הזוהמא קמ"ל דטעם גמור הוא והשבח לפי חשבון, מיהו לא משמע דרק משום ר"י נשנית, ואפשר דר"י מפרש לטעמי' דקמ"ל דחשיב הותר במדה אע"פ שלא נתרבה המדה באחד בפ"ע, ור"ל מפרש לטעמי' דדוקא בטעם שבחו ניכר כי האי, ולא בכל תבלין דלא בכל גונא חשיב טעם שבחו ניכר.

ירוי' ה"א אר"י כל שיש בו הותר מדה השבח לפי חשבון וכל שא"ב הותר מדה השבח לשני, יש להסתפק אם ר"י תרתי בעי' שיהא שבחו ניכר וגם הותר מדה, וכן יש להסתפק אם הנדון רק על השבח שמחמת התערובת, או דאף

יכולים להחליט הקנין ביניהם ע"י החילול, דהבעלים כהקדש וזוכה בפדיון ע"י חילול לחוד, וממילא גם המחלל זוכה בפירות, ומרן זללה"ה בשביעית ס"י ס"ק י"ג הי' סבור דחילול עושה קנין והדר ב"י מכח דברי הרמב"ם והתוספתא, ואמנם בשביעית דממון הדיוט הוא נראה דלכו"ע לא סגי בחילול, ואף לא בנתן מעות למוכר, ובמע"ש למ"ד ממון הדיוט הדבר במחלוקת תנאים, אם פדייתו היא משיכתו, ובמשך לחוד מתחייב כדתנן במתני', ועסק"ה אם מוכח מזה דאין הלכה כמ"ד פדייתו היא משיכתו, אבל למ"ד ממון גבוה לא מצאנו מקור לחלק בינו להקדש, ואדרבה סתמות הגמ' במע"ש [או בפט"ח] דקרינן ב"י ונתן הכסף וקם לו, וא"כ החילול מחליט הקנין.

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ב סק"ח כתב דלענין הלכה יש לקיים הדינים העולים לפי' הרמב"ם גם לדעת הר"ש, ולפ"ז בנתן מעות נתחללו הפירות ועדיין יכולין לחזור כ"ז שלא משך [שו"ר דסיים דצ"ע בטעם הדבר ובסק"ו כתב דלפר"ש א"י לחזור], וכ"ד מרן זללה"ה ע"פ התוספתא והרמב"ם, אבל מדברי הר"ש והרא"ש במתני' דמערימין על מע"ש, וכן מדברי הרמב"ן והרשב"א והריטב"א והר"ן בגיטין ס"ה א', יש ללמוד דע"י הפדיון זכו הפודים בפירות, דאם אפשר לחלל ועדיין הקנין לא יחול, א"כ הרי זהו מה שעשו הפודים דהא לא קתני שמשכו, והו"ל זכ"י לאחרים, א"ו למ"ד ממון גבוה זכו מיד ע"י החילול, וכמשנ"ת סק"א ב' ז' עיי"ש.

ואם משך פירות חולין בסלע ע"מ לשלם מדמי מעשר והוקרו ועמדו בשתים כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלדעת הרמב"ם צריך ליתן הסלע ולחללו על כל הפירות, שיהיו פירות בשתי סלעים קדושים בקדושת מע"ש, [והביא דמורן זללה"ה לא כ"כ, ובאמת דעת מרן זללה"ה שא"א להוסיף במע"ש, כמש"ש מהרמב"ם והירוי' ע"י לעיל ס"א ס"ק ט"ו, וא"כ יש בזה חידוש אם נימא דכל הפירות קדושים ע"י הסלע,

מע"ש שנתבשל בתבלין של חולין, ומשני בדלא מינכר, וכן מתני' דמים ומלח לעיסה חשיב לי' מינכר, וכ"נ דעת הרמב"ם.

בדברי חירושלמי שכשבטלן כאחת אפשר לחלל גם הטעם הבלוע בדגים

שם מתניא פליגא על ר"י דגים שנתבשלו עם הקפלוטות כו', פי' דלא הותר מדת הדגים ע"י הקפלוטות ולא הקפלוטות ע"י הדגים, ולפ"ז הדין נותן שהקפלוטות ימכרו בשבחן לשני, ואף אם נוסף לפי ערך בשבחן יותר ע"י הדגים, וכן הדגים לא יהא בשבחן חלק למע"ש, ומשני ר"י בשם ר"ה תפטר שבישל שניהם כאחת, וחשיב הכל תבשיל אחד והרי הותר מדה, ולא מחלקינן הדגים בפ"ע והקפלוטות בפ"ע, ור' יונה בשם ר"ה בעי הגע עצמך שבישל זה בפ"ע כו' ולכאור' ר"ל דלענין השבח שניהם שוין, דנהי דאם דנים בכל אחד בפ"ע אין להם חלק במה שנבלע אחד בחבירו, מ"מ מה שהשביחו ע"י התערובת שניהם שוין בו, שהרי לא נתבטל האחד ע"י השני, ול"ד לתבלין שנתבטלו בתבשיל, ולפ"ז לא בעי ר"י הותר מדה אלא בדבר שנתבטל ע"י התערובת, ולפ"ז לא פליגי אלא אם הבישול דוקא קובע אותן כתבשיל אחד שהותר מדה ושבחו ניכר, או דכ"ז שהם בתערובת דנין אותן לפי חשבון, כיון שלא נתבטלו.

והנה מבואר כאן דבהותר מדה אף החלק שאינו ניכר מתחלל, דהא יש טעם דגים בקפלוטות וטעם קפלוטות בדגים, ואותו טעם דין הוא שיבטל, ומ"מ מהני הא דחשיב הכל תבשיל אחד שיחשב גם הטעם כבעין לענין חילול, והטעם משום דבדני ממונות כה"ג ג"כ חשיבא שותפות המע"ש כבעין בכל תבשיל זה ולא מתבטל, דגם בדגים בלא טעם יש למע"ש חלק ליפדות הכל יחד, כיון שנעשו תבשיל אחד, ויש להסתפק אם הפריד עתה הדגים מהקפלוטות אם יכול לחלל טעם הקפלוטות שבדגים ע"י חילול הקפלוטות, או"ד מכיון שהפריד מתבטל הטעם של הדגים, דלא מהניא סברא דתבשיל

על הקרן של התבלין שנתערבו, וכפי הנראה פליגי בזה הרמב"ם והראב"ד פ"ג הי"ד, דהרמב"ם העתיק דר"י תרתי בעי, וגם נראה מדבריו דהכל לשני והראב"ד השיגו בתרוייהו, [אבל מסתברא דבפת מודה הראב"ד ובשני מינין בפ"ע מודה הרמב"ם וכדלהלן], והנה במתני' דעיסה שאפאה והשביחה ודאי משמע שאין מנכין דמי העצים, וכ"מ בר"ש, וכ"מ ביר' דפריך ממתני' דביצה לר"י, ואם איתא דבדמי הקרן מודה ר"י שייך לבעלי א"כ מאי קו' דה"ה כרגלי שתייהן, הא איכא לפרושי דמפני הקרן של התבלין ומלח הרי היא כרגלי שתייהן, א"ו כיון שבטל הכל לשני, מיהו בדגים שנתערבו עם קפלוטות ולא נתבשלו יחד, ודאי שמפרידין זמ"ז, ומ"ש הרמב"ם דבעינן נמי שבחו ניכר, כ"מ ביר' דמשני הא דעיסה שאפאה לר"י מפני שאין שבחו ניכר, כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, והיינו שאין טעם העצים ניכר אע"פ שהשביחה ע"י [שו"ר שכ"כ הר"י קורקוס], מיהו הגר"א פי' שלא הותרה במדה ע"י האפיי', [וכנראה לשון פתר לה קשיתי'], ולפ"ז אין ראי' דבעינן שבחו ניכר לר"י, ואפשר דבכל גונא שהותר מדה והשביח השבח ניכר, ורק בפת ע"י עצים משכח"ל שאין טעם השבח ניכר והוסיף במדה, ולשון התוספתא כל המותר במדה שבחו ניכר.

בגדר טעם שבחו ניכר

שם רשב"ל אומר כל שטעם שבחו ניכר כו', פי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דר"ל שניכר טעם התבלין עצמן כגון שנרגש טעם מלח, ולא סגי שהמלח גרם תיקון בבשר, דהשתא מיהא אין טעמו ניכר, ועי' לעיל דזהו מה שנתכוין התנא לפרש בדגים וקפלוטות, והר"ש כתב דמינכר שבחא טובא כו' רובא דמינכר בעינא א"נ ניכר בחזותא וטעמא וריחא דכיון דמינכר כולי האי כו', וצ"ל דכ"ז איכא בדגים וקפלוטות, ואפשר דבדמינכר טעם התבלין עצמן אף הר"ש מודה, וכ"נ ביר' דסתם תבלין מינכר, דפריך לר"ל מברייתא דתבשיל של

אחר בעל התבלין יכול לתבוע שותפות בתבשיל מכח התבלין, או חוב על בעל התבשיל, אבל גוף התבלין בטל, ולכן במע"ש נמצא שהמע"ש השביח, דאין כאן אלא מע"ש מושבח, אלא שיתכן שחלק מהמע"ש שייך לבעל התבלין.

אבל בתבלין מע"ש בתבשיל של חולין ואין שבחו ניכר קתני לא יצא מע"ש מדין פדיונו, ובתוספתא אל יוציא מע"ש שלו לפדיון, דאמנם התבשיל אסור מדין נוי"ט דמע"ש, אבל א"א לחללו על מעות, דגוף המע"ש בטל, ומע"ש אין בו דין ממון לומר שהוא חייב למע"ש על שנתבטלו התבלין בתבשילו, וגם אין שייך לומר שחלק מהתבשיל קדוש לפי ערך התבלין שבו, ולכן א"א לפדותו.

ולפי נחא דמע"ש וחולין דינן שוה, דכל שאין שבחו ניכר בטל דין ממון שבו לענין חילול, וכי היכי דאין לחולין זכות ממון במע"ש באין שבחו ניכר, ה"ה דאין למע"ש בכה"ג בחולין, אבל אם באנו לומר דמע"ש שנתערב בחולין ואין שבחו ניכר מועיל פדיון, צריך טעם מ"ש דחולין במע"ש כה"ג אין מגרעין דמי פדיונו, [והנה אין החסרון בשויות של טעם שאין שבחו ניכר, דפעמים שהוא שוה הרבה, אלא שאין גופו קיים לחלול, והרי הוא כחוב שחייבין לשלם לבעל התבלין, וכמו שביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בפסחים ס"ו סק"ג הנדון בתחומין אם נאסר ע"י המים ומלח שנתבטלו בתוכה, עי"ש], - ומצינו בזבחים מ"ט א' דלר"י לקוח בכסף מע"ש שנטמא אין לו פדיון משום דלא אלימא קדושתו למיתפס פדיונו.

והר"ש גריס בברייתא דמיתתי בירו', תבשיל של מע"ש שנתבשל בתבלין של חולין השבח לפי חשבון, [וכ"ה בתוספתא אבל שם יש ט"ס דקתני נמי בעיסה שאפאה לפי חשבון, ואפשר שהיה כתוב לב' ופענחו הנוטריקון ל"ח לפי חשבון, וליכא למשמע מינה], ומוקים לה ר"י בהותיר, ורשב"ל בטעם שבחו ניכר, ומשמע דעלה מסיים דתבשיל של חולין שנתבשל

אחד אלא כ"ז שהם יחד, ואמנם נראה שאם הפריד הקפלוטות ואכלן ולא חיללן חזר דין הטעם שברגים כלא הותיר מדה, אבל יש לדון דכ"ז שהכל בעין ויכול לחזור ולערבן חשיב הכל חלק מהתבשיל, ואף בדלא חשיבי חלק מהתבשיל, אפשר דמהני חילול הבעין גם לטעמו ועי' לק' ס"ק י"א בזה.

בירו' שם בחילוק בין תבלין של חולין במע"ש ובין תבלין של מע"ש בחולין

שם מתני' פליגא על ר"י האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן, אפשר לפרש דמתבלין פריך, דחשיב לי' לא הותיר מדה בסמוך, דפריך מינה לר"ל, ואפשר דמים כיון שנבלעין בקמח ג"כ חשיבי לא הותיר מדה, והא דקתני נפל לתוכו דבש ותבלין, היינו דוקא עם הדבש דכיון דעי"ז הותיר מדה מחשבין השבח גם לתבלין, אבל תבלין לחודיהו לא חשיבי הותיר מדה, [מיהו לכאור' יש לחלק בין אם נתערבו כל התבלין, לנתנו רק טעמן, עי' בתוספתא פ"ב ה"ד צורר את התבלין ונותנין לתוך התבשיל אם בטל טעמן מותרין ואם לאו אסורין, אפשר דגדר הדברים כענין שביאר הרמב"ן פסחים מ"ד א' במלחמות טעמו ולא ממשו וכגון טיפת יין אסור שנפלה לקדירה ובטל ממשו ולא בטל טעמה, וצ"ע בזה], וצ"ע. - ועמ"ש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בפסחים ס"ו סק"ג.

שם מתני' פליגא על רשב"ל תבשיל של מע"ש שתיבלו בתבלין של חולין השבח לשני, פי' בשלמא לר"י מיירי בלא הותיר מדה אבל לר"ל תבלין לטעמא עבידי, ומשני בשאין טעם שבחו ניכר.

ולפי גרסא זו מחלקינן בברייתא באין שבחו ניכר דבתבלין חולין בתבשיל מע"ש השבח לשני, ומשמע דאף דמי התבלין עצמן לשני, ולא מחלקינן להוציא דמי הקרן שבהן, וכמש"כ לעיל לדקדק כן מקור' דתחומין, והטעם מפני שהתבלין בטל, ואמנם לענין הדין אם הי' התבלין של

לענין הלכה בתערובת תבלין ביין ובתבשיל, ובדין חילול הטעם לחוד

- הוספה לפו"ר -

[בתוספתא וירושלמי משמע שבאו לחלק בין אם העיקר מע"ש והמעורב חולין או איפכא, ובעיקרו מע"ש ונתנו תבלין של חולין בתוכו כל שאין שבחו ניכר השבח כולו לשני, דבכל שאינו ניכר א"א להוציא חלק מהמע"ש ולחשבו חולין, דנהי דיש לו זכות יורד במע"ש, אבל אין כאן דבר בעין ששייך להפקיע מהבעין של המע"ש ולעשותו חולין, ולכן הכל למעשר, שאין במעשר חובת גברא ליתן לחולין כדין יורד, וממילא בבעין נשאר הכל מעשר, אבל בחולין שנפלו לתוכו תבלין של מעשר, שייך ליתן חובת גברא, אבל עדיין א"א להפוך חפצא של חולין ולקרותו מעשר, ולכן לא אמרו לפי חשבון, שא"א ליתן למעשר מתוכו אחוזה, אבל מ"מ מה שנפל מן המעשר לתוכו אינו מתבטל, דאיסורא לא בטיל, וצריך לפדות החלק שהתערב.

וזה שאמרו אל יצא מע"ש מידי פדיונו, דנהי דאין שבחו מקנהו אחוזה לפי חשבון, מ"מ מה שנפל נשאר בקדושתו, ואינו יוצא מידי חובת פדיון דהבעין שלו לא בטל ונשאר קדוש, אע"פ שאין בכחו לזכות חלק בתערובת של החולין ולהפכו למע"ש כיון שאינו ניכר, ודכוותה בחולין הי' בטל, אפ"ה במחיר שעלה המע"ש בתחלה נשאר קדוש וחייב בפדיון, ובתר הכי מפרש דבהותיר מדה או טעם שבחו ניכר אף בחולין פודהו לפי חשבון.

יא. ולענין הלכה, בנתערב דבש ותבלין של חולין ביין של מע"ש השבח לפי חשבון ותבלין לחוד אם הותירו במדת היין וטעם שבחן ניכר השבח לפי חשבון, תבלין בתבשיל, משמע דסתמא אינו מותר במדה, ואפשר דהיינו דוקא באינו נימוח, א"נ אפי' נימוח פעמים דחשיב בטל ממש מפני מיעוטו, וכל שאינו מותר במדה השבח לשני.

בתבלין של מע"ש אל יצא מע"ש לפדיון, מיהו ודאי משמע דבהני השנויין במשנתנו דהשבח לפי חשבון פודין המע"ש והדגים מותרין באכילה, וע"כ צ"ל דכונת הר"ש רק בלא הותיר מדה, ומה שהביא מההיא דחולין משום תבלין מייתי לה, אבל שאור פשיטא דהא הותיר מדה, וצ"ע, וכן צידד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכונת הר"ש, ועכ"פ נראה דיש לנקוט כן להלכה דרק בלא הותיר מדה אין לו פדיון, דבדאיכא טעמו וממשו הו"ל כבעין, ורק בהני שהשבח לשני, דכוותה בשני בחולין אין לו פדיון.

והרמב"ם לא הביא הא דלא יצא מע"ש לפדיון, ונראה מזה דמפרש דה"ק נהי דלחומרא חשיב כל השבח לשני באינו ניכר, מ"מ בשני שאינו ניכר בחולין אל יצא מידי פדיונו וחייב בפדיון [ושמעתי מאאמור"ר (שליט"א) זללה"ה לסייע פי' זה דאם הכונה שאין מועיל פדיון, הו"ל תחלה ה"ז אסור ואל יצא לפדיון, דעיקרה לאשמוענין דכוותה במע"ש אסור, ואין דרך להבליע ד"ז ביחד עם הדין דא"א לפדותו, מיהו י"ל דהכי קאמר דכוותה במע"ש הדין שוה לחולין שאין לו שווי בפירות עצמן וא"כ אל יוציא איסורו לפדיון שאינו תופס, וכ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בדעת הראב"ד, וכ"נ בפי' הגר"א, אלא דמפרש לה בשבחו ניכר, ומשמע דנקט באין שבחו ניכר דא"צ פדיון וכבר תמה בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמ"ש משאר איסורין, [ועי' ב"מ נ"ג א' ב"ב צ"ז א'], ודעת הראב"ד נמי נראה דמהני פדיון, שהרי מפרש כל הנדון לענין השבח, אבל הקרן שנתערב שייך לשני, וכן לחולין בשני, וא"כ מחלל את הקרן, אבל פשטות הירו' מיושב טפי כמשנ"ת לעיל, דהא פריך מתחומין לר"י, והיינו דלר"י הדין נותן שלא תאסור בעלת התבלין, ואי במע"ש כה"ג מהני פדיון, א"כ מאי קו' דה"נ אוסרת, ולמה הוצרכו לפרש דעשו אותן כמדת הדין, א"ו לר"י בטל לגמרי לענין פדיון, וזה כפר"ש שאין לו פדיון.

הבשמים וחשיבי הותיר מדה ושבחו ניכר, [ועי' להלן ד"ה אח"כ].

בדין שמרים שנתערבו בעיסה

וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסוס"ב דשמרים שאינן מעושרין שעירבן בעיסה אפשר לחללן דחשיב הותיר מדה, ואף שאין טעם שבחו ניכר, דלגבי גוף הבעין שמעורב ולא נתבטל לא בעינן לזה שבחו ניכר, שזה נאמר רק לגבי השבח שנגרם עי"ז, ובאמת כ"מ בראב"ד, אבל לעיל נתקשינו בזה מהירו' דתחומין, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה באמת הק' כן על הירו' וצייד דמקשה מתבלין שאינן מעורבין ורק נתנו טעם, מיהו לפמ"ש בספר פסחים ס"ו סק"ג אפשר להבין הנדון אף בנתערב, דנסתלקו המים ומלח ונתבטלו בעיסה, ולא נשאר לבעלים אלא תביעת ממון מבעל העיסה, ודכוותה במע"ש א"א לחללו כיון שגופו בטל ואין למע"ש תביעת ממון, ולפ"ז צ"ע מהו גדר הדברים לענין חילול, ואמנם שאור של מע"ש שנתערב בעיסה מסתברא דמהני חילול לכו"ע דהרי הותיר מדה וטעמו ניכר, אם מפני שהכל טעם אחד או מפני שניכר השינוי שע"י השאור דכל שהחמין העיסה חשיב טעם השאור ניכר, ולפ"ז אפשר דה"ה בשמרים, [ולפי' הראב"ד והגר"א סגי בהותיר מדה לר"י], וכן השמן שנותנין בעיסה גורם להותיר המדה [ועי' ירו' דתפיחת העיסה ע"י אפיית העצים חשיבא הותיר מדה], וגם שבחו ניכר, ואם נותנין שמן שלא ידבק הפת, הרי הוא ניכר לעין, וצ"ע, ועי' לק' ס"ק י"ב בדברי מרן זללה"ה שהחשיב המשקה שבבשר טעם.

בדין חיין הבלוע בקנקן

יין של מע"ש שנמצא בקנקן, ודאי משמע דכשפודהו אף הבלוע בקנקן נעשה חולין, ויש לפרש שזה כענין דגים וקפלוטות, דכיון שהבעין קיים זהו דרך פדיונו, ואין נפרד הבעין מהבלוע, ועי' לעיל בדין הוציא הקפלוטות מן הדגים.

ולענין חילול טעם של מע"ש שנתערב בחולין, אמנם דעת הרמב"ם והראב"ד משמע דמהני חילול, וסגי בשווי התבלין בשעה שנתערבו, דהשבח אינו מתייחס לטעם שאינו ניכר, אבל דעת הר"ש דלא מהני חילול לטעם לחוד, וכלל הדברים לפי פ"י זה דכל שהשבח לפי חשבון מהני חילול גם לכל הטעם המעורב, וכל שכה"ג בחולין השבח לשני, במעשר לא מהני חילול ואסור בנו"ט, הלכך דגים שנתבטלו עם הקפלוטות של מע"ש יש להם פדיון, ואע"פ שטעם הקפלוטות בלוע בדגים, מ"מ חשיב הכל תבשיל אחד, ויש לבעין של המע"ש חלק בו, ולפי ערך של הקפלוטות ושבחן פודין את חלקן למע"ש והכל נותר, וצ"ע גדר הדברים שהרי אם ירצה לפדות הדגים לחוד אין בהם אלא טעם, וכן אם ירצה לפדות את הקפלוטות לחוד איך יתחלל עמהם טעם שבדגים, ואפשר דבאמת אסור לו להפרידן בחילולו, אלא מחלל לפי ערך תבשיל זה, ומתחלק לחולין ולמע"ש, ואם הוציא הקפלוטות או הדגים חייב להחזירן, שכבר נקבעו כתבשיל אחד, [וצ"ע בזה], ואם אכל הקפלוטות או אבדו, שוב אינו יכול לחלל הטעם שבדגים.

ויש להסתפק בירקות הנכבשין עם שום בעין, אם דינם כדגים וקפלוטות, דבפשוטו נראה שהקפלוטות אין להם חשיבות בפ"ע אלא נטפלין לדגים, כדאמרו בירו' דלר"י דמתיר בצחנה אף בקפלוטות מותר, וא"כ מה שחשבו קפלוטות הותיר מדה, היינו מפני שממשן קיים, ואינו נפרד מן התערובת, אלא עולה עם הדגים על השלחן, משא"כ בתבלין, שבטל ממשן ואין ניכר אלא טעמן, ודכוותה י"ל שהשום נטפל לירק ודינו כבעין לענין חילול, כיון דראוי לחשב השבח לפי חשבון ככה"ג ששניהם קיימין, ונתחדש מהם ענין של כבוש אחד, וכיו"ב מצינו בתוספתא סוף"א שמן של מע"ש וראשי בשמים של חולין שנתערבו השבח לפי חשבון, ובפשוטו העיקר הוא השמן אבל אין מפרידין ממנו

אח"כ ראיתי שאמור"ר (שליט"א) זללה"ה פי' תפטר שבישלן כאחת שנעשו תבשיל אחד וא"א להפרידן כעין שטוחנין היום דגים ובצל ומבשלין יחד, ולפי' פשוט דחשיב הותר מדה, ואין צריך למש"כ דכ"ז שהבעין קיים גם הטעם לא מתבטל, ומיושב בזה הא דקאמר תפטר שבשלן כאחת הא במתני' נמי קתני שנתבשלו, [ועי' ביצה י"ז ב' שריסק קפלוטות ונתנן לתוך הדג דחשיב שני תבשילין עיי"ש, מיהו שם משמע קצת דהיינו בחלל הדג ולא שטחנן עם הדג, אבל אין נראה כן אלא הכונה שריסקן יחד], ולמש"כ צ"ל דהכונה שהבעין קיים והם תבשיל אחד, ולא הוציא הקפלוטות מהן או דמיירי בדרך בישול שהם נאכלין יחד או שנתנן בחלל הדג כההיא דביצה שם, [וטעמא דמילתא כבר נתבאר דשותפות שיש לכל אחד חלק בבעין של התבשיל יש לה אפשרות פדיון לפי ערך ולא מחלקינן דהחלק שבלוע אינו נפדה דשותפתו בכל], ויש סייעתא לפי' זה מדקאמר דלר"י דמתיר בצחנה מותר נמי הכא, ואי בטחנן יחד והקפלוטות נאכלין לא תליא בדר"י, וכן מדקאמר הגע עצמך שבשל זה בפ"ע כו' נמי משמע שבעירובן אין אוכלין אותן יחד, דא"כ פשיטא וצ"ע.

אם יש חילוק אם נתערב אחר שקרא עליו שם או שקרא עליו שם בתערובת

יב. כתב מרן זללה"ה בדמאי ס"ד ס"ק ט"ו דאפשר דדוקא בקרא עליו שם ואח"כ נתערב בחולין אין לו פדיון אבל כשקרא עליו שם בתערובות יש לו פדיון וצ"ע, [וראיתי במכתבו שכ' להקל בזה], ויש להבין מ"ש, הרי הטעם מפני שהכל מתייחס לבעין והטעם אינו כנמצא לענין חילול, אלא כחוב, וכמשנ"ת, וא"כ איך יועיל פדיון כשקרא שם בתערובות, ואפשר דבאמת מדאורייתא א"צ פדיון בכה"ג, [ואף אם מועלת ההפרשה בטעם], וכענין שמצינו במע"ש שאין בו או בחומשו שו"פ דההפרשה מתרת הפירות וחל עליהו שם מע"ש, ומ"מ פקע איסורו מאחר שאינו ראוי למצותו, וה"נ מאחר

ובאמת יש לשאול בכל טבל שבקנקן איך מעשר על הבלוע, כדתנן פ"ז דדמאי הלוקח יין מבין הכותים אומר שני לוגין כו' ותשעה מע"ש כו', ומשמע דסתמא חיילא ההפרשה מן הבעין על הבלוע, וכענין שאמרו מעשרות פ"ה מ"ד שהתורם בלבו על הקוטעין ועל הצדדין ועל מה שבתוך התבן, וכן אמרו בתוספתא דתרומות פ"ג על החרצנים והזגין והגפת ואמרו דתנאי ב"ד הוא, וה"נ בבלוע שבכלי אף לענין מעשרות כיון שא"צ להוסיף משהו הניכר לעין, אלא סתמא בשיעור הנפרש כיון שאינו מצומצם יש לכיון בו גם על הבלוע.

וא"ת אם הבלוע חיובו רק מדרבנן איך פוטרו בטבל דאורייתא הא בתרם מנקוב על שאינו נקוב תרומה ולא תאכל עד שיוציא עלי' תרו"מ, קו' זו יש לשאול אף בתורם על מה שבתבן ובזגין ובגפת, דפי' הרמב"ן ב"ב צ"ז א' דהשמרים פטורין מן המעשר (מדאורייתא), ומ"מ התורם בלבו על הבלוע בהן, וש"מ דכך תיקנו חכמים בהני שאין יתרון ההפרשה ניכר בהם, שיחול מדאורייתא הכל רק על החייב מדאורייתא, ומדרבנן על הכל, מיהו במעשר לא מהני לזגים וחרצנים כיון ששיעורן מרובה וצריך להוסיף, [והו"ל מן החיוב על הפטור], שו"ר בספר מרן זללה"ה דמאי סט"ו סק"ט דבטעם משער כמה בעין צריך בשביל ליתן טעם כזה, ולפי' הפירות כתפחו ומפריש יותר וצ"ע, ומ"מ בכלי אפשר דא"צ להוסיף כ"כ, וצ"ע.

ולפי' מחלל שפיר מע"ש בקנקן עם הבלוע על פרוטה אחת, או מפני שגם הבלוע נתפס חילולו מדאורייתא כטעם קפלוטות שבדגים, או מפני שכך תיקנו חכמים, ול"ד למע"ש דאורייתא ודרבנן שא"א לחללם על פרוטה אחת כמ"ש אמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א ס"ק י"ב עיי"ש, דלא נאמר כן אלא בדבר אחד שיש בו חלק שחיובו מדרבנן, ולע"כ בענין הפרשה דאורייתא דרבנן כאחת, ורשמתי לפור.

החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית, ש"מ דבאיסור לאו מיירי, דאי בטבל הא טבל במיתה ושביעית בלאו, ומוזה הבינו דבכל חשש מעשר קאמר אפי' בלאו בלבד, אבל בעלמא זה כולל כל המעשרות, וצ"ע בתו' שם שלא כ"כ.

(לפ"ר) אפשר שיש להקל בבליעת כלי בנטל"פ לבשל לכתחלה כיון שאוכל פגום פקעה קדושתו בתרומה ומע"ש כמ"ש הרמב"ם פ"ג מה' מע"ש הי"א, וא"כ אין ההיתר מפני שבליעת כלי נפגמת ואיכא למיגזר אטו ב"י, דהכא האיסור עצמו נפקע בפגום, וא"צ לביטולו בתבשיל, וערמב"ם פט"ו מה' תרומות הי"ט, וצ"ע בסוגיא דקדרות בפסח ישרבו פסחים ל' א', ולע"כ.

קצת משמע במתני' פסחים ע"ה ב' דטעם שנבלע יש לו פדיון מדקתני סכו בשמן של מע"ש כו' שאין פודין מע"ש בירושלים, וסתמא קאי אף אצלי דבלע, וש"מ דאם פודין בירושלים הי' מועיל פדיון.

עמש"כ דמאי ס"א סק"ז דמתני' דהמזמין את חבירו כו' אומר מע"ש כו' ומחולל על המעות, משמע דמחלל הטעם דמי לא עסקין בתבשיל ועיסה דלא בטל טעמן, ואפשר הטעם דמדאו' כשבטל ממונו של המע"ש בטלה המצוה, ואיסורו תלוי במצוה, ורק מדרבנן חייבו לחלל, וכענין שכתבנו לעיל בקרא שם משנבלע, ויתכן דאף בקרא שם קודם שנבלע הדין כן, ולע"כ.

שאינו ראוי לפדיון א"צ פדיון אלא מדרבנן ושפיר תקנו חיוב פדיונו כמו שהוא, ואפשר דבעינן דוקא על מעות הראשונות כיון דלא חשיב שיש לו שיווי, ואפשר דכיון שבאמת הטעם שזה חייב לחללו בשווי, דהחסרון אינו בשווי הטעם אלא שמציאותו בטלה, וכשחייבו לעשר הטעם צריך לחללו בשווי.

והא דאמרו בירר' דמאי פ"א ה"ג דר"י הוה מתקן אפי' קופד אפי' ביעה, אם נימא שחילל המע"ש על המעות כסתם תיקון של דמאי, יש לפרש דהיינו כביצים המצומקות בייך דאמר' חולין ו' א', ולא בטל ממשות היין, ושפיר מהני ל' חילול, (אפי' אם נימא דהשבח לבשר ולא ליין), ואם הי' הרוטב מירקות י"ל דדמי לקפלוטות, מיהו לא משמע שהי' בעין מהירק.

הא דתניא חולין ו' א' חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר, פ"י שצריך להפריש מע"ר ומע"ש כדין דמאי, ואין הכונה שצריך לחוש שהשאור הוא מע"ש שלא נתחלל, דלא אשכחן חשש כזה, דכל הלוקח מע"ה מפריש דמאי ואינו מחלל אלא את המע"ש שהפריש, וכן פרש"י והרמב"ם, וכן פשוט בכל מקום דמעשר היינו טבל, ואפשר דכיון שהחשש הוא משום דמאי נקט מעשר.

והא דתנן בכורות ל' א' החשוד על המעשרות אינו חשוד על השביעית, ופי' בגמ' דהיינו לאכול מע"ש חוץ לירושלים, התם כיון דקתני

תמצית הדברים בקצרה

סימן ב

בדין הפודה מע"ש של חבירו, ובענין חילול טעם של מע"ש

א. פ"ד מ"ד מערימין על מע"ש כו' הילך מעות הללו ופדה לך כו', בפשוטו נותן המעות במתנה גמורה, ומ"מ אין הפודה זוכה בחולין לעצמו, ואע"ג דבהקדש אמר' ונתן הכסף וקם לו, מע"ש שאני שיש לבעלים זכות אכילה, ולכן כשנתחללה הקדושה נשאר החולין שלהם, ולזכות במע"ש מן הבעלים הדין תלוי בהלכות מו"מ, כדתנן במתני' דמשך ממנו מעשר כו', ואמנם מתני' מוקמינן כמ"ד ממון הדיוט, אבל אף למ"ד ממון גבוה העתיק הרמב"ם חילוקי דינים מהתוספתא בזה, ומ"ש בתוספתא שלא יאמר פדה לי היינו דעי"ז מוכיח דלאו מתנה היא, ולפ"ז הא דחשיב להו בגיטין זוכין לאחרים, היינו מפני שהורדת הקדושה מפירות הבעלים אינו

בגדר זכי' לעצמו, ואף במחלל פירות שלו על מעות שלו מסתברא דחשיב כזכיי' לאחרים, דל"ד ללוקח מאחר שהאחר זוכה לעצמו, אבל הכא הוא מזכה בכח החילול, ולפ"ז מ"ש פדה לך משלי היינו על מעות שלי, דכל פדיון שהזכור סתם במע"ש הוא רק העברת הקדושה ולא מקח, ואין לדון בשביל מי פודה את הפירות דודאי ברשות בעלים קיימי, ואף מדאו' דמעו' קונות י"ל דלא סגי בחילול עד שיתן המעות לחבירו, ואמנם למ"ד ממון הדיוט כ"ה הדין, אלא דלמש"כ להשוות ממון גבוה דמע"ש יש לקיים כן לכר"ע, וכ"נ בפי' הגר"א בשנו"א, וכ"נ דעת הרמב"ם.

ב. הר"ש והרא"ש פ"י שאינו מזכה להם המעות, אלא שיזכו ע"י פדיונם בפירות, וקשיא להו דא"כ כל זכיייתו רק לעצמו, ופ"י דההיא דגטיין ברייתא היא ומיירי שזיכה להם המעות, והם זוכים עבורו הפירות, ומבואר מדבריהם ז"ל דהפודה מע"ש הר"ז כפודה מיד הגזבר, וכשנתן הפדיון זוכה בחולין ובכה"ג חשיב זוכה לעצמו כדין מו"מ, דההקדש זוכה לעצמו בפדיון, וכ"מ בתר' שם דלעצמו יכול לחללו מפירות על מעות, וע"כ דהא דחשיב לאחרים היינו בזיכוי לבעה"ב, וצ"ע מ"ט לא חילקו דחשיב כלאחרים כיון שהוא הזוכה והמזכה, וכן ראיתי מובא מריטב"א הנדמ"ח, גם צ"ע לפר"ש דאין שליחות לקטן, וכן מש"פ בירו' הק' ביפ"ע מירו' עירובין דמוכח דלאחרים חשיב לי', ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז, ועיקרן של דברים תלוי אם יש לבעלים זכות בחולין למ"ד ממון גבוה או דכגזבר דמי, וצ"ע במתני' דמשך ממנו כו', ולק' סק"ה ו' ז' נתבאר בס"ד.

ג. הפודה מע"ש של חבירו על מעות שלו משמע שהוא זוכה במעות מע"ש אף למ"ד ממון גבוה, וע"כ דלאו מכח שליחות בעל הפירות קעביד, דא"כ איך חוזר וזוכה בממון גבוה, א"ו לענין זה כגזבר דמי, ובעל המעות הוא הפודה, ולפ"ז אפשר דאם נותן המעות לטובת בעל הפירות מדין ע"כ, הרי הבעלים חייב בחומש דחשיב שהוא נתן, ולפ"ז מיושב בפשיטות התוספתא שלא יאמר פדה לי, ולפ"ז כל פדיון מע"ש מתייחס לבעל המעות, והיינו דקתני בכל דוכתא החילול ע"י בעל המעות, דאף אם בעל הפירות אומר החילול הר"ז מדין שליחות, ולפ"ז מיושב בפשיטות הא דחשבינן ב"מ מ"ו א' לבעל המעות שמחלל פירות בעה"ב נכרי, טפי מבע"ב שנתן פירותיו לאחר ומחללן, דאף אם מקבל הפירות יאמר החילול, הרי הוא רק שלוחו של בעה"ב, ולפר"ש דלעיל סק"ב צ"ע איך זוכה המחלל במעות, וכמדומה דכן נוהגין למעשה לחלל המטבעות בלא שליחות של אלו שנתנו להם רשות לחלל.

ד. פ"ד מ"ה הרי הפירות הללו נתונים לך במתנה, למ"ד ממון יש לפרש בטבליהו, אבל קשה דהו"ל לפרושי שיפריש מע"ש על שלו, ועוד דלאו הערמה היא כ"כ כיון שבאמת הפריש משלו על של בעה"ב, ובגמ' אמרו דנתינת המעות עדיפא דהו"ל נכרי, ועוד דהו"ל לקוח ולהסוברים דלקוח אחר גמ"מ פוטר, צ"ע איך מפרשי, ואפשר דלמסקנא דמתני' דמשך הימנו כו' כר"י ה"ה דמתני' דהכא כר"י, ולפר"ש והרא"ש שאם מפרשי ע"מ שיזכה אחר בפירות אינו מוסיף חומש, איכא לאוקומה בדיהיב לי' מע"ש, ואמנם לא קנה, אבל זה מוכיח שהחילול ע"מ שיזכה הוא בפירות, מיהו לישנא דמתני' משמע שזכה במתנתו, לשון הגמ' דמעו' עדיף משום דהו"ל נכרי משמע שהיתרון בחילול שע"י הנכרי, ולפמש"כ דהחילול מתייחס לבעל המעות ניהא, ועוד דבדיהיב מע"ש ניכרת ההערמה, מהא דקתני חוזר ואומר כו' משמע קצת שא"צ דעת בעלים, ויש להסתפק מי שעשה תנאי על הפרשת תרו"מ וחילול מע"ש מערב שבת אם יכול להפריש ולחלל משלו על של חבירו שלא עשה תנאי.

עיקר הא דמערימין על מע"ש הוא מפני שהאמת שחייב החומש אינו בכה"ג שפודה דרך כבוד ע"י אחר דהו"ל דרך מקח, והא דהוצרכו לטעמא דברכה היינו מ"ט לא חששו למניעת ריוח דמע"ש.

בתוספתא ובירו' שהיו נוטלין המעות ובורחין, ולכא' יכול להתנות ע"מ שיחלל ע"ז מע"ש, ובזה"ז אין פסידא אם יטול המעות, ולא משמע דסברי שאוכלין מע"ש בזה"ז, ושמא הו"א כמתנת בית חורון כיון שאם הקדישה אינה מקודשת, - שם בירו' התקינו שיהיו עושין כן בפירות כו'.

ה. פ"ד מ"ו משך ממנו מעשר כו', לפר"ש מתני' כפשטה כמ"ד ממון הדיוט ויש ד' אופנים ב' במתני' במשך ולא הספיק לפדותו בהוקר מסלע לשתים או הו"ל משתים לאחד, וב' בתוספתא בפדה ולא הספיק למשכו בהוקר והו"ל, א' במשך והוקר משלם לחבירו סלע, ועי"ז נעשה שווי סלע מהפירות שבידו חולין, ועוד מחלל על סלע לעצמו, והחילול חל עם מסירת הסלע לחבירו, ואינו מוסיף חומש, ב' במשך והו"ל יכול לפרוע הסלע הנוסף מדמי מע"ש שיש לו, ואפשר שיכול לחלל פירותיו על המטבע שיזכה המוכר, ואז גם על השני' לא יוסיף

חומש, ג' ד' נתן מעות ולא משך, לפר"ש מתפרשא התוספתא שהפדיון נחלט בנתינת המעות, אבל לענין חזרה דינו כמעות שאינן קונות בהדיט ויכול לחזור בו, ורשב"ג ור"י בריב"ב פליגי בתוספתא וסברי דאף מע"ש פדיתו היא משיכתו, והי' אפשר לפרש דס"ל דבמעות נמי נחלט הקנין, כיון שהפדיון אינו חוזר, אבל במשך נמי קנה, מיהו בירר' משמע דס"ל דרק מעות קונות, ובתוספתא ערכין בזה, וכ"ז למ"ד ממון הדיוט.

ו. נמצא לפ"ז דלמ"ד ממון גבוה דינו לגמרי כהקדש, וכדמדמינן ל' בגמ' בקדושין נ"ד ב', וכן בבכורות אמרו דאי פט"ח אסור בהנאה מדמינן ל' להקדש דונתן הכסף וקם לו, ולפ"ז בחילול לחוד זכה בעל הפירות במעות כדאמרי' בפט"ח, וא"כ הנותן רשות לחבירו לחלל מע"ש על מעותיו זכה בעל הפירות במעות, דממון גבוה אינו יכול לזכות, ובעל המעות זכה בפירות, אלא דכיון שהם חולין יכול לזכותם למפריש, ולפ"ז צריך שליחות מהמפריש לחלל המטבעות, וא"ת איך השתמשו הצנועין במעות, וי"ל דהפירות שלהם היו, מיהו בשביעית צ"ע, וכן בהא דחזור ואומר הרי אלו מחוללין כו' צ"ל שהם של חבירו, מיהו מעות שנמצאו לפני סוחרי בהמה ודאי משמע דהמוצאם מחללן, וכן גר שמת והניח מע"ש, הזוכה בהם מחללן, וא"כ לעולם יוכל לזכות מע"ש לחבירו ע"י שיפקיר או יתיאש, ורק במתנה מכחו אינו ניתן, שו"ר בספר מרן זללה"ה ב"ק שם דמי ששליט לאכלו הוא זכאי בחילולו, ולפ"ז מיושב הענין דאמנם לענין שיחשב מעשרו לא שייך להעביר זכות זו מבעלים הראשון, אפי' הי' גר שמת או שאבדו מעותיו, ומצאן אחר, דממון גבוה ניתן לבעלים הראשון, אבל זכות חילול לאו בבעלים תליא שאף אחר יכול לחלל כמו הקדש, אלא שכ"ז שהמע"ש ברשות בעלים הרי הוא הגוזר לקבוע מי זכאי לחלל, אבל א"צ שליחות כמו שא"צ שליחות מהגוזר, וכשנתן הבעלים לאחר זכות אכילה בכלל זה גם זכות חילול, וכ"ז שאינו יכול או שאינו רשאי לחזור מזכות אכילה א"י לעכב החילול, דכיון שאינו שליט ע"ז אין החילול תלוי בו, ובאמת יש ללמוד כן מהא דאיכא חילול שלא ע"י בעלים בלא חומש, ואי שליחותא דבעלים הוא א"כ הו"ל הבעלים מחלל, ואמנם יש חילוק של מי המעות, אבל בפשוטו משמע שהמחלל אחר, ובאמת סוגיא דב"ק מתפרשת כן וכמ"ש תו' שם, נמצא לפ"ז דלא בעינן שליחות בחילול מע"ש וכל מי ששליט לאכלו בכלל זה גם שחילולו מועיל, דאין החילול כהפרשת תרו"מ, אלא שימוש כאכילה.

ז. עוד בביאור מתני' דפרה לך מע"ש זה, דלפמשנ"ת זוכה המחלל בפירות, והקשו הראשונים ז"ל א"כ הרי"ז כלוקח פירות מהקדש דהו"ל זוכה לעצמו, ולכאו' יש לחלק דל"ד ללוקח שהמוכר זוכה לעצמו, ובהקדש הכל נעשה מכח הקטן, וכ"ה בריטב"א הנדמ"ח, והראשונים ז"ל פ' שהפודה נותן המעות ע"מ שיזכו הבעלים בפירות, וכ"כ הרמב"ן בהשטמות גיטין שם, ומבואר דהמזכה לבעלים מדין ע"כ, לא חשיבי הבעלים כפודין, ואפשר שזה כענין מקדיש מוסיף חומש, מיהו אם יזכה לבעלים גם זכות מקדיש יצטרכו להוסיף חומש, ובר"ש חידש דאף אם המעות של בעל הפירות, ופודין ע"מ שיזכה אחר בפירות אינו מוסיף חומש, ושמא בכה"ג יהיב להו אף זכות מקדיש.

ח. בדין לפדות מע"ש של חבירו על מעות שלו שלא מדעתו מבואר בתו' דמהני מדין זכין, מיהו בממון גבוה צריך לחלל ע"מ שיזכה בעל הפירות בחולין, וסתמא יודע שישתמש בפירות שהרי חיללן שלא מדעתו, וצ"ל דסתמא מניחו בעל הפירות להשתמש במעות, ובצנועין י"ל דמה"ט לא אוקמוה מדין זכין, מיהו בשביעית ע"כ דזכו בהן הלוקטים ומדין זכין חללו הצנועין, ולענין הלכה יש לנקוט כדעת תו' דכ"מ בראשונים ז"ל שלמדו מפט"ח לתורם שלא מדעת, וכ"ש חילול דלא בעינן שליחות, ובדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה אם חשיב זכות בזה"ז שמחללין הרבה מטבעות על פרוטה.

ט. בדין מעות אם מחליטין הקנין למ"ד ממון גבוה כבר נתבאר דעת הראשונים ז"ל דלהקדש מדמינן ל', ואף בחילול נשלם הקנין, ומרן זללה"ה הדר ב' מהא מפני התוספתא והרמב"ם, ואמנם לענין שביעית דממון הדיוט לא סגי בחילול, אבל ממון גבוה אין ראי' מהתוספתא, ועוד בדינים העולים לדעת הרמב"ם, ובדין לא יהא כח הדיוט חמור ממע"ש אם אמרינן.

י. פ"ב מ"א דגים שנתבשלו עם הקפלוטות כו', לר"י קמ"ל דג"ז חשיבא הותר מדה כיון שהכל תבשיל אחד, ולר"ל קמ"ל דחשיב טעם שבחו ניכר, ויש לעי' באין שבחו ניכר דהשבח לשני מה דין הקרן שנתערב מן החולין, וזהו מ"ש הראב"ד ע"ד הרמב"ם דהו"ל לפרש שהגדון רק על השבת, מיהו בעיסה שאפאה אף הראב"ד מודה שאין מנכין דמי עצים, ומדברי הירו' דמקשה מתחומין משמע דכל שנבלע ואינו ניכר, הכל לשני, ובדברי הרמב"ם שהצריך גם הותר מדה וגם שבחו ניכר, והראב"ד השיג ע"ז.

טעם שבחו ניכר פי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שמורגש טעם התבלין כגון במלח שנרגש טעם מלח, ולא שרק תיקנו את המאכל, - שם בירו' דכשבישלן כאחת, אפשר לחלל גם הטעם הבלוע כדגים, - שם במשה"ק מאשה ששאלה מים ומלח ותבלין לעיסתה, ובפשוטו הו"ל הותר מדה, - שם אל יצא מע"ש מידי פדיונו, בירו' לפנינו מבואר דתבלין בעיסה לאו בכל גונא שבחו ניכר, וכן אין בהם הותר מדה בסתמא, ולכן תבלין חולין במע"ש השבח לשני ותבלין מע"ש בחולין אל יצא מע"ש מידי פדיונו, ולפי גרסת התוספתא והר"ש מבואר דלא מהני פדיון דקתני אל יצא מע"ש שלו לפדיון, מיהו אין זה מוכרע דאפשר לפרש דה"ק נהי דבשני הכל לשני, מ"מ בחולין מחמירין שלא יצא מע"ש בלא פדיון, וכ"ז היכא דהשבח לשני, אבל היכא דהשבח לפי חשבון לכו"ע מהני פדיון, ופשטות הירו' דהיכא דאין שבחו ניכר הרי הוא כמאן דליתיה, והיינו דפריך מתחומין לר"י, וכן בסברא מיושב לומר דלא החמירו במע"ש שיהא כל השבח לשני, אם איתא דבחולין כה"ג יש כאן טעם הראוי לפדיון, אא"כ נימא דהטעם אין בו שו"פ ול"מ כן, וביאור הדברים דדבר שנתערב ואין שבחו ניכר נהי דיש לבעלי זכות ממון שהושקע בד"ז, מ"מ אינו בהכרח שותף בגוף הדבר, דחלקו כנאבד ובטל, ואף אם בגלל חלקו עליו לקבל חלק מהדבר שבעין, אבל אינו שותף מכת חלקיו המפוזרין בכל מקום, וכח זה ליכא במע"ש שאינו בעלות ממונית לתבוע חובו, וכיון שמציאותו בטלה אינו ראוי לפדיון, ומ"מ שפיר אוסר בנו"ט ככל איסורין שבתורה, וזו דעת הר"ש, אבל דעת הרמב"ם והראב"ד נראה דמהני פדיון, ופי' דבמע"ש מחמירין טפי, ולהראב"ד כל הנדון רק בשבח, אבל שיעור הקרן שנתערב אינו מתבטל, וממילא ראוי לפדיון, ובבהגור"א ג"כ פי' דטעון פדיון, אלא דמפרש לה בהני דלפי חשבון, ובזה גם לפר"ש נראה דמהני.

יא. ולענין הלכה אמנם לפי הרמב"ם והראב"ד מהני חילול בכל גונא, אבל לפי ר"ש לא מהני חילול אלא בהני שבחין ניכר ודינן שהשבח לפי חשבון, וצ"ע גדר הדברים שהרי מבואר דדגים שנתבשלו עם הקפלוטות מהני חילול, וביאורו בירו' דחשיבי שבחין ניכר כשבשלו כאחת, והיינו דחזינן הכל כתבשיל אחד, ולא מחלקינן הטעם הבלוע בדגים כדבר בפ"ע, ולפ"ז אין לחלל הדגים או הקפלוטות בפ"ע אלא מחלל כל התבשיל בשויו וכולו נותר, ואם אבדו הקפלוטות אפשר שיחזור דין הדגים כטעם שאינו מתחלל, ואם קיימין צריך להחזירן ולחללן יחד, ויש להסתפק בירקות שכבשן עם שום של מע"ש אם חשיב הכל כתבשיל אחד, דגם הקפלוטות אינן חשובין מעיקר אכילה, כדאמרו אליבא דר"י שאינו אלא ליטול את הוזהמא, ומ"מ נטפלין למהוי כחד עם הדגים, וחשיב שבחו ניכר, ובדין שמרים שנתערבו בעיסה כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמהני חילול כיון שמציאותן מעורבת, ולא בעינן לדין שבחו ניכר אלא בטעם לחוד, וגם חשיבי הותר מדה, מיהו מקי' הירו' ממין ומלח ותבלין בעיסה משמע דלאו כללא הוא דכל שנתערב ממשו מהני חילול, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב לפרש הירו' בתבלין שנתנו רק טעם, ומ"מ מסתברא דשמרים כשאור דחשיבי טעמן ניכר בתפיחת העיסה והרי הותר מדה.

ויין שבקנקן נמי משמע דבחילול היין גם הבלוע נחלל, וי"ל דלא גרע מדגים וקפלוטות, דלא מתבטל חשיבות הבלוע, אלא הוא כחד עם הבעין, וזה יש לשאול בכל הפרשת תרו"מ מיין שבקנקן דתנן הלוקח יין מבין הכותים כו', ומשמע דסתמא מהניא ההפרשה אף על הבלוע, ויש לשאול אם הבלוע פטור מדאורייתא א"כ הו"ל מן החיוב על הפטור, וכע"ז קשה בתורם שבלבו על מה שכתבן ובזגים ובגפת, והרמב"ם ב"ב צ"ו ב' כתב שהשמרים אין בהם איסור טבל, ומ"מ תורם עליהם, ולענין מעשר אם תמדין מתחייב אח"כ מדרבנן כ"נ כונתו, וע"כ צ"ל דבהני שאין מוסיף כדי לחללן שפיר מהני מדרבנן לדרבנן אף דמדאורייתא אינו פוטר את הפטור, ול"ד למפריש מדאר' על דרבנן דהכא הכל אחד ונקבע דינו בענין זה, וה"ה לחילול מע"ש של הכל על פרוטה אחת, ול"ע בסוגיא זו.

יב. כתב מרן זללה"ה דאפשר דבהפרישו כשהי' טעם מהני חילול, וצ"ב מ"ש, הרי הנדון מפני שגופו כנתבטל, ואף אי מהני לאיסור טעם כעיקר הפרשה מה"ת, מ"מ אין הטעם מתחשב עי"ז, ואפשר דמדאורייתא פקע קדושתו כיון שאינו בר חילול, כדאשכחן באין בו שו"פ בשעת הפרשה, ולכן מדרבנן שחיבוהו לחלל, לא החמירו טפי במצב זה, ויש להסתפק אם צריך לחללו בשויו, או דכיון שנתבטל סגי בחילול כל דהו על מעות הראשונות, ומרן זללה"ה כתב דמשערין הטעם כפי גודל החתיכה בעין שנותנת טעם כזה, ומ"ש בירו' שהי' מתקן הבשר והביצה מפני המשקין שבהן יש לפרש כביצים המצומקות ביין, ובכה"ג חשיב כבעין והוי בר חילול, דלא הוזכר שהי' ירק ברוטב שנתבשלו, וגם בזה י"ל דדמי לקפלוטות.

סימן ג

ברין חילול כסף על כסף וכסף על נחשת, וברין חילול על פירות

נחשת קונה את הזהב הו"מ למיתנייה], ועי' בסמוך ביאור דברי הרמב"ן.

ובעיקר הדבר דיש יתרון לדהבא דחשיב, לא מצינו בגמ' אלא דכשבים לקבוע במה לשער כל המטבעות יש יתרון לחשוב שבהם, ואף שביוקרא וזולא אין לקבוע היתרון ע"י החשיבות, מ"מ יש יתרון לחשוב דאף כשהם אינן נחשבין כ"כ, הזהב נשאר בחשיבותו, ויש לקבוע שהם נטפלין לחשוב אבל למאי דנקטינן דכספא עיקר, אין חשיבות הזהב קובעת כ"כ לגבי נחשת, דסברת החשיבות אינה במעשה המקח אלא בכללות המטבע, ונראה דעת הרמב"ן דסברת החשיבות קובעת גם בעיקר המקח, דענין מטבע הוא הדבר היותר בטוח בעיני בני"א, ולכן בזהב נחשת משמש הזהב את ענין התשלום הבטוח, ואף נחשת חריף, מ"מ אין אדם מקבל את הנחשת כתשלום בטוח תמורת מטבע הזהב, אלא דכשצריך לפרוטות מחליף המטבע בהן, ובוזר מובן מ"ש הרמב"ן דאכתי הוה ס"ד דכסף קונה את הנחשת, דתמורת כסף דלא חשיב כ"כ טפי מנחשת, אדם מקבל גם את הנחשת כתשלום בטוח, ולכן הוה ס"ד דחריפותא דנחשא עדיפא, מיהו יש גם סברא איפכא דכיון דנחשת חריף טפי טובא מדהבא, הדבר פשוט שלוקח הזהב במטבעות הנחשת, דמטבעות נחשת להוצאה נקחין ודינרי זהב לאוצר נקחין.

ופוגיא דתלמודא דפריך ק"ו מפריטי לדינרי היינו משום דקיימין דב"ה סברי דהבא טבעא, ולכן בלא טעמא דחריפי דמשני, פריך שפיר דכי היכי דלב"ה כ"ש דהבא מפריטי, ה"ה לב"ש, אבל אין להוכיח מזה דלמסקנא הכי הוא, והא דאמרו בירו' דכל הגרוע קונה, הא אמרו

בפולוגת הראשונים בדין זהב ונחשת הי מנייהו טבעא

א. ב"מ מ"ד א' הנחשת קונה את הכסף כו', דעת הרמב"ן והרא"ש והר"ן דנחשת קונה את הזהב, דעד כאן לא דנו בסוגיין אלא בכסף וזהב, אבל לא מצינו דלמ"ד זהב קונה את הכסף נחית תרי דרגי ואף קונה את הנחשת, וגם לא משמע דאיכא נפ"מ בחזרה דרבי גם בנחשת וכן לשון הגמ' מ"ה א' השתא אפריטי מחלינין כו', מיהו דעת תו' [הובאו ברא"ש] והרשב"א והריטב"א דנחשת טבעא לגבי דהבא, דאפי' לגבי כספא איצטריך לאשמועינן דנחשת קונה, ומשמע דלגבי דהבא קושטא הוא דנחשת טבעא.

וכבר הק' הרמב"ן לשיטתו מ"ט לא קתני הנחשת קונה את הזהב, ואנא ידענא דכ"ש שקונה את הכסף, ותריך דאכתי הוה ס"ד דנחשת טבעא הוי לגבי כספא, ורק לגבי דהבא דחשיב מיני' טובא לא מהניא חריפותי' למהוי טבעא, ולא נתיישבו לנו הדברים דמהיכי תיתי נימא דנחשת קונה זהב וזהב קונה כסף וכסף קונה נחשת, דלמה יתקנו חכמים בענין המטבע דבר והיפוכו, וגם נמצא שאין מטבע שאפשר לשער בו רבית ומו"מ, דדהבא פירא לגבי כספא וכספא לגבי נחשא ונחשא לגבי דהבא, וא"כ אית לן למידק ממתני' דנחשת אינו קונה את הזהב, ובזה שפיר סמך התנא דנדע תרוייהו מדקתני נחשת קונה את הכסף, [והערוני דהשתא דנחשת אינו קונה את הזהב נמי הו"מ למיתני הזהב קונה את הנחשת והנחשת קונה את הכסף, ואנא ידענא דכ"ש שהזהב קונה את הכסף, וי"ל דלא ניחא לי' לתנא למיתני זהב קונה את הנחשת כיון דאיכא אתרא דלא סגי, אבל אי

אם נימא דליכא למ"ד שאסור ללוות כסף בכסף, דאף לילדותי דרבי הלכה רווחת שמותר ללוות מנה במנה, [ועמש"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ב"מ בדרשא דאם כסף תלוה דילפינן מיני חיוב הלואה בכסף ולא בפירות, מיהו י"ל דהוה מפרשין ל"י ככסף דפה"ב, שהוא לפי ד' חומשי דינר זהב, ול"מ כן], וע"כ הטעם דכסף כיון דחריף וגם חשוב אינו משתער בזהב ולא מיחזי כריבית [וכ"מ בראשונים ז"ל] א"כ מנלן דנחשת אסור ללוות, וי"ל דכיון שהחסרון בנחשת דאיכא אתרא דלא סגו, א"כ ע"כ לשערם בכסף, ובזהב אצטרין לאשמועינן דמשערין אותן בכסף ומיחזי כריבית, ועוד דכיון דנחשת לא חשיב, רגילות הוא שמשערין אותו בכסף ומיחזי כריבית.

שו"ר במלחמות שכ' וכן הדין בפריטי דלענין מו"מ שוינהו רבנן כפירא ולענין ריבית לא עלה על דעת אדם שיהא אסור ללוות מעות במעות, [והטעם משום דלא אסרו מטבע במטבע אלא בזהב שבדרך כלל פורטו בכסף ומינכר ריבית, משא"כ בנחשת שמשתמשין בפרוטות עצמן כ"מ ברמב"ן לענין מעשר], ונמצא מדברי הרמב"ן סייעתא לחולקים עליו בדין אם נחשת קונה את הזהב, דהא לענין הלואה נחשת מותר וזהב אסור, אלא דנראה דעת הרמב"ן שאף לילדותי דרבי לווין נחשת בנחשת, ודלא כמו שדייקנו לדעת הרשב"א, ולפי מאי דנקטו הרמב"ן והרשב"א דמותר ללוות נחשת בנחשת מיושב טפי דברי ר"י שנתקשנינו לעיל, ובלשון הר"ן מבואר בהדיא דרק כסף בכסף שרי, שו"ר בטור וב"י סי' קס"ב בזה ע"ש, ולא קאימנא כעת כדיני סאה בסאה.

בפלוגתא דר"י ור"ל בדין פירות על דינרים ואם לר"ל איסורו מדאורייתא או מדרבנן

ב. מ"ד ב' ר"י ור"ל חד אמר מחלוקת כו' וחד אמר אף בפירות על דינרין מחלוקת, דעת הר"ן בשם הרמב"ן דמודה ר"ל דזהב חשיב מטבע לענין מו"מ שאינו קונה את המטלטלין, וכדתניא מ"ח א' רש"א אע"פ

עלה דהיינו כר"ש ב"ר דכסף קונה את הזהב, ולדידי' ה"ה דנחשת קונה את הזהב, וצ"ע בר"ן שהביא דבירו' אמרו דנחשת קונה את הזהב, דהא בהאי מימרא נכלל גם שכסף קונה את הזהב.

ומהא דבמע"ש מחללין סלעי כסף על דינרי זהב לכתחלה, וכסף על נחשת רק מדוחק, [אם נימא דמתני' דב"ה מתירין קיימא למסקנא, וכסף על נחשת תנן מע"ש פ"ב מ"ו דרק מדוחק מחללין], אין רא' דנחשת גרע מזהב, דכסף על זהב אורחא דמילתא להקל משאו ודמי לוצרת שמחלל הפירות על הכסף, אבל כסף על פרוטות זהו דרך שימוש, כלקחת פירות, ולא שרינן אלא בירושלים.

ברם יש לעי' בהא דאר"י אע"פ שאמרו אסור ללוות דינר בדינר אבל מחללין עליו מע"ש, ומאי קמ"ל הא ה"נ נחשת אסור ללוות, [כפי הנראה מסתמות הפוסקים, ועי' להלן], ומחללין עליו מע"ש, כדתנן הפורט סלע ממעות מע"ש, וי"ל דבנחשת שהחסרון אינו בחריפותו פשיטא דמחללין, אבל דינר זהב דהחסרון משום דלא חריף ה' מקום לומר דאין מחללין, ואמנם מנחשת יליף ר"י לזהב, אבל קשה מנלן דאסור ללוות נחשת בנחשת, בשלמא לפי הרמב"ן דנחשת פירא לגבי דהבא י"ל דמזהב גמרינן לה, אבל אי נחשת טבעא מנין לנו שאסור ללוות, וראיתי ברשב"א דפשיטא ל' שמותר ללוות פרוטות בפרוטות עד שהקשה מ"ש נחשת מזהב, ותירץ לטעמי' דנחשת טבעא הוי לגבי דהבא, משא"כ זהב שאינו טבעא כלל, [ולפ"ז למ"ד דהבא טבעא אסור ללוות נחשת בנחשת], אבל פשטות הפוסקים דאסור ללוות אלא כסף בכסף, ואי נחשא טבעא הוי לגבי דהבא איך סמכו בגמ' שנלמד איסור הלואה לנחשת מזהב.

ואם נימא דלמ"ד דהבא טבעא אסור ללוות כסף בכסף כמ"ש תו' מ"ה א' י"ל שלא הוצרכו לבאר בגמ' דין הנחשת, דכללא הוא כל שמשתער בכסף אסור ללוותו משום ריבית, אבל

נימא דב"ה שרו פירות על דינרין אף דהבא פירא, מיהו בלא"ה נמי ל"ק דנהי דר"ל ס"ל דיש להשוות דיניהם בפירות ובסלעים, מ"מ לא שייך להקשות דניתנו טפי פירות על דינרין מסלעים על דינרין, דאם נטעה שלא להשוותן בתרוייהו יש לטעות, וכח דהיתירא עדיף ל' לשנות שריותא, שו"ר בריטב"א שכ' דבאמת אין כאן קו' עיי"ש, ונמ"מ יש ללמוד מהא דהוה ס"ד דב"ה שרו פירות על דינרין אף דפירא נינהו, ש"מ דלגבי מו"מ טבעא נינהו, לענין מטלטלין, ולכן ס"ד דב"ה שרו אף למעשר].

ולפ"ז מיושב דמדאורייתא זהב ונחשת שוין, דחשיבי טבעא לענין פירות, אבל אין מחללין כסף עליהם משום פסידא, [ומדוחק מחללין כשאין לחוש לפסידא, דהיינו שחוזר ומחלל על הכסף, וה"ע זהב על כסף לב"ה אין מחללין לכתחלה, ומדוחק מחללין], ובדברבן יש לחלק ביניהם וכמשנ"ת.

אבל אם נימא דאף פירות על דינרין מדאורייתא אסור לר"ל, ונימא דזהב טבעא הוי לענין מטלטלין, אין מקור לומר דב"ש פליגי נמי בהא, דהא דינא דטבעא אפירי לא מחללין, אינו תלוי בנדון חריפותא דדהבא, דהא בנחשת כסף על נחשת לא מחללין לכתחלה, [אלא מדוחק ושלא יתקיים כן], ומ"מ מחללין פירות על נחשת, ומנין קים ל' לר"ל דב"ש סברי דזהב גרע מנחשת מדאורייתא, ואפשר ליישב דמשמע ל' דפליגי בדיני מעשר ולא רק בנדון דהזהב קונה את הכסף, דבזה הו"מ למיתני בש"א מחללין דינרין על סלעים, וגם אינו שייך לקבוע פלוגתא זו במעשר דוקא, ולכן פי' דב"ש אסרי בדינרין טפי ממאי דאסרי ב"ה בסלעין, וטפי ממאי דאסרי כו"ע בנחשת ומ"מ נראה יותר דמדברבן בעלמא הוא וכמשנ"ת, וכ"נ בל"ב דלא פריך לר"ל מהא דמחללין כסף על נחשת בירושלים וכמ"ש תו', וש"מ דמטבע פשיטא ל' דחשיב בין זהב בין נחשת.

שאמרו טלית קונה דינר זהב כו', וכן פשטא דמתני' דכולן בכלל מטבע, [ומתני' כזקנותי והיינו ב"ש לר"ל] וכמ"ש במלחמות, ויש לעי' א"כ מנליה לר"ל דלב"ש אין מחללין פירות על דינרין, ולר"ל דמשיכה מפורשת מן התורה, א"כ מדאורייתא יש לזהב דין מטבע, ואין לומר דדוקא אעיקר טבעא מחללין, דהא נחשת דחריף מחללין עלי', [וכן כסף לב"ה, כדמיייתי מינה ר"ן].

ואפשר דמדאורייתא מודה ר"ל דמחללין פירות על דינרין, אבל מדרבנן פשיטא ל' שאין להתיר בדינרי זהב, כיון דלא חריפי, וכי היכי דגזרו בהו לענין הלואה, יש לאסור בחילול דמינכר פסידא דמע"ש, וכסף לב"ה לאו רא"י היא דהא שרי נמי ללוות כסף בכסף, וכדפריש נמי רבין משמ' דר"י אע"פ שאמרו כו' והיינו לומר שלא אסרו מדרבנן.

ולפ"ז הא דאמרו לק' מ"ה ב' דלהך לישנא מדאורייתא פליגי, ובפשטו היינו לישנא דהכא וכמבואר ברש"י וברשב"א, [דלישנא מציעאה משנינן דלא איתמר הכי [וכ"כ הריטב"א דטעמא הוא] וכן הא דקאמר בשלמא להך לישנא דאמרת מדאורייתא מישרא שרי היינו ל"ב, וא"כ לא נכלל ל"ק בזה, וגם מאי מסיק בקשיא לישנא דאיתותב, א"ו אל"ק קאי, ודברי הריטב"א צ"ע, ועיי"ש דדייק מגרסת לישני ולא דייק מתחלת הדברים בשלמא להך לישנא], היינו דוקא באיסור סלעין על דינרין דטבעא אפירי שאינו עומד לאכלן יש לאסור מדאורייתא משום פסידא דמע"ש, אבל פירות על דינרין דאסר ר"ל היינו מדרבנן, והא דאמרי' ליפלגו בפירות על דינרין היינו להודיעך כחן דב"ש דאסרי, וממילא נדע דב"ה סברי דהבא טבעא, ומשני דאי אשכחן דב"ה שרו פירות על דינרין ה' מקום לומר דיש כאן היתר מיוחד שלא רצו לגזור, ולא היינו מחדשים מכח זה נמי בדין אי דהבא טבעא או פירי, וזה מיושב יותר לפמש"כ דד"ז מדרבנן, אבל אם לר"ל הא בהא תליא מדאורייתא, מה"ת

מקום לדון בזה כיון דלאו דרך חילול הוא כשפורט זהב לנחשת, ולא התירו אלא כענין וצרת, ושלא לצורך אף פירי אפירי לא מחללינן.

בתודיה השתא ביארו מ"ט לא פריך להאי לישנא לכו"ע מפורט סלע של מע"ש בירושלים, משום דידע שפיר שיש לחלק בזה בין ירושלים לחוץ לירושלים, ומבואר מזה דפשיטא לן דמטבע מיהא הוי, דאל"כ אסור בירושלים לחלל אלא על פירות, וכיון דלא ידע לחלק בין נחשת לזהב ש"מ דאף זהב לר"ל טבעא הוי מיהו בעיקר הדברים נראה שבדקדוק השמיטו בגמ' קו' זו ותירוצי' דרבא בהאי לישנא [וכן בל"ב לא הקשו מחילול טבעא אפירי מיהו ברשב"א פ' דאתרווייהו פריך], דאם היו מתרצין כדרבא קודם הא דמשני דפריטי חריפי, ה' מתפרש דבירושלים מותר אף כסף על זהב, וס"ל לתלמודא דאף בירושלים אין להתיר אלא לפרוט ולא לצרף, ובפרט אדהבא דלא חריף, ולכן סתמו בגמ' דההיתר בפריטי משום דחריפי, משא"כ לל"ב דמתפרש שפיר אף לבתר דידעינן דפריטי חריפי, וע"ז שפיר קאמר רבא דירושלים שאני.

ולכח לישני הוצרכנו לדרבא דהא טבעא אפירי לכו"ע לא מחללינן, ולא מצינו בירושלים אלא לקנות פירות הראויין לאכילה, אבל לפרוט על מטבעות שהם פירי חידש לן רבא דג"ז בכלל שימוש אכילה הוא, ומה"ט נמי לא הקשו מזה לל"ק, דקשיא לכו"ע, בין לר"י בין לר"ל בין לכ"ש בין לב"ה, וע"כ בירושלים שאני, מיהו בתו' נקטו דזה ידעינן בלא רבא, ולפמ"ש"כ בדקדוק נזהרו שלא להביא מימרא דרבא על קו' זו דהו"ל טבעא אפירי, אבל דברי רבא לכו"ע נאמרו, ומיושב בזה דלא נאמרו דברי רבא על לישנא דטעותא, דהא אמרי' אלא אי איתמר כו'.

לענין הלכה

לענין הלכה לל"ק למאי דקיי"ל כזקנותי' דרבי אין מחללין סלעין אדינרין, דהא לא אשכחן מאן דשרי טבעא אפירי, ור' יוחנן דאמר

החילוק בין ללוות נחושת בנחושת ובין זהב בזהב

ג. **כבר** נתבאר לעיל סק"א דשמעתין מיושבת יותר לדעת הרמב"ן והרשב"א וכ"נ דעת הטור דמותר ללוות מטבעות נחשת בנחשת, דלא מינכר בהו ריבית כיון שאין משתערין בכסף בדרך כלל, משא"כ זהב שפורטין אותו בכסף ומינכר ריבית, והיינו דהוצרך ר"י לאשמועינן דמחללין מע"ש על דינר זהב, אבל פריטי כיון דלווין פשיטא דמחללין, וכן ר"ל לא פליג אלא בזהב שאין לווין, והיינו דהוצרכו לבאר בגמ' מ"ט גזור בזהב, דלאו סברא פשוט היא דהא בנחשת וכן כסף לב"ה לא גזור.

ולפ"ז נראה דאף אי דהבא טבעא הוי לגבי נחשת, מ"מ אין מחללין נחשת על זהב, כדחזינן לר"ל דאין מחללין על זהב, ולא משמע דלדידי' פשיטא דזהב פירא לגבי נחשת, וכן לר"י לווין נחשת ואין לווין זהב, ואמנם לדעת הרשב"א הא בהא תליא דכיון דדהבא פירא הוה לגבי נחשת מש"ה אין לווין, ואין מחללין לר"ל, מ"מ בין להרמב"ן בין להרשב"א נקטינן דאין מחללין נחשת על זהב, דאף דחשיב טבעא להרמב"ן טפי מנחשא, מ"מ החסרון בחילול ובהלואה אינו תלוי בזה, אלא אי משתער בכסף או בדנפשי'.

בחילול זהב על נחושת נראה דאין איסורו מדאורייתא

ולעומת זה בחילול זהב על נחשת נראה דאף לדעת הרמב"ן אין איסור דאורייתא, דנהי דדהבא טבעא הוי לגבי נחשת, זוהי רק סברא במו"מ, אבל כיון דתרווייהו משתערין בכסף, אין פסידא למע"ש, וגם יש יתרון דחילולו על מידי דחריף טפי, [מיהו נראה דאף להרשב"א אין איסור דאורייתא בנחשת על זהב], מיהו מדרבנן יש לאסור, דכיון דלענין מו"מ פירא הוא לא מחללינן עלי' דהבא דטבעא הוא לגבי', אבל לדעת הרשב"א יש להתיר מדרבנן לחלל זהב על נחשת, דהא נחשת טבעא לגבי דהבא, מיהו יש

י"ל דסמכו בגמ' על ל"ק, אבל לשון הגמ' משמע דרק לאידך מ"ד פריך, ולמש"כ נחא דכיון דלא ס"ל להאי לישנא לאסור כסף על כסף אף בדהבא אכספא או איפכא, הדבר פשוט דכא דהיתירא עדיף ל' לשנות שריותא דסלעין על דינרין, ועוד משמע דק' דהפורט סלע ל"ק אלא לר"י, ואם איתא הא התם פורט כסף אנחשת ולכו"ע לא מחללינן, ואמאי מקשי מינה רק למ"ד כסף ראשון ולא כסף שני, ועי' תו' ולעיל סק"ג, ועכ"פ הול"ל וליטעמין כו' אלא מאי אית לך למימר שאני ירושלים כו' א"ו למאן דאית ל' דאכסף שני מחללין ה"ה טבעא אפירי, ועכ"פ א"א להקשות כיון שלא אמר ד"ו, [דהאמת בזה שחוץ לירושלים שרינן רק כסף אוהב ובירושלים רק לפרוט ולא לצרף] ומה"ט פ' בגמ' דבגזירה פליג כיון דלהאי לישנא א"א לתלות פלוגתתן בטבעא ופירי, כיון דלא ס"ל לחלק בזה, וערשב"א בזה.

והא דאמרו אבל בסלעין על דינרין מודו לב"ש דדהבא לגבי כספא פירא, ע"כ ה"פ אימא מודו לב"ש דאין מחללין, ונימא דס"ל לב"ה דדהבא אפירא לא מחללינן, אבל ב"ש לאו מה"ט אמרי דהא אינהו נמי ס"ל דמחללין אי לאו דכסף שני הוא, ולפ"ז אדרבא יש ללמוד מזה דאע"ג דדהבא פירי ס"ל לב"ה דמחללין, דה"ק דהו"א דב"ה מודו לב"ש דאין מחללין כיון דדהבא לגבי כספא פירא הוא, קמ"ל דאע"ג דפירא הוא מחללין, ולא דקמ"ל דטבעא הוא דמתפרש אימא מודו משום דקושטא הוא דדהבא פירא, קמ"ל דאעפ"כ מחללין, תדע דאי דהבא טבעא הול"ל דהא קמ"ל דאפי' פירי אטבעא לא מחללינן בכסף שני וכ"ש כסף על כסף, ועסק"ו.

ולפ"ז נחא דלא קאמר להאי לישנא תסתיים דר"י הוא דאמר מחללין, דאיתא שפיר מימרא דר"י אף למ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת, דלכו"ע אסור ללוות, ומ"מ לב"ה מחללין מע"ש עליהן, דלהאי לישנא אין חילוק בין פירות על דינרין לסלעים על דינרין, ולכן

אע"פ שאמרו כו' אליבא דב"ש אמרה, וכתבו הראשונים ז"ל דההיא מתני' בילדותי דרבי איתניא ולזקנותי אפכין לה דב"ש מתירין וב"ה אוסרין, אבל קשה דהא קתני בסיפא אר"ע אני עשיתי לר"ג ור"י את כספן דינרי זהב, ושמא י"ל דלפ"ז פליג ר"ע את"ק דב"ה אוסרין, וס"ל דאף אי דהבא פירא לגבי כספא מחללינן עלי', ובפר"ח הנדפס מבואר דמפרש אף להאי לישנא דר"י כב"ה, ומשמע דמפרש דהא דאמרו דהבא טבעא לענין מעשר אמרו, וכן הביא הרשב"א מפרשים ודחה דבריהם, ולשון הגמ' כספא פירא ל"מ כן, אלא כפי' הראשונים ז"ל דס"ל לב"ה הכסף קונה את הזהב, ובריטב"א ג"כ הביא בשם יש מרביתנו הצרפתים שפי' להאי לישנא דב"ה כזקנותי דרבי ולענין חילול הקלו מפני טורח הדרך, כי היכי דהקלו ב"ש אליבא דר"י לחלל עליהם פירות, וסיים ונכון הוא, וצ"ע, ועי' לק' סק"ד איך מתפרש לל"ב.

בפלוגתא דב"ש וב"ה ללישנא אחרינא ובביאור סוגיא, ולענין הלכה

ד. מ"ה א' לישנא אחרינא אמרי לה כו', למ"ד פירות על דינרין דברי הכל מחללינן, לא נחלקו ב"ש וב"ה בדין כסף וזהב אי טבעא או פירא, ובפשוטו משמע דלכו"ע דהבא טבעא ולכך מחללינן אי לאו כסף ראשון ולא כסף שני, וכן משמע לכא' מדקאמר אבל בסלעין על דינרין מודו להו לב"ש דדהבא לגבי כספא פירא הוי ולא מחללינן, ומשמע דטבעא אפירי לא מחללינן אי דהבא פירי לגבי כספא, וגם לא הוזכר בגמ' דמרבין מכסף כסף לחלל שני סוגי כסף טבעא אפירי.

אבל באמת לא הוזכר בגמ' דלהאי לישנא לא מחללינן שני סוגי כסף זע"ז אף טבעא אפירי, ואדרבה מתפרש להאי לישנא דמאן דאסר דוקא סלעין על דינרין ע"כ סבר דפירות על דינרין נמי לא, ולכך לא הצרכו לבאר טעמי' דמ"ד אף בפירות על דינרין מחלוקת, וכן לא הקשו לדידי' ליפלגו בפירות על דינרין, ואמנם

וּלְפָנָיו מיושב הא דלא אוקמו טעמייהו דב"ש משום פסידא דמע"ש, דכיון דע"כ ב"ש נמי ילפי כסף כסף ריבה, יש לפרשו בכסף אוהב, דהכי משמעוהא דקרא שהוסיף לצרף כסף על כסף כי לא תוכל שאתו, ועוד דאם אסור משום פסידא דמע"ש יש לנקוט שזה איסור דאורייתא, ומחללין ואין מחללין מיבעיא לי, (ועוד דכיון דאף לילדותי דרבי נשנית משנה זו, ע"כ דטעמייהו דב"ש קאי אף אי דהבא טבעא, מיהו א"א לומר לפ"ז דאין מחללין פירות על דינרין.

וּלְעֵנֶן הלכה דעת הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והריטב"א והר"ן דמחללין כסף על זהב, וכ"ש נחשת על זהב, [והרשב"א ובשם העיטור צידדו דקיי"ל דהבא טבעא, דמשמע להו לקיים מתני' דמחללין סלעין על דינרין, וא"כ גם לצד זה מחללין כסף ונחשת על זהב], וכן מחללין זהב על כסף לכו"ע, וזהב על נחשת תליא בפלוגתא הראשונים אי דהבא טבעא לגבי נחשת, ועסק"ג בזה, ועי' לק' סק"ה מתוספתא דמע"ש בזה.

בחסשא דשמא ישהה עליותיו, ואי לב"ש אסור גם בזה"ז

ה. מ"ה ב' שמא ישהה עליותיו, לכאו' פ"י שיששה המעות שבעליותו [כמו משלם מן העלייה] ולא יעלם עמו לירושלים עד שיתמלאו בינר זהב, ואתי בהו לידי תקלה, וחד אמר אפי' בפירות על דינרין נמי חיישינן שיעכב חילול הפירות ואתי בהו לידי תקלה עד שיחללם, [אבל בפ"י ר"ח הלשון ונמצא מתעכב מלעלות רגל, ומשמע שהשיהוי בעלי' לירושלים, וכ"ה ברע"ב במשניות וצ"ע], שו"ר ברש"י סוכה מ' ב' בגזירה שמא יגדל מהן עדרים פ"י והתורה אמרה שנה שנה ואכלת ואם שהה כו' ויש בזה חידוש דין ולע"כ, דבעלמא מתפרש ד"ז משום תקלה ואפשר גם דכונתו שישנהו לאחר הביעור, מיהו י"ל דעובר בעשה ובכל תאחר, עי' ר"ה ד' א' ובתו' שם, וברש"י

גם ר"י לא הוצרך לפרש יותר, וה"ק דאף למאי דקיי"ל כזקנותי דרבי אתיא שפיר מתני' דב"ה מתירין, כיון דלענין מע"ש טבעא הוא, וכל סוגי טבעא מחללין זע"ז במע"ש, ואי ר"י הוא דקאמר דפירות על דינרין לכו"ע מחללין, אתיא מימרא דידי' אליבא דכו"ע, ולכך לא הזכיר דמחללין עליו גם כסף.

וּלְפָנָיו נחא שלא הוצרכו לפרש בגמ' דמתני' נשנית כילדותי דרבי, ולזקנותי לא נחלקו בזה כלל, וגם הדבר דחוק טובא לומר דלזקנותי הדר מלשנות מתני' לגמרי, ולד' לל"ק דאפשר להפוך ב"ש וב"ה, ועוד דהא ר"ע מעיד שחילל לר"ג ור"י כסף על זהב, ולא מייתו מינה בגמ' דסבר כילדותי דרבי, וכן סתמות פלוגתא דר"י ור"ל משמע דקיימא לקושטא דמילתא, אף למאי דאר"י אסור ללוות, וע"כ דאף לזקנותי דרבי שרי, ולא האריכו בגמ' לפרש לל"ק כיון דבלא"ה נשאר בקושיא מלישנא דמתני'.

וּלְהַאמור הדברים מתחווין כדעת הרי"ף והרמב"ם דלמסקנא מחללין כסף על זהב, אף למאי דקיי"ל דדהבא פירא לגבי כספא, והרמב"ן כתב שזה נלמד מכסף כסף ריבה, והדברים מסתייעין מהא דס"ד בגמ' לחדש לישנא בדרשא זו אף שלא נאמרו הדברים כדהדינן למסקנא, וכן במסקנא אמרו דכו"ע הכסף כסף ריבה, ש"מ דדרשא זו קיימא, [מיהו בקדושין י"א ב' מייתי מינה דמחללין על נחשת] וראוי לפרשה להתיר בכל כסף שהוא טבעא, ולא רק בכסף על כסף שאינו מצוי, ולא משמע לאוקומה בנחשת על כסף, דסתם כסף יש לפרשו בטבעא דכולהו, מיהו מצינו גם גבי שקלים דתנן בפ"ב דשקלים מצרפין שקלים לדרכונות, וש"מ דכספא אדהבא מחללינן ולא חיישינן לפסידא, עי"ש בירושלמי דאמרגליות וכלים אסור שמא יוולו, ואפשר שממע"ש ילפינן לה דהתירה תורה בכל טבעא זע"ז, ולא מדקדקין שיהא עיקר טבעא, מיהו דוקא לצורך ככסף על זהב שממעט במשא, (כדאשכחן בשקלים בהדיא במתני'), א"נ כסף על נחשת מדוחק כדתנן במע"ש פ"ב מ"ד.

(כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה), מיהו הדברים מחודשים טובא, דאף בכסף על כסף יש להוסיף חומש, דחשיב דרך חילול מדמחלינין מנה אפרוטה, וכ"ש טבעא אפירי או פירי אטבעא אף ששניהם מין טבעא לענין מו"מ, ועפ"ד מ"א כמות שהשלחני ולא כמות שהיא מצטרף מבורא שיש לזה מחיר ועי' בתוספתא שם, ששורף, ולעיל ס"א ס"ק ט"ו הזכרנו דאפשר דר"ע חילל לר"ג ור"י כדי לפטרן מן החומש, דס"ל שאין ראוי להקדיש חומש בזה"ז, ומתני' דמביא בסלע מעות מתפרשא שפיר שמביא מעות של אחרים, דא"צ אלא לשאלם לפי שעה.

בדין זהב על כסף מדוחק, בפלוגתא דתנאי בתוספתא

תוספתא מע"ש פ"ב ה"ז מפני שאמרו מחללין נחשת על הכסף וכסף על הזהב, כסף על הנחשת מדוחק אבל לא זהב על הכסף, ראבר"ש אומר כשם שמחללין כסף על נחשת כך יחללו זהב על כסף, א"ל רבי מפני מה מחללין כסף על נחשת שכן מחללין כסף על הזהב, לא יחללו זהב על הכסף שאין מחללין זהב על הנחשת, ולכאור' אתיא הך ברייתא כילדותי' דרבי דדהבא טבעא, וטבעא אפירי לא מחללין והיינו דא"ל רבי דהא דמחללין כסף על נחשת היינו משום דכסף נמי לאו טבעא הוא, דמה"ט מחללין כסף על זהב, אבל זהב אין מחללין לא על כסף ולא על נחשת משום דטבעא אפירי לא מחללין, וראב"ש סבר דכיון דנחשת פירי לגבי כספא ומחללין עלי' מדוחק, ה"ה זהב אכסף, ולא מחלקינן בזה שזהב הוא טבעא לכל מילי, [ובתוספתא קתני בחר הכי ראב"ש אומר מע"ש של זהב מחללין אותו על המעות שבירושלים, וגרסת הגר"א שכן מע"ש כו' דמייתי מינה סייעתא לדבריו, וצ"ע דמירושלים אין ראי' [ואם כונתו דמחללין על נחשת הו"ל לאתווי מפירות על נחשת ושמא מזהב לכסף בירושלים מיתי דלא חשיב כמים ומלח], וגם משמע שמודה ראב"ש שאין מחללין זהב על נחשת כדמייתי מינה רבי [ואפשר דכלפי

שם ה' ב', וביאור הענין דאין אדם מחלל על חצי דינר זהב ומניחו כך עד שיתמלא, דלא ניחא לי' לשעבד הדינר כולו למע"ש, כ"ז שאינו מלא במע"ש, ולכן יעכב הסלעים או הפירות עד שיהיו ראויין למלאת דינר זהב.

ומהא דאר"ע אני עשיתי לר"ג ור"י את כספן דינרי זהב, יש ללמוד דב"ש אסרי אף בזה"ז, אף דלא שייך טעמא דיששה עליותיו, דלא משמע שאכלו מע"ש בירושלים, אף דאר"י שמעתי שאוכלין מע"ש אע"פ שאין חומה מגילה י' א', מ"מ בעיין מזבח, ובפשוטו עובדא דר"ע לבתר חורבן הואי, דמשמע ששימש את ר"ג ור"י כשהיו הם גדולי הדור והיינו לאחר מיתת ריב"ז, וצ"ע.

שם מחללין ולא מחללין מיבעי לי', האי לישנא מתפרש שפיר אף אם בדיעבד מהני, דמ"מ האיסור בחילול משום פסידא דמע"ש, ולשון לא יעשה משמע גזירה דרבנן, שאין האיסור בעצם החילול, וכענין ששנינו רמ"א אין מחללין כסף ופירות על הכסף אף דחייל מדאורייתא, מדמחללין בדמאי, [עי' לק' נ"ד א' נ"ה ב'], ועתו' וריטב"א מ"ד ב', וגרסת רש"י אין מתחללין ופי' דלא מיתפשי בקדושת מעשר, ויתכן דאליבא דמ"ד אף בפירות על דינרין נקט לה, ועכ"פ למאי דקיי"ל כל"ב כל מטבעות זע"ז נתפסין ואף טבעא אפירי שבהן וכמשנ"ת סק"ד.

הרמב"ם כתב בפ"ה הי"ג דהמצורף סלעים לדינרין א"צ להוסיף חומש שאין זה דרך פדייה, ולא נודע מקורו, וקרוב הדבר, לפי לשונו ז"ל ושהעתיק ד"ז רק בסלעים על דינרין, שהי' מפרש כן בלישנא דגמ' דלא מיקרי חילול אלא עשיי', ופי' דנפ"מ לענין חומש, ואפשר שמצא כן בפי' הגאונים, והיינו דלל"ב כיון שהכל טבעא לענין חילול פירות עליהן ולא מחלקינן בין טבעא ופירי שבהן, ניחא דלא נקט לשון חילול, כיון שאין זה דרך פדייה, ומיושב בזה מתני' דמביא בסלע מעות ובורר את היפה שבהן ולא קתני חומש, וכמשה"ק תו' נ"ד ב',

שקל כסף ולחללן יחד על סלע, דע"י צירוף הנחשת הו"ל שפיר דרך חילול, ובזה מתיישב דב"ה לקולא, וגם מתיישב דהנדרון לגבי הסלע, והיינו דקאמר בכל הסלע מעות ולא בכל המעות סלעין, ואין הנדרון כמה פרוטות נשארין בידי, וגם לא מחלקין אם מתחלה חילל על כסף או על נחשת, דה"י בדין שאם יש לו מעט נחשת והרבה סלעים לא יחלל כלל, וכ"ז מיושב יפה לפי הגר"א, [ואמר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דיש לפרש לפ"ז רישא דהפורט סלע ממעות דלאו דוקא מעות נחשת קאמר אלא ממעותיו כלשון מעות בעלמא שהכונה כמו מדמי מע"ש דהא לב"ה לא בעינן בכל הסלע מעות נחשת, מיהו י"ל דנקט לשון השוה בתרוייהו כדנקט הפורט, וה"פ הבא לצרף סלע מעות נחשת שלו, אמרו ב"ה דיכול לצרף עמהם בשקל כסף].

ומדוקדק בזה הא דנשנית פלוגתא דר"מ ורבנן אם מחללין כסף ופירות על הכסף באמצע דיני הפורט סלע, וכן בעדיות, וכן בעדיות, דפלוגתתם היא אליבא דב"ה שהתירו לצרף כסף עם הנחשת על כסף, וסברי רבנן דה"ה כסף עם הפירות, ור"מ סבר דדוקא עם המעות חשיב הכל חילול אחד, משא"כ כסף ופירות דלא מצטרפי ליחשב חילול אחד, והרי הוא כמחלל כסף על כסף, ומצאתי בתוספתא דמע"ש פ"ב דקתני בהדיא רמ"א אין מחללין כסף ופירות על הכסף אא"כ יש עמהם פרוטות, וחכמים מתירין, הרי בהדיא דבצירוף נחשת מודה ר"מ דמחללין כסף על כסף, והיינו ב"ה, וקמ"ל דבכה"ג אף פירות יכול לצרף, כיון שיש גם נחשת, ואפשר דקמ"ל דהפירות משלימין לשקל מעות.

ובת"ר הכי נחלקו תנאי בירושלים, והקלו לפרוט הסלע אף רובו על כסף ומיעוטו על נחשת, ואף דברישא מודו לב"ה דבעינן בשקל מעות, מ"מ בירושלים מקילינן טפי, דלא בעינן דרך חילול כ"כ, ואפשר דר"מ נמי מודה בפירות וכסף בירושלים, וא"צ שהחנוני יחזיר לו המותר

שאמרו בה"ט מע"ש של זהב שעשאו (כלים) [אוכלין] אין להם פדיון דהו"ל לקוח בכסף מע"ש, ע"ז קאמר דפרוטות מותר, וש"מ שאין דינן כאוכלין, וצ"ע], ולפ"ז לזקנותי דרבי ע"כ ילפינן מב"ה דאף טבעא אפירי מחללינן היכא דתרוייהו כסף לגבי פירות, וכמשנ"ת סק"ד, ולא קיי"ל כהאי ברייתא דהא זהב אכסף ודאי ראוי להתיר, דהו"ל פירי אטבעא.

שו"ר בירו' אמתני' דפליגי ב"ש וב"ה ושם מיייתי האי ברייתא וכגרסת הגר"א, ושם מסיים מדברי שניהם נלמד מחללין כסף על כסף ואין מחללין כסף על נחשת, והגיה הגר"א מחללין כסף על זהב ואין מחללין זהב על נחשת, והיינו דבהא ליכא מאן דפליג, ובהמשך הסוגיא שם לפי גרסת הגר"א דפליגי ר"י ור"ל בפלוגתיהו בתלמודן אי טעמיהו דב"ש משום כסף ראשון וא"כ פירות על זהב מחללין, או דטעמיהו משום דזהב לאו טבעא הוא כלל, ולר"ל משני דכסף ונחשת שוין, ולר"י משני דכ"ז שלא היה המע"ש בכסף אפשר לחללו מנחשת על כסף אבל אחר שכבר הגיע לכסף א"א לחללו, והיינו דכ"ז שהוא בפירי לגבי טבעא מחללו.

בביאור מתני' דפורט סלע של מע"ש, ופורט סלע ממעות מע"ש, לפי הגר"א

ו. מ"ה א' מתני' הפורט סלע של מע"ש בירושלים, והפורט סלע ממעות מע"ש, נדחקו הראשונים ז"ל בביאור פלוגתא דתנאי, והגר"א ז"ל פי' דהנדרון בהא דאין מחללין כסף על כסף, ואף שני שקלים א"א לחלל על סלע דלאו דרך חילול הוא כיון ששניהם שוין, וגם אין יתרון בסלע כיון שמשקלן שוה, ואינו מקל משאו ע"ז, וס"ל לב"ש דאף לא יצרף כסף עם הפרוטות לחללן יחד על סלע, (ולשון פורט אמרו בירו' דהיינו מצרף, ובמתני' דלק' היינו פורט ממש) אלא דוקא אם יש לו בכל הסלע מעות נחשת, וב"ה סברי דכיון שיש לו בשקל מעות יכול לצרף

הו"ל פירות ואיכא למימר דתו לא מימעט מכסף ראשון, וגם בסתמא החילול לצרכו ולא כדי שיצא המע"ש בהוצאה יותר.

ולמ"ש תו' מ"ד א' דמעות הרעות היינו שיוצאות קצת, ומתפרשא מתני' דאפי' מעות הרעות כסף קונות את הנחשת היפות, דומיא דמטבע דקאי אכולהו, א"כ הו"ל פירא אטבעא, וכנחשת על כסף, וצ"ל שאינן גרועין כמעות הרעות.

ומ"ש א"נ אתיא כר"מ, ע"כ פירושו דלר"מ אף באינו חריף על חריף אסור, או דלר"מ אף מדוחק אסור, אבל אין לפרש דרבנן מתירים בכל כסף על כסף, דא"כ מאי א"נ שכתבו, הרי רבנן מתירין בהדיא כסף על כסף, א"ו ה"ק א"נ אתיא מתני' דקתני סתמא בכל סלעים ואין מחללין אלא אנחשת כר"מ, ולרבנן מחללין בחריף על שאינו חריף, או דמתני' דמחמרא כ"כ כר"מ, ולרבנן מדוחק מחללין, ולפ"ז י"ל דגרסי כסף ופירות על הכסף, ומייתו מר"מ דמחמיר אפי' עם פירות, שמא רק הוא מחמיר באינו חריף על חריף, ובכלל תירוץ קמא דאף ר"מ מודה כאינו חריף על חריף.

בתוספתא מע"ש פ"ב מבואר דבהקדש וחולין שנתערבו בורר את היפה שבהן ומחלל עלי' את השני, ומבואר שם דרק במע"ש בעינן מעות עי"ש, ונראה מזה דלא חיישינן לתקלה כמ"ש הר"ש פ"ב מ"ו, אלא כפרש"י דאין מחללין כסף על כסף אפי' מדוחק.

עוד בדין כסף על נחשת אם אפשר להוכיח דינו מכסף על כסף

ז. נ"ה ב' ומי מחללינן כסף על נחשת כו' כבר הקשו תו' דטפי הו"ל לאתויי מכסף על כסף דאין מחללין אפי' מדוחק, ואין לומר דניחא לי' לאתויי מדקתני בהדיא מדוחק אין שלא מדוחק לא, דהו"מ לאתויי מתני' דר"מ אומר אין מחללין כסף ופירות על הכסף, וכ"ש כסף על כסף בלא פירות, וכבר הק' כן הר"ש פ"ב מ"ו, ועו"ק משה"ק תוד"ה כסף, דמשמע

בנחשת דוקא, וכן שמעתי מאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דמסתבר דבדרך מקח שקונה פירות בירושלים לא קבעו גדרים שיחזיר העודף דוקא מנחשת, וכשקונה במעות נחשת ע"כ יחזיר פרוטות, ולפ"ז אף לב"ש יהא מותר בכה"ג, דכל המשניות בחילולי מטבעות מיירי ולא במקח שקונה פירות, (דאף בכסף ופירות על הכסף הענין הנעשה הוא התפסה על המטבע משא"כ בלוקח בירושלים), ושמאי ענין אחר הוא דלא שרי לחלל מטבע על מטבע פעם נוספת כלל.

ולפ"ז נראה דאין לדקדק בהא דפריך תלמודא ליפלגו בסלעין על סלעין דהא אין מחללין כסף על כסף, דבמתני' שאין מחללין כסף על כסף מבואר נמי דלב"ש מחללין נחשת על כסף, ולב"ה מהני בצירוף כסף מנחשת על כסף, וע"כ דאכתי לא ידע תלמודא דאין מחללין כסף על כסף ולכן שפיר קא מקשה ליפלגו בסלעין על סלעין, ועוד דעיקר הקו' מתפרשת ליפלגו בטבעא אטבעא ומ"ט נחלקו בטבעא אפירי, ובכלל זה גם נחשת אכסף, אלא דבלא"ה פריך מינה לבסוף, ולכן לא הו"ל לתלמודא לשנויי דכסף על כסף אין מחללין, כיון שזה עדיין אינו מיישב מ"ט שנה פלוגתתם בטבעא אפירי, [ואין לומר דבאמת דהבא טבעא, דא"כ הו"ל הא קמ"ל דאפי' פירי אטבעא לא מחללינן בכסף שני, ובירור' באמת קאמר דנחשת אכסף מחללינן דכ"ז שלא נתחלל על כסף אפשר לחללו, וכסף שני נאמר רק אחר שכבר נעשה כסף ממש ולא נחשת], ועוד דכיון דהקו' ליפלגו באופן שמוכן שהגדרון משום כסף שני, אם נימא דבדיעבד נמי לא מתחלל על כסף שני הו"ל לאיפלוגי לענין דיעבד.

שם תוד"ה לפלגי, וי"ל דהתם הסלעים שוין כו', לתירוץ זה מחללין באינן שוין אפי' לכתחלה מאינו חריף על חריף, [ואיפכא ע"ע אם מחללין מדוחק, שו"ר ברא"ש במתני' דמעות חולין ומע"ש שנתפזרו מוכח דגם איפכא יש לו דין נחשת (הובא לק' סק"ח)], וקצת דוחק לאוקומי ביוצא בדוחק, דאם אינו יוצא כלל

בפירות אלא לפי שעה, אבל על הנחשת שרי אף בכביעות, והיינו דדייקינן בחילוק שבדמאי התירו על נחשת בקביעות ושלל מדוחק ורבנן אהדרו ל' דשוב אינו יכול לפדות את הפירות, אבל ר"מ לא נחית להשמיענו דיכול לפדות אלא להשמיענו שלא ישאיר המע"ש בפירות אלא לפי שעה שצריך לכך, והוה פשיטא ל' שיכול לפדותן, ומש"ה לא קאמר נחשת על הפירות ואותן הפירות על הכסף וכיו"ב, דדינא אתא לאשמועינן והיינו נמי דקאמר ובלבד, שו"ר שכבר הביא כן הגרע"א ז"ל בפ"ק דדמאי בשם לח"מ, אבל שם נקט דיחזור ויפדם על הכסף דוקא בין את הנחשת ובין את הפירות, ולפמש"כ לא קאי אלא אפירות, ויכול לפדותן אנחשת, אבל כסף על נחשת יכול לקיים כן בדמאי, דכל שהתירו אף שלא מדוחק יכול לקיים, ובפירות שאסור לקיים כן לר"מ, לא שרינן אלא מדוחק שהוצרך כן לפי שעה.

מעות חולין ומע"ש שנתפזרו כיצד מחללין, ובקושיית הרא"ש דהא אין מחללין כסף על כסף
 ח. מע"ש פ"ב מ"ה מעות חולין ומעות מע"ש שנתפזרו כו', כתב ר"ש בשם ירו' אר"ז וצריך להתנות ולומר אם אלו שלמטן שני יהיו אלו שבידי תפוסין עליהן, וכ"כ הרמב"ם בפ"י ובהלכות, והק' הרא"ש הא אין מחללין כסף על כסף, וה"ה נחשת על נחשת, ותירץ דמביא מטבע אחר שאינו חריף כמטבעות אלו ומחללין עליו וחוזר ומחללו על המעות שבידו, והכא דמיירי במעות וסתמן נחשת הו"מ למימר שיחללם על כסף, אלא דהא ודאי משמע שנשאר המע"ש במעות, ולכן פ"י שמביא מטבע שאינו חריף כמותן, מיהו סתמות הירו' וכן מהר"ש והרמב"ם ל"מ כן, ואפשר דכיון שמחלל את המטבעות שנאבדו על המטבעות שבידו, אין בזה חסרון של כסף על כסף, דחשיב שפיר דרך חילול שמציל את האבודין על הנמצאין, ואף אותן שאינן אבודין מתחללין עמהן, ובמתלקטין מחלל מיד קודם שימצא את כולם, ובנכללין ג"כ מתפרש שלא מצא כולן, ואמנם אם מצא כולן

דיותר יש חידוש בכסף על נחשת מכסף על כסף, והא בודאי כסף על כסף גרע דאפי' מדוחק אין מחללין, ובפ"י הרא"ש שם כתב דכסף על כסף רק מדוחק שרי בדמאי, ופשטות הלשון ל"מ כן, (ועי' בראשונים דאין לחלל בדמאי בשוין).

ונראה דמהא דמחללין כסף על כסף אין ראי' דדמאי לא חמיר כודאי, כיון שאין הפסד למע"ש בחילול על כסף, והחסרון רק במעשה החילול ושפיר הקלו חכמים בדבר, וכמו שהקלו בחומש ועוד קולות, אבל לענין קדושת המע"ש עצמו אין להקל לר"מ טפי מודאי, וכיון דמחללין על נחשת אף דאיכא פסידא למע"ש, ש"מ שאינו מחמיר בקדושתו, ולא רק בהלכותיו, וכן במתני' קמ"ל כסף על נחשת לבתר כסף על כסף, דיותר יש חידוש בכסף על נחשת שיש הפסד בחילול, משא"כ בכסף על כסף דעצם החילול מותר, אלא דבעינן שיהא דרך חילול, ולכן כשמצרף עם הכסף פירות לרבנן או נחשת לב"ה שפיר מחללין על הכסף, והיינו דלא מייתי מחומש שאינו מעכב את החילול, אלא מצוה נוספת, ושפיר הקלו בה בדמאי.

ולפ"ז הראי' מעיקר הא דשרינן כסף על נחשת שלא מדוחק, ולא מהא דר"מ מיקל לפדות הלקוח בכסף מע"ש, דג"ז אינו זלזול בקדושת המע"ש אלא מהלכות החילול, וניחא בזה סתמות הגמ', וגם מיושב שינויא דרב יוסף, דלכאו' קשה מ"ט מיקל ר"מ בפדיונו ובאכילה מחמיר, ורבנן איפכא ולמש"כ בעיקר הקדושה מקילין רבנן כר"מ, ודין פדיון הלקוח אין פלוגתתם משום דמחמיר בקדושתו, אלא דס"ל דמדאורייתא מעכב בודאי, או טעם אחר.

הא דאר"מ ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות אפשר לפרש שהוא כענין ששנינו בכסף על נחשת ולא שיתקיים כן אלא חוזר ומחללין על הכסף, דכי היכי דחששו לפסידא דמע"ש בודאי אף בכסף על נחשת ולא התירו אלא מדוחק, ולפי שעה, ה"נ קאר"מ בדמאי לא שרינן

חידוש שמפסיד את המע"ש, וכסף על כסף החסרון במעשה החילול, ונראה דהיינו נמי טעמי' דהאי מ"ד דלא נחית לשריותא דכסף על כסף שאין הדוחק מצריך לחלל שלא בדרך חילול, אבל עיקר החידוש שאפי' כסף על נחשת מחללין, [וכן נחשת על הפירות, מיהו למש"כ לעיל היינו רק מדוחק וא"כ בודאי אסור], ולפ"ז אם יהא דוחק המצריך כסף על כסף אפשר דשרי, וצ"ע.

בהיתר לחלל כסף על כסף ביחד עם הפירות ובדברי הירו' בזה דדוקא באופן שיש צורך

מ. ירו' פ"ב ה"ד רשב"ל אמר מה פליגי ר"מ ורבנן בפירות שאין בהם כדי כסף כו', פ"י דהא דהתירו לחלל כסף על כסף ביחד עם פירות היינו דוקא שאם יחלל הפירות לבדן לא יספיקו לדינר כסף, דזה חשיב שפיר צורך לחלל על דינר ולא ירבה במטבעות קטנות של כסף, אבל אם יש בפירות כדי דינר ורוצה לחללן עם כסף על שקל שהוא חצי סלע, וכ"ש כשיש לו שני דינרים ורוצה לחללן עם שקל על סלע דזה ודאי לא חשיב צורך ולא שרינן ל"י לצרף עמהן כסף על כסף, אלא יחלל הפירות על דינר או שקל, ומצינו כיו"ב בקדושין י"ב א' דאמר דכיון דאפיקתי מפרוטה אוקמיה אדינר דזהו מטבע החשוב, אבל פחות מזה כי היכי דלא מחייבינן ל"י לחלל על נחשת, ה"ה שאינו צריך לחללן על איסר או מעה, (והכסף שמצרף עמהן הוא באמת איסר או מעה).

ונראה דר"ל דייק לה מלישנא דמתני' דקתני כסף ופירות על הכסף, ולא קתני על סלע דומיא דרישא, [דבהכי קיימינן עי' סק"ו], וש"מ דבשיעור הפחות שבכסף סתמא דהיינו דינר מיירי, ולא שמעינן מינה דרבנן שרו טפי מדינר דאינו צורך כ"כ, ולר"מ אף פירות ואיסר על מעה אין מחללין, מיהו ביש עמהן פרוטות מחללין כמש"כ סק"ו מהתוספתא עי"ש, ואף לר"מ יכול לחלל הפירות על נחשת ואח"כ יחללן עם הכסף, אלא י"ל שמפסיד חומש.

יהא דינן כסלע של מע"ש ושל חולין שנתערבו, (ולפ"ז לא נתיישבו דברי רש"י בפסחים וביצה שהביא הר"ש במ"ו, דהתם מיירי שכולן לפנינו).

משמע שמוחלט במוחלט אף דיתכן שהיפה של מע"ש

שם מ"ו ואומר סלע של מע"ש בכל מקום שהיא מחוללת על המעות האלו, משמע שמחללה במוחלט על המעות, ולא אמרי' שאם היפה של מע"ש שתשאר בקדושתה, ואפשר דהכי עדיף לתקן כדי שלא יבא לידי קלקול אם נרבה עליו תנאים בחילול, אבל בירו' אר"י שלא יתכוין לעשותה חולין ברורין, ואפשר שלא אמרו כן אלא לענין שצריך לחזור ולחללן על היפה, מפני שעדיין זיקת הכסף הראשון מחייבתו לחזור ולחללן, וכאילו הסלע היפה נתחלל רק ליזמן על הנחשת, ולכן אינו יכול שלא להחזיר חילולו על היפה, דלא חזינן ל"י כחילול חדש, וכ"מ שם מדברי בן עזאי שיש לחוש שלא יחזור ויחלל.

וכבר הקשו תו' ב"מ נ"ד ב' בהא דלא הוזכר חומש במתני', ובפשוטו נוטל מעות מאחר ומחללן לפי שעה, אבל אכתי במתני' דמעות שנתפזרו דמחלל על אותן מעות, נמי לא משמע שמוסיף חומש, ואם נימא דבמחלל מספק ליכא חומש, הוה ניחא, דהתם לא יצא המע"ש לחולין ממה שלקט, והסברא בזה דבכה"ג החילול כנעשה גם בשליחות המע"ש, שנעשה כדי לברר חלקו, ול"ד לבא לגאול ההקדש לעצמו, דהכא הוא כגזבר המחליף בשל הקדש לצורך ההקדש, (וסלע דמ"ו, תלוי אם מחללו במוחלט כדלעיל) ואפשר דעכ"פ מספק פטור מחומש כדין המע"ה, ועי' לעיל ס"א ס"ק י"ד דאפשר דלר"מ דממון גבוה דינו כהקדש שני דליכא חומש.

שם בירו' ה"ג כל שאמרו בדמאי מחללין, בודאי מחללין אותו מדוחק, והתנינן כו', יעוי' מש"כ סק"ז דבכסף על נחשת הוי טפי

כיון שיכול לחלל על דינר, מיהו יש לדון בזה בזה"ז דמורין ל' לחלל הכל על פרוטה, דחשיב שפיר צורך לחלל כסף עמהם, כיון שאין זו עצה שיפסיד מעות ויחללם על דינר, ודעת אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה משמע דהדין נקבע לפי הפירות דבפירות שיש בהן שיעור כסף לא התירו לחללם עם כסף, ולפמ"ש ס"א ס"ק י"ב דשיעור החומש נקבע לפי הדמים שפדה ולא לפי השויות האמיתיות, ה"נ יש בזה סמך לחשבם כשוים פרוטה, וגם בלא"ה י"ל דאזלינן בתר חילולו, ולא אמרי' דלא חשיב צורך וכמ"ש"כ, [ותדע דבמעו' שמחללין על המטבע עם הפירות לא אמרי' דכיון שיכול לתפוס בהן כל המטבע אין להתיר לחלל עמהם פירות, ואילו במחלל חצי מדינר של מע"ש עם חצי דינר פירות יש לאסור, דלא חשיב צורך, כיון שישאר לו חצי דינר חולין במטבע הראשון, וש"מ דאזלינן לפי חילולו שמחלל הכל על המטבע, וה"נ בפירות כיון שמחלל כולן על המטבע ועוד נשאר בה חולין, שפיר יש להתיר לחלל עמהם כסף], וצ"ע, מיהו אם רק הצורך הי' מתיר לעבור על איסור כסף על כסף, ולא דצורת החילול מתרת, בזה יש סברא להחמיר שלא התירו אלא כשאינו יכול למלא המטבע, ועדיין צ"ע.

כתב מרן זללה"ה שם דה"ה אם הפירות שמצרף הן דמאי מותר לחללן עם כסף על הכסף, דכיון דסו"ס יש לו צורך לחלל פירותיו הקילו חכמים לחלל כסף על כסף בצירוף, ובאמת יש להשוות הפורט סלע ממעות לדין כסף ופירות, וביש לו מעות מדמאי ובא לצרפן לסלע ודאי מסתברא דלא דייקנין אם המעות ודאי או דמאי, [כ"ז לפי' הגר"א דלעיל סק"ו], ולפ"ז ה"ה בספק טבל, דצורך החילול קובעת, ולא דייקנין בדרגת החיוב.

ואפשר דאם כבר יש במטבע מע"ש תו לא חשיב צורך לחלל עליו פירות עם כסף, דיכול לחלל הפירות לחוד על מטבע זו, שבלא"ה תפיסה למע"ש, מיהו נראה דא"צ שהפירות והכסף ימלאו המטבע, דיכול שבשביל

ויש להסתפק אי רבנן שרו בהיו הפירות פחות מחצי, דהא נחשת על כסף עדיף דאף ר"מ שרי, ומ"מ מצרכי ב"ה שקל מעות, [עסק"ו], וא"כ בפירות נמי יש להצריך כדי שיתייחס החילול לפירות שיהא מחצה פירות, [וכ"ה הלשון בירו'], ומלשון הרמב"ם והראב"ד פ"ה הט"ו יש לדקדק דביש בפירות פחות מדינר מחללין אותן עם ג' דינרין על סלע, וש"מ דא"צ מחצה מן הפירות, אלא שהם ז"ל לא פי' מתני' דהפורט סלע ממעות מע"ש כהגר"א, וא"כ אין להם במתני' דבעינן לכה"פ חצי נחשת ואיכא למימר דה"ה פירות, וצ"ע למעשה דרגילין להשאיר רק פרוטה מהפירות עי' להלן, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה, אלא שלא הזכירו פי' הגר"א במתני', וקרוב הדבר שהיו תופסין פי' הגר"א עיקר, וא"כ צריך ראי' דבפירות סגי בפחות מחצי, וצ"ע.

בנחושת וכסף על כסף משמע דלא בעינן צורך המתיר

ופשטות הדברים דבנחשת וכסף לא בעינן צורך המתיר, דדרך חילול הוא במטבעות על מטבעות שמצטרף כסף עם הנחשת, ורק בכסף ופירות ששני עניני חילול הם, בזה לא שרינן לצרף אלא בצורך, ונפ"מ ביש לו שני שקלים ובסלע מעות נחשת, דיכול לצרף שקל ובשקל מעות ולחללן על שני סלעים, אף שהי' יכול לחלל הכל מעות על סלע וישארו בידו שני שקלים כסף, ובפירות כה"ג אסור לצרף חצי דינר פירות עם חצי דינר כסף, כשיש לו בדינר פירות, דלא סגי בהיתר בצורת החילול, כיון שאין לו צורך גמור בזה, אף דעיקר ההיתר הוא משום דחשיב דרך חילול, - ונראה דלא סגי בזה שעכשיו מחלל רק פרוטה מהפירות אלא בעינן שלא יהא לו פירות מע"ש בשווי דינר, וז"פ.

באופן החילול בזה"ז

וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ג סק"ט דה"ה ביש לו בדינר פירות אלא שדעתו לחללן על חצי דינר דג"כ לא חשיב צורך המתיר

וּלְפָנָיו נראה דלרבנן הא דלקוח טהור אינו נפדה בריחוק מקום היינו מדרבנן, דכיון דלרבנן לקוח שנטמא תפס פדיוני, צריך לחדש טעם אחר שלא יועיל פדיון בטהור, ובלא דרשא אין להמציא שלא יועיל פדיון, דאף לר"י ה' מועיל אי לאו דיליף מקרא דלא אלימא קדושת' למיתפס פדיוני, וראי' לזה דהא הסברא שלא יועיל פדיון הוא משום דהו"ל כמע"ש בירושלים שאין פודין אותו מדאורייתא וה"נ כשלקח במעות פירות הרי הם כפירות בירושלים, וכיון דמע"ש שהי' בירושלים ויצא יש לו פדיון מדאורייתא, דמחיצה לקלוט דרבנן, אין להחמיר בלקוח טפי מאילו נכנס לירושלים ויצא, אבל מדרבנן מיושב שפיר שנתנו לו דין נכנס לירושלים ויצא, כיון שאין ראוי ליקח פירות אלא בירושלים, שהרי לצורך זה חילל הפירות על המעות, וסתמא דמילתא לוקח הפירות בירושלים, החמירו שינהג בהם כפירות שהיו בירושלים, [שור' ביר' פ"ג סוף ה"ה אר"מ מחיצה תופסת והלוקח תופס כשם שנאמר במחיצה כך נאמר בלוקח], וכן ראיתי בראב"ד שבשטמ"ק ב"מ נ"ה ב' שכ' ולא ידעתי מאין אמרו שהלקוח בכסף מעשר שאין נפדה בריחוק מקום כו' ושמא מפני שנעשה בהם מעשה ירושלים ויאמרו ראינו מע"ש שיצא מירושלים ונאכל בחוץ, [א"נ כו' מדרשא עי"ש], וכ"כ תו' פסחים ל"ח א' דלרבנן הא דאינו נפדה היינו מדרבנן, ובתו' הרשב"א שם נתבאר דבריהם עי"ש, ושם כתבו להוכיח מהא דלר"מ בדמאי פודה את הלקוח, ועי' להלן, וכ"מ בתו' קדושין נ"ו א' ד"ה אבל, דרק לר"י אין נפדה, וכן כתו' סוכה מ' ב', וכמ"ש אאמור"ר (שליט"א) וללה"ה שביעית ס"י סק"ה.

וּלְפָנָיו מיושב הא דא"ל רבנן לר"י מה אם מע"ש עצמו כו' ולא הקשו לנפשיהו מטהור, דמדרבנן בעלמא הוא, וכן בתוספתא הקשו ל' עד"ז, ואהדר להו מתמורה עי"ש, [מיהו י"ל דחשבי ל' כמע"ש עצמו בירושלים כמ"ש הראב"ד], וכן בזבחים שם מייתי מדר"י ולא מרבנן כגרש"י ותו', ובלשון הגמ' שם והרי

הפירות לחוד לא ניחא ל' לתפוס המטבע, חשיב צורך כשמצרף עמהם כסף, דכיון שמחלל הרבה שוב אינו חושש על מה שנשאר חולין במטבע.

כתב מרן זללה"ה שם דבזה"ז שמחללין שוה מנה על שו"פ אפי' מחלל כסף על כסף ניכר החילול, שכל מעשיו מוכיחין שבא להפקיע האיסור, ויש להוסיף דע"כ החילול הוא שהפרוטה והמנה שוין, והרי אנו רואין שמחלל משקל אלף שעורות כסף על חצי שעורה, וע"כ שחצי שעורה זו חשובה הרבה, ותו לא שייך לומר שאין זה דרך חילול, שהרי לא החליף כסף שוה זה בזה, ועדיף מאינו חריף על חריף שפי' הראשונים ז"ל.

בדין לקוח שאינו נפדה בריחוק מקום (בטהרה ובטומאה)

י. פ"ג מ"י הלקוח בכסף מע"ש שנטמא יפדה רי"א יקבר כו' בזבחים מ"ט א' אמרי' בטעמי' דר"י דלא אלימא קדושת' למיתפס פדיוני, ונראה דהיינו נמי טעמא דלקוח טהור שאינו נפדה לר"י, דלא מצינו שנקלש כח המע"ש ע"י הטומאה, וע"כ דעצם זה שהוא לקוח בכסף מע"ש קלישא קדושת', וכי"נ מפרש"י פסחים ל"ח א' דלהכי איבעי ל' אליבא דר"י בחלת הלקוח בכסף מעשר, משום דטעמא דלקוח הוא משום דלא אלימא קדושת', וכיון דמכח המע"ש דאתי מיני' חשיב נאכל בכל מושבות, לא נגרע בלקוח, ואם איתא דלקוח טהור מכח קדושתו אינו נפדה, שפיר יש לאסור, כיון שאינו ראוי לפדיון לא בטהרתו ולא בטומאתו, א"ו כל לקוח איקליש וכיון דמכח מע"ש דאתי מיני', חשיב נאכל בכל מושבות, לא גרע השתא בלקוח, ול"ע כה"צ בסוגיא שם, וביאור הדברים דלא נתנה תורה כח פדיון לאחר שנעשית מצותו, ולזה קורין בגמ' לא אלימא קדושת', דלאו מחשיבות הלקוח הוא אלא מגריעותי', וכסף מחללין לעולם על כסף אחר לפי שעדיין לא נעשית מצותו, וכל יעודו לצורך חילולו.

מייתי להו, והכי מתפרש לפמ"ש תו' בשם ר"י, וכדמוכח במשניות טובא דלכו"ע אין לקוח נפדה ועתו' הרשב"א שם בסוה"ד].

ודאתאן עלה נתיישב הא דשרי ר"מ בדמאי לפדות את הלקוח, דלרבנן מדאורייתא פודין את הלקוח, ולר"י באמת אף בדמאי אין פודין, (דלא מסתבר לומר דכיון שהטעם משום דלא אלימא קדושתו, ולא משום חומרא ידי', יכולים חכמים לתקן שיועיל פדיון), ובאמת מצינו שבנכנס לירושלים גופי' הקלו בדמאי, שאין המחיצה קולטת מתנות שלא הורמו אף דבטבל ודאי קולטת, וה"נ ס"ל לר"מ להקל בלקוח שהוא מענין קליטת מחיצות, וכיון שלא הי' בירושלים דמי בחומרתו למתנות שלא הורמו שהיו בירושלים [מיהו למ"ד כמי שהורמו דמיין חלוקין הם לענין הלאו שלוקין עליהן משראו פני הבית עי' מכות כ' א'] ויתכן גם דלר"מ דמאי נכנס ויוצא ונפדה אף במע"ש עצמו, ומ"ש בירו' דמתני' בפירות טבולין היינו לרבנן, אבל בלא ראי' אין לחדש כן, דסו"ס מע"ש שנכנס לפנים מן החומה חמיר טפי כדאמר מכות י"ט ב' לענין לאו, וכבר כתוב בתו' הרשב"א להוכיח מדר"מ דלרבנן שרי מדאורייתא, אלא שסיים דמ"מ לשון ובלבד קשה, ועמשנ"ת בזה לעיל סק"ז, ועי' לק' סוס"ק י"ב מדברי הגר"א דדמאי נכנס ויוצא במע"ש עצמו אלא שאינו נפדה.

וכבר ביארו בירו' דר"י דמהדר להו מטהור בריחוק מקום לא זהו עיקר הטעם, דהול"ל דמקרא יליף, אלא דלפי קושיתם השיבם דלקוח חמיר, ובתו' ב"מ נ"ג ב' הביאו ממשנה זו דטעמי' דר"י משום דמדמה טמא לטהור והקשו א"כ ל"ל קרא דכסף ראשון ולא כסף שני, ומבואר דס"ל דהא דטהור אינו נפדה בריחוק מקום היינו מדאורייתא, מיהו קשה דאי מדאורייתא הוא ע"כ הטעם משום דהול"ל כמע"ש שבירושלים, וא"כ ליכא למילף מיני' טמא, ולכן הוצרך ר"י למילף מקרא, וכבר ביאר זה בתו' שאנץ בשטמ"ק נ"ה ב' ועי"ש עוד בכ"ז, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הוכיח מדברי התו'

לקוח כו' משמע דמכל לקוח בין טהור בין טמא מייתי, ומדמסיים עלה מדר"י ש"מ דלר"י טהור וטמא שוין לענין פדיון מדאורייתא וכמ"ש, ומרבנן אין ראי' מתרוייהו, וכיון דמדרבנן לכו"ע אין טהור נפדה, לכך הוצרכו לחלוק בטמא, ולא שמוענין רבותא דר"י דיקבר, וא"ל ר"י דאתון גופיכו מדרבנן מחמרתו בלקוח טפי ממע"ש עצמו, ולא אהדרו לי' ע"ז, דמדרבנן יש סברא לדמותו לנכנס לירושלים ויצא, וכמע"ש עצמו דמי, ולר"י גופי' טעם שניהם שוה דלא אלימא קדושתו' דלקוח, ויליף לה מקרא כדמפרש בירו' ובספרי, ורבנן דפליגי עלי' מייתו מריבויא דכסף דאף לקוח נפדה ולית לן לפרושי האי ריבויא בטמא דוקא, [ואף אם יש גרסאות שהוזכר טמא, היינו כלפי האסמכתא שלא להתיר פדיון בטהור שאסרוהו מדרבנן], ובתוספתא עוד הקשו לו דלא מסתבר שיהא טפל חמור מן העיקר, ומייתי להו מתמורה עי"ש, וא"ל דהתם מיהא יש עצה לפדותה, אבל הכא אין לקבוע דין לקוח שלא יהא לו תקנה בפדיון, ואף דטעמי' משום דלא אלימא קדושתו', מ"מ למעשה נמצא דחמיר טפי.

וכ"ז מבואר בתוס' פסחים שם דבין לר"י בין לרבנן דין לקוח מדאורייתא שוה בטהור וטמא, ולר"י דממעט טמא מכסף שני ה"ה טהור, ולרבנן שניהם נפדין מדאורייתא, והק' הרשב"א מסוגיא דזבחים דמשמע דלרבנן טהור אינו נפדה, והשיב ר"י דההיא מדרבנן, ובתו' הרשב"א הוסיף להקשות ע"ז דל"מ כן בזבחים שם, וסיים דלפי גרסת רש"י לא מייתי מרבנן, וגרסא זו עיקר כמ"ש תו' ושטמ"ק בזבחים שם, ונראה שזו גם כונת ר"י דמה שהשיב לו דההיא מדרבנן, היינו דגרסת הספרים שהוסיפו לדייק מדרבנן נוסף לדיוקא מדר' יהודה, לדידהו הכונה דמדרבנן אשכחן דרבנן עשו טפל חמור מן העיקר, [ויעו' משה"ק בגהש"ס דמגופא דמתני' מוכח דלרבנן נמי אסור, אבל בתו' הרשב"א מבואר דר"י מסברתו קאמר להו עי"ש, ולפמשנ"ת ר"י מהא דרבנן סברי הכי מדרבנן

ליקח במע"ש פירות כמו שלוקח במעות מע"ש, והיינו דוקא פירות ע"מ לאכלן בירושלים, ובלא ראי' מפסוק אין לחדש כן, דלא התירה תורה אלא כי לא תוכל שאתו, ואף הלקוח בכסף מע"ש שנטמא אין פודין אותו אלא בכסף צורה, וכן בדמאי דקתני ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות היינו במעות, דכל פדיון במעות הוא, [וע"ע מנחות פ"ב א' דנמי משמע שא"א להביא שלמים מחיטים דמין מעשר או דמעשר], ועוד דלכתחלה אין לוקחין פירות חוץ לירושלים כמ"ש ביר' וברמב"ם [פ"ז הט"ו] והרי הפירות השניים בדין לקוח, וא"כ כל הנדון שייך לענין דיעבד, מיהו משכח"ל בנטמאו הפירות בירושלים].

והא דאמרו ביר' פ"ד ה"א תני אין פודין מע"ש אלא במין על מינו, דלא כן מה אנן אמרין פודין מן החטים על השעורים ומן השעורים על החטים, לכן צריכה אפי' מן האגדו על השמתית ומן השמתית על האגדו, נראה דפירושו כמו שהגיה הגר"א אין מפרישין או אין קובעין, אבל א"צ להגיה וביאור הדברים דאגדו ושמתית שני מיני חטים הם, ואמרו ביר' תרומות פ"ב ה"ב דהא דתנן כל מין חטים אחד ותורמין מזע"ז היינו מאגדון על השמתית, וה"נ לענין מעשר חשיב מין אחד, וכ"מ שם דתרומות ומעשרות שוין, והכא קמ"ל שלא יכוין לקבוע המע"ש באגדו על הכל או איפכא כדי שימעט דמי פדיונו, דנהי דהקילו שם לקבוע המע"ש במקום הזול ולפדותו, [דמע"ש א"צ מוקף], מ"מ לא הקילו בשני מינים דאף שהמעשר חל ואם היו שניהם שוין במחיר הי' מותר, מ"מ אסור לקבוע המע"ש בדבר הזול, ומש"ה קתני אין פודין, ומרן זללה"ה בדמאי ס"ג סק"ט נתקשה בזה, ושאר הראיות כבר דחה מרן זללה"ה שם.

וכן במ"ש הראב"ד פ"ד ה"ב דפרי שני מחללין על פירות בדיעבד, ובדמאי לכתחלה, כתב מרן זללה"ה דצ"ע מנ"ל, ואם הי' אפשר לדחוק דפרי שני ר"ל מעות על פירות דהיינו שאסור ליקח פירות חוץ לירושלים אלא בדמאי כדתנן

דהא דטהור בריחוק מקום אינו נפדה היינו מדאורייתא, ואמנם כ"מ דעת תו' בב"מ, אבל לפמשנ"ת מהירו' ותו' בפסחים אפשר לפרש מתני' דמדרבנן הוא, וכמשנ"ת [וכ"מ בתו' קדושין נ"ו א' ד"ה אבל דלר"י לקוח טהור אינו נפדה ומשמע דלרב נפדה מדאורייתא] ועי' בספר מרן זללה"ה דמאי ס"ג סק"ו, שכ' לחלק בין לקוח בירושלים ללקוח חוץ לירושלים, ועמש"כ ע"ז אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ולפמשנ"ת אמנם לר"י מדאורייתא אין לקוח נפדה בין טהור בין טמא, ולרבנן טמא נפדה, וטהור אין נפדה מדרבנן, ובירושלים מדאורייתא אין נפדין בין מע"ש עצמו בין לקוח.

יש להסתפק מה דין החומש לר"י, וכגון שהפריש החומש בפירות בירושלים ונטמא, ולכא' נראה דחומש כתחלת הקדש דמי ותפיס פדיוני', והרי אם הפרישו במעות יש לו פדיון, שו"ר דטעותא היא ואף חומש אין להפריש אלא במטבע שיש עליו צורה, דדינו כדין הקרן לכל דבר, ויש לשאול ד"ז לשיטת הרמב"ם דפודין בפירות, מיהו לדידי' לכא' הפירות בדין לקוח, וכיון דדין הקרן כלקות, ה"ה החומש, דההיתר לפדות על פירות בין הקרן ובין החומש הוא רק בדין לקוח.

בדין לפדות פירות על פירות

יא. בדין לפדות פירות על פירות לא מצינו בתלמודן אלא הא דנקטו בפשיטות סוכה מ"א א' דלא מהני אלא על כסף צורה, וכן אמרו בתוספתא שביעית פ"ז ה"ג שביעית מתחללת על הכלל ומע"ש אין מתחלל אלא על מעות בלבד, כ"ה באור הגנוז וכ"כ הגר"א, ואמנם לפנינו נדפס אלא באותו מין זה נשתבש מבבא דבתר הכי שביעית מתבערת מכל מין ומין ומע"ש אין מתבער אלא באותו מין בלבד, וכ"ה בתוספתא מע"ש פ"ב ה"ט מע"ש אין מתחלל אלא על המעות בלבד [ושם כלפי הקדש שמתחלל על הכל], ובאמת פשוט שא"א לפדות מע"ש אלא על כסף צורה, אלא שהנדון אם יכול

פדיון אם הי' של כסף הי' מותר, ויעוי' בהגהות הגר"א דצ"ל בד"א בשל ודאי, ור"ל דבדמאי מותר זהב וכסף על נחשת, וכן שאר אופנים המוזכרין שם, ונראה דצ"ל בתר הכי אף בדמאי [אין] מחללין אותו אוכלין על אוכלין, מע"ש של דמאי [כ"ה באור הגנוז] שעשאו (כלים) [אוכלים] אין לו פדיון, [כ"כ אאמו"ר (שליט"א)] זללה"ה שביעית ס"י ס"ק י"ז דמתיבות שעש' אוכלים נשתרבע שעשאו כלים] והיינו כרבנן דלקוח בכסף מע"ש אין לו פדיון אף בדמאי, ואוכלין על אוכלין לא מהני מידי, ולפ"ז יתפרש אם עשאו כסף יש לו פדיון, ולא חשבינן ל" כפורט מע"ש בירושלים, שהתירו לו כסף על נחשת, ונימא שיצטרך להעלות אותן דמים, - (וע"ד פלפול הי' אפשר לחלק בין עיקר טבעא שהלקוח מטבעא שוב אין לו פדיון, משא"כ הלקוח ממטבע שהוא פירי, ולכן הלקוח בזהב אין לו פדיון דהתוספתא ס"ל כילדותי' דרבי כדמוכח לעיל מיני', וכמש"כ סק"ה, אבל אם הי' של כסף דאינו עיקר טבעא יש לו פדיון, ויתיישב בזה הא דקתני במתני' גבי דמאי ונחשת על הפירות, ולא קתני כסף על הפירות, דלא שרינן אלא נחשת שאינו עיקר טבעא ומצינו בירוי' שחילקו כן לענין כסף ראשון דהיינו רק משהי' בעיקר הכסף, ולא מנחשת על כסף, הובא לעיל שם, אבל לא נתחוורו הדברים לאמיתם) - בתוספתא פ"ד ה"ב יש ט"ס וצ"ל חוזר ואומר הרי הן מחוללין על [מעות] שיש לי בבית, כדמוכח מסיפא שלא יאמר על מעות שיש לי בכיס, וגם סתמא לא מיירי ביש לו פירות בתוך הבית, ואף אם האמת שאפשר לחלל על פירות, מ"מ כאן זה ט"ס וצ"ל מעות, שוב שמעתי שכ"ה בכת"י.

בהא דאין מחללין מעות על פירות חוץ לירושלים ועוד פרטי דינים

יב. ירו' פ"א ה"ג אר"ח מתני' אמרה כן שאין מחללין מעות על פירות בריחוק מקום, פי' אפי' ע"מ לאכלן בירושלים, ואינו ענין לטבעא אפירי שאמרו ב"מ מ"ד ב' דהתם שניהם

ונחשת על הפירות, משא"כ בודאי דלא התירו אלא דבדיעבד קנה מעשר כדתנן פ"ק דמע"ש הלוקח פירות כו' יעלו ויאכלו במקום, הוה ניחא, ויפרש הראב"ד דדין נחשת על הפירות לכתחלה במינו דוקא, וק"ק דכיון שאינו מחלל פירות על פירות לא שייכא כ"כ סברת הראב"ד לא מינכר החילול, מיהו מדברי הראב"ד בפ"ב משמע דמהני בדמאי פירות על פירות בלא מעות באמצע, ולא נתפרש מקור לחילול פירות על פירות, ולא מצינו אלא פירות על מעות וע"ז אמרו בירוי' שמברך על פדיון, או מעות על פירות, ומברך על חילול.

ולענין הלכה כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא מהני פירות על פירות בין בפרי ראשון בין בפרי שני, אלא שיש להחמיר ולחזור ולחלל הפרי השני על הראשון, משום דלדעת הרמב"ם נתחלל, ובוה"ז אף במעות על פירות לא קנה מעשר, דהו"ל כפירות שאין יכולין להגיע לירושלים, ועי' לק' ס"ק י"ב.

הא דקבעה תורה חילול על מטבע היוצא באותו מקום ולא על מטבע היוצא בירושלים נראה דעיקרו נקבע מפני שכל מטבע ישראל אחד הוא, והיוצא בא"י יוצא בירושלים, וכשנתחדשו הלכות תרו"מ בחו"ל מדרבנן, או כשנשתנו למדינות בא"י עצמה, נשאר הדין לחלל על מטבע של אותו מקום שהוא היותר מכוון בחילול הערך האמיתי, דמטבע ממקו"א דינו כפירות וגרע מזה דפעמים שמלכויות מקפידות והם ביוקר וגם אינם מצויות בידו, ורק זה מועיל מדאורייתא, ואמנם שקדו חכמים ותקנו שכל המטבעות יצאו בירושלים, ועכ"פ היו מתקנים שמטבע ירושלים יצא בכל א"י או של א"י בירושלים, ולע"כ בזה ועי' ירו' התקינו כו'.

תניא בתוספתא פ"ב ה"ז ח' ראב"ש אומר מע"ש של זהב מחללין אותו על המעות שבירושלים בד"א בשל דמאי אבל בשל ודאי הי' אסור אף בדמאי מחללין אותו אוכלין על אוכלין מע"ש של זהב שעשאו כלים אין לו

הכי מפרשין לה, א"נ בדמאי מפרשין לה וכדלקמן.

שם א"ל ר"ז לא תחזור כך דאר"א דר"מ ורבנן בדמאי כו', אפשר דקאי אר"מ ורבנן דלעיל בלוקח בהמה, אבל לפנינו בירו' שם משמע דמיירי בכל דוכתא דומיא דבהמה תמימה והיינו אף בירושלים, וכ"מ בתו' סוכה מ' ב', א"נ דהא דקתני פ"ק דדמאי קולות בדמאי לא מקילינן בודאי, וקתני התם נחשת על הפירות, ודחי מן מה דאר"א דר"מ היא, פי' הא דתנן ב"מ נ"ה ב' דחייבין חומש על תרו"מ של דמאי אתיא כר"מ דעשו חיזוק לדבריהם, וה"נ יש לאסור בדמאי כמו בודאי, וזוהי קו' ר"ש ב"מ שם, ולא סברי בירו' לחלק בין פדיון לאכילה, ועי' פי' רידב"ז שכ"כ, ועי' לק' ס"ד סק"י בההיא דר"מ ורבנן דלעיל.

שם הרוצה לחלל מעות על הפירות בזה"ז כו', האי ברייתא מיירי בירושלים וכדקתני בהדיא בתוספתא, ומשמע דפשיטא להו דחוץ לירושלים חשיבי פירות שאינן יכולין להגיע לירושלים ולא קדשי, אבל בירושלים סברי ב"ש דקדשו, וא"ל רבי קריספא דכו"ע מודו במעות על פירות דאפי' בירושלים לא קדשו, דחשיבי אינן יכולין להגיע לירושלים, [נוכ"ש חוץ לירושלים דלא קדשי, והיינו דפריך ממתני' דקתני ירקבו אלמא קדשי, ומשני דלקחן כשהי' מקדש], וכי פליגי בפירות על מעות והיינו נמי בירושלים אי חשיב כפודה בקירוב מקום דאין לו פדיון, או"ד כיון שא"א לאכלן שם דינו כריחוק מקום כמו בנטמא שפודין אותו בירושלים, ובשטמ"ק בשם תו' שאנן ב"מ נ"ה ב' הביא הירו' הזה וכתב דע"כ רק במעות על פירות קאמר דהא מעשים בכל יום שמחללין פירות על מעות, ובאמת גם בירו' מבואר כן בכמה דוכתי, אלא דהכא בירושלים קאמר וכמשנ"ת, וכ"ה בפ"י הגר"א.

שם תני בן ביבי כו' ונתת הכסף בקירוב מקום אתה מחללו ואי אתה מחללו בריחוק

מטבעות ועתיד לחללן (ואם השני פירי לגביה י"ל דלא חל כלל כיון שאין אני קורא בו ונתת בכסף לגביה, ולא הותר לחלל מע"ש על דבר שאינו ראוי לאכילה), וכן הא דתנן פ"ק דדמאי, שמחללין אותו נחשת על הפירות איכא לאוקומה משום רבותא דר"מ שחזור ופודה אותן, אבל לרבנן דע"מ להעלותן לירושלים מחלל אפשר דה"ה בודאי, ודייק ר"ח ממתני' דהכא דקתני הלוקח שוגג ומזיד דמשמע שכ"ז דיעבד, ואפשר הענין מפני שעיקר מה שהתירה תורה לחלל מע"ש הוא מפני טורח הדרך, ואם חוזר ומחללן על הפירות נמצא שחללן שלא לצורך, ועוד דאפשר שכשיגיע לירושלים יצטרך למעות ולא יהיו פירות אלו נצרכין לו, ונמצא שמגרע בכך את הענין שנתנה לו תורה לתועלת אכילת מע"ש בירושלים, ולפי טעמים אלו מובן הא דמחלק בתר הכי במעות בירושלים שיכול לחללן על פירות שבמדינה, דכיון שהגיע לירושלים והצורך היותר נאות לו במעות הוא לקנות בהן פירות שהם עתה חוץ לירושלים, אין להגבילו לקנות דוקא פירות שבירושלים, דג"ז קרינן ב"י ונתת הכסף בכל אשר תאווה, וחשיב שמחלל בקירוב מקום דכל שימושי הכסף במקום בכלל, ורש"י פי' בקדושין נ"ה ב' טעם אחד משום שנאמר וצרת הכסף בידך ועוד שמא תכחיש בדרך, ואפשר שטעם הראשון כונתו כמש"כ, ובתו' שם משמע דמותר ליקח פירות ע"מ להביאם לירושלים, וזה דלא כהירו', ועי' לק' סוס"ק זה מדברי הגר"א, ובתו' סוכה מ' ב' הביא דפלוגתא היא בירו'.

שם אשכח תני כו' מעות ופירות במדינה, ומשמע שמחלל המעות על הפירות, ולא בפדיון הפירות על המעות, ולמ"ש תו' דבמקום צורך מחללין, כההיא דב"ק צ"ז ב', איכא לאוקומה בצורך, דקמ"ל עיקר הדין, מיהו צ"ב מה חידוש יש במעות ופירות במדינה, וטפי הוה משמע לאוקומה בפדיון ושפיר אשמועינן דבין חילול ובין פדיון אפשר בכה"ג, ויתכן דאמנם

(ורק בדרבנן בדמאי הי' מקום לדון כן בדברי ר"מ).

בביאור הגר"א פ"ג סוף ה"ג כתב בדמאי נכנס לירושלים ויוצא אף המע"ש עצמו, אבל קלטוהו מחיצות שאינו נפדה בחוץ, משא"כ טבל של דמאי דאף נכנס ויוצא ונפדה, ולכן בפ"ק דדמאי הוזכר רק נכנס ויוצא משום דמיירי במע"ש עצמו, ובפרקין מיירי בטבל של דמאי וע"ז קאמר ונפדה, ויש ללמוד מזה דליקח פירות בריחוק מקום ענינו כהוצאת מע"ש חוץ לירושלים, דאחר שנהג בהם חילול שמקומו בירושלים אסור להוציאן, [דבכלל מחיצה לקלוט גם איסור הוצאה כדתנן פ"ג מ"ה, וזה מועיל לענין עיר הנדחת שלא יהיו נקבצין לתוכה כדאיתא סנהדרין קי"ב ב'], ולכן דמאי שמותר להוציא, מותר ליקח הפירות חוץ לירושלים, ולפ"ז יתכן דלר"מ שהלקוח נפדה אף מע"ש של דמאי יוצא ונפדה, מיהו אכתי יוצא גרע, (עי' סק"י) דמשנכנס לוקין עליו חוץ לחומה, ע"י מכות י"ט ב'.

לכא"ו נראה דמעות שנכנסו לירושלים לא נקבע בהם דין ראית פה"ב לענין מלקות, אבל לקוח בכסף מעשר לוקין עליו כשאכלו בחוץ אחר ראית פה"ב, [עי' ירו' פ"ג סוף ה"ה דמבואר שלוקין על לקוח, ועי' מנח"ח בזה] ויש להסתפק מע"ש שנטמא בירושלים ופדאוהו ולקח פירות במעות אם לוקין עליהן קודם שיראו פה"ב הואיל ומכח פירות שהיו בפנים קאתו, או"ד כיון שחזרו להיות מעות פקע מיניהו איסור זה כיון שאינם ראויין לאכילה, וכן יש להסתפק בטהור שעבר והוציאו ופדאו דמהני מדאורייתא, וכן בלקוח שהוציאו ופדאו להסוברים דמהני מדאורייתא, ועמשנ"ת בזה בסוגיא דקלטוהו מחיצות [סי' ... סק...]. דבאמת פקע מן המעות דין ראית פני החומה.

בדין מע"ש בירושלים בזה"ז

יג. **בדין** מע"ש בירושלים בזה"ז יעוי' לעיל סק"ק י"ב דהיינו ברייתא דמייתי בירו'

מקום, משמע דדרשא גמורה היא דומיא דפדיון בירושלים, וצ"ע דנהי דלכתחלה אסור אבל אם חילל מחולל כדתנן יעלו ויאכלו בירושלים, ואפשר דאיצטריך קרא לפירות שאינן יכולין להגיע לירושלים, ואף דלכא"ו סברא הוא, י"ל דכיון שאין חסרון בפרי עצמו אלא שהוא רחוק, ס"ד שחל החילול, ואסמכו רבנן מהכא שאין לחלל בשום ענין בריחוק מקום.

נמצינו למדין לפי הירו' דבזה"ז אם חילל מעות על פירות לא קנה מעשר, [ואפי' פירות טהורין, וטמאין אף בזמן הבית לא קנה], דחשיב שאינן יכולין לעלות לירושלים, [והובא בסמ"ג ובתו' שאנן], ובזמן הבית פליגי אמוראי אם מותר לחלל על פירות חוץ לירושלים, ומשמע דעיקר כמ"ד שאין מחללין דהכי ס"ל לר"ח, ור"ז ור"א וברייתא דבן ביבי, [ולפמ"ש"כ דדיחויא דמייתי מהא דא"ר"א דר"מ היא, היינו קו' דר"ש בתלמודן, א"כ קי"ל כתיורצ' דר"י דר"מ נמי מחלק בין דמאי לודאי לענין פדיון], ובמעות בירושלים ופירות במדינה לכו"ע מותר, ובירושלים אף בזה"ז פירות על מעות לא הועיל הפדיון, וכן מעות על פירות לא קנה מעשר. - חילל מעות על פירות יעלו הפירות ויאכלו בירושלים, ואין להם פדיון, ואם נטמאו יש להם פדיון, עבר ופדה הלקוח חוץ לירושלים לר"מ מהני דכללא הוא כל שמותר בדמאי מועיל בעבר וחילל בודאי, אבל לרבנן שלא התירו כן בדמאי אפשר דאף בדיעבד לא מהני, דיהבי ל' דין נכנס לירושלים ויצא, וא"כ יצטרך להעלות שניהם לירושלים, [ועי' סק"י שיטות הראשונים אי הא דאינו נפדה הוא מדאו' או מדרבנן], ונראה דאין חילוק בין קנה ע"מ להעלות לירושלים או לא, ואף שצידדו תו' ב"מ נ"ה ב' לחלק כן אליבא דר"מ בדמאי ליישב גרסת ובלבד, מ"מ לקושטא דמילתא אין חילוק, דלעולם הא דמהני החילול על פירות (שאינן כסף צורה) הוא משום דין לקיחת פירות לאכלן בירושלים, ולכן לא מהני דעתו לפדותן כלום,

וכתב הרמב"ם פ"ב הי"ב, דבנטמאו הפירות חוץ לירושלים אפי' בטומאה דרבנן יכול לפדותן [והרא"ש כתב כגון בטומאת משקין דרבנן], ומשמע דהפדיון בירושלים, דכיון שלא היו ראויין לא קלטום מחיצות, וקרינן ב' כי לא תוכל שאתו, ולפ"ז יש קולא בפירות בירושלים אע"פ שטומאתן מדרבנן כגון מי פירות שנתערב בהן מעט מים שמקבלין טומאה כדאמר לענין חיוב חלה, וכן פירות פחות מכביצה שהוכשרו דמקבלין טומאה מדרבנן ערש"י ותו' פסחים ל"ג ב', (וצ"ע בספק טומאה דרבנן חוץ לירושלים דאפשר דלא הקילו כיון דספיקא לקולא), ולפ"ז יכול לטמאותן קודם שיקרא עליהם שם, דלכאורי' הו"ל כנכנס אחר שנטמא, מיהו אם קרא עליהם שם ואח"כ טמאן בטומאה דרבנן לא מהני דהו"ל נטמא בולד הטומאה בפנים, וצ"ע בכ"ז.

בדין חילול רבעי ששזה למע"ש לכל דיני חילול יד. דין רבעי שזה למע"ש לכל דיני חילול [ואינו נפדה אלא בריחוק מקום, מיהו לא מצאתי שלוקין על אכילתו חוץ לחומה דקרא דלא תוכל לאכול בשעריך במעשר כתיב, שו"ר במנח"ח ריש מצוה רמ"ז שנסתפק בזה, ובחינוך משמע שרק ביטל עשה, ולפ"ז דינו כמע"ש קודם ראיית פני הבית], ויש להסתפק אם אפשר לחלל מע"ש פחות משו"פ על מטבע שיש בה פרוטה נטע רבעי או איפכא, מי אמרי' הואיל ושתי מצוות הן לא מצטרפי, או"ד הואיל ושימושן שזה לאכלן בירושלים תו לא חשיב שמחלל המע"ש על אסימון, דשפיר חשיב שהמע"ש מתחלל על כסף כיון שעם הנטע רבעי תשמש המטבע לשניהם בתורת כסף לצורך אכילה בירושלים, ויתכן גם דחשיבי לגמרי כחד לאסור תערובתן, ונפ"מ שיוכל לחלל שניהם יחד על פרוטה אחת, וסמך לזה במתני' ב"מ נ"ה ב' דחשיב חמשה חומשין וכל הני דאיכרו תרומה חשיב להו בחד, וכן מע"ש ונ"ר, ופרש"י משום דמחד קרא נפקי, ואם אין דינם כחד לא הו"ל למיחשבינהו בחדא, דתרומה וחלה וביכורים דחשבינהו בחד מבואר במתני' מעילה ט"ו ב'

ומסיק שם דמעו' על פירות לכו"ע לא קדשו, ופירות על מעו' לב"ש שניהם קדשו ולב"ה הפירות כמו שהיו והמעו' כמו שהיו, וכן הגיה הגר"א ע"פ התוספתא דבירושלים מירי, ותדע שהרי שנינו במתני' פ"ה מ"ז דלב"ש צריך לחלל הפירות על הכסף בזמן הביעור, וכן בדוכתי טובא שחיללו התנאים והאמוראים וכמ"ש בתו' שאנץ הנ"ל, ויש לעי' א"כ למה לא הזכירו האי ברייתא בפ"ג דמיי' התם עובדא שנחלקו רבנן וסבא אם פודין מע"ש בירושלים, ואפשר דהך ברייתא אתיא כמ"ד קדשה לע"ל, ומ"מ אין אוכלין לפי שאין מזבח, ולכן חמירא קדושתה לענין פדיון והוצאה, משא"כ למ"ד לא קדשה לע"ל דס"ל לרבנן שם דדינה כגבולין, [וכן צ"ל הגרסא שם שסברו לפדותם כגבולין].

והנה מבואר בירו' שם דלמ"ד קדשה לע"ל מוציאין הפירות חוץ לחומה ופודין אותן שם, ואפשר לומר דדוקא בטבליהו קאמר, ואתיא כרשב"י דכ"ז שלא הפרישו המע"ש מוציאין הפירות, אף למ"ד כמי שהורמו דמין כדאמר מכות כ' א', וכן פי' הגר"א שם, וכן בטוש"ע ובהגר"א סי' של"א סעיף קל"ה, ודברי הרמב"ם פ"ב ה"ד שפסק דמוציאין אותן בטבלן, ושם הי"א פסק דלא כרשב"י, צ"ע דבטבלן משמע אף לאחר גמ"מ, [ועפ"ג הי"ז שלענין ממון גבוה משמע ברמב"ם שם דלאו כמי שהורמו דמין וכמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקוס, (אא"כ נדחוק דטבל קודם גמ"מ קאמר)], ושמא ס"ל דבזה"ז אין דין קלטו מחיצות בטבלן, וצריך מקור לחלק בזה, ועתו' ב"מ נ"ג ב' דלא קלטו מחיצות בשנפלו לענין להוציאן מירושלים, וברמב"ן שם כתב דאף לענין איסור פדיונם בחוץ לא גזרו רבנן, ומשמע דאע"פ שלענין ממון הדיוט דבעי ר"ח שהיו בירושלים סגי בזה שנכנסו, ושמא ס"ל דא"צ חומה לאכילה, ומ"מ לא קלטו בלא חומה, וצ"ע בלשון מחיצה לאכול, ולע"כ בכ"ז, שו"ר בספר מרן זללה"ה שביעית ס"ג ס"ק י"ד.

מעות, וכן לצרף פירות רבעי וכסף מע"ש חשיב שפיר דרך חילול, כיון שרוצה לצרף הכל על מטבע אחד, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"ג סקט"ו נקט דגם לענין זה לא מצטרפי, והטעם נראה מפני שהשקל מע"ש שמחלל על הסלע לגבי נפשי' כסף על כסף הוא, ולא מהני לי' מה שבכללות החילול ניכר דרך מקח, הגע עצמך בנותן לשלחני שקל כסף של מע"ש ובשקל מעות חולין, ע"מ שיתן לו סלע ויהי חציו חולין וחציו מע"ש, מי נימא דשרי כיון שדרך חילול הוא, סו"ס המע"ש לגבי נפשי' מתחלל כסף על כסף, וה"נ אם נימא דנ"ר ומע"ש שני ענינים נפרדים הם, מיהו אכתי י"ל דכיון ששימושן שוה מצטרפין להתחלל יחד, וחשיב דרך חילול.

דמצטרפין לאסור ולחייב עליהם את החומש משום דכולהו איקרו תרומה, וה"נ איכא למימר במע"ש ונ"ר דתרווייהו איקרו קדש ומחד קרא נפקי, [מיהו לכאור' ע"כ ל"ד דמע"ש ונ"ר לכאור' חשיבי שני שמות, וצ"ע בזה ולע"כ], וכן שמעתי אומרים בשם מרן זללה"ה דמטבע שיש בו נ"ר אפשר לחלל עליו מע"ש פחות משו"פ, מיהו י"א משמו איפכא, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מסברא דנפשי' דלא מצטרפי.

וב"ז בעיקר החילול, אבל מי שיש בידו סלע של מע"ש ונ"ר, או שיש בידו מעות של מע"ש ונ"ר ורוצה לצרפן לסלע, הי' נראה לכאור' דיננס ככולן מע"ש, דכיון שא"צ להפריד המע"ש והנ"ר ויכול לצרפן על סלע אחד, הר"ז חשיב דרך חילול ולב"ה סגי בשקל כסף ובשקל

תמצית הדברים בקצרה

סימן ג

בדין חילול כסף על כסף וכסף על נחשת ובדין חילול על פירות

א. ב"מ מ"ד א' בפלוגתא הראשונים ז"ל בדין זהב ונחשת הי' מינייהו טבעא, ובפשוטו משמע דלא דנו אלא כלפי כסף אבל כלפי נחשת אין חילוק בין ילדותי' לזקנותי', ולא נשתנה דין הזהב למיחת תרי דרגי, אבל קשה מ"ט לא קתני הנחשת קונה את הזהב, והרמב"ן תירץ דאכתי הוה ס"ד דכסף קונה את הנחשת, וצריך יישוב מהיכי תיתי לומר דכסף טבעא לגבי דהבא ופירא לגבי נחשת כשהנחשת פירא לגבי דהבא, ובעיקר הדבר לא מצינו בגמ' מעלת חשיב אלא כשדנים בין המטבעות השוין את מי לקבוע לעיקר טבעא, אבל אחר שנקבע כסף עיקר, י"ל דשוב אין יתרון לחשיב לקבוע שהוא טבעא לגבי חברי', וכן החסרון של איכא דוכתא דלא סגו, עיקרו בקביעת עיקר הטבעא, ודעת הרמב"ן נראה דחשיב זוהי גם סברא בעיקר המקח שנוטלין את המטבע החשוב כתשלום בטוח כלפי האיני חשוב, ומלישנא דתלמודא ומהירו' אין ראי', וכן מהא דמחללין כסף על זהב ולא על נחשת אין ראי', ברם יש לעי' בהא דנראה לכאור' דאסור ללוות נחשת בנחשת ובגמ' הוזכר איסור הזהב כחידוש, ואי נחשת טבעא לגבי הו"ל להזכיר ד"ז בנחשת, וראיתי ברשב"א דפשיטא לי' שמותר ללוות נחשת בנחשת, ולשיטתו נחא, אח"כ ראיתי שגם הרמב"ן פשיטא לי' דמותר ללוות נחשת בנחשת, וכ"נ בטור, אבל הב"י כתב שם דאסור, וכ"נ בר"ן, ולפ"ז צ"ל דכיון דהחסרון בנחשת משום דאיכא אחרא דלא סגו, (ערש"י קדושין י"א א' דאין נחשת בצורי), הדבר פשוט שמשעתערין בכסף, משא"כ בזהב דאיכא למימר דבכל דוכתא משתער בדנפשי'.

ב. שם ב' בפלוגתא דר"י ור"ל, יש לעי' כיון דדהבא טבעא לגבי מו"מ, ולר"ל משיכה מפורשת מן התורה, אי"כ מנ"ל לר"ל דלב"ש אין מחללין פירות על דינרין, ואפשר דמדברנן קאמר דפשיטא לי' דלמ"ד דהבא פירא לגבי כספא כי היכי דאסרו בהלוואה יש לאסור בעיקר החילול, והא דאמרו מ"ה ב' דלהך לישנא הוי דאורייתא היינו דין סלעים על דינרין, ולפ"ז מיושב הא דקאמר דאי הוה קתני פלוגתיהו בפירות על דינרין הוה ס"ד דב"ה מודו בסלעין על דינרין, דבאמת אף לר"ל סלעין על דינרין איסורו דאורייתא ופירות על דינרין שרי מדאור', ולפ"ז מדאורייתא זהב ונחשת שוין לר"ל.

ג. לדעת הרמב"ן והרשב"א דמותר ללוות נחשת בנחשת מיושב טפי הא דהוצרך ר"י לאשמועינן דאע"פ שזהב בזהב אין לוין מ"מ מחללין עליו מע"ש, וכן סוגית הגמ' שלא נקטו כן ככלל ברור, אלא דין מיוחד בזהב לפי

שבדרך כלל פורטין אותו בכסף ומינכרא ריבית, ולפ"ז נראה דאף אי דהבא טבעא לגבי נחשת מ"מ אין לחלל זהב על נחשת, דבזהב ניכר ההפסד כיון שמשתער בכסף, ובחילול זהב על נחשת נראה דלכו"ע אין איסור דאורייתא אף אי דהבא טבעא לגבי נחשת, כיון דתרווייהו פירא ניהו לגבי כסף, מיהו מדרבנן יש לתלות ד"ז בפלוגתא דדהבא ונחשא לענין מו"מ, וכ"ז לל"ק, בדברי התו' שכתבו מ"ט לא פריך לל"ק ממתני' דפורט בירושלים, ולכא' י"ל עוד דלא הביאו שינויא דרבא לל"ק משום דאף בירושלים לא שרינן כסף על זהב, וע"כ צריכין לחלק תחלה דנחשת חריף, ותו ל"ק מ, ודברי רבא הוצרכנו להם לכל הלשונות דהא אין מחללין כסף על נחשת אלא מדוחק, ולענין הלכה לל"ק אין לחלל כסף אזהב למאי דקיי"ל כזקנותי דרבי, וצ"ע דבמתני' קתני אר"ע אני עשיתי לר"ג ור"י כו' ובר"ח ורשב"א וריטב"א בזה.

ד. מ"ה א' לישנא אחרינא כו', להך לישנא לא נחלקו אי דהבא טבעא, ומשמע דלכו"ע טבעא ולכן מחללין עליו סלעין, אבל באמת אם נלמד לשון זה בפ"ע, בלא התייחסות לל"ק, נראה דלא ס"ל כלל לחלק במטבעות עצמן בין טבעא אפירי, ולכן לא הקשו מהפורט כסף אנחשת אלא למ"ד כסף ראשון דוקא, ולא הקשו לכו"ע דהו"ל טבעא אפירי, וכן לא פי' מ"ט דמ"ד אף בפירות על דינרין ולא הקשו ליפלוג בפירות על דינרין, דלהאי לישנא פירות וסלעין על דינרין נדון אחד הוא, וכ"מ מדקאמר דהו"א דבסלעין על דינרין מודו ב"ה לב"ש דדהבא פירא כו' והרי ב"ש לא מה"ט אסרי, אלא ה"ק הו"א דמודו לדינא דב"ש כיון שהאמת דדהבא פירא, וקמ"ל דאעפ"כ מותר, ומש"ה לא אמרו דרבנות קמ"ל דאף בפירא אטבעא כסף ראשון דוקא, כיון דהאמת דפירא הוא, ובזה ניחא דלא פי' להאי לישנא דתסתיים דר"י כו' כיון דאף אי ר"י סבר אף בפירות על דינרין מחלוקת, אכתי צריך להשמיענו לב"ה דאע"פ שאין לוין מחללין, וניחא בזה דלהאי לישנא לכא' לזקנותי דרבי אין מקום לפלוגתא דב"ש ובי"ה כלל, ולא לעדותו של ר"ע, והו"ל לגמ' לפרש, א"ו אתיא שפיר לזקנותי, וכתב הרמב"ן דלמדו ד"ז מכסף כסף ריבא, ומיושב בזה מ"ט לא פי' בגמ' טעמייהו דב"ש משום דטבעא אפירי לא מחללין, דכיון דקרא אתא לרבוויי כסף שני, לית לן לאוקומי קרא דוקא בשעה' הכסף הראשון פירא לגבי השני, ובירור' באמת משני הכי ר"ל אקו' דתלמודן מהפורט, ע"י לק' סק"ה, ולענין הלכה רוח"פ מתירין בכסף על זהב וה"ה נחשת על זהב וזהב על כסף, ובדין זהב על נחשת יש להחמיר.

ה. מ"ה ב' שמא ישהה עליותיו, בפשוטו הטעם משום תקלה, ובפר"ח שיעכב העלי' לרגל, וברש"י סוכה מ' ב' שיש מצוה לאכלן באותה שנה, ויש לעי' מאי מייית ר"ע מזה"ז, ומשמע דב"ש אסרי אף בזה"ז, - שם מחללין ואין מחללין מיבעיא לי', אף אם בדיעבד חל, מ"מ יש איסור דאורייתא בחילול כזה שמפסיד המע"ש, ולשון יעשה ולא יעשה משמע בהנהגה דרבנן.

בדברי הרמב"ם שא"צ להוסיף חומש בסלעין על דינרין, ולכא' מהכא יליף לה, מיהו הדברים מחודשים טובא, בתוספתא מע"ש פ"ב פלוגתא דראב"ש ורבי בדין זהב על כסף מדוחק, ונראה דאתיא כילדותי דרבי, ובביאור התוספתא והירור', ושם נחלקו ר"י ור"ל כלישנא אחרינא ומיישב שם ר"ל קושיא דתלמודן.

ו. מ"ה א' הגר"א ביאר המשניות דהפורט סלע משום דאין מחללין כסף על כסף וקאמרי ב"ה דבצירוף נחשת מחללין, ובירושלים הקלו התנאים יותר דיכול לפרוט אף כשורבן כסף, והדברים מתיישבים כמין חומר דהו"ב"ש לחומרא, ואין הנידון משום עיפוש פרוטות שאינו מצוי בשנה אחת, והנידון בסלע הנפרט והיינו דקתני בכל הסלע מעות, ולא מיירי בכמות המעות והסלעים שבידו, ועוד מדוקדק בזה מה שנשנית פלוגתא דר"מ ורבנן בפירות וכסף על הפירות באמצע משניות אלו, וכן בעדיות, דהכל מענין אחד, דרבנן סברי דאף ע"י פירות שרי כמו ע"י מעות נחשת, ור"מ סבר דפירות ומטבעות שני עניני חילול הם ולא מצטרפי לשוויי לכסף על כסף דרך חילול, ומצאתי בתוספתא דמע"ש רמ"א אין מחללין כסף ופירות על הכסף אא"כ יש עמו פרוטות, הנה מפורש כהגר"א דע"י פרוטות אפשר אף לר"מ, והכל נדון אחד, ולפ"ז נראה דאין לדקדק מהא דפריך ליפלוג בסלעין על סלעין דאכתי לא ידע משנה זו דמייית מינה בסמוך דלית' להאי לישנא, ועוד דעיקר הקו' שיחלקו באופן שמבואר דהנידון משום כסף שני, ומשכח"ל בנחשת מכסף או בצירוף נחשת, - שם בדבר התו' דמוקמי לה בחריף יותר, ובדבריהם במתני' דמעות הרעות יוצאין מעט, ובפשוטו מעות רעות כסף קונין את היפות של נחשת, ובמ"ש דמתני' דסלעים שנחשבו כר"מ, ובתוספתא דבהקדש בורר את היפה ומחלל עליו את השני.

ז. נ"ה ב' ומי מחללין כסף אנחשת כו', בקו' תו' מ"ט לא מייית מכסף על כסף, והו"מ לאתויי מתני' דקתני בהדיא דר"מ אוסר, וגם במשה"ק תו' במתני' דדמאי דקתני כסף על נחשת לבתר דאשמועינן כסף על כסף,

ולכא' נראה דמהא דמחללין כסף על כסף אין קו' דאין זה זלזול בקדושת המע"ש עצמו כטבעא אפירי, דאיכא פסידא, אלא שאין זה דרך חילול, ולכן גם במתני' הא דמחללין כסף אנחשת הוי חידוש טפי, שמותר לגרום הפסד שלא מדוחק למע"ש של דמאי, וזה נוגד אם עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה, ומה"ט גם אין קו' מהא דר"מ שרי לחזור ולחלל על המעות, דג"ז בהלכות החילול ולא זלזול בקדושה, ומיושב בזה דאין הסברות הפוכות דרבנן מחמרי בפדיון ור"מ באכילה.

הא דאר"מ ובלבד כו' יש לפרש דעל הפירות מחמירין שלא יתקיים כן, כדמחמירין בודאי על נחשת, שו"ר שהגרע"א ז"ל פי' כן בשם לח"מ, אבל כ"כ גם אנחשת, ול"מ כן.

ח. מע"ש פ"ב מ"ה מעות חולין ומעות מע"ש שנתפזרו כו', בר"ש בשם ירו' דצריך לחלל המע"ש בכל מקום שהוא על מה שליטת, והק' הרא"ש דהא אין מחללין כסף על כסף, ומה שתירץ דאמנם מביא מטבע שאינו חריף ומחלל עליו, ל"מ כן מסתמות הר"ש והרמב"ם וגם במתני' הדבר סתום, ואפשר דמעות אבודין אפשר לחללן כסף על כסף, דאין החילול כחוכא וזלזול אלא כשכולן לפנינו, אבל האבודין על הנמצאין חילול הגון הוא שלא יאבד המע"ש, והאבודין גריעי ממטבע שאינו חריף, ולפי"ז בנבכלין מיירי רק בדאיכא אבודין, - שם מ"ו ואומר סלע של מע"ש בכ"מ שהיא כו', משמע שמחללה במוחלט ולא אמר' שיחלל רק אם המע"ש באינה יפה, ומ"ש בירו' שלא יתכוין כו' היינו רק לענין שאסור לו ליתן את הרעה, ואם הי' מחלל רק את הרעה הי' מקום לומר דבכה"ג פטור מחומש שהחילולין נעשין בשליחות ההקדש ג"כ ואינו כפודה מע"ש לעצמו, ובדברי הרמב"ם לענין חומש, ונתבאר בזה ס"א ס"ק י"ד, ולעיל סק"ה, - שם בירו' כל שבדמאי מחללין כו'.

ט. ירו' פ"ב ה"ד רשב"ל אמר מה פליגינן ר"מ ורבנן כו', פי' דלא התירו רבנן אלא שלא יצטרך לחלל פירותיו על מטבעות קטנות, וכיון דאפיקתי' מפרוטה אוקמי' אדינר דכשיש לו כדי דינר תו לא חשיב צורך לחלל על שקל או סלע, ודייק לה מדשני ר"מ למיתני כסף אע"ג דמיירי אמתני' דפורט סלע, ש"מ דבזה השיעור בכדי כסף, ולפמשנ"ל לעיל סק"ו מהגר"א דר"מ ורבנן אמתני' דשקל כסף ושקל מעות קיימי, בפשוטו יש להצריך שיהיו הפירות חצי משווי הדינר, וכ"ה הלשון בירו', ומדברי הרמב"ם והראב"ד משמע דלאו דוקא, וכ"נ דעת מרן זללה"ה, אבל אין ללמוד מדבריהם מאחר שלא פי' למתני' דהפורט כהגר"א, ובנחשת וכסף על הכסף משמע דאף בלא צורך שרי, ויש לעי' במ"ש אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בשם מרן זללה"ה שלא ישאיר בפירות אלא שו"פ דאם הפירות יכולין למלאה כל המטבע לא חשיב צורך, ולא מהני להתיר זה שהוא רוצה לחללן רק על פרוטה, וצ"ע מ"ט מאחר דמורינן ל' לחללן על פרוטה יש לחשבו שפיר צורך דאין לו להפסיד ולחללן על כל המטבע, וגם אפשר דשיעור הכסף נקבע לפי מה שמחלל כמשנ"ל לענין חומש, ובמ"ש מרן זללה"ה דה"ה בפירות דמאי, ואם כבר יש במטבע כסף מע"ש תו לא חשיב צורך לחלל עליו פירות עם כסף, ועוד יש קולא בזה"ז דמחלל שוה מנה על פרוטה, וכאילו הכסף שמחלל עליו הוא סוג אחר ששוה הרבה יותר מהמתחללין.

י. פ"ג מ"י הלקוח בכסף מע"ש שנטמא יפדה רי"א יקבר כו', בזבחים מ"ט א' מפרשינן טעמא משום דלא אלימא קדושת' למיתפס פדיוני', ונראה דלר"י ה"ה טהור דלא נקלש בטומאת, וכ"מ ברש"י פסחים ל"ח א', ולפי"ז אם באנו לומר דלרבנן מדאורייתא אינו נפדה צריך לחדש טעם אחר, ובלא פסוק אין לחדש כן, דהא ר"י מקרא יליף לה, ורבנן דמרב פדיון ללקוח דלא קליש קדושת' יש להשוות טמא וטהור, וה"נ מסתברא דהסברא בלקוח משום דנעשה בו מעשה ירושלים ועשאוהו כקלטוהו מחיצות, וכמ"ש הראב"ד, וכיון דקלטוהו מחיצות דרבנן ה"ה לקוח, וכ"מ בירו' פ"ג ה"ה שדינם שוה לענין נטמא באב הטומאה וכולד הטומאה עי"ש, וזו דעת תו' בפסחים שם, וכ"נ בדבריהם בקדושין נ"ו ד"ה אבל, ומיושב בזה דלרבנן לא מצינו טפל חמור מן העיקר, ומדרבנן אין קו' שהשוו לקוח לקליטת מחיצות, ונתבארו הדברים בתו' הרשב"א פסחים שם, ומיושב בזה הא דבדמאי נפדה הלקוח לר"מ, וכדהקלו בו להוציאו בטבלו, ואף לאחר הפרשה דעת הגר"א שמותר להוציאו, אלא שצריך לחזור ולאכלו בירושלים, ובירו' דר"י לדבריהם דרבנן קאמר להו מק"ל, ובתו' ב"מ נ"ג ב' ובמ"ש בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה.

יא. בדין לפדות פירות על פירות לא מצינו אלא מה שאמרו סוכה מ"א א' דלא מהני, וכן בתוספתא שביעית פי"ז ומע"ש פ"ב אמרו דמע"ש מתחלל רק על מעות משא"כ שביעית והקדש, וכן משמע במנחות פ"ב א', ובאמת אף הרמב"ם שכ"כ היינו שיהיו הפירות בדין לקוח, אבל בדין מעות אין לנו אלא כסף צורה, מיהו גם

לזה אין מקור, והא דאמרו ביר' דאין פודין מע"ש אלא מין על מינו, ומפרש דאיצטריך לאשמועין אפי' מאגדו על השמתית ביאור הדברים שלא יפריש מע"ש מאגדו על השמתית כדי שיוכל לפדותו בזול, כגון שהאגדו זול מהשמתית, ואף דלענין עצם ההפרשה אמרו ביר' תרומות פ"ב דכל מין חטים אחד ותורם מזע"ז היינו אגדו ושמתי, מ"מ לא התיירו להפריש כן כשפדיונו זול עי"ז, ואף בפרי שני לא נמצא מקור לחלל על פירות, ולענין הלכה כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דלא מהני אלא על מטבע היוצא, ומ"מ כתב להחמיר ולחזור ולחלל הפירות על המטבע, וזה מועיל אם לקוח יש לו פדיון מדאר, ואפשר דבכלל שוגג הוא ויחזור דמים למקומן, ולע"כ, הא דקבעה תורה החילול במטבע היוצא היינו מפני שזהו הערך האמיתי, ועל סמך שמטבעות א"י יוצאין בירושלים, - שם בתוספתא פ"ב דמע"ש של זהב שעשאו כלים, צ"ל אוכלין, וכן לעיל צ"ל דאף בדמאי אין מחליין אוכלין על אוכלין, בתוספתא פ"ד ה"ב יש ט"ס וצ"ל מעות במקום פירות.

יב. ירו' פ"א ה"ג שאין מחליין מעות על פירות בריחוק מקום, מטבעא אפירי דריש הזהב אין ראי', דשם חוזר ומחלל, וכאן הנדון לקנות פירות לאכלן בירושלים, וכן הא דתנן בדמאי שמחליין נחשת על פירות י"ל דלרבותא דר"מ שחוזר ומחלל איצטריך, אבל במתני' דקתני שוגג ומזיד משמע שאינו דבר הראוי, ור"י פליג מדתנן מעות בירושלים ופירות במדינה, וי"ל דהטעם שהתירה תורה לחלל הוא כי לא תוכל שאתו וגם שיהא מצוי לו כל צרכו בירושלים, וכשקונה פירות בחוץ נמצא שחילל שלא לצורך, וגם אפשר שבירושלים לא יצטרך לפירות אלו, או שיתקלקלו וכיו"ב, ולכן כשהמעות בירושלים וקונה שם יש להתיר אף על פירות שבחוץ, - שם בביאור המשך הירו', ובדברי הגר"א דמע"ש של דמאי יוצא מירושלים ע"מ לחזור, ובדין מעות שנכנסו ויצאו אם לוקין על הלכות מהם בחוץ, ובדין מעות של מע"ש שנטמא בירושלים, או שעבר והוציא את הטהור ופדאו, אם לוקין על הלכות במעות אלו, ולענין הלכה בזה"ז לא חל פדיון מעות על פירות אפי' טהורין דכ"ה ביר' והובא בתו' שאנץ ובסמ"ג, ואף בזמן הבית לכתחלה אסור ליקח חוץ לירושלים, ואם לקח אינו נפדה אא"כ נטמא, ואם ד"ז רק מדרבנן יש להסתפק עבר ופדאו מאי.

יג. בדין מע"ש בירושלים בזה"ז מבואר בתוספתא וכ"ג הגירסא ביר' פ"א ה"ג דלא חל הפדיון, ובפ"ג ה"ג מייתי עובדא דאמוראי דסברי שאפשר לפדות שם, וצ"ל שלא הזכירו הבריייתא משום דאתא כמ"ד קדשה לע"ל, ומבואר ביר' שיוכל להוציאן בטבול, ואתא כרשב"י דלב"ה בכל ענין שרי להוציאן, אבל הרמב"ם שפסק דלא כרשב"י צ"ע איך התייר להוציאן, עוד מבואר ביר' שיוכל לטמאות, ומבואר ביר' וברמב"ם דאף בנטמא בטומאה דרבנן קודם שנכנס לירושלים פודין אותו, ולפ"ז אוכל פחות מכביצה שנטמא או מי פירות שמעורב בהן מז' משקין שמקבלין טומאה מדרבנן ג"כ יכול לפדותן, אבל אחר שקרא עליהם שם מעשר לא מהני טומאה דרבנן.

יד. דין מע"ש ורבעי שוין בכל עניני חילול, מיהו לא מצינו שלוקין על אכילת רבעי, ויש להסתפק פרוטה חמורה של רבעי אי מהניא למע"ש שא"ב שו"פ או איפכא, ושמעתי בשם מרן זללה"ה דמהני, ויש לזה סברא דכיון שמשמשין לענין אחד לא חשיב שנתחלל המע"ש על אסימון, כיון שישמש בתורת כסף, וגם אפשר דלגמרי חשיבי קדושה אחת, ויש סמך לזה במתני' ב"מ נ"ה ב' דחשיב להו כחד, ודומיא דתרומה וחלה וביכורים דחשיב להו כחד, עיי"ש ברש"י, והתם מצטרפין לאסור ולחומש, ולכא"ו הי' נראה דלענין כסף ופירות על הכסף וכן נחשת וכסף על הכסף ודאי מהני מע"ש לרבעי או איפכא, דסו"ס מחלל הכל דרך חילול, וא"צ להפריש בחילול המעות אם הם מע"ש או רבעי כיון ששימושן שוה, אבל אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דגם לזה לא מהני, ונראה הטעם משום דחשבינן הרבעי כחולין, וכשלוקח מחבירו סלע ונותן לו תמורתו שקל מע"ש ושקל פירות חולין בדין הוא שאסור שיחשב כסף על כסף, אע"פ שיש ביניהם עסק חילול.

סימן ד

בריוני הבלעה, ולקחת בהמה, בכסף מעשר

דאר"י לא נצרכה אלא שנתן לתוכן שמן, ולא קאמר הב"ע בדאיכא נמי שמן, אלא שהוצרכנו למימרא זו דאוכל חשוב הוא לענין היכא דאיכא נמי שמן שיכול להבליען, דאי לאו מימרא זו לא היתה מועלת הבלעה, או משום דלא חשיב ציר כזה מאכל לקנותו בכסף מעשר, או דלא שרינן הבלעה אלא במאכל חשוב, אבל כשהמאכל אינו חשוב אינו ראוי להבליע בו עוד דמים.

ולפ"ז מענין אחד נשנו עירוב ומעשר ונדר דבכולהו החסרון במים ומלח הוא משום דלא חשיבי, אלא שבמעשר יש ענין נוסף דאינו כעין הפרט, ולא נחתי לזה ולא נצרכה אלא כשלא יהא החסרון הזה כגון שיכול להבליען, מיהו פשוט דבעינן שיהיו אוכל אחד עם השמן, ואורחא דמילתא הכי הוא במים ומלח שלטיבול כדאמר' שבת ק"ח ב' שע"י השמן אינם עזין כ"כ, ונראה דהיינו נמי ההיא דריב"ג ור"א שהיו קרבי דגים מעורבין בציר והבליע הציר בקרבי דגים, אף שעיקר המאכל הי' הציר, דמ"מ מטבלין בו עם הקרבים ולפ"ז מבואר כפסק הרי"ף דבעירוב א"צ שמן, כיון שעיקר המימרא היא בחשיבות הציר ממים ומלח, והבלעה שע"י השמן זהו ענין נוסף דפירא בעינן, ולא משום עיקר החשיבות, וכן משמע דציר דגים חשוב כמים ומלח מעורבין אלא דאחי משומנא דפירא ומהני לענין מעשר, אבל לא נוסף ע"ז חשיבות לענין עירוב מיהו ע"י לק' סק"ב דמענין ההבלעה נראה שכל המקח מתייחס בסתמא לשמן ולקרבי הדגים והכא ילפינן לעירוב רק ענין חשיבות ציר לטיבול.

וכעת ראיתי בריטב"א לק' ב' גבי מיעוטי דר"א וריב"ג שכ' דמים ומלח לא איצטריך למיעוטא דאינן פרי ולא אוכל, ולריב"ג מיעוטן

מים ומלח שניקחין בכסף מעשר כשנתן לתוכן שמן, מ"ט מועיל נתינת השמן

א. ערובין כ"ז א' ל"ש אלא מים בפ"ע כו' אבל מים ומלח נקחין בכסף מעשר, במסקנא מפרש לה בנתן לתוכן שמן ומבליע דמי מים ומלח בשמן, ויש להבין אם עיקר ההיתר משום שמן הול"ל ל"ש אלא שלא נתן לתוכן שמן, ועוד דטעמא דהבלעה לא שייכא בעירוב, וא"כ מאן דמתני אמעשר היכי ידעינן עירוב, ועוד דדעת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש דבעירוב א"צ שמן, ובמ"ב סי' שפ"ו ס"ק כ"ט כתב דהכי נקטינן, והיכי ילפינן עירוב ממעשר דאית ב' שמן, וכבר נתקשו בזה הריטב"א והר"ן, ועוד דהו"ל להזכיר ההבלעה.

ונראה דעיקר המימרא שאמרו הוא דמים ומלח המעורבין שראויין לטבל בהן פתו, אוכל חשוב הוא ומערבין בו, וה"ה שהוא אוכל חשוב להיות ניקח בכסף מעשר מבחינת האוכל, דמצינו אוכלין שהם פרי מפרי ואינן נקחין בכסף מעשר משום דלא חשיבי מאכל גמור דבאין רק לטעם כגון פלפלין וחלות חריע ושבת ועוד, ע"י רמב"ם פ"ז מה' מע"ש ה"ט י', וה"נ מלח לחוד לא הי' ניקח, אף בלא החסרון שאינו פרי וכן מים לא חשיבי לקנותן בכסף מעשר, [ואפשר דכל טיבול הו"א שאינו ניקח, אף אם הי' מערב שמן ותבלין, דלא קרינן ב' ואכלת מיהו י"ל דלעולם בשמן יש מעלת מזון אף כשעשוי לטיבול] וקמ"ל דבמעורבין נעשין אוכל חשוב וראויין ליקח בכסף מעשר, ולא נחית לחסרון הנוסף שיש בהן שאינן פרי כפרטי דקרא, דעיקרו בחסרון המשותף לעירוב ולמעשר דהיינו שאינו אוכל חשוב, ולזה מהני מעורבין, ואי משום דבעינן פרי לזה יש עצה בהבלעה, והיינו

תרומה דמעט הקמח המתערב במורסן או בסובין פקעה ממנו קדושת תרומה, אע"פ שמתחלה הי' הכל קדוש.

והנה כבר נתבאר דמהא דהוצרכנו להבלעה יש ללמוד שא"א לקנות העור והגזיות בכסף מעשר בהדיא גם כשהן מחוברין, וזה מוכיח שא"א שתחול קדושת מעשר על העור אף כשהוא מחובר, ועוד דהא דיצא העור לחולין לא משמע שזה מתחדש אח"כ מפני שאינו ראוי למצותו, דזו מנין לנו, בשלמא בתרומה דליכא ענין מעות, שפיר אמרי' דפקעה קדושה מעצמות וקליפין ומורסן וזגין, וכן אפי' מפירות מע"ש כיון שאין דרך בנ"א לכנס האוכל שבהן, ונוהג בהן כדרך שנוהג בחולין, אבל בעור וקנקן דיש להם חשיבות בפ"ע אם היו קדושין מתחלתן, הדין נותן שימכרום ויקנו בהם פירות מעשר, ויתפרש חידוש התורה שמותר להוציא בהן כסף מעשר מתחלה, אבל שתפקע קדושה מהן מנלן, וע"כ דמעיכרא לא קדשי, וכן מבואר ממ"ש ביר' פ"א ה"ב דאומן הלוקח או מוכר בקר כיון שדעתו על העור נעשה כלוקח זה בפ"ע וזה בפ"ע ולא יצא העור לחולין, דהיינו שאסור ליתן כסף מעשר כנגד העור, ואם איתא דבהמה ע"ג עורה התירה תורה לקנותה כך, מה לנו בזה שדעתו על העור, הרי התורה התירה לקנות עור אגב בשר, ועסק"ג בשם ירו' דמקום שדרכן למכור פתוחות ג"כ הטעם משום דהוה כמפרש.

ברם לאידך גיסא הדבר דוחק לומר דכשאמרה תורה ונתת הכסף בשכר אין השכר קדוש בקדושת מעשר, רק טעם הקיוהא שבו שנכנס מהחרצנים והזגין, וכן במים ומלח שנתן לתוכן שמן לא מסתבר לומר שהם חולין, דסו"ס אין כאן רשות אחרת והמעשר הוא שקנה אותן בהבלעת השמן, ואין כאן ענין בין מוכר ולוקח, שאף הבעלים בעצמו יכול לחלל מעות מעשר על שכר או מים ומלח המעורבין בשמן, ועוד דאם נטמאו הקנקנים ובא למכרן שמין את היין עם הקנקן, ולא רק משום דמחייבינן ל' להבליע הקנקן ביין, אלא זהו שווי המעשר שכאן, תדע

במעורבין, ולר"א מיעט ציר (דלאו עיקר פרי הוא), וזה מבואר כמש"כ דבמים ומלח יש חסרון מלבד דלא דמו לפרטי.

ונראה דאוקימתא דרב יוסף מוכרחת מעיקר המימרא, דאם איתא דתערובת מים ומלח לחוד ניקח בכסף מעשר, למה אין נקחין בפ"ע ע"מ לערב, דהא כל הני דראויין לעשות מהן אוכל ניקחין בכסף מעשר, ול"ד לתבלין שאינם גוף האוכל גם לאחר התערובת, א"ו הכא ע"י הבלעה בשמן נקחין וכ"ז שאינם ראויין לטיבול ולהיות אוכל אחד עם השמן, אין בהם היתר הבלעה.

הגרי"א הגיה לעיל דכמהין ופטירות אין נקחין בכסף מעשר, ויש לעי' מאי קו' אי מתני' כר"א וריב"ג דכמהין ופטירות נקחין, וכן אמרו ביר' דמתני' ר"ע דס"ל נקחין בכסף מעשר, [שו"ר ברש"ש שהק' כן], ונראה לקיים הגרסא דאעירוב קאי דכמהין ופטירות שאינן מבושלין אין מערבין בהן, וכדעת הגר"א דמבושלין אוכל חשוב הוא, ומשה"ק הגר"א ליפרוך מחטים ושעורים שאינן מבושלין ומ"ט נקט כמהין ופטירות, י"ל דניחא ל' למנקט הני דאיכא תנאי דאף בכסף מעשר אין נקחין, וא"כ גם כללא דסיפא אין כמהין ופטירות בכלל.

בביאור שריותא דהבלעה

ב. שם ב' ובהבלעה מי שרי אין והתניא בן בג בג אומר בבקר מלמד שלוקחין בקר ע"ג עורו כו', מבואר מזה דשריותא דעור הוא משום הבלעה ולא משום דשומר הפרי נמי ניקח בכסף מעשר, ותדע דגזיות ודאי לאו שומר נינהו, ויש לעי' מהו ענין הבלעה, האם הכונה שהכסף מעשר ניתן רק על הבשר, והעור נותן לו במתנת חנם, וא"כ העור מיד חולין, או דבכה"ג הכל מעשר, וכשנפרד העור מהבשר פקעה ממנו קדושת מעשר, אבל כ"ז שהוא מחובר הרי הוא נטפל לבשר וג"כ קדוש בקדושת מעשר, וכמו בכל קרבן שהעור קדוש ויוצא לחולין אחר הקרבנות, וכן מצינו גבי

המים כמאן דליתנהו ונבלעו בפרי, וכ"ז בסתמא, אבל ודאי שאם יפרש בנתינת הכסף על הפרי ועל המים, הרי הפרידן זמ"ז, ומעולם לא היו מים קדושים בקדושת מעשר, אלא שהמים המובלעין כיון שאין הכסף מתייחס למים הרי הם מוסיפין בדמי התערובת, ונמצא שהפרי שוה יותר מפני מה שמובלע בו, והכל שייך למעשר ואין כאן דבר שהוא חולין, אבל אם יחלל הפרי לחוד ע"כ הוציא הבלוע מן המעשר וחזר הבלע חולין, שהוא רק החשיב את המעשר ולא ה' הוא עצמו כמעשר, ואף בתבלין שהזכרנו לעיל נראה שהדין כן שאם יחזור ויוציא את התבלין יחזור מע"ש לכמות שהי', והתבלין חולין, וה"נ כאן שההבלעה במחיר הניתן, וההפרדה כממפרש ואינו מבליע.

מיהו בסוכה ל"ט א' מצינו הבלעה בדמי אתרוג בלולב, אע"פ שאין האתרוג מובלע בו באופן טבעי, אבל באמת ענינם שונה דהתם המקח הוא הגורם קדושה למעות, שהרי הפרי עצמו אסור ונשאר בקדושתו, וא"כ מעשה המקח מעביר הקדושה על המעות, ולכן אם הבליע דמיו שלא נתייחסו דמי המקח לאתרוג לא נתפסו בקדושה, ובעיקר הענין דומה להבלעה דשמעתין שע"י שמוסיף לו בדמי הלולב גורם שיכניס לו המוכר האתרוג בתוך המקח בלא דמים, ונמצא שהאתרוג ניקח באותן דמים אלא שלא נתייחדו הדמים לאתרוג, שהכל ניתן בשביל הלולב, ולא אמרו שיתן לו דמים במתנה ויתן לו האתרוג במתנה דהערמה היא ולא קושטא הוא, אבל כשמוסיף הרבה על דמי הלולב מכניס לו המוכר ברצון אתרוג באותו מקח בלי לתבוע דמים עליו, ואינה מתנה שחוצ' למקח אלא הכל בכלל המקח שגם את האתרוג קנה ולא קיבל, אלא שקנהו בהבלעה, והיינו דאמרי' שם לא רצה ליתן לו מתנה מבליע, דההבלעה אינה מתנה, והשתא הוא כמש"כ בכסף מעשר שהכל שייך למעשר אלא שהוא מובלע, ואין מתייחסים לזה כבעין, מיהו בבכורות ל"א ב' משמע שההבלעה מתנה

דאף באין בו שו"פ אלא עם הקנקן נפדה בשו"פ, אע"פ שא"א לפדות מעשר פחות משו"פ על פרוטה, ע"י לעיל ס"א ס"ק ט"ו, וגדולה מזו מצינו בסופ"ג דמע"ש שאף המעשר קונה את הקנקן כשקרא שם משגפן, ומה שייכא הבלעה בקריאת שם, ועוד דהא ודאי לא התירה תורה הבלעה אלא בהני שבאמת נטפלין לאוכל, וש"מ שענין ההבלעה אינו בגלל המקח, אלא זוהי מציאות של הבלעה, וכ"נ דקליפי אגוזים ושקדים דתנן פ"א מ"ג שיצאו לחולין, מ"מ כ"ז שהם מחוברין קדשי, כדין קליפי תרומה.

בביאור חידוש התורה בטעמא דהבלעה

ונראה מזה דחידוש התורה הוא שהעור מובלע בבשר, דהלוקח בקר סתמא חשיב שכל הכסף ניתן בעד האוכל, דבקר עם עורו שם אוכל עליו, ולא משום דגם העור כאוכל, אלא משום שהעור מובלע וכמאן דלית' דמי, ולכן הכל קדוש בקדושת מעשר דאין כאן אלא הבשר, והעור מובלע בו, ולא שייך לשאול האם העור קדוש, דכל קדושתו היא בגלל הבלעתו, זכר לדבר תבלין שאין שבחן ניכר בתבשיל של מע"ש שכל השבח לשני כדתנן פ"ב מ"א, דאע"פ שאין קדושה בתבלין מ"מ משנתבטלו בתבשיל והשביח נעשה גם השבח מעשר, וה"נ המציאות של העור כמובלעת בבשר לענין שחשיב הכל כבשר, וכ"ז בסתמא אבל אם יחלל הבשר בפ"ע אין העור קדוש, דמעולם לא ה' העור קדוש, וכל קדושתו היתה תלו' בזה שכל הדמים מתייחסים לבשר, אבל אם נפרידנו מלהיות בלוע, אף כשהפרדה במקח לחודי', ועדיין הכל מחובר, שוב אין בעור קדושה, דמעולם לא ה' קדוש בתורת עור.

ונמצא לפ"ז דענין ההבלעה אינו שיש כאן חולין מובלעין במעשר, אלא דלענין הדמים חשיב הכל אוכל והכל קדוש בקדושת מעשר, ולכן השכר כולו קדוש בקדושת כסף מעשר, כיון שהכסף שנותנין על תערובת זו מתייחס לשכר שבו ולא למים, ולגבי הכסף

בלוקה בהמה לזבחי שלמים שפקעה מינה קדושת מע"ש

ג. מע"ש פ"א מ"ג הלוקה בהמה לזבחי שלמים, בירו' (כאן ה"ב) פ"ג ה"ב מבואר דהשלמים פקעה מינ' קדושת מע"ש, ול"ד למתפס מעות לשלמים, דרק קדוה"ג מפקעת קדושת מעשר, ולפ"ז אין חידוש שיצא העור לחולין, דהא קדושה בקדושת שלמים בלבד, ובכל שלמים יצא העור לחולין, ואפשר דאה"נ והא גופא קמ"ל שדינה כשלמים, ואפשר שאם הי' הדין דעור אינו ניקח בכסף מעשר, (או שנשאר בקדושת מעשר), בבשר תאווה, ה"נ הי' צריך להקדישו בשלמים מן החולין, (או שהי' העור בקדושת מעשר, דהוה חשבינן המע"ש כמקדיש, שהוא הבעלים של השלמים והעור חוזר למע"ש, אף אם פקע בזמן שהי' שלמים, מיהו בזה יש לדון דאין בעלות למע"ש וכיון דפקע פקע).

שם יצא העור לחולין, יעוי' משנ"ת לעיל סק"ב דיציאת העור דמעשר לא דמיא ליציאת העור דשלמים, דבשלמים הי' העור קדוש בקדושת שלמים, ואחר שנעשית מצותו פקעה קדושתו, ובמעשר אין הדבר שאינו ראוי לאכילה קדוש, והוא כאילו מיד חולין, אבל מ"מ לגבי שויות המעשר חשיב הכל בקדושת כסף מעשר כיון שבגלל כל הבהמה דמיה מרובין אע"פ שהדמים מתייחסים לבשר.

בטעם ההיתר אע"פ שהעור מרובה על הבשר

שם אע"פ שהעור מרובה על הבשר, נראה דהיינו כשאין ניכרת שויות העור מסיבה מיוחדת, אלא דאייקור עור בהמה גסה ביחס לבשר, או שהבהמה כחושה ובשרה זול, דכל כה"ג חשיב שלוקה בהמה לאכילה, אבל אם הי' העור מרובה מפני שיש עור מיוחד לבהמה זו, או צמר מיוחד בצאן, נעשה כלוקה זה בפ"ע וזה בפ"ע, (ומה"ט לא מוקמינן ערובין כ"ז ב' יתורא דבבקר לעור מרובה על הבשר, דע"כ מיירי באופן שמובלע ולא צריך קרא מיוחד לזה).

היא, אא"כ נימא דכיון שאינו משלם עבורו לא חשיב גאולה, אע"פ שאינה במתנה.

בנותן דמי מים ומלח בהבלעה אם צריך לפרש

ונראה דמה שאמרו בגמ' שנתן דמי מים ומלח בהבלעה, אף בסתמא כן הוא, ולאפוקי מפרש שהדמים למים ולמלח ג"כ, דלא מצינו שריותא דהבלעה במע"ש אלא כשהמציאות שהוא מובלע, אבל זה שהוא מבליעו במקחו אינו מתיר, ואפשר דמשכר ילפינן לה שהמים אין להם חשיבות, וחשיב עיקר המקח משום קיוהא דאית ב', ואפשר דהכא עדיף דאיכא שמן בעין, והתמד רק מקיוהא דפירי, וצ"ל לפ"ז דבנתן לתוכן שמן עיקרו נקרא ע"ש השמן, משום דמים ומלח בעלמא לא חשיבי, וע"י השמן מיקרי ציר לטיבול הפת, ומ"מ שפיר יש ללמוד מזה לעירוב אף בלא שמן, כיון שהשימוש לטיבול שוה בדאיכא שמן או לא, וכיון דטיבול ציר קרינא ב' ואכלת, ה"ה דמהני לענין עירוב, וכן צ"ל בציר שקרבי דגים מעורבין בו, וע"י לעיל סק"א בזה, ואמנם לדעת תו' והריטב"א והר"ן שם מיושב טפי שהמאכל חשוב ע"י השמן, - וטעמא דמ"ד שאין מים ומלח נקחין בכסף מעשר, י"ל משום שאין תערובתן טבעית דנימא דשם השמן על הכל, ול"ד לתמד, והיינו דאמרי' פירא בעינן, דאף ע"י תערובת השמן לא נחשב הכל פירא.

הא דלא מייתי מתני' דפ"ק דמע"ש דיצא העור לחולין ויצא קנקן לחולין, היינו משום דבברייתא ובצריכותא דמפרשינן עלה מבואר דמשום הבלעה הוא דשרי, אבל במתני' הי' אפשר לפרש דהעור ג"כ נקנה בכסף מעשר מפני שהוא שומר לבשר, וכן הקנקן, אבל בברייתא מבואר דגזירות נמי מהאי ענינא נקנות, וכן תמד משום הבלעה הוא, דכולהו קראי מתפרשי בחד ענינא, ובמתני' אין מבואר שהחידוש בתמד הוא במים, שהרי אף בדמי הזגין אין ליקח עד שלא החמץ.

בקופות של תמרים דרוסות צ"ל שהקופה שומרת על התמרים, ולא מחלקינן בסתומות אלא ביין שהסתימה שומרתו.

בדין קופסאות שימורים ובקבוקים, אם דינם כקנקן של יין לענין הבלעה ולענין מוקף

ולפ"ז קופסאות שימורים ובקבוקים המצויין כיום דרכן למכור סתומות וגם נטירותא דמאכל אגב קנקן, דינם כקנקן של יין, דטעמא דשאר משקין אפי' סתומות כבר נתבאר דהיינו משום דלא מהנו לנטירותא כביין, וכ"כ בבהגר"א בירו' שם, וכ"מ בכלים פ"ט מ"ח בא"ר דחביות של שאר משקין לא קפיד על הנקב אבל ביין קפיד משום נטירותא דיינ ע"ש, וא"כ בשימורים שנצרך הקנקן לנטירותא יש לדמות ליין, ועוד דהא אשכחן אף בקופות של תמרים שדינן כקנקן של יין בדרוסות, וכן חותלות של תמרים, וקופסאות אלו לחותלות וקופות דמו, ועדיפי מינייהו דחותלות וקופות לא בעינן מגופות, אלא קשורין כדרכן.

מיהו לענין מוקף אפשר דלא דמו לקנקן של יין, דחבית גדולה עם מגופה יש מקום לראות היין כסגור בחדר בפ"ע, הן מצד גודל החבית והן מצד חשיבות הכלי, ולכן לא מתייחסת התרומה לכלל החביות, דכל אחת דבר בפ"ע, וכדחזינן דחשיבא דבר שבמנין ע"ז, אבל קופסאות שהם קטנות בכמות וגם אינם בכלי גדול וחשוב יש לראותם כעטיפת הפירות, שהם נטפלין טפי לאוכל ולא חשיב האוכל כסגור במקו"א, (וכמו שהזכירו בירו' חמשה שקין, מיהו התם לא בעי להו לנטירותא) והרי דרך הוא להכניס כמה קופסאות בסל אחד, וקרינן ב"י שפיר והרמותם ממנו, ואף בכוסות של יין המגופות כה"ג י"ל דחשיב מוקף, שהיין עם הכוסות מצטרפין ליחשב יחד, ולא חשיב יין שבכל כוס כמקום בפ"ע, ול"ד לחביות שהם גדולים בכמות ובחשיבות הכלי, תדע דלענין שעולין באחד ומאה ודאי מסתברא דדוקא חביות דחשיב, ושוב אין לנו ראי' דלענין מוקף לא

ירו' אר"ז הדא דתימא כשהי' המוכר הדיוט כו' מתני' אמרה כן כדי יין סתומות מקום שדרכן למכור סתומות כו', נראה דבא לבאר שהיתר מפני הבלעה ולא שהתירה תורה לתת כסף מע"ש בשומר של האוכל, דא"כ הדין נותן דאף במקום שדרכן למכור פתוחות יצא קנקן הסתום לחולין, דסו"ס שומר הוא ליין, אלא דכיון דדרכן למכור פתוחות הר"ז כמפרש שנוטל דמים בעד הקנקן, [ועי' לק' סק"ה במתני' דסופ"ג בזה], ומה"ט גם באומן אסור דהר"ז כמפרש, - ולכאו' הי' נראה דאומן דאסור היינו בעור, אבל קנקן וגיזות דמיהן מועטין ואף אומן אין נתינת דעתו חשובה כמפרש, אבל הר"ש והרמב"ם פי' ד"ז גם אקנקן, והר"ש לשיטתו סופ"ג מוכרח לפרש כן, והרמב"ם העתיק תגר במקום אומן, ומשמע שמוכר גם עורות וקנקנים ולכן דעתו ע"ז, אבל אם נפרש אומן לעבד עורות, יש לדון דדוקא בעור, מיהו סתם אומן משמע בכל מילי ולא מעבד עורות, והכל לפי הענין אם נראה כמפרש.

שם במשנה כדי יין סתומות מקום שדרכן למכור סתומות, תרתי בעינן דלהוי נטירותא דיין אגב קנקן כדאמר ערובין כ"ז ב', ולכן פתוחות לא יצא קנקן לחולין, ובעינן שיהא הקנקן מובלע ביין, ובמקום שדרכן למכור פתוחות ע"כ מחשב דמי היין לחדוד ודמי הקנקן לחדוד, שהרי אין המחיר שוה למי שמביא קנקן מתוך ביתו ומקבל לתוכו היין, משא"כ במקום שדרכן למכור סתומות שנקבע מחיר היין כך, וזהו שפסק הרמב"ם פ"ח ה"ה בשמן או חומץ או ציר ודבש דאע"פ שגפן לא קנה מעשר, [והוא מהתוספתא סופ"ב, ולפנינו בפ"א ה"ח כתוב ד"ז גם לענין יציאת קנקן לחולין, אלא שנדפס בטעות א"צ לאכול כנגד הקנקן, וכן נדפס בסופ"ב קנה מעשר, אלא שבזה כבר העתיק הרמב"ם לק' מעשר שו"ר שכ"ה בירו' פ"ג ה"ו לענין שמן ע"ש], דאף אם דרכן למכור סתומות וחשיבא הבלעה, מ"מ כיון דלאו נטירותא דפירא הוא לא יצא קנקן לחולין, ולפ"ז

ניכר, וזה גילתה לנו תורה בקרא דביין, דחשיב שקונה יין בלבד.

קרא שם לתמד אחר שהחמיץ, וכן מים ומלח שנתן לתוכן שמן ואח"כ קרא שם, מהו

ויש להסתפק קרא שם לתמד אחר שהחמיץ אם קנה מעשר את הכל, ואף אם החרצנים והזגין פטורין מן המעשר, משכח"ל ביין מזוג במים דלא גרע מתמד, וכן במים ומלח שנתן לתוכן שמן דאמר' עירובין כ"ז ב' שנקחין בכסף מעשר בהבלעה בשמן, איך הדין אם קרא שם מעשר אחר שעירבן, ולכא' אי אזלינן בתר כללא דכל שניקח בכסף מעשר קנה מעשר, ה"ה תמד, אבל אפשר דענין ההבלעה בתמד הוא במציאות האוכל, דאוכל כזה שעיקר חשיבותו מפני הפרי, ניקח בכסף מעשר, דאף המים נעשו פרי בתערובת זו, וא"כ במעשר אין זה מחיב שקנה מעשר, כיון שגם המים יש להם חלק בתערובת, ול"ד לקנקן שכל השבח מתייחס ליין, שהקנקן אינו אוכל וכמאן דלית' דמי, משא"כ מים דאיתנהו אלא שנשתנו ליחשב פרי ע"י התערובת הזו, ולא זכה המעשר בחלק המים.

ויש עוד חילוק דהקנקן יוצא לחולין ואינו בדין להוציאו לחולין בירושלים ולא יקנהו המעשר חוץ לירושלים, דנמצא מע"ש מפסיד, אבל בתמד וכיו"ב הרי הוא נאכל בקדושת מעשר בירושלים, ובכה"ג לא חשיב שהמע"ש נפסד.

אבל בסוגית הגמ' והראשונים בעירובין שם נראה דתמד נמי רק משום הבלעה שרי, כדאמר' שנתן דמי מים ומלח בהבלעה, וכדאמר' דאי כתב רחמנא שכו' ומשמע דאם ה' מתפרש שכו' תמד הוה ילפינן מיני' דביין יצא קנקן לחולין, דאל"כ הול"ל דאי כתב רחמנא שכו' הו"א דנעשו המים כפרי אבל קנקן לא, אבל כיון דכל ההיתר דתמד משום הבלעה, י"ל דהוה ילפינן מיני' קנקן כיון שבאמת נותנין דמיו בהבלעה, וכן פרש"י הו"א הבלעה לעולם אסירא והאי שכו' לאו תמד הוא דנילף מיני'

תלוי בחשיבות, ובשקיות ניילון השומרים על האוכל ודאי מסתבר כן, וקרוב לדמות לזה הקופסאות, וצ"ע למעשה, - בקבוקין שאפשר להסיר המגופה בקל ולהחזירה כגון שהמגופה נברגת נראה דלענין מוקף כפתוחות חשיבי, כיון שאין סגירתן במגופה של טיט, וכפתח חשיב, אבל לענין מעשר יצא לחולין, - בדיני מוקף רשמתי לפו"ר.

במש"כ הראשונים שהקנקן קדוש בקדושת מעשר אע"פ שאינו ראוי למצותו

ד. פ"ג מ"ב משגפן קנה מעשר, כבר נתבאר לעיל סק"ב דכל הערך הניתן בעד הקנקן שייך למע"ש, וכמו בתבלין שאין שבחן ניכר דהשבח לשני נעשה הכל מעשר, ה"נ הקנקן משביח את היין דע"ז שוה היין יותר, אבל הדמים אינם ניתנין בעד הקנקן דכל המקח מתייחס ליין, ומיושב בזה לשון הראשונים ז"ל שהקנקן קדוש בקדושת כסף מעשר, ואע"פ שאין שייך קדושת מעשר בדבר שאינו ראוי למצותו, ובאמת אין הקנקן קדוש בתורת קנקן, מ"מ כיון שלגבי הדמים הניתנין בעד קנקן זה, חשיב הקנקן כבלוע וכמאן דלית', נמצא שגם הדמים הניתנין בשביל הקנקן קדושים מפני שהם ניתנין על שם האוכל, וזהו קנה מעשר שנתפס הקנקן למעשר להיות בלוע בתוכו ולהוסיף בערכו, והרי הוא רכוש המעשר, אבל אם במקח נתייחס לקנקן בפ"ע הרי הפרדנו את הבלוע, שכל הבלעתו היא לגבי המקח, וכן אם יחלל היין לחוד יצא קנקן לחולין, אע"פ שגרם להפסיד המע"ש ע"ז, וגם פשוט שאחר ששותה היין לא גרע מכל קנקן הלקוח בכסף מעשר, דיצא לחולין.

ולמדו חז"ל מהא דיצא קנקן לחולין בלקות, דה"ה בקרא שם למעשר כשמובלע בו קנקן, דקנה מעשר את הקנקן, כיון שאין כאן קנקן שניתנין דמים עבורו, ויש כאן רק יין שמשלמין עבורו יותר, וממילא השבח לשני, ואף דהכא שבחו ניכר מ"מ לגבי הדמים הניתנין אינו

קנה מעשר, אבל אם אח"כ גפן קנה מעשר, כיון שקרא שם בתוך הקנקן וגם סתמו, קמ"ל ר"י דכינו מתניתא שקרא שם אחר שגפן, אבל בלא זה ל"ק מעשר.

וכתב הר"ש דמהא דמסיים בירו' עד שלא גפן קרא שם עולות בא' ומאה כו' משמע דאם קרא שם קודם שגפן ואח"כ גפן אין מקדשות בכל שהן, וצ"ע מה סברא יש בזה לענין חשיבות דחביות סתומות, דנחי דקרא שם קודם שגפן אבל השתא שגפן הוא התרומה דבר שבמנין, ולא מצינו ענין קנה קנקן בתרומה דלאו למכירה קיימא, ואפשר דכונת הירו' דבנתערבו קודם שגפן ואח"כ גפן דלא מקדשות, שכבר הותרה התערובת כשהיו פתוחות, ולא אמרי' דהשתא מיהא התרומה חשובה ולא בטלה, ודכוותה יש לפרש הא דאמרו כן לענין מוקף, דקמ"ל שאם תרם מאחת על הכל ואח"כ גפן לא אמרי' דאגלאי מילתא שכל חבית היתה כדבר בפ"ע ותרם שלא מן המוקף, או דלכתחלה לא יתרום כשדעתו לגוף, קמ"ל דהדינים שבמשנה נאמרו לאחר שגפן, שו"ר בבהגר"א שהסכים לפר"ש וכתב דבקרא שם עד שלא גפן לא היא התרומה עצמה דבר שבמנין, ולכן עולה באחת ומאה, וצ"ע.

שם אר"ח וקשיא על דב"ש מה בינה לחמשה שקין בגורן כו' תורמין ומעשרין מזע"ז, פ"י דלא ס"ל לר"ח לחלק לענין מוקף בין היו מוגפות תחלה, דסו"ס השתא פתוחות הן ואין חסרון במוקף, והו"מ לאתויי מעד שלא גפן דלא פליגי ב"ש, אלא שאין הדבר מפורש דב"ש מודו בזה, וכן פ"י בבהגר"א, וביד"ד סו"ס שכ"ה פ"י הגר"א דב"ש פליגי אף ברישא.

וה"י אפשר לפרש דהיינו דקאמר על הראשונה הושבה דלענין קנה מעשר הצריכו ב"ש מערה לגת, דכ"ז דכיון שהיו מגופות קנה מעשר אף בקרא שם בפתוחות, אבל לענין מוקף לא מחלקינן כיון דהשתא פתוחות הן, (והרמב"ם פ"ח ה"ב כנראה פ"י דבה"א מפתח כדי שלא

דיהיב דמים של מים בהבלעה, ויש ללמוד מזה בדמפרש שנותן דמים בעד המים והזגין לא קנה מעשר את חלק המים, וא"כ הדר דינא לדוכת' דתמד כקנקן, ובקרא שם לתמד קנה מעשר כולו, מיהו עדיין יש לדון בזה דהא דהמים מובלעין בתמד ושמן הוא מפני שהמים עצמן נשתנו, ונהי דמכח הבלעה אתינן עלה, מ"מ לא חשיבי כמאן דליתנהו לענין שיקנה מעשר, דסו"ס תערובת זו מורכבת משניהם, או"ד לגמרי מדמינן לה לקנקן, ואפשר דלרבנותא נקט קנקן שעתיד לצאת לחולין, וכ"ש תמד וכיו"ב שאם לא יפדנו ע"כ יאכל הכל בקדושת מעשר, ובה פשוט טפי דקנה מעשר אף לענין פדיון.

קליפי אגוזים ושקדים אם קנה מעשר

ונראה דה"ה דקנה מעשר קליפי אגוזים ושקדים, וכדתנן פ"ק שיצאו קליפיהן לחולין, והיינו שמותר ליקחם בכסף מעשר עם הקליפין אע"פ שעם קליפיהן דמיהן מרובין, ויצאו קליפיהן לחולין משניטל האוכל מהן, וה"נ בקרא שם כשהם בקליפיהן קנה מעשר, וכן ברבעי צריך לחללם בשווים עם הקליפות, ונראין הדברים ששנה התנא דין קליפי אגוזים כלפי שביעית שאף הקליפין שהם ממין הצובעים קדושין בקדושת שביעית, ובמע"ש ורבעי כיון שאינם ראויין למצות אכילה פקעה קדושתן, [נ"ע] ערלה פ"א ומותרין ברבעין, אבל לענין המעות נקחין בכסף מעשר וכן קנה מעשר את הקליפין, וזה פשוט טפי מקנקן, וכ"ה בתוספתא שביעית פ"ו ה"ב חומר בשביעית כו' וקליפי אגוזים וקליפי רמונים כיוצא בהן משא"כ במע"ש.

ביאור דברי הירושלמי בדין חביות סתומות אם קנה מעשר

ה. ירו' פ"ג ה"ו ר"ח בשר"י כיני מתניתא אם עד שלא גפן קרא שם כו', פ"י דברישא מיירי שהכניס המע"ש לקנקנין ובה אע"פ שגפן לא קנה מעשר, וס"ד דבזלף לתוכן סתם וקרא שם מעשר בתוך הקנקן, נהי דכ"ז שלא גפן לא

חבירו, ולפ"ז הי' אפשר לפרש דמיירי במחלל יין מע"ש שלו ע"י שמוכרו לחבירו, ונתפסין המעות בקדושה, וכיון דקנה מעשר את הקנקן כל הדמים הניתנין בעד הקנקן עם היין נתפסים בקדושת מעשר, אבל אם רצה להחמיר על עצמו שלא למכרו סתום אלא במדה, דשמא נחסר ע"י בליעת הכלי או שמעיקרא לא הי' מלא, רשאי לפתוח החבית ולמכרה פתוחה, אף שע"ז יצא הקנקן לחולין, דרך בסתומה קנה מעשר, ומשפתח פקע מן הקנקן קדושת מעשר, כדין כדי יין פתוחות, ומש"ה קתני למכור ולא קתני לחלל, דרך כשרוצה לחלל דרך מכירה שייך חומרא זו, וקמ"ל דרשאי לפתחה, אבל במחלל לעצמו אסור, וניחא בזה שנשנית משנה זו הכא בדין קנה מעשר קנקן ולא בפ"ק, והיינו דקאמר יצא קנקן לחולין משום דמיירי בשקנה מעשר את הקנקן.

בדעת ר' שמעון שהמוכר חבית זו חוץ מקנקנה יצא הקנקן לחולין

שם רש"א אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקנה יצא קנקן לחולין, בפשוטו הכונה שמוכר את מה שבתוך החבית חוץ מהחבית עצמה ונקט הכי כדי שיובן החילוק דחבית קאי על היין וקנקן על הכלי וכדמסיים יצא קנקן לחולין, אבל הדבר דחוק טובא לפרש חוץ מקנקנה דהיינו חוץ מיין בשיעור קנקן, דלמה יתפוס כאן לשון קנקן על כונת שיעור קנקן, דבר שאינו רגיל בשאר דוכתי, ומי סני רביעית או לוג, ובפרט כאן שהלשון מטעה דמסיים יצא קנקן לחולין, ולכא' לשון זה כמפורש על כונת הכלי, דלא מצי למיתני קנקן זה אני מוכר לך חוץ מקנקנה, וגם לשון חבית מקובל על כונת מה שבתוכה טפי מקנקן, דמתפרש יותר על הכלי.

ולפי מה שצדדנו לפרש משנתנו במוכר מע"ש ומחללו על מעות הלוקח, ה"נ יש לפרש בדר"ש, ומיירי בגונא דקנה מעשר את הקנקן, ועכשיו מוכר לחבירו את היין ע"מ שיחזיר לו

יקנה יצא קנקן לחולין, והיינו על הראשונה הושבה).

אבל העיקר נראה דאבד"א קאי, וכהאי לישנא יש בירו' סו"פ המוכר את הבית, דפליגי על מה נאמר הבד"א (ונתעוררתי לזה קצת), ואריב"ל דהחילוק בין דרכן למכור סתומות לדרכן למכור פתוחות, נאמר רק לענין קנה מעשר, ור' בא אמר [דאף] על השני' דבמקום שדרכן למכור פתוחות אינן מקדשות בכל שהן, דאין בהן החשיבות של דבר שבמנין ע"י סתימתן כיון שדרכן למכור פתוחות, אבל לענין מוקף כו"ע מודו דאף בדרכן למכור פתוחות לא חשיב מוקף בסתומות דסו"ס השתא סתומות הן ויש צורך בסתימתן לנטירותא דיין, ולא תלוי בדרכן למכור אלא לענין מעשר, וכדמפרש בירו' פ"א ה"ב דהו"ל כמפרש זה בפ"ע וזה בפ"ע, הובא לעיל סק"ג, א"נ אף לענין דבר שבמנין תלוי במכירה, אבל לענין מוקף אין לנו בדרכן למכור, דהא בבית כו"ע דרכן לסתום, ולא חשיב מוקף בסתום, ויעוי' בספר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם שנסתפק אמאי קאי הבד"א, ולמש"כ הדבר במחלוקת בירו'.

בלישנא דמתני' בפתוחות לא יצא קנקן לחולין
ו. פ"ג מ"ג אבל במקום שדרכן לימכר פתוחות לא יצא קנקן לחולין, עיקרה דמתני' לומר דמה"ט לא קנה מעשר את הקנקן, אלא משום דבסיפא בעי לסיומי בדין יצא קנקן לחולין נקט נמי הכא האי לישנא, דהא בהא תליא וכמ"ש בירו'.

בביאור הענין דאם רוצה להחמיר ולמכור במדה, ואיך מותר למכור

שם אבל אם רצה להחמיר על עצמו למכור במדה יצא קנקן לחולין, פר"ש דלא בעי למימר שימכור המע"ש במדה דאין מע"ש נמכר כדתנן ריש פ"ק, ויש לעי' הא אי מיירי שמוכר המע"ש בגבולין, היינו שמחללו על המעות, ואין איסור מכירת מע"ש אלא כשנשאר בקדושתו ביד הלוקח, אבל חילול מותר בין בשלו בין בשל

אומרים שאם עבר ולקח קנה מעשר, וכיון שראו שמבריחין אותה מע"ג המזבח תיקנו שלא קנה מעשר, ונשאר המעות בקדושתן, דלא מסתבר שחידשו האסמכתא אחרי שהיו מבריחין, וגם מעיקר הענין משמע שהמבריחין עשו שלא כדין, והיינו משום האסמכתא דהבינו כן חז"ל בכונת המצוה, ולפ"ז לכל הפירושים בבהמה לבשר תאווה לא קנה מעשר, ואית לן לפרושי דכוותה בחי' זבחי שלמים, מיהו רש"י במנחות שם פי' טעמא דבהמה לבשר תאווה שאין דרך מקח בכך דסתם בהמת מעשר הנאכלות בירושלים יקרבו שלמים, ומשמע דגזירה דרבנן היא שיאכל כנגד העור, הואיל ולא נהג כראוי במקח זה, וכן בחי' לזבחי שלמים, ולפ"ז קנה מעשר ומדאורייתא יצא העור לחולין, ומדרבנן יאכל כנגדו, ועמש"כ בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ב, ולע"כ ביישוב הסוגיא לשיטת רש"י, אחרי שהרא"ש ור"י במ"צ והרע"ב פי' סוגיין כהירו', וכן יש ללמוד ממ"ש תו' מהספרי, דלא קנה מעשר, הלכך מיושב טפי לפרש דבהני לא קנה מעשר כלל.

ולפ"ז הא דהלוקח חי' לזבחי שלמים לא קנה מעשר, היינו מפני שקנה דבר שאינו ראוי לאכילה, דכיון שאינה ראוי בעצמה לשלמים ע"כ לחללה על המעות, והרי היא אם קדשה לשלמים כאסימון ומים ומלח, והי' אפשר לומר דלא קנה שלמים אבל קנה מעשר, ואז הדין שגם יצא העור לחולין, כדין חי' לבשר תאווה, ולכאור' זהו שפי' בגמ' דאמר רב ל"ק שלמים, ואף מדין מעשר אינו בתורת לצאת העור לחולין, ופירש רבה הטעם מפני שנעשה כלוקח שור לחרישה, ויש להבין דבשור לחרישה נמי נימא דנקנה למעשר לאכילה ויצא העור לחולין, וע"כ דרבה בא לפרש דחסר בסברת יצא העור לחולין בכה"ג.

ביאור דברי רבה נעשה כלוקח שור לחרישה

ונראה דרבה ה"ק נעשה כלוקח שור לחרישה דבזה אין דמי העור מובלעין בבשר,

את הקנקן, יצא קנקן לחולין, דהיינו שרשאי לעשות כן כיון שבאמת אינו מוכר לו את הקנקן, ונמצא שנפרד המע"ש מן הקנקן ויצא לחולין, אבל אם יחלל ברשותו היין לחדר על המעות, אף דיצא הקנקן לחולין, מ"מ חשיב שהוא הפסיד את המע"ש וחיללו על פחות משויו, ואפשר גם דצריך לאכול כנגדו מדרבנן, משא"כ במוכר ומשייר הקנקן לעצמו דהמציאות היא שלא נתבטל הקנקן למה שבתוכו.

ובירוי' למדו מהא דר"ש דאף המשייר רביעית חולין עם המעשר לא קנה מעשר את הקנקן, דע"כ יצטרך המעשר להחזיר את הקנקן לבעל הרביעית, ולפ"ז נראה דבלא שייר רביעית אסור לו להשאיר הקנקן חולין, ואם פירש שהקנקן חולין אפשר דחייב לחללו עם דמי הקנקן מדרבנן, אבל אם שייר בו לעצמו לא קנה מעשר, ולא שיך לומר דאסור לשייר, ועדיין צריך להתיישב בכ"ז בפר"ש והראב"ד והרמב"ם וכתבתי רק אפשרות נוספת ליישב לישנא וסידרא דמתני', ועמש"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מע"ש ס"ד סק"ג בדבריהם ז"ל.

בטעמא דלוקח חי' לזבחי שלמים ובהמה לבשר תאווה לא קנה מעשר

ז. פ"א מ"ד הלוקח חי' לזבחי שלמים או בהמה לבשר תאווה לא יצא העור לחולין, במנחות פ"ב א' מפרשינן שאינו בתורת לצאת העור לחולין, ופי' הרא"ש והרע"ב וכ"ה בפ"י הר"י במ"צ דהיינו שלא קנה מעשר, ודין בהמה לבשר תאווה אמרו בירו' דגזירה דרבנן היא מפני שהיו מבריחין אותה מע"ג המזבח, והר"ש ותו' מנחות פ"ב א' הביאו מהספרי יכול יקח בהמה למשתה בנו נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים, ולפי הירו' נראה דאסמכתא דרבנן היא שלא יבריחו הבהמה מלהקריבה שלמים, (ויש לזה גם רמז בהא דהתירה תורה בשר תאווה משנכנסו לארץ משום כי ירחק ממך המקום, ובמע"ש דטעון חומה ליכא כי ירחק), ובראשונה היו

קדוה"ג עד שחיטת הזבח, ויש להם פדיון כדאמר פסחים י"ג ב', אלא דהקדשה לשם הקרבה זהו סדר הקרבת שלמים שהתירה תורה מכסף מעשר, אבל לא נתנה לו זכות לקבוע הגבלות בכסף ולצמצם אפשרות השימוש בו, למ"ד ממון גבוה, ולפ"ז מיושב הא דקאמר בסמוך בטעמי' דר"י כיון דמעשר קרי ל' שלמים [או קרב שלמים] כי מיתפסת ל' נמי מיתפס, ואי לא אלימא קדושתה מאי מהני טעם זה, אבל אם הטעם שלא זיכתה תורה בממון גבוה להתפס לשלמים, שפיר קאמר דכיון שיש לו זכות להקריב מהן שלמים, יכול נמי להתפסן לכך, וע"ע להלן.

שם מיתבי הלוקח חי' לזבחי שלמים כו' לאו למימרא דקני שלמים, ונתחייב להביא בדמיה שלמים, ולא יצא העור לחולין מפני שגם דמי העור נתפסו לשלמים, דשלמים לא דמו למעשר, שגם העור קדוש בקדושת שלמים, אלא דמשנעשית מצותו יוצא לחולין, ול"ד ללוקח בהמה לזבחי שלמים שעור זה יצא לחולין אחר ההקרבה, משא"כ בחי' שצריך למכרה עם העור ויקח בדמיהם שלמים.

שם הא איתמר עלה אמר רב לא קנו שלמים, לכא' משמע דהטעם משום שא"א להתפס קדושת שלמים אמצער, אבל יותר נראה דהכא גרע, דהלוקח חי' לבשר תאווה ומתפיסה אח"כ לשלמים, לכו"ע לא מהניא התפסתו, שהוא עוקר אפשרות האכילה ממע"ש זה, ולא מצינו שאפשר להפוך את האוכל לשמש כשזה כסף ליקח ממנו (מעשר או) שלמים, ורק במעות שעומדים ליקח בהן אוכל או שלמים בזה נחלקו אם יכול להתפס כח שלמים במעות, [וכמו שאפשר להקדיש את הבהמה או החטים לתודה ושלמים, דה"נ ישמש במעות למה שעמדו מתחלה], וה"נ כשלוקח במעות חי' לזבחי שלמים לכו"ע לא מהני, דלוקח דבר שאינו ראוי למצותו, שהרי הלוקח הזה אינו ראוי לאכילה, ומש"ה לא אמרו המתפס מע"ש לשלמים, אלא מעות.

אלא הדמים מתייחסים לעור ובשר בשוה, דרך כשלוקח לאכילה אמרי' דבשר עיקר ועור מובלע, אבל בחרישה שניהם שוין, והיינו דקאמר אינו בתורת לצאת העור לחולין, כיון שהדמים ניתנו בעד העור שלא בהבלעה, וה"נ בלוקח חי' לזבחי שלמים לא לקחה לאכילה, אלא ע"מ למכרה, וכל שלוקח ע"מ למכרה נותן הדמים על העור והבשר בשוה, ואפשר דבהמה לבשר תאווה נמי מתפרש כן, דכיון שאין רשאי להשתמש בה לאכילה, אין כאן תורת יציאת העור לחולין כיון שאין העור מובלע בבשר, [שו"ר שכבר כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ריש סק"ב, אבל לפי הירור' לא פי' כן].

ולפ"ז נראה דפשיטא לגמ' דאם לא קנו שלמים לא קנה מעשר, דכיון שלא הועיל מקחו לא מחלקינן דלהוי חי' לבשר תאווה, ולא קשיא לגמ' מ"ט לא יצא העור לחולין מכח חי' לבשר תאווה, אלא דמה שייך להזכיר לא יצא העור, אם כל המקח לא קנה, ומשני דה"ק במקח כזה אף אם הי' מועיל לא יצא העור לחולין, כיון שאין דמי העור מובלעין אלא בלוקח לאכילה, ואין תורת יציאת עור לחולין אלא בהבלעה, ולמאי דס"ד דקנה שלמים י"ל דלא יצא העור לחולין מפני שזכה בו השלמים ששלמים אינם מוציאין דמי העור לחולין אלא לאחר שיעשה מצותו, דקדושת שלמים חיילא אף אעור.

בסוגיא מנחות פ"ב א' בענין הלוקח חי' לזבחי שלמים

מנחות פ"ב א' אר"א המתפס מעות מע"ש לשלמים כו' דלא אלימא קדושת השלמים למיחל אקדושת מע"ש, פרש"י דבלוקח בהמה לשלמים ודאי חיילא קדושה הראוי' למזבח, והכא הנדון להתפסן שלא יוכל ליקח בהן אלא שלמים, וביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק ט"ו דאין הטעם משום דקדוה"ג אלימא למיחל אקדושת מע"ש, דהא אף לחמי תודה ניקחין בכסף מעשר, ולא קדשי

שם איתמר המתפס מעות כו'

שם איתמר המתפס מעות כו' מ"ד לא קני כר"מ ומ"ד קני כיון דמעשר כו', בפשוטו משמע דלמ"ד קני ס"ל דאלימא קדושת שלמים למיחל אקדושת מע"ש, ונפ"מ דמוסיף שני חומשין כדאמרי' לר"י בסמוך, אבל לשון הגמ' כיון דמעשר קרי לי' שלמים [או קרב שלמים] כי מיתפסת לי' נמי תפיס, משמע שזה טעם אחר, ולא משום דאלימא למיחל, וכן מדקאמר מי סברת ד"ה היא הא מני ר"י היא משמע דמגופה דברייא מוכח דאתיא כר"י אף למ"ד קני, ואם נימא דאף למ"ד קני לא אלימא קדושת שלמים כו' לענין חומש ניחא, ועוד דהא מצינו דחיילא קדושת שלמים אמעשר אף בקדושת דמים בלחמי תודה קודם ששחט עליהן הזבח, וכבר נתבאר בזה לעיל מדברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה עי"ש.

ולכאוי ענין לא אלימא קדושת שלמים למיחל אקדושת מע"ש, היינו דכיון דמע"ש ממון גבוה הוא ומיוחד למצותו כשבא להתפס עליו קדושת שלמים שלא יוכל ליקח בהן אלא שלמים, לא התפס כח קדושה במעות וע"י הקדושה נאסרין מלהשתמש אלא לשלמים, דכח קדושת מע"ש ושלמים שוה, וא"כ נמצא שיש להתפסותו להועיל מכח תנאו בלבד, ואינו בעלים להתנות על המע"ש, אבל להוסיף קדושה הדבר בידו כמו לפדות, ולכן למ"ד ממון הדיוט שחלה קדושת שלמים דמכח הקדשותו ניתוספה קדושה במעות להיותן ממון גבוה, ממילא יאסרו מלהוציאן לחולין, קצרן ש"ד לא מצינו התפסה אלא בכח הקדש, וכשאנו מוסיף קדושה אין כח באמירתו, [ואף למ"ד ממון הדיוט יש מקום לדון בזה לריה"ג דק"ל ממון בעלים, ולע"כ כלל בזה], ואף מ"ד קני מודה שאין תוספת קדושה לאסור מכחה, אבל כיון שיש לו רשות להקדישן לשלמים להקרבה ה"נ יכול להתפסן לשלמים דגם זכות זו נתנה לו תורה במעות מע"ש, דג"ז חשיב חלק מסדר ההקרבה.

ולפ"ז אף לר' יהודה לא קנו שלמים במתני', דיש כאן חסרון נוסף מלבד דלא אלימא כו', ומיושב בזה הא דלא מוקי מתני' כר"י, ובתור"ה הא מני כתבו דהו"מ לשנויי הכי, [וכן בר"ש מע"ש שם], ולמש"כ היינו רק לס"ד דקנו שלמים, [מיהו ג"ז קשה דהא לר"י לקוח בכסף מע"ש אינו נפדה] אבל לפי האמת אף לר"י לא קנו, ולפ"ז מצי רב למיסבר כר"י דאפשר להתפס מעות לשלמים, וכן מיושב טפי פשטות הגמ' דהא איתמר עלה כו' מטעמא אחרינא, ולא אתא רב לאשמועינן כדר' אמי, ודברי רב נאמרו אף אי מתני' ר"י היא, ולפ"ז מסתברא דהלכתא כר' יוחנן, דלא מצינו שנחלקו עליו אלא ר' אמי ור"א דתלמידיו היו, אבל הרמב"ם פסק כר"א.

שם ומאי לא יצא העור לחולין ה"ק כו', לשון זה לא בא לפרש מ"ט לא יצא אלא מה שייך לומר לא יצא העור, מאחר שלא קנו שלמים כלל, ונראה מזה דפשיטא לי' דכיון דלא קנו שלמים לא יצאו דמי המעשר לחולין, שהרי לא נתכוין לקנותה אלא לזבחי שלמים, וא"כ מאי לא יצא העור דקאמר, ומשני ה"ק אינו בתורת לצאת העור לחולין, דאין תורת לצאת העור אלא בלוקח לאכילה ולא בלוקח ע"מ למכרה לצורך זבחי שלמים, והיינו דקמ"ל מתני' דאין תורת יציאת העור אלא בלוקח לאכילה, וגם קמ"ל שבכה"ג לא אמרי' דליהוי כחי' לבשר תאוה מיהא.

וביאר רבה הטעם דליכא בכה"ג דין יצא העור לחולין מפני שנעשה כלוקח שור לחרישה, דכל עיקר טעמא דהבלעה אמרה תורה בבשר לאכילה, שאז אין העור נחשב בדמי המקח, אבל בלוקח לחרישה אין סיבה להעדיף את הבשר על העור, ונמצא שהכל בכלל המקח, ולא יצאו הדמים שניתנו בעד העור בפירוש לחולין, [ואף בלוקח לאכילה], וה"נ בלוקח חי' לזבחי שלמים שלקחה ע"מ למכרה, א"כ הדמים ניתנו בעד העור והבשר בשוה, כדי למכרה כולה.

חומש, ולכן שייך לדון מדין שלמים, דאל"כ לא יהא אלא מעשר, אבל אין כן דעת התו' והרמב"ם דנקטו שבמע"ש מוסיף חומש על הקדש שני, ואמנם מה שלמדו כן מבריייתא דשמעתין, למאי דמוקמינן לה כר"י דסבר ממון הדיוט אין רא"י לזה, וכמש"כ ס"א ס"ק י"ד, וצ"ע.

עוד אמרו שם דשלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר, ונפ"מ גם לענין אם צריך כסף צורה בפדיונו, וכתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דכ"ז שהם קדושין רק קדושת דמים לא פקעה קדושת מעשר, וכדחזינן לר"י דמוסיף שני חומשין, ואף למ"ד דהמתפס מעות מע"ש לשלמים לא קני, והרי המקדיש לחמי תורה למצותן קני, וכמשנ"ת לעיל, מ"מ לא פקעה מהן קדושת מעשר, ולא אמרי' דכיון דכל הקדשן תפס מכח זה שהוקדשו ליקרב, א"כ יפקע קדושת מעשר, (ואם הי' הדין כן הי' מיושב טפי הא דמביא ממצות מע"ש לחמי תורה אף לר' ירמיה, דבליקחתן לתורה פקע מהן מעשר), דרק קדוה"ג מפקעת ליחשב שכבר נעשית מצותו בהקדשה זו, מיהו עמש"כ בזה לק' ס"ק י"ב.

קידושין נ"ו א' אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין כו' בפי' התו', וחקו' בזה

ח. קדושין נ"ו א' אר"י בד"א במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין כו', פי' תו' דה"ק בד"א במחלל את המעות על הבהמה, אבל במתנה עם המוכר שישארו המעות בקדושתן יחזרו דמים למקומן דחיישנין שהמוכר יוציאם לחולין לפי שסבור שנתחללה קדושתן, וכבר תמה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ו דמהיכי תיתי לחוש שהמוכר יחשוב שלא נתקיים התנאי, הא באשה חבירה מסקינן דקידש משום ידיעה, והכא נמי כיון שפירש למוכר בהדיא לא גרע מחבר, ומ"ש תו' דלא יאמין לנו שלא נתחללו דחוק טובא, ועוד דבפשוטו מוסיף

האם כשפודן צריך להוסיף שני חומשין

ולפ"ז אפשר דכשפודן אינו מוסיף שני חומשין שאין כאן שתי קדושות אלא מע"ש שנתייחד למצות שלמים, ואמנם קדוש בקדושת שלמים, אבל הם כקדושה אחת בדינים אלו, ול"ד למ"ד ממון הדיוט שיש בהן שני עניני הקדש, תדע דכשדנים לענין פדיון הדבר מסתבר שאם יפדה השלמים לחוד לא יתפסו המעות כיון שלא הוריד קדושה מהמעות, רק תנאי ההתפסה לשלמים, וכח זה לבד אינו נתפס במעות, ואמנם אין זה מוכרע די"ל שאחר שנתפסה קדושת שלמים יש לה פדיון בפ"ע, מ"מ י"ל דאינם נפדין בפ"ע, וממילא גם לענין חומש אין כאן אלא חומש אחד לדין הקרן, ומיושב בזה בלחמי תורה שהוקדשו קדושת דמים דחיילא לכו"ע כיון שהקדישן להקרבה, דה"נ לא יהא בפדיונן שני חומשין, דאם איתא שיש בפדיונן חומש לשלמים לחוד, מנלן לומר דלא אלימא קדושתן למיחל אקדושת מע"ש, הא חזינן דכח השלמים שע"ג המעשר נפדה בפ"ע, ועי' לעיל דאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר דכל ענין לא אלימא הוא שלא נתנה לו תורה זכות לצמצם שימוש המע"ש לשלמים, אבל להקדישן לקרבן עצמו זוהי מצותו שהתירה תורה להביא שלמים בכסף מעשר, ולכן שפיר חיילא לענין פדיון וחומש, דהחסרון הוא בזכותו בממון גבוה, ולפ"ז למ"ד קני מוסיף שני חומשין, ועמש"כ לעיל ס"א ס"ק י"ד דאפשר דלמ"ד ממון גבוה אינו מוסיף חומש בפדיון שני דהו"ל הקדש שני, ומש"ה קאמר מי סברת ד"ה היא כו', דלר"מ ליכא חומש מדין מע"ש, ועי' בסמוך.

בדברי הירושלמי שאין מוסיף חומש מדין מע"ש בירוי' מע"ש פ"ג ה"ב אמרי' דאינו מוסיף חומש אלא על תחלת הקדש, וקאמר בתר הכי דשלמים שלקחן בכסף מעשר והוממו ופודן מוסיף חומש, ומסיים ע"ז דפשיטא היא, [וכן העתיק הרמב"ם פ"ז הי"ח דאעפ"כ מוסיף חומש, עיי"ש בפי' מהרי"ק, וע"ע ברדב"ז], ולכא"ו יש ללמוד מזה דמדין מע"ש אינו מוסיף

דלא קנה מעשר, לא שייך לשאול ממתני' דקידוש, דהברייתא מתפרשת כששניהם סבורים שהמקח חל ונתחללו המעות, וע"ז קאמר דבטל מקח ויחזרו דמים למקומן, ולא שייך לשאול ממתני' דידעה שאינו מתחלל, והנדון אם מע"ש ממון הדיוט הוא, ולכן פ"י דמיירי באופן שהדין ידוע דלא נתחללו המעות, וקמ"ל תנא דיחזרו דמים למקומן, וע"ז שפיר מקשו מ"ט במתני' קידוש.

ועוד קשה לפי' תוס' מאי פריך ואמאי יחזרו דמיו למקומם כי התם, מי דמי התם שהתנו ביניהם שהמעות ישארו בקדושתן, וחיישנין שהמוכר לא יאמין לנו, שפיר קנסין למוכר, אבל בלוקח סתמא י"ל דקנסין ללוקח, ונראה שזה בא הגר"א ליישב בהגהתו, דהק"י היא מהא דמסיים בתוספתא בלוקח בע"מ ופירות טמאים דיחזרו דמים למקומן, אבל זה דוחק שהרי לא הוזכר בגמ' ד"ז, [נגרס בהמה טמאה ולא פירות טמאין, וכן הגיה הגר"א בירו' סופ"ק דמעשר שני דפריך אבריתא דקתני בבהמה טמאה יחזרו דמים ממתני' דאין לוקחין]. – ואין לומר דלישאן דיחזרו דמים למקומן משמע שאין עצה לקיים המקח, דהא קתני נמי בבע"מ ופירות טמאין כהאי לישנא, והתם ליכא למימר שלא יאמין לנו המוכר, וא"כ יש עצה לקיים המקח כשיודיעוהו.

והנה התו' נקטו באיסור ליקח בהמה דהיינו רק שמא יגדל עדרים כדאמרי' סוכה שם, ולכן ע"כ דבלוקח בהמה לאכילה כיון שראוי לשלמים קנה מעשר, ודוקא בע"מ ממעטין, אבל לפי המבואר בירו' פ"א ה"ב דגזרו בלוקח בהמה לבשר תאווה שלא קנה מעשר כדי שלא יכריחו הבהמות מע"ג המזבח שעיקר מצותן לשלמים וכדאסמכו בספרי מקרא הובא בתו' מנחות פ"ב א', ע"י לעיל ריש סק"ז, לפ"ז אדרבה בהמה הראוי' למזבח שלא לקחה לשלמים גריע טפי, דבבע"מ י"ל דדמי לחי' ועוף דניקחין לבשר תאווה, אבל הראוי' למזבח אף בירושלים לא קנה מעשר, וקמ"ל בסיפא דאף בבע"מ גזרו,

בדמים בכה"ג כמבואר בראשונים ז"ל נ"ג ב' דפרוטה של מע"ש בגבולין אינה שו"פ, [ועי"ש ברמב"ן, ולע"כ] וכ"מ בתו' לק' ב' ד"ה מסתברא דמסתמא לקח הבהמה ביוקר כו' עי"ש, וא"כ למה נחוש שהמוכר לא יאמין ויחשוב שבחנם קיבל דמים מרובין יותר משל מע"ש, ועוד דא"כ אין החילוק בין לשלמים או לחולין, והול"ל בד"א במחלל המעות על הבהמה, ובדוחק י"ל דה"ק בד"א בראויות לשלמים ולאפוקי בע"מ דסיפא, וע"ע משה"ק אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם.

ויש לעי' מ"ט לא פי' תו' דהחילוק בין לוקח לשלמים דבדיעבד קנה מעשר, ללוקח לבשר תאווה דלא קנה מעשר, [ועד"ז פי' אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ע"י להלן], ובהה"ה יתפרש שפיר דהחילוק בין לוקח לשלמים ללוקח לחולין ולא נצטרך לדחוק דלא מהני התנה בפירוש, אלא שיטעה לומר דנתחללו המעות אף בלוקח לבשר תאווה, והרי בתו' ד"ה במזיד כבר נחתו לחלק בין בהמה שראוי' לשלמים דלא גזרינן בה שמא יגדל עדרים, אלא שחילקו בין תמימה לבע"מ, והו"ל לחלק בין לוקח מיד לשלמים ללוקח לחולין, ונראה דלמדו כן מסיפא דקתני בבע"מ יחזרו דמים למקומן, ובבע"מ ע"כ דלאו לשלמים זבין להו, ואם איתא דבד"א דר"י היינו לחלק בין לשלמים לבין לאכילת חולין, א"כ מ"ש דנקט בסיפא בע"מ הא ה"ה תמימה א"ו בתמימה שראוי' לשלמים קנה מעשר, אע"פ שלקחה לאכילה, דמחייבין לי' להקדישה שלמים, ולכן ע"כ דבד"א דר"י מיירי בע"א, וכ"מ בתו' סוכה מ' ב' לאו דוקא לשלמים וה"ה בסתמא כל שראוי' לשלמים, עי"ש, [שו"ר בהשגות הראב"ד סוכה שם שאמנם פי' לחולין לאכילה בירושלים ומשום גזירת עדרים לא קנה מעשר].

ועוד נראה דאין להתייחס לגזירת שמא יגדל עדרים כדבר ידוע דלא קנה מעשר, ולאשמועין עלה דיחזרו דמים למקומן משום תקלה, וס"ל להתו' דאם התנא בא להשמיענו

אבל אם ר"י אתא לאשמועינן דלא קנה מעשר, א"כ יש לפרש דלא ידע המוכר, ועכשיו שנודע לו רוצה להחזיר המעות, וא"כ מה שייך לשאול מקדושין דהתם הנדון בעצם הקידושין אם שייך שיחולו, ואין כאן טענת טעות מצד האשה, וכן מיושב ד"ז לפי תוס'.

מיהו אפשר דבאמת עיקר דברי ר"י לאשמועינן דבלוקח לבשר תאוה לא קנה מעשר, דאין ד"ז ידוע דנימא שר"י בא להשמיענו רק חשש תקלה דמוכר, ועוד דכיון דבמפרש למוכר ליכא תקלה, ועכ"פ בחבר, אם איתא דר"י בא להשמיענו בסתמא דחיישין לתקלה, ה"ל לו לפרש הענין דכל שאינו מפרש חיישין לתקלה, ולא למינקט עיקר המימרא בדיני בהמה לשלמים או לחולין וכן בסיפא נקט בע"מ ופירות טמאין, ועוד דמאי פסקא דיחזור דמים למקומן הא אם המוכר יודע קנה הלוקח, והול"ל שיודעו את המוכר, ואם לא ידע יחזור דמים למקומן, ועוד למאי הדר תני שוגג מאחר שדינא דסיפא לא עסיק בחלות המכירה, דמיירי לבתר דידעינן דלא קנה שלמים, ועוד דאפי' בבהמה טמאה וקרקעות יחזור דמים למקומן ומאי רבואת דבהמה טהורה דאיכא למיחש טפי לתקלה.

ומשה"ק א"כ מאי פרכינן מקדושין, י"ל דלישני' דר"י במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין, כולל גם באופן שהלוקח יודע דלא קנה מעשר, דאל"כ הול"ל בד"א בלוקח לשלמים אבל בלוקח לחולין כו' אבל לשון מתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין, משמע שכונתו להוציאן לגמרי לחולין, דהיינו שיודע שלא קנה מעשר, ומוזה דייקנין מ"ט יחזור דמים למקומן, אבל עיקר דברי ר"י לאשמועינן דבכה"ג שלוקח לחולין ל"ק מעשר, וכן בסיפא קמ"ל דאף בבע"מ שאינה ראוי' לשלמים ל"ק מעשר, [א"נ ת"ק סבר דמחייבינן ל' להקדישה שלמים, אבל בבע"מ מודה דל"ק מעשר], וכן בפירות טמאין קמ"ל דל"ק מעשר, ואמנם קמ"ל גם דלא יאכל כנגדן אלא יחזור דמים למקומן, אבל כיון דהחידוש דלא קנה מעשר שפיר הדר

דבפשוטו משמע שכל בהמה לבשר תאוה לא יצא העזר לחולין אף בבע"מ, ולפי הירו' הטעם מפני שגזרו שלא קנה מעשר, וערש"י ותו' מנחות שם וכבר נתבאר סק"ז ע"ש, וכ"מ בירו' שם דגזרו בע"מ אטו תמימה.

בפי' החו"ב ע"פ שיטת הירושלמי

ולפי שיטת הירו' כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ליישב סוגיין כמין חומר, דה"ק ר"י בד"ה במתכוין ולקח תחלה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין היינו שלקח הבהמה לבשר תאוה דקיי"ל לא קנה מעשר, יחזור דמים למקומן, ומפרשינן הטעם מפני שהמוכר לא ידע שלא נתחללו המעות, דהא ח"י ועוף לבשר תאוה מתחלל וכן בהמה לשלמים וגם בהמה זו ראוי' לאכילת מעשר ובשחוטה מתחלל, ולא ידע דגזרו רבנן שלא קנה מעשר, משא"כ באשה ידיעה, ומיושב בזה שהחילוק בין שלמים לחולין, וכן הלשון מתפרש להוציא המעות לצורך אכילת חולין, וגם כל הברייתא מתפרשת במקח סתמא ובזה מחלקינן בין שוגג למזיד, ואין במשמעות לשון מתכוין שהתנה עם המוכר, וגם מיושב בזה הא דקתני בין שוגג בין מזיד, ומה צורך להזכיר שוגג הכא [ונכמשה"ק רש"י לשיטתו], ולפ"ז ניחא דמיירי רישא בלוקח לשלמים, וכאן מפרש דין לוקח לחולין בין בשוגג בין במזיד, [וכעת ראיתי בהשגות הראב"ד על הרז"ה סוכה מ' ב' בתוך הדברים מבואר שפי' לחולין היינו אכילת מעשר שלא לשלמים, וכפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, אלא שהראב"ד מפרש משום איסור ליקח חוץ לירושלים].

והנה לפי' אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דר"י אתא לאשמועינן דבכה"ג דידעינן דלא קנה מעשר, לא אמרי' שישארו המעות בקדושתן ביד המוכר, אלא קנסינן ל' ויחזור דמים למקומן, ולא קנסינן ללוקח שיחלל את המעות, ניחא הא דפרכינן מקדושין, דהתם נמי הדבר ידוע שלא נתחללו המעות, ומ"מ יש מקום לקנס,

בעלמא במעות חולין איסור לקחת שלמים חוץ לירושלים, נוגם נפקע קדושת מע"ש כשלקחה לשלמים וקדשה קדוה"ג, כדאמר בירו' פ"ג ה"ב, מ"מ כסף מעשר אין חילולו לכתחלה אלא בירושלים, דלצורך זה התירה תורה החילול כי ירחק ממך המקום, (ועפ"ג מעות בירושלים ופירות במדינה, והתם כבר הביא המעות לירושלים ומחללן כצרכו), וכן בירו' סופ"ק איכא ילפותא מקרא דוצרת הכסף בריחוק מקום ונתת הכסף בקירוב מקום, ע"י לעיל ס"ג ס"ק י"ב א"נ כמש"פ רש"י שמא תכחיש בדרך, ובתוספתא פ"א ה"ט קתני הלוקח בהמה לזבחי שלמים שוגג יחזור דמים למקומן כו', וע"כ לפרש אף מתני' דמע"ש פ"א הלוקח בהמה שוגג כו' דהיינו לזבחי שלמים, דאל"כ לא קנה מעשר והיכי קתני תעלה ותאכל במקום, מיהו (לשון תעלה ותאכל במקום סתום קצת דהול"ל תקרב שלמים, אבל גם בתוספתא קתני הכי אע"ג דקתני בהדיא לזבחי שלמים ועוד) הא דמסיים ואם אין מקדש תקבר ע"י עורה לא משמע דדין קבורת שלמים אשמועינן, וצ"ל דמתני' נשנית סתמא כיון שכוללת אף קודם גזירה שהיו מבריחין את הבהמות מע"ג המזבח, ואז קנה מעשר לבשר תאוה ומ"מ ה' הדין שתקבר ע"י עורה כיון דכ"ז שלא נשחטה אף העור קדוש, כענין קנה קנקן בקרא שם משגפן, וכמשנ"ת לעיל סק"ב ד', א"נ מתני' ר"מ ובבהמה בע"מ. ובת"י פ' בטעם האיסור שמא יגדל עדרים, אבל לא מצינו כן בשלמים, ואמנם לפי' תוס' מיירי אף בראוי' לשלמים, ובזה איכא שפיר גזירה דעדרים, [כמ"ש תוד"ה במזיד עי"ש], מיהו ע"כ מיירי אף בלוקח לשלמים, וצ"ל דהשוו מדותיהם בכל הניקח בכסף מעשר, ומ"מ בדיעבד לא גזרו.

שם ואם לקח בשוגג יחזור דמים למקומן, פרש"י דמקח טעות הוא שאילו ידע שהן מעות מעשר לא ה' לוקחה דטריחא לי' כו' ויש לעי' דהא מוקי לה ר"י בלוקח לשלמים, וא"כ על דעת להעלותה לירושלים לקחה, ונראה מזה

לאשמועינן בין שוגג בין מזיד, ואפשר שבכלל השוגג שלא ידע הדין דלא קנה מעשר.

ולפ"ז ה"ק ר"י בד"א דבמזיד תעלה ותאכל במקום בלוקח לשלמים, דכיון דבירושלים לכתחלה הוא, השתא נמי קנה מעשר, אבל במתכוין לקנותה לאכילת חולין לא קנה מעשר, ולא אמרי' שיקדישנה שלמים, [והיינו דנקט לשון תחלה שתחלת קנינו ה' לשלמים, אבל לא מהני שיקדישנה עכשיו אע"פ שתמימה היא, ובסיפא מיירי בבע"מ דלא מצי לאקדושה לשלמים], וכיון דלא קנה מעשר יחזור דמים למקומן, והיינו משום דחשיב מקח טעות כלפי המוכר דלא ניחא לי' במעות מע"ש, וכיון דזהו עיקר דברי ר"י, א"צ להזכיר דבידוע ללוקח ולמוכר שלא קנה מעשר, לא יחזור הדמים למקומן, מיהו מדברי ר"י משמע דבסתמא יחזור דמים אף בידוע ללוקח שלא קנה מעשר, ופרכינן מקדושין דקתני סתמא קידש, והו"ל לר"י לפרש שיודיענה שלא נתחללו המעות, ומשני ר"א דאשה יודעת ולכן שפיר סתם לה, [ונראה דלא ס"ל פירכא דר"י, דאשה ידוע טפי מקרקעות דשייך בהו מקח וחילול], ור"י מסיק דבאשה חבירה עסקינן בידעה, וביאור הדברים דמתני' דקדושין מיירי לאשמועינן דשייך חלות מקח במעות מע"ש, ולאפוקי מר"מ, ולכן שפיר סתם ומתוקמא בדידעה, אבל ברייתא דמע"ש אתיא לאשמועינן עיקר הדין דאינו מתחלל, וא"כ מתפרשא דאין ד"ז ידוע, ולכן שפיר סתמה דיחזור דמים למקומן, דהמוכר יטען שאינו ידוע, ואמנם אם ידע קנה, והיינו מתני' דקדושין.

תוספת ביאור בסוגיא דקידושין

ט. והנני חוזר לבאר הבריייתא והגמ' ע"פ מש"פ אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה עם מש"כ לצדד דר"י אתא לאשמועינן גם הא דלא קנה מעשר.

ת"ר אין לוקחין בהמה במעות מע"ש, היינו חוץ לירושלים, ומדברי ר"י יש ללמוד דאף בלוקח לשלמים אסור, ואע"פ שלא מצינו

דעדיפא מקרקעות ואינך, דיודעת שאינו מתחלל, (ועוד דסתם מוכר אין דעתו לאוכלן בקדושה, אבל אשה אפשר דניחא לה להתקדש בזה), ור"י חייש בכל מילי, ומוקי לה באשה חבירה, ולא דמיא לברייתא דר"י דיני קנה מעשר אתיא לאשמועינן, אלא דכיון דמתפרשא אף במתכוין ויודע שלא קנה מעשר, כדקתני במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין, ש"מ דחיישינן שלא ידע המוכר.

שם ואם לקח יאכל כנגדן, למסקנא מוקמינן לה כשברח המוכר, ונראה דבדקדוק נקט התנא ד"ז כשברח המוכר, כיון דאין חידוש בהא דלא קנה מעשר, ולכך נקט רבותא דקנסינן ללוקח להפסיד מעות אף בדברים אלו שאדם יודע שאינן מתחללין, אבל בבחמה לחולין ואף בבע"מ ופירות טמאין איצטריך לאשמועינן עיקר הדין דלא קנה מעשר, והיינו יחזרו דמים למקומן, וקמ"ל נמי דלא קנסינן ללוקח אע"פ שידע שאין מתחללין, והמוכר שלא ידע לאו מידי עבד, ואפשר דמיירי באגלאי אח"כ שהיתה בע"מ והפירות טמאין, ות"ק קאמר לה דבראוי לשלמים קנה מעשר.

והנה מבואר בגמ' דהמוכר הוא כחורא דלאו מידי עבד, והיינו משום דלא ידע דלא קנה מעשר, ומיירי בדלא ניחא ל"י כשנודע לו, דהא מפסיד שצריך להעלותן לירושלים, וה"י בדין שנקנס את הלוקח לחללן, אבל אם המוכר יודע הו"ל חבר, וזה מיושב טפי אם ר"י אתא לאשמועינן עיקר הדין דלא קנה מעשר, ואיכא נמי לפרושי בין בשהלוקח יודע וכסבור שהמוכר ג"כ יודע, כיון שהודיעו שזה מעשר, ובין כששניהם סבורין שקנה מעשר.

שם אלא הכא באשה חבירה עסקינן דידעה, וה"ה במוכר חבר, וא"צ לבאר ד"ז בברייתא, דפשיטא דהיכא דלקח ע"מ שלא יתחללו המעות דהמקח קיים כפי מה שהתנו, ולא מיירי אלא בדאיכא למיחש לתקלה, דעיקרה לאשמועינן דלא קנה מעשר, וכן בקדושין עיקרה

דסגי למיחשב מקח טעות בזה שלא ידע שעובר על איסור ליקח במעות מעשר חוץ לירושלים, מיהו מסתברא דהיינו דוקא מפני שטעה במעות, וכסבור מעות שלו הוא נותן ונמצא שהטעות בהחלפת המקח, אבל טעות שבא מחמת חסרון ידיעת ההלכה לא משוי מקח טעות.

שם אר"י בד"א דבמזיד קנה מעשר ותעלה ותאכל במקום, במתכוין ולקח תחלה לשם שלמים, ואע"פ שראוי לשלמים לא מהני שיקדישנה עתה, ולא מחייבינן ל"י להקדישה, אע"פ שה"י מזיד.

שם אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין, פ"י שלקחה לבשר תאוה, יחזרו דמים למקומן, פ"י דהא דאין לוקחין בהמה לכתחלה ובדיעבד קנה היינו לשלמים אבל לבשר תאוה אפי' דייעבד נמי לא קנה, הלכך יחזרו דמים למקומן, דהא לא ניחא ל"י למוכר שיהיו מעות מע"ש בידו, אבל אם שניהם מתרצים שלא תתחלל הקדושה על הבהמה שפיר דמי, מיהו בסתמא חיישינן דלא ידע המוכר, ויחזרו דמים למקומן.

שם בין שוגג בין מזיד, בפשוטו שוגג היינו שלא ידע שהן מעות מעשר דומיא דרישא, ואפשר דאף בלא ידע ד"ז דלא קנה מעשר חשיב שוגג, דלא נתכוין שתשאר בידו בהמת חולין, ול"ד לחסרון ידיעת ההלכה דלעיל, דכאן יש שינוי בעיקר המקח, וסתם מקח מתפרש לחילול.

שם גמ' והאנן תנן רי"א במזיד קידש, פ"י והול"ל יחזרו דמים למקומן, והנה בעיקר הדברים מצינן לפרושי מתני' בהתנה עמה בפירוש שתאכלם בירושלים, (או דמיירי בירושלים, וע"י לעיל נ"ג ב' דבכה"ג בשוגג לא קפדה), דהא מתני' אתיא לאשמועינן דמע"ש ממון הדיוט ומהנו הקידושין, ושבקה למתני' דמיתוקמא באופן שאין חשש תקלה, ואמנם זהו מאי דמשני למסקנא, ועיקר הקשיא הואי מכח סתמא דמתני' דמשמע דאין לחוש לתקלה, ומשני עולא דבאמת באשה אין לחוש כלל, וס"ל

לוקחין לכתחלה בריחוק מקום, ורק בדמאי הקלו כדתנן פ"ק דדמאי ומחללין אותו כו' ונחשת על הפירות, א"כ מבואר דהאי ברייתא חוץ לירושלים, אבל לפי הנראה בירו' אהאי ברייתא לא מוקים לה חוץ לירושלים, דהא מייתי לה אהא דגזרו שלא ליקח בהמה לבשר תאווה, ומסיק דגזירה דעדרים רק בשביעית נאמרה, ולפ"ז צ"ל דמ"ש בסופ"ק ר"מ ורבנן היינו דכולה מתני' דדמאי רק בדמאי נאמרה, ולומר דההיא דמחללין נחשת על הפירות אפי' לרבנן דהיינו ע"מ להעלות לירושלים היינו דוקא בדמאי, וא"כ אכתי אין לנו מקור לפרושה חוץ לירושלים דוקא, (ועי' לק' ס"ק י"ב).

ודעת הגר"א בשנו"א דהאי ברייתא בדמאי, וכמ"ש תו' מהירו', ומיירי חוץ לירושלים ופלוגתתם לכתחלה, אבל בדיעבד לכו"ע מתחללין אף בודאי, ולפ"ז משמע דבירושלים מתחללין אף על חי' ועוף חיים, אבל בבגהר"א על הירו' מבואר דאף בירושלים פליגי, וכן הגיה הגר"א בירו' ביכורים פ"ב ה"ו דאחר גזירה אף חי' אינה ניקחת בכסף מעשר לכתחלה, ולפ"ז בבהמה הראוי' למזבח אף בדיעבד לא קנה מעשר, ולכך לא יצא העור לחולין, אבל בחי' ועוף גזרו רק לכתחלה אבל בדיעבד אם לקח קנה מעשר ויצא העור לחולין, וכולהו מתנייתא דמחלקין בין בהמה לחי' מיירי בדיעבד, דמשום גזירה דעדרים שרו בדיעבד, אבל משום גזירה דהברחה מע"ג המזבח לא התירו.

אם יש לחלק בין דרך מכירה לדרך חילול

ואם היינו מחלקים בין דרך מכירה לדרך חילול כדמחלקין בירו' סופ"ק דמע"ש, הי' מתיישב סתמות המשניות דמיירי כולוהו בלוקח, אבל דרך חילול אפי' בירושלים אסור, ויש ליתן טעם בדורך חילול יש לחוש טפי לשמא יגדל עדרים, דכיון שיש לו בלא"ה הבהמות, קרוב יותר שיחלל עליהם המעות כדי לגדלם, אבל ליקח ע"מ לגדל לא חיישינן, (ויתיישב בזה דלא מוקי ר"א לברייתא דמתחללין דרך מקח קאמר,

לאשמועינן דממון הדיוט הוא, וכבר נתבאר לעיל, וכ"ש דלמ"ד ממון גבוה אין מקום להזכיר דין חבר, דהא לא חל הקנין כלל, וכדתנן במתני' לא קידש, ואם נתן לו בהמה טמאה במשיכה בשכר שנותן לו לאכול מעות מע"ש שלו, א"צ לבאר דינו, ורק לר"י דקנה מכח מעות מע"ש בזה שייך לקבוע הלכות.

ולפ"ז הי' מקום לומר דלר"מ אין דין יאכל כנגדו, כיון שלא חל המקח מכח המע"ש, אבל הרמב"ם העתיק ד"ז, ומתפרש כשהיו סבורין שקנה מעשר וברח המוכר, דנעשה תקלה ע"י מקח זה, שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ז דאדרבה לר"מ קנסינן אף בחבר, כיון שעבר על איסור מכירת מע"ש דממון גבוה הוא ואיסורו מדאורייתא, ולכן לא הזכיר הרמב"ם דבחבר א"צ לאכול כנגדו, דבכל ענין קנסוהו, ואם מחלל המעות שביד המוכר, נמצא שנעשה דרך מקח, ועי' לק' ס"י סק"ז.

סוכה מ' ב' אחד שביעית כו' אם בירושלים מותר ליקח בהמה לזבחי שלמים

י. סוכה מ' ב' אחד שביעית ואחד מע"ש כו' על שחוטין מתחללין כו', פי' תו' דמיירי חוץ לירושלים, דבירושלים מותר ליקח בהמה לזבחי שלמים, מיהו ע"כ לא מיירי הברייתא בזבחי שלמים דהא אף חוץ לירושלים מתחללין כמ"ש תו' מברייתא דקדושין נ"ה ב', וא"כ אין לדייק מדקתני בהמה דמיירי חוץ לירושלים, [ובתוספתא ברישא דהאי ברייתא קתני חומר בשביעית שאין לוקחין בדמיה שלמים משא"כ במע"ש], וכן משה"ק בגמ' והא כתיב וצרת הכסף בידך, אין מזה ראי' דברייתא דוקא חוץ לירושלים, דשפיר פריך תלמודא דלא משכח"ל חילול פרי על בהמה אפי' תוקמה לברייתא חוץ לירושלים, וכ"ש בירושלים דאין פודין הפירות כלל, ולפ"ז צ"ע היכא רמיזא דמיירי חוץ לירושלים דוקא.

ואמנם אם נפרש הירו' דסופ"ק דמע"ש דמוקים להאי ברייתא בדמאי, משום דאין

אבל בדיעבד לכו"ע מתחללין, נוכל לומר דהברייתא בדמאי וכמ"ש תו' מהיר', וכיון דלא קתני דשלמים לוקחין לכתחלה, ש"מ דמיירי חוץ לירושלים דאין לוקחין, וכמ"ש תו' רא"י זו, אלא דלשיטתם דבדיעבד נמי לא מהני ע"כ אין שלמים בכלל, וכמ"ש כ לעיל, ואפשר דלשון מתחללין משמע דלא מיירי בלוקח לאכול, אלא להתפס הקדושה שתתקיים בהן, והיינו חוץ לירושלים, ובשביעית דמיירי בדמי שביעית סתמא דמילתא להתפס קדושתן על דבר אחר הוא מחללין.

ועוד כתב אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ואפשר עוד דכל גזירת עדרים במע"ש הוא משום שיששה מלעלות ואתי למיכלן חוץ לירושלים, אבל בירושלים לא חיישין למידי, ול"ד לשביעית דחיישין שמא יגדלם לאחר הביעור, [וערש"י דל"מ כן], ולפי טעם זה מיושב סתמות הדברים שלא הוצרכו לבאר דהגזירה שייכא רק חוץ לירושלים, וכדאשכחן דכוותה גזירה שמא ישהה עליותיו, [לב"ש ב"מ מ"ה ב'], (ואם היר' פשיטא לי' דמיירי חוץ לירושלים עד דמוקי לה בדמאי, הר"ז ג"כ מיושב לפ"ז, אם נימא דלא מסיק דקאי רק אשביעית), וכ"ה פשטות הדברים דמע"ש הניקח בירושלים חשיב שהגיע למצותו, וגזירת עדרים מתפרשא בעיכוב המצוה ותקלה שבא עי"ז ובוה מיושבין המשניות שהתירו ליקח חי' לבשר תאווה, וכן צבי חי' ושחוט, וכן הרמב"ם העתיק בפ"ד ה"ו דאם חילל על בהמה חי' ועוף לא קנה מעשר, ובפ"ז הי"ב כתב דלוקחין חי' ועוף מדמי מע"ש, ומתבאר בלשונו בהדיא דההיא דפ"ד מיירי חוץ לירושלים, וכמו שביאר כ"ז אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם, [מיהו עי"ש פ"ז ה"ט"ו ט"ז], ובאמת אם לרבנן אין מתחללין אפי' דיעבד וכדעת תו' והרמב"ם, לא יתכן לאוקומי כולוה מתנייתא קודם הגזירה, דהא מיירו בה ר"מ ורבנן ואיך סתם התנא ולא השמיענו ד"ז, אבל אי מיירי חוץ לירושלים נחא, דהמשניות מתפרשות בהיתר בירושלים, - ולפי מה שצידד מן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ד

דאין זה דוחק כיון דמיירי לאשמועין על מה נתפס החילול, ואיהו דחיק ומוקי אנפשי' במידי דנתפס החילול, דהיינו דרך מקח, וכן הא דאמרו ב"ק צ"ז ב' דובין בהמה), אבל לא מצינו חילוק זה, דמ"ש ביר' היינו דהמקח נקנה וצריך ליתן לו דמים של חולין, והיינו יאכל כנגדן שיחלל, אבל בהתפסת מע"ש על בהמה אין לחלק בין דרך מקח לדרך חילול, ובלא ראי' מפורשת אין להמציא חילוק כזה בגזירת עדרים, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בפשיטות, ועוד דאם נימא דרק בדרך חילול גזיר, נמצא דלר"א ליכא גזירת עדרים כלל בשביעית שאינה תופסת דרך חילול, ולא מסתבר שיחלוק ר"א בעיקר הדברים, וכן ביר' נראה דהאי ברייתא מיירי אף בדרך מקח, מיהו ברמב"ם פ"ד ה"ו ופ"ז ה"ט"ו ט"ז משמע דמחלק בזה, ועי' להלן.

במט"ב החו"ב דלא טייך גזירת עדרים בירושלים, ובראשונים בזה

ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם סק"ה ביאר דליכא גזירת עדרים בירושלים, דהא אין מוציאין מע"ש מירושלים ואינו נפדה, וא"כ הדריס חוץ לירושלים לא יבואו לגדל עדרים בירושלים, והיושבים בירושלים בדרך כלל אוכלים הפירות עצמן בירושלים, וגם כל החשש הוא מפני שאינם ראוין לאכילה במקומן, ולא יטרח בהעלאתן עד שיהיו מרובין אבל בירושלים דשרו באכילה לא יבא לגדל, וגם אין תקלה כ"כ בירושלים, דזמן הביעור קבוע ולזמן מרובה, [וערש"י בזה הובא לעיל ס"ג ס"ק י"ב עי"ש], משא"כ בשביעית שהזמן תלוי בפרי הראשון, וגם הפירות מרובין.

והנה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה ביאר הדברים לבתר דידעינן דהברייתא מיירי חוץ לירושלים וכמ"ש תו', אבל לפמ"ש לעיל עדיין צ"ע איך סתם התנא הדברים שנבין דמיירי חוץ לירושלים, וגם נדע שאין הגזירה כוללת ירושלים ג"כ, כמו בשביעית שהגזירה במקום שראויין לאכילה, ואם נימא דפלוגתתם לענין לכתחלה,

חמירא טפי וכדחזינן דב"ה לא גזרי בההיא דסלעין על דינרין, ומצינו לא קנה מעשר בגזירה דרבנן בלוקח בהמה לבשר תאווה כדתנן לא יצא העור לחולין, ומפרש בירו' דהיינו גזירה מפני שהיו מבריחין אותה מע"ג המזבח.

ובתו' כתבו דאין מתחללין דהכא היינו שיחזור דמים למקומן, משמע דר"ל כיון דאפשר לתקוני שיחזור דמים שפיר תיקנו כן, ויש לעי' א"כ גם במחלל סלעים על דינרין נימא שיחזור ויחללן על הסלעים, ונראה כונתם דבמקח יש כח ביד חכמים לחייבם לבטל המקח, מאחר שיש בו איסור דרבנן, ובכה"ג לא חשיב שהעמידו דבריהם בדיעבד, כיון שע"י הביטול מקח לא ה'כאן חילול כלל, וזו גם כונתם בקידושין נ"ה ב', מיהו שם נ"ו א' הקשו על פרש"י דמייירי בלוקח במזיד על דעת לאכלו חוץ לירושלים, דהא לקוח לר"י אינו נפדה, וכונתם דבשלמא בלוקח דבר שמדרבנן א"א לקחתו בכסף מעשר כגון בע"מ או חיין חוץ לירושלים, בזה שייך למימר ביטול מקח שאין מקח זה ראוי ליקח בכסף מעשר מדרבנן, אבל בלוקח תמימה הראוי לשלמים דקנה מעשר לפי' תוס' מפני שיכול להקדישה, אם באנו לקנסו שיחזור דמים למקומן מפני שנתכוין לאכלם חוץ לירושלים, בזה לא אמרי' מקח טעות אלא שיחזור וימכרנו, וע"ז הקשו דאין לקוח נפדה לר"י, ועי"ש במהרש"א בשם תו"י, ואפשר דכונת מהרש"א בביאור קו' תו' על רש"י כמש"כ.

דעת הראב"ד דלר"מ אין לוקחין בהמה לכתחלה חוץ לירושלים אבל בדיעבד אם לקחה אפי' לבשר תאווה קנה מעשר, ומפרש דמתני' דפ"ק דמע"ש הלוקח בהמה שוגג כו' אתיא כר"מ, וכן ת"ק דר"י קדושין נ"ו א' ר"מ הוא, והיינו דקאמר אין לוקחין בהמה כו' ואם לקח כו', ור"י דקאמר בד"א היינו רבנן דר"מ דמשום גזירת עדרים לא קנה מעשר, [והוסיף ר"י דאף יחזור דמים למקומן ולא ישארו בקדושתן ביד המוכר, ועתו' שם ב' מ"ש בזה], ולפ"ז מייירי ת"ק רק בזכרים דהא בנקבות מודה

דבל תאחר דמע"ש קאי על עליי' לירושלים ולא על האכילה, א"כ י"ל דאיסור עדרים משום בל תאחר, ובירושלים תו לא עבר עד הביעור, שו"ר בתו"י ר"ה ד' א' שג"כ נקטו כן בחד תירוצא, עי"ש ולק' ס"ה סק"א.

וכעת ראיתי שנחלקו הראב"ד והרז"ה אי האי ברייתא בירושלים, והראב"ד כתב דבירושלים ליכא מאן דפליג דמתחללין, ועי"ש שביאר דמתני' דהלוקח בהמה שוגג אתיא כר"מ, ור"י דקדושין כרבנן, ות"ק ידיד' היינו ר"מ.

נמצינו למדין דעת תו' והראב"ד וכ"נ דעת הרמב"ם דגזירת עדרים היא דוקא חוץ לירושלים, אבל בירושלים לוקחין חי' ועוף לבשר תאווה בין חיין בין שחוטין, ולדעת הרז"ה אף בירושלים איסור, וכן לדעת הגר"א חזרו וגזרו שאין לוקחין חיין בשום גונא, ובדיעבד קנה מעשר בחי' ועוף.

- הוספה -

[שוב נדפס בש"ס עוז והדר שתי נוסחאות מדברי הראב"ד ובנוסח השני המודפס שם יש כמה חילוקים בענין זה, ולע"כ].

בגזירת עדרים אם בדיעבד קנה מעשר

יא. ולענין דיעבד בגזירת עדרים דעת תו' והרמב"ם והראב"ד דאף בדיעבד לא קנה מעשר, ויחזור דמים למקומן, (מיהו הרמב"ם נקט לה בחילול ולא במקח, ועי' לעיל סק"י), וגרסא דמתחללין משמע הכי, ואף אי גרסינן אין מחללין אפשר לפרש דה"ה דיעבד, ול"ד לגזירה דלא יעשה את סלעיו דינרי זהב, [ואף אם הגזירה משום תקלה כמו בעדרים], דבעדרים החשש בבהמה זו שלוקח שמא יגדל ממנה עדרים, משא"כ כשעושה סלעיו זהב אין חשש בחילול זה, אלא שאם ידע שאפשר לחלל על זהב ישהה הכסף עד שימלאו לדינר זהב ועוד דסגי בזה שיודע שאין לחלל לכתחלה על זהב לענין שלא ישהה, דסתמא דמילתא לא ישהה ע"מ למיעבד איסורא, משא"כ הכא שרוצה ליקח בהמה, ובלא"ה י"ל דגזירת עדרים

הטעם מפני שאסור לאבד החלב מספק, ואף דבבהמה ג"כ הולך לאיבוד, מ"מ בכוי דאפשר שהוא ראוי לאכילה אין לאבדו בידים, ואפשר דאף קודם שגזרו על בהמה דלא קנה מעשר, מ"מ איסורא הוה דאסמכוהו אקרא דעיקר מצות אכילת מעשר בשלמים, וכמש"כ ס"ק ז' ע"ש, ובה כוי גרע שיודעין במקחו שלא יקריבנו משא"כ בבהמה דתלוי בדעתו, ואפשר שלא התירוהו כדי שידעו שהוא ספק בהמה, ומ"מ הדבר מחודש שיגזרו בו טפי מבהמה, אם לא כטעמי' דהגרא"מ ז"ל, וצ"ע.

ביאור דברי הירושלמי בדין לוקח בהמה לבשר תאווה, ועוד

יב. יר'י מע"ש פ"א ה"ב אר"י בקדמייתא הוינן מרין הלוקח בהמה לבשר תאווה על כרחו נתפס השם לשלמים, פי' דהוה סברי דקנה מעשר אלא שמחייבין אותו להקדישה לשלמים, ואמנם כשיקדישה לשלמים יצא העור לחולין, כדין בהמה לשלמים ברישא דמתני', מ"מ שפיר קתני לא יצא העור לחולין כיון שאסור לו לשחטה וליקח העור אלא חייב להקדישה כמות שהיא לשלמים ואף אם עבר ושחטה צריך לקנות בבשר ובעור שלמים, והוי דומיא דחי' לזבחי שלמים למאי דס"ד דקנה מעשר.

שם ולא הוינן אמרין כלום מן הדא דאר"א לא קנה מעשר, והיינו שאינו בתורת לצאת העור לחולין דלא קנה מעשר כלל, ועמשנ"ת בזה לעיל ס"ק ז' דלכו"ע לא קנה מעשר כיון שאינם ראויין לאכילה אלא ליקח בהן שלמים.

שם ר"י בשר"י בהמת מע"ש בירושלים כר"מ פטורה מן הבכורה כר"י חייבת, ואע"ג דהא אמרי' לא קנה מעשר, מיתוקמא שפיר בראשונה קודם שגזרו על בהמה לבשר תאווה, א"נ בשעה"ד כגון שיש לו מעות בכבל כדאמר ב"ק צ"ז ב', א"נ כבע"מ ואליאבא דר"מ לק' בברייתא.

שם ר"י בעי קומי ר"ז ילדה בכור אימוריו מהו שיקרבו לגבי מזבח ולא חל מע"ש על

ר"מ, ומשמע דליכא פלוגתא בנקבות אף לענין דיעבד, וקצת דוחק הוא לאוקומי מתני' דהלוקח בהמה לבשר תאווה לא יצא העור לחולין דלא כר"מ, ובפרט דהסיפא דהלוקח בהמה שוגג מיתוקמא כר"מ, ואפשר לומר דלר"מ ליכא לגזירת בהמה לבשר תאווה אלא בירושלים שניכר דמפקע לה מידי מזבח, אבל במאורע שהוצרך או שהזיד ליקח בהמה חוץ לירושלים, אין לחייבו להקדישה שלמים עד שיגיע לירושלים.

אם בהמה בע"מ ניקח בכסף מעשר, ובדין כוי

ולמאי דגרסינן בתוספתא וביר' בדברי ר"מ בהמה בע"מ, איכא לאוקומי מתני' דהלוקח בהמה במזיד תעלה ותאכל במקום בבע"מ ואליאבא דר"מ, ולפ"ז ת"ק דר"י בקדושין שם לא פליג אדר"י, דהא בתמימה ליכא מאן דפליג דלא קנה מעשר, [מיהו לפי' תוס' שם קנה מעשר בראוי' לשלמים], ודין בהמה לבשר תאווה מיירי בראוי' לשלמים לר"מ, וכ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה עד"ז עיי"ש, ואם נימא דחוק לירושלים ליכא לגזירת הברחה מע"ג המזבח וכמו שצדדנו לדעת הראב"ד הוה ניחא טפי, כיון דבתלמודן לא הוזכר בע"מ בדברי ר"מ, ומשמע דכל בהמה קנה מעשר בדיעבד חוץ לירושלים.

ביבורים פ"ב מ"י כיצד שוה לבהמה כו' ואינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים, פר"ש דהו"ל ספק בהמה לבשר תאווה דהא א"א להקריבו, והוכיח אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה מזה דאף בע"מ אינו ניקח, דהא כוי אינו ראוי להקרבה כבע"מ, ועדיף מיני' דמין זה אינו ראוי, מיהו הר"ש הביא מיר' דאפי' בשעה שהיו לוקחין בהמה לבשר תאווה מ"מ הכוי אינו ניקח, ולא נתפרש מ"ט, והגר"א הגיה אפי' בשעה שהיו לוקחין חי' לבשר תאווה והיינו לשיטתו דחזרו וגזרו אף על חי', [ואמנם זה פשוט, וכונת הירו' לפרש דמתני' קודם גזירה נשנית וכמשניות דמע"ש], אבל אם נימא דחי' מותר ע"כ דגרסי' בהמה, והיינו קודם גזירה כדאר"י דאף תמימה גזירה, וראיתי בהגהות הגרא"מ ז"ל שכתב

ופריך מה הברחה יש בלחמי תודה הרי כולן נאכלין, ומשני שאם יפסל הזבח נפסלות.

ולפ"ז הירו' פליג אתלמודן דנראה במנחות פ"ב א' שאפשר להתפס בהמה שלקחה מכסף מעשר ולעשותה שלמים דלא ממעטינן התם אלא מין מעשר, וגם משמע דרק לענין תודה איצטריך למיעוטא, ואם איתא הא משכח"ל בשלמים גופייהו אי שרי להתפס בהמת מע"ש לשלמים, שו"ר שכבר כ"כ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שם ס"ק ט"ו ע"ד הירו', ועי"ש עוד בביאור החילוק בין לוקח מתחלה לשם שלמים למתפס שלמים על מעשר, ולפי הירו' משמע דבקדו"ד של לחמי תודה ג"כ פקע מעשר.

ומסקנת הירו' כאן ולק' פ"ג ה"ב דשלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר וכ"ה ברמב"ם, מיהו פריך שם בירו' ממתני' דמדמה תרומה לשלמים אע"ג דבתרומה פקעה קדושת מעשר, ולגירסת הגר"א חד מ"ד משני דמ"מ פריך שפיר דזה שמפקיע קדושת מעשר בשלמים אינה סיבה להתיר לקיחתו טפי מתרומה שאינה מפקעת קדושת מעשר, ולפז"ר נראה דפולגתתם בתרומה היא מדרבנן, ובעיקר המקח נקנית התרומה בזול מפני שיכולה ליפסד, וכפי ערך זה הוציא ממעות מע"ש, ומ"ש בתר הכי שהוא א"ל עבר עלי טבילה אחת, נראה דקאי אמתני' דלק' כמ"ש הפ"מ, וכגרסת דפו"י דגרס אבד עלי, ומפרש טעמא דמותר לחלל על פירות של חבירו ולא חשיב דרך מקח, שאינו אלא מבקש ממנו שיאבד בשבילו טבילה אחת, פי' שמניח הכל כמו שהי', רק מבקש ממנו שיטבול לאכול פירותיו.

שם אר"י גזרו על נקיבה בע"מ מפני וולדה כו' חזרו לומר לא יקחו אפי' חי' אפי' עופות כהדא דתני כו', לפי הסוגיא כאן נראה דגזרו על בהמה חי' ועוף חיין וכולהו משום הברחת תמימה מע"ג המזבח, ואף תמימה גופה לא קנה מעשר רק מדרבנן, וגזרו על נקיבה מפני וולדה שהוא תמים וכן על זכר בע"מ מפני נקבה, וחזרו

אימוריו ולא נמצא מבריתו מן האכילה, פי' דמיבעיא לי' בהמת מע"ש שילדה בכור לר"י דחייבת בבכורה אם רשאי להקריבו או שימתין עד שיפול בו מום ויאכלנו כולו, כדי שלא יבריה האימורים מן האכילה.

שם א"ל וכי הלוקח בשר בהמה לשלמים [כג"י הגר"א] לא חל מע"ש על אימוריה ולא נמצא מבריתו מן האכילה, א"ל בלקיחתה פקעה ממנה קדושת מעשר, פי' דזה שהתירה תורה ליקח שלמים בכסף מעשר היינו שחל על הבהמה קדושת שלמים בלבד, ומעיקרא לא חל קדושת מע"ש על האימורים, ור"ז סבר דמ"מ יש ללמוד מזה דאכילת מזבח שריא, מיהו להלן משמע דלמסקנא באמת לא יקרב הבכור.

שם א"ר יוסי ואנן לא הוינן אמרינן כן אלא לא התירה תורה ליקח בכסף מעשר אלא שלמים בלבד, פי' דסבר דלא פקע מינה קדושת מעשר, ומ"מ התירה תורה להקדיש מעשר לשלמים, אע"פ שמקריבין אימורי מע"ש.

שם מה נפקה מביניהון ילדה בכור והקדישה שלמים כו', פי' דלמ"ד שהתירה תורה ליקח שלמים בקדושת מעשר, ה"נ קרב, אבל למ"ד בלקיחתה פקע ממנה קדושת מעשר, כאן א"א להפקיע את הבכור, ויותר נראה דתירי קאמר, דנפ"מ בדין ילדה בכור אם יקרב וכדלעיל, ועוד נפ"מ בהקדיש את הבהמה שלקח לאכילת מעשר, ואח"כ הקדישה לשלמים, דלמ"ד בלקיחתה פקע ממנה קדושת מעשר, כאן אין מקח שיפקיע [שו"ר שכ"כ הגר"א וגרס רק נפ"מ זו], ומבואר דמפרש שאין ההפקעה משום דהו"ל קדוה"ג אלא דבמקח אפשר לקנות שלמים, אבל בהמת מעשר אינה נעשית שלמים.

ומפרש ר"י דהיינו טעמא דמתני' דלא יביא מחיטי מע"ש, דרק בדרך מקח שרינן ליקח שלמים ולחמי תודה, אבל בהמה או חטים שהם בקדושת מעשר, לא שרינן להתפס עליהן קדושת שלמים להבריה אימוריהן מן האכילה,

פתוחות הו"ל כמפרש ויש כאן דמים שניתנו בעד הקנקן ולא יצאו לחולין, והיינו דקתני סיפא סלי תאנים וסלי ענבים עם הכלי לא יצאו דמי הכלי לחולין, דכיון דהו"ל כמפרש לא קנה מעשר.

ו'פ"ז בהא דקתני לא יצא קנקן לחולין יש לפרש כדמפרשינן במנחות פ"ב א' אינו בתורת לצאת העור לחולין, והתם פירושו כיון שלא לקחו לאכילה אינו בתורת הבלעה, דבשור לחרישה אין עדיפות לבשר דנימא שהעור מובלע בו, והכא כולל שני ענינים דאיכא גונא שלא יצאו דמי הקנקן לחולין, ואיכא גונא שאינו בתורת לצאת, ולכן אסור להבליעו מעיקרא, ואם הבליעו צריך מדרבנן לאכול כנגדו, [אבל הא פשיטא שאין הקנקן עצמו קדוש בשום גונא, וכענין שנתבאר לעיל סק"ב].

שם מ"ו תקבר ע"י עורה, אם הוא מדאורייתא

שם מ"ו תקבר ע"י עורה, פי' שלא יצא העור לחולין, וכה"ג קתני לק' פ"ג מ"א בצבי שלקחו בכסף מעשר ומת יקבר ע"י עורו, ואמנם הא דאין פודין אותו אע"פ שנטמא, היינו מדרבנן, וכמ"ש בירו' דהחמירו בו כקדשים דבעו העמדה והערכה, [והכא בבהמה אפשר עוד דכיון דמעיקרא לא היתה ראוי, לא התירו לפדותה משמחה דמעיקרא אמרו בה תקבר], אבל הא דלא יצא העור לחולין אפשר דמדאורייתא הוא, דעדיין העור מובלע בבשר, ואמנם אם יפשיטנו יצא העור לחולין, אבל כ"ז שהבהמה שלימה, וקדושתה מפני שראוי לאכילה, אי לאו איסור נבילה, חשבינן נמי העור כמובלע בבשר, וכן בנשחטה י"ל דצריך לפדותה עם העור כשנטמא הבשר, שעדיין לא יצא העור מידי הבלעתו, מיהו אפשר דמדאורייתא יצא מיד לחולין במיתה, וכן בשחיטה, ומדרבנן חשבינן ל' כמובלע כיון שלא נתקיימה בו מצות אכילה, ויש להסתפק לפ"ז בשחוט שנטמא אם פודין אותו ע"ג עורו, וקצת יש לדקדק מלשון המשנה דקתני לקחו שחוט ונטמא הרי הוא כפירות,

וגזרו אף על חי' ועוף אטו בהמה, ובשעה שגזרו על כל בהמות וכן על זכר בע"מ מפני נקבה, וחזרו וגזרו אף על חי' ועוף אטו בהמה, ובשעה שגזרו על כל בהמות עדיין היו חי' ועוף מותרין, דמתני' סתמא קתני בכל בהמה, א"נ מתני' בתמימין הראויין לשלמים, ור"מ פליג על כל זה ורק בתמימה גזר, ואתיא מתני' כר"מ, ולפ"ז נוכל לומר דלרבנן גזרו על כולן כאחת וניחא לשון הברייתא, אבל זה דוחק, וגם לישנא דר"י משמע שגזרו תחלה על בהמה בע"מ, וברייתא דפליגי ר"מ ורבנן כוללת שתי גזירות חדא משום הברחה וחדא משום עדרים ובתרווייהו פליג ר"מ, ומסיק דטעמא דעדרים על השביעית נאמר.

ו'פ"ז מתפרשא הברייתא לענין מע"ש בירושלים, אבל תו' והגר"א פי' הא דאמרי' לק' ה"ג דר"מ ורבנן בדמאי הא בודאי לא, היינו האי ברייתא דמבואר בה דלוקחין בהמה חי' ועוף חוץ לירושלים, ובשלמא אם הי' הטעם משום עדרים, י"ל כמ"ש תו' דבירושלים לא גזרו, אבל הירו' מוקי לה משום גזירת הברחה והיינו בירושלים, וכבר נתקשינו בזה לעיל סק"י ע"ש, וצ"ע, ואאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בסק"ח הזכיר אפשרות להגיה ולפ"ז מתיישב דלא גזרו על חי' ועוף אלא משום עדרים והיינו חוץ לירושלים ע"ש, וניחא הירו' דסוף פרקין, וצ"ע.

בלוקה כדי יין פתוחות שצריך לאכול כנגד הקנקן

יג. פ"א מ"ד לא יצא קנקן לחולין, בתוספתא קתני בכדי יין פתוחות צריך לאכול כנגד הקנקן, ובאמת במקום שדרכן למכור סתומות אף בלוקה פתוחה, כיון שלוקה חבית מלאה מוכרין לו במחיר של סתומה, ונמצא שאמנם דמי הקנקן מובלעין ביין, אלא דשלא כדין עשה שהבליעו, כיון דלא צריך ל' לנטירותא דיין, ולכן יאכל כנגדו, אבל אין כאן דמים שנשארו קודש ביד המוכר כיון שכולן ניתנו בעד היין, אבל במקום שדרכן למכור

[ולכן אפי' נפסלה המטבע נשאר בקדושתו וצריך לפדותו, כ"מ בתוספתא במעש"ש שעשאו כלים], אבל בפירות קדושתו רק כ"ז שראויין לאכילה, ומשנפסלו מאוכל אדם, אע"פ שלקחן בכסף מעשר, ועדיין שוין כסף, פקעה קדושתו, והא דאשכחן דבר שאינו ראוי לאכילה ולא יצא לחולין, משכח"ל כשהוא עדיין מובלע באוכל, וענינו נתבאר לעיל סק"ב, ואם נפסל מאכילה מפני איסור ולא מפני שבמציאות אינו ראוי, עדיין נשאר בקדושתו, וכדאשכחן בנטמא שנפדה מדאוריתא.

ולכא' לא נצרכה אלא לר"י דאמר לקחו חי ושחטו יקבר, אבל לפמש"כ י"ל דאף לת"ק נפ"מ לענין עורו, וקמ"ל דברישא אינו כפירות, והכי משמע דמה שיפדה לת"ק יקבר לר"י והיינו עם העור, והכי מסתברא דמדרבנן יש לפדות גם העור, משא"כ בלקחו שחוט שמעיקרא אינו מבליע העור, מיהו אם נטמא לאחר הפשט כבר יצא העור לחולין.

בדין יצא לחולין במעשר

בדין יצא לחולין במעשר כללא דמילתא לעולם אין קדושת דמים במע"ש אלא במעות,

תמצית הדברים בקצרה

סימן ד

בדיני הבלעה, ולקחת בהמה, בכסף מעשר

א. עירובין כ"ז א' ל"ש אלא מים בפ"ע כו', במסקנא מפרשין בשנתן לתוכן שמן, ויש לעי' א"כ העיקר חסר מן הספר, וגם לא הו"א שריותא דעירוב כמעשר, דבמעשר עיקר ההיתר משום הבלעה, ובגמ' אמרי' דכ"ש עירוב, וגם פסק הר"ף דבעירוב א"צ שמן, ונראה מזה דבמים ומלח יש חסרון נוסף דלא חשיבי אוכל להיות נקחין בכסף מעשר, מלבד זה שאינן דומין לפרט, ובמלח הדבר מובן דהיינו כתבלין דקיי"ל שאין נקחין, וכן מים לאו אוכל חשוב הוא, וכ"כ הריטב"א לק' ב' דמה"ט לא איצטריך למיעוטניהו מפרטי דקרא, א"נ כל שאנו ראוי אלא לטיבול ס"ד דלא קרינן ב' ואכלת, והיינו דקמ"ל דבמעורבין הו"א אוכל חשוב, כיון שראויין לטבל בהן, והשתא הוי החסרון במעשר ובעירוב מחד טעמא, ואי לאו דהו"א אוכל חשוב לא ה' מועיל הבלעה דאין ליקח אוכל כזה כלל, ועכ"פ אין להבליען וליתן דמי מעשר עבורן דכל האוכל אינו חשוב להבליע בו, וכעין שאמרו קיוהא בעלמא, ונמצא שעיקר החידוש בחשיבות הציר הזה לטבל בו, ואי משום דלאו הוי כפרטי דקרא לזה יש עצה בהבלעה, והיינו דקאמר לא נצרכה כו' פ"י הב"ע כשאין החסרון דלא דמי לפרטי, וכך גם מתפרש קרבי דגים דקאר"א, דעיקר המאכל הוא הציר, ולפ"ז מיושב פסק הר"ף דבאמת במים ומלח לחוד הוי אוכל חשוב, ונראה דאם במעורבין ה' ניקח בלא שמן, הדין נותן שיהיו נקחין אף בפ"ע, דיכול לערבן ולאכלן, וע"כ כאוקימתא דר"י.

במה שהגיה הגר"א הגמ' לעיל דכמהין ופטירות אין נקחין בכסף מעשר, יש לעי' דילמא מתני' ריב"ג ור"א דס"ל נקחין, והכי מוקמינן לה בירו' כמ"ד נקחין, ולכא' יש לקיים דעת הגר"א דבמבושלין מערבין בהן, וניחא ל' לתלמודא למיפרך מינייהו טפי מחטים ושעורים חיים כיון דאיכא תנאי דמפקי' ל' גם מכללא דמעשר.

ב. שם ב' ובהבלעה מי שרי כו', יש להסתפק מהו ענין הבלעה, אם כל הכסף ניתן בעד הפשר, והעור מתנת חנם, או דכ"ז שהעור מחובר הרי הוא ג"כ קדוש, כעור קרבן דנפקי לחולין אחר הפשטו, וה"נ כ"ז שהעור משמש לבשר הרי הוא קדוש, ואחר שנפרד הרי"ז כקליפין הנפרדין מהאוכל, ומהא דהוצרכו לשריותא דהבלעה יש ללמוד שאין העור ראוי ליקח בכסף מעשר אף כשהוא מחובר, וכן מדרשי גיזות דאין בהם סברא דהו"א שומר לאוכל, נראה כן, וכ"נ מעיקר הענין דיצא העור לחולין, דאם איתא שה' קדוש מנ"ל שא"צ לקנות בו אוכל מעשר, ול"ד לתרומה שאין בה ענין קדושת דמים, וכ"מ בירו' דאומן שמכר או לקח לא יצא העור לחולין, ואם כשהעור מחובר התירה תורה מה איכפת לן שהוא כמפרש, מיהו לעומת זה דוחק לומר ששכר שאמרה תורה ליקח בכסף מעשר דהיינו תמך, אין המים קדושים כלל ורק הקיוהא של הפרי קדוש, וכן במים ומלח שנתן לתוכן שמן, לא מסתבר שהמים חולין, וגם ענין ההבלעה נאמרה אף במחלל לעצמו, ומי נתן לו מתנת

חנם, ועוד דבנטמא היין משמע שהכל בקדושת מעשר לפדיון, ולא שיש עליו מצוה להבליע הקנקן בפדיון, ועוד שהרי לא התירה תורה הבלעה אלא בדבר שהוא בעצמותו מובלע, ויותר מזה הא דקנה מעשר קנקן בקרא שם משגפן, ונראה מזה דחידוש התורה דהמעות הניתנות בבקר ובצאן חשיב שניתנות בעד האוכל, ואמנם העור והקנקן מוסיפין בערך האוכל, דעיי' שוה הבקר והיין יותר, מ"מ לא חשיב שהדמים ניתנין בעד האוכל וגם בעד העור והקנקן, אלא הם כטעם הבלוע במע"ש שהשבח לשני, וה"נ לענין דמי המקח העור והקנקן הבלועין באוכל ומוסיפין בערכו, ונמצא שהדמים ניתנין גם בעד העור, אבל אינו קדוש בתורת עור אלא בתורת בלע של אוכל, ולכן שייך לומר שהקנקן קדוש למעשר, דהיינו שהמעשר זכה בזה שיהא הקנקן בלוע בו ויחשב הכל כדמי האוכל, ונמצא שהשותה שכר שניקה בכסף מעשר, כולו קדוש בקדושת כסף מעשר כיון שהכסף הניתן בעד כולו שייך למעשר, וכן בקרא שם משגפן זכה המעשר שיהא הקנקן בלוע בו להוסיף בערכו לענין חילול, מיהו משכח"ל שיעקור ההבלעה ע"י שיפרש חלק שנותן בעד האוכל וחלק בעד העור והקנקן, ובכה"ג לא קנה מעשר ועי' לק' סק"ו דאפשר שצריך לאכול כנגדו.

והנה במעשר מצינו הבלעה רק בדבר שהוא במציאות מובלע, וסתמות המקח על העיקר ולא על הבלוע, אבל בדמי שביעית מצינו הבלעת אתרוג כלולב, והטעם משום דהתם הפרי נשאר בקדושתו, אלא שהמעות נתפסין מכח המקח, וכיון שהבליע האתרוג במקח נמצא שלא נעשה מקח שתחול קדושה מכחו, משא"כ במעשר שאם יבליע דבר שאינו בלוע הרי הוא מפסיד את המעשר, וענין ההבלעה באתרוג שם נראה דענינו כבמעשר שאין האתרוג ניתן במתנה גמורה, אלא דע"י שמשלם הרבה בעד הלולב, אין המוכר נוטל דמים בעד האתרוג שבמקח, מיהו בבכורות ל"א ב' משמע קצת דמתנה היא, מיהו י"ל דכיון שלא נמכר בדמים מותר, ולפ"ז צ"ל דמים ומלח שנתן לתוכן שמן, סתמות המעות ניתנין על השמן, ואפשר דכיון דמים ומלח לא חשיבי לענין דמים, נעשה אוכל חשוב ע"י השמן, ומ"מ ילפינן לעירוב דטיבול חשיבא אכילה, ומ"ד דלא ניקח בכסף מעשר סבר דאין לחדש הבלעה בדבר שאינו טבעי, ול"ד לשכר, הא דמייתי ברייתא דבב"ב ולא מתני', משום דבבב"א מתבאר דמשום הבלעה הוא.

ג. מע"ש פ"א מ"ג הלוקח בהמה לזבחי שלמים כו', למ"ש בירו' דפקעה קדושת מעשר כשנעשה שלמים א"כ פשוט דיצא העור ככל שלמים, ואפשר דהא גופא קמ"ל דפקע מעשר, מיהו י"ל דאם בעלמא במעשר לא יצא העור לחולין והי' לוקחו מן החולין ה"נ הי' צריך ליתן דמי העור מן החולין אף בשלמים, ועסק"ב דלא דמיא יציאת העור לחולין דשלמים שהי' קדוש במוחלט ומשנעשית מצותו יצא לחולין, ליציאת העור דמעשר שלא הי' העור קדוש בעצמותו כלל, - שם אע"פ שהעור מרובה על הבשר, מיירי שאין בעור הזה חשיבות מיוחדת, דא"כ נעשה כאומן שלוקח זה בפ"ע וזה בפ"ע, - שם בירו' דהא דתימא שהי' המוכר הדיוט כו' בא לבאר דההיתר משום הבלעה ולא שהתירה תורה ליקח העור מפני שהוא שומר, והיינו דמייתי במקום שדרכן למכור פתוחות, דאע"פ שהקנקן שומר, מ"מ הו"ל כמפרש, - שם במשנה כדי יין סתומות כו' תרתי בעינן, שתהא נטירות' אגב קנקן כדאמר' בעירובין שם, ושיהא מובלע במחיר היין, ולכן בפתוחות אף דבמקום זה מחיר הקנקן מובלע ביין, דמחיר הפתוחות והסתומות שוה במקום שדרכן למכור סתומות, מ"מ לא יצא קנקן לחולין משום דלא הוי נטירותא ליין, ובוה מבואר במתני' מ"ש בתוס' ובירו' דבשמן ושאר משקין לא יצא קנקן לחולין, והיינו אף במקום שדרכן למכור סתומות, משום דלא בעו נטירותא, ולפ"ז בקופסאות שימורים המצויין כיום יצא קנקן לחולין כיון שהם נצרכין לשימור הפרי, וגם נמכרין בהבלעה שדרכן למכור סתומות, מיהו לענין מוקף דמדמי להו בסופ"ג, י"ל דל"ד לחביות סתומות, דכיון שהחביות גדולות וחשובות חשיבא כל אחת מקום בפ"ע, וכשתורם מאחת לא קרינן בה והרמותם ממנו מן השני, וכדחזינן לענין דבר שבמנין שמקדשות בכל שהן, אבל קופסאות ובקבוקים המצויין כיום, לא חשיבא כל אחת דבר שבמנין, ובדרך כלל מצרפין הרבה בסל אחד, והכלי מתבטל לאוכל ולא חשיב האוכל כמונח במקום בפ"ע, אלא האוכלין עם עטיפתן מונחין יחד בסל, וקרינן בי' שפיר והרמותם ממנו, ואף בזמן הגמ' אפשר שהי' הדין כן בכוסות סתומות של יין, ובקבוקין שנסגרין בהברגה ג"כ נראה שאין הסתימה מפרידתן לענין מוקף, וכן לענין דבר שבמנין, שאין זו סתימת חותם אלא שימוש שפוחת ונועל, ולע"כ בדיני מוקף.

ד. פ"ג מי"ב משגפן קנה מעשר, ביאור הענין דכיון שגילתה תורה בקרא דביין, שע"י הקנקן נעשה מחיר היין יותר, שהדמים כולן ניתנין בעד היין, א"כ השתא נמי קנה מעשר שנעשה הקנקן כבלוע שהשבח לשני, כיון שבמקח הו"ל כאינו ניכר, ויש להסתפק בקרא שם לתמד או ליין מזוג או לשמן שנתנו לתוך מים ומלח, אם

קנה מעשר את הכל, דהא בירו' מדמינן כונסוהו בגבולין לפורטוהו במקדש, וכיון שלענין מקח בירושלים מתייחס הכל לפרי הי' בקרא שם מיהו י"ל דבאוכל אמנם גם המים חלק מהאוכל אלא דאוכל כזה התייה תורה לקנות, דהמים נטפלין ליחשב פרי, וא"כ לענין השבח יש גם חלק למים, ועוד חילוק דהקנקן יוצא לחולין ונמצא שמפסיד למע"ש, אבל באוכל אינם עתידין לצאת לחולין, מיהו פשוט הגמ' דבתמך ג"כ בעינן לדין הבלעה ולא הותר ליקח המים, כדאמר' בהדיא שנתן דמי מים ומלח בהבלעה וכ"מ שם בגמ' וראשונים לענין תמך, ומ"מ צ"ע, גם יתכן דלרבותא נקט קנקן שעתיד לצאת לחולין, דמ"מ קנה מעשר לפדיון, וכ"ש תמך שצריך לאכלו כולו בקדושת מע"ש, דין קליפי אגוזים כדין עור וקנקן, וכלפי שנשנה בתוספתא חומר בשביעית ממע"ש שגם הקליפין קדושים, קתני במע"ש דאע"פ שמשלם דמי מעשר גם בעד הקליפין, כיון שמובלעין כעור וקנקן, מ"מ אין בהם קדושה, דרק לאכילה ניתן.

ה. ירו' פ"ג ה"ו כיני מתני' אם עד שלא גפן קרא שם כו' קמ"ל דאע"פ שקרא שם בתוך הקנקן וגם סתמו אח"כ עם המע"ש, לא קנה מעשר, ודכוותה יש לפרש בעולות בא' ומאה דאם נתערבו כשהיו פתוחות אע"פ שגפן אח"כ אינן מקדשות, אבל אם נתערבו אחר שגפן מסתברא דמקדשות, אבל הר"ש והגר"א פי' אף לענין תרומה דדוקא שקרא שם אחר שגפן, וצ"ע, וכן לענין מוקף קאמר הכי בירו', והיינו דאע"פ שגפן אח"כ מותר לקרא שם מאחת על הכל, ושם ורשיא על דב"ש כו' פי' דלא ס"ל לחלק לענין מוקף במה שהיו תחלה סתומות, דסו"ס עכשיו הן מוקפין יחד, ול"ד לקנה מעשר דשייך לומר שנטפל יותר, והא דקאמר על הראשונה הושבה נראה עיקר דאבד"א קאי, וס"ל לריב"ל דרק לענין מעשר תלוי בדרכן למכור סתומות, וכדמפרש בפ"ק דבדרכן בפתוחות הו"ל כמפרש, אבל לענין חשיבות דבר שבמנין ומוקף אין לחלק בדרכן, ור"ב סבר דאף דבר שבמנין תלוי במכירה, אבל במוקף כו"ע מודו דלא תלוי בדרכן למכור, דסו"ס סתומות הן בביתו וכל אחת דבר בפ"ע.

ו. פ"ג מ"ג אבל במקום שדרכן למכור פתוחות לא יצא קנקן לחולין, הול"ל לא קנה מעשר, אלא משום סיפא נקט הכי, שם אבל אם רצה להחמיר במדה יצא קנקן לחולין, פר"ש דע"כ לא מייירי במוכר מע"ש שאסור למכרו, ובפשוטו מייירי במחללו על מעות, וזה מותר, ולפ"ז יש לפרש דמייירי במע"ש שקרא שם אחר שגפן שקנה מעשר את הקנקן, ואם יחללנו בלא הקנקן מפסיד את המע"ש, ואפשר שמדברנן מיהא יאכל כנגדו, וקמ"ל במתני' שאם אינו רוצה למכרו סתום, מפני שחושש שנתמעטה מדתו ומחמיר על עצמו לפתוח ולמכור במדה לא חשיב כמפסיד את המע"ש, אע"פ שעם פתיחתו יצא קנקן לחולין, אבל בלא טעם זה שמחמיר על עצמו, אסור לו למכור או לחלל לעצמו פתוחות, מפני שמפסיד את המע"ש, וכן יש לפרש הא דאר"ש אף האומר לחבירו חבית זו אני מוכר לך חוץ מקנקה יצא קנקן לחולין, דה"פ אני מוכר לך את החבית היינו היין שבחבית, אבל גוף החבית דהיינו הקנקן אינו מוכר, יצא קנקן לחולין, דבכל דוכתא לשון קנקן על הכלי, כדמסיים יצא קנקן, אל תסתכל בקנקן, הטוען את חבירו כדי שמן והודה לו בקנקנים, ודוחק טובא לפרש כאן שיעור קנקן, וכיון שבאמת אינו רוצה למכור לו הקנקן יצא קנקן לחולין אף כשקנה מעשר את הקנקן, והיינו דלמדו מזה בירו' למשייר רביעית חולין בתוכה, דג"כ אינו מייחד הקנקן לטובת המע"ש, אלא משיירו לרביעית שלו אחר שיגמור המע"ש ממנה.

ז. פ"א מ"ד הלוקח חי' לזבחי שלמים או בהמה לבשר תאווה כו', במנחות מפרשין דלא קנו שלמים, ולפ"ז ה"ה בבהמה דלא קנה מעשר, וכ"ה ברא"ש ורע"ב ור"י במ"צ דבמתני' ל"ק מעשר, ופי' בירו' בבהמה הטעם מפני שהיו מבריחין אותה מע"ג המזבח, ותו' והר"ש הביאו דרשא דספרי שלא יקח בהמה למשתה בנו אלא שלמים, ויש לפרש דאסמכתא היא וכשראו שעוברין על האיסור דרבנן ומבריחין, התקינו שלא קנה מעשר, ובפשוטו יש להשוות דין חי' ובהמה דמתני', וטעמא דל"ק מעשר בחי' י"ל דלא אלימא קדושתה למיחל, אבל יותר נראה דחשיב שלקח דבר שאינו ראוי לאכילה דע"כ למוכרה לצורך שלמים, והי' אפשר לומר דל"ק שלמים אבל קנה מעשר ומדקתני לא יצא העור מבואר דל"ק מעשר, ונראה דפשיטא לן שאם לא קנו שלמים לא מחדשין שיקנה מעשר לבשר תאווה, וביאר רבה דכיון שלא לקחה לאכילה אין כאן הבלעת עור בבשר דזה שייך רק באכילה דבשר עיקר, אבל בלוקח ע"מ למכור ולקנות בדמי' שלמים, הר"ז כלוקח אחרישה, שעור ובשר שוין.

מנחות פ"ב א' אר"א המתפיס מעות מע"ש לשלמים כו' לא אלימא קדושת שלמים למיחל כו', פרש"י אבל קדושה הראוי' למזבח חי"ל דהיינו דילפינן דמייתי שלמים מכסף מעשר, וביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה

דלא בעינן דוקא קדוה"ג דהא בלחמי תודה מקדישן קדושת דמים תחלה, (ולא משמע שעם השחיטה יקדשו גם קדו"ד) אלא הענין שלא זכתה תורה לבעלים אלא להקריב שלמים ולא להתנות ולצמצם האפשרויות של המעשר, ולכן כל שבסדר ההקדשה חיילי שלמים, ולהלן צדדנו עוד דאין האדם יכול להתפסס שיהיו לשלמים אלא ע"י שמקדיש, וכיון שאין מתוסף קדושה ע"י שלמים לממון גבוה של מעשר, לא חילל אמירתו, אבל בהקדשתו להקדשה א"צ שיתוסף כח קדושה אלים יותר, ונפ"מ שאף למ"ד קנו שלמים אין מוסיף חומש לשלמים, כיון שלא נוספה קדושה אלא ייחוד בקדושת המעשר, ואפשר גם שא"א לחלל השלמה לחוד, ומיושב בזה כמה דברים, וצ"ע בזה, - שם מיתבי הלוקח ח' לזבחי שלמים כו', ס"ד דקנו שלמים וגם העור חייב ליקח בו שלמים, ואמר רב דלא קנו שלמים וממילא לא קנה מעשר כלל, והא דקאמר אינו בתורת לצאת העור לחולין, היינו משום דאין העור מובלע וכמשנ"ת, ונראה דאף למ"ד קנו שלמים ואף לר"י דממון הדיוט, מ"מ בחי' לזבחי שלמים לא קני, דנמצא שע"י ההתפסס של השלמים מבטל אפשרות אכילה מן החי, וגורם שקדושת מעשר שבחי' תשמש כעין מטבע, ולא מצינו אפשרות כזו כלל, ורק במעות שעומדין ליקח בהן בזה שייך להתפסס, שאינו עוקר המעשר, ולפ"ז אחיא דרב ככו"ע, ואית לן למפסק כו' יוחנן דקנו.

במ"ש בירו' דשלמים שלקחן בכסף מעשר פקעה מהן קדושת מעשר, ובדין קדושת דמים דלחמי תודה, ובמ"ש שם דמוסיף חומש על השלמים, ומשמע דאילו ה' מעשר ה' בדין הקדש שני, אבל ל"מ כן בראשונים.

ח. קדושין נ"ו א' אר"י בד"א במתכוין ולקח תחלה לשם שלמים אבל במתכוין להוציא מעות מע"ש לחולין כו', פ' תו' שהתנה עם המוכר שהמעות ישארו בקדושתן והבהמה חולין, וחיישין שלא יזהר בקדושתן לפי שיסבור שנתחללו על הבהמה, וצ"ע דהא בחבירה לא חיישין, וה"נ כשהתנו כן כחבר דמי, וגם סתמא הוסיפו בדמים ככה"ג כמבואר בתו' לק' ב' ועוד, דמע"ש שוה פחות, ואיך יחשוב דמ"מ נתחללו, וגם אין החילוק בין שלמים לחולין, ויש לעי' למה לא פ' החילוק דבלוקח לשלמים לא גזרי' בדיעבד משום עדרים, ובלוקח לבשר תאווה גזרי', ויתפרש חולין לאפוקי שלמים, ויתיישב הכל, ונראה דסיפא דקתני בבע"מ יחזרו דמים למקומן, דחקתם לומר דבראוי' לשלמים אפי' לא הקדישה קנה מעשר, ועו"ק לפי' תו', הא דפריך בסמוך מ"ט הכא יחזרו דמים וקנסוהו למוכר והתם קנסו ללוקח, ומאי קו' הא הכא התנו עם המוכר וחיישין שלא יאמין לנו, וכנראה לזה נתכוין בהגהות הגר"א לומר דהגמ' סמיך אסיפא דברייתא שהביאו תו' מהתוספתא, והנה התו' לשיטתם נקטו דבאינה ראוי' לשלמים גזרי' טפי משום עדרים, אבל לפי המבואר בירו' בראוי' לשלמים שלקחה לשם חולין יש גזירה קדומה שלא יקנה מעשר, כדי שלא יבריהו התמימות מע"ג המזבח, והיינו מתני' דבהמה לבשר תאווה, ואסמכוה בספרי אקרא שלא יקח בהמה למשתה בנו, לפ"ז רבואת קמ"ל בסיפא דאפי' בע"מ לא קנה מעשר, ולפ"ז ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה הברייתא בפשיטות דהחילוק בין לשלמים ללוקח לבשר תאווה, דהדין בלוקח לחולין שלא קנה מעשר וחיישין שהמוכר לא ידע ולכן יחזרו דמים למקומן, ומיושב בזה גם הא דהדר קתני בין שוגג בין מזיד, דמיייר באופן אחר מהרישא, אבל לפי' תו' לא שייך להזכיר שוגג בגונא דמתנה עם המוכר, ומצאתי בראב"ד בהשגות על הרו"ה סוכה מ' ב' דמפרש חולין אכילת מעשר עיי"ש שהק' דכל שחוטין הו"ל לחולין, אבל אינו מפרש משום הברחה דמזבח, אלא משום גזירת עדרים עיי"ש ולק' סק"י י"א.

והנה מקו' הגמ' דפריך מקדושין, משמע דעיקר חדושי' דר"י דיחזרו דמים, דאם הוצרך להשמיענו דלא קנה מעשר, א"כ מיתוקם שפיר באופן שלא ידעו דלא קנה מעשר, ולכן יחזרו דמים דמקח טעות הוא, משא"כ בקדושין ידיע, וכ"פ אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה, מיהו יש יתרונות לפרושי' דר"י אתא לאשמועינן עיקר הדין דלא קנה מעשר, אלא דמדנקט החילוק במתכוין להוציא כו' משמע דאף שהלוקח יודע, כמו במקדש, קאמר דיחזרו דמים, ומש"ה פריך מינה, ויתבאר בס"ד לפי סדר הברייתא בסמוך.

ט. שם ת"ר אין לוקחין בהמה כו', מדר"י מבואר דאף שלמים אין לוקחין לכתחלה חוץ לירושלים, והטעם משום דמע"ש ראוי לחללו רק בירושלים, ובירו' מייית לה מקרא, א"נ כפרש"י שמא תכחיש בדרך, ומתני' דקתני הלוקח בהמה שוגג כו' אי אתיא כו"י ע"כ בלוקח לשלמים מיייר, וכ"ה בתוספתא, מיהו לשון תקבר עיי' עזרה משמע דמשום מעשר קאמר שלא יצא העור לחולין שנשאר בקדושתו כמו הקנקן הסתום, וצ"ל דנשנית קודם גזירה, או בבע"מ וכו"מ, וצ"ע בתו' דלא מצינו גזירת עדרים בשלמים, - שם שוגג יחזרו דמים למקומן, יש בזה חידוש שהרי לקחן לשלמים, והטעות שלא ידע שעובר על הלכתחלה שלא ליקח חוץ לירושלים,

- שם אר"י בד"א כו', עוד בביאור הדברים כדלעיל סק"ח, - שם והאנן תנן במזיד קידש, מתני' לא נחתא לחשש תקלה דעיקרה לאשמועינן דמע"ש ממון הדיוט ומקודשת, ואמנם מה"ט לא קשיא דמוקמינן לה באשה חבירה, ומ"מ פריך מסתמות המשנה דלא חיישינן לתקלה, ועולא סבר דאשה עדיפא מכולהו, דודאי יודעת, ול"ד לקרקע בירושלים, - שם ואם לקח יאכל כנגדן, נראה בדקדוק נקט התנא ד"ז כשברח המוכר, דכאן עיקר החידוש דאעפ"כ קנסינן ללוקח, אבל בבהמה לחולין דלאו כו"ע ידעי, ס"ד דנקנסי' ללוקח, ולכן אשמועינן התם דנקנסינן למוכר, - שם אלא הכא באשה חבירה עסקינן, וה"ה בלוקח בהמה טמאה והמוכר חבר, אלא דבנטל המעות ע"ד כן, פשיטא דחל המקח במשיכת הלוקח, ובקדושין איצטריך לאשמועינן דיש כאן קנין כסף, ולפ"ז למ"ד ממון גבוה והמוכר חבר לא חל מקח ע"י המעות, אבל אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב טעם להחמיר כיון דעבר על איסור מכירת מע"ש.

י. סוכה מ' ב' על שחוטין מתחללין, פי' תו' דמיירי חוץ לירושלים דבירושלים לוקחין שלמים, מיהו בשלמים לא קא מיירי דהא אף חוץ לירושלים בדיעבד מיהא מתחללין, וא"כ צ"ע היכן מרומז דמיירי דוקא חוץ לירושלים, ומקור' הגמ' דוצרת אין רא' דלרווחא דמילתא נקט ד"ז וכ"ש בירושלים דאין פודין כלל, ומדברי היר' דפי' תו' דמוקים לה בדמאי משום דהוי חוץ לירושלים, מוכח כפי' תו', אבל לפנינו בירו' פריך ומוקים לגזירת עדרים בשביעית דוקא ע"ש, ואם נחלק בין דרך מקח לחילול, מצינן ליישב המשניות דמיירי דרך מקח, אבל דרך חילול גזיר' טפי, אבל אין נראה לחדש כן, ובביאור שיטת הגר"א בזה, והנה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה כתב דפשוטות המשניות דמשכח"ל לקחת חי' לבשר תאווה בהיתר, ונתן טעם דלא גזרו משום עדרים בירושלים, לפי שבני א"י לא ישארו בירושלים לגדלם, ובני ירושלים מכניסין בדרך כלל הפירות, וגם אין לבטל בגללם דין לקחת חי' ועוף, וגם עיקר חשש עדרים הוא במקום שאינו יכול לאכלן, מיהו שביעית שאני, ברם עדיין לא נתיישב היכן מרומז בברייתא דמיירי חוץ לירושלים, ולפי מה שצייד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דגזירת עדרים היא שמא לא יעלם ואתי לידי תקלה לאכלם חוץ לירושלים, אבל בירושלים אין לחוש אם יגדל, לפ"ז נחא שלא הוצרכו לבאר דבר, וכעת ראיתי שהרז"ה מוקים לה בירושלים והראב"ד השיגו, ונמצינו למידן דעת תו' והראב"ד וכן דעת הרמב"ם דגזירת עדרים במע"ש היינו חוץ לירושלים דוקא, וערש"י, שו"ר עוד, שהראב"ד והרז"ה נחלקו בזה, אם נימא דמשהביא המע"ש לירושלים ליכא ב"ת וכמו שצייד מרן זללה"ה, וכן נדמ"ח בתו"ר ר"ה ד' א', א"כ חוץ לירושלים איכא ב"ת אבל בירושלים ליכא למיגזר.

יא. דעת תו' והראב"ד וכן"מ ברמב"ם דמשום גזירת עדרים אף בדיעבד אין מתחללין, ול"ד לההיא דגזירה שמא ישהה עליותיו דבדיעבד מתחללין, דהתם אין החשש בחילול זה אלא שמא ישהה עד שיחללן על זהב, משא"כ הכא דיש לחוש שמא יגדל בהמה זו, ואף בזכרים כולה חזא גזירה, ועוד שלא ישהה סלעיו ע"מ למעבד איסורא לחללן על זהב, ובתו' השו"ו כל גזירות דרבנן, וכתבו דכאן אמרו שיחזרו דמים למקומן כאילו לא הי' מקח, ואין כונתם שיחזרו ויחלל, דא"כ התם נמי, אלא דבלוקח ומוכר שייך לבטל המקח וממילא לא הי' חילול ולא חשיב כדיעבד, משא"כ במחלל לעצמו, ומשה"ק לפרש"י בקדושין, היינו משום דהתם אין חסרון במקח דנימא ביטול מקח, שרק דעתו לעבור עבירה ולאכלה חוץ לירושלים, מביאנו לקונסו, אבל כשהחסרון במקח שאין חכמים מתירין מקח כזה יש בכחם לבטל המקח, וכנראה זו כונת המהרש"א שם, - שם בביאור שיטת הראב"ד ובדין בהמה לבשר תאווה לר"מ, ובדין בע"מ לר"מ, ביכורים פ"ב מ"י ואינו ניקח בכסף מעשר כו' מדשרי חי', ש"מ דמשום ספק בהמה קאמר כמ"ש הר"ש, והוכיח אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה מזה דאף בע"מ אינו ניקח, דכוי כבע"מ, אבל בירו' אמרו דאף כשלוקחין בהמה כוי אינו ניקח, והגר"א לשיטתו הגיה כשלוקחין חי', אבל אם ננקוט דהשתא נמי לוקחין חי', צ"ע כמה גרע כוי מבהמה, והגר"א הלוי ז"ל כתב דבכוי גורם לאבד החלב מספק, ויתכן דבכוי מוכיח שאין דעתו לשלמים, טפי מבהמה דאפשר שיקדישנה.

יב. ירו' פ"א ה"ב הלוקח בהמה לבשר תאווה ע"כ נתפס השם לשלמים כו' ל"ק מעשר, פי' דס"ד דמחייבין ל"י להקדישה לשלמים ואפי' שחטה חייב ליקח שלמים בדמי' ובדמי העור, ומסיק דלא קנה מעשר כלל, - שם בהמת מע"ש בירושלים כו' בבכורה כו', מיתוקמא קודם גזירה דלא קנה מעשר, או בלוקח לצורך או בבע"מ וכר"מ, ומיבעיא ל"י אם מותר להקריב הבכור או שימתין שיפול בו מום, ומייתי ל"י משלמים דמקריבין האימורים, ודחי דבלקחתן פקעה מינייהו קדושת מעשר, אבל בילדה בכור ליכא מקח ולא פקעה, ור"י אמר דהו"ו סברי שהתירה תורה ליקח שלמים בדמי מעשר ולא פקע מעשר, ולפ"ז גם בכור יקרב, וכן נפ"מ בהתפס בהמה עצמה אחר שקנה מעשר, דליכא מקח להפקיע קדושת מעשר, ומסיק דהא דקתני לא יביא מחיטי מע"ש הטעם

משום דליכא מקח שיפקיע קדושתן, וש"מ דבשלמים הניקחין פקעה קדושת מעשר, וזה דלא כתלמודן דמשמע דבשלמים לכו"ע אפשר להתפיס על בהמת מעשר, ורק במין מעשר פליגי, ובמ"ש בירו' פ"ג היכי יליף תרומה משלמים הא בתרומה לא פקעה קדושת מעשר, ובביאור הגרסא אבד עלי טבילה אחת, - שם בגזירה דהברחה מע"ג המזבח, ובמשמעות הירו' דמפני זה גזרו אף על חי' ועוף, וא"כ מיתוקמא שפיר אף בירושלים, ולמה הוצרכו להעמידה בדמאי.

יג. פ"א מ"ד לא יצא קנקן לחולין, בהאי לישנא כולל שני ענינים, דבמקום שדרכן למכור פתוחות הו"ל כמפרש ולא יצאו דמי הכלי לחולין, וכמו בעלי תאנים בסיפא, אבל במקום שדרכן למכור סתומות אע"פ שעתה מכרה פתוחה, מ"מ דמי הקנקן הם בהבלעה ביין, וא"כ אין כאן דמים מיוחדים לקנקן, אלא דשלא כדין עשה שהבליע הקנקן ביין, ולכן רק מדרבנן יאכל כנגדו, ומתפרש שאינו בתורת לצאת הקנקן לחולין שאסור להבליעו, - שם מ"ו תקבר ע"י עורה, אפשר דמדאו' לא יצא העור לחולין, שעדיין נשאר מובלע בבשר, ונפ"מ אף בצבי שלקחו חי ושחטו ונטמא דקיי"ל יפדה, אם צריך לפדותו עם העור, וקצת משמע במתני' דעכ"פ מדרבנן פודהו עם העור, מדקתני לקחו שחוט ונטמא הרי הוא כפירות, ומשמע דאף לרבנן לא הוי כפירות בלקחו חי, וכ"מ דמה שיקבר לר"י יפדה לרבנן.

סימן ה

בדיני ביעור מעשרות

שיכולין לאכול המע"ר, מ"מ לא קרינן ב' לא תאחר כיון שנתינתו ספק, [וער"ן בחידושים דאין ענין הפרשה במעשר בלא נתינה ול"ד לבי גזא דרחמנא ומשמע דמ"ע לא הוי בכלל צדקה לענין זה, ולע"כ], מיהו בשנת מעשר עני יתכן דעובר ברגל בעשה, והא דאמרו ר"ה ו' א' דצדקה עובר לאלתר משום דקיימי עניים, משמע לכאור' דהיינו דוקא בצדקה ולא במעשר עני, ע"י רמב"ם פ"ד ממע"ק ה"ג שכ' ב"ת דמתנ"ע ברגל, ויש ליתן טעם בדבר דכל ההפרשות קבעתן תורה יחד ומצותן ברגל, שגם המתנות כהונה מביאין לאוצרות שבירושלים כדכתיב נחמ' י', ע"ש, וכן הוזכר בתורה בכמה מקומות הלוי באכילת ירושלים גבי מע"ש וביכורים, וכן במצות ביעור ברגל, וכדאמרי' בסו"פ שמחתי ושימחתי בו, מיהו מסתברא דחייב ליתן המ"ע ברגל אף אם אינו מחויב בהפרשת תרומה ומע"ר בזה"ז.

אם מעיקר הדין נמי ליכא ב"ת במע"ש

ובעיקר דין ב"ת במע"ש יש לעי' דכל מילי דב"ת יש בהם עיכוב למזבח או לעניים, אבל מע"ש אין בו מצות נתינה ולא הקרבה, ואיכא למימר שאין בו משום איחור תשלומין, [מיהו עי' לק' סק"ה] ולפ"ז מעשרות דקתני ר"ה ד' א' ה' ב' היינו מע"ר ומ"ע, וה"נ משמע מדקתני צדקות ומעשרות לומר דמענין צדקה איתרבו, וכן שמעתי שצידד אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, ולפ"ז אין במע"ש אלא מצות ביעור, ואף לאחר הפרשה כן, ועי' רש"י סוכה מ' ב' שכ' דמצוה לאכלו בשנתו, ובב"מ מ"ה א' מבואר ברש"י דמשהו לרגל אחר בירושלים, וגם מיושב בזה מ"ש תו' שם ה' ב' ד"ה.

פ"ה מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו' אם יש לאו דבל תאחר בטבל

א. פ"ה מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרא להם שם, פי' הר"ש והרא"ש וכ"ה ברמב"ם פ"א ממע"ש דהיינו בשעת הביעור, והדבר כמפורש במתני' וכדפי' ז"ל עובדא דר"ג, ולכאור' יש ללמוד מזה דאין בל תאחר בטבל, וכן לא איסור עשה, דאל"כ בכל עיו"ט הדין כן, ובתו' ר"ה ד' א' נסתפקו בזה, ועוד יש לדקדק מדכילל מעשר בהמה בהדי מעשרות ומחד קרא, ובמתני' וגמ' משמע דהגרנות שתיקנו למעשר בהמה, אינם משום ב"ת, וש"מ דכ"ז שלא הפריש ליכא חיוב נתינה והבאה, ויש לדחות דמעשר בהמה אינו טובל, ומ"מ בסברת ב"ת יש להשוותם, ונראה דעדיף מאמר ולא אפריש, דהתם עיכוב ההפרשה מתייחס למצוה, משא"כ בטבל שגם החולין אין לו, ולא חשיב שמעכב המתנות תח"י, וחשיב שעדיין לא נשלם חיובן, וכמו קודם גמ"מ, [אח"ז ראיתי בירו' שקלים פ"ג ה"א דאיכא מ"ד דטעמא דגרנות למעשר בהמה מפני שהמשהה טבלו עובר בב"ת, ולפ"ז צ"ל דעובדא דר"ג קודם גמ"מ הוה וקודם שבא ר"ע ולימד, אבל אכתי מתני' צ"ע דמשמע דבכל רגל א"צ לקרא להם שם, וצ"ע].

בטעמא דבזה"ז אין בל תאחר במע"ש

ובזה"ז ליכא משום ב"ת במע"ש כיון שאינו ראוי למצות, בלא"ה לא מיקיימא מצותו בהפרשה, ואם נימא דבתרומה ומע"ר ליכא ב"ת כמו שצידד במנחת ברוך סי' ק"ה א"כ בשנות מע"ש א"צ להפריש הטבל קודם לרגל, אף לצד דאיכא ב"ת בטבל, וגם יש להסתפק כיון שאין הכהנים והלויים מיוחדים אף

יתחייבו אח"כ, וסתם פירות עומדין להתחייב בגמ"מ, קרינן ב' שפיר תוציא את כל מעשר תבואתך, דחשיב חלק הלוי והגר כמעורב בפירות ועליו להוציאו, ואמנם אינו מחויב לגמור מלאכתן, שאם ירצה יפריש קודם גמ"מ מדאורייתא, דאינו מחויב להוסיף בחיובן, אבל מחויב להפריש מתנותיהן במצב זה, [מיהו אם נימא שאין לו להפריש קודם גמ"מ נמצא שעובר על מצות ביעור באונס, ולכן צריך לגמ"מ קודם הביעור, והיינו דתנן מהרו והתקינו פירותיכם שיהיו ראויין להפרשה].

פירות שא"א לעשרן אם מעיקרא היו פטורין מביעור

ונראה להביא רא' דבפירות שא"א לעשרן, כגון שנשארו מחוברין אע"פ שחנטו בשלישית, אף בראשונה היו פטורין אותן מן הביעור, דהא תנן לק' מן הבית זו חלה, [ומסתברא דדרשא גמורה היא דהא דצריך להוציאו מן הבית נדרש בד"א ולא בעיקר הדרשא, והטעם משום דהו"ל למיכתב בערתי הקדש מרשותי או מידי ונקט מן הבית משום חלה], ומשמע דחלה כתרומה ומעכבת את הוידיי כיון דתליא בנתינה, [כ"ה לישנא דמתני' וכ"נ ברמב"ם], ואם איתא דכל פירות שלישית חייבין בביעור, נמצא שכל העיסות שיעשו מן החטים של שלישית חייבות בביעור, ולא נשמע כזאת דודאי היו עושין עיסות מתבואה ישנה ולא נתחייבו לבער החלות, א"ו כיון שא"א להפריש, לכו"ע לא חל דין ביעור לחייבו לגמון, ונפ"מ בנתנה את המים ולא גלגלה דחיילא ההפרשה ועדיין אינו גמ"מ עד שתתגלגל כדתנן רפ"ג דחלה, דבזה למאי דסברי בראשונה ה' חייב להפריש חלה קודם הביעור.

שם עד שבא ר"ע כו' מה סברו עד שבא ר"ע, ובמאי פליגי, ובלשון לעונת המעשרות

שם עד שבא ר"ע ולמד שכל הפירות שלא באו לעונת המעשרות פטורין מן הביעור, לא נתבאר במאי פליגי, דכיון דהוה סברי מעיקרא

בהא דנקטין בפשיטות דמע"ש אינו נפסל בעברה שנתו, ופרש"י דהיינו ממצות ביעור, מיהו ברש"י ה' ב' וכן בתו' נקטו בפשיטות דיש ב"ת במע"ש ונפיק מחד קרא עם בכור, ועי' מ"ב סי' ק"ה שצידד דבתרומה ומע"ר ליכא ב"ת.

מיהו בתו"י הנדמ"ח כתבו בחד תירוצא דמשהביאו לירושלים קיים מצותו, דמצות ב"ת שלא למנוע האפשרות של מצות אכילה, [כדאמר' בסו"פ שמעתי בקול וגו' הביאותיו לבית הבחירה], אבל משהביאו לירושלים אוכל והולך כדרכו, ולא קרינן ב' לא תאחר לשלמו, כמו בבכור דמסתברא שקיים מצותו בהקרבתו, וכן בשאר מעשרות נשלמה מצותן בנתינה לכהן ועני ולא באכילתן, וכן צידד מרן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ד והביא דברי רש"י בב"מ שם, וגם מיושב בזה הא דאמר' דמע"ש אינו נפסל, דאחר שהביאו לירושלים יכול להשאירו עד הביעור, ומיושב בזה מאד הא דגזירה דשמא יגדל עדרים סוכה מ' ב' מיירי רק חוץ לירושלים, שעיי"ז יתעכב מלהביאן לירושלים וקעבר על ב"ת משא"כ בירושלים עצמה, עי' לעיל ס"ד סק"י, ועדיין צ"ע בכ"ז.

בטעמא דבראשונה היו מחייבים בביעור גם הטבל

ב. פ"ה מ"ח אר"י בראשונה היו שולחין כו' פר"ש שהיו סבורין דקודם מירוח נמי קרוי קדש, כדס"ל לר"ע בפירות טבל דכ"ז שלא ביערם לא מצי למימר בערתי הקדש, אע"פ שעדיין לא קרא שם מע"ש, וכדאמר ביר' מכאן שהטבל קרוי קדש, וה"נ מסתברא דאם בשעת הביעור לא ה' חייב להפריש מעשרותיו, לא ה' מתחדש חיוב כשגמון לאחר הביעור, דאין מצות ביעור מתחדשת בכל יום, ורק מי שה' חייב בזמן הביעור נשאר עליו החיוב אף לאחר הפסח, ויש לעי' היכן מצינו שחייב להביא פירותיו לידי חיוב מעשרות, ונראה דכיון ששייך בפירות דין מעשר, שאם יפריש עתה חל המעשר, ולא

אפשר דהיינו מקרא תוציא, ואמנם פשטי דקרא אוהנחת בשערך קאי, מ"מ לשון תוציא מיותר להצריך הפרשה, ולפ"ז אף בראשונה לא הצריכו להפריש מטבל של רביעית, אבל יותר נראה דמעיקר מצות ביעור יש להבין שפירות שנגמ"מ חייב להפריש תרו"מ מהן, דאין כאן עיכוב אלא שמונע עצמו מליתן מעשרותיו, ולפ"ז קודם שבא ר"ע היו מפרישין אף מירק של רביעית שנגמ"מ, והחילוק בין של שלישית לרביעית הי' בלא נגמ"מ.

ובבהגר"א על הירוק גבי ירק שיצא מר"ה ועד הפסח פ"י דאתי כר"ע דפירות שלא באו לעוה"מ בשלישית פטורין מן הביעור, ובשנו"א פ"י שלא בא לעוה"מ עד שעת הביעור והיינו גמ"מ, ונראה דפ"י כמש"כ דר"ע כלל שני הזמנים בלשון עוה"מ, וכמתני' דפאה וחלה, ואפשר גם דלשון שכל הפירות דקאמר ר"ע בא לכלול שני הענינים, וה"ק כל הפירות בין של שלישית שלא נתחייבו, בין של רביעית שלא גדלו בחיוב ביעור זה, פטורין מן הביעור, מיהו מפ"י הגר"א משמע דבראשונה לא הווי דרשי לבשנה ההיא, ולמש"כ דרשי ל"י לענין שאין חייב בפירות שלא נגמ"מ.

ירק שגדל בשלישית ולא נלקט אלא ברביעית
אם חייב בביעור

ג. **בדין ירק שנלקט ברביעית אבל גדל בשלישית כשיעור שהי' אפשר ללקטו בשלישית יש לדון אם חייב בביעור, ואמנם בפשוטו מבשנה ההיא נתמעט כל הגדל ברביעית, אבל לפמ"ש הגר"א דר"ע תלי לה בבא לעוה"מ בשלישית, א"כ ירק זה שהגיע לעוה"מ בשלישית חייב בביעור, כ"כ מרן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ז, ולפמ"ש לעיל סק"ב אין סתירה מפ"י בשנו"א לפ"י על הירוק, דשניהם אמת בכונת המשנה, וא"כ גם מדברי הראשונים ז"ל שפ"י למתני' בגמ"מ אין ראי' דפליגי ע"ז, ועוד כתב מרן זללה"ה דלשון ירק שיצא מר"ה משמע שגידולו ג"כ הי' ברביעית, מיהו פשוט**

בע"א, ע"כ דמדרשא מפיק לה, ויש לדקדק בלשון לעונת המעשרות, דהול"ל שלא נגמ"מ בשעת הביעור, ואמנם ודאי דמתני' בחיוב דגמ"מ מיירי כדפ"י הראשונים ז"ל, וכדמתפרש מהרו והתקינו כו' והיינו ברייתא דמייתי סנהדרין י"א ב' אשבליא וזיתיא, וביירו' ר' יהודה תני לה, מ"מ לשון עונת המעשרות משמע זמן חיובי שבגידול ולא גמ"מ, ומצינו בפאה פ"ד מ"ח ובחלה פ"ג מ"ה דקתני כיו"ב המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות כו' הקדישן עד שלא נגמרו כו' ומבואר שם דעד שלא באו לעונת המעשרות היינו גמ"מ, מיהו גם שם ביארו בירו' דלהכי כפליננהו התנא לומר שהקדש פוטר בזמן הבאת שליש ובזמן מירוח, ולפ"ז גם שם לשון עונת המעשרות כולל זמן גידול וזמן מירוח, ודכוותה הי' ראוי לפרש במתני' דהיינו לישנא דר"ע דקאמר עונת המעשרות.

ולפ"ז אפשר לבאר דפליגי בדרשא דבשנה ההיא, דממעטינן מינה בספרי וביירו' ירק שיצא מר"ה של רביעית עד הפסח, ובראשונה הווי סברי דאימעטו רק לענין זה שאינו חייב להפריש או לגמור מלאכתו, אבל אם הפריש חייב לתת מעשרותיהן עד הפסח, דזמן הביעור נקבע ככי תכלה לעשר בשעה שכלין מעשרות של שלישית, וע"ז נאמר תוציא את כל מעשר דהיינו שאם לא כילה ג"כ חייב להוציא, ודוקא בשנה ההיא, דשל רביעית אין לחייבו להוציא, דאכתי לא מטא זמן דכי תכלה, אבל אם כילה ועישר אין לו לעכב בידו.

עד שבא ר"ע ולימד דפירות שלא באו לעונת המעשרות בשלישית אינן במצות ביעור כלל, אפי' עישרן קודם הביעור, וכיון דבשנה ההיא ממעט אף מעשרות של רביעית שהופרשו תו לית לן לפרושי דמשלישית חייב להפריש מפירות שלא נגמ"מ, דמעיקרא הוה משמע הכי מכח החילוק שבין שלישית לרביעית וכמש"כ, אבל השתא דכל מצות ביעור רק בשנה ההיא, מפרשינן תוציא רק על פירות שנגמ"מ, והא דקים לן דחייב להפריש מן הטבל שנגמ"מ

משנה לחברתה לא חיילא ההפרשה, וכיון שיש חילוק שנים בגידול התבואה אין לחייב אלא מגידול שנה שלישית, דאין סברא להחמיר בחלה טפי משאר מתנות שלא חייבו בשל רביעית, והנה לענין שנה דחלה מבואר בירו' חלה פ"א ה"ג דלא תליא בשליש אלא משיצאו מכלל עשבים והיינו בהתהוות הגרעינין, כיון דתבואה שלא הביאה שליש ג"כ חייבת בחלה, וא"כ הדין נותן דאף לענין ביעור אע"פ שלא הביאה שליש בשלישית מ"מ חייבת בביעור לפי שהתהוות הגרעינין היתה בשלישית, ונמצא שהתרו"מ מתבואה זו אינן חייבין בביעור והחלה חייבת, או"ד חלה בתר תרו"מ גירא לענין ביעור, ובפשוטו אין לנו אלא כלשון ראשון דשנת חיוב של חלה קובעת דין הביעור, מיהו יש מקום לומר דכל עיסה שנגמרה קודם הביעור חייבת אף מתבואה של רביעית, והטעם מפני שהפרשת חלה נעשית מיד עם גמר העיסה, וכל שיש לו חלה ראוי ליתנה לכהן מיד, ושאר מעשרות אין לחייבו להפריש אלא משל שלש השנים.

הר"י והרא"ש והרמב"ם לא הביאו הספרי והירו' דירק שגדל ברביעית פטור מן הביעור, אבל נראה שלפי הצעת ענין ביעור בדבריהם ז"ל הדבר כמפורש בהדגון רק על פירות שהגיע זמן כליו מעשרותיהן, כמו שהעתיקו הר"ש והרא"ש דרשא דכי תכלה לעשר אימתי הוא מכלה כו', וכן הרמב"ם בפ"א ה"ג כ' ואין הפסח מגיע משנה רביעית אלא [א"כ] כל פירות שלישית נתעשרו בין פירות האילן בין פירות הארץ, [ובה"י סתם כלישנא דמתני' פירות שלא הגיעו לעוה"מ בשעת הביעור כו' מיהו לשון שעת הביעור מוכיח דאגמ"מ קאי], וכ"מ ברש"י בחומש ובגמ', (ועי' לעיל סק"ב דבאמת לא איצטריך קרא אלא למעשר שהופרש שא"צ לבערו, א"נ לנגמ"מ לפמ"ש"כ שם שדינן שוה עי"ש, אבל אף לחכמים שקודם ר"ע הי' פשוט דאין פירות רביעית בכלל מצות ביעור, מיהו י"ל דג"ז מקרא עיי"ש).

הדברים שאין לך פירות שדינן כרביעית וחייבין בביעור, דהשתא מפרשין דמצות ביעור על מעשרות של שלש שנים נאמרה, וכ"מ בלשון בראשונים ז"ל.

וב"ז למאי דנקטינן דעוה"מ של ירק הוא הזמן שאם ילקט עכשיו יהא ראוי לאכילה וחייב במעשרות, (כדתנן בפ"ק דמעשרות), והמשמעות לזה הוא מדברי הרמב"ם שהביא עוה"מ של ירק עם עוה"מ של פירות ותבואה, [וסיים ע"ז בפטור הקדש עיי"ש בסופ"ב ממעשר], ונפ"מ בירק שהי' ברשות הקדש בשעה שגדל כשיעור הזה דפטור מן המעשרות, אבל באמת אין הדבר מבואר ויש סברא לומר דעוה"מ של ירק הוא בשעת לקיטה, כמו ששנתו נקבעת אז, והטעם משום דבירק כל מה שנוסף בגדלו, אינו נטפל ליסוד שהי' בזמן עוה"מ, אלא גידולו בכמות, ולכל הנוסף חשיבות בפ"ע, ולכן אין לפטור מכח זה שבשעת הבאת שליש וכיו"ב הי' של הקדש, דהנוסף יש לו חיוב מצד עצמו, ולכאור' זהו הטעם דאזלינן ב' בתר לקיטה שגדל על כל מים, ועיקר גידולו נמשך כל הזמן, [מיהו שמעתי מאאמו"ר (שליט"א) זללה"ה דמ"מ יש סברא לפטור כשעיקר גידולו פטור, אף דיש לכל הנוסף חשיבות בפ"ע], ועוד דמסתבר דנלקט ברשות הקדש פוטרו מן המעשרות, דחשיב ג"כ שעת חיוב מדנקבע שנתו בזמן זה, ואם הדין כן תו לית לן לחדש דאף בשעת גידולו שראוי ללקיטה נפטר ברשות הקדש, ולע"כ בזה, שו"ר דמהא דתנן מעשרות פ"ה מ"ה לשון בא לעוה"מ בירק על כונת גידול דכשגדל שיעור זה ביד גוי פטורה, מבואר דשעת הפטור בהקדש הוא בזמן הגידול, ודלא כמש"כ, ועמש"כ בזה במעשרות ס"ב סק"ו.

אין נקבע דין שנה של תבואה לענין חלה

וי"ש להסתפק שנה של תבואה לענין חלה מאימת מנינן, דבפשוטו אף חלה תליא בתבואת השנה השלישית, ואף דלא תליא בגידול בחיוב, דאף הבאה מחו"ל לארץ חייבת מ"מ

שם הבעלים, ועי' להלן בזה, וערא"ש ורע"ב שכ' וכבר נתקנו, ואפשר דר"ל וכבר נגמרו, עתוי"ט.

אם מועיל לזכות לכהן ולוי המתנות בזמן שהפירות טבל

ומדברי הרמב"ם למדנו דאף למ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין מ"מ צריך לקרא שם קודם הביעור, ולא סגי במזכה להם בטבלן, שהרי הרמב"ם פסק כמי שהורמו דמיין ע"י פ"ו מה' מעשר הכ"א, וגם מיושב לפרושי מתני' ככו"ע, וה"נ מסתברא דלא סגי לענין ביעור בזכיה בטבלן דסו"ס לא ביער הקדש מן הבית ולא נתנו ללוי, אלא שיש לו זכות תפיסה בשעת הרמה, ולא קרינן ב' תוציא את כל מעשר תבואתך, שעדיין הלוי תלוי בהרמת הבעלים ואינו יכול לאכלו, ול"ד לעישור שאני עתיד למוד אם נימא שלא קרא שם, דהתם מדין ברירה אתינן עלה, וכשימוד איגלאי מילתא דהואי תרומה מהשתא, וזכה הכהן בדבר מבורר, כ"מ ברמב"ן ב"מ י"א א' דאיכא לאוקומה שכבר קרא שם או דסבר יש ברירה, וכ"כ במל"מ שם בשם הריטב"א, אבל בשם תו' כתב דא"צ סיום מקום וסגי לענין ביעור בקריאת שם [וויכוח], מיהו במהרש"א שם ביאר דאף לדעת תו' בקידושין בעינן סיום מקום.

אבל הר"ש נקט דלמ"ד כמי שהורמו דמיין יכול לזכותן בטבלן וסגי בזה לענין ביעור, ואפשר שכתב כן רק לומר דלדידי' ליכא לאקשווי מדר"ג, אבל כיון דמפרשין לדר"ג שקרא שם או דשאני עתיד למוד כקריאת שם ומדין ברירה, תו' לית לן לחדש דלמ"ד כמי שהורמו סגי בלא קריאת שם, ויש לנו לנקוט כמתני' דצריך לקרא להם שם לכו"ע, ואח"כ לזכות, - לשון שאני עתיד למוד אם הועיל מדין ברירה אפשר דעדיף מתרומה במחשבה, דמתוך הענין מוכח דשאני עתיד למוד למעשר קאמר, וה"ק עישור שאני עתיד למוד למע"ר יחול מעכשיו ונתון ליהושע, ובאמת פשטות המשנה

בירוי איכא פלוגתא אם יכול להתוודות על פירות רביעית שנתנן וביערן כדין, ונפ"מ כגון שלא הי' לו פירות בשנים שעברו, וכן אם לא יהיו לו פירות בשנים הבאות, אם חוזר ומתוודה על אותם שנתן קודם הפסח, ומספק"ל אי שייכי פירות אלו בביעור שנה זו, אלא שלא חייבתו תורה לבער, או"ד אין הירודי אלא על שנות החיוב.

בירוי פריך אמתני' ולא טבל הוא ומשני יאות הוא אומר שהטבל קרוי קודש, והר"ש העתיק שהקושיא אף לבתר ר"ע דסו"ס לא הפריש המע"ש עדיין, אבל הרא"ש העתיק דהק' לרבנן קמאי, ולמאי דמשני סברי רבנן קמאי דאף קודם שבא לעוה"מ קרוי קדש, ועמש"כ סק"ב.

שם מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו כו' אם היינו הפרשה או זיכוי לבעליהם

ד. שם מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרא להם שם, לשון פירותיו וקריאת שם משמע דמיירי בפירות טבל שרחוקים ממנו, דאי בזיכוי מתנות שבידו הול"ל מי שהי' בביתו תרומות ומעשרות יזכר לבעלים, וכיון דבפירות טבל מיירי ע"כ צריך לקרא שם תרו"מ קודם שיזכר לבעליהם, ולפ"ז מיושב לפרש במתני' קריאת שם כפשטה וכדמתפרש בכל דוכתא לייחד המעשרות בצפוננו או בדרומו, ולא הוצרך התנא לבאר דזכר אח"כ לבעליהם, דזה פשוט שאם יש בידו תרומה יזכה לכהן, ומתני' קמ"ל חיוב ועצה בטבל, א"נ סמך התנא על עובדא דר"ג דמייתי, ולא רצה להאריך באופני הזיכוי ברישא, וכן מבואר ברמב"ם פ"א הי"א מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו והגיע יום הביעור ה"ז קורא שם למתנות ומזכה בהן לבעליהן ע"ג קרקע כו', ואפשר שצריך לדחוק בלשון תו' והראשונים ז"ל שכתבו דקריאת שם היינו שם הבעלים, וכונתם דלא סגי בקריאת שם עד שיקרא שם הבעלים, מיהו ממ"ש דלמ"ד כמי שהורמו יכול לזכות, משמע שאינו קורא אלא

אנינות שלו ושל אחרים ומפני אנינות של אחרים יתודה על הארון והתכריכין אע"פ שאפי' לחי אסור, ואם לא היתה הנתנה לאחרים מעיקר מצות מע"ש לא הו"ל להתוודות ע"ז, דאין זה אלא לפני עור, מיהו י"ל דמ"מ כיון דבדידי' תליא חשיב שלא שימר המע"ש כראוי, ומ"מ נראה דכיון דבגרם לו שיאכלוהו באנינות אינו מתוודה, ע"כ דאכילת אחרים שייכא בעיקר מצותו, וכן בספרי דריש ככל מצותך אשר צויתני לא נתתיו למי שאינו ראוי, והיינו כדרשא דמתני' בלא נתתי ממנו למת, [ועיי"ש וברמב"ן מה שביאר הספרי בפסוק דלא נתתי ממנו למת].

(וגם) מיושב לשון הפסוק בערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי וגו' והנה כל הפרשה עיקרה בקדש קיימא, וכדמסיים לא אכלתי באוני ממנו, ועיקר וידוי במעשר, ואינך אגב מעשר מתודה עליהם, וא"כ קשה איך מסיים וגם נתתיו ללוי, אבל אם יש מצוה בנתנה ללוי שפיר קאמר הכי, מיהו עיקר הפסוק אמעשרות קאי, וכדמסיים ולגר ליתום וגו', וגם תרומה איקרי קדש כדכתי' ואיש כי יאכל קדש וגו', [והא דחסר וא"ו בליתום מוכיח דה"ק ללוי בפ"ע, וכן נתתי מצות הנתנה שלגר ליתום ולא למנה, ואין הוא"ו של ולגר מוסיף על הלוי, אלא על כלל מעשר עני, במקום וגם], ועי' סוטה מ"ז ב' מ"ח א', ולכא' לשון בערתי הקדש מוכיח שלא קאי נתתיו עלי', שאם ביער לא נתן, אבל באמת לפמשי"ת להלן בס"ד מתיישב שפיר בערתי וגם נתתיו, כיון שהביעור הוא להסיר בעלותו שיוכלו כולם לזכות בו).

ובין מיושב בזה מ"ש בירו' ביכורים פ"ב ה"ב הובא בר"ש שם, המע"ש והביכורים אחד הנותן ואחד הנוטלן טעונין וידוי, והיינו שמתודה ביערתי הקדש מן הבית על אכילתו, וגם צריך לבערו בזמן הביעור, ולפ"ז ניחא דכיון שהמצוה היא לתת ללוי ולשמח אחרים בו, חשיב כאוכל מתנות ידידי, וככהן שאוכל הביכורים, ושייכא בי' וידוי בקיום מצותו.

שלא אמר אלא שאני עתיד למוד, שהרי ר"י ג"כ הזכיר בהאי לישנא, ולא משמע שהקדים לומר בצפנו או בדרומו, ועוד דעתיד למוד משמע שיקבע לפי מדידתו עישור, ולא שישער במדידו עשירית שבצפון.

מש"כ מדברי הרמב"ם דלא סגי בזיכה להם בטבלן, נראה דהיינו דוקא כשהפירות בידו, דכיון דתליין בהפרשתו לא קרינן בי' נתתיו ללוי, אבל ישראל שירש אבי אמו כהן, י"ל דאינו חייב להפריש מעשרותיו בשעת הביעור למ"ד כמי שהורמו דמיין, דכיון שלאחר הפרשה לא יצטרך ליתנם קודם הביעור, דהו"ל כישראל שקיבל תרומה מכהן, השתא נמי כמי שהורמו דמין, ולפ"ז מובנים יותר דברי הר"ש דנקט דסגי בזיכוי בטבלו אף שהפירות ברשותו עדיין.

פ"ה מ"ב עשיתי ככל אשר צויתני כו' אם הנתנה לאחרים מעיקר המצוה, והאם מעכב הוידוי

ה. פ"ה מ"ב עשיתי ככל אשר צויתני שמחתי ושימחתי בו, מבואר בזה שמצות מע"ש גם לחלקו לאחרים, ובספרי דריש הכי בכמה דוכתי בפ' ראה (פי"ב י"א י"ב) והיה המקום וגו' מעשרתיכם וגו' ושמחתם וגו' אתם ובניכם וגו' והלוי וגו' כל מקום שאתה מוצא את הלוי תן לו חלקו אין לו חלקו תן לו מעשר [שני כ"ה לק'] כו' תן לו שלמים, ושם (פי"ד) ונתתה הכסף וגו' ושמחת אתה וביתך והלוי אשר בשעריך וגו', בכל מקום שאתה מוצא הלוי הזה כו' תן לו מע"ש כו', וכ"מ שם בריש פ' כי תבא, ואפשר שאם לא הי' לוי שצריך למעשרות אינו מעכב את הוידוי, אבל אם אכל לבדו המע"ש ולא נתן ללוי הצריך, לשמוח עמו, משמע שאינו יכול לומר עשיתי ככל אשר צויתני.

ולפ"ז מיושב הא דמתודה שלא נתתיו לאוננים אחרים, ולפי' הרמב"ן עה"ת זהו עיקר הוידוי בהא דלא נתתי ממנו למת, דהא ארון ותכריכים לחי נמי אסור, אלא שהוא מתודה על

ולשמו ברשותו, אלא צריך להיות מופקר שיד הכל שוין בו.

ונראה דמתני' נמי דייקא דקתני המע"ש והביכורים מתבערין בכל מקום, ואם איתא דהאי ביעור איבוד בשריפה ובים, מה סברא יש להצריך ביעור בירושלים הרי המע"ש לא ה' בירושלים, ול"ד לקדשים שנפסלו, ועוד שהרי מצותן בכל איבוד, אבל השתא דהביעור שתהא יד הכל שוה בו, ה' מקום להצריך שיהא הביעור בירושלים במקום הראוי למצותו, וה"נ לענין מעשר שני.

ועוד נסתייע הרמב"ן לענין שביעית מדלא הוזכרו פירות שביעית לא בנשרפין ולא בנקברין, [ובמאירי יבמות שם הביא שגדולי הדורות מתמיהים איך הוא יכול לשרוף מעשר בידים ולבערו אלא שיחללוהו על מצות ויעלו המעות לירושלים ויקח מהם דבר מועט בדמים יקרים, מיהו זה אינו מועיל לפירות שבירושלים דא"א לחללן שם, וכן אם אינו יכול לעלות עכשיו, והיתר שריפה מלשון בערתי אפשר שלמדוהו, אבל א"כ ה' מצותו בשריפה, ולא מצינו שהצריכו שריפה דוקא], וכן לא מצינו מע"ש שאוסר אחר הביעור, (כמ"ש הרמב"ן לענין שביעית דאוסרת), ועי' ב"מ נ"ג א', ואם מע"ש אחר הביעור אסור באכילה א"כ מצינו מע"ש שאין לו מתירין, דכיון שאסור באכילה לא תפיס פדיונו דלא שוה כלום, - ועי' לק' סק"ז עוד ראיות לזה.

בבאור ענין הביעור לפי זה

ולפי"ז מצות ביעור מע"ש היא להוציא המע"ש שבידו, שיהיו ידי הכל שוין בו, ואחר זמן הביעור יכול לחזור ולזכות בו, דלאו מכח בעלותו מחזיק בו, אלא מהפקר זכי, ונשאר בו קדושת מע"ש גם בזמן הביעור ואסור לאבדו, ויש בו מצות אכילה אף לאחר הביעור, ומ"ש כיון שהפרשתו מן הבית אין אתה זקוק לו, היינו דאין בו מצות נתינה כשאר מתנות, [ועסק"ה], דס"ד שחייב להשתדל שיבערוהו מן העולם ע"י

ביעור מע"ש וביכורים אם הוא ע"י איבוד בשריפה או הוצאה מרשותו

ו. ביעור דמע"ש וביכורים לא נתבאר בהדיא כיצד מבערין אותו, ואמנם מבואר במתני' דביעור דתרו"מ ומ"ע היינו נתינתן לבעליהן, וביעור דמע"ש (וביכורים) אין בו נתינה לבעלים אלא כל מי שהם בידו חייב לבערן, אבל אכתי אין מבואר אם הביעור הוא שריפה ואיבוד או הוצאה מרשותו, והרמב"ן והרשב"א והריטב"א וכן בתו' הרא"ש יבמות ע"ג א' פ' דביעור מעשר כביעור חמץ בהולכה לים הגדול או בשריפה, אם לא גמר לאכלו עד יו"ט האחרון, וכ"כ הרמב"ם פ"א ה"ח, וכן משמע בריר' דאינו מתודה אלא במנחה ביו"ט אחרון דעד אותה שעה יש מצוה לאכול ומשמע לכאור' דאח"כ אסור לאכול, אבל א"כ הול"ל בפשיטות שאסור לאבד המע"ש כ"ז שמותר לאכלו.

בדעת הרמב"ן שהוא הוצאה מרשותו, והראיות לכך

אבל ראיתי מציינים דבתוספתא ובספרי אמרו בערתי הקדש מן הבית כו' ד"א כיון שהפרשתו מן הבית אין אתה זקוק לו, ובספרי ד"א מן הבית כיון שהפרשתו מן הבית אין אתה נזקק לכל דבר, ומשמע דאף בהגיע שעת הביעור אין בו מצות איבוד אלא שלא יעכבו בביתו, (כענין שכתוב תוציא את כל מעשר תבואתך וגו' והנחת בשעריך) והרמב"ן בפ' בהר ביאר דביעור דשביעית היינו הוצאה מרשותו להפקירם לעניים ולכל אדם, כענין ביערתי הקדש מן הבית, ונסתייע מזה ששנו בתוספתא שביעור שביעית כביעור מע"ש, וש"מ שאין בהם חילוק באיסור אכילה, הנה פשיטא לי' ז"ל שאין מצות ביעור מע"ש אלא הוצאה מרשותו, וענינו כביעור דשביעית שלא יעכב הקדש ברשותו לעצמו בלבד, אלא מקצה שלש שנים חייב להוציא הקדש מידו וליתנו לכל מי שירצה, ובזמן הביעור אין אדם רשאי להיות שליט על הקדש

זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ד כתב שאם ביער מע"ש בשריפה ואיבוד מן העולם ולא קיים מצות אכילה כלל, אינו מתודה שהרי אין זה כמצותו, עי"ש, אבל לפ"ד הרמב"ן שפיר מתודה ע"ז ששיעבד מעשרו למצות ביעור, ולכאור' לכתחלה נמי יכול להניח מעשרו ולבערו בזמן הביעור, דהיינו ליתנו לכל מי שיחפוץ, דהמצוה שאם יש לו מעשר מרובה לא יאצרונו לצרכו בלבד, ואמנם מסתברא דביעור הוא גם מפני שאינו כבוד הקודש שימתין עד שיקיימו בו מצותו, וא"כ ה"י ראוי שיבערו קודם, אבל מ"מ סגי בזה שנותן לכל אדם הזכות לקיים בו מצות אכילה, וממילא לא תתעכב המצוה יותר.

לשון בערתי מתפרש כמו ובערת הרע מקרבך, ואי לאו דכתיב מן הבית ה"י מתפרש ביעור מן העולם, וזה כולל אכילה ושאר עניני כילוי, והשתא מתייחס הכילוי כלפי הבית ותו לא, ולא קאמר הוצאתי הקדש מן הבית, כיון דמצותו באכילה, וכאן מתודה שכילוהו מן הבית וכל כילוי מן הבית בכלל.

בדין ספק טבל אם חייב בביעור

ויש להסתפק לדעת הרמב"ן בספק טבל דחייב להפריש המע"ש משום ספק איסור, אם חייב לבערו, דאיכא למימר שא"צ להפקירו ליד כל אדם מספק, או"ד כל מצוות המע"ש כאיסור דיינינן ל"י ולא כממון, וצ"ע.

ועדיין הדבר סתום דכיון שהראשונים ביארו בהדיא דביעור היינו איבוד מן העולם ואף הרמב"ן כ"כ, איך נקט בפ' בהר בפשטות דא"צ ביעור מן העולם, ולא ראה צורך לבאר מנ"ל, וזה מערער היסוד מדברי הרמב"ן, דשמא כונתו רק לענין שאינו נאסר, ואמנם ג"ז צ"ב דאיך נסתייע ממע"ש שמצותו איבוד, ומנ"ל דאינו נאסר, וצ"ת.

עבר ולא ביער מע"ש האם נאסר, ובחזו"א בזה ז. **כתב** מרן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ז דאם עבר ולא ביער מן העולם את המע"ש

אכילתו בירושלים, וקמ"ל דעיקר המצוה לסלק בעלותו מן הקדש, וכיון שהוציאו מן הבית לרשות כל אדם אינו זקוק לו, ולפמ"שנ"ת בסק"ה דיש ליתן מהמע"ש ללוי כדאמר' שמחתי ושימחתי בו, הרי הביעור השלמת מצוה זו שיתן לכולם לשמוח בו בשוה, ונראה דהזוכה בהן אחר הביעור אינו מוסיף חומש בפדיונו דלא קרינן ב' מעשרו ואפשר דאף כשהבעלים עצמו זכה בו, אינו מוסיף חומש בו דלאו ממעשרו זכה ולפ"ז ה"ה אם לא ביערו דמ"מ תו לית ל' זכיי' בממון גבוה מכח מעשרו.

ונראה דמצות ביעור דמע"ש כמצות נתינה דתרו"מ, ואינו יכול להשאיר בידו מזון ג' סעודות כבשביעית, [שו"ר שכ"מ ברמב"ם פ"א ה"ט שצריך לגמור הפירות קודם יו"ט מיהו לדעת הרמב"ם אפשר ג"ס דשביעית ג"כ הטעם מפני שיאכלם קודם הביעור דהכי מתפרש בערתי דומיא דנתתיו, ומה"ט אמרו בירו' שאינו יכול להתוודות בשחרית מפני שעדיין יש מצות אכילה, ואם איתא שיכול להשאיר ג"ס, א"כ יכול להתוודות ואח"כ לאכול, ולפ"ז מ"ש דהביעור בעיו"ט ראשון או אחרון היינו שצריך להפקיר כל המע"ש שבידו, אבל יכול ליטול מן ההפקר לצורך אכילה, א"נ יכול להשאיר בידו לצרכו עד יו"ט אחרון, והכי מסתברא, אבל השאר צריך להוציא מרשותו שיטלנו מי שירצה, ועוד יתבאר בזה להלן בס"ד בדין תבשיל לק' סק"ח ובדברי הגר"א בביעור עיו"ט האחרון, לק' סק"י.

מי שלא אכל מע"ש אלא ביערו אם יכול להתוודות לדעת הרמב"ן

ולפ"ז אף מי שלא אכל המע"ש אלא ביערו מן הבית יכול להתוודות, דאין זה שלא כמצותו, שעדיין יקיימו בו מצות אכילה, וכמו בשביעית שאין הביעור ביטול מצות לאכלה, [מיהו צ"ע אם יכול לומר שמחתי ושימחתי בו, דסו"ס מזומן הוא לאכילה לו ולאחרים], וניחא בזה דמשמע שהמקיים מצות ביעור מתודה, ומרן

מצינו מי שחילק בין שביעית למע"ש וכמ"ש הרמב"ן מהתוספתא יש לנו להשוות מע"ש כפי ההלכה למעשה בשביעית.

אבל מב"ת אין ראי', דלכו"ע נשאר במצותו ברגל ואסור לבערו מן העולם, ומדברי התו' בר"ה שדקדקו מה נתחדש במצות ביעור טפי מב"ת, ה' מקום ללמוד דאף ביעור הוא רק מצות אכילה, [נומין זללה"ה אמנם כתב ע"ד התו' שם סק"ב דבמצות ביעור נתחדש דין שריפה ואיבוד מן העולם, וכ"כ במנחת ברוך], אבל אם כדברי הרמב"ן אכתי הול"ל דנפ"מ שחייב להוציאו מרשותו, וי"ל דאף בב"ת כשאנו יכול לאכול יוציאנו מרשותו כדי שלא יעבור עליו, ואף למ"ד מע"ש ממון גבוה י"ל דמהני כענין שמצינו בשעת הביעור, כיון שמניח זכותו לכל מי שירצה, ועי' בדברי מרן זללה"ה שם בדין אנוס לענין ב"ת, ולפמ"ש שאנוס פטור מב"ת, א"כ בביעור נתחדש שצריך לבער מביתו.

ראיות שאין הביעור איבוד מהעולם

ויש להביא ראי' מהא דדמאי אין לו ביעור, והיינו שא"צ להפריש המעשרות בזמן הביעור אלא מפריש המע"ש אחר הביעור, ונוהג בו כל דיני מע"ש, וכן במע"ש שבידו ואם איתא דמדאורייתא בטבל ודאי כה"ג אינו יכול לאכול המע"ש בירושלים, ואסור באכילה ומצותו באיבוד מן העולם, אין מקום שיצריכו כן חכמים בדמאי, ואמנם מצינו קולות בדמאי כאילו היו ודאי מעושרים, אבל לנהוג בו מצות מע"ש בזמן שבודאי אין לזה מקום לא הו"ל לתקן כה"ג, מיהו ק"ק מדנאכל לאונן, ובפשוטו מקיים אכילתו בירושלים באנינות, ואיזו מצוה היא, כיון דמדאורייתא אסור, ומשמע ששקדו חכמים להודיע שחיובו מדרבנן דלא תיפוק מיני' חורבא לעשר על הודאי.

ועוד ראי' ממתני' דמי שהיו לו פירות בזה"ז כו' ומשמע דבזמן הבית אף בה מודו דצריך לחלל על הכסף משום הפסד וכמשי"ת

אינו נאסר וכמו בעבר כל תאחר כו', [ובמנח"ה סי' תכ"ז נסתפק בזה], ולפמ"שנ"ת לעיל סק"ו דמצות ביעור היא הוצאה מרשותו, באמת יש לדמות מע"ש לשאר מתנות שרק ביטל המצות, דאף בזמן הביעור לא נשתנה דבר בקדושת המע"ש ובמצות אכילתו, ואף למ"ש הרמב"ן דאסור פירות שביעית אחר הביעור, לא מצינו שגזרו כן בפירות מע"ש, ואפשר שלא נחשדו ע"ז, מפני שבדרך כלל מכלהו קודם שנה רביעית, וגם קדושתו חמורה יותר ולא הצריכו לאבדו.

אבל לדעת הרמב"ם דביעור מע"ש הוא לאבדו מן העולם בשריפה או להשליך לים, הדין נותן שאם עבר והשאיר, לא ישאר בקדושתו במצות אכילה, שהרי בטלה מצותו בשעת הביעור, והר"ז כנותר בקרבנות, וממילא גם יאסר באכילה ולא יועיל לו פדיון דלא אלים למיתפס פדיוני', וכ"כ הרמב"ם לענין שביעית בפ"ז משו"י ה"ג שאסור לאכול אחר הביעור, הנה הרמב"ם השווה את מדתו באופן הביעור של שביעית ומע"ש כמו שהוכיח הרמב"ן מהתוספתא, והדין נותן שדינם שוה לענין הפירות אחר הביעור, שו"ר בשעה"מ פ"י ממ"א דנקט בפשיטות דלהרמב"ם נאסר אחר הביעור.

לענין הלכה מהו הביעור

ואמנם למאי דקיי"ל כהרמב"ן בדין ביעור דשביעית, יש לנקוט כן גם בביעור דמע"ש, (וכ"נ לדעת הראב"ד שהביעור הראשון של שביעית נלמד מביעור דמע"ש), ואף שהראשונים ז"ל ביבמות שם כתבו דהביעור הוא שריפה ואיבוד, הרי גם הרמב"ן כתב שם כן, ודבריהם כדברי הרמב"ן שם עי"ש, ועיקרן לומר דמע"ש כל מי שהוא בידו צריך לבערו מביתו משא"כ שאר מתנות דמצותן בנתינה לבעליהן, ואיהו לא מחייב בביעור, ולמאי דהדר ב"י הרמב"ן דהביעור הוא מביתו ולא מן העולם, אינהו נמי אפשר דהדרי בהו, כיון דלא נחתו אלא לבאר החילוק וכמשי"כ, ועכ"פ כיון דלא

כיון דסו"ס יש בידיו מתנות שצריך ליתנן לבעליהן, מיהו במע"ש בזה"ז יכול לעשות כן בטבליהו, וכגון שאין לו מצות נתינה במע"ר מספק.

פ"ה מ"ו התבשיל בש"א צריך לבער ובה"א הרי הוא כמבוער, בפי' הר"ש דמייירי בנתערב מע"ש בתבשיל

ח. פ"ה מ"ו התבשיל בש"א צריך לבער ובה"א הרי הוא כמבוער, הר"ש פי' בנתערב מע"ש בתבשיל והואיל ואינו ניכר הר"ז כמבוער, והנה ודאי דאף בתערובת יש קדושת מע"ש, דאל"כ אין לדון במצות ביעור דוקא, וע"כ שנתחדש דלמצות ביעור סגי בזה שאינו ניכר, וצ"ע מנ"ל לב"ה ד"ז דכל כה"ג הו"ל למיפלג בקראי, דבלאו קרא כל שקדוש במצות מע"ש חייב לבער, [ועי' להלן בסברא דתבשיל, ויש לפרש בזה הטעם דתערובת כמבוער] ועו"ק דמ"ש תבשיל דנקט, אטו תבשיל מתפרש סתמא בתערובות, טפי הול"ל מע"ש שנתערב בתבשיל או בד"א, ועוד דלא נתבאר במתני' כמה מע"ש נתערב, דנדע במאי פליגי, וכן לא נתבאר מ"ש בירור' דכפת ושמן לכר"ע צריך לבער, ובין ותבלין כמבוער, וכבר סיים הר"ש דכירור' משמע דבתבשיל מייירי על הפירות עצמן.

בפי' הרמב"ם דטעמא דתבשיל משום שאינו מתקיים

והר"מ בפי' כ' דתבשיל כמבוער מפני שאינו מתקיים, ולא נתפרש מ"ט יין ותבלין כמבוער, ועוד דגם יש פירות שאינן מתקיימין זמן מרובה, ובפי"א ה"ט לא ביאר הטעם שאינו מתקיים, וז"ל בד"א ששורף ומבער בשנשארו אצלו פירות שאינן יכול לאכלן כולן קודם שיכנס יו"ט, אבל אם נשאר לו תבשיל של מע"ש ונטע רבעי א"צ לבערו, שהתבשיל כמבוער, וכן יין ותבלין הרי הן כמבוערין, וכן לדעת הרמב"ן דהביעור הפקר לא תליא אם מתקיים, כיון דלאו איבוד מן העולם בעינן, [ועי'

לק' סק"ט בס"ד, וש"מ דבזמן הבית לא אזיל המע"ש לאיבוד בזמן הביעור.

במש"כ החזו"א שיעובר בכל יום אחר הביעור

ועוד כתב מרן זללה"ה שם דעובר בכל יום אחר הביעור, כמו בב"ת אחר ג' רגלים ובעשה אחר רגל אחד, ולכאור' יש לדון דל"ד לב"ת דהתם אין המצוה בזמן מסוים אלא לא תאחר, ונקטינן דכל יום חשיב איחור נוסף, ולא כל רגע דכל שנתן לו ביומו לא מיקרי איחור, אבל ביעור זוהי מצוה שנתחייב בה בזמן הרגל וחובה מוטלת עליו לקיימה, ואינו עובר בעשה בכל יום, ואמנם החיוב מוטל עליו בכל רגע, ובדבר זה הוא חמור מב"ת, אבל כשקיים הביעור נתקיים העשה, ואפשר דכיון דמצות נתינה היא, חשיב טפי ביטול המצוה בכל איחור נוסף, דומיא דב"ת, ומ"מ לא חשיב מכח זה ביטול עשה, דעשה זה אינו עובר עליו אלא פ"א, (וצריך לי עיון בשאר מצות כגון מילה אם חשיב טפי עולה באיחור יום, וענין זה שייך אף בביעור, אבל לפ"ז י"ל דאינו תלוי בשקיעה"ח אלא הלילה הולך אחר היום, כמו בורר לבו ביום, ולע"כ כלל בזה), וצ"ע, ויעוי"ש בדברי מרן זללה"ה דעיקרו בא לומר שהחיוב מוטל עליו ואינו תלוי בג' רגלים, וזה מקוים אף לפמש"כ.

פירות שהיו בחיוב ביעור, אם נשאר חיוב ביעור גם על הלוקחן

נראה דפירות שבאו לעוה"מ בשעת הביעור והיו ביד בעלים שחייבין בביעור, חל על הפירות דין ביעור, והלוקחן ממנו חייב לבער, ול"ד לבל תאחר דמסתברא דחובת גברא הוא, וכל שלא עבר על הלוקח שלש רגלים אינו עובר בב"ת, אבל אם הפקיר הפירות בשעת הביעור לא חל עליהו דין ביעור, והזוכה בהן אחר הפסח פטור מן הביעור שעבר, כיון שלא הי' למצוה על מי לחול, ולפ"ז יש עצה להפקיר פירותיו בשעת הביעור ולא תחול עליהם חובת ביעור, אלא דחשיב הערמה ליפטר מן המצוה,

מע"ש אין התבשיל צריך ביעור, ה"ה לענין שביעית מדאוריתא, וביאר הטעם כמש"כ לענין מע"ש, דלא אסרה תורה אלא אצירת פירות, וכבושין ותבשילין הם מאכליו של האדם ולא אצירת פירות, ועיי"ש הטעם שהחמירו בכבוש לענין שביעית מדרבנן [ויעוי' ברא"ש שפי' מתני' לענין שביעית, ונראה דט"ס הוא, אבל הרע"ב שדרכו להעתיק פי' הרא"ש בזרעים אזיל בתרי' ופי' מתני' בין לענין שביעית בין לענין מע"ש, ועתוי"ט שהק' שביעית מאן דכר שמיה ועי' בסמוך], וממ"ש בירו' דבפת ושמן כו"ע ל"פ דצריך לבער, משמע דה"ה כבוש, דיותר מתקיים הכבוש מהפת, ואמנם לא נתבאר לן החילוק בין פת ושמן ליינ ותבלין, מ"מ יש ללמוד מזה דאין לנו אלא דומיא דתבשיל שמזומן לאכילה מיד, [וכדחזינן דמע"ש חמיר משביעית שאפי' מזון גיס לא התירו, כ"מ ברמב"ם, מיהו מדברי הרמב"ם אין ראי' דלדידי' אפשר דאף בשביעית הטעם מפני שיאכלם עד זמן הביעור, ומ"מ משמע כן כמש"כ סק"ו עיי"ש], ולמ"ש הרמב"ם פ"ז משמו"י דבהתחיל לאכול מהכבוש הר"ז כמבוער, ומקורו בירו', נראה דמע"ש חמור משביעית דתבשיל ופת חשיבי כהתחיל באוצר, ומ"מ ל"פ בפת, ולפי"ז י"ל דתבשיל אף בשביעית מותר, [ומסתברא דאין משתנה הדין בזמנו שאפשר לשמור התבשיל והכבוש זמן מרובה כאוצר, ונימא דאם סגון בקופסאות שימורים יהא אסור, דמ"מ בעיקרו מיקרי תבשיל וכבוש דרך אכילה, מיהו מדרבנן הי' מקום לגזור, ובזה"ז אין לגזור], וכמו שהוא בפי' הרא"ש והרע"ב, ואפשר דמדאוריתא אף פת ושמן כמבוערין, ומדרבנן הוא דפליגי, ועדיין צ"ע בכ"ז.

האם שרירותא דתבשיל הוא דוקא בירושלים

כתב מרן זלה"ה שם דהיתר דתבשיל הוא רק בירושלים שמזומן לאכילה דבזה חשבינן ל' כמבוער, והיינו לטעמי' דהענין הוא זירוז במצות אכילה, אבל אם הטעם משום דלאו דרך אוצר הוא, ה"ה חוץ לירושלים, אא"כ נימא

לעיל סק"ו דנראה דאף פחות מג' סעודות חייב לבער, וכ"מ בלשון הרמב"ם הנ"ל].

ואפשר דמצות ביעור נאמרה שלא יאצור פירות הקדש בביתו, אבל אוכל שבישלו לצרכו אינו חשוב כאוצר, והרי הוא כמבוער דאינתיק מהאוצר לשימוש אכילה, משא"כ פירות דלא נתחדש בהן דבר, ולפי"ז הי' מקום לומר דפת נמי כמבוער, אלא דתבשיל חשיב טפי מזומן לאכילה, והא דאמרו בירו' הכל מודים בפת ושמן שצריך לבער, אי מיירי בשמן של מע"ש שעירבו בפת צ"ל דכיון שהפת אינו כמבוער אף השמן צריך ביעור, ולאפוקי שמן שבתבשיל, ואפשר דה"ק בין הפת בין השמן שבו לא חשיבי כמזומנין לאכילה דתבשיל, אבל יין שעירב בו תבלין מיירי בתבלין שנותנין סמוך לשתי' ולכן דמי לתבשיל, ואפשר דמיירי ביין שמזוג, ותבלין שנתנן בתבשיל, וכעיי"ז כ' מרן זלה"ה שם סק"ח דכיון שאין התבשיל יכול להתקיים וכבר מוכן הוא לאכילה אין כאן משום חסרון גמרו וכל ענין מצות הביעור זריזות לקיום מצותן וזה שכבר הוכן למצותו הוא כמבוער ומניחו לאחר יו"ט ואינו עובר וכן יין ותבלין מיירי כמבושל או שאר הכנה לשתי' מיד, עכ"ל, ובמצות ביעור דאיבוד הדבר מחודש יותר, אבל לדעת הרמב"ן ניחא טפי וכמש"כ, [ואי הוה גרסינן איפכא הוה ניחא טפי, דמיירי בשמן שנתערב בפת דזה כמבוער, כיון שכבר נשתמש בשמן לצורך אכילתו, ואע"פ שהפת עצמו אינו כמבוער, מ"מ השמן אינו כבאוצר, אבל יין ותבלין שבישלו בהן אינו כתבשיל כיון שעומד להתקיים, ובדוחק יש לקיים הגרסא דהגדול על התבלין שהם של מע"ש ובטלי טפי מהשמן בפת].

בדין כבוש אם דינו כתבשיל, ובקופסאות שימורים

וראיתי בספר אאמו"ר (שליט"א) זלה"ה שביעית סי"ב סק"ג לענין ביעור דשביעית שכ' דכבוש כמבושל, וכי היכי דלענין

אבל הפירות שמוציאן לחוץ ירקבו או יפסדו, ועי' לעיל סק"ו ז' בזה.

ומעמייהו דב"ש מייתי בירו' מקרא וצרת הכסף בלבד בידך, ומשמע דר"ל דכל שאינו מעלה הפירות לירושלים חייב לחללן על הכסף, וה"ק אם אתה בא לצרון בידך, אינך רשאי לצור אלא כסף, ולפ"ז הדין נותן דכ"ז שמפריש מע"ש בזה"ז צריך לחללו על הכסף, ופשטא דמתני' משמע דרק בשעת הביעור פליגי, ואפשר דכ"ז שאינו עושה מעשה המוכיח שאינו מעלן לירושלים אין לחייבו לחלל, אבל בשעת הביעור שמוציאן מרשותו הרי הוא מחליט שאינו מעלן, וחייב לחללן, ולפ"ז לב"ה נמי בזמן הבית חייב לחללן מדאורייתא, ואפשר דקרא אסמכתא בעלמא, וכדחזינן דב"ה מכח סברא פליגי, ולפ"ז ס"ל לב"ש דכבוד המע"ש לחללו תחלה שלא יפסד, כמו שמצותו בזמן הבית, ואחר שהשלים לנהוג כל מה שיוכל כמצותו, יבער.

והרמב"ם דס"ל דביעור היינו איבוד, באמת לא הזכיר לחלק בין זמן הבית לזה"ז, רק רמז בלשונו בה"ח דאף הפירות מתבערין, שכ' נשארו אצלו פירות מע"ש כו' או מעות פדייתן הרי"ז מבער אותן כו' ודבריו מתפרשים בין בזמן הבית ובין בזה"ז, ואפשר דמפרש דזה"ז לרבותא דב"ש נקט', דבזה"ב הי' מחובתו לדאוג שלא יתקלקלו ולהעלותם לירושלים.

בחילוקי הגרסאות אם זמן הביעור בעיו"ט הראשון או האחרון

י. **שם** מ"ו עיו"ט הראשון של פסח כו', גרסת הרמב"ם עיו"ט האחרון, וכ"ה בספרי פ' ראה, ובפ' תבא כתוב שתי נוסחאות, וכן השיג הרמ"ה סנהדרין י"א ב' על רש"י שפי' דהביעור ערב פסח דהא אנן תנן עיו"ט האחרון, אבל כנראה גרסת רש"י עיו"ט הראשון, וכ"מ ברא"ש בהדיא, וכ"ה בתו' ר"ה ד' א' וכן הביא בראל"צ מהערוך [ור"ח סוכה מ' ב'], ותו' ב"מ י"א ב', וברשב"א ר"ה שם, ובירו' בעי אמתני' דמתורדין

דחוץ לירושלים עומד לפדיון, ותו לא חשיב כמבוער, ובאמת אם עומד לפדיון ראוי להצריכו ביעור, והיינו שיפדנו ויבערנו, וצ"ע – מיהו מה שדקדק מזה מרן זללה"ה דאף בירושלים צריך לבער, ודאי דהכי משמע דמיירי בתבשיל שעומד לאכילה בירושלים, ולא בבישל חוץ לירושלים ודעתו לפדותו, ואם דעתו להעלותו וסגי בזה, הול"ל שיעלנו, ומתני' דמתבערין בכ"מ ג"כ מתפרשא דלא סגי בהעלאה לירושלים, דעיקרה הו"ל לאשמועינן דנוהג בהן כמצות נתינה דמתנות ומעלן לירושלים, וגם יכול לחללן על מעות שבירושלים, וסתמא בירושלים קאי בזמן הביעור והוידוי, וכמ"ש הרמב"ם דלכתחלה הוידוי במקדש וכ"ש להראב"ד דרק במקדש, ועוד דאם הביעור בעיו"ט הראשון והרי מותר באכילה עד יו"ט האחרון, איך התירו חכמים לאבדו להסוכרים שדינו באיבוד, הו"ל לחייבו שיחללו ויביאנו עמו, וכ"ה פשטות הדברים בכולה סוגיין, ולע"כ בלשון התו' והרש"י שהביא המנח"ח בזה, ועתו"י ר"ה ד' א' דלענין ב"ת סגי בהבאה לירושלים משא"כ בביעור, וכ"מ בירו' כמ"ש במנח"ח שם.

שם מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז והגיעה שעת הביעור כו'

ט. **שם** מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז והגיעה שעת הביעור בש"א צריך לחללן על הכסף ובה"א אחד שהן כסף ואחד שהן פירות, בירו' מפרש טעמייהו דב"ה אפי' מחללו מה מועיל, ולפ"ז ביארו ב"ה בלשונם טעמייהו ולא אמרו ובה"א א"צ, וה"ק בזה"ז כיון שגם הכסף לאיבוד אזיל אין יתרון לחללן על הכסף, דאחד הכסף ואחד הפירות לאיבוד אזלי, ומדפליגי בזה"ז משמע דבזמן הבית כו"ע מודו שצריך לחללן על הכסף, דהא מיירי חוץ לירושלים מדיכול לחללן, וכיון שאינו עתיד לאכלן ויפסדו, ראוי לחללן על הכסף ואח"כ לבערן, ויש ללמוד מזה דבעור אינו איבוד, אלא הוצאה מרשותו, ולכן בזמן הבית יש יתרון בחילול על הכסף, כי הזוכה בו לאחר זמן הביעור יאכלנו בירושלים,

ונראה דיש לחלק בין מתנות שנותן לאחרים למצוה שבגופו, דהמצוה שיהא לכולם מזומנים המתנות ברגל ולשמוח בקיום מצותן, ולכן קרבנות ומע"ש שהם לעצמו מצותן שיהיו מזומנים עמו בירושלים, כדי שיקריבם ויאכלם ברגל, אבל מתנות שנותנם לאחרים מן הראוי שלא יאחרם אף מעט מהרגל, כדי שיהיו מזומנים לבעליהם ברגל, וכן מדרבנן ראוי להצריך כן מה"ט, וגם המע"ש טוב שיברר ענינו קודם זמן הביעור ויחלקנו כרצונו, [בפרט אם הביעור הוא איבוד], ואפשר גם דמתני' קתני מתבערין בכל מקום, אבל בירושלים אוכל והולך עד יו"ט האחרון.

במש"כ המנח"ח לסייע גרסת הרמב"ם

ובמנחת חינוך סי' תר"ז סייע גרסת הרמב"ם, חדא דכיון דמצות ביעור היא ברגל אין ראוי להקדימה קודם זמנה, דהו"ל כמבער חמץ קודם זמן הביעור דאינו מקיים מצות תשביתו, ועוד דאין ראוי לאבד המע"ש כ"ז שראוי למצותו, והנה כבר כתב מרן זלה"ה דאין מצוה לקיים הביעור ברגל, אדרבה המצוה שלא לאחר עד אחר הפסח, וכמו בל תאחר, וכ"ש אם הביעור איבוד, דודאי עיקר מצותו לאכלו, ול"ד לחמץ שכשמבער קודם הזמן לא מינכר דמשום מצוה עבד, אבל הכא עיקר המצוה נתינה, ושפיר מיקיימא מצות ביעור בכל זמן שנותן, וד"ז מבואר בירו' דאף לגרסת הרמב"ם פריך ויתודה ביו"ט ראשון, וע"כ שיבער בעיו"ט, דביו"ט א"א לבער, והו"ל לשנויי עלה דעיקר מצותו ברגל, (וכ"מ שם דאיכא מ"ד שיכול להתוודות ברביעית גם על מע"ש של רביעית, אלא שאינו מחויב לבערו, ומשמע דקיום המצוה לענין וידוי לא תליא בחובת ביעור).

ומ"ש דאין ראוי לבער קודם הזמן שצריך לבער, זוהי הוכחה רק לדעת הרמב"ם דהביעור איבוד, אבל לדעת הרמב"ן דהביעור מן הבית ל"ק כלל, ואף לדעת הרמב"ם ע"כ מיירי

במנחה ביו"ט אחרון, ויתודה ביו"ט ראשון, ומשני שיהא לו מה לאכול ברגל, ויתודה בשחרית עד כאן מצוה לאכול, ומבואר מזה שאינו מבער כל המע"ש ונשאר בידו כדי לאכול עד מנחה ביו"ט אחרון, והגר"א בשנו"א סייע גרסת הרמב"ם מזה, דבשלמא אם מבער עיו"ט ומניח מזון ג"ס שפיר חשיב ביעור, כדין ביעור דשביעית דמניח מזון ג"ס, אבל אם מניח בעיו"ט הראשון לכל הרגל לא חשיב ביעור, שהרי מניח בידו הרבה, מיהו גרסת הירו' דפריך ויתודה ביו"ט ראשון, משמע דרק על הוידוי פריך, דאל"כ הו"ל לשאול כן אמתני' דביעור, והרא"ש באמת פ"י דהקושא שיתודה מיד למחרת הביעור, ומשני דהוידוי אחר שביעור ממש, ובבהגר"א סי' של"א ס"ק רכ"א כתב דראית הכ"מ מהירו' הזה לגרסת הרמב"ם תמוה, [שכ' ואם איתא שהביעור הי' מעיו"ט הראשון, הרי לא הי' לו מה לאכול ברגל], ואפשר דכונת הגר"א להקשות מדבעי אוידוי ש"מ שהביעור הי' בעיו"ט, והגר"א בירו' הגיה דבעי ויתודה בעיו"ט האחרון פ"י בשעת הביעור, או דכונתו להקשות דביו"ט האחרון נמי אין לו מה לאכול, ומאי קאמר מצוה הוא לאכול, שו"ר שכ"ה בתוי"ט, (וכן יש להוכיח מדברי הגר"א במעשה רב שכ' דמפטרין וערבה בשבת הגדול (אף) כשאינו חל בע"פ, ונראה שם הטעם מפני שצריך להקדים המעשרות לביעור שהוא בע"פ, ואם הביעור בעיו"ט האחרון, א"כ עיקר זמנו כשחל ע"פ בשבת, שאז ביום ו' שאחר השבת הוא הביעור ע"ש).

ובעיקר הענין לכא' נראה דכיון שמצות ביעור היא ברגל, ראוי שישלים קיום מצותו קודם הרגל, כדי שלא יהא חלק מהרגל שלא קיים בו המצוה, וכמו לענין בל תאחר שעובר ברגל אחד בעשה, דודאי ראוי שלא יכנס חלק מהיו"ט באיסור עשה, אע"פ שאינו עובר עד שיעבור הרגל כולו, מיהו גם בב"ת יש לדון, דהא פשט' דקרא שבזמן עלי' לרגל יקריב קרבנותיו, ואין לחייבו להקריב קודם הרגל,

להסתפק כן, אלא דסתמא משמע שכל שנגמ"מ בזמן הביעור חייבין, ומדברנן ודאי ראוי להשוות דכל הפירות שחייבין בשעת הביעור מתבערין, וראיתי בספר מרן זללה"ה שהביא מדברי התו' ר"ה ד' א' דבנתמרח בחוה"מ עובר בביעור, ולשון התו' שנתמרח בין רגל לביעור והי' מקום לפרש קודם הרגל, אבל ע"כ כונתם כמ"ש מרן זללה"ה, דאל"כ בזמן שעובר מצות ביעור שוב עובר בעשה דרגל, ולא מיתוקמא אלא בנתמרח בחוה"מ, ונראה הטעם דמצות עשה דוהבאתם שמה מתייחסת לעליי' לרגל, ולכן באמצע הרגל לא מיחייב, אבל מצות ביעור ניתנה בזמן מסוים, וכשחל החיוב בביעור עובר בעשה, וכל מה שבידו באותה שעה חייב, מיהו אין זה מוכרע מסברא זו, דמ"מ י"ל כיון שהמצוה בכל הרגל, וכמו הקהל דיליף מע"ש מיני', כל שלא נתחייב בתחלת הרגל אינו חוזר ומתחייב, אלא שהדבר מוכרע מדברי התו' הנ"ל, וק"ק דמלשון התו' משמע שעובר בתחלת יו"ט ראשון, וע"ז כתבו שמרחו קודם הרגל, שו"ר במהרש"א שביאר דברי התו' בין סוכות לפסח, ולא מיירו בחיוב עשה דוהבאתם שמה אלא בלאו דב"ת, והק' דאכתי למ"ד דברגל אחד עובר בעשה קשה, אבל אין קושיהם מחיוב עשה דרגל אחד, וכמבואר בלשונם ז"ל, [ואמנם זוהי ג"כ קו', ולפ"ז לא יועיל תירוץ התו' על העשה, וכעין קו' מהרש"א], ולפ"ז עדיין יש להסתפק במש"כ.

כשיודע שלא יוכל לקיים מצותו באכילה דאל"כ פשיטא שאסור לבערו, כי היכי דמשייר לנפשי' לכל הרגל, צריך לחלק לכל מי שיוכל לאכלו ברגל, ואמנם מזה סייעתא דהביעור הוצאה מרשותו, דבדרך כלל לא שייך ביעור דאיבוד בערב הרגל, דאיכא אוכלים מרובין, אא"כ נימא דמתני' בכל מקום דוקא קתני, ובירושלמי אין מתבערין עד מנחה ביו"ט אחרון.

וכבר כתב בתו"ט דמדקתני במנחה ביו"ט האחרון, ולא קתני ביו"ט סתמא, משמע דברישא ביו"ט ראשון קיימינן, ומש"ה קתני ברישא איזה יו"ט, ולא קתני ערב פסח סתמא, כיון דבסיפא מיירי באחרון.

פירות שנגמ"מ באמצע הרגל אם חייבים בביעור ויש להסתפק פירות שנגמ"מ באמצע הרגל אם חייבין בביעור, דכי היכי דלענין ב"ת מבואר ר"ה ה' ב' דדוקא בערב כל הרגל עובר עליו, אבל כנעשה ראוי באמצע הרגל אינו עובר, ה"נ לענין ביעור דתלייה רחמנא ברגל, וכיון שבתחלת הרגל לא נתחייב בו, תו לא מיחייב, או"ד כיון שנעשה ראוי ברגל חל עליו חובת ביעור ברגע האחרון של הרגל שזהו זמן החיוב לבער, ואם נימא דבעינן שיהיו חייבין בתחלת הרגל, ניחא הא דקבעו ביעור בעיו"ט הראשון, דרק על פירות החייבין באותה שעה חל החיוב, ואף לדעת הרמב"ם דהביעור בעיו"ט האחרון יש

תמצית הדברים בקצרה

סימן ה

בדיני ביעור מעשרות

א. פ"ה מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרוא להם שם, משמע דרק בשעת הביעור הדין כן, ויש ללמוד מזה דאין חיוב ב"ת כ"ז שלא הפריש, וכ"נ במעשר בהמה דלא נתקנו הגרונות משום ב"ת כמבואר במתני', ובתו' נסתפקו בזה, ונראה דל"ד לאמר ולא אפריש דגם החולין אסורין, ואינו כמעכב המתנות בלבד, ובזה"ז אין ב"ת במע"ש שהרי א"י לקיים מצותו, ובהפרשה וחילול לא הועיל כלום, ולפ"ז בשנת מע"ש יש לדון דא"צ להפריש קודם הרגל, כיון שאין חייב ליתן המע"ר לכהן ולוי שאינם מיוחסים, ובעיקר דין ב"ת במע"ש יש לדון כיון שאין בו מצות נתינה, וב"ת מצינו בעיכוב קרבן או מתנות, וקצת משמע דלאו מדין קרבן מרבין מעשרות, ולפ"ז מעשרות דקתני היינו מע"ר ומ"ע, אבל רש"י ותו' נקטו דמעשרות כולל מע"ש, ובתו"י

כ' בחד תירוצא דסגי בהבאתו לירושלים, והיינו שלא יאחר האפשרות לקיום מצותו, וכמו בקרבנות דמסתברא דבהקרבנה סגי אף שתשלם אכילתו לאחר הרגל, ומשכח"ל בתשלומין דעצרת אי מהני לענין ב"ת.

ב. שם מ"ח אר"י בראשונה היו שולחין כו', פר"ש דהו סברי דאף קודם גמ"מ קרוי קדש, אבל אין לפרש מהרו והתקינו כדי שלא יתחדש החיוב כשיגמרו מלאכתן אחר המועד, דאין סברא שיתחדש חיוב שלא בשעת הביעור, ויש לעי' היכן מצינו חיוב לגמור מלאכתן, ונראה דבראשונה נמי לא אמרו אלא בפירות תלושין שראויין להפרשה, וכיון שסתמן עומדין להתחייב, נמצא שיש בידו מתנות שיכול להפרישן, ומורין לי' שלא יפריש קודם גמ"מ, וראי' לזה מחלה דחייבת בביעור, ואטו נימא דכל העיסות שעושין אחר הפסח מתבואת שנה שלישית חייבין בביעור למשנה ראשונה, א"ו כיון שאין ראויין להפרשה לא חל דין ביעור, - שם עד שבא ר"ע ולימד שכל הפירות שלא באו לעוה"מ פטורין מן הביעור לא נתבאר מה סברו מעיקרא ומה חידש ר"ע, וגם לשון לעוה"מ משמע זמן גידול, ואילו מתני' בנדרון גמ"מ מיירי, ובפאה פ"ד מ"ח מצינו דלשון לעוה"מ בא לכלול גם גמ"מ וגם גידול, וכדמפרש התם בירו', ומתני' נמי פתח בעוה"מ ומסיים בגמ"מ הגזבר, ואפשר דבאמת ר"ע תרוייהו אתא לאשמועין דבעינן שבאו לעוה"מ בגידולן בשלישית ושנגמ"מ קודם שעת הביעור, וקמפילגי בדרשא דבשנה ההיא דממעטין מיני' בירו' ובספרי ירק שגדל ברביעית, ומעיקרא סבור דאף הגדל ברביעית אם הפריש חייב בביעור, ומיעוטא דבשנה ההיא אתא לפירות שלא נגמ"מ דאינו חייב לגמור אלא של שנה שלישית דקרינן בהו כי תכלה, עד שבא ר"ע ולימד דבשנה ההיא ממעט לגמרי פירות רביעית שאפי' הפרישן א"צ לבער, וממילא גם אין לחייב לגמ"מ של פירות שלישית, והא דקים לן דבנגמ"מ חייב להפריש נראה דסברא היא שהרי עיקר מצות ביעור שלא לעכב המתנות ואינו חסר אלא הפרשה ונתינה, ואפשר דמקרא דתוציא שמעינן לה דמשמע הפרשה, ואף משנה ראשונה י"ל דאהאי קרא סמכי, ובפי' הגר"א על הירו' כתוב דדין ירק שיצא ברביעית פטור מן הביעור היינו כר"ע דמתני', ובשנו"א פי' מתני' לענין גמ"מ, ולמש"כ שניהם אמת, ואפשר דלשון כל הפירות מרמז לזה.

ג. בדין ירק שגדל ובא לעוה"מ בשלישית ולקיתתו ברביעית בפשוטו משמע דכיון שלענין מעשרות אזלינן בתר לקיטה אינו חייב בביעור, אבל ממ"ש הגר"א דר"ע דמתני' לענין גידול בשלישית קאמר, דקדק מן זללה"ה דבכה"ג חייב בביעור, ולפמ"ש"כ אין סתירה לדברי הגר"א מפירושו בשנו"א ומפי' הראשונים ז"ל דמתני' לענין גמ"מ נשנית, ברם כ"ז לפי ההנחה דעוה"מ של ירק היינו בשעה שגדל בשיעור שאם הי' נלקט הי' ראוי לאכילה וחייב במעשרות, אבל יש מקום לומר דירק הנלקט ע"י הגזבר פטור מן המעשרות, כמו שנקבעת או שנתו למעשרות, וא"כ עוה"מ דירק היינו לקיתתו, ובסברא מיושב לומר כן דהטעם דאזלינן בי' בתר לקיטה הוא מפני שכל הנוסף בגידולו חשוב בפ"ע, ואינו כהשלמת מה שגדל בשליש או בחנטה, וא"כ הדין נותן שלא תועיל רשות הקדש לפטור בזמן גידול, ועוד שאין לפטור ברשות הקדש גם בזמן גידול וגם בזמן לקיטה וגם בזמן גמ"מ, וכיון שהביריה או גידול או לקיטה ראוי לומר דלקיטה עיקר, ולפי' תתקיים מתני' דבתור עוה"מ בשלישית קיימינן אלא דעוה"מ של ירק הוא לקיתתו, וצ"ע בדין זה, שו"ר בפ"ה דמעשרות מ"ה הלוקח שדה ירק בסוריא אם עד שלא בא לעוה"מ כו', מבואר דלא כמש"כ, ויש להסתפק תבואה שלא הביאה שליש בשנה שלישית אבל הגיעה לשיעור חיוב חלה שהוא פחות משליש כדתנן חלה פ"א מ"ג, אם חלתה חייבת בביעור או דבתר ביעור מעשרות גריא, ובפשוטו נראה דכל חד כריני', ואם עשה עיסה מתבואה זו קודם הפסח חייבת בביעור, הר"ש והרא"ש והרמב"ם לא הביאו הספרי והירו' דירק שגדל ברביעית פטור מן הביעור, אבל לפי הצעת ענין ביעור בדבריהם ז"ל מבואר דהנדרון רק על פירות שלישית, ויש ללמוד מזה דירק שנלקט ברביעית פטור וכמש"כ לעיל, בירו' איכא פלוגתא אם יכול להתוודות ברביעית על פירות של רביעית שביעורם כדן, בירו' פריך אמתני' ולאו טבל הוא, ונחלקו הר"ש והרא"ש אם הקו' למשנה ראשונה או לכו"ע, ומ"מ התירוץ לכו"ע דטבל קרוי קדש.

ד. שם מ"ט מי שהיו פירותיו רחוקים ממנו צריך לקרא להם שם, לשון פירותיו וקריאת שם מוכיח דבטבל מיירי, ולפי' יש לפרש קריאת שם תרומה ומעשרות, וממילא פשוט שמי שיש בידו מתנות צריך לזכותן, או דסמך התנא על סיפא דעובדא דר"ג, וכ"ה בהדיא ברמב"ם ושו"ע שקורא שם ומזכה לבעליהן, וצריך לדחוק בלשון התר' שכתבו דקריאת שם הבעלים קאמר, וכונתם דתרווייהו בעינן, ויש ללמוד מדברי הרמב"ם דאף למ"ד כמי שהורמו דמין לא סגי בזיכוי בלא קריאת שם, שהרי פסק כמי שהורמו, וה"נ מסתברא דכיון שאינו שליט ליטול מתנותיו לא קרינן בי' ואכלו בשערין, ול"ד לעישור שאני עתיד למוד דכיון דמהני מדין ברירה אגלאי

מילתא שהיתה אגלאי מילתא שהיתה לו מתנה מבוררת מעכשיו, ודברי הר"ש שכ' דסגי בזיכוי בטבולן אפשר שלא כ"כ אלא דלדידי' ליכא קושיא, אבל למאי דמשני דקרא שם מעשרות מעיקרא, מיירי הכי לכו"ע, מיהו כ"ז כשהפירות ברשות הבעלים, אבל ישראל שירש טבל מאבי אמו כהן שהתרומה שלו למ"ד כמי שהורמו דמין, י"ל שא"צ להפריש.

ה. שם מ"ב שמחתי ושימחתי בו, מבואר שמענין מצות מע"ש לשמח בו אחרים, ובכמה דוכתי הוזכר הלוי גבי מעשר שני ושלמים וביכורים, ומפרש התם בספרי דכל מקום שאתה מוצא את הלוי תן לו חלקו אין לו תן לו מע"ש תן לו שלמים, ולפ"ז אם לא הי' ללוי ולא נתן לו לאכול עמו אינו יכול להתודות, ומיושב בזה הא דקתני ולא נתתיו לאוננים אחרים, ולמ"ש הרמב"ן זהו עיקר הוידוי בלא נתתי ממנו למת, דכיון שזה חלק מהמצוה, ראוי להזכיר שקיים זה כראוי, וכן דריש לה בספרי מקרא אחרינא, ומיושב בזה מ"ש ביר' דמע"ש וביכורים אף הנוטלן מתודה, כיון שקבלתו מכח המצוה כמו ביכורים, וגם מתישב לישנא דקרא בערתי הקדש וגם נתתיו ללוי.

ו. ביעור מע"ש לא נתבאר בהדיא אם זה איבוד מן העולם או כביעור דשביעית שהוא הפקר, והראשונים ז"ל יבמות ע"ג א' כתבו דביעור היינו איבוד, וכ"ה ברמב"ם, אלא דלדידי' אף בשביעית כן, אבל הרמב"ן בפ' בהר נקט בפשיטות דביעור מע"ש אינו אלא מן הבית, ואף שביבמות שם כתב שהביעור איבוד כדברי הראשונים ז"ל, כנראה חזר בו, ועוד דשם לא נחית אלא לחלק בין ביעור דנתינה לביעור גמור, ולכן אף שהראשונים ז"ל הזכירו כלפי ביעור דתרו"מ דסגי בנתינה מ"מ במע"ש מצותו בביעור גמור והיינו כביעור חמץ, מ"מ יש יתרון לדברי הרמב"ן דנחית לבאר ד"ז שביעור גמור ג"כ אין פירושו איבוד מן העולם אלא מן הבית, והדברים מפורשים בתוספתא ובספרי דכיון שהפרישו מן הבית אינו זקוק לו, ואין לנו מקור לפרש המצוה בע"א, וממילא גם אין היתר לאבד מע"ש, ונראה דמתני' נמי דיקא דקתני מתבערין בכל מקום, ואם הענין איבוד פשיטא שאין להצריך האיבוד בירושלים שהרי אין מצותו בשריפה וגם לא הי' בירושלים כקדשים, אבל אם הענין נתינתו ליד הכל בשוה, יש מקום להצריך במקום הראוי למצותו, והנה הרמב"ן הוה פשיטא לי' דכן הדין במע"ש, וסייע לשביעית ממע"ש, דנראה בתוספתא שביעורן שוה, וכיון דקיי"ל כהרמב"ן בביעור דשביעית יש לנקוט כן אף במע"ש, ועוד הוכיח הרמב"ן שלא הוזכרה שביעית וה"ה מע"ש לא מן הנקברין ולא מן הנשרפין, ובמאירי הביא שגדולי הדורות מתמיהים איך יכול לשרוף מעשר בידים ולבערו, וכן לא מצינו דמע"ש אוסר אחר הביעור, ועי' לק' סק"ז ראי' לזה ממצות אכילה מע"ש דמאי אחר הביעור, וממתני' דמי שהיו לו פירות בזה"ז.

ולפ"ד הרמב"ן מצות ביעור דמע"ש היא שיוציא המע"ש מתח"י ויהיו הכל זכאין באכילתו בשוה, ואף דמע"ש ממון גבוה ואין בידו להפקיר שאינו שלו, מ"מ שפיר חייבתו תורה ליתן זכות האכילה, שנתנה לו ממעשרו, לכל ישראל, ונפ"מ שאם יזכה בו לאחר הביעור לא יוסיף חומש בפדיונו דשוב אינו זכאי בו מכח מעשרו, ולכא"ו גם כשהוא ברשותו תו לא מיקרי מעשרו לאחר הביעור, דממון גבוה הוא ונתנתו תורה לכל, אלא שהוא זכה בו כמו שאפשר לזכות במע"ש של גר, ונראה לפ"ז דנשארה בו קדושת מע"ש לכל דבר אף בזמן הביעור, ורשאי כל אדם לזכות בו במוצאי יו"ט, ונוהג בו כל דיני מע"ש, ונראה דמצות ביעור מע"ש כמצות נתינה דתרו"מ ואינו יכול להשאיר מזון ג"ס כבשביעית, וכן מתפרש לשון בערתי, וכ"מ ביר' דמתודה במנחה כשגומר כל מצות אכילה שבו, וכ"מ ברמב"ם, והנה מרן זללה"ה כתב דאם לא אכל המע"ש אלא ביעור א"י להתודות לפי שלא קיים מצותו כראוי, ונראה דהיינו דוקא אם ביעור איבוד, אבל אם ביעור הוצאה מרשותו ליד הכל, יכול להתודות לפי שלא נגרע ממצות מע"ש עי"ז, לשון בערתי מתפרש כמו ובערת הרע מקרבך, אלא שלשון מן הבית מייחס הביעור לבית ועדיין הדברים סתומים מאחר שהראשונים וגם הרמב"ן כתבו ביבמות בהדיא שמצותו איבוד, הו"ל להרמב"ן לבאר מנין פשיטא לי' השתא דאין הביעור איבוד, וזה מערער יסוד הדברים והדבר צ"ת.

ז. כתב מרן זללה"ה דבעבר ולא ביער אין המע"ש נאסר, דהו"ל כעבר על ב"ת, ובאמת למ"ש הרמב"ן דהביעור הוצאה מרשותו, יש לדמות זה לב"ת, שהרי לא נשתנה דין המע"ש עצמו, ולא מצינו שגזרו חז"ל בפירות מע"ש אחר הביעור, אף לדעת הרמב"ן דבשביעית גזרו, וי"ל הטעם מפני שלא נחשדו ע"ז, דסתמא מכלהו קודם שנה רביעית, אבל לדעת הרמב"ם דביעור היינו איבוד, אי"כ ל"ד לב"ת כלל, שהרי בזמן הביעור נקבע דין המע"ש

לאיבוד, והדין נותן שלא יחזור לקדושתו אחר הביעור, ואמנם הרמב"ם השווה ביעור מע"ש ושביעית שניהם לאיבוד, וכמו שהוכיח הרמב"ם מהתוספתא שביעורין שוה, ובשביעית כתב שנאסרו הפירות אחר הביעור ודכוותה יש לנקוט לדידי' במע"ש, ול"ד לתרו"מ שלא נצטוו לאבדם, ולמאי דקיי"ל כהרמב"ן לענין שביעית יש להשוות מע"ש לשביעית, דגם הרמב"ם מודה להשוותם, ואמנם נהיגין לאבד המע"ש, וזה נכון לכו"ע משום תקלה, מ"מ יש לנקוט כדברי מרן זללה"ה שאין המע"ש נאסר אחר הביעור, ויש להביא ראי' לזה מהא דרמאי אין לו ביעור, ואם איתא דאחר הביעור אין מצוה במע"ש של ודאי איך יקבעו חז"ל מצוה והיתר במע"ש של דמאי, ואמנם מצינו קולות דסתרי מחיוב לפטור בדמאי, אבל לקבוע מצוה שאינה בודאי, זה לא מצינו, מיהו מצינו גם שנאכל לאונן וא"כ איך מקיים מצות אכילה שלא כדין, וזו ראי' לדעת הרמב"ן, ועוד ראי' ממתני' דמי שהיו לו פירות בזה"ז, דמשמע דבזמן הבית לא אזלי לאיבוד, וכמ"ש סק"ט, ועוד כתב מרן זללה"ה דאם לא ביער עובר אחר הביעור בכל יום, כמו ב"ת, ויש לדון בזה דמצות ביעור שזמנה קבוע אינה מתחדש בכל יום, ול"ד לב"ת שהמצוה שלא לאחר וכל יום חשיב איחור, ועיקר הדברים שם נאמרו לענין שהחייב חל על הפירות, ולא בטלה המצוה משעבר הביעור, וזה יש לקיים אף למש"כ, אלא שלא יהא תלוי בכל יום כב"ת, אא"כ נימא דבכל מצוה איחור יום גרע מאיחור שעה בעלמא, ונראה דאף בלוקח מאחר חייב לבער דחל על הפירות דין ביעור, ול"ד לב"ת שהוא חובת גברא, מיהו אם יפקיר הפירות בשעת הביעור כיון דליכא חובה על שום אדם לבער, מסתברא דלא חל דין ביעור, אלא שזה טעמא ליבטל ממצות ביעור, ומ"מ בשעה"ד יכול לעשות כן במע"ש בזה"ז, ויש להסתפק בספק טבל שמפריש המע"ש אם צריך להוציאו מן הבית לדעת הרמב"ן, דס"ל גם בזה המע"ה.

ח. שם מ"ו התבטל כו' הרי הוא כמבוער, פר"ש שנתערב מע"ש כתבשיל, וכיון שאינו ניכר ה"ה כמבוער, וע"כ מייירי שיש בו עדיין דין מע"ש לכל דבר, וא"כ מנ"ל דביעור שאני, וגם לא ביארו במתני' כמה נתערב, והדבר קשה לנקוט תבטיל על כונת תערובת, והול"ל מע"ש שנתערב כתבשיל, וגם לא נתבאר מ"ש בירר' בפת ושמן ויין ותבלין, וכבר כתב הר"ש דבירר' משמע דתבטיל היינו של פירות [מע"ש], והר"מ בפיה"מ כתב מפני שהתבטיל בלא"ה אינו מתקיים, ובהלכות סתם הדברים, ואפשר דכיון דענין ביעור שלא יאצור המע"ש לעצמו, כיון שביטלו הר"ז בטל מדין אוצר ונעשה מוכן לאכילה, ולא נתחייב אלא לבער האוצרות, ולפ"ז הדין נותן דגם פת כמבוער, אבל בירר' אמרו דפת לכו"ע אינו כמבוער, וש"מ דבעינן דבר המזומן לאכילה מיד ואינו מתקיים כתבשיל, ויין ותבלין יש לפרש במזוג באופן שאינו נעשה כן אלא סמוך לאכילה ממש, וכן פי' מרן זללה"ה עי"ש, וראיתי בספר אאמור' (שליט"א) זללה"ה בשביעית סי"ב סק"ג שלמד דין כבוש כמבושל ממע"ש, דמה"ט אין כבוש חייב בביעור מדאורייתא בשביעית, וכטעם שכתבנו דכבוש ומבושל אינתיקו מדין אוצר לשימושי אכילה, וממ"ש בירר' דפת ושמן אסור נראה דה"ה כבוש, ומצינו שהחמירו במע"ש טפי לענין ג"ס כמ"ש לעיל, וא"כ יש מקום להשוותן ולהתיר תבטיל אף בשביעית, וכ"ה ברא"ש וברע"ב שפי' מתני' אף לענין שביעית, ועתוי"ט, וברא"ש שפי' רק לענין שביעית נראה דט"ס הוא, ואפשר דמדאור' אף פת ושמן כמבוערין, ועדיין צ"ע, ויש להסתפק לפי הטעם שכתבנו אם יש היתר דתבטיל אף חוץ לירושלים, ומרן זללה"ה לטעמי' נקט דלא שייך אלא בירושלים, מיהו ודאי דמתני' אף בירושלים מתפרש דלא מיירי במאורע שביטל חוץ לירושלים.

ט. שם מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז והגיעה שעת הביעור בש"א צריך לחללן על הכסף ובה"א אחד שהן פירות ואחד שהן כסף, בירר' מפרש טעמייהו דב"ה אפי' מחללו מה מועיל, ולפ"ז ביארו בה' בלשונם טעמייהו דכיון שבזה"ז הכל לאיבוד אחד פירות ואחד כסף שוין, ויש ללמוד מזה דבזה"ב לא אזלי לאיבוד בשעת הביעור וכדעת הרמב"ן, וטעמייהו דב"ש מייתי מקרא וצרת הכסף בלבד בידך, משמע שר"ל דכל שאינו מעלהו לירושלים ובא לצררן אינו צוררן אלא בכסף בלבד, מיהו אין לחייבו אלא בזמן הביעור שמוציאן מרשותו ומחליט במעשהו שאינו מעלן לירושלים, ואפשר דקרא אסמכתא וב"ש סברי שכבוד המע"ש לחללו על הכסף כבזמן הבית, ואחר שהשלים לנהוג כל מצותו יבער בגניזה בזה"ז, ולדעת הרמב"ם באמת אין חילוק בין זה"ז לזה"ב, ולא הזכיר חילוק זה הלכותי, ואפשר דמפרש דלרבותא דב"ש נקט זמן הזה.

י. שם מ"ו עיו"ט הראשון של פסח כו', כ"ה גרש"י ותו' והרא"ש וכ"ה בר"ח וערוך וברשב"א, וגרסת הרמב"ם יו"ט האחרון, וכן תמה הרמ"ה על רש"י בסנהדרין שכי' ערב פסח דהא תנן עיו"ט האחרון, ובספרי לפנינו יו"ט אחרון, ובפ' תבא יש נ"א ראשון, והגר"א בשנו"א תמך בגרסת עיו"ט האחרון דאז מבוער הכל ומניח רק מזון

ג"ס עד מנחה ביו"ט אחרון, משא"כ אם מבער בעיו"ט ראשון שמניח לכל הרגל, אבל בירו' לפנינו דפריך ויתודה ביו"ט ראשון משמע כפי' הרא"ש דפריך שיתודה למחרת הביעור, ולא שיבער בעיו"ט הראשון וממילא יוכל להתודות בראשון, והגר"א הגיה ויתודה בעיו"ט האחרון, ולפירושו מבואר דמזון ג"ס הוא כדי שיגמור עד שעת הביעור, ובבהגר"א על שו"ע כתב דראית הכ"מ מהירו' לגרסת הרמב"ם תמוה, ועתי"ט, ומדברי הגר"א במע"ר לענין הפטרת וערבה יש להוכיח דס"ל שביעור בעיו"ט הראשון, עי"ש, ובעיקר הדברים לכאור' נראה דכיון שמצות ביעור היא ברגל כדילפינן מהקהל מן הראוי שלא יהא חלק מהרגל שלא קיים בו מצות ביעור, וכן בב"ת, ואמנם בדבר שהמצוה בו כמע"ש וקרבות מסתבר להקריב ברגל, אבל מצות נתינה יש להקדים, וכן מדרבנן ראוי להקדים נתינתן לכבוד הרגל, ובמנח"ח הק' שאין לאבד המע"ש כ"ז שמותר באכילה, ואמנם לדעת הרמב"ן לאו איבוד הוא, ואף לדעת הרמב"ם ע"כ מיירי במע"ש שלא יוכלו לאכלו לא הוא ולא אחרים, ומ"ש דראוי לקיים מצותו ברגל, ע"כ ביעור הוא סוף הזמן ועיקר מצותו להקדים נתינתן וכמ"ש מרן זללה"ה, ול"ד לחמץ שאם מאבד קודם הזמן לא מינכרא מצותו, דהכא המצות נתינה קיימת בכ"ז בשוה, וזה מוכח בירו' דפריך ויתודה ביו"ט ראשון והיינו לגרסא זו שיבער בעיו"ט, ולא משני דבטל מצות ביעור, ובאמת יש להסתפק אם פירות שנגמ"מ אחר כניסת יו"ט חייבין בביעור, דכי היכי דבב"ת בעינן כל הרגל ה"ה בביעור וא"כ ע"כ לקבוע הזמן בעיו"ט ראשון, וראיתי בספר מרן זללה"ה שהביא מהתו' בר"ה ד' א' דאף בנגמ"מ בחוה"מ חייב בביעור, מיהו פשטות לשון התו' שנגמ"מ בין רגל לביעור משמע שנגמ"מ קודם הפסח, - אבל ע"כ כדברי מרן ז"ל דאל"כ עובר בעשה דוהבאתם שמה עם עשה דביעור, שו"ר במהרש"א שפי' דברי התוס' בנגמ"מ קודם הפסח ודבריהם לענין לאו דב"ת בג"ר, ולא מיירו לענין עשה, ולפ"ז יש להסתפק בדין נגמ"מ בחוה"מ.

סימן ו

ברין סיכה, וברני מכירה, במע"ש

מותר, והיינו דקתני תאכל צמחונין לומר שחייב לאכל ואסור לסוכן, משא"כ בתרומה כדתניא בתוספתא רפ"ב, ומבואר מזה דהיתר סיכה במע"ש נלמד מק"ו דתרומה, ומדאר"י בירו' דכאן השיבו מדברי סופרים לדברי תורה, יש ללמוד דר"ש מדאורייתא קאמר דאין סכין, ומייתי להו ראי' מכרשינין ותלתן שתרומתן דרבנן, ור"ל שאין בדברי ר"ש תשובה על הק"ו של מעשר מתרומה, אלא שהוכיח מדברי סופרים שלא התירו סיכה בכרשינין ותלתן, ש"מ שאין סכין מע"ש, שו"ר דהרא"י מכרשינין אינה מאיסור סיכה אלא שאין מאכילין לבהמה, ועי' לק' סק"ב דגם בתלתן, יש לפרש כן, וא"כ אין מזה ראי' לסיכה, אלא דמפריך הק"ו.

ואפ"ר דכו"ע מודו לדרשא דולא נתתי ממנו למת דילפינן מיני' יבמות ע"ד א' דמע"ש שנטמא מותר לסוכן, וכ"ה בר"ש מ"א בשם ירו', ומבואר מזה דמע"ש ניתן לסיכה, ואע"פ שהמע"ש טמא, מ"מ לא גרע ממעות מע"ש שהרי אפשר לפדותו ולאכול דמי פדיונו, אלא דר"ש סבר דליכא למילף מהאי קרא אלא כשהמע"ש עצמו אינו ראוי לאכילה, או הלקוח במעות, שהרי מצינו חומר במע"ש עצמו במבמות לענין שלמים, וכן ר"י סבר דלקוח לא אלים קדושתו' למתפס פדיונו', ורבנן סברי דכיון דגלי קרא דמע"ש ניתן לסיכה, אית לן למילף ק"ו מתרומה שאף המע"ש עצמו ניתן לסיכה.

וה"פ מודה ר"ש במע"ש עצמו שנטמא שמותר לסוכן, ואפשר שזה מרמז במ"ש בירושלים דלכא' מיותר, ובא לומר דמיירי בשמן טהור שראוי למצות אכילה בירושלים, לאפוקי שמן טמא שאפי' בירושלים קרינן ב" לא תוכל שאתו ומותר לפדותו שם כדאמר מכות

פ"ב מ"ב רש"א אין סכין שמן של מע"ש בירושלים, אם בלקוח בכסף מע"ש מודה ר"ש

א. פ"ב מ"ב רש"א אין סכין שמן של מע"ש בירושלים וחכמים מתירין, מסדר המשניות דקתני סתמא בריש פירקין ובסופ"ק דמע"ש ניתן לסיכה, משמע דכו"ע מודו לד"ז, דאל"כ הו"ל למיפלג לעיל ולא לשנות דין בפ"ע, ועוד דא"כ הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת דאין הלכה כסתם, ומזה סייעתא למ"ש בשנו"א דרק במע"ש עצמו פליג ר"ש, אבל בלקוח בכסף מע"ש סכין, והיינו דקאר"ש שמן של מע"ש ולא קאמר מע"ש סתם, לומר דבשמן של המע"ש עצמו מיירי, כמו ששנינו חיטי מע"ש, וכן במ"א קתני אין מפטמין שמן של מע"ש, [נשו"ר בפיה"מ שג"כ דקדק מדלא קאמר אין סכין מע"ש או מע"ש לא ניתן לסוכה ש"מ דלא פליג על דין הרישא, וע"ש מש"פ בזה], ורישא מתפרשא באפשרות השימוש במע"ש כאותה ששנינו בסופ"ק זה הכלל כו', וכן מע"ש ניתן לצרכים אלו, מיהו טעמא בעי מנ"ל לחלק בין מע"ש עצמו ללקוח בכסף מע"ש לענין סיכה, ואמנם לענין לחמי תודה מצינו במתני' מנחות פ"א ב' דלא יביא מחיטי מע"ש אלא ממעות מע"ש, ומייתי לה התם מקרא, אבל אין ללמוד משם לסיכה, דהתם הטעם מפני שמביאין לידי פסול, ובמעות מעיקרא חלה הקדושה על סוג אוכל כזה, וכמשנ"ת לעיל ס"ד סק"ז מדברי אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה, או משום דבשלמים פקעה קדושתן ורק ע"י מקח פקע ע"י שם סקי"ב בדברי הירוש'.

והנה חכמים הוכיחו לר"ש מתרומה שמותרת בסיכה, ור"ש השיבם מכרשינין ותלתן שלא התירו לסוך מהן במע"ש, אע"פ שבתרומה

דאיסור סיכה לזר נמי דאוריתא הוא, דחשיב לאו הבא מכלל עשה דלך נתתם למשחה, ואמנם סיכה לאו כשתיי היא לענין מלקות בזר ובטומאה, וכמ"ש תו' נדה ל"ב א' דקרא דולא יחללו דמרבה מיני סך אסמכתא בעלמא היא, היינו לענין לאו, אבל כיון דמיקיימא מצות תרומה בסיכה, יש לאסור נמי לזר ובטומאה מדאוריתא.

ונראה דהיינו דמייתי בירו' אמתני' דהיקל בתרומה מה הקלו בתרומה כהדא דתני סך כהן שמן של תרומה ומביא בן בתו ישראל ומעגלו ע"ג מעיו ואינו חושש, והיינו לומר דנעשית מצותו בסיכה ולכן פקעה קדושה מיני, וכדמפרשין כריתות ז' א' כיון דחללי' הא איתחיל, דאי לאו דסיכה כשתיי' הי' דין השמן שנשאר ע"ג מעיו כנשאר ע"ג טבלה דלא פקעה קדושתו, וכיון דלענין תרומה כשתיי' היא, ה"ה לענין מעשר, ולפ"ז אפשר דהסך שמן ש"ת משלם קרן וחומש מדאוריתא, דנהי דסיכה לאו כשתיי' לענין מלקות דזר וטומאה, מ"מ כיון דמיקיימא ב' קצת מצות אכילה, קרינן ב' נמי כי יאכל קדש לגבי זר, וכ"מ בירו' בפרקין ה"א דשוה סיכה לשתיי' לאיסור ולתשלומין אבל לא לעונש, וקאמר מנין שהוא מחזור בעשה ומייתי קרא דלא נתתי ממנו למת, ומשמע דאיסור עשה נמי איכא, מיהו יש לדחות דרך לענין מצות מע"ש מייתי לה, שניתן לסיכה מדאורייתא, ועכ"פ אף אי מדרבנן בעלמא הוא, מ"מ הטעם משום דהכהן מקיים מצותו ע"י סיכה, מיהו ערמב"ן נדה ל"ב א' שהביא הירו' הזה ומסיק מיני' דהוי דרבנן, וע"ע בפ"ה ה"ה מנין שהוא עובר בעשה ובתרומות ס"ב סק"א הבאנו רא"י מדפטור מחומש דלאו דאוריתא הוא.

ולפ"ז יש לפרש דר"ש מהא גופא גמר דסיכה דמע"ש אינה כסיכה בתרומה שהרי במע"ש סכין בטומאה, אע"פ שאינו נאכל בטומאה, ואם איתא דסיכה כשתיי' מ"ט סכין בטומאה, אבל בתרומה אין סכין בטומאה כדדריש נדה ל"ב א' מולא יחללו, ואף אם הלאו

י"ט ב', מיהו אפשר שבא לומר שהעלה את המע"ש עצמו לירושלים, ולאפוקי לקוח, וה"ק אין סכין שמן של מע"ש שהעלהו לירושלים.

בקו' הגרעק"א מנ"ל להתיר סיכה במע"ש טהור והגרע"א ז"ל הק' כיון דקרא דשרי סיכה מיירי במע"ש טמא מנ"ל דמותר לסוך במע"ש טהור, ובפשוטו מע"ש טמא ל"ד לתרומה טמאה, דכיון שאפשר לפדותו ולאכלו, הו"ל כמע"ש טהור, (אלא שדינו כלקוח לפמש"כ לעיל אליבא דר"ש), וכע"ז ראיתי בירו' ביכורים פ"ב ה"א דמייתי מקרא דלא בערתי ממנו בטמא שאין מדליקין במע"ש שנטמא, ופריך ל"ל קרא הא אפשר לפדותו, ומשני דלא איצטריך אלא אליבא דר"י בלקוח שנטמא שאין לו פדיון, או בביכורים שנטמאו ולדברי הכל, דהא לרבנן ביכורים כמע"ש לענין ביעור, וקאי נמי עליהו ולא בערתי ממנו בטמא.

ויש לעי' א"כ מאי פריך יבמות ע"ד א' ואימא ליקח לו ארון ותכריכים מה סברא יש להתיר ליקח ארון ותכריכים במע"ש שנטמא, הרי יכול לאכלו ע"י פדיון, בשלמא סיכה, דמע"ש ניתן לסיכה וכדאשכחן נמי בתרומה ושביעית שניתנו לסיכה, שייך לרבות דהותרה בטומאה, אבל מה"ת להתיר בנטמא ליקח חלוק לחי, וי"ל דלהתיר סיכה בטומאה נמי חידוש הוא, כיון דמיתרבי מסיכה כשתיי' ושתיי' בטומאה אסירא, ולכן הי' מקום ללמוד מזה להתיר ליקח בגדים לחי במעות מע"ש, ולא דוקא בנטמא, והיינו מפרשים דכל צרכי האדם בירושלים ניקחין בכסף מעשר, א"נ נטמא דוקא כיון שמוכרח לפדותו, ולא רק מפני טרחתו להעלותו לירושלים, שו"ר בר"ש פ"ה מי"ב ע"ש.

מקור היתר סיכה בתרומה

עיקר היתר סיכה בתרומה מצינו בירו' ביכורים שם, ותרומות פ"ה ה"א דדריש למשחה לגדולה למשחה לסיכה, וע"כ דרשא גמורה היא דאין להתיר סיכה אלא מקראי, ומזה נראה

א', אבל בתרומה מרבין מנפש בהמת כהן, אלא שכ"ז שראוי' לאוכל אדם אסור להפסידה באכילת בהמה, ולכן רק בכרשנין או שנפסלה התרומה מאכילת אדם כעין כרשנין, מאכיל לבהמה, אבל משום זרות ליכא, ואמנם במע"ש שנפסל פקעה קדושתו כמ"ש הרמב"ם פ"ג הי"א, מ"מ כיון שאין ענין אכילת בהמה במע"ש, אין להתיר כ"ז שלא פקעה קדושתו, והיינו כגון כרשנין, וה"ה קניבת ירק וכיו"ב השנויין בתוספתא דתרומות שאסורין במע"ש שלא נפדה, ומ"מ בתרומה מותרין לבהמה.

מאי שנא חפיפה בתלתן מסיכה דשרי לרבנן

אבל הא דאסרו חפיפה בתלתן של מע"ש צריך טעם, דמ"ש מסיכה דשרינן לרבנן, ואפשר דתלתן לאחר שחופפין בו שוב אינו ראוי לאדם אלא ע"י הדחק, ומ"מ לא פקעה קדושתו כדתניא בתוספתא שבת ישראל אסורה לחוף בו אחר שחפפה בו כהנת, אבל מענגת שעה בשערה, ולכן בתרומה מאכילה לבהמתו, אבל במע"ש דליכא שריותא דבהמה נמצא שמפסידו בחפיפה, ועירו' תרומות פ"א ה"ה דאין מאכילין תלתן לבהמה, והיינו קודם חפיפה, וערמב"ם פ"א מה"ת ה"ט ומפני מה הותרו הכהנים לחוף שערן בתלתן של תרומה מפני שאינו ראוי למאכל אדם, ויש לפרש כונתו מ"ט לא חשיב הפסד, אבל עיקר הסיכה יש להתיר מדין סיכה כשתיי, כדאמר מענגת שעה בשערה.

ולפ"ז אף תלתן הלקוח בכסף מעשר אסור לחוף בו, וכ"ה פשטות הדברים דהא לרבנן אין חילוק בין מע"ש עצמו ללקוח לענין סיכה, וא"כ ע"כ מודה ר"ש דלאו משום איסור סיכה נגעו בה, ולפ"ז מיייתי מכרשנין ותלתן בענין אחד שמצינו קולא בתרומה טפי ממע"ש, והיינו דקאמר בירו' כאן השיבו דברי סופרים לד"ת, שלא מצינו חומר זה אלא בכרשנין ותלתן שמעשרותיהן מדרבנן, אבל לא מתפרש כמש"כ סק"א דמיייתי מאיסור סיכה שמצינו בתלתן.

אסמכתא, מ"מ איסור עשה איכא, ועכ"פ מדרבנן דין סיכה כשתיי, הלכך מהא דאשכחן היתר סיכה בטמא אין ללמוד להתיר בטהור דמתרומה ליכא למילף.

הרמב"ם פ"ב הי"ד הביא פלוגתא דר"ש ורבנן לענין סיכת היד של הסך, והוא ע"פ פירושו במתני', וע"ע ה' תרומות פ"א ה"ח, ולפמ"ש הגר"א דבלקוח מודה ר"ש נתיישובו ק' הרמב"ם וכמשנ"ת, וכן הביא במלא"ש מפרשים כהגר"א.

בדין חפיפה בתלתן שמותר בתרומה ואסור במע"ש

ב. שם מ"ב ג' ד', גבי תרומה מצינו שכהנת חופפת ראשה בתלתן כמ"ש בתוספתא ריש פ"ב, ובפשוטו זהו מה שהקלו בתרומה טפי ממע"ש שאין בו אלא היתר אכילה, ובכרשנין התיירו להאכילין לבהמה בתרומה, וכדתנן תרומות פ"א מ"ט, ובמע"ש קתני יאכלו צמחונין, והא דמפרש בתלתן וכרשנין שריותא דטומאה זהו דין נוסף מאחר שהתיירו להשתמש בהן לחפיפה ולבהמה, הקלו נמי בטהרתן, ומסתברא שאם בא לאכלן צריך ליזהר בטהרתן, ומתני' מיירי בחופפת בהן ובמאכילין לבהמה, (שו"ר שכ"מ בפיה"מ חלה פ"ד מ"ט דטעמיהו דרבנן דאסרי ליתן כרשנין לכהן ע"ה שמא יאכלם בטומאה, מיהו בתוספתא מבואר דר"ע לטעמי' דכל מעשיהן בטומאה), מיהו בר"ש פי' דהחילוק בעשייה בטהרה, ע"ש.

בטעמא דאסרו כרשניי מע"ש לבהמה

והנה הא דאסרו כרשניי מע"ש לבהמה ניחא, דלא מצינו היתר אכילה לבהמה במע"ש כלל, ואף למאי דאמרי' ב"מ צ' א' דלמ"ד ממון הדיוט איכא לאו דלא תחסום בדשה לפני' מן החומה, היינו משום דקרינן בי' דישו, אבל באמת אסור לו להניחה לאכול אלא תולה כפיפות בצוארי בהמה ונתן לתוכן מאותו המין, כההיא דתנן פ"ט דתרומות, וכדמתפרש לאידך שינויי דמשני התם, וצ"ע בזה בתו' יבמות ע"ג

חזין, וס"ד דכיון דרשב"ג אית לי' האי סברא דלתיקון האוכל מותר להוציאן, מתני' רשב"ג היא, ומשני דלכו"ע הקלו בכרשינין.

שם נטמאו, פי' בירושלים, אבל חוץ לירושלים כי היכי דטהורין נפדין, ה"ה טמאין, ואע"ג דטעמי' דר"ט מפני שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים, מ"מ אין לאסור אלא כשהפדיון ע"י טומאה, דאז מינכרא מילתא שמפני איסור אכילה פודהו, דאל"כ לא הי' יכול לפרותו בירושלים, ועוד דבפנים כבר הוחלטו לאכילת אדם, וידוע שלבהמה שדי להו, אבל בחוץ אין ניכר חילוק דכל הפירות פודן בחוץ, ואינו נראה כפודן לכלבים, וחכ"א יפדו דכיון שמתרין לאדם, לא חשיב כפודה לכלבים, שהרי אם ירצה יאכלם.

בדברי הר"ש דמותר להדליק בשמן של מע"ש טהור

ג. הר"ש בפ"ח דשביעית כתב דמותר להדליק בשמן של מע"ש טהור, וכבר תמה הגר"א דאפי' טמא קאמרי' דלא בערתי, וכ"ש טהור, וכדתנן שמע"ש ניתן רק לאכילה ולשת' ולסיכה וכן פרש"י בסוגיא דיבמות ע"ג ב' דה"ק קרא לא בערתי ממנו בטמא דאפי' בשעת הטומאה שלא יכולתי לאוכלו לא נתתיו להדלקה וכ"ש טהור דלא ניתן אלא לאכילה ולשת' ולסיכה ואף בתרומה הדבר פשוט כן מסברא דלא הותר אלא בטומאה דליכא הפסד תרומה ועוד דמצותה בשריפה ונהנה עם קיום המצוה ביחד, מיהו ע"י בסמוך דהאיסור במע"ש אינו משום הפסד, ומ"מ כ"ש בטהורה דאסור, ועו"ק דאם מותר בטהור למה אסור בטמא, ומ"ט גרע מסיכה דסכין אף בטמא, ועמ"ש בזה הגרע"א, וער"ש פ"ה דמע"ש מ"ב, וכמדומה שראיתי בבהגר"א דהר"ש הדר ב"י, ועי' תוספתא פ"ז דשביעית ה"ד.

בטעם שאין מדליקין במע"ש שנטמא

הא דאין מדליקין במע"ש שנטמא ביארו ביר' ביכורים פ"ב ה"א [הובא לעיל סק"א]

והא דבאמת מייתי מדברי סופרים לד"ת, היינו משום דעיקרן של דברים מד"ת, דאוכל שאינו ראוי לאדם אלא ע"י הדחק אסור לזרים, ומותר לבהמת כהן בתרומה, ואילו במע"ש נשאר בקדושתו ואסור לבהמה או לאדם חוץ לחומה, וכיון דהקלו בתרומה לבהמה אין רא' מהיתר סיכה שבה למע"ש.

שם מ"ג בש"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיתתה ובה"א כו', לפמש"כ [עפ"ד הרמב"ם, וער"ש שפי' בע"א], דלכו"ע אסור לאכלה בטומאה, יש לפרש דב"ש לא שרו אלא מעשה חפיתת הראש, דתו ליכא למיחש שיבא לאכלן בטומאה, וב"ה שרו לאחר שרייתה שדרך לשרותה קודם חפיתה, כההיא דתנן פסחים לא תשרה את המורסן שתוליך בידה למרחץ, ואחר השרייה כבר מוכחא מילתא דלחפיתה קיימא.

וה"ג מתפרש בכרשינין דב"ש לא שרו אלא אלא כשמאכיל לבהמה, וב"ה שרו אף לאחר השרייה דלבהמה דרך לשרותן, ותו לא חיישינן שיבא לאכלן, ור"ע לא חייש כלל שיאכל כרשינין, ולכן מתיר כל מעשיהן בטומאה, ועראב"ד עדיות פ"א מ"ח.

ותאכל צמחונין ויאכלו צמחונין עיקרו מתפרש שתאכל לאדם ואסור לחוף ולהאכיל לבהמה, ולפי המבואר ביר' קמ"ל נמי דמותר לאכלן צמחונין, דחשיב שפיר כדרך, אע"פ שבחטים אסור לכוס חזין, ועראב"ד פ"ב הי"ד בזה.

בטעמא דכרשינין נכנסין לירושלים ויוצאין

שם מ"ד ונכנסין לירושלים ויוצאין, פי' ביר' כדי לעשות עיסה ולחזור, [וערמב"ם וראב"ד בזה], ואפשר הטעם דכל שאינו ראוי לאכילה לא קלטהו מחיצות, והיינו דס"ד ביר' דמתני' רשב"ג היא, אף דקתני בהדיא ד"ז בכרשינין, ואי רשב"ג ה"ה בכל הפירות, י"ל דכרשינין איצטריכא לי' דאע"פ שמותר לאכלן צמחונין וא"כ ראויין הן, מ"מ מותר להוציאן לעשות מהן עיסה, משא"כ בחטים שאסור לכוס

נראה דאף לרבנן דר"ש דביכורים אסורין לאונן משום דאיתקשו למע"ש, וכן אין מדליקין בהן, מ"מ אסור לסוך בשמן של ביכורים שנטמא, דלענין סיכה דין ביכורים כתרומה וקרינן בהו ולא יחללו לרבות את הסך, ולפ"ז הא דדרשין יבמות ע"ד א' מולא נתתי ממנו למת דמותר לסוך בשמן של מע"ש שנטמא לא קאי אביכורים, ואין בזה קושיא, דשפיר איצטריך קרא לאשמועינן למת משום מעשר, וקושטא הוא דאף בביכורים אסור, אלא דביכורים ה"ה לחי.

פ"ה מ"א י"ב בחילוק באלו שא"י להתוודות

ד. פ"ה מ"א י"ב בג' דינים המוזכרים קתני הא אם עשה כך א"י להתוודות, דהיינו בהקדים מע"ש לראשון ובאכלו באניות והפרישו בטומאה, והטעם משום דבהני חיילא הפרשתו וא"כ קיים מצות המתנות והמעשרות כדינן, אלא שלא עשה ככל מצותך, אבל בהפריש ממין על שאינו מינו ואינך, דלא מהניא הפרשתו, אין צורך להזכיר הא אם כו' דאם עשה כך לא עשה כלום, ואינו עובר בהפרשה כלום אלא באכילת הטבל על סמך הפרשה זו כמ"ש מרן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ד, ומ"מ שפיר מדכר לי' בירידי שזכר ההלכות שאמרה תורה בהפרשת תרומה.

בלקחת ארון ותכריכין, מהו האיסור

ודכוותה מתפרש בלא לקחתי ממנו ארון ותכריכים למת, דאפי' לקח לא קנה מעשר, וא"כ אין האיסור בשימוש הארון, אלא בזה שאינו נוהג קדושה במעשר שנשאר בקדושתו, ומש"ה לא קתני הא אם לקח כו' דלאו בהכי תליא, ובזה יש ליישב הא דאין לוקין ע"ז לדעת הרמב"ם וכמשה"ק הרמב"ן שם, דאינו עובר בלקיחה, אלא בהוצאת המעשר לחולין, ובזה דינו ככל אוכל מעשר חוץ לחומה ושלל בקדושה.

מיהו אם באנו לפרש הפסוק בלקחת ארון ותכריכים צ"ע דהא אין האיסור בלקיחת

דהיינו אף כשאינו ראוי לפדיון, דלאו משום הפסד מע"ש הוא אלא מפני קדושתו, שלא ניתן ליהנות ממנו בשעת ביעורו, וכ"מ בגמ' דעבדינן ק"ו לקדש ממעשר הקל, שאין ליהנות ממנו בשריפתו, ולכן אף בביכורים שנטמאו דבפשוטו מצותן בשריפה כתרומה, מ"מ אסור ליהנות בשריפתן, ומשכח"ל במע"ש שאינו שוה ממון כלל, דמ"מ אסור ליהנות בשריפתו, [וכן בשעת הביעור לדעת הרמב"ם דהיינו שריפה ואיבוד, אסור ליהנות בשריפתו, ולפ"ז אף בטהור איכא איסור זה, וצ"ע], ולר"ש דמדמה ביכורים לתרומה נראה דה"ה לענין זה שמדליקין בשמן טמא.

במש"כ הרא"ש שהמדליק בשמן טמא לוקה

בפי' הרא"ש פ"ה מ"ב כתב דהמדליק בשמן טמא קודם שיפדה לוקה מקרא דלא בערתי ממנו בטמא, ואמנם ביבמות ע"ג ב' מייתנין מהאי קרא שיותר להדליק בתרומה טמאה ממיעוטא דממנו וא"כ מתפרש האי קרא באיסור הדלקה במע"ש טמא, ועיי"ש בפרש"י, מ"מ אין לוקין מהאי קרא, דאף אי מפרשין ולא בערתי לא אכלתי בטומאה מבואר שם בגמ' דאזהרתי' מדוכתא אחרנא וכמ"ש פ' רש"י [שור"ר שכ"כ הרמב"ן ע"ד הרמב"ם, עי' בסמוך], ונראה דלאו דוקא לוקה קאמר אלא אסור מדאורייתא, וכבר נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בסה"מ סוף שורש ח' אם יש למנות לא אכלתי ולא בערתי בלאו, ואף הרמב"ם שמנאן משמע בפ"ג ה"ב דאין לוקין על הדלקת נר בשמן טמא, וכן הק' הרמב"ן שם על הרמב"ם דלפי דבריו ה' ראוי שילקה וזה לא עלה על הדעת מעולם ואף הרב ז"ל עצמו אינו אומר כן, ולפמשנ"ת דהאיסור הוא ההנאה ולא השריפה, י"ל דאין בו מעשה, דאם לא ינה לאור הנר אינו עובר בלאו, ובלא טעמא דאין בו מעשה מסתבר שאין מלקות על ההנאה שאינו אלא ענין בכבוד המעשר, ואינו מענין איסורי הנאה, [ועי' לק' סק"ד בלקח ארון למת מ"ט לא לקין], ועי' ירו' סוטה פ' כשם ה"ב ובש"ך ציינו באו"ש.

ראוי, וצריך טעם למה לא הזכירו הא דסיכה כדאמר בתלמודן ובירור, והרמב"ם שהשמיט ד"ז דסיכה בשמן טמא כנראה דעתו ז"ל דלא היא כסתם מתני', ותפס הא דקיי"ל בעלמא סיכה כשתיי', וא"כ אסור בטומאה.

בתו' ביבמות דלמ"ד מע"ש ממון הדיוט מותר למכרו ובלבד שלא יקח בדמיו עבדים וקרקעות
בתו' יבמות ע"ג א' ד"ה נכסי, הביאו הא דתנן
 שהביכורים כנכסי כהן ליקח בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, משא"כ במעשר דתנן שאין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות מדמי מע"ש, ומשמע מזה דאף כשמוכר המע"ש ע"מ שלא יתחלל דומיא דביכורים שנשארין בקדושתן, מ"מ אסור לקבל תמורתן עבדים וקרקעות, וכתבו בחד תירוצא דמתני' דריש מע"ש דקתני אין מוכרין אותו היינו כמ"ד ממון גבוה, אבל למ"ד ממון הדיוט מותר למכרו אבל לא ליקח עבדים וקרקעות, וצ"ע בדפשוטו לא מצינו איסור במעות שהם חולין שלא ליקח בהם עבדים, [ואם נדרוש כן מקרא, אין לאסור אלא למת, עי' לעיל], דאף אם יש איסור למכור, האיסור הוא במכירת המע"ש שלא בדרך חילול, אבל אין לנו ענין מה עשה עם המעות חולין [מיהו שמא י"ל דבדרך חליפין גרע] והא דמפרשא מתני' בביכורים שמותר ליקח בהן עבדים ואינן, היינו משום דבמעשר ובשביעית אסור, והי' מקום לומר דאף תרומה וביכורים תופסין דמיהן, אבל לקושטא דמילתא אין קולא טפי בלקיחת בהמה טמאה מלקיחת בהמה טהורה, ובמעשר אם מוכר ע"מ שלא יתחלל, אפי' מקבל פירות תמורת המע"ש אסור, ובדרך חילול כל שאינו ראוי למצות מע"ש לא קנה מעשר, וסברא היא דאף בתרומה וביכורים לא מפקינן להו ממצותן, דמיקיימא בהו מצות אכילה ביד הלוקח, ובתו' הרא"ש שם כתב דמסתבר דכל דבר שאינו מתחלל עליו זו היא סחורה האסורה בו, ומשמע דבאמת מחלק דלמ"ד ממון הדיוט מותר למכרו ע"מ שלא יתחלל, ובלבד שלא יקח תמורתו עבדים

שהרי המעות נשארו בקדושתן, ובשלמא אם לחי מותר שפיר חיילא קדושה על התכריכין, ואיסורו רק בזה שנתנו למת, אבל אם לחי ג"כ אסור א"כ לא חיילא קדושה עלי', ונמצא שלא נתן מהמע"ש למת, ונראה דזוהי באמת הק' שאמרו בירור' ובתלמודן יבמות ע"ד א', ואמנם אם הי' אסור סיכה לחי ג"כ יש לשאול מ"ש למת דנקט, אבל בסיכה מיהא אהנו מעשיו, אבל בלקח הק' אלימא טפי דלא אהני מידי, ולפ"ז לא נתפרש מאי דעתי' דר"א בספרי דמוקים לה בארון ותכריכים למת, וכדפריך לי' ר"ע, דאף דהי' מקום לומר שנוסף איסור בנתינה למת גם בדבר שאסור לחי, אבל אכתי בארון ותכריכים דלא קנה מעשר, לא נוסף שום איסור.

וצי"ל דלר"א מתפרש שלא לקח דבר שאינו נקנה בכסף מעשר, ואמנם אין כאן איסור מיוחד למת, אלא זהו משל לדבר שאינו ניקח בכסף מעשר, והאיסור באמת בזה שאינו שומר המעות בקדושה אע"פ שלא נתחללו במה שלקח למת, שו"ר ברמב"ן יבמות ע"ד א' ונראה שמפרש כן, וברשב"א הק' למה הזכיר מת, ולכאור' נראה דבחי הי' צריך לתפוס דבר פרטי כגון ולא לקחתי ממנו בגד, אבל למת כולל בסתמא כל מילי דלא מתחלל מע"ש עלי'.

הא דאר"ע דה"ק שלא החלפתיו אפי' בדבר טהור, לא נתפרש מאי קאמר, והרמב"ן בחומש פי' דלפ"ז לא קאי למת אלא נתתי, וה"ק לא אכלתי ממנו באוני למת ולא נתתי ממנו בחליפין, ויתכן לפרש דאתיא כמ"ד ממון הדיוט דמדאורייתא מותר למכרו, וכאן נתחדש איסור למכרו ולקבל תמורתו ארון ותכריכים, א"נ לכו"ע אינו מעכב את הוידי אלא כשהחליפו לצורך מת, [ועי' בעה"ט שכ' שנתנו למקוננות], וצריך רא' לחדש כן, שו"ר בתו' יבמות ע"ג א' ועי' להלן, ואפשר דהיינו לא נתתיו לאוננים אחרים, ועיקרו לומר דהאי לאו בחילול מע"ש למת, אלא בנתינת המע"ש שנשאר בקדושתו, אבל אין זה במשמעות הלשון כלל, ועוד דלעיל מיני' דריש אשר צויתני לא נתתיו למי שאינו

וכמ"ש הר"ש פ"ד מ"ו, ועתו' פסחים ע"ה ב' דפר"י איסור מכירה רק בירושלים ומדרבנן אטו פדייה, אבל בשם רשב"א תירצו דלעולם אסור משום ביזוי מצוה, ע"ש.

שו"ר בספר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"ט ס"ק כ"ח בדברי התו' בע"ז שם, וסיים ומחזורתא דמילתא דגם מלבושים אסורים מה"ת ולא שרינן אלא פרי מפרי וגדו"ק, וכמסקנת הר"ש וזו נראה גם דעת הרמב"ם והרמב"ן עכ"ד.

איסור אכילה באנינות אם הוא דוקא מחמת מת
ה. שם מ"ב הא אם אכלו באנינה א"י להתודות, יש לעי' פשיטא, ואפשר דקמ"ל דאף באנינות דרבנן א"י להתודות, ויתכן גם שאם אכלו באנינה כולל גם כשלא הי' אונן על מת, אלא שלא שמח באכילתו, כגון שטבעה ספינתו בים דאיבעי ל' ליתובי דעת' ולא נתיישבה דעתו, דלא מצי למימר לא אכלתי באוני, וכן במתני' מסיים שמחתי ושימחתי בו, ולפ"ז מי שטבעה ספינתו לא יאכל מע"ש עד שתתישב דעתו, והדבר צריך ראי'.

באיסור לגרום טומאה למע"ש

שם הא אם הפרישו בטומאה א"י להתודות, בשנו"א הגיה אם הבעירו, ויתכן לפרש שהדליק ממנו כשהי' טמא, וכ"ש טהור כמ"ש רש"י יבמות ע"ג ב', אבל לשון המשנה משמע שהאיסור מפני שעשאו בטמא ולא בטהור, ובספרי קאמר עלה בין שאני טמא כו' ומשמע שר"ל שלא אכלו בטומאה לא בטומאת הגוף ולא בטומאת עצמו, ומתני' דקתני איסור הפרשה יש לפרש בהפריש מן הטמא על הטהור, דהיינו כשהי' טמא נטל מע"ש והפרישו, שגורם שיתבער בטומאה, ואף שלבסוף חללו על המעות ואכלו בטהרה, מ"מ קדושת מע"ש עצמו עדיפא, כדחזינן שאין מביאין לחמי תורה מחיטי מע"ש, ולר"ש אין סכין, ולר"י לקוח אינו נפדה דלא אלים קדושת', ועוד דכיון דמע"ש טמא סכין אותו ש"מ דאיקליש קדושת', דאל"כ הי' צריך

וקרקעות ובהמה טמאה, וארון ותכריכים למת, אבל חלוק לחי מותר אע"פ שאינו מתחלל, אבל בתו' משמע דמעות מע"ש מתחללין על מלבושים, וכן צ"ע בתו' הרא"ש בתירוץ בתרא דמשמע דבלא חילול מפרש לה, ובתו' לפנינו משמע דמתחלל, וכן מ"ש תוס' דמאכיל לבהמה מע"ש למ"ד ממון הדיוט, לכאו' אין מבואר בגמ' אלא דקרינן ב' דישו, אבל באמת אסור לו להאכיל, ומדאורייתא תולה כפיפות בצואר בהמה או שלא ידוש, א"נ לא תחסום דחי איסור זה.

שו"ר בתו' ע"ז ס"ב ב' ד"ה העלה, הביאו דברי התו' דהיינו מדרבנן, והקשו דהא לא מרבינן אלא פרי מפרי וגידולי קרקע, ולכן מסקי דלא שרי לחלל אלא על מידי דאכילה ושת' וסיכה, והא דמצינו היתר ליקח היינו שהמעות ישארו בקדושתן, וצ"ל לפי' זה דהיינו למ"ד ממון הדיוט, ומתני' דאין מוכרין אותו דמשמע לכל מילי, היינו למ"ד ממון גבוה, ובירור' שם מקיים למתני' ככו"ע.

מסקנת הדברים

מסקנת הדברים דאין מע"ש מתחלל אלא בדבר הראוי לאכילה ולשת' ולסיכה, וגם בזה אין מתחלל על מים ומלח דבעינן פרי מפרי וגידולי קרקע, וכן בעינן שיהיו הפירות ראויין לאכילה בירושלים, וכן אין מתחלל על מחובר, ולפ"ז אצ"ל שאין מתחלל על חלוק, והזכירו בגמ' אפשרות שמע"ש טמא מתחלל על חלוק לחי, אבל למסקנא אינו מתחלל, וכן נקטו הר"ש והרא"ש פ"ה מ"ב וכ"מ בתו' ע"ז ס"ב ב', ודברי התו' יבמות ע"ג א' לא נתבררו כה"צ, דבתו' הרא"ש מפרש דבריהם ז"ל בלא חילול, וכ"מ ממה שדימו לביכורים שאינן מתחללין, וצ"ע, גם מה שנקטו דיש היתר סחורה במע"ש, לא מצינו היתר בזה, ואמנם למ"ד ממון הדיוט משמע בירושלמי דמדאורייתא שרי, אבל מדרבנן לכו"ע אסור, ובזה אין חילוק מה לוקח תמורתו, דכל שאינו מחלל המע"ש במקח זה אסור,

ולר"י דמע"ש ממון הדיוט איכא מ"ד בירו' דמותר למוכרו, וא"כ מתני' ר"מ, אבל מסקנת הירו' דדברי הכל היא דאף ר"י מודה שאסרו מדרבנן למוכרו מפני פלפולו, והגר"א גרס זלזולו, ונראה דאין לפרש שהמכירה עצמה זלזול, דא"כ לא נתחדש כאן טעם, דהא מעיקרא מה"ט אתינן עלה ומייתי ק"ו מתרומה וביכורים דשרי, אלא יש לפרש מפני שמזלזלין במחירו מפני הטורח להעלותו לירושלים, ואף כשכבר חיללן על מעות מחירו מזלזל, ולפ"ז יש לקיים נמי הגרסא פילפולו דהיינו שאם נתיר למכרו הוא יהא דבר הנמכר תמיד, דמי שעולה לירושלים חפץ בו מפני שמחירו מועט, והיינו פלפולו שהוא עובר לסוחר, ואין להתיר זלזול בו כ"כ, ועוד טעם אמרו כדי שיהיו הכל זקוקים למחיצתן, וצ"ע בר"ש שהעתיק דמתני' ר"מ, והרי מסקנת הירו' דאתיא ככו"ע.

ובירו' הוכיחו מהא דאר"י קדושין נ"ב ב' דהמקדש במע"ש במזיד קידש, ומשמע דלכתחלה לא יקדש, וש"מ דאף לר"י אין מוכרין ומה"ט אין מקדשין, ומבואר בקדושין שם דבאשה חבירה לא קנסו את המקדש שיאכל כנגדו או שיחזור דמים למקומן, ויש ללמוד מזה דאע"פ שעבר על איסור מכירה לר"י לא קנסוהו, ועי' ירו' לענין עבר ומשכן עבר והרהיז.

אם בירושלים מותר למכור מע"ש

ויש להסתפק אם מוכרין מע"ש בירושלים לר"י, דלכאור' טעמא דפילפולו וצריכין למחיצתן לא נאמר בירושלים, שאין מזלזלין במחירו, והרי בעליו בירושלים, ומתני' דקדושין באמת מיירי חוץ לירושלים מדמפרשין התם דמה"ט שוגג לא קידש משום אונסא או טרחא דאורחא, ולפ"ז י"ל דמש"ה קתני סיפא ולא יאמר אדם לחבירו בירושלים, משום דלר"י מוכרין אותו בירושלים, מיהו אפשר דבכל דוכתא אסרו מכירה, ולר"מ ודאי דבכל דוכתא אסור מדאורייתא, והא דתנן פסחים ע"ה ב' שאין פודין מע"ש בירושלים, ולגרש"י שאין מוכרין, ע"כ הכונה מכירה דרך

לחללו ולאכלו בטהרה דוקא, אבל אם כל פירותיו טמאין לא מיקרי הפרישו בטומאה, וכמ"ק ברמב"ם פ"ג ה"ג, וכ"כ מרן זללה"ה בדמאי ס"ב סק"ד דהאיסור לגרום טומאה למע"ש, [ועי' סוכה ל"ה ב' דשל מע"ש בירושלים לא יטול מפני שמכשירה לקבל טומאה].

מ"ט קתני דוקא ארון ותכריכין

שם לא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת לא נתתיו לאוננים אחרים, ברמב"ן עה"ת פי' דלפ"ז עיקר הוידוי משום אוננין אחרים ואגב זה מתודה על ארון ותכריכין, ועי' לעיל ס"ה ס"ק ה' דבכלל מצות מע"ש נתינה לאחרים כדתנן שמחתי ושימחתי בו, ולכן חשיב נתינה לאוננים אחרים חסרון בעיקר קיום המצוה, ולא רק לפני עור, ולפי' הרמב"ן ביבמות שם ס"ל להאי תנא דה"ה דלחי אסור, והפסוק מיירי במוציא מע"ש לדברים שאינו יכול לקיים בהן המצוה, ונקט מת שכל צרכיו אסורין, וה"ה לחי בדברים שאינן ראויין למצותן, והנה ביבמות שם וכן בירו' מפרשין לקרא בסיכה, וצ"ע מ"ט לא פירשו הכי במתני', ואפשר דתנא דמתני' רבותא קמ"ל דאם לקח ממנו ארון ותכריכין אינו יכול להתודות, אע"פ שהאיסור עבר המוכר בזה שלא אכל המעות בקדושתן, ודומיא דלא נתתיו לאוננים אחרים.

פ"א מ"א מע"ש אין מוכרין אותו בטעמא דאין מוכרין מע"ש

ו. פ"א מ"א מע"ש אין מוכרין אותו, פי' שהלוקח ינהג בו קדושת מע"ש ויתן למוכר מעות חולין כמ"ש הר"ש מירו', וכ"כ בפ"ד מ"ו, ופי' בירו' מפני שכתוב בו קדושה, והנה הא דאינו יכול לזכות המעשר ללוקח דרשין קדושין נ"ד א' מלד' הוא קדש בהוייהו יהא, אבל הכא אשמועינן שאסור למוכרו מפני שמזלזל בקדושתו כמו אין שוקלין כנגדו, ולכן אסור ליטול מעות ע"ז שנותן לחבירו זכות אכילה, אע"פ שיודע שלא זכה בגוף הפירות,

כדבי ר' ינאי ע"ז ס"ב ב', וי"ל דע"מ שיזכה בחולין תחתיהן אסור, ורק ע"מ שישלם בפירות או במעות מותר, דהו"ל דבר שנתפס בקדו"ש אלא שאיחור התשלום גרם לו שלא יתקדש, אבל ע"מ שלא יתקדש אסור.

ביאור החילוק בין מוכר פירות שביעית ע"מ ליקח בהן פירות ללוקח עבדים וכיו"ב

ז. ברמב"ן ע"ז ס"ב א' מתבאר דהלוקח בדמי שביעית או בפירות שביעית דבר שאינו נאכל כגון עבדים וקרקעות כיון שאינן נתפסין בקדושת שביעית אסור מן התורה, וכן בפורע חובו כיון שאין המעות נתפסין בקדו"ש הו"ל סחורה, אבל המוכר פירות שביעית במעות ע"מ ליקח בהן פירות לאכלן בקדו"ש, נתפסת קדו"ש במעות ולא חשיב סחורה, והנה החילוק בין מעות לשאר מילי הוא משום דמעות אינן מטרת המקח, וכיון שעומדין ליקח בהן פירות שפיר נתפסת בהן הקדושה, משא"כ בלוקח עבדים ואינן, דכיון שאינם ראויין למצות שביעית בעצמן הו"ל סחורה ואינן משמשין בתורת דמים, שהרי הם דבר הנקנה ולא כמעות, [כ"כ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה בכונת הרמב"ן].

ב' אפשרויות מ"ט לוקח עבדים הוי סחורה ונפק"מ בזה

ויש לעי' אם הא דלוקח עבדים חשיב סחורה היינו מפני שהי' יכול ליקח דבר שראוי למצות שביעית, ונמצא שבא להרויח מפירות שביעית דבר שהוא חולין, אבל אם לא הי' ענין תפיסת דמים בשביעית, לא הי' חשיב סחורה כל שלוקח לעצמו והותיר, דכיון שא"צ לו שפיר מוכרו, או"ד הא גופא דמתפס המעות בקדו"ש מצילו מאיסור סחורה, ומהא דבבבכור ונו"ט שרי בלקח והותיר וכיו"ב משמע דלא חשיב סחורה ככה"ג ונפ"מ במוכר בהקפה דחשיבא מכירה בהיתר, אלא שלא נתפסה הקדושה, ולכא' נראה דבמע"ש אין איסור סחורה, דשאני שביעית שזוכה מן ההפקר ולא ניתנה אלא לאכלה, אבל

פדיון, דהיינו דאסור בירושלים ושרי בגבולין, אבל אם הכונה מכירה א"כ בכל דוכתא אסור, וגם הול"ל לא ימכרנו לבני חבורה, מיהו לפר"י שם דבירושלים גזרו מכירה אטו פדייה ניחא, אבל ע"כ קושטא הוא מ"ש תו' בשם הרשב"א דמשום בזיון אסור בכל דוכתא [ובר"ש כתב דאתיא כר"מ, ולפמשנ"ת מהירו' אתיא שפיר ככו"ע, ועתו' הרשב"א שם] ואם נימא דלר"י בדין הוא שיהא מותר למכרו בירושלים כמש"כ, ומ"מ גזרו אטו פדייה, ניחא דנקט תנא שאין מוכרין, לומר דאף מכירה אסור ואליבא דר"י איצטריך, שו"ר בירו' כיני מתניתא אין פודין מע"ש בירושלים, ומזה משמע דגרסי' שאין מוכרין, ומפרש בירו' דהכונה אפי' דרך חילול, וכן העתיק הרמב"ם שאין פודין, [ועתו' הרשב"א שם ובתו' יבמות ע"ג א' הובא לעיל סק"ד, משמע דעת ר"י דלא מחלק בין מכירה דרך חילול או לא, וכבר רמז לזה הרשב"א שם בסוה"ד, ודברי ר"י צ"ת וכמש"כ מזה לעיל שם], - (קצת משמע מזה דהי' מועיל פדיון אף לשמן שנבלע, דקאי הך אצלי דקתני ברישא, ועי' בזה לעיל ס"ב סק"י).

בירו' מוכיח משביעית דמותר למוכרה, והי' מע"ש לר"י, ודחי מזו מכירתה של שביעית זהו חילולה, פי' דכל עיקר הנדון במע"ש הוא כשאינו מחללו, אלא רוצה שיהיו המעות בידו חולין, וזה לא שמענו בשביעית שהרי המעות נתפסות, ויש לעי' הא בשביעית הפרי עצמו אסור, וא"כ נהי דנתפסו המעות בקדושת שביעית, מ"מ יש ביזוי קדש שהרי לא נתחללו הפירות, וי"ל דמ"מ כיון שלא החליפן בחולין אין בזה ביזוי, דלגבי המוכר כדרך חילול דמי, ואף שלא מצינו לימוד למע"ש משביעית דלמ"ד ק"ו איפריך עיקר הק"ו, [וגם אם הי' הק"ו הו"מ למיפרך דמכירתה זהו חילולה, וכן יש גורסים בשם הגר"א], מ"מ נקטו בירו' דמדאורייתא מכירה מותרת לר"י, דלית לן מהיכן לאסור. — הוספה לפו"ר ויש לעי' הרי מותר למכור בהקפה אע"פ שלא נתפס כלום כנגדן

ועיקר הדבר דקנסין ל' בעבר ומכר מתבאר בירו' פ"א ה"ג דמפרש כאן דרך מכירה כאן דרך חילול, והיינו דבדרך מכירה יאכל כנגדו, וכ"מ בפ' הגר"א בירו' אמתני', דעבר ומשכן ועבר ומכר והחליף קנסין ל', וכבר הבאנו בזה לעיל ס"ד סק"ט דברי אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה שכתב ליישב פסק הרמב"ם דקתני יאכל כנגדן ולא מחלק דבאשה חבירה א"צ, משום דלמ"ד ממון גבוה קנסין ל' על עצם המכירה ורק לר"י מחלקין בהכי, ועמש"כ עוד בזה אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ז.

בירושלמי פ"א ה"א בענין משכון

ח. ירו' פ"א ה"א עבר ומשכן עבר והרהין כו' לכא' הנדון לאחר שכבר משכן, אם קונסין אותו להחזיר המשכון, וכ"מ ברמב"ם, ונראה מזה דפשיטא להירו' דנשלם האיסור בשעה שמשכנו, אבל בזה שמשכה המשכון בידו אין איסור כלל, ויש להבין מ"ט הרי בכל שעה הוא מעכבו בשביל חובו, וי"ל דכיון שהאיסור מפני שכתוב בו ברכה, לא חשבינן גנאי אלא בזמן המשכון וההלואה, שאין זה דרך ברכה, אבל כשהוא ברשותו חשבינן ל' כקנה משכון וכבר נשלם האיסור, או דרק גנאי גדול שבשעה שמשכן או מרהין נוגד את הברכה.

ומסקנת הירו' מן מה דתני אין ממשכנין אותו ולא מרהינין אותו הדר אמרה עבר ומשכן עבר והרהין קונסין בו, ולכא' נראה דדייק מדאיצטריך למיתני תרויהו, דלכא' כל ממשכן בכלל מרהין, שעכשיו ההלואה נסמכת על המשכון והיינו מרהין, וא"כ לא איצטריך למיתני אלא מרהין ותו לא, אלא הא קמ"ל דאף לאחר שמשכן אין מרהינין, והיינו שלא יניחנו בידו אע"פ שכבר משכנו, ויתכן גם דמדנקט משכון ברישא משמע הכי, שהרי הסדר הראוי לשנות הוא מרהין דהו"ל בשעת הלואה ומשכון לאחר הלואה, אלא כיון דהאי מרהין כולל לאחר שמשכן מש"ה הנייה לבסוף, מיהו י"ל דלא זו

מע"ש שלו אף דממון גבוה הוא, אין בזה אלא משום כבוד המעשר, וכן למ"ד ממון הדיוט שרי למוכרו מדאורייתא, ויש ללמוד כן מהא דפרי שני נתפס בשביעית, ובמעשר ליכא ד"ז, והיינו מה"ט דזכות מכירה בשביעית לא ניתנה להרווחת המוכר.

ולפ"ז הלוקח עבדים בדמי שביעית יאכל כנגדן אע"פ שהמוכר חבר ונוהג קדו"ש בדמים, דמ"מ הלוקח הרויח במכירה זו, והו"ל סחורה, אבל במע"ש בחבירה קתני קידש ולא קתני יאכל כנגדן, ואמנם גם בשביעית אמרי' מקודשת, ולא קתני יאכל כנגדן, אלא דהתם נ"ב א' אמתני' דמעשה באחד שליטת כו' קאמר רב ש"מ המקדש בפירות שביעית מקודשת, ואיכא למימר דבאמת הדין שיאכל כנגדן, וכדאמר בירו' דמה בין קונה אשה לקונה שפחה, וכ"מ ברמב"ן ע"ז שם דקדושין ועבדים שוין ע"ש, ומשמע דיאכל כנגדן, [הוספה לפו"ר, זה אם נפרש יאכל כנגדן קנס, אבל אם זה חילול א"כ לא שייך בהודיעו והוא חבר, ובפשוטו נראה דבפרי עצמו לא אמרו יאכל כנגדו לפי שהלוקח נוהג בו קדושה, ורק בדמים שסבור שנתחללו צריך לאכול כנגדם ומש"ה לא קתני בההיא דקידושין נ"ב א' יאכל כנגדן, מיהו י"ל דתנא לא מיירי בדיני שביעית].

אימתי קנסין ליה שיאכל כנגדן

מיהו נראה דלמ"ד ממון גבוה כיון דאין מוכרין מדאורייתא, חשבינן ל' כאיסור סחורה וקנסין ל' שיאכל כנגדן או שיחזרו דמים למקומן, ואף למ"ד ממון הדיוט הגדרת האיסור כסחורה דשביעית, אלא דלענין דיעבד לא קנסין ל' באשה חבירה, ואמנם יש סברא לומר דלמ"ד ממון גבוה כיון דלא חיילא מכירתו אין כאן סחורה, שהרי לא מכר שום דבר אלא שקיבל דמים ע"ז שמניח את חבירו לאכול מע"ש שלו, מ"מ מדרבנן יש מקום לקונסו כמכירה גמורה, וכדין סחורה בשביעית, דה"נ עושה סחורה בקדש שלא הותר למוכרו.

באיסור לשקול כנגד מע"ש

מ. שם ולא שוקלין כנגדו, בירו' בעי האחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה, דכיון דתרוייהו מעשר י"ל דלא חשיב זלזול במעשר, או"ד כיון דלאו צורך המעשר הוא אסור, ונראה דאין להביא ראי' מדאמר' שבת כ"ב ב' מע"ש אין שוקלין כנגדו דינרי זהב ואפי' לחלל עליו מע"ש אחר, ומפרש התם דלמאן דשרי בקונסא הכא אסור גזירה שמא לא יכוין משקלותיו וקא מפיק להו לחולין, ופרש"י שמא לא ימצאם מכוונין ולא יחלל המעשר עליהן ונמצא שביזה המעשר שלא לצורך, ולכאור' משמע דבמעשר כנגד מעשר דליכא האי חששא מותר, אבל באמת ל"ד דהתם לצורך מצות המעשר הוא שרוצה לדעת אם יכול לחלל עליו, והו"ל כהדלקת נר, אבל הכא מעשר הוא ולצורך החלוקה הוא שוקל.

מיהו מצינו גבי בכור בכורות ל"א א' דאע"פ שאין שוקלין אותו בליטרא אבל שוקלין מנה כנגד מנה, ובפשוטו מתפרש כמש"פ הרמב"ם שמחלקין המנות שיהיו שוות, ונלא כמש"פ רש"י שרק בליטרא של משקל אסור, אבל חתיכת בשר חולין שמכוונת במשקל כליטרא, מותר לשקול כנגדה בשר בכור, ואמנם רישא משמע הכי, אבל לשון מנה כנגד מנה משמע מה שמחלקין ביניהם, ולע"כ בזה], ומשמע מזה דיותר דרך כבוד הוא בחלוקה זה כנגד זה, דלא הוי דרך מקח, וא"כ י"ל דגם במעשר הא עדיפא משיחלקו האחין במשקל, דלא משמע שאין מחלקין מע"ש במשקל, (דהא שוקלין אותו), וא"כ ג"ו חשיב צורך המעשר, אבל בירו' לא פשטוה מזה, ולדינא נחלקו הרמב"ם והראב"ד, ופשטות הירו' דנשאר בספק, ופסק הרמב"ם לחומרא, ולדעת הראב"ד אם נימא דמייתי ממתני' דין כנגד שמן, ג"כ יש לנקוט לאיסור, אלא שהראב"ד מפרש המסקנא דאשכח תני מותר נאמר עד"ז, וכבר כתבו הרי"ק והכ"מ דל"מ כן בירו' שלפנינו.

אף זו קתני, והרמב"ם בפ"ג הי"ח שהעתיק רק עבר ומשכן כנראה ל"ג עבר והרהין במסקנא, אבל ה"ה הרהין, אלא דהרא"י היא שבעבר ומשכן לא ירהין, אבל ה"ה דבעבר והרהין לא ירהין.

שם בירו' האוכל מע"ש שלו כו' מזיד יחזרו דמיו למקומן, כאן לא מיירי במקח ולא שייכא חזרת דמי המקח, אלא יטול דמים לאכלם בקדושת מע"ש.

שם ואם היו מעות כו' אם נפרש שלקח במעות מע"ש פירות ואכלן, א"כ גם כאן לא שייכא חזרת דמים שהרי המקח נתחלל כשלקחו, ויש לפרש לפ"ז דשאני מעות ששייך להמציא קנס באכילת דמים בירושלים, שהמעות קיימין בעולם אע"פ שנתחללו, משא"כ במע"ש עצמו שלא היו דמים מעולם, וזו דעת הראב"ד בפ"ז ה"כ שהוסיף על מ"ש הרמב"ם ואם כסף מעשר"ר אכל יחזרו דמים למקומן, א"א וישלם מה שאכל, ור"ל דאין כאן דמי מעשר שהרי הפירות קדשו ואכלן, וע"כ מפרש מעות כנגד מה שאכל, אבל מלשון הרמב"ם משמע שיחזרו דמים למקומן שהרי הם נשארו בקדושתן, ולפ"ז מיירי שנתן המעות בדבר שאינן מתחללין עליו, כגון עבדים ובה"ט, או שנתנן לבלן, ויש לעי' דא"כ מ"ט דמ"ד שוגג יצעק לשמים, הרי יכול לתקן בחזרת דמים או שיחללם ויאכל כנגדן, ומשמע מזה שהמעות נתחללו, ומ"מ יש יתרון בחזרת אותן דמים, דדמי לביטול מקח, ולכו"ע מחייבין לי' במזיד, ועמש"פ בזה אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה ס"א ס"ק י"ב, ולפ"ז ניחא דמיירי במעות שנשארו בקדושתן אבל מלשון יצעק לשמים משמע שנעשית העבירה, - ובדין לוקח פירות במזיד ע"מ לאכלן חוץ לירושלים עיי"ש פלוגתת רש"י ותו' קדושין נ"ו א', ובענין שור לחרישה עמש"כ ס"ד סק"ז, ולפ"ז קנה מעשר, וכ"נ כאן לפי הראב"ד עכ"פ.

באיסור להחליף במע"ש

י. שם ולא יאמר אדם לחבירו בירושלים הילך יין כו' לעיל קתני אין מחליפין והיינו להחליף יין של מע"ש בשמן של חולין, וכיון שאינו מתחלל אלא על כסף צורה, [עי' שיטות הראשונים ז"ל בזה לעיל ס"ג סקי"א] הו"ל כמכירה, אלא דיש בזה קצת חידוש טפי ממכירה, כיון שאין ניכר שכונתו להוציא לחולין, אלא שאינו מתחלל אפי' אם ירצה, ועוד דדמי טפי לדרך אכילה, ונראה דהכא מיירי ביין ושמן של מע"ש, ואע"פ שמחליפין מע"ש זב"ז אפ"ה חשיב כסחורה, וכדאמר' קדושין נ"ג א' שאין חולקין קדשים זה כנגז', והיינו דאיצטריך לאשמועינן וכן שאר כל הפירות, דלא נימא דיין ושמן מינכר טפי כשני מינין, אבל במחליף שני מיני ינות שפיר דמי.

במתנת חנם

ולפ"ז אפשר דלא שרינן מתנת חנם אלא ביין ושמן של מע"ש, וכדאמרו בירו' הילך יין שאין לי שמן, אבל ליתן מתנת חנם כה"ג בשמן של חולין תמורת היין אסור, דלא התירו סחורה במע"ש, ורק כשמחליף מע"ש במע"ש מהני מתנת חנם, דסו"ס לא הרויח אלא שהחליף המינין, וכע"ז כתבו תו' ע"ז ס"ב א' ד"ה דיהיב לענין צד היתר דפירות שביעית וה"ה מע"ש דמייתי מיני' התם עי"ש, ואמנם בתוספתא פ"י כן אין מחליפין, ולפמש"כ אין מחליפין מיירי בחולין, מ"מ כיון דלא קתני התם סיפא דמתני' מתפרש שפיר דלא התירו אלא ביין ושמן של מע"ש.

והיינו דאיצטריך תו לאשמועינן ברפ"ג דנותנין זל"ז מתנת חנם, דאע"פ שזה נותן לו טרחתו בחנם וזה נותן לו פירות, והו"ל כמחליף שכן פועל במע"ש, אפ"ה כיון שע"י פעולתו נעשין הפירות ראויין, לא חשיב כמשתכר חולין, אלא שזהו השיעור שהי' לו ממע"ש, וכן הפועל ע"י טרחתו כהשביח את המעשר, וכהיהא

דחמרים ע"ז שם, אבל מתנת חנם במילי אחריני אסור וכמש"כ.

בירושלמי פ"ג ה"א לא יאמר לחבירו העלה לי חבית זו לירושלים

בירו' פ"ג ה"א מייתי ברייתא דקתני לא יאמר אדם לחבירו בירושלים העל חבית זו של יין ממקום למקום לחלק, ויש להבין מ"ש בירושלים מחוץ לירושלים, והי' מקום לומר דחוץ לירושלים שאין הפירות ראויין לא חשיב כפורע חובו, אלא שסאה פירות חוץ לירושלים שוין כחצי סאה בירושלים, וזה שהעלה את כל הסאה השביחה, ונותן לבעה"ב חלקו, משא"כ בירושלים שהפירות כבר ראויין, דלא חשיב כשותף בשבח הפירות, אבל משמעות הירו' איפכא דבירושלים לרבנן מותר עי"ש, ואפשר דכיון שנותן לחבירו חצי, א"כ בדידי' קא טרח, אבל חוץ לירושלים לא חשיב כדידי' כ"ז שלא העלה, והיינו דתלי לי' בפלוגתא דירקות שדה מצויין, דעי"ז חשיב כהחליפו מיד, ועדין צ"ע, - עוד שם בירו' מיבעיא לי' אם אחר שאמר העלם שנאכלם ושנשתם והעלם, אם נעשה כשותף, ויכול לומר לו טול חלקך, או דלא הותר אלא כשלבסוף ג"כ אוכלין יחד, ולכאור' יש ללמוד מההיא דאביי ע"ז ס"ב א' דנותנין לפועלים שכרן מהפירות, וש"מ שא"צ לאכלם כאחד, ונוטלין חלקן, - עוד שם מיבעיא אם יכול לומר העלה חבית יין שנאכל שם מהשמן ששם, מי בעינן דוקא ששותפות אכילתם במה שמעלה, או"ד כל שמזמינו דרך סעודה שפיר דמי, - וקאמר התם אף במעשר בהמה כן, ויתכן שזו שאלה אי שריותא דמתני' אף במעשר בהמה כה"ג, דהעלהו שנאכלנו, ואפשר דהא פשיטא לי' דשרי אלא דס"ד דמותר ליחלק במעשר בהמה תמורת מע"ש, וע"ז קאמר שהם שני עניני קדש ואסור, מיהו משכח"ל במעשר בהמה עצמו כגון שמעלה בהמת מעש"ב חי' וחולק בשחיטה, והיינו דקאמר שא"ל העל לי בהמה חי' [כצ"ל ול"ג וחי', דהכונה בהמה שבחיים לאפוקי

והיינו דקאמר מכאן ואילך מקח אחר הוא לומר שהתשלומין מדמי מעשר זהו ענין אחר, ואף אם יחזרו דמים, מ"מ המקח נקנה, ואפשר דלא אמר כן אלא בקיני זבים ואינך דאין מעות קונות, אבל בעבדים וקרקעות י"ל שקנה בכסף, ואם יחזרו דמים, לא קנה כלל, ואפשר דהיכא דידע שזה כסף מעשר וכסבור שמתחללין המעות, י"ל דנתחייב במעות חולין, דלא חשיב מקח טעות אלא טעות, והיינו דאמרו בירוי' שהתשלומין כמקח אחר הוא, וכבר ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בס"א סק"ד טעמא דקדשו אע"פ שלא קנה מעשר, ואע"פ שקנסו דחזרו דמים למקומן, דמיתוקמא נמי כשברח המוכר, או משום דניחא לי' ללוקח דלקנסוהו, ולע"כ כה"צ בזה.

בירושלמי בדין תרומה שלקחה בכסף מעשר ונטמאת בטבוי

יב. ירוי' פ"ג ה"ב תני שלא יבא לידי פסול כו' אר"י שנפסל בטבוי' לאוכלו אין את יכול כו' לפדותו אין את יכול כו' מבואר בזה דתרומה שלקחה בכסף מעשר ונטמאת בטבוי' אינו יכול לפדותה, משום דמכח המעשר לא נפסל בטבוי', ויש להבין מה בכך סו"ס השתא קדושת המעשר בתרומה וקרינן ב"י לא תוכל שאתו והדין נותן שיפדה, ומה סברא היא לומר שמכח המעשר ראוי לאכילה, הרי אין המעשר כדבר נפרד מן התרומה, דהשתא זהו החפצא של המעשר, ונראה דבשאר איסורין הדבר מובן שא"א ללמוד מלא תוכל שאתו שאם נבלע בשר טריפה בפירות מעשר שיוכלו לפדותן כיון שאינו יכול לאכלן, ואף כשנעשה המעשר חפצא דאיסורא כגון בבשר בחלב אם הי' מותר בהנאה, דמ"מ אין להתיר לפדותו מכח זה, דלא מצינו אלא כשהלכות המעשר גורמין, דכיון שמצות המעשר אוסרתו באכילה הרי היא מתירה פדיונו, וכמו חוץ לירושלים, אבל לא כל עיכוב באכילה מתיר פדיון, דחזינן לי' כמעכב חיצוני, וה"נ בטומאת תרומה, דשם טומאה לא מהני מידי, כיון דלגבי מעשר מיקרי טהור.

שחוטת], זו ואנו אוכלין בשר שחוטת שיש לי שם, ולע"כ בכ"ז ורשמתי לפו"ר.

בירושלמי פ"א ה"ג בחילוק שבין דרך מקח לדרך חילול

יא. ירוי' פ"א ה"ג מן מה דאר"י בשם שמואל נקנה המקח הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכאן דרך חילול, פי' דכיון דאמר נקנה המקח הרי"ז מתפרש דהמוכר כאן והמקח קיים, והיינו דקתני יאכל כנגדן שהמקח קיים אלא דקנסינן ללוקח לאכול כנגדן, כיון שבא להרויח ע"י שלקח הבהמה טמאה שתהא בידו חולין, ומעות מעשר ביד המוכר, ועכשיו יצטרך לאכול כנגדן מעות מעשר, והיינו דרך מכירה שלא נתכוין שיתחללו המעות עליהן, אבל דרך חילול שהי' סבור שיתחללו המעות עליהן, וכן בלוקח פירות ובהמה שוגג או לוקח מים ומלח שלא התנו שישארו מעות הקדושות ביד המוכר, בזה יחזרו דמים למקומן, דהו"ל מקח טעות.

שם בסוף הפרק, ר"י בשם שמואל נקנה המקח, ריב"ח כיפורה, ואר"ה מן מה דתנינן יאכל כנגדן הדא אמרה קדשו, א"ר יוסי מכיון שמשך נקנה המקח מכאן ואילך מקח אחר הוא, פי' דשמואל אמר שהמקח נקנה וקנסוהו רק לאכול כנגדן, וכן אריב"ח דהקרבנות שהביא כיפרו, א"נ ר"ל דהקרבנות מחלטת את המקח, כאילו אמר כיפורה קונה את המקח, ומייתי מדקאמר יאכל כנגדן ולא קאמר יחזרו דמים למקומן הדא אמרה קדשו, א"נ אם הי' הדין דלא קדשו והו"ל חולין בעזרה נמצא שלא הרויח כלום במקח זה, ולית לן למקנסי' לאכול עוד כנגדן, וע"כ שהקרבנות קדשו, ושפיר קאמר ע"ז שיאכל כנגדן מה שהרויח, אר"י מכיון שמשך נקנה המקח כו' פי' דהתשלומין אינם קובעים אם המקח יחול, דבשלמא בלוקח דרך חילול, אם אין חילול אין מקח, אבל במכירה שמתחייב לשלם על בהמת חולין, ולבסוף משלם ממעות מעשר, שפיר יש לקיים המקח, ויצטרך לשלם מן החולין, כמה ששויים דמי מעשר שהי' אמור ליתן לו ע"ז,

תמצית הדברים בקצרה

סימן ו

בדין סיכה, ובדיני מכירה, במע"ש

א. פ"ב מ"ב רש"א אין סכין שמן של מע"ש בירושלים, מדלא פליג ברישא דקתני ניתן לסיכה ור"ש אוסר, וכן מדלא קתני הכא רש"א מע"ש לא ניתן לסיכה א"ג אין סכין מע"ש סתם, משמע כמ"ש הגר"א בשנו"א דמודה ר"ש בלקוח בכסף מע"ש שסכין, והיינו דקאמר דשמן של מע"ש עצמו אין סכין, אבל מודה דניתן לסיכה, וניחא בזה דלא הויא סתם ואח"כ מחלוקת, מיהו טעמא בעי מנ"ל לר"ש לחלק בזה, ומדאמרו בירו' כאן השיבו דברי סופרים לד"ת יש ללמוד דר"ש מדאורייתא קאמר, ואפשר דמודה ר"ש להא דדריש יבמות ע"ד א' דמע"ש שנטמא סכין אותו, ובירו' נמי מייתי מינה דסיכה דאורייתא, אלא דהתם לא אוקמה בנטמא דומיא דמת, ויתכן שזה מרומז במ"ש אין סכין בירושלים, לאפקוי מע"ש שנטמא שאין דינו כבירושלים לענין פדיון, והנה מע"ש שנטמא כיון שאפשר לפדותו ולאכלו בטהרה, קדושתו כדין לקוח, וסבר ר"ש דלא שמעינן מינה למע"ש עצמו, והרי מצינו לענין לחמי תודה שאין מביא מחיטי מע"ש אלא ממצות מע"ש, וכן לר"י לקוח לא אלים קדושתו למיתפס פדיונו, ורבנן סברי דילפינן ק"ו מתרומה, ודחי ר"ש דאשכחן שהקלו בתרומה טפי ממע"ש בכרשינין ותלתן, והגרע"א ז"ל הק' מנ"ל דסכין מע"ש טהור הא מקרא לא שמעינן אלא טמא, אבל כבר אמרו בירו' בע"א דכיון שאפשר לפדותו הו"ל כטהור, וא"כ הקו' רק דנחלק בין מע"ש עצמו ללקוח, ושפיר ילפי רבנן מתרומה דהיא עצמה מותרת, ויש לעי' מאי פריך ביבמות שם דנימא שמותר ליקח ארון ותכריכין במע"ש שנטמא, מה סברא יש בזה, בשלמא סיכה אשכחן שהיא כשתיי, וי"ל דע"כ במע"ש אינה כשתיי מדשרי בטומאה, וס"ד דעדיף להתיר מלבושים לחי מלהתיר סיכה בטומאה.

עיקר שריוותא דסיכה בתרומה מצינו בירו' דדריש למשחה לגדולה למשחה לסיכה, וע"כ דרשא גמורה היא דאין להתיר סיכה מכח אסמכתא דסיכה כשתיי, ולפ"ז סיכה לזו נמי באיסור עשה דלך נתתם למשחה, מיהו לענין מלקות כ' תו' נדה ל"ב א' דקרא דולא יחללו אסמכתא היא, וכ"כ שם הרמב"ן מירו' בשמעתין, ואפשר דהיינו דמייתי בירו' שהקלו בתרומה דכהן ססך שמן ש"ת מביא בן בתו ישראל ומעגלו ע"ג מעיז, לומר דנעשית מצותו בסיכה, ולפ"ז יתכן שזר חייב קרן וחומש על סיכה מדאר', אע"פ שאינו לוקה, כיון דלגבי כהן קרינן ב' כי יאכל, ולפ"ז אפשר דר"ש הוכיח מהא דמע"ש שנטמא שנטמא סכין אותו ש"מ דבמע"ש אין סיכה כשתיי, וע"כ אין ללמוד מתרומה דהתם כשתיי היא, והרמב"ם באמת השמיט היתר סיכה בטומאה במע"ש, ועמ"ש בפיה"מ בדברי ר"ש וכן פסק בהלכות ע"פ פ"י זה.

ב. שם מ"ב ג' ד', מה שהקלו בתלתן של תרומה הוא שמותר לחוף בו, ובכרשינין שמותר להאכיל לבהמה, ובמע"ש לא התירו לחוף ולהאכיל אלא לאוכלו, ומה שהקלו בטהרתן זהו דין נוסף דכיון שאינו אוכלן לא החמירו, אבל אם בא לאוכלן מסתברא דצריך לעשות הכל בטהרה, והא דהחמירו בכרשינין ניחא דלא מצינו היתר לבהמה במע"ש, ואף למ"ד ממון הדיוט דקרינן ב' דישו, אפשר שאסור לו לדוש בלא כפיפות התלוין בצוארה, ורק לענין איסור חסימה אהני דקרינן ב' דישו, אבל בתרומה דרשינן מנפש להתיר לבהמה, ורק משום הפסד אסור, אבל בתלתן צריך טעם למה אסור חפיפה במע"ש, ואפשר דאחר החפיפה משליכין לבהמתו, דהכי משמע בתוספתא שהדרך להשליכו ומ"מ נשאר בקדושתו דקתני שלא תחוף בו ישראלית, ובפשוטו איסור חפיפה בתלתן של מע"ש הוא אף בלקוח בכסף מע"ש, דהא לרבנן לא מחלקינן ביניהו, וכן לפי הסברא שכתבנו בטעם האיסור, וא"כ אין לר"ש ראי' לאיסור סיכה מאחר שמודה דבתלתן החמירו טפי, וע"כ דראיתו מהא דבתרומה הקלו להאכיל לבהמה אוכל שאסור לזרים משא"כ במע"ש, ומצינו כן בכרשינין ותלתן שמעשרותיהן מדרבנן, אבל ה"ה באוכל שנפסל קצת אע"פ שקדושתו מדאורייתא, - שם בש"א כל מעשיה בטהרה כו', לפמש"כ יש לפרש דב"ש לא שרו אלא מעשה חפיפת הראש, אבל קודם לכן יש לחוש שיאכלם, וכן בכרשינין רק כשמאכיל לבהמה ממש, וב"ה שרו לאחר השרייה שכבר הוחלטו לחפיפה ולבהמה, - שם ונכנסין לירושלים ויוצאין, בביאור הירו' דס"ד דמתני' רשב"ג, - שם נטמאו רט"א כו' אבל חוץ לירושלים אין לחלק בין טמאין לטהורין, ובירושלים שאני שהטומאה מתורת הפדיון.

ג. הר"ש בפ"ח דשביעית כתב דמדליקין בשמן של מע"ש טהור, ורק בטמא קאמר לא בערתי, וכבר תמה הגר"א דאפי' טמא קאמר וכמש"פ רש"י ביבמות ע"ג ב', וכדקתני כל שהוא חוץ לאכילה ולשתיי ולסיכה יאכל

כנגדו, וגם בתרומה פשוט מסביר שאסור לאבדה בטהורה, וכ"מ בתוספתא דשביעית שאין הדלקה במע"ש, וגם אין סביר לאסור במע"ש טמא, אם טהור מותר, דהא סכין במע"ש טמא, וכ"מ ביר' דלא איצטריך קרא אלא באינו ראוי לפדיון, וכתב דהר"ש בפרק ?? הדר ב', ואיסור הדלקה הוא אף בעומד לשריפה, כגון ביכורים שנטמאו, דמשום כבוד הוא דאסור להשתמש בשריפתן לצרכו, וכדילפינן הקדש בק"ו ממעשר, ואמרו ביר' דלא איצטריך לאשמועינן אלא באינו ראוי לפדיון, ולר"ש נראה דמדליקין בביכורים שנטמאו, בפ"י הרא"ש סופ"ה כתב דהמדליק במע"ש שנטמא לוקה, וביבמות שם מבואר דאין לוקין על לא בערתי, דמיינתין אזהרת' מדוכתא אחרינא, וכבר תמה הרמב"ן בסה"מ על הרמב"ם שכ' דלוקין משום לא אכלתי ולא בערתי, דא"כ לילקי אהדלקה ולא עלה על הדעת מעולם שילקו, ואפ"י להרמב"ם אינו לוקה בהדלקה, וצ"ל דלאו דוקא לוקה קאמר, אלא אסור, וכן בסבירא דההנאה כאין בו מעשה, ועוד שהאיסור משום כבוד המעשר ולא כאיסורו"ג, נראה דבביכורים שנטמאו אסור לסוך, דלענין ולא יחללו יש להקישן לתרומה, ולפ"ז הא דדייקנן דלחי מותר לא קאי אביכורים.

ד. פ"ה מ"א י"ב, גבי לא הפרשתי ממין על שא"מ כו', וגבי לא לקחתי ממנו ארון כו' לא קתני הא אם עשה כך א"י להתודות, כיון שאם עשה כך לא חיילא הפרשתו, ולא נתפס הארון בקדושת מעשר, וא"כ אין האיסור בעשיית ד"ז, אלא באכילת הטבל ובאכילת המעות שלא בקדושה, מיהו קשה לפרושי קרא דולא נתתי ממנו למת שאין האיסור בנתינתו למת אלא באכילת המעות שלא בקדושה, וצ"ל דלר"א באמת למת אינו אלא משל להוצאת המעות בדבר שאינו ראוי למצותו, וה"ה שאר מילי דלא קנה מעשר, וניחא ל"י למינקט מת שהכל אסור, מלמינקט משל דקרקע או בגד, ומ"ש ר"ע שלא החלפתי אפי' בדבר טהור, לא נתפרש מאי קאמר, והרמב"ן פ"י בלא תיבת למת, ושם יש ללמוד מזה דבהחליף מע"ש בתכריכין אפי' שנשארו בקדושתן ביד המקבל א"י להתודות, וזה חידוש לחלק איזה חולין קיבל תמורת המעשר, בתו' יבמות ע"ג א' כתבו להתיר לקיחת חלוק מדאורייתא, ולא נתיישבו דבריהם, דמשמע שהגדון כשאינו מחלל המע"ש עליה, ודומיא דביכורים, ומ"מ ס"ל דאם מקבל תמורתו עבדים וקרקעות גרע טפי, וכ"נ בתו' הרא"ש, ולפ"ז לא מתחלל אלא על אכילה ושתי' וסיכה וכ"כ תו' ע"ז ס"ב ב', ולפ"ז יש לנקוט הדברים כפשטן דהירו' מיירי במחלל המע"ש ולא באיסור מכירה בלא חילול, דהכי פשטי' דקרא שנתן ממנו למת, וכדמתפרש בסיכה, אבל במכירה בלא חילול אסור לכו"ע בכל מילי, ולמ"ד ממון גבוה מדאורייתא ולמ"ד ממון הדיט מדרבנן, כמ"ש ביר' רפ"ק ועי"ש בר"ש ורא"ש שהעתיקו רק דמתני' כר"מ, שו"ר בספר אאמ"ר (שליט"א) זללה"ה ע"ד התו' בע"ז, ומסקנת הדברים דאין היתר מכירה בלא חילול כלל, ואין מתחלל אלא על אכילה ושתי' וסיכה.

ה. שם מ"ב הא אם אכלו באנינה כו', אפשר דקמ"ל באנינות דרבנן, ויתכן דכל שאכלו באנינה אפי' טבעה ספינתו בים ג"כ א"י להתודות דאיבעי ל' ליתובי דעת' ולמיכלי' בשמחה, וכדאמרי' בסמוך שמחתי ושימחתי בו, - שם הא אם הפרישו בטומאה א"י להתודות, בספרי משמע דאכלו בטומאה מפרש לה, וה"ה אם הדליקו בטומאה, וכמ"ש הרא"ש, אלא דמתני' משמע דהאיסור מפני שהוא טמא, אבל מתני' משמע דמיירי בגורם טומאה למע"ש ע"י הפרשתו, ואע"פ שיכול לפדותו, מ"מ מע"ש עצמו טהור עדיף, כדאשכחן לר"ש ולר"י ולענין לחמי תודה, עסק"א, וכן לסיכה בטומאה מדשרי רחמנא ש"מ דאיקליש קדושתו משנטמא, אבל אם היו כל פירותיו טמאין, לא מיקרי הפרישו בטומאה, - שם לא לקחתי ממנו ארון כו', ברמב"ן ע"ה פ"י דעיקר הוידוי לא נתתיו לאוננים אחרים ואגב זה מתודה על ארון ותכריכין דאף לחי אסור, וביבמות פ"י דלהאי תנא הוידוי על כל מילי דלא קנה מעשר וכמ"ש לעיל סק"ד, ולפי הגמ' ביבמות והירו' פ"י דהוידוי על סיכת שמן מע"ש למת דלחי מותר, והא דלא קתני לה במתני', י"ל דתנא דמתני' ארבותא מהדר, והכא קמ"ל דאע"פ שהאיסור בזה שלא נאכל בקדושה ביד חבריו, א"י להתודות.

ו. פ"א מ"א מע"ש אין מוכרין אותו, פ"י שיהא המע"ש ביד הלוקח והמעות חולין ביד המוכר, ואע"פ שלמ"ד ממון גבוה נשאר הכל של המוכר, מ"מ אסור ליטול מעות ע"ז שמניח את חברו לאכול מע"ש שלו, ולמ"ד ממון הדיט משמע ביר' דמדאו' מותר ומדרבנן גזרו מפני פילפולו והגר"א גרס זלזולו, ונראה דהטעם מפני שמזלזלין במחירו מפני הטורח והעיכוב בהעלאתו לירושלים, וכמ"ש ביר' הילך מנה ותן לי נ' של חולין, ולפ"ז פלפולו ג"כ מתפרש שהוא עובר לסוחר לכל מי שעולה לירושלים, ועוד טעם כדי שיהיו הכל זקוקין למחיצתן, ויש להסתפק אם בירושלים ג"כ איכא הני טעמי, ומתני' דקדושין דארי' במזיד קידש דדייק מינה ביר' דאסור לקדש, מיירי חוץ לירושלים כדאמר התם, ומתני' דפסחים דקתני שאין פורין מע"ש בירושלים,

מיירי בפדיון, מיהו גרש"י שאין מוכרין, אבל ע"כ דין מכירה לא חמירי בירושלים טפי, וע"ש בתו' דגורי' אטו פדייה, ובירו' ראיתי כיני מתני' שאין פודין, מיהו מדקתני לא יעשנו דמים משמע דלא מצי למוכרו, ובר"ש כ' דאתיא כר"מ, וקצת משמע שה' מועיל פדיון אף לשמן הבלוע בצלי, ויש לדחות דאחי קאי, א"נ על החלק הבעין שבצלי, או אנב הבעין, - שם בירו' דחינן דאין רא' ממכירה דשביעית לפי שמכירתה היא חילולה, ואע"פ שהפרי עצמו נשאר בקדושתו, מ"מ כיון שאינו מקבל תמורתו חולין, ליכא בזיון, אלא התפשטות הקדושה גם על מעות המקח.

ז. איסור מכירה דמע"ש הוא משום בזיון קדש, אבל אין בזה איסור סחורה שלא ירויח במע"ש, אבל בשביעית המכירה מותרת והסחורה אסורה, ולפ"ז אין ללמוד משביעית למע"ש שיאכל כנגדן, דבשביעית קנסינן שלא ישתכר בעיקר האיסור שהוא להרויח חולין משביעית, אבל במע"ש איסורא דעבד עבד, מיהו בירו' נראה דעכ"פ למ"ד ממון גבוה קנסו שיחזרו דמים או יאכל כנגדן, ויתכן דאף למ"ד ממון הדיוט סברי בירו' דקנסו, מיהו בזה מבואר בתלמודן דבאשה חבירה לא קנסו לר"י, וביאר אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דאכתי למ"ד ממון גבוה דעבר איסורא דאו' י"ל דיחזרו דמים, ומש"ה סתם כן הרמב"ם, מ"ש הרמב"ן ע"ז ס"ב א' דהלוקח בפירות שביעית דבר שאינו ראוי ליקדש חשיב סחורה, לא שייך חילוק זה במע"ש, כדחזינון לר"י באשה חבירה.

ח. ירו' פ"א ה"א עבר ומשכן כו', מדברי הירו' נראה דאחר שכבר משכן איסורא דעבד עבד, ולא אמרי' דבכל שעה יש בזיון הקדש כשמונה בתורת משכון, ואפשר הטעם משום דילפינן האיסור מפני שכתוב בו ברכה, ועיקר מה שנוגד את הברכה הוא נטילתו בתורת משכון, ולא אסרי' ל' משום בזיון שהוא ממושכן, ועוד דכבר קנה המלוה את המשכון, ופשיט לה מדקתני אין ממשכנין ואין מרהינין, וכיון דתני אין מרהינין ממילא ידעינן דאין ממשכנין, דכל משכון הוא גם כמרהינן, וע"כ אתא למימר דאף לאחר שמשכן אין מרהינין, - שם ואם היו מעות כו', בראב"ד נראה דמפרש לה באכל פירות שלקחן במעות מע"ש, ועכ"פ מיירי כשאין מעות בעולם שקדושין בקדושת מעשר, ולכן הגיה ע"ד הרמב"ם וישלם מה שאכל, ולפ"ז צ"ל דמ"מ כיון שהיו מעות מע"ש בעולם שייכא טפי קנסא דיאכל כנגדן, אבל אף לדעת הרמב"ם שהזכיר חזרת דמים עצמן משמע שאיסורא דעבד עבד מדקתני יצעק לשמים, אלא דס"ל שיש יתרון בחזרת הדמים שהיו קדושין אע"פ שיצאו לחולין, וכ"מ ממה שהצריך יאכל כנגדן אף בדליתנהו למעות, ובפירות לא הצריך כן.

ט. שם ולא שוקלין כנגדו, בירו' בעי האחין שחלקו מה שישקלו זה כנגד זה, ונראה דליכא למפשט מדאמרי' שבת כ"ב ב' גזירה שמא לא יכוין משקלותיו, וא"כ משמע דאם ודאי יהא מע"ש מותר, דהתם שוקל לצורך המע"ש כדי לחלל עליו, אבל כאן שוקל לצורך חלוקתם, מיהו יש לדון מדתנן ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע מזה דחשיב דרך כבוד טפי מלשקול בליטרא, וא"כ י"ל דמה"ט יש להתיר במע"ש, אבל בירו' לא פשטוה מזה.

י. שם ולא יאמר אדם לחבירו בירושלים הילך יין כו', נראה דהכא מיירי במחליף מע"ש במע"ש, ומש"ה קתני בירושלים דאע"ג דלא מיחזי כסחורה אלא כדרך סעודה אסור, והיינו דקמ"ל וכן שאר כל הפירות דלא נימא יין ושמן שאני דמיחזי טפי כמקח, ולפ"ז אפשר דלא שרינן מתנת חנם אלא כששניהם מע"ש דבאמת אין כאן סחורה במע"ש, ובזיון נמי ליכא דעביד דרך היתר, אבל להרויח חולין בהערמה זו אסור, וכן פ"י בתוספתא דרך ההיתר ביין ושמן, ולא במעות, והדברים מבוארים בתו' ע"ז ס"ב א' לענין שביעית וה"ה לענין מע"ש ע"י"ש, והיינו דאיצטריך לאמועינן בפ"ג גבי העל את הפירות האלו דנותנין זל"ז מתנת חנם, דכיון דהכא בנותן מע"ש דוקא מיירי, קמ"ל דה"ה בטרחת פועל שבמע"ש, וכמ"ש תו' שם לענין שביעית, אבל בחולין ממש לא, ובירו' נסתפקו אם אחר שאמר העלם שנאכלם כבר זכה בחלקו ומשהעלה יכולין ליחלק, וכן אם יאכל להזמינו על אוכל אחר שיש לו שם, והא דמשמע בירו' דהעברה ממקום למקום בירושלים לרבנן יכול לומר ע"מ ליחלק, אפשר דהטעם משום דבדידי' קא טרח.

יא. ירו' פ"א ה"ג כאן דרך מכירה כאן דרך חילול כו', מ"ד נקנה המקח סבר דבדרך מכירה קנסינן ללוקח שהרויח חולין במעות מע"ש, ומ"ד בשברח המוכר סבר דבדאית' למוכר קנסינן ל' דיחזרו דמים למקומן, ולדעת הירו' משמע דכ"ז אף בשיוע המוכר שצריך לאכלן בירושלים, ודלא כתלמודן דבאשה חבירה לא קנסינן, א"נ כמש"פ אאמור"ר (שליט"א) זללה"ה דלר"מ בכל ענין קנסינן, עסק"ז, ומ"ש בירו' מכיון שמשך נקנה המקח מכאן ואילך מקח אחר הוא, יש לפרש שהתחייבות הלוקח לשלם עבור המקח היא בשעת משיכה, ואז

אין סיבה לבטל המקח, וזה שנתן אח"כ מדמי מעשר אינו מחייב לבטל המקח, דצריך לבטל רק את המקח הזה שנתן מעות מעשר בשווי מה שחייב לו, משא"כ בחילול, דלא חייל מידי, וכבר ביאר אאמו"ר (שליט"א) זללה"ה בכ"ז.

יב. ירו' פ"ג ה"ב מבואר דתרומה שלקחה בכסף מעשר ונטמאת בטבוי"א ע"פ שאינה ראוי' לאכילה אינו יכול לפדותה, וא"ת אמאי לא קרינן ב' לא תוכל שאתו, וי"ל דהיינו דוקא כשמהלכות מעשר אינו ראוי למצותו, דאז נתנה תורה הלכות, אבל כשיש מעכב חיצוני אין בו כדי לשנות הלכות מעשר, ובנבלע בו שאר איסורין או שנעשה בשר בחלב, הדבר מובן דליכא למילפי' מהאי קרא, וה"ה טומאת תרומה.

סימן ז

בענין קלטהו מחיצות

הוא מבפנים ומשאו בחוץ, ונקיט ליה בקניא
והפירות בחוץ, איך מתקדשין

ויש לעי' הוא מבפנים ומשאו בחוץ דקי"ל
שאינו יכול לפדותו, אכתי איך נחתה
קדושה לפירות שהם בחוץ, וביותר קשה דבנקיט
ליה בקניא והפירות בחוץ, דמספק"ל לר"פ,
ורבינא פשט שהם כראו פני החומה, איך
מתקדשין במצב זה, בשלמא לענין פדיון ניחא
דלא קרינן בהו כי ירחק ממילואך, אבל לענין
קדושה כיון שהם חוץ לירושלים איך מתקדשין.

ואפשר דכיון שהפירות נטפלין לאדם, הרי הם
כבתוך ירושלים כמו שיש דין נופו בתר
עיקרו גריר, דמפרשין קרא דכל שאינו בכלל כי
ירחק הרי הוא כפנים לכל דבר, ואמנם ודאי
שאם יצא ויאכלנו במקום שהוא מונח שם הו"ל
כחוץ לחומה, אבל כשהפירות נסמכין על האדם
שבפנים חשיבי כפנים וכראו פני החומה
חשיבי, ולפמשנ"ת לקמן סק"ג דגם כשהמעות
על כתיפו בתוך הפתח פעמים שקשה ליטלו
ולהכניסו, וא"כ הוא מתמעט מלא תוכל שאתו,
מזה הבינו דקרא דממילואך מלמד שהוא כבר
כפנים ע"י שנטפל לגופו.

וב"ה פשטות הדברים שכיון שהגיעו פעם אחת
למקום שא"א לפדותן, שוב אינו רשאי
להוציאן ולפדותן מדרבנן, וקרינן בהו קלטוהו
מחיצות, דלא מצינו מי שנאסר בפדיון וחוזר
וניתר כשיצא מירושלים, וע"כ דנטפל לגופו
וחשיב כבתוך ירושלים, ופשוט דמשאו בחוץ על
כתפו קאמר, שאם גוררו אחריו הר"ז גרוע
מנקיט ליה בקניא, שאינו נטפל לגופו ליחשב

מכות י"ט ב' מע"ש מאימתי חייבין עליו משראה
פני החומה כו', בטעם הדבר

א. מכות י"ט ב' אר"א אר"י מע"ש מאימתי
חייבין עליו משראה פני החומה כו',
משמע שרק משנכנס לפנים מן החומה נשלמה
קדושתו, כענין שמצינו בביכורים שמתקדשין
משיראו פני הבית לעיל א', והיינו דדריש שלא
נאמר הלאו אלא בזמן שיכול לקיים העשה,
דכיון שנשלמה קדושתו ואוכלו בחוץ לוקה, אבל
אין לפרש דחיובו בחוץ לא מפני השלמת
הקדושה, אלא דכיון שכבר ה' לו אפשרות
לאכלו בפנים והוציאו, הרי הוא עוקר בידים את
המצוה בזה שמוציאן לחוץ, לאפוקי אם לא
הגיע עדיין לירושלים, דלפ"ז אין מובן היכי
דרשינן מקרא כל היכא דקרינן ביה, שהרי אין
שינוי בקדושה ובכל ענין קרינן ביה לפני ד' א'
תאכלנו, אלא שלא יפה עשה שהוציאו, וד"ז אין
ללמדו מהמשך הפסוקים.

ולפ"ז נראה דמע"ש שנכנס לירושלים ויצא
ופדאו בחוץ, ולקח בו פירות ואכלן בחוץ
אינו לוקה, דמשעברה הקדושה לפירות פקעה
קדושת החומה מן המעות, והו"ל כמעות שנכנסו
לירושלים שאין מיתוסף בהם שום קדושה.

ובזה מיושב מה שאמרו מחיצה לקלוט מדרבנן
רק בפירות, אבל המעות נכנסין ויוצאין,
דכיון שלא נוסף קדושה בכניסתן אין איסור
להוציאן, אבל הפירות נתקדשו יותר בכניסתן
ואסור להוציאן מדרבנן, וגם יש חיוב גמור
להחזירן.

בגבולין, הי' לו לסתום לוקה אחת בלי לחלק בין מע"ש למ"ע, ואע"פ שאם נכנס מע"ש לירושלים ויצא לוקין עליו, מ"מ אין ענין להזכיר זה כאן כלפי מ"ע, ורק אם יש כאן חידוש בדין מע"ש, שיש עוד אופנים שלוקה עליהם טפי ממעשר עני, נוחא דחילק בין מע"ש למ"ע.

שם הב"ע כגון דעיילה בטיבלה וקסבר כו', פי' דמיירי שהפריש המע"ש בגבולין כמו המ"ע, ואפ"ה לוקה על המע"ש, ולכן הוצרך לשנות שאכלה בירושלים, כגון שהכניסן בטבלן, וקמ"ל דכמי שהורמו דמיינ.

שם אמר רבה [בב"מ נ"ג ב' ובסנהדרין ק"ג א' הגרסא רבא וכן הובא כאן בגליון מס"א, וכ"נ דרבה לא בא ליישב דברי ר' אסי תלמידו של ר' יוחנן, ע"י כתובות ק"א א' דאמרו לרבה יש לך רב ומנו ר' יוחנן] מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן וכי גזור רבנן כו', לכאורה לשון מחיצה לאכול מיותר, דפשיטא דהמצוה לאכול בירושלים היא מדאורייתא, והנדון רק אם יש איסור לפדות המעשר משיצא חוץ לירושלים.

ונראה דה"ק מחיצה לאכול שאם אכלן חוץ לירושלים לאחר שנכנסו לפנים מן המחיצה זה דין דאורייתא, שיש כאן דין קליטת מחיצות שאע"פ שיצאו מירושלים, נשאר בהם דין קליטת המחיצות שהי' עליהם בגלל שנכנסו לירושלים, וזה דומיא דקליטת המחיצות מדרבנן, אלא שהקליטה מדרבנן היא לענין שאסור לפדותן חוץ לירושלים, ושאסור להוציאן, והקליטה מדאורייתא שנשאר בהם דין מע"ש שראה פני החומה, וכבר כתבו כן תו' בשמעתין, אבל רש"י בב"מ ובסנהדרין שם פי' כפשוטו מצות אכילה בירושלים, וזה כמיותר, ועיקר מימרא דרבא נאמרה בשמעתין, דבעלמא אמרינן כדאמר רבא, וכאן אמר רבא, שרק כאן יש מקום להזכיר מחיצה לאכול דאורייתא.

שם וכי גזור רבנן דאיתיה בעיניה בטבליה לא גזור, יש לעי' כיון דמדאורייתא דינו כנכנס

כבפנים, והכי מתפרש קרא דכל שאינו בכלל כי ירחק הרי הוא בכלל לפני ד' א'.

ואאמו"ר זללה"ה פי' דכיון דלא כתיב שתביאנו לפני ד' א' ותאכלנו שם, למדנו דדוקא מי שכבר נמצא לפני ד' א' איכא לאו דלא תוכל, ומזה ג"כ משמע דכל שאינו בכלל כי ירחק הרי הוא כבר במקום שנקרא לפני ד' א' לאכלו, והיינו כמש"כ דכיון שהוא נטפל לאדם הרי הוא כבפנים.

והיה מקום לומר דמה שמע"ש מתקדש בראית פני החומה, וזהו בגלל שבמקום זה הוחלט שיאכל בירושלים, כיון שא"א לפדותו במקום זה, אבל זה אינו דכיון דמדאורייתא שרי להוציא ולפדותו דמחיצה לקלוט מדרבנן, א"כ לא הוחלטה אכילתו בירושלים במקום זה.

שם ר"א כהן שעלתה בידו תאנה של טבל

שם ר"א כהן שעלתה בידו תאנה של טבל, מיירי שלקט הרבה תאנים והו"ל גמ"מ בקבע, אלא שהכהן עלתה בידו תאנה אחת, ואפשר דנקט עלתה בידו לומר שהיתה גדולה ביותר שיש כזית בעשיריתה, א"נ כר"ש דכל שהוא למכות, מיהו אכתי תרו"ג בעוקצה קשה לאוקומה בכזית, דסתמא משמע שהפריש אחד מחמשים או מארבעים, ולמ"ש תו' ר"ה י"ב א' דמעשר תאנה מדרבנן, נקטו תאנה כדי לבאר שזה רק משל להסביר הדין, דבלא"ה אין מלקות בתאנה, ונפ"מ באשכול ענבים.

שם כ' א' א"ה מאי למימרא כו' ע"ס הגמ'

ב. שם כ' א' א"ה מאי למימרא, בבב"מ לא הוזכר גבולין שיהא שייך לשאול מאי למימרא, אלא דכל מה שהאריך התנא באופן שאינו לוקה על המע"ש מיותר, דהו"מ למיתני סתמא בין במע"ש בין במ"ע אפי' אכלן בגבולין כהן אינו לוקה אלא אחת, וע"כ לחדושי מידי במע"ש קתני לה, ובשלמא אם לוקה בגבולין אפי' לא ראה פני החומה, נוחא דמפרש שאכלה בירושלים כדי שיהא לוקה אחת דומיא דמעשר עני, אבל אם בסתמא אינו לוקה על מע"ש

יעו"י בריטב"א מה שדחה פי' ר"ח דרבינא מפרש מתני' דמע"ש בנקיט ליה בקניא, ובאמת תמוה דבמתני' קתני סלי ענבים לגת סלי תאנים למוקצה, וקתני ועברו בתוך ירושלים, שהוצרך לעבור דרך ירושלים כדי להגיע לגת ולמוקצה, ולא יתכן כלל לאוקומה בנקיט להו בקניא, וע' לקמן סק"ג בדברי הרמב"ם שפי' כר"ח.

מנין למע"ש טהור שפודין אותו אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה כו'

ג. **אר"ב** אר"א מנין למע"ש טהור שפודין אותו אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה שנאמר כי לא תוכל שאתו, פי' דקרא דכתיב וכי ירבה ממך הדרך, וכתיב כי לא תוכל שאתו, וכתיב כי ירחק ממך המקום, הר"ז מתפרש כאילו נאמר או כי ירבה או כי לא תוכל שאתו, שהי' משא כבד אפי' קרוב לירושלים וקשה לו טירחת המשא אפי' בקרוב, [וגם כשהמשא על כתפו והוא בפנים משכח"ל שיהא קשה להכניסו, אלא דאנן מפרשין שבמצב זה הוא כפנים כיון שנטפל לגופן], וכן מתפרש לר"א כי לא תוכל שאתו בתוך ירושלים, ונמצא ששתי הדרשות בהאי קרא דלא תוכל שאתו מתפרשים בלא ריחוק מקום, והיינו דמפרש בגמ' דלר"א הול"ל כי לא תוכל לאכלו ולר"ב אר"א הול"ל כי לא תוכל ליטלו, וק"ק שאין מתאים לכתוב וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל לאכלו, וי"ל דר"ל שאין מקרא יוצא מידי פשוטו דשאתו משום משא.

אם יש הידור מצוה להביא המע"ש עצמו לירושלים

יש לעי' האם יש הידור מצוה להביא המע"ש עצמו לירושלים ולאכול עיקר הקדושה, והתורה פטרתו מפני הטורח, או שהתורה מפרשת טעם היתר הפדיון ומאחר שכבר נאמר בתורה לפדות, הר"ז מצוה גמורה וא"צ להדר להביא המע"ש עצמו, כענין שפי' הרמב"ן בפסוק כי ירחיב וגו' שהתירה תורה בשר תאווה אפי' בירושלים אע"פ שאמרה הטעם כי ירחק

לירושלים לענין מלקות, מה ראו חכמים לחלק בדרבנן ולהחשיבו כלא נכנס למחיצות, וי"ל דלענין האיסור להוציא המע"ש מירושלים כו"ע מודו שלא גזרו על מתנות שלא הורמו, כדמתפרש במתני' שפלוגתתם רק אם יחזור מע"ש שלהם לירושלים, וע"כ דכיון שלא ניכר עדיין המע"ש לא גזרו, ולכן סבר רבא שגם לענין חיוב להחזירו לירושלים לא גזרו ויכולין לפדותו בחוץ, ואמנם רבינא פליג מה"ט וס"ל שאין ראוי לחלק בקליטת המחיצות בין לאכול בחוץ לבין האיסור לפדותו בחוץ, ושפיר מודה רבינא להא דאמרינן סנהדרין קי"ג א' דבנפול מחיצות לא גזרו, אבל כאן חשיב כתרתי דסתרי בדין מתנות שלא הורמו וכמש"כ.

שם רבינא אמר כגון דנקיט ליה בקניא ותפשוט בעיא דר"פ, פי' דכה"ג הו"ל כנכנס לירושלים והאוכלו בחוץ לוקה, ויש לעי' היכן מרומז ד"ז בברייתא, בשלמא פירות שלא נגמ"מ מתפרש שקרא שם למע"ש ולמ"ע של התאנה חוץ לירושלים, וכהן שעלתה בידו תאנה של טבל יתפרש ונכנסה לירושלים, ונמצא שבאותו מקום שקרא שם למע"ש קרא שם למעשר עני, ובזה הצריכו לאכלה בירושלים דוקא, אבל נקט ליה בקניא לא מרומז בברייתא למידק מינה חידוש זה, וי"ל דהא דקתני והוא בירושלים מתפרש שרק הוא בירושלים, אבל המע"ש בחוץ, וע"ז שנינו דדוקא אם אוכלה בירושלים אינו לוקה, הא אוכלה לאותה תאנה בגבולין לוקה, שלא הכניסה לירושלים לאכלה אלא יצא ואכלה בחוץ שדינן כנכנס ויצא שלוקה.

ובזה מיושב משה"ק אאמור"ר זללה"ה מגליה לרבינא דאתא לאשמועין נקיט ליה בקניא, דילמא אתא לאשמועין הוא בפנים ומשאו בחוץ, וכדתנא דבי רשב"י מקרא במילואך, אבל למש"כ דמרומז ד"ז בהא דקתני והוא בירושלים, י"ל דלא מיתוקם משאו בחוץ בתאנה, שכאשר היא בידו היא נכנסת עמו, כדקתני שעלתה לתוך ידו, ועכ"פ אין מצב של משא הכולט בתאנה משא"כ בנקיט לה בקניא.

כנכנס לירושלים, ורק מפני שנלמד מפסוק מפרשין שדינו כנכנס לירושלים, ועמש"כ לעיל שגם כשהוא בפנים עדיין יכול להיות שקשה לו להכניסו מהפתח לפנים, וע"כ דהפסוק אשמועינן שבמצב זה הוא כבר כלפנים.

שם פשיטא הוא מבחוץ כו', אפשר לפרש שכ"ז המשך דבריהם, א"נ לשון הגמ' הוא.

שם כי ירחק ממך המקום ממילואך, יעוי' בתו', ובאמת גם לשון ממך לחדו מתפרש לומר דאיכא גונא דבעינן שיהא גם רחוק ממך, לאפוקי הוא בפנים ומשאו בחוץ, אבל ע"כ אמרו בדבי רשב"י ממילואך, דאל"כ הרי אמרו רק את הפסוק ולא ביארו כלום, ויש לפרש שדרשו ממילואך רק כדי לבאר דמיירי כשהמשא מונח עליו, אבל הכונה ממך כפשוטו דבכה"ג כיון שאינו רחוק גם ממך א"א לפדותו, ודוקא כשהמשא על כתיפו ונטפל אליו, וכ"מ בתו'.

ולא כי בעי ר"פ נקיט ליה בקניא מהו, האם הדין נקבע רק מפני שאינו רחוק ממך, וה"ה נקיט ליה בקניא, או"ד דוקא אפיתחא דירושלים שהמשא צמוד עליו וגם שאין המשא מרוחק אלא משהו, ורק בכה"ג חשבינן ליה כבפנים ע"י גופו של האדם, אבל נקיט בקניא הר"ז כמושך בחבל או בקרון דאע"פ שהוא בפנים קרינן ביה כי ירחק, דדוקא משא שנשען על כתיפו או בידו שייך להטפל לגופו.

הרמב"ם בפ"ב ממע"ש ה"ח פ"י ממילואך לקולא דיכול לפדותו, וכן בנקיט ליה בקניא, ובההיא דרבינא כנראה מפרש כפי' ר"ח, דתפשוט בעיא דר"פ לקולא, ומזה הוכיח שכאן במשאו נפשט לקולא, דאי משאו לחומרא כ"ש נקיט ליה בקניא, ומפרש משאו בחוץ מונח ע"ג קרקע ולא על כתיפו, וזהו שכתב אפי' הי' אוחו אותו בקנה, וכ"ש כשהוא ע"ג קרקע, ובזה מתיישבים דבריו, אלא שפי' ר"ח אינו מתיישב כמ"ש הריטב"א, ועמש"כ לעיל סוסק"ב בזה, פי' זה ע"פ מה שנתבאר בספר אאמו"ר זללה"ה.

ממך המקום, [ואאמו"ר זללה"ה נסתפק בזה ממשמעות הפסוקים כי ירבה וכי ירחק], ובאמת לא מצינו בשום דוכתא הידור להביא המע"ש עצמו, וגם אפשר שהתורה ניחא לה שיהא לו כסף לכל צרכיו בירושלים לבקר וצאן ויין ושכר. - בתוד"ה אמר הזכירו דאיכא עשה לעלות המע"ש לירושלים מקרא דוצרת הכסף, דמסיים ביה והלכת אל המקום, אבל במע"ש עצמו ג"כ כתיב לעיל מיניה ואכלת לפני ד' א', וכ"ה בגמ' כריתות ד' ב' דעשה מע"ש נלמד מואכלת, וכן מנה הרמב"ן בהוספות לסה"מ מצות אכילת מע"ש מקרא דואכלת.

ומהא דבעה"ב מוסיף חומש אין ראייה שהי' ראוי שלא לפדות, אלא זה ענין של כבוד שהמקדיש לא יחזור מהקדשו כמו איסור תמורה, אבל אחר עושה כן לכתחלה ואינו מוסיף חומש, ומה שאין מביאין לחמי תודה מחטי מע"ש יש מ"ד בגמ' דה"ה מחטים הלקוחות במעות מע"ש.

שם אפיתחא דירושלים מהו, ע"ס הגמ'

שם אפיתחא דירושלים מהו, בזמן ר"ח ור"ה לא היתה חומה לירושלים ולא הי' פתח, ובפשוטו לא דרו בירושלים כלל בזמנם אלא בטבריה ובגליל, ואין ענין להזכיר היכן עמדו, אלא השאלה בפתח ירושלים מהו, ומבואר בפסחים פ"ה ב' דשערי ירושלים לא נתקדשו, כדי שיוכלו המצורעים לעמוד בתוך חלל הפתח מפני הגשמים, וכלפי פסיעה אחת חוץ לחומה, אמרו מה הדין בפתח עצמו דבאופן זה המשא המונח על כתיפו בתוך הפתח, והוא עצמו בתוך ירושלים.

ומקום הספק שכיון שהוא כבר בפנים הרי משאו נטפל אליו, ולא חשיב שצריך עוד להביאו לירושלים, ומה"ט דינו גם כראה פני החומה, ופשט להו ההוא סבא דקרא דממילואך מלמד דהו"ל כנכנס לירושלים, שלא מיצטה תורה מפדיון אלא כשדינו כבירושלים, ויתכן שאם היו מכריעין ד"ז מסברא לא היה דינו

הריטב"א באגד כלי היינו לענין פירות שלמים שבאותו כלי, ואם אגד כלי שמה אגד, היינו דלא הוא הבאה חשובה כ"ז שהכלי מקצתו בחוץ, ומרן זללה"ה הקשה דאי מיירי בשני כלים אין נופל כאן לשון מקצת, ואין כאן ביכורים שלא ראו פה"ב, אבל לפמש"כ הענין מיושב דהבאת פני הבית הוא ענין של כבוד, והי' מקום לומר דכיון שהביא מקצת ביכוריו וקרא עליהם, כבר קיים מצות הכבוד של הביכורים, ונגרר אחריהם כל מה שהפריש מתוך שדהו לביכורים, וקמ"ל שמה שלא נכנס אינו נגרר אחר הפנימי, ול"ד למע"ש שכל מקצת שנכנס נעשה ראוי לאכילה.

שם שבחוץ הרי הם כחולין לכל דבריהם

שם שבחוץ הרי הם כחולין לכל דבריהם, פי' שאין בהם חיוב מלקות ומיתה, אבל ודאי חל עליהם שם ביכורים, ויש מצות עשה להביאן לעזרה ואם אכלן ביטל מצותן, ואפי' אם אינו עובר בעשה מ"מ ביטל מצות עשה, ולכן יש בהם חילוקי דינים שהפרשתן מתירה להפריש אחריהן תרומה, ואם עבר החג ירקבו, אבל אין בהם קדושה בעצמן לענין חיוב מיתה ומלקות אלא ביטול מצוה כעין חובת גברא לקיים בהם המצוה, ולכן הם נקראין חולין לכל דבריהם, מיהו י"ל דלכל דבריהם ר"ל שהמקצת שלא נכנס דינו כלא נכנס מהביכורים כלום, ולא אמרינן שהמקצת משפיע קצת על מה שבחוץ או שבחוץ משפיע על שבפנים שראוי להכניס כולן קודם קריאה, ולפ"ז לא בא ר"א לומר שהם כחולין אלא שהם כלא נכנסו כלל.

ובעיי"ז אמרו חולין קל"ט א' במפריש מעות לערכו, חולין הן בידך עד שיגיעו ליד גזבר, לומר שאין בהם מעילה, שעדיין לא חל פדיון הערכין כלל, אבל ודאי נשתעבדו המעות להביאם לגזבר, וכן הדין במפריש מעות לפדה"ב שחל שעבוד לקיים בהם המצוה וליתנן לכהן, אבל במעות עצמן אין קדושה כיון שלא חל בפדיון כלל, ומה שאמרו סנהדרין ט"ו א'

שם י"ט א' ביכורים מאימתי חייבין עליהן כו' מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים

ד. שם י"ט א' ביכורים מאימתי חייבין עליהן משיראו פני הבית, היינו בעזרה, והלשון משמע שאף קודם הנחה בצד המזבח, חייבין עליהן, ולפ"ז הנחה מעכבת בהן, היינו לענין היתר אכילה לכהנים.

שם ביכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, כשאדם מפריש אחד מששים ביכורים הוא צריך להכניס כולן לעזרה, אלא שיכול להפריש מקצתן ע"מ להביאם ע"י שליח, ולא יצטרך בעצמו לטרוח בנטילת אחד מששים על כתיפו, להביאם מהר הבית לעזרה, כ"כ אאמו"ר זללה"ה ריש ביכורים], וכיון שכל הכמות שהפריש מכניס לעזרה ממילא מכניסין בזא"ז ומקצתן בפנים ומקצתן בחוץ, ואין מציאות של חצי כלי בהנחה בצד המזבח, שיש מרחק רב משער ניקנור עד המזבח, ואם נימא דלר"א סגי בהבאה לעזרה בלי הנחה בצד המזבח, משכח"ל שמקצתן בשער נקנור שאין דינו כעזרה, ולע"כ בסוגית קריאה והנחה.

וכתב הריטב"א דחצי פרי או אגד כלי לא מיקרי הבאה, והכי מסתברא דבעינן הבאה מכובדת, ובחצי כלי חסר בהבאה, אבל במע"ש לפנים מן החומה כל מקצת שנכנס קלטוהו מחיצות, וא"א לפדותו וחייבין על אכילתו בחוץ, שאין ענין בהכנסה דרך כבוד, משא"כ בביכורים שההבאה לעזרה ענין של כבוד הוא, ומקצת פרי לא מיקריא הבאה.

ומרן זללה"ה בלקוטים ס"ט סק"א פירש דחידושו של ר"א דחשיבא הבאה אפי' איגדו בחוץ, או שהמקצת שבחוץ אינו נגרר הרוב שבפנים, והביא דברי הריטב"א שמקצת פרי לא מיקרי הבאה כלל, והחידוש רק באגד כלי דלא שמה אגד, וכגון שמקצת פירות שלמים בפנים ומקצת שלמים בחוץ ולכן הפרי השלם שבחוץ בתוך הכלי נשאר חולין, א"נ אפי' אגד כלי מעכב והכא בשני כלים, והנה מה שפי'

נקבצין לתוכה כיון שקלטהו מחיצות ואין להוציאו לעיר הנדחת.

נמצא ביאור הדברים כך, דודאי מה שאפשר לפדות המע"ש בגבולים לא משוי ליה לכם ועריסותיכם, כיון שזה כהקדש שאפשר לפדותו, וכרכוש של ראובן ששמעון יכול לקנותו, וכי שייך לומר דהשתא נמי של שמעון הוא, ולכן למ"ד ממון גבוה פשיטא דגבולין ג"כ פטורה ולא חשיבא שללה כלל, והנדון למ"ד ממון הדיוט שהוא במחזור ג"כ ממון הדיוט כגון ברבעי, וכן במע"ש בגבולין הוי ממון הדיוט, ואפ"ה פטר ר"ח עיסתן מחלה, והטעם אינו מפני חסרון בעלות אלא מפני שאינם ראויין לשום דבר עד שיכנסו לירושלים ויתקדשו בראית פני החומה, ואמנם זה ממון הדיוט ויכול למוכרו ע"ש העתיד שיוכל להשתמש בו, אבל כעת אינו ראוי עד שישתנה ויכנס לירושלים, ולכן לא חשיב עריסותיכם ולא שללה, ועוד שאסור למכרו מדרבנן ונמצא שאין לו שימוש מכירה, מיהו זו הסברא לענין שללה, אבל לענין עריסותיכם א"צ לזה.

ואם כבר נכנס לירושלים ויצא או שנפלו מחיצות חשיב שפיר שללה ועריסותיכם, כיון שכבר נתקדש בראית פני החומה, ומעתה המניעה מלאכלן חשיב כדבר חיצוני, שצריך לבנות החומה או להחזירן לירושלים.

וכן הדין בקק"ל לריה"ג שכבר נשלמה קדושתן, ואעפ"כ החשיבתן תורה ממון בעלים, אבל מע"ש בגבולין עדיין חסר בהעלאתן וכיון שלא נשלמה קדושתן לא קרינן בהו שללה, ואפשר דקק"ל לריה"ג מותר למכרן ולכן חשיבי שללה, כיון שנשאר בידו מעות חולין, אבל מע"ש בגבולין כיון שאינו יכול לאכלו ולא למכרו לא קרינן ביה שללה.

שוב נראה דמע"ש שלא ניתן רשות לבעלים לאכלו עד שיביאנו לירושלים, אינו בעלים לעשות ממנו חלה שתשרף אם תטמא, וכן ליתנו לישרף בעיר הנדחת, ולהאכילו לבהמתו

במתפס מטלטלין לערכין מתפרש שנתנן לגזבר, כמו צררי אתפסה וכיו"ב, אבל ברשות המערין לא מיקרי מתפס, אלא שנתנן לגזבר לגבות מהן הסכום של הערך שנדר, וצ"ע ברש"י שם שפי' בהפרישן לערכו, ובפשוטו לא חל מיד, כמשנ"ת בזה בערכין ס"א סק"א ובבכורות ס"ו ס"ק י"ב י"ג, מיהו גם בהפרשה לחוד חל שיעבוד לטובת ההקדש וה"ה בפדה"ב, אבל אין קדושה במעות, אלא מצוה לקיים בהם חובתו.

סנהדרין קי"ב ב' אבל בגבולין ד"ה פטור, טעם פטור עיסת מע"ש מחלה בגבולין, ושלא חשיב שללה של עיר הנדחת, ובטעם שנכנס לירושלים ונטמא או שייצא חשיב ממונו

ה. סנהדרין קי"ב ב' אר"ח מחלוקת במע"ש בירושלים כו' אבל בגבולין דברי הכל פטור, הטעם דלא קרינן ביה עריסותיכם, כיון שאינו יכול לאכלה, ואע"פ שעומד להביאה לירושלים, וגם יכול לפדותה, מ"מ במצב זה אינה ראויה לו, ואע"פ שהיא ממונו אבל לא קרינן בה עריסותיכם שאינה ראויה לאכילה.

מידו מה שהשוו בגמ' ד"ז גם לענין שללה של עיר הנדחת צ"ב, דהתם לאו בעריסותיכם תליא מילתא אלא בממונו, והרי מע"ש ממון הדיוט הוא אפי' במחזור, וי"ל דכיון שאין רשות לאכלם עד שיעלם לירושלים, לא חשיבי שלל עיר הנדחת, כיון שאין לבעלים אפשרות שימוש בהם, וא"ת אכתי מאי שנא ממע"ש בירושלים שנטמא דחשיב ממונו, אע"פ שא"א לאכלו אלא בפדיון, וי"ל דהבאת הפירות לירושלים זוהי השלמת קדושתם, וקודם לכן אינם ראויין לאכילה, וכמש"כ סק"א דמה"ט אין לוקה על אכילתו בחוץ עד שיראה פני החומה שנשלמה קדושה, ולא אמרינן דמצותו לאכול בירושלים, אלא ראיית פני החומה מקדשתו, ולכן חשיב שעדיין אינו ראוי בגבולין, ומה"ט אם כבר נכנס לירושלים ויצא שכבר נשלמה קדושתו חשיב שפיר עריסותיכם, אע"פ שעדיין מצותו לאכול בירושלים, מיהו לענין שללה י"ל דלא חשיבי

וממילא מובן שכל האופנים שמותר באכילה לא מיירי בהו.

שם דאמר רבא מחיצה לאכול דאוריתא, ביאור הענין

שם דאמר רבא מחיצה לאכול דאוריתא, פי' דמע"ש שלא ראה פני החומה אין לוקין עליו בגבולין, ומשנכנס לפנים מן החומה חל עליו איסור לא תוכל לאכול בשעריך, אבל מדאוריתא מותר להוציא ולהחזירו, וכן לפדותו בחוץ, ומדרבנן אמרו שקלטוהו מחיצות ואסור להוציא ולא לפדותו בחוץ, וכיון שאסור להוציא אינו נקבץ לעיר הנדחת, כ"ז מתבאר במכות כ' א', וצ"ע בפרש"י בזה, וכבר נתבאר לעיל סק"ב.

וכבר נתבאר לעיל דמחיצה לקלוט מדרבנן זו תוצאה ממחיצה לאכול דאוריתא, דכיון שראית פני החומה קבעתו כמע"ש של ירושלים, וחל עליו איסור לא תוכל, לכן קבעו חכמים מחיצה גם לקלוט שלא יוציאנו מירושלים, ולא יפדנו בחוץ.

וב"ז אינו חידושיה דרבא, שזה דין ידוע ומוסכם, והחידוש הוא לחלק הדרבנן מהדאוריתא שלא גזרו בדליכא מחיצות, ורבינא פליג ע"ז.

שם כי ליתנהו למחיצות לא גזור, פי' לאיסור הוצאה, ומ"ט לא מוקים לה בכסף מעשר

שם כי ליתנהו למחיצות לא גזור, לענין ללקות עליו אם אוכלו כעת בלא מחיצות, אהני קליטת המחיצות דזהו מחיצה לאכול דאוריתא, [ולא אמרינן דקיל איסוריה כשאין מחיצות היכן לאסור, דא"כ מחיצה לאכול ליכא בדנפול ולא משמע כן], ולפ"ז חידוש הוא שרבנן חילקו בדבריהם ולא השוו מדותיהם דכל שנקלט לענין אכילה נקלט לענין הוצאה, וצ"ל דכיון שאין מחיצות ובלא"ה א"א לאכול הקל להוציא משטח הראוי למחיצות, ולעיל סק"ב נתבאר דבאמת רבינא פליג על רבא וס"ל שחכמים השוו

בדישתה, שעדיין אינו בעלים לדברים שמכלים את המעשר, ורק למכירה ולעניים שהם יקיימו את המצוה במקומו שפיר חשיב בעלים, משא"כ תרומה שכבר הוסמך לאכלה, וכן קק"ל לריה"ג החשיבתו תורה בעלים מחיים, ועוד שכשמוכר את הבשר לאחר הוא מפקיע מצות אכילה שיש לו בקרבן, ולכן חשיב ממונו, אבל במע"ש אין לו בעלות לאכילה אלא משיביאנו לירושלים.

שם הא קלטוהו מחיצות, אף שהוא מדרבנן, לא חשיב שללה

שם הא קלטוהו מחיצות, ביארו בחידושי הר"ד והר"ן דאע"פ שקליטת מחיצות דרבנן, לא גרע מפקדונות שרחוקים וא"א לקבצן בו ביום שהם מותרין, וה"נ כיון דרבנן אסרי להוציאן הר"ז כפקדון שא"א לקבצו לתוכה, ואין גריעותא בזה שאיסורו מדרבנן דלא יהא אלא הדיוט שמונע הקיבוץ כפקדון שהוא ג"כ מתיר, ולפ"ז אינו ענין למה שדנין בעלמא אם איסור דרבנן קובע לדאורייתא, שכאן כל מונע מלקבצו מצילו.

שם קי"ג א' וכגון דנפול מחיצות

ו. שם קי"ג א' וכגון דנפול מחיצות, פי' אחר שנכנס לירושלים וקלטוהו מחיצות, שאם נכנס כשלא הי' חומה הר"ל כמע"ש בגבולין שאין בו היתר אכילה, ועוד דמחיצה לקלוט מדרבנן לא אמרינן אלא היכא דאיכא מחיצה לאכול מדאוריתא, ומע"ש שנכנס לירושלים בדנפול מחיצות אין לוקין עליו כשאכלו בחוץ, דהא לא ראה פני החומה, וממילא לא גזרו רבנן דין קליטה כלל בכה"ג, שהרי באמת לא נקלט, ובסמוך אמרינן דמשום דנפול לא גזור, ומשמע שהי' מקום לגזור, וכן הלשון מוכיח שאמרו קליטת מחיצות, ומכל זה קשה מ"ש הרמב"ן ב"מ נ"ג ב' דהכא מיירי כשנכנס לירושלים כשלא היו מחיצות.

עיקר אוקימתא זו דחוקה, אבל איהו דחיק ומוקי אנפשיה שהתנא בא להשמיעינו איך לנהוג בכבוד המע"ש כשנאסר בדין עיה"נ,

וזה מוכיח שאין הטעם דפטור מן החלה משום דלאו ממנו הוא, דכיון שכבר היה ממון הדיוט אינו חוזר להיות ממון גבוה, אלא הטעם מפני שאין לו שימוש בזה אלא להעלותו לירושלים ולא מיקרי עריסותיכם, ולענין מלקות נקטנו שאין לוקין על הפירות שלקחן בכסף מעשר שהי' בירושלים.

ב"מ דב"מ נ"ג ב' לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ליתנהו

ב"מ נ"ג ב' אמרינן דלא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות ליתנהו, וכתב הרמב"ן בתירוץ קמא דהתם מיירי כשנשאר בתוך ירושלים אלא שאין שם מחיצות, ובזה לא התירו לפדות, והכא מיירי ביצא חוץ לירושלים, ויש סמך לזה דהתם מפרשין מאי יצא שנפלו המחיצות וממילא נמצא בלא מחיצות, ועדיין הוא בתוך ירושלים, אבל הכא מתפרש שפיר כשיצא חוץ לחומת ירושלים.

ב"מ נ"ג ב' לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות, למה בסנהדרין חילקו בזה, בשיטות הראשונים

ז. **ב"מ נ"ג ב'** והאמר רבא מחיצה לאכול דאוריתא כו' לא פלוג רבנן בין איתנהו למחיצות בין ליתנהו למחיצות, באמת הסברא הפשוטה היא שלא לחלק בין איתנהו ליתנהו, שהרי ביאור מחיצה לאכול דאוריתא מבואר במכות כ' א' שאין הכונה סתם מצות אכילה, אלא דין מיוחד של קליטה, היינו דמדאוריתא יש דין ראית פני החומה, דכיון שנכנס לתוך המחיצה קלטתו מחיצה מדאוריתא לענין שאם יאכלנו חוץ לחומה לוקה, ולענין זה אפי' נפלו מחיצות לוקה, שלא הוזכר חילוק בזה מדאוריתא, דחייב להמתין שיכנו החומה, וא"כ הסברא הפשוטה היא שגם לענין הדרבנן שלא לפדותן בחוץ ושלא להוציאן לחוץ, נשאר דינם כמו מדאוריתא לענין איסור בחוץ ואע"פ שנפלו המחיצות, וא"צ להגיע ללא פלוג בזה דאדרבה

מדותיהם וגזרו בכל מקום שיש דין מחיצה לאכול מדאוריתא, ויש להסתפק אם רבינא מודה בנפול מחיצות דיש מקום להקל יותר, דאל"כ נמצא שאין יישוב לדברי ר"ח, ובב"מ נ"ג ב' אמרינן לא פלוג רבנן בין איתנהו ליתנהו, ועי' להלן ד"ה בב"מ בשם הרמב"ן ביישוב הסוגיות, ושפיר י"ל דבליכא מחיצות לא החמירו אף לרבינא וכגון שיצא מירושלים.

יש לעי' אמאי לא מוקים לה בכסף מעשר שאין דין קליטת מחיצות בכסף מעשר כדתנן במע"ש פ"ג מ"ה והמעות נכנסות ויוצאות, ואפשר לומר דסתם מע"ש משמע פירות, ובפרט שר"ש הזכיר בסיפא כסף הקדש וכסף מעשר, מיהו אפשר שמעות מעשר דינם כמע"ש בגבולין, ואפי' נכנסו לירושלים ויצאו ולקח בהם פירות חוץ לירושלים אין לוקין על אכילתן חוץ לחומה וכמש"כ סק"א דקדושת רואה פני החומה נאמר רק על פירות, ולפ"ז אפי' הכניס פירות ונטמאו ופדאן אין על המעות לאו דלא תוכל וגו' ואם קנה בהן פירות בחוץ אין לוקין עליהן.

וב"ז אם נימא כמש"כ סק"ה דמע"ש בגבולין משום דחסר בקדושתו לא קרינן ביה עריסותיכם, אבל אם הטעם דהוי ממון גבוה עד ירושלים כפי' קמא ברש"י, א"כ ברגע שנכנסו הפירות או המעות וראו פני החומה זכה בהן והו"ל ממנו.

שוב נראה דכסף מעשר בירושלים כפירות בירושלים, כיון שיש לו רשות לאכלו שם, אע"פ שאין בכסף דין ראו פני החומה, ואם הוציא המעות אפשר דהו"ל כמע"ש בגבולין, ורש"י בתמורה ח' א' כתב דר"ש דממעט כסף מעשר ככסף הקדש סבר שהוא ממון גבוה, והר"ד והר"ן כתבו דאינו נאכל כחולין, ודמי לבכור ומעשר, מ"מ למדנו מדבריהם שאף כסף בירושלים ממנו הוא לר' יהודה, והכי מסתברא שהרי מצותו באכילה שם, אבל אם הוציאו וקנה בו חטים ועשאן עיסה בפשוטו פטורה מן החלה שעם יציאתו הרי הוא נעשה כמע"ש בגבולין,

והתו' בשמעתין פי' דבסנהדרין רבנן העמידו דבריהם לבטל כח עיה"נ מהפירות, ולחשבן כאינם נקבצין לתוכה, אבל כשנפלו המחיצות אוקמוה אדאורייתא שראויים להתקבץ לתוכה, אבל בב"מ הנדון לענין להתיר לפדותו חוץ לירושלים ובוה לא פלוג להקל, ונותרין קמא כתבו תו' דבנפול מחיצות בשעת גמ"ד הו"ל כמע"ש בגבולין, וחידשו דנפל אחר גמ"ד נאסר, וזה מחודש טובא, ובתירין בתרא כתבו שנפל קודם גמ"ד, אבל אחר גמ"ד לא מתחדש איסור, ומ"ש והשתא אתי שפיר טפי בפשטות, היינו דלתירין קמא כ"ז שהמחיצות קיימות מותר לאכול המע"ש וכשנפלו נאסר לאכול, ואם נפלו קודם גמ"ד הרי הם מותרין באכילה מעיקר הדין דהו"ל מע"ש בגבולין, והלשון משמע דבכל ענין דליכא מחיצות הפירות יגנוז, וזו כונת מהרש"א, ועי' מהר"ם שיף שהשיג דגם לתירין קמא נפול מחיצות קודם גמ"ד לאו מדין גזירה מותרין אלא מעיקר הדין, וזה נכון, אבל מ"מ לשון הגמ' משמע שכשאין מחיצות בכל גונא יגנוז, וכמ"ש מהרש"א].

ובחידושי הר"ד והר"ן בסנהדרין שם ביארו שאין זה העמידו דבריהם, שגם פקדון ביד אחר נקרא שאינו נקבץ לתוכה, ואם רצון פרטי של אדם מפקיעו מלהתקבץ לתוכה, כ"ש ציווי חכמים שלא לקבצו, אבל אם רבנן מתירין לפדותו חוץ לירושלים, א"כ אין מחויב להביאו דוקא לירושלים והו"ל שפיר שללה, אע"פ שצריך לפדותו מיהא, מ"מ ממונו הנקבץ לתוכה חשיב.

מה שהזכירו שם דבנפילת המחיצות לא נעשו ממון גבוה כמע"ש בגבולין מפני שאין מחוסרין העלאה וע"י המחיצות נעשו ראויין בלא מעשה של הכנסה צע"ק, דהא ודאי גם כשיצאו כעת משטח ירושלים חשיב ממון הדיוט, ורק בגלל שיכולין להוציאן מירושלים חשיבי נקבצין לתוכה, ואפשר שכונתם כהרמב"ן שנכנסו לאחר שנפלו המחיצות ואפ"ה פקע

זוהי הפשטות שהדרבנן לקלוט כמו הדאורייתא לאכול.

אלא דמצינו בסנהדרין קי"ג א' שכן חילקו בנפול מחיצות בין מחיצה לאכול למחיצה לקלוט, ואם באנו לקיים סוגיא זו גם לפי סוגיא דסנהדרין, צ"ל כאן לשון לא פלוג, והרמב"ן ביאר דהכא מיירי שהפירות נשארו בתוך ירושלים בלא חומה, ולכן אסרו חכמים לפדותן, כדאמרינן מאי יצא דנפול מחיצות והפירות לא יצאו, ובוה אמרו לא פלוג, אבל בסנהדרין מיירי שהפירות יצאו מירושלים כשנפלו המחיצות, ובוה חילקו חכמים שאין לחייב להחזירו מדרבנן, ולא קלטהו מחיצות לקולא שלא יאסר באיסור עיר הנדחת, שו"ר שאין כונתו לאסור להוציאו אלא שאין לפדותו בתוך ירושלים אבל רשאי להוציאו ולפדותו, ומ"מ לא חשיב דבר שיש לו מתירין כיון שאינו מחויב להוציאו כדי לפדותו, ולפ"ז מיושב טפי שאין חילוק אם הפירות נשארו בירושלים או לא, אלא דבכל ענין אין פודין בתוך ירושלים, ומותר להוציאן ולפדותן בחוץ, ונאסר בעיה"נ אפי' לא יצאו מפני שיכול להוציאן.

ובתו' הרא"ש סנהדרין שם וכ"ה בתו' שאנץ בשטמ"ק כאן תירץ דלענין לאסור לפדותו בחוץ לא פלוג רבנן, ולענין איסור הוצאה מירושלים הקלו בנפול מחיצות, ולכן לענין עיה"נ הו"ל נקבצין לתוכה, והדברים סתומין דכיון דנחתו רבנן לגזור מחיצה לקלוט אף בדנפול מחיצות, מה ראו לחלוק בדינם בין איסור פדיון לאיסור יציאה מירושלים, ואפשר לומר דאיסור פדיון נקבע מיד במוחלט, שלא יוכלו לפדותו יותר, ואיסור יציאה מירושלים נקבע לפי המחיצות שלא יציאוהו מחוץ למחיצה, וכיון דליכא מחיצה לא מינכרא הוצאה לחוץ, אבל אכתי אין זה סתמות הגמ' והסברא, דאם נחתו רבנן לגזור בדנפול אין לחלק בגזירתם, והגמ' ג"כ הדגישה החילוק בין דאורייתא לדרבנן.

ביאור חידוש הבריייתא דנכנס ויצא בטל ברובא
עיקר חידוש הבריייתא דמע"ש אינו בטל ברוב אלא כשאין לו מתירין בפדיון, וכגון שנכנס לירושלים ויצא ואינו יכול לחזור, אם מפני שנפלו מחיצות או מעכב אחר, וכיון שאינו יכול לפדות שקלטוהו מחיצות הו"ל אין לו מתירין, והוה פשיטא ליה לתנא דאפי' נפלו מחיצות נשאר באיסור פדיון חוץ לחומה.

ול'ישנא דרב ששת קמ"ל נמי שיש דין קליטת מחיצות בפחות משו"פ כשהמחיצות קיימות ולא נתערב כלל, דס"ד כיון שחיובו מדרבנן לא החמירו בו דין קליטת מחיצות כלל, אלא שיש מצוה להעלותו, [נאע"פ שאין לו פדיון בירושלים, מ"מ מותר להוציאו ולפדותו], וממילא יהי' כאן לחומרא בתערובת שלא יבטל ברוב ויצטרך לפדותו.

מידו לפ"ז ק"ק סתמות הבריייתא דכיון שהאמת שפלוג רבנן בנפלו מחיצות והתירו להוציאו חוץ לירושלים ולפדותו, היכי סתים תנא הכא שא"א לפדותו בנפול מחיצות משום דלא פלוג, וי"ל דבאמת התנא בא להשמיענו שיש אופנים דקליטת מחיצות מונעת אפשרות חילול, אפי' כשאין עצה להחזירו, ובנפלו מחיצות מיירי כשלא הוציאו וממילא נשאר במקומו, ובזה אמר שא"א לפדותו, מיהו בהוציאו יכול לפדותו כמבואר בסנהדרין.

בדין פדיון מע"ש שנכנס לאחר שנפלו מחיצות, ובדין קלטוהו מחיצות ואח"כ נפלו

ח. **בדין** מע"ש שנכנס לירושלים בשעה שכבר נפלו המחיצות, לענין לפדותו חוץ לירושלים הדבר פשוט דשרי, שהרי ע"ז אמרו בגמ' סנהדרין דבנפול מחיצות שראויין להקבץ לעיר הנדחת, דהיינו להוציאם מירושלים.

ול'ענין לפדותו בירושלים כיון שלא קלטתן מחיצה כלל, הדין נותן דכחוץ לירושלים חשיב, ואע"פ שבקלטוהו מחיצות ואח"כ נפלו, אמרינן שא"א לפדותו בירושלים, אבל כאן לא

מינייהו דין גבולין, כיון שאין מחוסרין מעשה ההבאה.

והרמב"ן הוסיף ולי נראה דבסנהדרין מיירי שנכנס לתוכה בזמן שלא היו מחיצות, ומעולם לא נקלט בתוכה, ובב"מ מיירי שנקלט ואח"כ נפלו המחיצות, והדברים צ"ת חדא דמחיצה לאכול ג"כ ליכא בכה"ג שנפלו מחיצות, דבעינן שנכנס לירושלים באופן שיכול לאכול שם, ועוד דבגמ' מפרשין טעמא דלא גזור רבנן בדליתנהו למחיצות, והרי אין שייך כאן גזירה כלל כיון דמדאוריתא נמי ליכא איסור משום מחיצה לאכול, ועוד דבדליכא מחיצה אין מקור להזכיר קליטת מחיצה לא לאכול ולא לענין להוציא ולפדות, ועוד דכיון שלא נכנס במקום שיש חומה הו"ל כמע"ש בגבולין, והריטב"א והר"ן ג"כ כתבו כהרמב"ן.

שו"ר בחזו"א שביעית ס"ג ס"ק י"ד שכתב דס"ל להרמב"ן דלענין שלא יחשב כגבולין סגי בזה שהגיעו לירושלים, דמעשה החסרון הוא חיצוני בבניית המחיצות ולא חסר בהבאת המע"ש, ואפ"ה לא קלטוהו מחיצות דהא ליתנהו למחיצות, ולפ"ז אע"פ שאין כאן מחיצה לאכול דהיינו דלא חשיב ראה פני החומה, ואפ"ה מהני שלא יחשב כגבולין, וזה צ"ב, ועי' לעיל בדברי הר"ד והר"ן בסנהדרין שכנראה ג"כ פי' כהרמב"ן.

אין להקשות דבשמעתין מסקינן דלא פלוג, ובמכות כ' א' ס"ל לרבא לחלק בין הדאוריתא לדרבנן, דהתם ס"ל בעיקר הקליטה שלא אסרו מדרבנן בפירות טבליים דלא מינכר המעשר, אבל כאן שחל דין קליטה מדרבנן ואח"כ נפול מחיצות אין לחלק בין הדאוריתא לדרבנן, ורבינא דפליג עליה דרבא במכות שם, מצי סבר דהכא מחלקינן מדרבנן כיון שהחילוק ניכר לעין, שהקליטה במחיצות והא ליתנהו, אבל בדין פירות שלא הורמו, אין לחלק בין הדרבנן לדאוריתא.

כהלכתא דהא ק"ל דאף ודאי נכנס ויוצא ונפדה, וזה דוחק, ועוד דבמתני' מסיים בתר דברי רשב"י והדמאי נכנס ויוצא והו"ל מחלוקת ואח"כ סתם כת"ק, והרמב"ם פסק דלא כרשב"י כ"כ בפיה"מ וכ"מ בפ"ב ממע"ש ה"י, וכ"מ במכות כ' א' לאוקימתא דרבינא דר"י סבר לאו כמי שהורמו, ואנן ק"ל כמי שהורמו, [מיהו רבא סבר דבעלמא מודה ר' יוסי דכמי שהורמו דמין, והר"ש העתיק הא דרבא ולא הביא דרבינא פליג, וזה צ"ע].

בתוספתא מע"ש בדין אם מוציאין מע"ש מירושלים בזה"ז

בתוספתא מע"ש פ"ג ה"ג תניא אין פודין מע"ש בירושלים בזה"ז כו' ואין מוציאין מע"ש מירושלים בזה"ז ואם הוציא הרי אלו ירקבו, והנה בתלמודן מבואר שמוציאין בנפלו מחיצות, וע"כ דאתיא כמ"ד קדשה לע"ל, אלא שאין אוכלין בה כשאין ביהמ"ק, ולא משום דנפול מחיצות, וכ"מ בירושלמי דלמ"ד לא קדשה לע"ל פודין בתוך ירושלים, ומ"ד אין פודין סבר קדשה לע"ל, והרמב"ם העתיק תוספתא זו בפ"ב ה"ד, וכתב שאין מוציאין מע"ש מירושלים אפי' בזה"ז ומניחין אותו לירקב, וכן אם הוציא והו' ירקב, וזה דלא כתלמודן דבנפול מחיצות מוציאין.

והרמב"ם בפ"ו הט"ז העתיק הגמ' במעשר שנכנס ויצא ואח"כ נפלו המחיצות שא"א להחזירו מפני שאין מחיצות, וא"א לפדותו מפני שכבר נכנס.

מע"ש פ"ג מ"ז פירות שנגמ' ועברו בתוך ירושלים יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים כו', ובירושלמי

מ. מע"ש פ"ג מ"ז פירות שנגמ' ועברו בתוך ירושלים יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים כו', דקדק אאמור' זללה"ה מדלא קתני ועברו בתוך ירושלים אסור להוציאן, ש"מ דלענין זה לא גזרו מדרבנן דכמי שהורמו דמין, ויש לעי' למה באמת הקלו בזה הרי לענין לאו

נקלטו מעולם, וכבר נתקשינו לעיל סק"ו ז' בדברי הרמב"ן דס"ל שהו"ל כנכנסו לירושלים לענין שאינו כבגבולין, אלא שלא גזרו בהן דין קליטה, ומבואר דפשיטא ליה שא"א לפדותן בירושלים מעיקר הדין, ובתחלת דבריו כתב דמדרבנן אין פודין בתוך ירושלים כשנפול מחיצות, כדי שלא יאמרו ראינו מעשר נפדה בירושלים.

בירושלמי בדין פדיון מע"ש בירושלים בזה"ז

בירושלמי מע"ש פ"ג ה"ג מייתי עובדא דאמוראי נזדמנו להם פירות בירושלים ובקשו לפדותן בתוכה, וי"ג בגבולין פ"י דכגבולין חשיבא השתא, וא"ל חד סבא דאבוכון לא הוו עבדין הכי אלא מוציאין אותן חוץ לחומה ופודין אותן שם, פ"י מוציאין את הטבל, ומפרש דהאוסרין סוברין דקדשה לע"ל והו"ל כאילו המחיצות קיימות, ואסור להוציא ולפדות המע"ש רק את הטבל כב"ה לדעת ר' יוסי, והמתירין סוברין דלא קדשה לע"ל, ומסיים דר' פנחס היה מטמא אותם קודם פדיון, שחשש להוציאן משום דקדשה לע"ל, ורואין את המחיצות כאילו עולות וקלטוהו מחיצות, והחמיר כת"ק אליבא דב"ה, ואסור לפדותן בפנים, ויש להסתפק אם טימא את הטבל ואח"כ קרא עליו שם מע"ש או שטימא את המע"ש דבזה"ז שרי.

בירושלמי שם מסיק דהלכה כדברי התלמיד, ופ"י המפרשים דהיינו רשב"י בשם ר' יוסי דלכ"ה אפי' נגמ' נכנסין ויוצאין, ואין לפרש דהלכה כר' פנחס שראוי לטמאות את המע"ש, דהא ריב"ל אמר כן ואיהו ס"ל שיכולין לפדות בתוך ירושלים, ועוד דר' פנחס לא פסק אלא החמיר מספק, ויש לדחות דה"ק הלכה למעשה יש להחמיר כדר' פנחס, אבל מצינו עוד מקומות נוסח זה, והכוונה כדברי התלמיד שאומר לא נחלקו כו', עי' ירושלמי ביצה פ"ב ה"א שבת פ"ט ה"ב], ולפ"ז מה שאמרו בפ"ק דדמאי שהדמאי נכנס לירושלים ויוצא הוי דלא

שם בירושלמי אמרו ב"ה לב"ש אין אתם מודים לנו בפירות שלא נגמ"מ כו', לכאורה משמע מזה דאף בלא נגמ"מ יש כח מתנות שלא הורמו לענין ישראל שירש אבי אמו כהן שפטור מנתינה של המעשרות, אע"פ שלא נגמ"מ ביד הכהן, דאל"כ מה מקום לשאלתם הרי הגדון אם כמי שהורמו דמיין, ובלא נגמ"מ לאו כמי שהורמו דמיין, מיהו אפשר שאמרו כן רק לחדד סברתם ולומר דכמו שלא נגמ"מ לא הוחלט החיוב, כך גם בנגמ"מ לא הוחלט שיש בהם מע"ש, כיון שיכול להפריש עליהם ממקו"א.

ונראה בהמשך הירושלמי דב"ה אמרו כיון שאם יעשם תרומה ומעשר ראשון על מקום אחר לא הוחלט מע"ש שלהם, וב"ש אמרו דכיון שאם יפריש עליהם מע"ש ממקו"א ישאר החיוב להחזיר המע"ש לירושלים, לכן לא דמי ללא נגמ"מ, ששם אם יפריש עליהם מע"ש ממקו"א א"צ להעלותם.

בירושלמי אמרו דהלכה כדברי התלמיד, דהיינו רשב"י בשם ר' יוסי, וכמשנ"ת לעיל סק"ח, ויש לעי' הרי סיפא דדמאי נכנס ויוצא ונפדה הוי סתמא כת"ק, דלרשב"י אין להזכיר ד"ז בדמאי שהרי אף בודאי הדין כן, דהא במתני' רק ב"ש סברי שיחזור מע"ש שלהם לירושלים, ובדוחק יש לומר דמודים ב"ש בדמאי קאמר, אע"ג דס"ל שאין מאכילין את העניים דמאי וללמוד מזה דמע"ש של דמאי לא נפדה בחוץ אף לב"ה, מיהו לענין הלכה י"ל דלרבינא מכות כ' א' סבר ר' יוסי לאו כמי שהורמו דמיין, ואנן קי"ל כמי שהורמו דמיין, וא"כ י"ל דהירושלמי כשינוי אדרבא, ואנן קי"ל כרבינא.

בפשוטו מתפרש הא דהלכה כדברי התלמיד לאפוקי מדר' פינחס שהחמיר גם כת"ק שאסור להוציאן, וגם כההוא סבא דקדשה לע"ל, דכיון שהאמת כדברי התלמיד א"צ לטמאן אלא עדיף להוציאם ולפדותם בחוץ, ובאמת אם יש עצה כזו, אין ראוי לטמאות

דלא תוכל לאכול בשעריך כבר קלטהו מחיצות, ולמה התיירו רבנן להוציאן, ומצינו גם במע"ש של דמאי שהקלו להוציאן ואסור לפדותו בחוץ, ורק בנכנס בטבלו והוציאן מותר לפדותו, ואפשר שאין לחייב את האדם לקבוע אוצרותיו בירושלים עד שיעשר, ורק במע"ש עצמו יש להחמיר להשאירו וגם להחזירו כיון שמטרתו להגיע לשם, א"נ י"ל כיון שכל חלק שמוציא אפשר שהוא חולין, ורק כשמוציא את הכל יצא גם המעשר, וכיון שא"א לאסור כל חלק כיון שרוב רובו חולין ורק עשירית מע"ש שוב לא אסרו להוציא גם את הכל, ולעיל סק"ו כתבנו שמכאן למד רבא לחלק דבמחיצה לאכול מדאורייתא אמרינן כמי שהורמו, ואעפ"כ לא החמירו מדרבנן לקלוט, דכחזינן שהקלו להוציא הטבל מירושלים.

מיהו במתני' אפשר לדחוק דאגב סיפא דפירות שלא נגמ"מ דודאי לא החמירו ב"ש שלא יוכל להוליכן לגת ולמוקצה שחוץ לירושלים, לכן נקט גם ברישא כה"ג, וה"ה דאסור להוציאן בנגמ"מ, ועוד יש חידוש דאע"פ שהי' דעתו רק להעבירן ולא להשאירן שם אפ"ה חייב להחזירן, עי' ירושלמי ה"ה בדין הכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצה, וכן מה שאמרו בירושלמי במתני' שעשו את ירושלים כחצר בית שמירה שטובלת, א"כ יש חידוש שאפי' דרך העברה טובלת, ומ"מ סתמות הדברים שלא אסרו להוציא אלא חייבו להחזיר המע"ש.

מה שאמרו בירושלמי דירושלים כחצר בית שמירה וטובלת, לכאורה הכונה דהו"ל כראית פני הבית דאל"כ אכתי לא הוחלט שיפריש מהם מע"ש, וזהו שדייקו מהסיפא הא סלי תאנים לאכילה וסלי ענבים לאכילה גמר מלאכה הן, והיינו שנטבלו בכניסה לירושלים.

בדברי הירושלמי בהפריש עליו שני ממקום אחר, ובעשה כולו מע"ש למקו"א, נתבאר בארוכה בהספות סימן ח'.

מע"ש, אא"כ נימא שטימא את הטבל ואח"כ עשאו מע"ש.

שם והדמאי נכנס ויוצא ונפדה

שם במשנה והדמאי נכנס ויוצא ונפדה, פי' בירושלמי דהיינו טבל של דמאי, אבל מע"ש של דמאי אסור לפדותו בחוץ, מיהו מותר להוציאו ולהחזירו, כמ"ש הגר"א דהיינו דתנן בדמאי פ"א מ"ב שהדמאי נכנס ויוצא ונפדה, וכתב אאמו"ר זללה"ה דכ"מ ממה שנשנית משנה זו כאן, ולא לעיל מ"ה שהפירות נכנסין ואין יוצאין.

ועוד כתב אאמו"ר זללה"ה דאפשר דטעמא דדמאי משום דהו"ל כפירות שלא נגמ"מ, דהא מאכילין את העניים דמאי, וא"כ אפשר שלא יבואו לידי הפרשת מע"ש לעולם, נויש להוסיף דמכאן מוכח דלאחר שקרא עליו שם מע"ש אסור להאכילו לעניים, וכדעת החולקים על הרמב"ן והריטב"א והר"ן בשמו סוכה ל"ה ב' דתרו"מ של דמאי ג"כ נאכלת לעניים, דהא מע"ש של דמאי אמרינן בירושלמי שאינו נפדה, ויש לדחות דכיון שכבר נקרא עליו שם מע"ש אין לבעה"ב רשות להוציאו, אף אם העני רשאי לאכלו בחוץ, דלגבי בעה"ב כבר הוחלט כמע"ש, ועמש"כ בזה בדמאי ס"א סק"ט, מיהו בפשטא דמתני' נראה דאף ב"ש מודו בדמאי שנכנס ויוצא ונפדה, אע"ג דס"ל אין מאכילין את העניים דמאי.

פ"ג מ"ה מעות נכנסין לירושלים ויוצאין

י. פ"ג מ"ה מעות נכנסין לירושלים ויוצאין, לכאורה פשיטא שמותר להוציא המעות, שהרי אפי' לחלל המעות על פירות שחוץ לירושלים מחללין, וכ"ש שמוציאין המעות ומחזירין אותן לירושלים, וה"ה שמחללין אותן בחוץ, ולעיל סק"א נתבאר דמדאורייתא אין מחיצה לאכול במעות, שלא חל קדושה על המעות שנכנסו לירושלים, לענין הלאו של לא תוכל לאכול בשעריך, שרק בפירות שייך קדושה כיון שראויין לאכילה,

וקרינן בהו ואכלת לפני ד' א', ואין חילוק בין פירות מע"ש עצמן ללקוח בכסף מע"ש, כמבואר בסנהדרין קי"ב ב', וכ"ה ברמב"ם פ"ב ה"ט, אבל המעות שאינן ראויין בעצמן לא חל עליהם קדושה עצמית, ואפי' מעות שחילל עליהן פירות שנכנסו לירושלים ויצאו, בטל מהם כח ראית פני החומה, והאוכל פירות שלקח מהן חוץ לירושלים אינו לוקה.

ולפ"ז מבואר בפשיטות הא דמעות נכנסין ויוצאין, כיון שלא חל עליה כלום בכניסתן, וכך מתפרשים דברי רבא מחיצה לאכול דאורייתא מחיצה לקלוט דרבנן, דבאותו אופן שמדאורייתא מחיצה לאכול החמירו דרבנן שגם תקלוט, כדי שלא יבואו לאכול חוץ לחומה.

ולא הוצרך לשנות שנפדין חוץ לירושלים, כיון שאף מתוך ירושלים יכולין לחללן על פירות שחוץ לירושלים, אבל בדמאי יש חילוק זה, דמע"ש של דמאי נכנס ויוצא ואינו נפדה בחוץ, כמ"ש הגר"א דמתני' דדמאי פ"א מ"ב מיירי במע"ש עצמו.

מיהו עמש"כ לעיל סוסק"ו דמעות בירושלים ודאי ממונו הם לכל דבר, כיון שעשוין להשתמש בהן לצרכו כמו הפירות, ואפ"ה אם לקח בהם חטים חוץ לירושלים ועשה מהן עיסה פטורה מן החלה, שחזר דינה כמע"ש בגבולין, וזה מוכיח שאין הנדון משום דגבולין ממון גבוה הוא, דכיון שכבר נעשה ממון הדיוט בירושלים שוב אינו נעשה ממון גבוה, אלא דלא קרינן ביה עריסותיכם כיון שאין לו בהם כלום חוץ לירושלים, ואינו מתקבץ לתוכה כיון שחובתו להעלותו לירושלים, אבל ממונו הוא לשאר דברים, ואפי' חוץ לירושלים.

לכאורה הו"ל למימר תחלה פירות נכנסין ואין יוצאין, שזהו הדין המחודש, ולסיים דבמעות לא גזרו, ועוד דתחלה הם הפירות, ואח"כ המעות שפדאן, ואולי בא לרמוז שכל הפירות בכלל בין המע"ש עצמו ובין שלקחן במעות, דלא נימא דלא גזרו בלקוח שבלא"ה

זלזול בפירות מע"ש, שנוטלין שכר על העלאתן לירושלים, וזהו שהתנא מסיים נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה, פי' שאין כאן אלא חסד בזה שאוכל פירותיו בטהרה, ולכן מותר שזה דבר שמתקבל במתנת חנם, וזהו לשון נמצא כו' שהוא כמיותר, אלא דכיון שנמצא רק החילוק הזה שיאכל בטהרה שפיר דמי, אבל אם צריך להוליך הפירות לירושלים, סתמא יבקש תשלום עבור זה, ויש בזה זלזול במע"ש, [נא"נ ס"ד דלא חשיב קיום מצות מע"ש כראוי, שהרי חבירו בא לאכול חולין בטהרה, ואין דעתו למצות מע"ש, והחילול כדבר חיצוני, ונמצא שנפסדה המצוה מכאן, וקמ"ל דשרי], ויש לדחות דאורחא דמילתא נקט, שחוץ לירושלים סתמא לא יסכים חבירו לעשות כן, וגם יש לדון אם לסמוך על ע"ה חוץ לירושלים שיטרח ויעלה הפירות, וא"כ גם בדמאי לא הקלו בכה"ג, [שו"ר דבמשנה ד' משמע שאף על פירות במדינה מחללין, עי' בסמוך ד"ה מיהו, ומ"מ אין מזה קושיא כ"כ, דכיון שהמעות מזומנים בידו בירושלים אינו מזלזל במחירים לחלל מעותיו על פירות ולשלם יותר בגלל שהם חוץ לירושלים, משא"כ כשהמעות והפירות חוץ לירושלים שרוצה להרויח את המעות בלי הטירחא להעלותן לירושלים, ומשלם לחבירו על הטירחא].

ואאמו"ר זלה"ה כתב דמותר לשלם לו עבור זה שמסכים לשעבד פירותיו לדיני מע"ש, ולא חשיב כלקח מעות חולין ושלם בפירות מע"ש ועוד מעות חולין, ולפמש"כ בירושלים אין דרך לשלם ממון על טובה זו, וחוצ לירושלים יש מקום לאסור.

כ"ז מש"כ הוא להסוברים שמותר לחלל מעות על הפירות חוץ לירושלים ולהעלותן לירושלים, אבל בירושלמי פ"א ה"ג סברי אמוראי וכן תני בן ביבי שאסור לחלל מעות על הפירות חוץ לירושלים, ולפ"ז מתני' כפשטא דוקא כשהיו לו מעות בירושלים, דחוץ לירושלים אסור לחלל על הפירות, וה"ה אם

אינו יכול לפדותו בחוץ, וכמש"כ לעיל שהגזירה משום איסור אכילה, ועוד דבפירות יש יתרון לנכנסים שראויין לאכילה, ולכן גם הלכות בכלל, וכמשנ"ת.

שם והפירות נכנסין ולא יוצאין רשב"ג אף הפירות נכנסין ויוצאין, הפירות שיוצאין מדאורייתא מותר לפדותן בחוץ, ונמצא שהוצאתן להפקיען מן המעשר, אבל המעות בכל מקום שימושן שוה, וגם בירושלים אפשר לחלל נחושת על כסף, וכן לפרוט כסף על נחושת, ונמצא שאין הוצאתן הפקעה ממע"ש כלל.

ואמרו בירושלמי דרשב"ג ג"כ לא התיר אלא באופן שיש לו צורך בזה לשימוש האכילה בירושלים, כגון לעשות מהן עיסה ולחזור, והוה פשיטא לגמ' דרשב"ג לא פליג על ב"ש וב"ה דבסמוך שאפי' בפירות טבל החמירו, מיהו אפשר ששם לא אסרו להוציא אלא שחייבו להחזיר המע"ש, וכמש"כ סק, ומ"מ חזינן שחייבין להחזירן, וע"כ דרשב"ג נמי ע"ד להחזירן קאמר.

ואפשר שזה מדויק מדלא קתני רשב"ג מתיר, אלא שהאריך דאף הפירות נכנסין ויוצאין, דהיינו שיש בהם היתר יציאה, ע"ד לחזור דומיא דמעות שכל מה שלוקחין בהן חייבין להחזיר לירושלים.

פ"ג מ"ג מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות כו'

יא. פ"ג מ"ג מי שהיו לו מעות בירושלים וצריך להם ולחבירו פירות כו'
נמצא זה אוכל פירותיו בטהרה כו', לכאורה חידוש המשנה דלא חשיב סחורה, שמהווה מעות חולין ממעות מע"ש, ויש לדקדק מלשון המשנה דדוקא בירושלים מותר, דאין חילוק לבעל הפירות אם אוכלן בטהרה או בטומאה, ושפיר יכול לבקש מחבירו שיאכל פירותיו בטהרה, אבל חוץ לירושלים אין בעל הפירות מוכן לטרוח בחנם בהבאת הפירות לירושלים, ואם משלם לו עבור הסכמה זו, הר"ז גורם

דמיירי בפירותיו קרו ליה דרך חילול, מיהו באמת גם במ"ג שאינו מקבל הפירות תמורת המעות רק מעביר הקדושה הר"ז נקרא דרך חילול.

ועיקר המשנה באה לפרש שמותר לחלל מעות שבירושלים ולהוציאן על פירות שבמדינה, וכן מעות שבמדינה על פירות שבירושלים, דהא דקתני אומר הרי המעות האלו או המעות ההם, אין בזה חידוש, ולא בא להשמיענו אלא שגם בכה"ג אפשר לחלל.

וביאר בירושלמי למ"ד שאסור לקנות פירות במעות מע"ש חוץ לירושלים דשנייא הכא שהיה אחר מקום, פי' שהמעות כבר נמצאים בירושלים, וקרינן בהו ונתת הכסף בקירוב מקום, כיון שמחלל הכסף מתוך ירושלים, ולא החמירו אלא כשחילל המע"ש על המעות כדי להביאם לירושלים ולא הביאם, אבל אם בא לירושלים ונודמן לו פירות בזול חוץ לירושלים מותר לחלל עליהן, והנה עיקר הדרשא שאין מחללין אלא בקירוב מקום אסמכתא היא, שהרי במקום צורך מחללין כגון שאינו יכול להוליך המעות שאמרו ב"ק צ"ז ב' שיחללם על הבהמה, ולכן מובן שלא גזרו אלא כשבא להשתמש במעות חוץ לירושלים, אבל אם כבר הביא המעות לירושלים, לא גזרו.

ומעות במדינה ופירות בירושלים הדבר פשוט יותר דמהני, שהרי נתקיימה מצותו בלקיחת הפירות בירושלים ע"י המעות שחילל, מיהו אכתי לא קרינן ביה ונתת הכסף בקירוב מקום, ולכן איצטריך לאשמועין דמהני, אבל למ"ד שאפשר לחלל גם מעות ופירות במדינה א"כ פשיטא דמעות במדינה ופירות בירושלים שפיר דמי, וי"ל דאגב סיפא שנה גם פירות בירושלים, שאין ראוי להשמיט אופן זה כששונה מעות בירושלים ופירות במדינה.

לשון המשנה משמע דלכתחלה שרי לחלל מעות שבירושלים על פירות שבמדינה, כדין מעות נכנסין ויוצאין, דלא חל על המעות

המעות חוץ לירושלים והפירות בירושלים, אלא שאין לדייק מהתנא ששנה דבר שבהווה ששניהם סמוכין זל"ז והמעות והפירות עמהם.

שו"ר דבירושלמי סופ"ק מבואר דמעות ופירות במדינה ג"כ מחללין כמו במתני', וש"מ דלא חיישינן בהו, ואפי' לע"ה, כדמתפרש במתני'.

שם במ"ד פירות בירושלים ומעות במדינה מעות בירושלים ופירות במדינה

ויש להסתפק אם מה ששנינו במ"ד פירות בירושלים ומעות במדינה מעות בירושלים ופירות במדינה האם זה קאי גם על מה ששנינו במ"ג, שהתנא ממשיך לפרש הא דקתני אומר לחבירו הרי המעות כו', ואם היו הפירות של חבירו בירושלים והמעות שלו במדינה, או שהיו המעות שלו בירושלים, והפירות של חבירו במדינה, ג"כ הדין כן, ורק צריך לומר בנוסח אחר קצת, א"כ מפורש במתני' שגם על פירות שבמדינה של חבירו מותר לומר כן, אע"פ שחבירו צריך לטרוח בהבאתן, ופשטות לשון המשנה מדלא קתני היו לו פירות בירושלים ומעות במדינה כו', משמע שזה מתפרש כהמשך לרישא, ואמנם זה כולל גם כששניהם שלו, אבל מסתמות הלשון משמע שזה נכון גם בפירות של חבירו.

ומשמע שבכל האופנים המחלל נמצא בירושלים, וגם מזה יש לדקדק דארישא קאי דהתם קתני מי שהיו לו מעות בירושלים, שהוא וחבירו עומדים בירושלים, ובאותו אופן מיירי הסיפא, אלא שהמעות שלו במדינה או שהפירות של חבירו במדינה.

שו"ר בר"ש וריבמ"צ שפי' מתני' במחלל מעותיו על פירות של חבירו, והרא"ש השמיט חבירו כיון שגם בדנפשיה יש חידוש, אבל שפיר מובן שפי' מתני' כולה גם בשל חבירו וכמש"כ, והרמב"ם והרע"ב פי' דקמ"ל דמהני דרך חילול בירושלים, ומשמע דרישא שעל פירות חבירו קרו ליה דרך מקח, וכאן

שאתו, אבל הדברים מחודשים איך נתיר איסור דאורייתא משום חומרא דרבנן, והרי במעשר שני שלקח בדמיו תרומה אמרו בירושלמי פ"ג ה"ב שאם נפסל בטבויי א"א לפדותו כיון שלגבי המע"ש הוא נקרא טהור, ואע"פ שא"א לאכלו מדאורייתא בגלל שהוא תרומה, וכ"ש בטומאה דרבנן שיותר לאכלו מדאורייתא.

ואפשר לומר שפודהו מדרבנן ואוכלו בירושלים בטהרה למצות מע"ש מדאורייתא, ואם חזר ונטמא מדאורייתא חוזר ופודהו ואוכלו בחוץ, [עי' ירושלמי כאן שאם היו המעות הראשונות קיימות מחלל עליהן], מיהו קשה דב"ה התירו בנטמא בחוץ לפדותו בפנים ולאכלו בחוץ, ואפשר לומר דבאמת בעינן שיפדה בחוץ ויאכל בחוץ, שלא קלטהו מחיצות מדרבנן כיון שלא הי' ראוי לאכילה בשעה שנכנס, ומדאורייתא הרי מותר להוציאו ולפדותו בחוץ, ולפ"ז הא דקתני בדב"ה הכל יפדה ויאכל בחוץ, היינו שיעשה הפדיון בחוץ, שהרי אין פדיון מועיל מדאורייתא בפנים, ואם נטמא בולד הטומאה בפנים אסור להוציאו שכבר קלטהו מחיצות כשנכנס טהור, ולכן יפדה מדרבנן ויאכל בפנים בטהרה כדין מע"ש מדאורייתא.

בירושלמי אמרו שהכניסו ע"מ שלא תתפשנו מחיצות, וזה מהני שיוכל להוציאו ולפדותו בחוץ, והיינו כשנכנס בטומאה דרבנן, והדברים צ"ת שהרי לא הזכירו בהדיא שיפדם רק לאחר שיוציאם, והפדיון שבפנים אינו מועיל אפי' בדיעבד, דמה שאמרו עבר ופדה פדוי זה דוקא כשהוציאו, דמדאורייתא בעינן או כי ירחק או כי לא תוכל שאתו, ואין להמציא דין לכתחלה מדאורייתא.

ובאמת מבואר בירושלמי שאם נטמא בולד הטומאה ופדאו, וחזר ונטמא באב הטומאה צריך לפדותו פעם שניה, וש"מ דמדאורייתא לא חל הפדיון, ואם מיירי שפדאו בחוץ הרי מהני מדאורייתא דמחיצה לקלוט דרבנן, מיהו סיימו שם שאינו לוקה לא על

דין קליטת מחיצות, ומדאורייתא הרי מעות ופירות במדינה ג"כ שרי, ובכה"ג שכבר הביא המעות לירושלים לא גזרו, שאין אדם עושה כן אלא מפני ההכרח, שכבר טרח והביא המעות לירושלים וזה הפסד בשבילו לחללן על פירות שחזן לירושלים ולטרוח בהבאתן, ובמאורע כזה לא גזרו.

שם ובלבד שיעלה הפירות ויאכלו בירושלים, בחידוש מתני', ואם גם בדמאי

שם ובלבד שיעלה הפירות ויאכלו בירושלים, אין כאן דין מיוחד בכה"ג, שהרי כן הוא הדין בכל לקוח בכסף מעשר שאינו נפדה, ומ"מ ראוי לתנא להזכיר כאן דין זה, ואפשר דקמ"ל דאפי' בדמאי צריך להחזירן לירושלים, ואע"פ שהדמאי נכנס ויוצא, וכאן הפירות לא היו בירושלים מעולם, מ"מ אין לפדות הלוקח, וכ"מ בדמאי פ"א מ"ב לדעת רבנן, והתנא סתם ולא פירש דמאי כיון דר"מ פליג, אבל מ"ג ומ"ז יש לדקדק דמיירי גם בדמאי.

ועוד העירו שרק במשנה זו מצינו לקוח בהיתר, וכאן ראוי לשנות דין לקוח שאינו נפדה, ושאר לקוח שחזן לירושלים הוא באיסור לדעת האמוראים בירושלמי, ולקמן מ נשנה ד"ז כדבר ידוע, ויתכן גם לומר דס"ד דרק לקוח שלא כדין חזן לירושלים קנסו שלא יפדה, וקמ"ל שאף בלקוח בהיתר לא יפדה, שאין הטעם משום קנס אלא מפני שכבר נעשה בו מעשה ירושלים, ואין ראוי לפדותו פעם שניה.

פ"ג מ"ט מע"ש שנכנס לירושלים ונטמא, ובירושלמי

יב. פ"ג מ"ט מע"ש שנכנס לירושלים ונטמא בין שנטמא באב הטומאה בין שנטמא בולד הטומאה, לבר קפרא בירושלמי מיירי שנטמא בטומאה דרבנן, ואפ"ה אמרו הכל יפדה, ויש לעי' איך מע"ש שנטמא טומאה דרבנן נפדה בירושלים הרי מדאורייתא טהור הוא, ואפשר לומר דאיסור דרבנן שמונע ממנו לאכלו מתיר לפדותו, דקרינן ביה לא תוכל

והנה לר' יוחנן דמיירי בטומאה דאורייתא, א"כ צ"ב מה בין אב הטומאה לולד הטומאה, הרי תרוייהו טומאתן דאורייתא, וכיון שלמדנו מקרא דלא תוכל שאתו דמעשר טמא נפדה, הרי כל טומאה בכלל, [ובירושלמי הקשו כן, אבל לא השיבו ע"ז], ואפשר לומר דכיון שיש ולדות טומאה דרבנן לכן גזרו מדרבנן ולד דאורייתא אטו ולד דרבנן, ולב"ש גזרו כן בכל נטמא בולד, ולב"ה דוקא אם נטמא בפנים שכבר קלטהו מחיצות, אבל אם נטמא בחוץ שמעיקרא לא הי' ראוי לקליטה, לא גזרו.

ולבר קפרא דמוקי לה בולד דרבנן קשה כיון שהוא טהור מדאו' איך יש לו פדיון, [ואין לומר דכיון שסו"ס במציאות א"א לאכלו, דאיסורא דרבנן רביע עליה, קרינן ביה לא תוכל שאתו, שהרי גדולה מזו מבואר בירושלמי לעיל ה"ב דאם לקח תרומה בכסף מעשר, ונטמאת בטב"י, שהתרומה נפסלת בטב"י, אבל מע"ש אינו נפסל בטב"י, אע"פ שלמעשה אסור לאכלו מפני קדושת התרומה שבו, מ"מ אינו נפדה, חזינן דאפי' איסור דאורייתא אם הוא איסור צדדי אינו מתיר לפדות, וכ"ש דין דרבנן], וכבר הקשו כן בירושלמי, ולא מבואר מה תירצו, ופשטות הלשון נראה דמשני דאם עבר ופדאו פדוי, שהדין שלא לפדות מע"ש בירושלים אינו אלא לכתחילה, אבל הדבר מחודש מאד לחדש דין לכתחילה בדאורייתא, דכיון דלפינן לה מקרא שאין פודין מע"ש בירושלים, הרי לא חידשה תורה פדיון וגם בדיעבד לא מהני, [וכ"מ בהדיא בירושלמי סוף פ"ק, שנחלקו ב"ש וב"ה בפודה מע"ש בזה"ז האם חל פדיון, ומוקי לה בפירות על המעות, דהיינו פירות בירושלים, ונחלקו כיון שאין מקדש וא"א לאכלו, אבל בזמן הבית לכו"ע לא חל פדיון כלל].

ויתכן דלבר קפרא באמת מדאורייתא לא חל פדיון, וצריך לאכלו בטהרה בפנים כדין מע"ש טהור, והפדיון מועיל רק לטומאה דרבנן שיהא מותר לאכלו, אבל אכתי קשה בנטמא בולד הטומאה בחוץ איך התירו ב"ה לאכלו

המעות הראשונות ולא על המעות השניות, ומשמע שדין שניהם כספק דמי מע"ש.

ומה שדימו שם דין לקוח חוץ לירושלים שנטמא בחוץ צ"ב, דהא מדאורייתא חל פדיון על לקוח, ואילו בפנים בטהרה לא חל פדיון כלל.

לר' יוחנן דולד הטומאה היינו ג"כ מדאורייתא, א"כ הנדון כאן בחומרא דרבנן, דכיון שטומאתו קלה לא ידעי אינשי בזה כ"כ, וגזרינן שמא יאמרו מע"ש נכנס לירושלים ויוצא, ולב"ש כיון דקלטהו מחיצות בטהרה גזרינן אפי' באב הטומאה.

בפסחים ט"ו א' ב' נחלקו בר קפרא ור' יוחנן איפכא דלר"י ולד הטומאה דרבנן ולב"ק דאורייתא, ובירושלמי גם שם ב"ק סבר ולד דרבנן ור' יוחנן סבר דאורייתא, וכן נחלקו בפ"ח דשקלים.

- נמצאו בזה עוד דברים -

מעשר שני שנכנס כו' בין שנטמא באב הטומאה כו' בין בפנים בין בחוץ החילוק בין נטמא בפנים לנטמא בחוץ מובן היטב בסברה, דבנטמא בחוץ הרי מעיקרא נכנס טמא ולא קלטהו מחיצות, ואילו בנטמא בפנים דהיינו שנכנס טהור כבר קלטהו מחיצות שא"א לפדותו, ולכן יש יותר מקום להחמיר מדרבנן בפדיונו, ובאמת ר"ע בתוספתא מפליג רק בין נטמא בפנים לנטמא בחוץ.

אבל החילוק בין אב הטומאה לולד הטומאה, צ"ב, ובירושלמי נחלקו אמוראי מהו ולד הטומאה, האם מיירי בולד שטומאתו מדאורייתא, [דהיינו אדם או כלי שנגע בשרץ, הוא ולד הטומאה, ופירות שנגעו בו הן שני לטומאה, וטומאתם מדאורייתא, ואף אם לא נקראו טמאים אלא פסולים, מ"מ קרינן בהו כי לא תוכל שאתו, תדע שבנטמאו בחוץ פודין אותן בפנים ואוכלין אותן בחוץ], או בולד הטומאה דרבנן כגון טומאת משקין וכיו"ב.

ועדיין צ"ב דלכאו' לענין שריפתן בקודש, ע"כ לומר שמדאורייתא גם טמא שריפתו בקודש, [ומצד לשהות טומאה ליכא, כדאמר] עירובין ק"ד ב' שאינו נעשה אב הטמאה ואין לו טהרה במקוה], וממילא מדאורייתא אין חילוק בין אב לולד לנטמא בפנים או בחוץ, והכל גזירות דרבנן, שגזרו שלא להכניס קודש טמא שלא יבאו להכניס טומאה לעזרה, וכן באב הטומאה דחמיר החמירו גם שלא לשהות, ולפ"ז אין המחלוקת קשורה כ"כ לסוגיין דמע"ש, שכאן מדאו' הכל יאכל בחוץ והגזירות הן לאכול בפנים, ואילו התם הוי איפכא דמדאורייתא ישרף בפנים והגזירות הן לשרוף בחוץ, וצ"ע.

וי"ל דלכו"ע תיקנו חכמים הראשונים חילוק בין הטומאות דיש שתיקנו שלא לשרוף בפנים, ונחלקו איזה מהן הכי קרוב לתקן כן, ומכאן זה פלוגתתם מחד טעמא, דכל שנטמא בחוץ אין ראוי להכניסו לפנים לשרפו, ולכן אפי' הכניסוהו בטעות אין הדין משתנה, וכן לענין קליטת מחיצות הדבר תלוי כמה קליטתו שלא לאכילה.

- עד כאן -

מכות י"ב א' בדין אילן עיקרו ונופו לענין מע"ש ולענין רוצח

יג. מכות י"ב א' מעשר בחומה תלה רחמנא, נראה דודאי האוכל מע"ש צריך שיהא ראשו ורובו בתוך ירושלים, דבלא זה לא קרינן ביה שהוא אוכל לפני ד', ועי' שבת י"א א', אבל אין זה ענין של דירה רק מציאות שהייתו בירושלים ברגע האכילה, ולכן תלינן ליה בכנגד החומה לחוד.

שם ערי מקלט בדירה תלה רחמנא, פי' שהדין שנקבע האם הוא בעיר מקלטו נקבע לפי מצותו של הרוצח לדור בעיר מקלטו, וא"צ שיהא התחום ראוי לעיקר מצותו, שהתחום עשוי לו לטויל ממקום דירתו שבעיר, אבל מ"מ לקבוע אם הנוף עיקר או עיקרו הוא העיקר יש לקבוע לפי דיני ישיבת העיר, ובריטב"א כתב

בחוץ, ואפשר שלא התירו אלא לפדותו בחוץ, דהיינו שצריך להוציאו ולפדותו, דמעשר שנכנס לירושלים ויצא מדאורייתא הוא נפדה, ורק מדרבנן קלטהו מחיצות, (וכן יש משמעות ברא"ש כאן שכתב דלא קשה כולי האי כיון שמחיצה לקלוט דרבנן, עיי"ש, והדין של מחיצה לקלוט נאמר לגבי מעשר שנכנס ויצא ולפדותו (בחוץ).

ובירושלמי שם בתחילה תירצו דבנטמא בחוץ לא קלטהו מחיצות מדאורייתא, דנכנס ע"מ שלא תקלטנו המחיצה, כיון שהוא כבר טמא מדרבנן, וזה ענין מחודש שתועיל מחשבה למנוע קליטת המחיצות, דקליטה היא מציאות ולא בדעתו תלוי, ועדיין צ"ע.

בין שנטמא כו' בין בפנים בין בחוץ מצינו מחלוקת זו גם לענין בשר קודש שנטמא, בשקלים פ"ח מ"ז, האם שורפין אותו בפנים או בחוץ, דכל קדשים פסולים שריפתן בקודש, וילפינן לה מקרא פסחים כ"ד א' בקודש באש תשרף, אבל בנטמא נחלקו התנאים, ב"ש אומרים ישרף הכל בפנים חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ, וב"ה אומרים הכל ישרף בחוץ חוץ משנטמא בולד הטומאה בפנים, ולכאורה ודאי משמע שהמחלוקת הן מאותו ענין, וגם דעת ר"א ור"ע במשנה שם מוזכרת גם במעשר שני בתוספתא כאן.

והנה לענין בשר שנטמא, אפי' אם נטמא בחוץ ואח"כ נכנס, לכאורה ג"כ דינו כנטמא בחוץ לענין שישרף בחוץ, אע"פ שכעת אין הנדון אם מותר להכניס טומאה לעזרה, שהרי הוא כבר בפנים, אפ"ה מוציאין אותו לשרפו בחוץ, וש"מ שהענין בנטמא בחוץ שכשנכנס טמא אין הקודש מקבלו ואין לקדושה ענין שישרף בפנים, וענין זה יש לדמות למע"ש, שאם נטמא בחוץ ואינו רצוי בירושלים, ממילא גם אם אח"כ נכנס כבר אינו רצוי בפנים, ואין קדושת ירושלים קולטתו.

בפנים, וע"כ דתרווייהו רק לחומרא קאמר, ועי' להלן.

שם ב' דתניא רי"א במערה הלך אחר פתחה באילן הלך אחר נופו, דברי ר"י נאמרו במעשר, אבל בערי מקלט פשיטא לן דמערה שפתחה לחוץ וחללה לפנים בתוך העיר ואפי' בתחומה קולטת, דהא מחילות קולטות, ואין כאן ענין קדושה, ולכן פשוט דכיון שהשטח הוא של ערי הלויים הרי הוא קולט, וכיון דע"כ אין ערי מקלט ומעשר שוין לר"י, ע"כ דרק לחומרא קאמר בתרווייהו, שהרי במתני' דמעשרות סופ"ג השווה התנא ערי מקלט ומעשר, וש"מ דתרווייהו מדרבנן ולחומרא, [ועוד כתב אאמו"ר זללה"ה דכיון דאשכחן במתני' דמע"ש שנחלקו ב"ש וב"ה בבתי הבדים שפתחיהן לחוץ או לפנים ולכו"ע לא מקילינן בהו לילך לפי פתחיהן, א"כ לא מסתבר דר"י פליג אב"ש וב"ה במערה, וע"כ דאיהו נמי רק לחומרא קאמר], והרמב"ן כתב דבמע"ש פשיטא לן דרק לחומרא קאמר שאין להתיר לאכול חוץ לירושלים בעיקר האילן שנופו נוטה לפנים, וכן הדין במערה שפתחה לפנים וחללה בחוץ, שא"א להקל בה לאכול חוץ לחומה.

שם בעיקרו נמי לא מצי אכיל בלא פדייה, ולפדות פשיטא דלא מצי מדאוריתא, ובנופו שבפנים מצי אכיל ובנופו שבחוץ מצי פריק, וזהו שאמר הולכין אחר הנוף, שדינו מוחלט בין לקולא בין לחומרא, ועיקרו בתר נופו לחומרא בתרווייהו, שו"ר בריטב"א דלא מצי פריק בנופו שבחוץ, והדברים צ"ת.

שם אלא גבי ערי מקלט בשלמא כו', פי' דמתני' קתני בתרווייהו הכל הולך אחר הנוף, וא"א לומר כן בערי מקלט אלא בחד צד.

שם אמר רבא בעיקרו דכו"ע ל"פ כו', פי' דאיכא נמי חומרא לר"י בהא דשדינן עיקרו בתר נופו, שיהא גואל הדם רשאי לעלות על האילן מבפנים ולהרגו בנופו, ולרבנן אסור, ויש לעי' היכא אשכחן איסור בזה לרבנן, בשלמא

שאפשר לעשות מחילות בתחום שראויין לדירה, ולמעלה ישאר המגרש והאילנות, אבל א"צ לזה, דא"כ תחת האילן ג"כ אפשר לעשות מחילות, ואפ"ה חשיב עיקרו אינו ראוי לדירה, אלא הענין ע"פ מה נקבע שטח תחום ערי מקלט, וע"ז אמרינן שמצות הישיבה קובעת גם את דיני תחומה, - (ענין הדירה בעיר דוקא נראה שהוא משום כפרה, דקדושת ערי הלויים מכפרת, ולכן גם הקבורה בעיר דוקא, והיתר ההליכה בתחום הוא כמו הליכה בתחום שבת, דשבו איש תחתיו זה בעיר, והתחום נטפל לעיקר המושב, ולענין גואל הדם סגי בזה שלא עזב את עירו, אבל דירה לא מיקריא אלא בעיר עצמה).

שם בנופו מתדר ליה בעיקרו לא מתדר ליה, יש לעי' למה צריך להכריע אם הנוף או העיקר, הרי יכולין לקיים כמו במעשר מכנגד החומה ולפנים כלפנים בין נוף בין עיקר, ומה סברא היא אם נוף שבפנים מתדר ליה, שלכן נגרור גם את העיקר ליחשב כבפנים, הרי הנוף בפנים נחשב שפיר כאיצטבא שמחוברת לעמוד שבחוץ, וכמו שאוכלין שם מעשר כך היא קולטת.

ויי"ל דלענין העיקר שבפנים ודאי דלא שדינן ליה בתר הנוף שבחוץ וכמסקנת הגמ', אבל להחשיב גם העיקר שבחוץ בתר הנוף שבפנים, יתכן דכיון שהנוף כבפנים וקיומו ע"י העיקר שבחוץ, שדינן עיקרו בתר נופו, שהרי אין לנו ענין בחומה וקצה הגבול, אלא שתחום העיר נטפל לעיר, ואמרינן הכא שגם העיקר נטפל לעיר כיון שהוא מעמיד את הנוף, והנוף כעיר חשיב.

שו"ר ברמב"ן שכתב דהשתא ס"ד דמדאוריתא הוא דלא קרינן ביה כי בעיר מקלטו ישב, הלכך אפי' לקולא נמי, אבל השתא דמשני דטעמיה דר"י בערי מקלט ובירושלים שוה, ע"כ רק לחומרא הוא, דלענין ירושלים אין סברא להתיר לאכול בעיקרו בחוץ ולא לפדות בעיקרו

ברש"י אילן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ שפודהו מבחוץ, בקושית הגרע"א

יד. במ"ש רש"י שאילן שעיקרו בפנים ונופו בחוץ אסור לאכול מע"ש בעיקרו, אא"כ פדהו מבחוץ קודם שהגיע לעיקרו, הקשה הגרע"א ז"ל במעשרות פ"ג מ"י הרי ממנ"פ מהני הפדיון בעיקרו, שאם עיקרו כפנים מותר לאכול שם מע"ש, ואם עיקרו כבחוץ מותר לפדות שם, והנה הדבר פשוט שאסור לעשות כן, שהרי עיקרו מדאורייתא כפנים, ומע"ש שנכנס דרך העיר לעיקרו א"א לפדותו שם שכבר נכנס לירושלים, ואיך אפשר להקל לפדותו שם אם עבר לעיקרו דרך נופו שזו מציאות רחוקה, וגם נפיק מיניה חורבא טובא, שהרי לקושטא דמילתא נמצא שאוכל מע"ש בעיקר שנופו בחוץ, אלא שעשה מעשה פדיון שאין לו שום תוקף באמת, רק לטענת ממנ"פ, ובודאי שאין ראוי לעשות כן, ועוד העירו דלא מהני כאן ממנ"פ, כיון שמצב זה של עיקרו ונופו הוא מצב מוחלט שיש בו שני הכוחות, וכיון שיש בו כח פנים וכח חוץ בודאי, ממילא א"א לפדות שם בכח ודאי.

בדין אילן שיש לו נוף בפנים ובחוץ

כתב גיסי הגרד"ח הכהן זללה"ה בספר מנחת הכהן שאם יש נוף בפנים ובחוץ, שדינן העיקר בתר הנוף שעמו, דהיינו שאם העיקר בפנים דינו כפנים ובחוץ דינו כבחוץ, ואם יש רוב נוף אזלינן בתר רוב, ולכאורה לסברת לא מיתדר ליה סגי בשיש נוף בפנים שיעור מיתדר ליה, ואפי' אם רוב הנוף בחוץ, ולענין לאסור ליכנס דרך העיקר שבפנים ולהגיע לנופו, ג"כ יש לאסור אפי' אם רוב הנוף בחוץ, דכיון שיש נוף בפנים לא שדינן עיקרו בתר נופו להתיר אפי' לר"י, ולרב אשי דאמר אף אחר הנוף, נהי דבזה יש סברא למיזל בתר רוב, אבל אכתי לענין הנוף שבפנים ודאי כפנים דמי לכל דבר, שהרי

לר"י שייך לומר דכמו שהולכים בתר פתח המערה, הולכים בתר פתח הנוף, וכיון שאינו יכול להגיע לשם אלא מבפנים דינו כפנים שאסור לעלות משם ולהרגו, אבל לרבנן אין שום דינים אלא מכנגד החומה וכנגד התחום לכל דבר, ואין העיקר נטפל לנוף כלל, ולא הנוף לעיקר, וכבר הקשו כן בתו' ד"ה מר, אבל אכתי הדבר קשה דבשלמא אם הי' ר"י לחומרא שאסור ליכנס דרך עיקרו נחא דאשכחן לר"י שמחלק בפתח ובעיקרו, אבל לרבנן הרי לא מצינו שום דינים אלא כנגד התחום בלבד, כמו כנגד החומה.

ואפשר דקים לן מסברא שאין ליתן רשות לגזאל הדם ליכנס לעיר ולתחומה כדי להרגו, וכיון שעיקרו בפנים אין לו רשות לעלות עליו, אבל לר"י שהקיל בנופו בפנים שגם עיקרו קולט, הוצרך להטפיל האילן שבפנים לחוץ בתר נופו ולהתיר לעלות עליו, שחומרו מחייב להקל כאן ולהתירו לעלות מעיקרו לנופו, והרי גם לענין מעשר החמיר ר"י למיזל בתר נופו בשני הצדדים לחומרא, לכן הוצרך להקל כאן בחד צד.

ולפ"ז אפשר דלכו"ע לא שרינן ליה ליכנס לפנים לירות משם חצים וצרורות, ואע"פ שאין קשר של דרגא בין המקום שהוא עומד לנוף שנהרג בו, דהא לרבנן מסברא קים לן שאין נותנין לו רשות ליכנס לפנים כדי להרגו, ור"י הוצרך להשוות מדתו ולהתיר בעיקרו שהוא נטפל לנופו, אבל בתוך התחום י"ל דלכו"ע אסור לו ליכנס, ואאמו"ר זללה"ה כתב דבזה לכו"ע שרי, והריטב"א כתב דאף לר"י לא שרינן ליה אלא לעלות דרך עיקרו ולהרגו בחיצים ולא בגופו, ולא נתפרשו הדברים, דודאי סתמות הגמ' כפירושה שהורגו בידיו, ולא מצינו גזירה כזו לר"י.

לענין הלכה בדין עיקרו ונופו

לענין הלכה אמנם מצינו תרי סתמי כר"י במכות ובמעשרות, וחד סתמא במע"ש כרבנן, אבל כיון שפירשו בגמ' דסתמא דמע"ש כרבנן, אין לחדש לפסוק כר"י לגבי חכמים, מיהו בערי מקלט לא מצאנו אלא סתמא כר"י, והאמוראים רבא ורב אשי ביארו דבריו, וזה מסייע לפסוק כר"י, והר"ש והרא"ש פ"י באחד מהפירושים שרב אשי מיישב כל המשניות כרבנן, ואמנם הדברים לא נתיישבו וכמ"כ, אבל לענין הלכה לפ"ז יש לפסוק כרבנן, והרמב"ם בפ"ב ממע"ש פט"ו פסק כר"י בדין נופו נוטה לחוץ שמחמירין שלא לפדות תחת נופו, ולא הזכיר יותר מזה, ונ"מ"ש תחת נופו צ"ב, דודאי אין נדון אלא ע"ג נופו, אבל תחת נופו אין לו שום קשר עם האילן ודינו כבחורף לכל דבר, ובהלכות ר"ע פ"ח הי"א פסק דתחת הנוף שחוץ לתחום קולט, וכן בעיקר שנופו נוטה לפנים, וכתב שההורגו נהרג עליו, מבואר דמדאוריתא אזלינן אף אחר הנוף לקליטה.

הרמב"ן הביא מירושלמי דמתני' לחומרא, ולפנינו בירושלמי אמרו כן אמתני' דבתי הבתים מכנגד החומה ולפנים כו' אבל באילן אין לחדש בו לחומרא, דשפיר דיינינן ליה כאויר שכנגד החומה, ובתוך בית הבד שאני, כמשנ"ת בסמוך ס"ק ט"ז, ולא קאי אמתני' דמעשרות ששם הוזכר הלך אחר הנוף, ומפורש שם בירושלמי דקאי אמתני' דבתי הבדין ע"ש.

ענין הליכה בתר הנוף טפי מהעיקר י"ל שעיקר שימוש האילן בתור מקום דירה הוא בנוף, וכאיצטבא רחבה שעומדת על עמוד תקוע בארץ, דמקום האיצטבא עיקר, שלענין מקום דירה היניקה לא מוסיפה כלום, ולכן שייך רק לחוש לגרור העיקר בתר הנוף, דסו"ס חד אילן הוא.

יש לו עיקר ונוף בפנים, ולא מסתבר לבטל מהנוף דין פנים בגלל שיש נוף אחר בחוץ, וע"י משנה ראשונה מע"ש פ"ג מ"ז.

שם רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף, ובראשונים

ט"ז. שם רב אשי אמר מאי אחר הנוף אף אחר הנוף, פ"י מלבד שעיקרו במקומו קאי, שדינן ליה לחומרא בתר נופו, ולא שדינן נופו בתר עיקרו כלל, אבל שדינן עיקרו גם בתר נופו לחומרא, ושינויא דמע"ש נשאר כדמעיקרא בתרווייהו לחומרא למישידי עיקר בתר נוף, אבל נוף בתר עיקר לא שדינן כלל, כ"כ הרמב"ן בפ"י קמא, והביא אחרים מפרשים דהשתא הדר ביה ושדינן בכולהו גם נופו בתר עיקרו וגם עיקרו בתר נופו, ומחמירין בכולהו, ומעיקרא דחה פ"י זה כיון שבמע"ש לא שדינן נופו בתר עיקרו, ולכן גם בערי מקלט כן, אבל אחרים פ"י דבכולהו שדינן נופו בתר עיקרו ועיקרו בתר נופו.

אבל הדברים מחודשים דהא ר"י שנה אילן בהדי מערה, וקאמר דהלך אחר פתחה, ולא משמע דהלך אף אחר פתחה קאמר, בשלמא באילן מצינו דעיקרו עיקר ושייך לפרש אף אחר הנוף, אבל במערה ודאי רק להחמיר בתר פתחה קאמר, ודכוותה מתפרש באילן.

והר"ש והרא"ש במעשרות פ"י כאחרים שברמב"ן, ובפ"י בתרא דהר"ש ובריבמ"ץ פ"י שהכונה מכנגד החומה ולפנים כלפנים, דאזלינן אף אחר הנוף ואף אחר העיקר, ולא נתיישבו הדברים.

הא דתנן במעשרות ירושלים וערי מקלט בתרי בבי היינו מפני שדינן חלוק זה מזה, ובכל חד דיינינן כחומרא ידידיה, וכן לשינויא דרב אשי, בפשוטו לא אמרינן אף אחר הנוף בשניהם בשוה.

פ"ג מ"ח הלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול כו'

יז. פ"ג מ"ח הלשכות בנויות בקדש ופתוחות לחול כו', כן שנינו במדות פ"ב מ"ו שהיו לשכות תחת עזרת ישראל ופתוחות לעזרת הנשים, וגגותיהן היא העזרה עצמה, וכל אורך קפ"ז על רוחב קל"ה זהו הנקרא קדש, והלשכות שהם בשטח שחוץ לעזרה אע"פ שפתוחות לקדש ואוכלין שם קדשי קדשים, מ"מ אינם בדין קדש אלא לאכילה שריבה להם הכתוב חצרות הרבה, כדאמר זבחים נ"ו א', והא דתנן תוכן קדש היינו מדרבנן כדמפרש התם, אבל אין שוחטין שם קק"ל ואין חייבין עליהם משום טומאה, וגגותיהן חול אפי' כשהן שוין לקרקע העזרה, כיון שהם בנויות בחול, אלא שנתקדשו לאכילה בתוכן מקרא דבבבא אהל מועד יאכלוה.

שם וגגותיהן קדש, בגמ' פסחים פ"ו א' מוקים לה בשגגותיהן שוין לקרקע העזרה, וזה כמו עזרת ישראל שתחתיה היו לשכות, ובנויות בחול ופתוחות לקדש גגותיהן חול ותוכן קדש אע"פ שאם גגותיהן שוות לקרקע העזרה א"כ הו"ל מחילות, מ"מ מחילות שפתוחות לעזרה נתקדשו.

שם בנויות בקדש ובחול כו', פי' בתוספתא כגון בית המוקד שחציו קדש וחציו חול, וראשי פספסין מבדילין בין הקדש לחול כדתנן במדות פ"ב, מיהו בבית המוקד לא היה.

בפסחים פ"ה ב' בדין גגין ועליות ומחילות

בגמ' פסחים פ"ה ב' אמר רב דגגין ועליות לא נתקדשו לא בירושלים ולא בעזרה, מיהו אילן אינו כעלייה וגג, דשאני עליה וגג שהם חוצצין ומפרידין בתקרה מהרצפה, אבל אילן כעומד באויר ירושלים חשיב, וכ"כ תו' מכות י"ב א'.

ויש לעי' הרי בגמ' פסחים שם הקשו מחלונות ועובי החומה מ"ט הו' כלפנים, ומאי

מע"ש פ"ג מ"ז בתי הבתים שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ כו'

טז. מע"ש פ"ג מ"ז בתי הבתים שפתחיהם לפנים וחללן לחוץ כו', כפי הנראה בתוספתא ובירושלמי לב"ש הכל לחומרא כלפנים, ולא לקולא כלל, דכיון שחצי בית הבד משתנה לרשות אחרת ואין שם מחיצה שניכר היכן כנגד החומה, יש להחמיר בכולו לשני הצדדים, וב"ה אומרים דחציין אף לקולא וחציין לחומרא, שאם פתחיהם לפנים מכנגד החומה ולפנים כלפנים אף לקולא לאכילת קק"ל ומע"ש, והחצי החיצון לחומרא כלפנים שאין פודין בו מע"ש, אבל אין אוכלין שם מעיקר הדין, ובפתחו לחוץ החצי החיצון כלחוץ אף לקולא ופודין בו מע"ש, והחצי הפנימי כלפנים, ולחומרא אין אוכלין שם קק"ל ומע"ש, ואם הפתח בשני הצדדים יש להחמיר בכולן, והטעם מפני שאין היכר ניכר לחלק באמצע בית הבד, מה הוא כנגד החומה.

ומשנה ראשונה סברו ב"ה שבתי הבדים כלשכות דאזלינן בתר פתחן, וסברו שריבתה תורה אכילה בלשכות הפתוחות לירושלים, כמו בפתוחות לעזרה, ומזה למדו גם להקל בפתוחות לחוץ, אבל משנת ר"ע דתלוי בכנגד החומה.

מיהו לשון המשנה בדברי ב"ש קשה למה אמרו רק הכל כלפנים, הרי גם הכל כלחוץ לחומרא, ומזה נראה דב"ש מודו בפתחיהן לפנים שאוכלין בחצי הפנימי, ורק בחצי החיצון כשפתחיהן לחוץ נחלקו שהכל כלפנים, דהיינו שיש להחמיר שלא לפדות בחצי החיצון, כיון שהוא פתוח לחציו שלפנים, דכח פנים מושך את החיצון אליו לחומרא, אבל כח חוץ אינו מושך את החצי הפנימי אליו, דלחלק החיצון אין כח המושך אליו אבל הפנימי מושך אליו ומיושב בזה שרק בהכל כלפנים פליגי ב"ש ונמצא שחולקין רק בדין השני של המשנה, ונתעוררתי לזה.

העזרה הפתוחות לעזרה דינם כעזרה לגמרי אף לענין שחיטת קדשים וחיוב בטומאה, ותמהו בזה מסוגיא דזבחים נ"ו א' ע' מכתב חזו"א הנדפס בספר כלילא דורדא פ"ו ה"ט, ולמשנ"ת נתיישרו דברי התו' דפתוחות לעזרה בשטח שתחת העזרה הרי הם קודש גמור, ועי' להלן ראי' לזה מלשכות הפתוחות לקדש ולחול.

והקשו בגמ' מהא דמחילות הפתוחות להר הבית אינם בקדושת הר הבית כלל, וס"ד דה"ה הפתוחות לעזרה, ומשני דלא א"ר יוחנן אלא בפתוחות להר הבית, אבל בעזרה אף המחילות הפתוחות לקדש קדש, ואמנם לקושית הגמ' סברו מדלא נתקדשו אינם ראויין אפי' ליקרא בכלל חצרות הרבה, וגריעו מבנויות בחול ופתוחות לקדש, דהא חזינן שמחילות שתחת הר הבית אע"פ שפתוחות להר הבית אין בהם שום קדושה, ומשני שלא נאמר ד"ז בעזרה, וממילא יש לקיים שמחילות שתחת העזרה הרי הם בתוך קפ"ז על קל"ה וחשיבי קדש לכל דבר, ומיהו בפתוחות לחול אפקוהו מקדושתו לגמרי.

תניא בתוספתא מע"ש פ"ב ה"ד בנויה בחול ופתוחה לקדש ולחול כולה חול, והקשה ב"א ה"ר שלמה נ"י מהא דתנן מע"ש פ"ג מ"ח בנויות בקדש ובחול ופתוחות לקדש ולחול מכנגד הקדש ולקדש כו', היכי דמי שיהא תוכן וגגן קודש, הרי אם גגן שוה לקרקע העזרה, א"כ תוכן בדין מחילות, ואם מחילות דינן כלשכות הבנויות בחול, וקידושן רק מכח שפתוחות לקדש, הרי בכה"ג שפתוחות גם לחול לא מהני להו פתחן לקדש כמבואר בתוספתא כאן, וע"כ דמחילות שבשטח העזרה דינם כקדש גמור לכל דבר, וא"צ את כח הפתח כדי לקדשן, אלא שאם פתוחות רק לחול פקעה קדושתן כיון שאינם ראויין לשמש לקודש כלום, והוכיח מזה כפי' תו' הנ"ל דמחילות שתחת העזרה אם פתוחות לקדש הרי הם קדש גמור לכל דבר.

קושיא הרי החלונות כעמודים בתוך הרשות, ולא דמו לתקרה שמפרידה לגמרי את הרשות, [ומתני' שם מיירי בין בעזרה בין בירושלים כמבואר שם פ"ה ב' דאגף דקתני מיירי בתרוייהו], וי"ל שאם ע"ג חומת ירושלים בגובה הוי כלפנים, לא מסתבר שהגגות שהם למטה מן החומה יהיו כלחוץ, שהרי הם מוגנים בתוך החומה כמו הבתים שלמטה, וכן בעזרה, ולכן אוקמוה בשוין לקרקע העזרה, לומר שהחומה הגבוהה אינה מקודשת, וכן החלונות הגבוהים שבחומה, ומסתברא שאפי' גבוהין פחות מעשרה טפחים נחשבין כשוין לקרקע העזרה, ויותר מעשרה צ"ע.

יש לעי' דבנחמיה פ"ח פט"ז כתיב שעשו סוכות איש על גגו, ודוחק לומר שלא יכלו לאכול קדשים קלים באותן סוכות, והרי מחויבין בשמחה וחגיגה.

פסחים פ"ו א' ואי ס"ד בשגגותיהן שוין לקרקע העזרה הו"ל מחילות וא"ר יוחנן מחילות לא נתקדשו כו' בפתוחות לעזרה כו', פשטות הגמ' שדין מחילות שתחת העזרה כדין הלשכות שאם פתוחות לקדש קדש ולחול חול, דמייתי ממתני' דלשכות לדין מחילות ומשמע שכולם דינם שוה, ולפ"ז אינם קודש אלא לאכילת קדשים ולא לשאר דינים, ויפה העיר ב"א ה"ר שלמה נ"י דנהי דבפתוחות לחול הם חול, אבל בפתוחות לקדש הרי הם קדש לכל דבר, כיון שהם בתוך שטח העזרה, ועד ארעית תהומא קדיש, אלא דכשהם פתוחות לחול פקעה קדושתן, ולפ"ז רק המחילות שמעיקרא פתוחות לחול חול, אבל שאר מחילות אסור לפתחן לחול, כיון שהם בתוך שטח העזרה המקודש עד ארעית תהומא, ולא דמי לדין אכילת קדשים שמותר לנהוג בלשכות כפי הצורך לפתחן לחול או לקודש, ובזה נתיישרו דברי התו' ס"ז ב' ד"ה מחילות שנראה מדבריהם שמחילות שתחת

סימן ח

הוספות

בדין להפריש מפירות שלא נגמרה מלאכתן בזמן הביעור על

פירות שנגמרה מלאכתן, ואיפכא

מה הדין אם הפרישו עליהם מע"ש מפירות שלא נכנסו לירושלים, ונסתפק ר"ז שם בבעיא זו, אם תפסתו מחיצה או שנפטר, ור' יונה נסתפק שם אם הוציאו מירושלים עשה כולו מע"ש למקום אחר על טבל שלא נכנס לירושלים אם כולו נתפס או לא נתפס אלא אחד מעשרה שיש בו.

ובהמשך הסוגיא אמרו דנפשט ספיקו של ר"ז, ודעת הגר"א שנפשט לקולא, והמפרשים פ"י שנפשט לחומרא.

ותוכן הסוגיא שם לרשב"י בשם ר' יוסי דלב"ה א"צ להחזיר המע"ש לירושלים, ולב"ש רק בנגמ"מ צריך להחזיר, ואמרו ב"ה לב"ש מ"ש קודם גמ"מ מאחר גמ"מ, ואמרו ב"ש דקודם גמ"מ אין החיוב מוחלט שהרי יכול להפקיר את הפירות ויפטר מן המעשר, א"ל ב"ה לפי גרסת התוספתא שגם לאחר גמ"מ יכול לעשות תרומה ומעשר על מקום אחר, ונמצא שלא הוחלט עדיין שיש כאן מעשר שני, ובירושלמי אמרו ב"ש דקודם גמ"מ יכול להפריש עליהן מע"ש ממקום אחר ואחר גמ"מ אינו יכול להפריש עליהם ממקום א, ולמדו מזה המפרשים דבבעיא דר"ז קלטינהו מחיצות, ולכאורה משמע דב"ש אמרו שאסור לעשות כן מפני שהוא מוציא המע"ש חוץ לחומה, דכיון שע"י הפרשתו נותן את המע"ש בפירות שלא נכנסו פקע מהם דין כניסה לירושלים, נמצא שהוא כמוציא את המע"ש חוץ לירושלים, ולפ"ז נפשטה בעיא דר"ז לקולא, אלא שאסור לעשות

שאל אחי הגר"א שליט"א הפריש מפירות שנגמ"מ אחר הביעור על פירות שנגמ"מ קודם הביעור, האם חל חובת ביעור על התרו"מ, וכן איפכא מאי, [אם הפריש את התרומות והמעשרות קודם הביעור בין מנגמ"מ על לא נגמ"מ ובין איפכא, כיון שיש לו כבר מעשרות ברשותו שהם שייכים לכהנים ולויים ועניים חייב לבער, וה"ה מלא נגמ"מ על לא נגמ"מ, והנידון רק בהשאיר טבל שלא נגמ"מ, וכעת הפריש אחר הביעור], ובפשוטו הדבר תלוי בדין טוה"נ דקי"ל נדרים ל"ו ב' שהתורם משלו על של חבירו טוה"נ של התורם, וה"נ כיון שאין לחייב פירות אלו של התורם בנתינה כיון שלא נתחייבו בביעור, ה"ה דלא חל עליהם חובת ביעור, ואם הפריש מפירות שנגמ"מ שהם בביעור חייבין על שנגמ"מ לאחר הביעור, דבזמן הביעור חל חובת ביעור רק על המעשרות המעורבין בטבל, שהם הנקראין קודש, ועכשיו עשר את כולן תרו"מ על טבלים שבמקום אחר, כגון שהי' לו טבל עשרה קבין והפרישן על תשעים שנגמ"מ לאחר הביעור, בזה יש לדון אם חל חובת ביעור על כל הטבל, או"ד רק על מה שחל בזמן הביעור, ומסתברא שכולו חייב בביעור, שאין להמציא חלוקים באותו מעשר, ואמרינן דאיגלאי מילתא שכולו היה ראוי להיות מעשר וחייב בביעור, וכאילו כל הטבל היה קודש.

שו"ר שכבר הוזכר נדון זה בירושלמי פ"ג ה"ג לענין פירות שנגמ"מ ועברו בתוך ירושלים שיחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים,

התורם, ובתלמודן הרי פשטין כדר' אבהו א"ר יוחנן, ובתלמודן נדרים ל"ו ב' ג"כ פשט ר"ז דטוה"נ של בעל הפירות, מקרא דתבואת זרעך ונתת, ולכן איתיביה בגמ' שם, וזה סותר לגמ' דתמורה י' א' דפשיט מינה דמע"ש של התורם וער"ן, [ובירושלמי שם אמרו דר"ז כדעתיה דמתכפר עושה תמורה, אבל בתלמודן אמרו דמתכפר עושה תמורה וטוה"נ של התורם], ולפ"ז אין ראי' מדר"ז לתלמודן, דבשלמא לר"ז שטוה"נ של בעל הפירות וש"מ שהמעשרות של בעל הפירות הם הנמצאים בתוך הפירות של התורם, ומה"ט גם המע"ש של הפירות שנכנסו לירושלים נמצא בפירות שבחוץ, אבל לתלמודן שטוה"נ של התורם, י"ל שאין לבעל הפירות כח במעשרות כלל, וממילא גם יפקע מהן כח הכניסה לירושלים.

[שו"ר דלמ"ש אאמו"ר זללה"ה שהנדון בטוה"נ הוא רק במעשרות של נתינה, אבל מע"ש פשיטא לן שהוא של המפריש, כיון שנוטלו לעצמו, לפ"ז אין לנו דברי ר"ז לענין מע"ש, אבל הדבר מחודש לחלק בדין המעשרות בין מע"ש לשאר מעשרות].

מידו אפשר דטוה"נ הוא ענין ממוני, אבל קליטת מחיצות קשור טפי לפירות עצמן, וביעור יש לדמות לטוה"נ, כיון שהמצוה היא בנתינה, ומי שבעלים על הנתינה הוא המחויב בביעור, ולעומת זה כיון שבמכות כ' א' אמרינן דלמ"ד מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמין, מהניא הכנסת הפירות בטבלן לחייב מלקות על האוכל את המע"ש חוץ לחומה אע"פ שקרא שם מע"ש חוץ לחומה, א"כ מסתברא דהפריש מפירות שבחוץ על פירות שנכנסו בטבלן, לא חשיב המע"ש ראה פני החומה, דסו"ס פירות אלו לא היו בירושלים מעולם, ורק בהנהגה דרבנן שייך להחמיר בהם, וא"כ לסתמא דתלמודן נראה דכל שלא חשיב קלטוהו מחיצות לענין לאו דאכילה חוץ לחומה, לא החמירו חכמים לחייבו להחזירם לירושלים.

כן, [ובהגר"א פשט לקולא מב"ה, וזה צ"ב, דהא השתא קיימין אליבא דרשב"י דלב"ה גם נגמ"מ לא קלטוה מחיצות, ואפשר דמפרש דב"ה אמרו לב"ש דגם לשיטתם אפשר להפריש עליהם ממקו"א ולפוטרים, ונפ"מ לב"ה אליבא דת"ק, אבל זה קשה דהא ב"ש לשיטתם אמרו שא"א להפריש ממקו"א, ולא מצינו דב"ה פליגי לשיטת ב"ש].

והרמב"ם בפ"ב ממע"ש ה"י פסק שתי הבעיות של הירושלמי לחומרא, אלא שבבעיא דר' יונה כתב שצריך לאכול הכל בירושלים, ובבעיא דר"ז כתב שאינו יכול להוציא עליהן מע"ש מפירות אחרות שלא נכנסו לירושלים אלא יחזור מע"ש שלהן ויאכל בירושלים ואינו נפדה בחוץ, ונראה כונתו שאינו יכול להפקיע המע"ש מכח כניסתו לחומה עי"ז, ואין כונתו שיש איסור בדבר, אלא שזה לא יועיל להפקיע הקליטה ממנו, ופי' כן גם בדברי ב"ש בירושלמי, ומבואר מזה שנפשטה בעיא דר"ז לחומרא.

וראיתי בספר אאמו"ר זללה"ה ע"ס המשניות פ"ג מ"ו שפי' הירושלמי דיש איסור להפריש מע"ש מפירות שלא נכנסו לירושלים כיון שיש בתוך ירושלים פירות מע"ש כמי שהורמו, וקדושתן עדיפא, ולפמשנ"ת לעיל אמרו ב"ש שאסור להפריש עליהן ממקו"א שהם גורמין להוציא המע"ש לחוץ, אבל קודם גמ"מ מותר, ואין בזה תשובה לטענת ב"ה רק אמרו את הדין, או יתכן שחסר בירושלמי כמו שחסר דין התוספתא וב"ה אמרו שיכול להפקיע כניסת המע"ש ע"י שיפריש על הטבל מבחוץ, ואמרו ב"ש שאסור לעשות כן מפני ההפקעה הזו, אבל עכ"פ אין שום נדון חדש לאסור להפריש מע"ש מטבל אחר.

ברם יש להעיר דר"ז ס"ל בירושלמי נדרים פ"ד ה"ג תורם משלו על של חברו טוה"נ של בעל הפירות, ופליג על ר' אבהו שטוה"נ של

ובכח"ג חשיבי כראו פני החומה, וזה ג"כ מחודש לומר דקרינן ביה לפני ד' א' תאכלנו אע"פ שהמע"ש לא נכנס לפניו מן החומה, ובשלמא ר"פ מספק"ל דקרינן ביה כי ירחק, אבל לחשבו ככפנים לענין מלקות זה מחודש טובא.

ואפשר שגדר חיוב מלקות בראית פני החומה, נקבע משעה שהוחלט דינו להאכל בירושלים, ולכן משעה שא"א לפדותו קרינן ביה לפני ד' א' תאכלנו, כי כבר הגיע למקום שחייב לאכלו ואינו יכול לפדותו, שאין ראית החומה מקדשתו אלא שכבר הוחלט חיובו להאכל שם, [שוב נתבאר בס סק בדבדמליא דקניא נטפלין הפירות לאדם ומתקדשים כאילו ראו פני החומה, ושם תבנו שאם פדה אותו פקע הלאו מן הדמים], ולפ"ז מובן דתליא בקליטת מחיצות, ושייך גם להבין שבהפריש משלו על של חבירו חל לאו על כל המע"ש, כיון שהוא כבר הי' בתוך ירושלים, ואיגלאי מילתא דלמהוי מע"ש הוה קאי ושייך לומר לו שאם דעתו לקרא ע"ז שם מע"ש אין ראוי להוציאו מירושלים ולומר ע"ז כי ירחק ממך המקום, וכיון דבמתנות שלא הורמו יש כח ראית פני החומה במקצתן, שייך להחמיר גם בכולן, שלגבי כח שיש בהם שאפשר לעשותן מע"ש על מקום אחר, א"א לקרא בהם כי ירחק.

עוד כתב אאמו"ר זללה"ה שם דיש לדון בעיות אלו גם בישראל שנפלו לו טבלים מבית אבי אמו כהן, שהדין הוא דלמ"ד כמי שהורמו מעשרן והן שלו, מה הדין אם הפריש עליהן ממקו"א, ומה הדין אם הפריש כולן על מקום אחר, וכתב שהדעת נוטה שאם הפריש עליהן ממקו"א עשירית מהמעשר שלו, ואם הפריש מפירות אלו על מקו"א ג"כ עשירית מהמעשר שלו, כיון שהי' לו בהם עשירית מכח אבי אמו, וציין לדברי החזו"א מעשרות ס"ז ס"ק כ"ב שעני שהפריש אחר מ"ע על של העני אפשר שאין בזה להזהיר עני על שלו, כיון שטוה"נ של המפריש, ואם העני הפריש משלו על אחרים

ואכתיו יש לדון שגם לאידך גיסא אם קרא שם מע"ש על כל הנכנס לירושלים, לאחר שהוציאן והתיר בזה פירות שלא נכנסו לירושלים, דלא מסתבר שילקה על אכילת כולו כדין מע"ש שראה פני החומה, דלא שייך לומר כמי שהורמו על כל הכמות, מפני שבסוף נמלך לעשר ממנו על אחרים, הרי סו"ס מעיקרא לא הי' עומד לכך, ואיך שייך לומר ע"ז כמי שהורמו וכבר ראה פני החומה, ובאמת יש לשאול כן גם בראובן שהכניס פירותיו לירושלים והוציאן ועישר מהן על פירות של שמעון שנכנסו לירושלים דלא מסתבר לומר כמי שהורמו על פירותיו של ראובן שרק עשירית מהן היו בדרגת כמי שהורמו וראו פני החומה, ואאמו"ר זללה"ה נקט דלצד זה רק עשירית מהפירות חשיבי שנכנסו לירושלים, ויש לעי' כיון שענין ראו פני החומה הוא בקדושת הפירות, א"כ א"א להפריד ולומר שמקצת אלו יחשבו ראו פני החומה, וע"כ להחזיר את כולן לירושלים כדי שיחזרו העשירית לפי ערך, אבל ע"כ מצינו צד כזה בירושלמי שרק עשירית צריך להחזיר לירושלים.

והנה במכות כ' א' אמר רבה שהחמיר ר' יוסי במתנות שלא הורמו לענין מלקות אם יאכלם חוץ לחומה, ולא החמיר לענין קליטת מחיצות, ולכן יכול לפדותן חוץ לחומה, והדבר צ"ע מה ראה ר"י להקל כאן בקליטת מחיצות, בזמן שנקרא ראה פני החומה מדאורייתא, ונראה דהיינו דקשיא ליה לרבינא ופליג על רבה וס"ל דלמ"ד כמי שהורמו חשיב כראה פני החומה, גם לענין קליטת מחיצות, [ויתכן גם לאידך גיסא דאף למ"ד כמי שהורמו לא חשיב ראית פני החומה מדאורייתא, ורק מדרבנן החמירו לענין קליטת מחיצות], ור' יוסי דפליג בקליטת מחיצות פליג גם בראית פני החומה, ומוקים לברייתא בדנקיט ליה בקניא, וקי"ל שגם במצב זה חייב לאכלן בירושלים דוקא, [וזה מדויק מדקתני והוא בתוך ירושלים, כלומר שרק הוא כפנים, אבל הפירות בחוץ ונקיט להו בקניא],

בפשוטו כשאמרו בירושלמי שאם עשאו כולו מע"ש למקום אחר אפשר שכולו כראה פני החומה דמי, היינו אף בהפרישן על פירות שלא היו ראויין להפרשה בשעה שהיה המע"ש בירושלים, כגון קודם גמ"מ, או אפי' פירות מחוברין, דענין האיגלאי מילתא אינו כפשוטו שבאמת כמי שהי' מע"ש חשיב, אלא שכה הטבל להפריש ממנו מע"ש על מקום אחר יש בו כח מע"ש במדה מסוימת, ומה"ט גם לענין ביעור שיך לרון שמתחייב בביעור, אע"פ שהפריש מנגמ"מ על לא נגמ"מ ואפי' על מחובר בזמן הביעור, שאין זה מדין איגלאי מילתא ממש, אלא שיש כח הפרשה על כולו בטבל זה, וכשלבסוף נעשה תרומה, שיך לחייבו מכח מצות ביעור, ומה"ט שיך לדון שזכה אבי אמו כהן בכל התרו"מ שנעשו בפירות טבלים שלו לבסוף.

מיהו יש מקום לפקפק בכ"ז, וכמשנ"ת לעיל מדברי החזו"א ואאמו"ר זללה"ה.

שאין זכות כמי שהורמו יותר משיעור עשירית, שמפרישן מו הטבל, דמין לך בו אלא חידושו, ועד כאן לא פליגי אם כמי שהורמו דמי אלא בשיעור המעשרות שמוכרחין לעשר את הטבל.

עוד יש בירושלמי פ"ד ה"א המוליך פירות מע"ש ממ"ם היוקר למקום הזול כו' דלכתחילה אסור לעשות כן, אבל בפירות טבל מותר לכתחילה, וכן מותר לקבוע מעשרות בטבל שבמקום היוקר על כשירות במקום הזול, וכן נהג רבי לעשר מע"ש ממקום הזול שהי' לו שם פירות כדי למעט במעשר שני, (בזמנו שהלך הכל לאיבוד).

מ"ע, מוציאין ממנו רק עשירית מ"ע שהי' שלו. **ולפמשי"ב** לעיל הי' נראה דכיון שאם אחר הפריש משלו על הטבל של היורש, הרי אין ליורש שום זכות במעשרות של התורם, דטוה"נ של התורם, א"כ ה"ה אם היורש הפריש ממקו"א על פירות אלו, הרי הוא כאיש אחר לגבי הפירות שירש, ולפ"ז אין לו במעשרות כלום, ואם הפריש מטבלו על של אחרים זכה בכל המעשרות לעצמו, דאגלאי מילתא שאלו הן המעשרות שירש מאבי אמו כהן, דכח ההפרשה על מקום אחר נמי קרינן ביה כמו שהורמו, ובכה"ג כיון שטוה"נ שלו נוטל כל המעשרות לעצמו, ובהפרישו עליו ממקו"א אינו מקבל כלום, שהפירות של המפריש מכח הטוה"נ, וה"ה אם הוא עצמו עישר עליהן ממקו"א.

ומ"מ הדברים מחודשים שיהא לו זכות ממון לירושה בזמן שלא הי' בפירות כח מעשרות אלא בשיעור עשירית הראויה למעשרות.

ולענין להזהיר עני על שלו, צידד אאמו"ר זללה"ה חולין קל"א ב' שהמפריש על תבואתו של העני רשאי ליתן לעני את המ"ע, כיון שטוה"נ של המפריש, ואם העני הפריש משלו על של אחרים רשאי ליקח המ"ע, חוץ מאחד מעשרה, וכ"נ דעת מרן זללה"ה במעשרות ס"ז ס"ק כ"ב, ולפמשי"ב לעיל הי' נראה דכל שטוה"נ של העני אסור לו לקחת המ"ע לעצמו, שזהו ענין להזהיר עני על שלו, שלא ישתמש בטוה"נ שלו לקחת הכל לעצמו, ולכן גם אם הפריש משלו על של חבירו כיון שטוה"נ שלו אסור ליקח לעצמו.

גבי יוסף סו"פ ויגש כתיב חומש והיינו מלגיו, שנותן חמישית מהתבואה לפרעה, וכאן מוסיף רביע, (וצ"ע בספר מראה כהן בזה).

ב"מ נ"ג ב' איבעיא להו חומשא מלבר או מלגיו **ב"מ נ"ג ב'** איבעיא להו חומשא מלבר או מלגיו, יש לעי' למה יש להסתפק בזה, הרי

ואפ"ש דטעמא דקרא משום דבחומשא מלגיו איכא רק הוספת שתות, ושתות אינה הוספה מוחלטת, דהו"ל בגדר הונאה, וכאן כתיב הוספה שתהא הוספה ברורה שנותן יותר מהמחיר, ועי' מ"ט ב' בשתות מקח ומעות.

ול"האמור אפשר דהא דמיבעיא לן נ"ד א' אם חומש מעכב היינו רק למ"ד חומשא מלבר, אבל למ"ד חומשא מלגיו הרי קבעה תורה שהמחיר האמיתי הוא הקרן, והחומש ממנו הוא תוספת, שהרי קראתו חומש מהמחיר האמיתי.

ואפ"ש דספק הגמ' הגיע רק מכח המשנה, והתנא מפי' לה מקרא דחמישיתו עליו, וביאור הדברים דאמרה תורה שהבעלים יפדה את המעשר ביוקר, ולכן גם הנוסף מתקדש בקדושת מעשר, ואם החומש הוא מהקרן נמצא שכבר החלטנו שהמחיר הוא כמו הקרן, והוא מוסיף על המחיר האמיתי, אבל כאשר התורה מחשיבה החומש מלבר, נמצא שהתורה אומרת שבפדיונו זהו המחיר, וכעין שאמרו ערכין כ"ז א' דכיון דחביבא ליה מוסיף ופריק לה, וה"נ אמרה תורה שעם החומש זהו המחיר של המעשר וההקדש.

בענין חילול מע"ש על מטבעות של זמנינו

א.

- מכתב לפו"ר -

והשטר רק לשקרי, ואמנם מסתברא שגם במטבעות של ימינו אם ישרפו אלפי אלפים שטרות, תפצה המדינה את הבעלים ותוציא במקומם מטבעות אחרות, באופן שיתברר לכולם שנשרפו כך וכך, וכן בשעת הביעור שמשליכין המטבעות לים מרויחה המדינה שתוכל להוציא כנגדן מטבעות אחרות, אבל בהוה הבעלים הפרטי מפסיד את כל הערך, וחשבינן ליה גופו ממוין.

וב"ז לענין דיני חו"מ בין אדם לחבירו, ואולי אף לפדה"ב, כמו לדידי שוה לי, אבל כיון שהאמת שאין במעות ערך עצמי רק שט"ח, וכמשי"כ שאם תדע המדינה שנשרפו תפצה אותו, ותדפיס שטרות אחרים, א"כ צריך ראי' דמהני לגדרי מעות לענין מע"ש, ואמנם אמת הוא שגם מע"ש מחללין על הצורה שאין בה ערך עצמי רק הסכמתי, דמטבע שמשקלו עשר גרם כסף ששוה ארבעה זוז, אם יש בו צורה מחללין עליו בערך של חמשה זוז, אבל זה דוקא בצורה המתלבשת על ערך אמיתי, דזהב וכסף ונחושת יש להם ערך אמיתי, תדע שאותה צורה

קבלתי מכתבך הערוך בטוב טעם ודעת, ומה שאמרתי בענין המטבע לא נאמר מתוך בירור הסוגיא, ולא ירדתי להעמיק בדרכי מסחר המטבע כיום, גם בספר מרן זללה"ה צ"ע ולימוד, ולא עיינתי בסוגיא זו ולכן לא השבתי עד עתה, וכעת שאסתעייא מילתא שכתבתי הרגשתי על הדף, הנני שולח לך העתק מזה, ואין כונתי לומר שהן הדברים לאחר העיון אלא לפני דלפני של"ע בסוגיא זו רק ההרגשה מבחוץ, חזק ואמץ לברר ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

בענין המטבעות של זמנינו כבר האריך מרן זללה"ה בחו"מ סט"ז ס"ק כ"ו דע"כ המטבעות שלנו כגופן ממון לענין שומרין ונזקין, ול"ד לשטרות שגוף הממון אצל הלוח ושוטר לראיה בעלמא, וכששרף את השטר לא שרף בחוב כלום, אבל במטבעות של ימינו, אמנם האמת שהמדינה תוכל להוציא עוד מטבעות כנגד אלו שנשרפו, אבל למעשה הפסיד הבעלים את כל הממון, שאין כאן לוח שמחזיק הממון

להחשיב מטבע אלא צורה המתלבשת על חומר שערכו האמיתי הוא העיקר והוא כשמונים אחוז מהערך או יותר, אבל דבר הסכמתי אין לנו מקור להחשיבו מן התורה, כיון שבאמת הוא חוב והוא תלוי ביציבות המדינה, אבל מדרבנן שתיקנו כעין דאורייתא כדי שכשיבנה ביהמ"ק ידעו לחלל על כסף צורה, מסתברא דסגי להו במטבע שדינו כמטבע לענייני ממון בחו"מ, אבל כשביהמ"ק קיים לא הי' מועיל ד"ז אף למעשר דרבנן, דכעין דאורייתא תקון שלא יבואו לטעות, אבל בזה"ז שייך לומר שקדושת מע"ש תלויה באפשרות חילול, ואם אין מטבעות בעולם כלל פקעה קדושת מע"ש כדאשכחן במע"ש שאין בו שו"פ, ושפיר יש להקל ולשער בסברא מהו רצונם של חכמים בתקנתם דמסתבר שיחשיבו רבנן ד"ז כמטבע מהטעם הנ"ל, ד"ז נכתב להטעים הדברים, אבל הדברים מובנים גם כפשוטם דברבנן מקילינן משום ספק דרבנן לקולא, אבל בדאורייתא א"א להקל בזה.

ומסתברא שאם היה היום מטבע אמיתי ממתכת לא היו משערין בחו"מ אלא באותו מטבע, אלא שבהכרח העולם כפוף למטבעות אלו, וממילא זה קובע בחו"מ.

בזהב שוה כעשרים וארבעה של כסף, וכן של כסף כלפי נחושת יותר מזה, והרי גם בלא ענין מטבעות בעולם הזהב שוה לתכשיטין וליופי הכלים כמו שעשאוים במשכן ובמקדש, ומכאן זה באה ההסכמה לסמוך על המטבעות בזמנם דסו"ס נשאר לו עיקר הערך, ולא יוכלו להנהיג צורות בלי גבול, ובזה אמרה תורה שתשתלב הצורה על החומר וישערו אותה כפי ערכה עם הצורה, דמעט צורה על חומר זה דבר הגיוני שהוא שווי אמיתי, אבל צורה בלא חומר הוא דבר שאין בו ממש, כדחזינן דלר' דוסא מחללין על אסימון אע"פ שאין בו צורה, כיון שעשוי בגודל ושטוח כעין מטבע וחסר רק השלמת הצורה של המטבע, למדנו דהמתכת עיקר, ואפי' לענין מטבע גמור אמרו דלחליפין לא מהני כיון דדעתיה אצורתא ועבידא דבטלא, שהצורה אינה נותנת למטבע ערך אמיתי רק הסכמתי, ולענין כלי בעינן ערך אמיתי מצורת גופו, שאם היתה הצורה דבר אמיתי לא היתה מגרעת ממעלת המטבע, והרי מטבע של מדינה אחרת [או שנפסל לגמרי] כשר לחליפין.

וכשדנים לענין דין מטבע מדאורייתא היכא דבעינן כסף צורה, אין לנו מקור

ב.

שחכמי הדורות מבינים שהשטרות האלו משמשים מודד נכון לכל ענין מטבע של התורה, והיות ואין לנו מטבע אחר, אנחנו נאלצים לקבוע את החיובים שבין אדם לחבירו לפי מה שמשמש במציאות, ואמנם אין הערך בניר ובמתכת בעצמם, ולכן צ"ע אם קדושת מע"ש יכולה להתפשט על דבר שאין בו שום ערך עצמי, וכן בהקדש, אלא דבהקדש שעיקרו בעלות והיא הנותנת את הקדושה, יתכן ששייך להעביר בעלות גם ע"ז, שהמקדיש מעות ומשתמש בהם

הסברא הפשוטה היא שכיון שכאשר כלל ישראל משליכין מליארד שקל של מע"ש לים, הרי המדינה מוציאה ניירות אחרים תחתיהן, כמו שהם בעצמם שורפים שטרות מיושנים ומוציאין חדשים תחתיהן, א"כ בים אין מע"ש כלל, ואמנם כל יחיד ששורף שטרו מפסידו, מפני שאין מי שיפצהו ע"ז, אבל באמת לא נפסד הערך מהעולם כלל.

והדין נותן שלא יחשב ממון לשום דבר לא לגזל ולא למזיק ולא להלוואה, אלא

ע"פ הטעמא דקרא, כמו שאין שייך לומר כן במטבעות של נקודות ומספרים, אבל רבנן יתכן שיקבעו כן בזה"ז, כיון שמשמש את כל רצון התורה בהעלאה לירושלים.

אם היה גמ' שמטבעות שלנו הם ממון לענין מזיק וגזל ורבית, והיינו מחדשים דמע"ש שאני, אה"נ, אבל האמת בהיפוך, שאנו מחדשים שגופן ממון לענין מזיק בגלל שאין לנו מטבעות אחרות, ואנו משערים ערך נזקין במטבעות אלו וכן ריבית, וזה מביא אותנו להחשיב המטבעות לגופו ממון, אע"פ שאין זה ברור כ"כ, מ"מ ההכרח לנהוג כן לענינים שבין אדם לחברו, [אע"פ שבשריפת השטרות משתכרת המדינה, שלא נאבד ערך הכסף מן העולם], ולזה א"צ לקבוע ערך אמיתי למטבע, רק לומר שהמזיק הזה אינו גרמא אלא מזיק ישיר, (וכמו שתיקנו חיוב גרמי).

וב"ז להלכה, אבל למעשה אין לנו אלא דברי מרן זללה"ה דעבדינן עובדא כותיה במע"ש ורבעי ואתרוג ומצה לענין לכם דסמכין על הוצאת המע"ש מן הפירות בחילול על מטבעות שלנו.

מעל, אבל במע"ש שצריך להחיל קדושה על הניר שאין בו דבר אמיתי, צ"ע אם שייך להתפס בו קדושה עצמית.

כתב מרן זללה"ה בסט"ז דהא דחשיב מטבע שלנו גופו ממון ולא שט"ח, אע"פ שעיקר ערכו שט"ח, הוא מפני שהחלק השימושי שלו, שהוא מוסיף על ערכו בכל מטבע ע"י הצורה, נחשב גופו ממון, כמו בכל מטבע שגם החלק של הצורה חשיב גופו ממון.

והביא שהחת"ס נסתפק בפדיון הבן, כיון שזה נוגע לגדר פדיון בתורה, ולא רק לעניני גזל שבכח החכמים לקבוע דינו כמטבע, וגם בדעת הגר"א נסתפק שם בזה, והענין מובן דלכח פדיון לא סגי בהסכמה, שא"א לחלל על ההסכמה, כמו שיש כהיום מטבע היוצא ע"י מספרים לחוד, שפשוט שאין על מה לחלל.

בהיות ומטרת התורה בכסף מע"ש שיקנו בדמיו בירושלים, י"ל שלפי טעמא דקרא הרי המטבעות שלנו הם הכסף צורה, שהמתכת כסף שימושה פחות מבזמנם, והרי אף לר' דוסא א"א לחלל על מתכת כסף היום, אבל אין לנו רשות לחדש דיני התורה במציאות אחרת

ג.

שיתפס כח מע"ש במטבע בגלל החוב דסו"ס אין במטבע ערך אמיתי כלל, ומה"ט אפשר לחלל גם על ניר שמשמש מטבע, שהמתכת והניר שוין אלא שנהגו במתכת כמ"ש מרן זללה"ה, ונראה בזה דבמע"ש דרבנן שפיר יש להקל כיון שזהו המטבע היוצא, וכשגזרו אטו דאורייתא הרי כשיבא המשיח יחזרו המטבעות למקומן בערך עצמי, וילמד ממטבע היוצא כהיום, ולכן אם שייך חילול על מטבע בזמן הזה, הרי בכלל תקנתם לחלל על מטבע היוצא כיום, מיהו לא מצינו מי שהכריע כן, אלא שבמשך הדורות ירד ערך המטבע מעט מעט בכל דור עד שנעשה כולו שטר חוב, ולא היה מי שקם לאסור ד"ז, ומ"מ שפיר סמכין ע"ז

- נמצאו בזה עוד דברים בספר בבא בתרא סימן כ"ד - **בענין** אגרות חוב ממשלתיות כתב אאמו"ר הכ"מ בסק"י דאפשר שכהיום שכל המטבעות הם ג"כ כאגרות חוב ממשלתיות, שאין בהם ערך עצמי רק הזכות לקנות בהם כפי התחייבות המדינה, א"כ בטיחותם ככל מטבע היוצא, ובאמת עיקר הדברים דמחללין מע"ש על מטבעות שבימינו צ"ב, - ואמנם בכל מטבע שבתורה יש תוספת ערך בגלל שזה מטבע היוצא דמטבע שוה למשל עשר, ואותו משקל שאינו טבוע שוה פחות, ומחללין על כולו, [כן הוכיח מרן זללה"ה], אבל אכתי עיקרו מפני שיש ערך לנסכא שעשויה מכסף אבל לחלל על החוב כולו בגלל שהוא יוצא לא שמענו, וגם לא שייך

שזהו רצון ב"ד שיהא אפשרות לחלל, והחילול על הכסף צורה שיש בדור הזה, שהוא המתאים יותר לקנות בו מע"ש בירושלים, אבל אם הי' נדון בדאורייתא כגון להסוברים דערלה בזה"ז דאורייתא אם נימא שגם רבעי כן, צ"ע להקל לחלל על מטבעות בזמננו.

ולענין ראוי י"ל דכיון שיכול לגבות האגרות חוב בכל מקום בלי אישור נוסף, הר"ז כפסק ב"ד שרשאי לגבות מנכסיו, ומצינו בגמ' נ"ה א' גבי טסקא וכרגא שאם הנכסים משועבדים למלך ורשאי לגבות בע"כ הר"ז בדין ראוי, וממילא לגבי המלך י"ל דהו"ל כמוחזק, וכ"ש באגרות חוב שאין כאן לזה לדון עמו ברצון או בע"כ, שכבר הורה הלזה לשלחני לשלם למלוה בכל עת שירצה, וגם אין כאן לזה מסוים רק גוף ממשלתי, שכחו ככח כל המטבעות שבמדינה, מיהו המחזהו אצל שלחני ודאי מיקרי ראוי, וע"כ צריך ראי' שהמחאה זו עדיפא, והנה השורף שטרות היוצאין בהוצאה ודאי חייב ממון, אע"פ שלא שרף דבר שגופו

ממון, מ"מ לפני ענין השוק חזינן ליה כשורף דבר שגופו ממון, וגם אגרות חוב ממשלתיות דמו לזה, ואם נימא שחויבו רק מדינא דגרמי מסתברא דהו"ל ראוי, ואם חייב מעיקר הדין י"ל דהו"ל מוחזק.

הקשה רבנו יונה מ"ט לא מיקרי שטר מלוה מוחזק הרי יכול למוכרו כעת, ול"ד למוכר דשלב"ל לר"מ שיכול לחזור בו עד שיבא לעולם, ותירץ דמכירת שטרות דרבנן, ולפי דבריו שטר שכתוב לכל המוציא, כמו אגרות חוב ממשלתיות הוי מוחזק, אבל לפמשנ"ת לעיל כל דבר שנמכר בפחות מערכו, מפני שאינו מוחזק בו כעת, מיקרי ראוי, ולא אמרינן דבשיעור של המחיר שמשלמין עבורו כעת מיקרי מוחזק, דאדרבה זה מוכיח שהערך האמיתי הוא ראוי, ולכן משלמין ע"ז פחות, דכל ראוי יש לו מחיר, ואמנם בממשלתי מסתבר שאין ממעטין כ"כ במחירו, מ"מ י"ל דסו"ס חסר במוחזק וכמשנת' לעיל, ועמש"כ בב"ב סכ"ד סק"ז.

סימן ט

בפרק ד' וה'

ידעי דחשיב מעילה בשימוש כזה, ואפשר דחשיב הנאה שאין בה שו"פ דפטור.

פ"ד מ"א המוצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן, אפשר לפרש שדינו כקרבן דלעיל, וגם הכלי קרבן, ואם נימא דהוי דומיא דתרומה י"ל דמייירי בסלים וכיו"ב שמיועדים להחזיק בהם פירות, להוליך ממקום למקום, ולכן אין הנדון על הכלי אלא על מה שבתוכו, והוי שפיר דומיא דתרומה ומעשר קתני קרבן.

שם מ"ם מעשר, בתוספתא פ"ה ה"ג תניא מעשר סתם מטילין עליו שני חומרין, דהיינו שדינו כמע"ר וכמע"ש, ולר"מ דמע"ר אסור לזרים מובן בפשיטות, ולרבנן י"ל דחיישינן שהוא מע"ר שלא ניטלה תרומתו, ובה"א תניא יו"ד מ"ם ה"ז מעשר, פ"א שי"ן הר"ז [מעשר] שני, דפ"א משמע פדיון שי"ן שני, אבל בכל לשון מעשר סתם מטילין עליו שני חומרין, וצ"ע ברמב"ם פ"ו ה"ח שסתם מ"ם מעשר שני, ואולי סבר דנפ"מ רק לר"מ דמע"ר אסור לזרים, אבל לכאורה יש לחוש שלא הפרישו מזה תרו"מ, ובפרט לרבנן שאין הישראל מפריש תרו"מ, וגם להרמב"ם משמע שלכתחלה יפריש הלוי, עי"ש בפ"ג הי"ב.

שם א"ר יוסי אפי' מצא חבית כו', ר"י תרתי קאמר, חדא דאות א' אינה מתפרשת על דין הפירות, ונפ"מ במקום שאין חשש שפינן, כגון שכתוב בחרס על פי החבית, עי' תוספתא, ועוד אר"י שאפי' כתוב מפורש תרומה אמרינן שפינן, ובעלמא כה"ג אמרינן "ועוד" אר"י, והיינו מפני שמוסיף חידוש יותר, אבל באמת כאן לא תליין החידושים זב"ז, דאפשר לומר החידוש השני בלא הראשון, ולכן לא שנו ועוד,

פ"ד מ"י המוצא כלי וכתוב עליו קרבן ר"י אומר אם הי' של חרס כו', בתוספתא פ"ה ה"ב פליגי בה ר"מ ורבנן, דר"מ סבר הוא קרבן ומה שבתוכו קרבן, וחכ"א אין דרך אדם להיות מקדיש כלי חרס, ולכן אמרינן דהוא חולין כר' יהודה דמתני', ומבואר מזה דסתמא דמילתא אמרינן שהכלי קדוש, ורק בחרס מקילינן לומר שרק מה שבתוכו קדוש, כיון שאין דרך להקדיש כלי חרס, [ואע"פ שמקדישו לבדק הבית ולמכירה אזיל, אין זה דרך כבוד להקדיש כלי חרס], מיהו אם הכלי חרס ריקן ע"כ הכלי עצמו קרבן, אע"פ שיש סברא לומר שהי' מלא בדמים של הקדש ופינן, ונשאר הסימון של הקדש, (ועדיף מדר' יוסי שהחבית של עץ ואין סברא לומר שאינה הקדש, ועוד דהתם היא מלאה פירות, מיהו אפשר דמודה ר"י בחבית ריקנית, כיון שאין למה לייחס את השם קרבן, אבל במלאה פירות אמרינן דלפנתיא שבקיה שישמרו הפירות).

שם אמרו לו אין דרך כו', מכלל דברישא מודו ליה, והא דנקטיה רבי בשם ר' יהודה היינו משום דר"מ פליג בתוספתא, ושם נשנו הדברים בשם חכמים, ובסיפא תניא רק דברי חכמים מצא כלי מתכת וכתוב עליו קרבן [הוא קרבן ומה שבתוכו קרבן, כ"ה בכת"י] אם היה ריקן אסור להשתמש בו עד שיוודע שהוא של הקדש ונפדה.

ואפשר דמודו רבנן דבמוצא מעות בכלי שידוע שהבעלים הקדישו, לא אמרינן דמה שבתוכו קדוש, ורק בצירוף זה דאפשר שמ"ש קרבן על הכלי כולל מה שבתוכו, לכן החמירו בו, ולפ"ז מובן טעמיה דר"י דס"ל דלא סגי בסברא זו לעשות המעות קדוש, דסתם בנ"א לא

ראוי לחייבו ללקטם מממונו וליתנו לרבעי, לכן הקילו שאם כבר הוחלט המחיר והנחת המעות כשהם מחוברים, וחלות הפדיון יחול מיד עם הלקיטה בלי מעשה נוסף, חשיב שפיר מחיר הראוי לפדיון, שכך מנהג בני"א למכור הפירות לאחר ל' במחיר שהם שוים כעת, וכאן זהו היוסר, כיון שהוא מוציא היציאות מביתו.

וא"ת אכתי למה מגיע לפודה את כל השבח שנעשה ע"י הלקיטה, נהי דהוא מוציא יציאות מביתו אכתי אין מגיע לו אלא כאריס שחולק עם בעה"ב, וי"ל דכיון שהוא בעה"ב והוא משקיע כל השנה בגידול הכרם ושמירתו, לכן ראוי שיתנו לו לפדותו כפי המחיר ששוים הפירות בשעה ששמין אותן, והוא נותן מעותיו לשם פדיון מיד, וכמו שהרבעי מוותר על חלק האריס, כך הוא יכול לוותר על כל השבח, שישביחו הפירות מזמן השומא ולהבא, וכ"ה פשטות המשנה שרק יציאות הוא מוציא מביתו, ולא חלק מהשבח, וכ"ה לשון הר"ש כמה אדם רוצה ליקח לו פירות בסלע שעדיין מחוברין ויצטרך לטרוח ולשכור פועלים ללקט, ומבואר שמקבל כל השבח.

מ"ה ובשביעית פודהו בשויו, שאינו פודה אלא כשיתלשו, ואין לו שום זכות לשום ולהניח מעות במחובר, שהרי הכל הפקר, ולכן אינו ממעט מהמחיר אפי' שכר לקיטה, ופודה הפירות בשוויים, וכל מה שהשקיע משלו נכנס לרשות הרבעי.

שם ואם היה הכל מופקר אין לו אלא שכר לקיטה, פר"ש ואם היה נטע רבעי הפקר שהפקירוהו הבעלים אם בא אחר וזכה בהם אין לו אלא שכר הלקיטה, והטעם שנותנין שכר לקיטה פר"ש מפני שזה ה"י שייך לבעלים תחלה, ויש לפרש החילוק דכיון שזכה בפירות במחובר ויכול לפדותן כעת כמו בלא הופקרו, לכן פודהו ע"פ שלשה כמה אדם רוצה לפדות בניכוי שכר הלקיטה בלבד, א"נ א"צ שלשה כיון ששכר הלקיטה מוגדר ואינו צריך השערה,

ובתוספתא שנו דין הראשון ע"ש חכמים, ודין השני בדברי חכמים שאסור, ור"י חולק ואמר אפי' מצא כו'.

פ"ה מ"ד כיצד פודין נטע רבעי, בפירות מע"ש לא שאלו כיצד, שהרי מדובר בפירות טובים ודמיהם ידועים ונפדים ע"פ אחד, וה"ה שהבא לפדות פירות רבעי תלושים פודין אותן ע"פ אחד כמו מע"ש, אבל ברבעי נתחדש פדיון מיוחד שצריך שלשה לשום את שויו, ונמצא שסתם נטע רבעי אין דמיו ידועים, וכמו שיתבאר.

מניח את הסל ע"פ שלשה, פי' מניח סל ריקן ומשער כמה שוים הפירות המחוברים בכמות של סל כזה, ודבר זה אין לו דמים ידועים, שצריכין לשער כמה אדם מוכן לשלם על כמות של סל, שהוא מקבל אותם שהם עדיין מחוברים, ובזה האדם משלם פחות מסל מלא פירות, כי עדיין הוא צריך לטרוח בלקיטת הפירות, ויש מקומות שהלקיטה קלה ועוד סיבות שצריכין שלשה לשער את המחיר, וזהו הלשון ואומר כמה אדם רוצה לפדות לו בסלע, ובירושלמי אמרו "ליקח" לו בסלע, שהוא בא ליקח פירות לצרכו, על מנת להוציא יציאות מביתו, כיון שאת ההוצאות של ליקוט הפירות והבאתן לרשותו הוא יצטרך לשלם, ממילא אינו קונה את הסל במחיר השוק של סל מלא פירות, ומניח את המעות קודם הלקיטה ואומר כל הנלקט מזה פי' הפירות שבאילן לאחר שילקטו מזה [שכך משמע כל מה שכבר נלקט, וכ"מ בגמ' דכל המתלקט היינו מה שעתיד להתלקט, וכל הנלקט היינו שכבר נלקט], יפדו על המעות האלו במחיר שקבעו השלשה לסל כשהפירות היו מחוברים.

ויש לשאול מכיון שהפדיון חל לאחר שנלקטו, ואז מחיר הפירות גדול יותר, איך התירו לו לפדותן במחיר שהיו שוים כשהם מחוברים, ונראין הדברים דכיון שמדאורייתא הוא יכול לפדותן כשהם מחוברים, שזהו מחירם כעת, ואין

המקדש הקלו לסמוך על ע"ה, ולרבנן דינן כקדשי המקדש שמאמינים לכהנים, ועי"ש אם פליגי מדאורייתא, ולפמש"כ ממתני' מוכח דמדאורייתא א"צ ליתנן לאנשי משמר, ועמשנ"ת בספר שם בכ"ז ולע"כ.

שם התבשיל בש"א צריך לבער, פר"ש והרא"ש יין ושמן המעורבין בתבשיל, וכ"נ בירושלמי שאמרו הכל מודים בפת, ושמן שצריך לבער, והכי דמי אי בשמן לחוד צריכא למימר אלא ודאי שמן המעורב בפת, וקמ"ל דשמן חשיב בעין וצריך לבערו, אבל תבלין המעורבין ביין אינם ניכרין וכמבוערין דמו, (בפ"ב מ"ב תנן נפל לתוכו דבש ותבלין, ובבכורים פ"ב תנן תבלין של תרומה).

ויש לעי' דבפשוטו משמע שיש עליהם קדושת מע"ש, אלא שפטורין מן הביעור, ואם נקטינן דכמבוערין דמו לא נשארו במצות מע"ש כלל, ואפשר לומר שלא החמירה תורה לאבד את היין בגלל התבלין של מע"ש, ונשאר בו איסור טעם מדרבנן, אבל פטור ממצות ביעור שהוא כמבוער.

הרמב"ם פ"י שתבשיל כמבוער מפני שהוא עומד ליפסד מיד, ולא מצאנו היתר כזה במע"ש, שהרי אסור להשאיר אפי' משהו, כמבואר בירושלמי שאינו מתורה בשחרית מפני שעדיין רשאי לאכול, וש"מ שבשעת הוידי אין להשאיר כלום, (ול"ד לשביעית דמשאירין מזון ג"ס ושייך לומר שתבשיל ג"כ מותר, והאמת שלא הוזכר היתר תבשיל בשביעית, רק ע"פ ט"ס בפ"י הרא"ש, ואין זה ענין לפלוגתא דב"ש וב"ה דבמקום שמותר להשאיר ג"ס, גם ב"ש מודו דתבשיל כג"ס דמי ועו"ק שהרי יכול לחלל התבשיל על המעות, ויתחייב בביעור, ואיך אפשר לומר שהוא כמבוער), והרי פת ושמן רק משום תערובת דנו בה, ודכוותה יין ותבלין, דשמן ויין בעין אין מקום להזכירם, וממילא יש לפרש גם תבשיל ככה"ג, והדבר מובן דמיירי בתבשיל ירק של רביעית שנותנין בו יין ושמן

ומשער כמה סל תלוש שוה ופודהו בפחות כשיעור שכר פועלים, מיהו נראה שפודהו במחובר כמו ברישא, שאין ראוי לפדות בתלוש בפחות מהמחיר.

והחילוק בין זה לרישא, דברישא שבעה"ב טרח בכל הגידול הרי הוא מרויח כל השבח של הפירות ורק היציאות מביתו, ובסיפא מרויח רק דמי היציאות של הלקיטה, ואומר כמה אדם רוצה לפדות בסלע בניכוי שכר פועלים בלי שבח, שאין מגיע לו רווחים, ומ"מ לא רצו שיפסיד ונותנים לו יציאות בלי שבח.

מיהו זה דוקא כשהיה "הכל מופקר" דהיינו שהוא זכה בפירות כעת כשהם גמורים, אבל אם הפקירן כשהיו בוסר וזכה בהם וגידלם וטרח בגידולם, דינו כברישא שמקבל את השבח.

פ"ה מ"ז והביכורים כו' רש"א הביכורים ניתנין לכהנים כתרומה, פ"י ביכורים שהם ביד הבעלים ולא נתנם לכהן, וקמיפלגי אם מבערם בכל מקום, כיון שגם הכהן צריך לבערם, או שנותנן לכהן כתרומה והכהן א"צ לבערם, אבל לא נתפרש האי ביכורים היכי דמי, אם לא הביאם לעזרה, הרי דינם שירקבו משעבר חנוכה כמ"ש בירושלמי ביכורים, ואם לא הפרישן עד חנוכה לא קדשי כמ"ש בירושלמי שם הובא בחזו"א לקוטים ס"ח סק"א ב', וא"כ משכח"ל רק כשהביאם לעזרה ולא נתנם לאנשי משמר, וכתב מרן זלה"ה שם דמדאורייתא יש לבעלים טוה"נ, ותקנת חכמים שיתנם לאנשי משמר, אבל הרמב"ן בפ' נשא ביאר ע"פ הספרי שצריך ליתנם לכהן שעושה את התנופה דהיינו לאנשי משמר, וא"כ נמצא שהבעלים נטל מאנשי משמר את חלקם, ודוחק לאוקומי מתני' בכה"ג.

ולבן צ"ל דמדאורייתא אינם שייכים לאנשי משמר, ואסמכוה אקרא ליתנם לאנשי משמר כמ"ש הרמב"ן, ועמ"ש אאמו"ר זלה"ה בזה בביכורים פ"ג מ"ב דבפשוטו לר"י אינם ניתנין לאנשי משמר, ויש בהם טוה"נ לבעלים, ולכן אינם ניתנין אלא לחבר, דדוקא בקדשי

של שנה ראשונה ושניה, דסתמא לא מיירי בתבשיל של ירק שנשאר משלישית עד פסח של רביעית, ולא מיירי בדייסא, וכיון דמיירי בתערובת ע"כ הנדון משום ביטול, וע"ז אמרו בירושלמי דיין ושמן בתבשיל הוא ממוצע בין פת ושמן ליין ותבלין, שהוא ניכר יותר ולכן החמירו ב"ש, אבל ב"ה אמרו שהוא כמבוער.

פ"ה מ"ז מי שהיו לו פירות בזה"ז והגיעה שעת הביעור, משמע דבזמן הבית כו"ע מודו, ואפשר דבזמן הבית ימהר להביאם לירושלים ויאכלו ע"י ריבוי בנ"א, ולכן אין כאן נדון אם לבער ולשרוף הפירות או המעות, אבל בזה"ז שכבר ידוע כעת שילך לאיבוד, בזה ס"ל לב"ה שאין שום ענין לחללן על הכסף, וזהו

שאמרו אחד אחד שהן כסף ואחד שהן פירות כלומר מה תועלת בפדיון הרי אחד זה ואחד זה הרי הם הולכין לאיבוד, ולא אמרו לחלל על הכסף אלא כדי לשמור את המע"ש, ומודו ב"ה שרשאי לחללן על המעות ולאבד המעות, אע"פ שעושה כן שלא לצורך המעשר.

מה שהזכירו הר"ש והרא"ש ענין גניזה צ"ב, דכמו שמאבדין את הכסף מאבדין את הפירות, וזוהי כונת ב"ה בירושלמי אפי' מחללו מה מועיל, והמשך דברי הר"ש והרא"ש אינם מירושלמי אלא ביאור.

ומסתברא דלקוח אף לב"ש אין מחללין על הכסף, דלא מצינו לקוח שמצוה לחללו.